

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10424

ALE VERK

Sholem Aleichem

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אלע זוערק פון שלום-עליכם

זגענד־ראַמאָנען

שלום-עליכם פּאַלקספּאַנד אויסגאַבע—ניו־יאָרק, 1925

Copyright 1920, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

יוענד-ראמאנע

מייבעלע

געשריבען אין יאָהר 1884.

ט י ב ע ל ע

עס איזט איינע אלטע געשיכטע,
דאך בלייבט זי איממער ניי ;
אונד וועם זי יוסט פאסיערטע,
דעם בריכט דאס הערץ ענטצוויי...
(היינריך היינע).

I

אין א קליין ליכטיג צימער, ביי א קליין אָפּען פענסטער, איז געזעסען טייבעלע, א יונג מיידעל פון א יאָהר אכצעהן, מיט איין אַרבייט אין די הענר. איהר שען ליכטיג פנים האָט בעוויזען, אז זי איז צופריעדען ; איהרע טונקעלע, גלענצענדיגע אויגען האָבען געברענגט ווי פייער, איהרע שוואַרצע געקרייזעלטע קורצאונטערנער שוירענע האָר האָבען פערשטעלט פון ביידע זייטען איהרע פער פלאַטע באַקען, און אויף איהר קליין מיילכען האָט געשפּיעלט א צופריעדענער שמייכל ; מיט איהרע קליינע ווייסע הענטלעך האָט זי אוועקגעלענגט די אַרבייט אָן א זייט, האָט אַ וואָרף געטהאָן מיט דעם קאָפּ, פערשארט די האָר, צונויפגעלענגט ביידע הענר אויף דעם האַרצען, און האָט געוואָרפען איהרע שענע שוואַרצע אויגען אויף דעם יונגען מאַן, וואָס איז געזעסען אַקעגען איהר און האָט געלער זען אַ בריעה. דאָס איז געוועזען אַ הויכער שענער מאַן פון אַ יאָהר צוואַנציג, מיט אַ ווייס קיילעכיג געזיכט, מיט בלויע אויגען

און בלאַנדע האָר. געקליידט איז ער געווען זעהר עלעגאַנט, אייראָד פּעאַיש, ווי אונזערע האַלב־אַריסטאָקראַטישע גביר'ישע קינדער; אַ שווערע מאַסיווע גאַלדענע קייט מיט זעהר אַ טהייערען שטיין איינגעזעצט אין דעם רינג, וואָס ער האָט געטראָגען, און דערצו זיין ריין ווייס געזיכט מיט זיינע אויסגעגלעטע ווייסע הענד האָבען געדויעזן, אַז ער איז געוואַכסען ביי רייכע עלטערען און האָט נאָך ניט געוואוסט וואָס הייסט אַרבייטען אין דער וועלט און פון וואַנען רייכקייט נעמט זיך. דאָס איז געוויס אַ אידישער פינאַנץ־פּרינץ — איינער פון די, וואָס גלויבען ניט דעם, וואָס בעקלאַנגט זיך אויף דער שלעכטער צייט, און מיינט, אַז ער דאַרף אַזוי לעבען, און דער אַנדערער — דער אַנדערער לאָז זיך לעבען, ווי ער פּערשטעהט... נאָר מיר וועלען זיך נאָך בעקענען גאַנץ נאָהענט מיט אונזער העלד.

— מאַריץ! וואָס קלערט איהר צו ענטפּערען דער מוטער אויף דעם בריעף? — האָט איהם דאָס מיידעל פּלוצים אַ פּרעג געטראָגן. מאַריץ איז רויט געוואָרען און האָט איהר ניט באַלד געקאָנט ענטפּערען; ער איז אויפגעשטאַנען פון דעם בענקעל און איז זיך אַ פּאַר מאָל דורכגעגאַנגען הין און צוריק; דערנאָך האָט ער זיך געזעצט נעבען דעם מיידעל און האָט גענומען איהר האַנד אין זיינע הענד און האָט לאַנג געקוקט איהר אין די אויגען. ער האָט געזאָגט צו איהר:

— וואָס פּרעגט איהר מיך עפּים היינט, וואָס איך קלער איהר צו ענטפּערען אויף איהר בריעף? דאָס זעלבע וואָס אויף אַלע איהרע בריעף...

דאָס מיידעל האָט אַביסעל נאָכגעטראַכט און האָט שטייל אַרויסגעצויגען איהר האַנד פון זיינע הענד און האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגען. מאַריץ האָט זיך איינגעבויגען און האָט איהר געדינקט וואָלט אַ קוק טהון אין פנים; זי האָט איהם מיט ביידע הענד אַרומגעשאַפט דעם האַלז און האָט איהם לאַנג געקושט אין קאָפּ און אין די אויגען.

— טהייערער, טהייערער מאַריץ, דו ביזט מיין פריינד!
 טהייערער מאַריץ! זיי מיר מוחל, איך בין אַ שלעכטע; בער
 שטראַף מיך, איך בין דיר גיט ווערטה: איך קלער אויף דיר
 שלעכטס... אז דו געהסט אַוועק און איך זעה דיר גיט, ווערסט דו
 ביי מיר אָן דעם גאַנצען גלאַנץ; דו ווייזט מיר אויס קליין, אַרעם,
 נידעריג, פאַלש, נאָך ערגער פון פאַלש — שוואַך, שוואַך!! מאַך
 ריץ! איך האָב פיינט אַ שוואַכען מענשען אָהן אַ כאַראַקטער, —
 ערגער, הונדערט מאָל ערגער פון אַ פאַלשען, פון אַ מערדער; דער
 מערדער איז אַ שלעכטער מענש, נאָר אַ מענש; אָבער דער
 „בעזוכאַקטערנע“ איז גאָר קיין מענש גיט ביי מיר — אַ פליענ, אַ
 וואַרעם...

ביי די ווערטער האָט טייבעלע אַרויסגעלאָזט מאַריצען פון
 איהרע אַרעמס און איז וויעדער געבליבען זיצען שטיל און האָט
 נאָר געקוקט אויף איהם. מאַריץ איז געוועזען פּערוואונדערט אַי-
 בער איהר היינטיגער אויפיהרונג; ער האָט געזעהן, אז זי איז
 היינט צערודערט: אָט ווערד זי לעבעדיג און מונטער, און אָט
 ווערד זי פּערטראַכט און עפּים אזוי אומעטיג, אז דאָס האַרץ קאָן
 צעריסען ווערען קוקענדיג אויף איהר בלאַס געזיכט; עס איז עפּים
 גיט כּרדך הטבע.

— טייבעלע! מיין טהייערע! דו ביזט היינט גיט מיט
 אלעמען. זאָג דעם אמת, וואָס איז מיט דיר? וואָס קלערסט דו
 איצט? וואָס זענען דייןע שענע אויגען אזוי פּערטראַכט? וואָס
 בעדייט דער וואַלקען, וואָס ווערד פּלוצים איבערגעצויגען אויף דיין
 שען געזיכט? איך קען דיר גיט פון נעכטען, דאַכט זיך, — זאָג,
 וואָס איז מיט דיר? דו צווייפּעלסט אין מיר? אין דיין
 מאַריצען? דו ווייסט, ווי אזוי איך האָב דיר ליב, איך דאַרף
 דאָס דיר גיט דערצעהלען...

— איהר דאַרפט דאָס מיר גיט דערצעהלען — האָט טייבעלע
 איבערגעזאָגט זיינע ווערטער פּערטראַכט ווי פּריהער.

— וואָס זשע דען? וואָס זשע דען זאָל איך קלערען? מיר וועלען דאָך באַלד — דו ווייסט? — מיר וועלען דאָך באַלד גליק-ליך זיין: מיין מוטער וועט נאָר פון קארלסבאד קומען, זאָגן איך איהר באַלד מיינע פּלאַנען; זי וועט זיך דאָס דערפרייען; זי וועט דיך אַרומנעמען ווי אַ קינד...

— אַך, מאָריץ, מאָריץ! איהר זענט יאָ אַ קינד. און דערצו נאָך אַ פּערזענלעכע קינד! איהר רעדט זיך אַליין אַיין גאָט ווייסט וואָס פאַר נאַרישקייטען, און ווילט נישט קוקען אויף דער אַנדערער זייט פון דער מטבע... איהר האָט דאָך ערשט אַליין גע-לייענט איהר בריעף! איהר פּערשטעהט דען ניט, צוליבע וואָס זי דולט אַיך אַ קאָפּ מיט דער פאַמיליע נאָטקין און מיט די זעל-טענע מעלות פון דער מאַמוזעל נאָטקין, וועלכע האָט זיך, נאָך די ווערטער פון אַייער מוטער, כמעט פּערליעבט אין אַייער פאַר-טרעט?...?

— נו, ווער הערט זי! — האָט מאָריץ געענטפּערט, אַרומ-געהענדיג איבער דעם צימער. — איך לעב ניט מיט דער מאַמע'ס שכל, איך בין ניט דער „מאַמע'ס קינד"... זי וועט ניט וועלען? וואָס הייסט? פאַר וואָס זאָל זי ניט וועלען? ווייל מיין כלה האָט קיין געלד ניט? נאַרישקייט! איך האָב אַליין געלד און דאַרף גאָר ניט קיין געלד! יחוס? וואָס טויג מיר יחוס? זי וועט מורא האָבען פאַר אידישע מיילער: מע וועט זאָגען, אז מאָ-ריץ, גאָלדע זילבערמאַנ'ס בן-יחיד, האָט חתונה געהאַט פאַר אַיין אָרעם מיידעל, וואָס קיינער ווייסט זי ניט? ווער הערט זיי? וואָס בין איך — אַ קינד? איך בין אַ מאַנספּערזאָן! איך קאָן בעשטעהן פאַר זיך! איך בין פריי: קיינער סמעיעט ניט מיר צו שטעהרען מיין גליק, אפילו מיין מוטער! איך געה באַלד אַהיים און שרייב איהר אַ בריעף... און שיק איהר היינט אַ דע-פּעש... איך געה שוין, די רגע...

וואָס ווייטער מאָריץ האָט גערעדט, איז ער אַלץ מעהר פּער-פּלאַמט געוואָרען. מע האָט געזעהן, אז ער רעדט דאָס ערנסט, מיט

געמיהל, מיט דעם גאַנצען האַרצען, מיט דעם רעכטען אמת... טייר
בעלע אָבער איז לאַנגזאַם צוגעגאַנגען צו איהם און האָט איהם אָנג-
געריהרט ביי דער האַנד.

— מאַריץ, גענוג! אַיילט דאָך ניט אזוי: מע דאַרף ניט
טעלעגראַפירען קיין קאַרלסבאָד; אַייער מוטער דאַרף גיך קומען
אַהיים; מיר וועלען נאָך האָבען צייט איהר צו זאָגען...
מאַריץ איז אַ ביסעל געשמילט געוואָרען און האָט געזאָגט:
— נו, וועל איך איהר האַטש אַ בריעף שרייבען, אז איך בין
אזוי גליקליך...
— מאַריץ! מע דאַרף דאָס אויך ניט! זי וועט ניט פער-
שטעהן אַייער גליק; זי קאָן דאָס ניט פערשטעהן... אָבער אז זי
וועט קומען און איהר וועט מיט איהר פערזענליך רעדען, וועט דאָס
אַנדערש זיין... אַיצט געהט אַהיים: עס איז שוין זייגער צוויי.
קומט ניט היינט, קומט מאַרגען פריה; איך בין היינט פערנומען
אַ גאַנצען טאָג — אַדיע!

מאַריץ האָט אויף זיך אַרויפגעוואָרפען דעם אויבערראַק, ער
האָט אָפגעזוכט דעם הוט מיט דעם שמעקען און האָט זיך געקלי-
בען אוועקצוגעהן; ער איז צוגעגאַנגען צו טייבעלעך און האָט
איהר געגעבען די האַנד.

— דו גלויבסט מיר? טהייערע!...

— מאַריץ! — האָט זי איהם געענטפערט, און איהרע אוי-
גען האָבען זיך ווידער אָנגעצונדען. — מאַריץ! איך גלויב דיר!
טהייערער, טהייערער מאַריץ! זיי מיר מוחל מיינע נאַרישע גע-
דאַנקען... איך גלויב דיר, מאַריץ, דו ביזט מיין לעבען...
מאַריץ איז שוין געשטאַנען ביי דער טהיר; טייבעלעך האָט
איהם צוריק צוגערופען און האָט איהם געזאָגט:

— מאַריץ! איך בין אינגאַנצען דיינע... דו ביזט ביי מיר
אַליץ... אָהן דיר בין איך גאַרנישט, מאַריץ! אז דו געהסט נאָך
אַרויס פון דער טהיר, ווייזט זיך מיר אויס, אז איך וועל דיך שוין
מעהר ניט זעהען... וואָס וועל איך טהון? — זיי מיר מוחל,

טהייערער פריינד מיינער! דיין טייבעלע איז א נאָרש קינד, אַ
קאָפּרונע מיידעל, חאַחאַחאַ!

מאָריץ איז אוועקגעגאַנגען פּערטיעפּט אין געדאַנקען: ער
האָט גאָר ניט געקאָנט פּערשטעהן איהרע ווערטער, איהר געלעכ-
טער... ער וואָלט זיך אָבער נאָך מעהר פּערוואונדערט, ווען ער
זאָל זיך געווען אומקעהרען צוריק: ער וואָלט געטראָפּען טייבעלען
אין בעט, בעגאַסען מיט הייסע ביטערע טרערען...

II

מאָריץ זילבערמאַן האָט אַמאָל, מיט אַ יאָהר צעהן פּריהער,
געהייסען „מאיר“, און זיין מוטער, גאָלדע רב מאיר'ס, רופט איהם
נאָך היינט אויך „מאיר'על“. נאָר זינט די ציוויליזאַציע האָט אָנג-
געהויבען אַריינקוקען צו אונזערע ברידער אויך, האָבען מיר זיך
דערשראָקען פאַר איהר, און האָבען זיך באַלד געחאַפּט צו די קליי-
דער מיט די נעמען: די אַטלעסענע זשופּעצע מיט דעם קיילעכיי-
גען שטריימעל איז פּערביטען געוואָרען אויף אַ קורצען פּראַק מיט
אַ צילינדערהוט, און דער נעכטיגער מאיר בערעל'ס, זרח נפתלי'ס
און קלמן רב וועלוועל'ס זענען פּלוצים געוואָרען מאָריץ באַריסאָ-
וויטש, זאַחאַר פּאַנטעלעמאַנאָוויטש און קלימענטי וואַדימיראָ-
וויטש... מאיר'על, וועלכען מיר מוזען אָנרופּען ווי ער וויל —
„מאָריץ“, איז געוואַכסען אַ יתום ביי זיין רייכער מוטער, גאָלדע
זילבערמאַן, אָדער גאָלדע רב מאיר'ס, — איהר פּאָטער רב מאיר
איז געווען זעהר איין „אדם חשוב“; אין די יונגע יאָהרען איז
ער געווען אַ פּשוט'ער אַרענדאַר, נאָר דער פּריץ האָט איהם זעהר
לייב געהאַט, און האָט איהם געמאַכט פאַר דעם ערשטען פּאַקטאָר
אין הויף. רב מאיר האָט בעקומען עטליכע קערבלעך, און אז דער

פריץ איז „מת" געוואָרען און האָט קיין קינדער ניט איבערגעלאָזט, איז ער געוואָרען ביי דער פריצה א „בן-בית", און האָט מיט איהר אזוי לאַנג געהאַנדעלט, ביז רב מאיר איז געוואָרען דער פריץ, און די פריצה האָט גענומען ביי איהם פענסיע. רב מאיר איז געוואָרען גרויס, האָט בעקומען א נאָמען, האָט אָנגעהויבען פאָהרען צום רבין... אויף דער עלטער איז רב מאיר אַרויסגעפאָהרען קיין נ., האָט אָנגעהויבען פראַווען שלש-סעודות'ען, און „תברה" האָבען איהם געמאַכט דעם נאָמען אזוי גרויס, ביז ער האָט זיך משדך געווען מיט דעם רבינ'ס א שוועסטער און האָט געקויפט פאַר הונד-דערט טויזענד רובל איין איידעם א צאצקע פאַר זיין בתי-חיהה, גאָלדעניו, און איז בערוהט געשטאַרבן. דער איידעם, די צאצקע, רב מאָטעלע, איז טאַקי געווען א גילדערנער יונגערמאַן, א תכשיט, און האָט ניט געוואוסט קיין צורת מטבע. ער איז אָבער געווען א קראַנקער, האָט ער זיך אָפגעמוטשעט עטליכע יאָהר און איז גע-שטאַרבן און איבערגעלאָזט גאָלדען א יונגע אַלמנה פון דריי און צוואַנציג יאָהר, מיט א קליין קינד פון צוויי יאָהר. גאָלדע האָט שוין דאָס צווייטע מאָל ניט געוואָלט חתונה האָבען (דאָס איז ביי אונז אפילו זעלטען), כדי איהר מאיר'על זאָל ניט דאַרפן אַנקומען צו א שטיפפאָטער. זי האָט איהר גאַנץ לעבען אוועקגעשענקט מאיר'ל'ען, וועלכער איז אויפגעצויגען געוואָרען אויף זייד מיט אלערליי פערנעניגענס. ביז צעהן יאָהר האָט מען איהם געהאַלטען מלמדים, און מאיר'על האָט זעהר גוט געלערענט. גאָלדע האָט אָבער געוואָלט, ער זאָל קענען אַלץ אויף דער וועלט. קיין געלד האָט זי ניט געקאָרט. זי האָט געזעהן, ווי אַנדערע גבירים לאָזען לערנען זייערע קינדער, האָט זי איהם אויך צוגענומען א פראַנד צוויז אין שטוב אַרײַן, מיט א לעהרער אויף רוסיש און דייטש; מע האָט איהם געלעהרענט פיאַנאַ שפיעלען, טאַנצען, רייטען אויף א פערד און „עטיקעמע" (דרד-אַרץ) — ווי אזוי צו געהן, צו רעדן און זיך צו בענעמען צווישען מענשען. גאָלדע האָט אָבער געוואָלט, ער זאָל דערצו זיין איין עהרליכער איד אויך. צו דער

„בר-מצוה“ האָט מאיר'על געזאָגט פאַר אַיין עולם זעהר אַ פּיינע דרשה, וועלכע האָט געקאָסט גענוג געלד און אויף וועלכער ער האָט נעבאָך גענוג געהאַרעוועט, האָטש ער האָט זי אַליין ווינציג-וואָס פּערשטאַנען, און אַז ער איז געקומען סאַמע צום רעכטען שפּיץ, וואוּ מע דאַרף אויסבויען דעם גראָבען פינגער, האָט איהם ליפּאָ-קנאַבעל (אַזוי האָט געהייסען דער נמראַ-מלמד) שיער אַיינגע-שלונגען, און רב געצעל דער דיין איז געזעסען אויף אַזאַ שטיי-נער, ווי קופּערניק אין דער מינוט, ווען ער איז געפאַלען אויף דער המצאה, אַז די ערר דרעהט זיך. און גאַלדע? גאַלדע האָט געוויינט מיט זיסע גליקליכע טרערען און האָט נאָכדעם דריי טאָג כסדר אַלע רגע געשיקט נאָך ליפּשע די גראָבע, זי זאָל אָפּשפרע-כען מאיר'על אַ גוט אויג... אַזוי איז ער געוואַכסען דאָס, וואָס ביי אונז האַלט מען פאַר אַיין אידעאַל — „אַ ביסעל אַהין, אַ ביסעל אַהער“, פון יעדער זאָך דאָס אויבערשטע, נאָר אין אמת אַריין — אָהן תורה, אָהן חכמה, אָהן וויסענשאַפט, ניט אויסגעסוויסמטשעט, ניט אויסגעבילדעט דעם שכל... אַלץ איז בערעכענט צו גלאַנצען פון אויבען, כדי מע זאָל קאָנען טהון אַ שענעם שידוך. דער שדכן שרייבט אויף דעם חתן, אַז ער איז אַ „מושלם“, אַ „גאַנצער מענש“, „צו גאָט און צו לייט“, מע ניט איהם אַ סך נדן מיט אַ כלה, און אַזוי געהט פאַרביי זיין יוגענד, און אַז ער ווערד עלטער און געהט אַרויס אויף דער וועלט, זעהט מען ערשט דעמאָלט אַרויס, ווי די ערציהונג האָט אויף איהם געווירקט... מאיר'על האָט געהאַט אַזאַ ערציהונג ביז זיעבעצעהן יאָהר, ביז די געלענענהייט האָט איהם צוזאַמענגעבראַכט מיט פּעלדמאַנען, מיט וועלכען מיר וועלען אונז-זער לעזער באַלד בעקאַנט מאַכען.

III

מיכאיל פעלדמאן איז געווען איינער פון די, וואָס האָבען זיך געשלאָגען פאַר דער „השכלה“ און זענען מיט נואַלד געוואָרען „משכילים“. זיי זענען געוועזען אַ גאַנצע קאָמפּאַניע יונגע לייט, וואָס זענען געזעסען אויף קעסט און האָבען געשטודיערט אין קלויז, אַלע אויף איין פּאַקולטעט: געריסען די גמרא, געבאַקען קאַרטאָפּלעס, גע'גנב'עט ליכט פון די יאָהרצייטען, געשמיסען דעם שמש און געטהאָן נאָך אַזעלכע וויכטיגע זאַכען... דאָס איז גע-וועזען אין דער צייט, וואָס אירען האָבען נאָך פון קיין גימנאַזיעס ניט געהערט — ווער שמועסט אין די קליינע שטעדטלעך, וואו מע האָט מאַפּו'ס מיט שולמאַנ'ס ביכלעך געברענט, און ווער עס האָט בגנבה געלייענט דעם „המגיד“, „המליץ“, „קול מבשר“, דער האָט געהייסען „אפיקורס"... פעלדמאן האָט ערגיץ געקראָגען דעם „תעודה“ מיט דעם „זרובבל“ און האָט זיי געלייענט פאַר די חברים, ביז רב פייביש דער לאַנגער, וואָס פלעגט אויך לערנען אין קלויז, האָט זיי גע'מסר'ט צו דעם גביר פון דער שטאָדט, רב נחמן פליאַסק, און עס איז געוואָרען אַ ווילדער כעס אין שטאָדט. רב נחמן איז געווען זעהר אַ פרומער איד; ער האָט געלעבט פון פּראָצענט און פלעגט עסען אַרעמע לייט מיט די ביינער, און אָפּ-שרייבען איין אַרעמאָן די בעבעכעס פאַר צעהן רובל פּראָצענט איז ביי איהם קיין נאָווינע ניט געווען, נאָר קיין עולות האָט ער ניט געקאָנט ליידען — ער האָט די אַלע ביכלעך געהייסען פער-ברענען, און דעם „אפס דמים“ האָט ער פריהער אַליין צעריסען אויף פּייז-פּיצלעך און דערנאָך ערשט פערברענט. די יונגע לייט האָט ער צעטריבען פון דער קלויז: אייניגע פון זיי האָט מען אָפּגעשניקט צום רבין אויף תיקון, און פעלדמאַנען, דעם רעכטען סם, האָט מען גענויט, ער זאָל גמ'ען דאָס ווייב און פאַהרען „וואו

דער שווארצער פעפער וואכסט... פעלדמאן איז אוועקגעפאָהרען קיין זשיטאָמיר אין דער ראַבינער-שולע; ער האָט דאָרט געענ־ דיגט און איז אוועק קיין פעטערבורג אין דער אַניווערזיטעט. נאָר די לעבענסמיטעל מיט דעם פעטערבורגער קלימאט האָבען איהם ניט ערלויבט צו לערנען ווייטער, איז ער געקומען קיין נ., וואו עס קומט-פאָר אונזער געשיכטע. ער האָט דאָ געהאַט איי־ ניגע פריינד, גאַנץ רייכע לייט, נאָר ער האָט אָבער ביי זיי ניט געוואָלט זיין, און האָט געלעבט פון שטונדען. זיין געזונד, וועל־ כעס איז אָפגעשוואַכט געוואָרען אין זשיטאָמיר פאר די אַכט יאָהר, וואָס ער האָט דאָרט געליטען הונגער און קעלט, האָט זיך אין נ. אָנגעהויבען צו פערבעסערען, נאָר קיין פעטערבורג האָבען איהם די דאָקטוירים נאָך ניט געהייסען פאָהרען, ביז ער וועט ניט אינ־ גאַנצען געזונד ווערען, און אזוי זענען אוועקגעגאַנגען דריי יאָהר. אין דער צייט האָט ער געהאַט אַ שטונדע ביי דעם גראַף וו., וועלכער פלעגט לייגען געלד ביי גאָלדע זילבערמאַן. אוינמאָל האָט דער גראַף זעהר אָפגעלויבט זיין אידישען לעהרער פאר גאָלדען. גאָלדע האָט געוואָלט, אַז איהר מאיר'על זאָל ביי איהם אויך לערנען, האָט זי געשיקט נאָך איהם די קארעטע, נאָר פעלדמאן האָט געענטפערט, אַז ער קאָן קומען צו-פּוּס. און אַז ער איז גע־ קומען, האָט ער מאיר'לען נישט געטראָפּען. גאָלדע האָט איהם געבעטען זיצען.

— וויפיעל וועט איהר נעמען ביי מיר פאר מיין זוהן? —
האָט איהם גאָלדע געפרעגט.

— איך וויל פריהער זעהן אייער זוהן און איהם קענען.

— וואָס הייסט? איהר קענט ניט מיין מאיר'לען? ...

ביי די ווערטער איז מאיר'על אַרײַנגעקומען, האָט אַ קוש געטהאָן דער מוטער די האַנד, אויף פעלדמאַנען האָט ער אַ וואָרף געטהאָן איין אויג און קוים אַ שאַקעל געטהאָן מיט דעם קאַפּ. פעלדמאַן איז געזעסען, ווי אויף הייסע קויהלען.

— מאיר'על! איך וויל דיר דינגען אָט דעם נייעם לעהרער, ער לעהרענט מיט אונזער גראַפ'ס קינדער.

מאיר'על האָט אפילו קיין קוק ניט געטהאָן אויף איהם און האָט נאָר אַ פּרעג געטהאָן די מוטער, צי זי האָט זיך שוין מיט איהם בעדונגען. פּעלדמאָן האָט זיך אויפגעשאַפט פון דעם שטוהל און איז צוגעגאַנגען צו גאָלדען און האָט געזאָגט:

— איך האָב אַיך פריהער געזאָגט, אַז איך רעד ניט פון קיין געלד, ביז איך וועל זיך נישט בעקענען מיט דעם תלמיד פּערזענליך. אַייער זוהן דאַרף נאָך ניט קיין לעהרער: ער איז נאָך צו יונג און דאַרף זיך נאָך אַביסעל צו־לערנען, ווי אַזוי זיך צו בענעהן מיט מענשען. — מיט די ווערטער איז ער אַוועק פון זילבערמאַנ'ס הויז. גאָלדע האָט זיך געפונען שרעקליך בעלעדיגט און האָט איהם בעשיט מיט קללות, און מאיר'על איז אַריינגעגאַנגען צו זיך אין קאַבינעט און האָט אָנגעהויבען בעקלערען פּעלדמאַנ'ס ווערטער: ער האָט צום ערשטען מאָל אויף זיין לעבען געהערט אַזאַ מיינונג אויף זיך פון אַ פּרעמדען מענשען. דאָס ער־שטע מאָל אויף זיין לעבען האָט ער זיך געפּרעגט, וואָס איז ער אַליין פאַר אַ מענש און ווער איז דער גראָבער לעהרער? צוויי מאָל האָט ער זיך מיט איהם בעגעגענט אין גאַרטען, און האָט קיין אויג ניט אַראָפּגעלאָזט פון פּעלדמאַנען, וועלכער האָט אויף איהם אפילו קיין קוק ניט געטהאָן. דאָס האָט איהם נאָך ערגער געקרענקט, און ער האָט זיך ענטשלאָסען איין מאָל פאַר אַלע מאָל בעקאַנטשאַפט צו שליסען מיט איהם און אין עטליכע טעג אַרום איז ער צוגעפּאָהרען אין זעהר אַ שענער קאַרעטע מיט גרויס קוראַזש צו אַ קליין אָרעם שטיבעל, און האָט געטראָפּען פּעלדמאַנען ביי'ם טיש פּערוואָרפען מיט ביכער און מיט פּאַפּיערען, אַז מע האָט קוים אַרויסגעזעהען זיין הויכען שטערן, די גרויע אויגען מיט זיין אויסגעטריקענט אויסגעדאַרט געזיכט. אַז פּעלדמאַן האָט דערזעהן דעם גאַסט, האָט זיך בעוויזען אויף זיינע ליפּען אַזאַ זיסער ליבעליכער שמויכעל, אַז מאיר'על האָט זיך פּערוואַנדערט. ער

האָט זיך אָפּגערעקאָמאָנרירט. פּעלדמאַן איז אַרויסגעגאַנגען פּון דעם טיש און האָט איהם מיט דעם זעלבען פּריינדליכען שמייכלעך געזאָגט:

— אַך, זעהר אַנגענעהם! איך געדענק אַייער נאָמען, עס פּרייעט מיך זעהר, וואָס איך האָב די עהרע אַיך צו זעהען ביי זיך אין מיין נאָרע; זיצט, איך בעט אַיך, זיצט ביי אונז... טייבעלע, קום נאָר אַהער!...

ביי דער זייט האָט זיך אויפגעפּענט אַ קליין ווייס טהירעל, און אויף דער שוועל האָט זיך בעוויזען אַ קליין מיידעל פּון אַ יאָהר פּופּצעהן און האָט אַ קוק געטהאָן אויף פּעלדמאַנען, דערנאָך אויף דעם גאַסט, און איז צוגעגאַנגען צום טיש.

— עס וועט באַלד זיין טיי? — האָט זי פּעלדמאַן אַ פּרעג געטהאָן.

— די רגע! — האָט טייבעלע אַ וואָרף געטהאָן מיט איהרע שטענע האָר און איז אַוועקגעלאָפּען צוריק אין דעם אַנדערען צימער. פּעלדמאַן האָט זיך געזעצט נעבען דעם גאַסט און האָט איהם געפּרעגט: מיט וואָס קאָן ער איהם דיענען? מאיר'על האָט איהם דערצעהלט אַלץ, וואָס ביי איהם אויפ'ן האַרצען האָט זיך אָנגע-קליבען, זינט ער האָט איהם געזעהען ביי זיך. מאיר'על האָט זיך געפיהלט היימיש מיט פּעלדמאַנען, און האָט איהם דערצעהלט, וואָס פאַר אַ שנאה ער האָט אויף איהם געטראָגען ביי זיך אין האַרצען ביז היינטיגען טאָג. פּעלדמאַן האָט זיך צעלאַכט און האָט איהם געזאָגט:

— איהר זענט נאָך גאָר ווילד, מיין ליבער גאַסט. איך וואָלט געהרען געזעהען די חיות, מיט וועלכע איהר זענט ערצויגען גע-וואָרען!...

טייבעלע האָט דערווייל אַריינגעטראָגען גלעזער מיט דעם סאַמאָוואַר און האָט פּערקאָכט טיי. פּעלדמאַן האָט אויסגעפּרעגט ביי מאיר'לעך, ווי אַזוי ער לעבט, וואָס ער לערענט, ווער עס זענען

זיינע לעהרער, און צי איז ער צופריעדען. מאיר'על האָט איהם איבערגעגעבען וואָס ער האָט געוואוסט, און פעלדמאן האָט איהם אזויסגעהערט מיט דעם זעלבען ליעבליכען שמייכלעלע, ערטערווייז האָט ער איהם איבערגעשלאָגען מיט זיינע פראַגען, און טייבעלעלע האָט דערווייל אָנגעגאָסען טיי. זי האָט זיך געזעצט אַקעגען דעם גאַסט און האָט זיך אויף איהם לאַנג פערטראַכט. פעלדמאן האָט איהם אויסגעהערט ביז'ן סוף, און נאָך דער טיי האָט ער איהם אזוי געזאָגט:

— אויב איהר ווילט מיט מיר בעקאנט זיין, בעט איך אַיך מיר מוהל זיין, וואָס איך רעד מיט אַיך אויפריכטיג; איהר זענט געוואָהנט געוואָרען, אז אַייערע לעהרערס, וואָס האָבען געלעבט פון אַיך, זאָלען אַיך חנפ'ענען. זיי האָבען אַיך געזאָגט, אז איהר ווייסט שוין און קענט שוין אַלץ, האָטש אין אמת'ען זענט איהר נאָך אַ קינד. אַייער מוטער וויל, איהר זאָלט זיין אַ אידישער „מושלם“, דאָס הייסט, אַ אידישער ענציקלאָפּעדיסט, מיט פּיעל רוסישע, דייטשע, פראַנצויזישע ווערטער, נאָר אָהן וויסענשאַפט. געלייענט האָט איהר נאָך נאָר ניט. אויסגעוואַכט סען זענט איהר אויף גרויס ראָסקאַש, און אויף אַייערע ערציהער האָט איהר געקוקט ווי אויף ניאַנקעס, משרתים. די אַלע מענשען, מיט וועלכע איהר זענט אויפגעוואַכסען, נעמען אַראָפּ פאַר אַיך דאָס היטעל, און יעדער ווייזט אויף אַיך מיט די פינגער: „אַט געהט דער יונגער מיליאָנער!“ איהר זענט אויפגעוואַכסען, ווי אַ געבלאָזענער פרינץ, נאָך דעם פאַלשען אַריסטאָקראַטישען סיסטעם, און איהר האָט געמיינט, אז די אַלע מענשען, וואָס איהר זעהט, דרעהען זיך אַרום אויף דער וועלט נאָר צוליבע אַיך...

מאָריצען איז פעלדמאָנ'ס רעדע אפילו ניט געפּעלען, נאָר ער האָט זיך ניט ווילענדיג צוגעהערט צו זיינע ווערטער, וועלכע האָט בען זיך ווי געגאָסען און זענען געווען אין אזא טאָן, אז ער האָט זיך ניט געקאָנט בעלעדיגען פון זיי. פעלדמאן האָט פיינט געזאָגט אין זיין רעדען אַריינצומישען הויכע ווערטער. זיין לשון איז

געווען איינפאר, נאָר געגאנגען גלייך אין האַרצען, מיט אַ זעלמען נער האַרמאָניע; אַז פּעלדמאַן האָט נאָר אָנגעהויבען צו רעדען, האָט זיך געגלוסט הערען און הערען אָהן אַ שיעור... אַז מאָריץ איז אַרויסגעגאַנגען פון פּעלדמאַנען, האָט ער געפיהלט אין האַר-צען עפּים אַ נייע אומבעקאַנטע ליכטיגקייט און וואַרעמקייט, און ער איז געקומען אַהיים אַזוי פּרייליך, לעבעדיג, אַז גאַלדע האָט איהם אַרומגעחאַפט קושען, און זיין לאַקיי האָט אויף איהם פּערוואונג-דערט געקוקט, וואָס ער געהט אַרום ביי זיך אין קאַבינעט און זינגט... אויף מאָרגען איז ער וויעדער אַוועקגעגאַנגען צו פּעלד-מאַנען, און פון דעמאָלט אָן האָט מען שוין געזעהען מאָריצען אַלע טאָג געהן פון דאָרט מיט אַ בוך; אָפּטמאָל האָט מען איהם צו-זאַמען מיט פּעלדמאַנען געזעהען שפּאַציערען אין גאַרטען. גאַלדע איז ניט צופּריעדען געווען פון דעם, וואָס ער האָט זיך אַזוי פּלייסג גענומען „צו די ביכלעך“, ביי וועלכע ער פּלעגט אויסזיצען גאַנצע נעכט, און פון דעם, וואָס ער פּלעגט גאַנצע טעג פּערכרענגען מיט דעם אָרעמען לעהרער... איינמאָל איז ער געפּאַלען גאַלדען אויף דעם האַלז:

— מאַמוניו! איך וויל ברענגען פּעלדמאַנען! אָט וועסט

דו אַליין זעהען, וואָס דאָס איז פאַר אַ מענש...

עס פּערשטעהט זיך, אַז גאַלדע האָט אויף איהם גאַרניט אַרויסגעזעהען „קיין פייגעלעך“, ווי זי האָט נאָכדעם געזאָגט. דאָס האָט אָבער מאָריצען ניט געשטעהרט, ער זאָל זיין ביי פּעלד-מאַנען טאָג ווי נאַכט. פּעלדמאַן האָט איהם ליעב געקריגען פאַר זיין פּעהיגקייט און פאַר זיין ווייכען גוטען כאַראַקטער, און האָט איהם אַזוי צוגעבונדען צו זיך, אַז מאָריץ האָט איהם אַלסדינג פּערטרויעט, און האָט קיין זאך ניט געטהאָן און ניט געקלעהרט, ביז ער האָט פּריהער איהם ניט דערצעהלט. איינמאָל איז פּעלד-מאַן שלאָפּ געוואָרען; מאָריץ האָט געשיקט זאָגען דער מוטער, אַז מע זאָל אויף איהם ניט וואַרטען, ער וועט נעכטיגען ביי דעם לעהרער, און האָט זיך געזעצט ביי דעם בעט, וואו מיכאַיל איז

געלעגען, און האָט איהם מיט גרויס געטריישאפט צוגעלעגט קאל־טע קאָמפרעסען צום קאָפּ.

טייבעלע איז אויך געזעסען און האָט זיך געביטען מיט מאָר־ריצען. גאָלדע האָט זיך ניט געקאָנט איינהאלטען און איז גע־קומען זייגער צוועלף ביינאכט זעהען, וואָס טהוט דאָ מאיר'על אזוי שפעט. זי האָט געטראָפען מאָריצען מיט טייבעלען זיצען ביי'ם בעטעל, אין וועלכען פעלדמאָן איז געלעגען אין גרויס היץ. זי איז אַרײַנגעקומען מיט אַ ליאַרעם, ווי זי איז געוואָהנט גע־וואָרען. זײַ בײַדע האָבען איהר געוויזען מיט דעם פינגער, אַז זי זאָל הויך ניט רעדען. זי איז צוגעגאַנגען צום בעט און האָט זיך אײַנגעבויגען צום קראַנקען. דאָס האַרץ האָט זיך איהר אַ וואָרף געטהאָן פאַר רחמנות: ער איז געווען בלאָס, געלכליך, מיט דאַרע געלע הענד, ווי ביי אַ טוידטען, נאָר אויף זײַנע ליפּען האָט געשפּיעלט אַ שוואַך שמײַכעל. גאָלדע האָט בעטראַכט דאָס קלײַנע שטיבעל מיט דעם אָרעמען מעבעל, וועלכעס איז אפילו גאַנץ רײַן געווען; זי האָט אַ קוק געטהאָן, ווי די קינדער (מאָריץ מיט טײַבעלען) זיצען אזוי ערנסט נעבען דעם חוּלָה, איז זי צו־געגאַנגען צו טײַבעלען, האָט זי אַרומגענומען און האָט איהר אַ קוש געטהאָן אין קאָפּ. דער חוּלָה האָט זיך איבערגעוואָרפען, האָט אויפגעפּענט די אויגען און האָט דערזעהען אַ פרעמדע פרוי ביי זיך, איז ער אַביסעל צעמישט געוואָרען. מאָריץ האָט דאָס פּערשטאַנען, האָט זיך צו איהם אָנגעבויגען און האָט געזאָגט, אַז דאָס איז זײַן מוטער.

— אפשר וואָלט איך געשיקט צו מיין דאָקטאָר? ער וועט באַלד קומען. — האָט איהם גאָלדע געזאָגט פּערזאָגנט. — אַ דאַנק. — האָט איהר פעלדמאָן געענטפּערט. — אַ בײַ־טעל בין איך אַלײַן אַ דאָקטאָר, און אַביסעל פּערלאָז איך זיך אויף דער גאַטור: זי דאַרף אַלײַן. איבעראַרבייטען. גאָלדע איז פאַר'ן אוועקגאַנג צוגעגאַנגען צו טײַבעלען און האָט איהר נאָך אַ מאָל אַ קוש געטהאָן. מאָריצ'ס מיט טײַבעלע'ס

אויגען האָבען זיך בעגעגענט, און זיי זענען ביידע רויט געוואָרען. אז מיכאַילען איז גרינגער געוואָרען, זענען זיי זיך צעגאַנגען — מאָד דיין איז אַוועק אַהיים, און טייבעלע צו זיך אין איהר צימער — יעדער מיט זיינע געפיהלען אין האַרצען... מאָריץ איז געקומען אַהיים, און האָט זיך באַלד געלעגט שלאָפען. עס האָט זיך איהם גע'חלומ'ט, אז ער ליגט אין בעט, און טייבעלע האָט זיך אַיינגעדויגט צו איהם, און מיט איהרע שוואַרצע געקרייזעלטע האַר האָט זי אַנגעריהרט זיין געזיכט, און איהרע שענע שוואַרצע אויגען קוקען אויף איהם אַזוי טרויעריג, אז עס גלוםט זיך צו וויינען... טייבעלען האָט זיך אויך גע'חלומ'ט, נאָר אויף אַיין אַנדערען אופן: עס האָט זיך איהר אויסגעוויזען, אז מאָריץ האַלט זי שטאַרק מיט זיינע ווייכע ווייסע הענד, און זיי דרעהען זיך ביידע אין אַ גרויסען זאַל אָהן אַ שיעור. זי וויל איהם האַפען ביי דעם קאָפּ און געבען אַ קוש אין זיין שענעם ליכטיגען שטערן, רייסט ער זיך אויס און לויפט אַוועק ווייט-ווייט! און קומט וויעדער, און נעמט זי ארום אין זיינע אַרעמס און רייסט זיך וויעדער אויס און לויפט אַוועק...

 IV

ווער איז געווען טייבעלע?

געבוירען פון אַרעמע, אַרעמע עלטערען. איהר פאָטער איז געווען אַ בעל-מלאכה, אַ שניידער. אַיין עהרליכער. נאָר אַיין אַרעמער. אז טייבעלע איז אַלט געווען פינף יאָהר, פלעגט זי זיין אַיין ערות פון גאַנץ פיינע סצענעס: איהר מוטער איז געווען גאָר אַ יונגע און זעהר אַ שען ווייבעל פון אַ יאָהר פיער און צוואַנציג; זי איז געווען ביי „יאָסעל דעם קרומען“ (אַזוי האָט מען גערופען טייבעלע'ס פאָטער) דאָס צווייטע ווייב. זי האָט איהם ניט ליעב געהאַט און געטריבען אין דער ערד אַריין; ער

האָט געהאָרעוועט ווי איין אייזעל טאָג ווי נאכט, און זי האָט געלעבט ווי נאָט אין אַדעם: געגעסען און געטרונקען, און איהם פלעגט זי פערשטאָפּען דאָס מויל מיט אַ שטיקעל ברויט און מיט אַ שיסעלע קוליש פון פּאַסאָליס. זיינע אַרבייטער פלעגען איהר טראָגען שטילערהייך ניט מיט קאָנפּעקטען, און די נאָהענטע שכנות האָבען אויף איהר אונטערגערעדט... דעם מאָן פלעגט זי רופּען „קרוּמער הונט“, און קיין קללות האָבען זיך ביי איהר קיינמאָל ניט אויסגעלאָזט; יאָסעל פלעגט איהר אָבער ניט ענטפּערען. אַז זי פלעגט זיך גוט צעשעלטען, פלעגט ער זינגען שטיקלעך פון „כתר“, פון „הלל“, פון „ויאתיו“, מיט זעהר אַ טרויעריג קול, וועלכעס טייבעלע האָט לייעב געהאַט צו הערען. די נאָדעל פלעגט דעמאָלט פליהען גאַנץ הויך, און אין זיינע שוואַרץ צע גרויסע אויגען פלעגט גלאַנצען אַ טרער... עס איז געווען שווער איהם אין כעס אַרײַנצוברענגען. נאָר איין מאָל אויף איהר לעבען געדענקט טייבעלע אַזאַ סצענע: עס איז געוועזען „וויבאָד רעס“ אין דער „צעחאָוואַי אופּראַווע“, יאָסעל האָט זיך עפּים פער-זאַמט און איז געקומען אַהיים אַ ביסעל פערשמאַכט...

— שיכור'ניק!! — איז אויף איהם אָנגעפאַלען יענטעל (אַזוי האָט מען גערופּען טייבעלע'ס מוטער). — אַ שיכור דאַרפסט דו נאָך זיין?! אַך און וועה איז מיינע יונגע יאָהר און טעג!... זי האָט איהם לאַנג געשאַלטען און האָט איהם געוואָרפען די זיפּ מיט קלייען אין קאַפּ אַרײַן. יאָסעל האָט געהאַט שוואַרצע געקרייזעלטע האָר. די קלייען האָבען איהם געמאַכט ווי אַ שד. יענטעל האָט זיך צעלאַכט און האָט צונויפּגערופּען די אַרבייטער און טייבעלען, זי זאָל אָנשפּײען דעם טאַטען אין פּנים. טייבעלע האָט נאָך ניט אוספּעיעט צו-לויפּען צום טיש, איז שוין יאָסעל געשטאַנען מיט אויפּגעהויבענע קולאַקעס; זיינע אויגען זענען געווען אָנגעגאַסען מיט בלוט, זיין פּנים איז געוועזען שרעקליך; ער וואָלט געקאָנט צערייסען יענטעלען אויף שטיקלעך, ווען טייבעלע זאָל ניט געווען אונטערפאַלען אונטער זיינע פּים מיט אַ געוויין.

יאָסעל איז געבליבען שטעהן אויף אַ מינוט שטיל. נאָכדעם האָט ער זיך געחאַפּט מיט ביידע הענד פאַר די פּאות מיט דער באָרד און האָט זיך אויסגעריסען צוויי זשמענים האָר... שפּעטער מיט אַ פּערטעל שעה איז טייבעלע געלעגען אין בעט פּערחליפּעט, יענטעל איז געזעסען אין אַ ווינקעלע, אָנגעשפּאַרט אויף צוויי פינגער פון דער לינקער האַנד, און האָט געשאַלטען אויף דעם אַלטען שטייגער, און יאָסעל איז געשטאַנען איינגעבויגען איבער'ן קינד'ס קאַפּ. אין די אויגען זענען איהם געוועזען טרערען.

פונקט אין אַזאַ פּאָזע געדענקט טייבעלע איהר אָרעמען פּאָטער, ווען איהר מוטער איז געווען געפּעהרליך שלאָפּ, אַ האַלבע שעה פאַר דעם טוידט. עס איז געווען אַ קאַלטער ווינטער-טאָג; יאָסעל האָט נאָרוואָס אַריינגעטראָגען צוויי שייטלעך האַלץ און האָט גענומען אַינהייצען דעם אויווען; זיין געקרייזעלטע באָרד און פּאות זענען געווען אָנגעפּילט מיט פּעדערען; דאָס פנים איז איהם געווען אויסגעצויגען, די אויגען רויט; ער איז אַרומגעלאָפּען אַהין און אַהער מיט דעם פינגער הוט אויף דעם אויסגעבויגענעם פינגער און האָט געשלונגען די טרערען. טייבעלע איז געזעסען אויף דעם אויווען און האָט געקוקט אַראָפּ, ווי ער איז צוגעגאַנגען צו דער מוטער און האָט זיך אָנגעבויגען צו איהר. יענטעל האָט קוים אויפגעהויבען די האַנד און האָט אַ מאַך געטהאָן אַרויף. יאָסעל איז אָפּגעטרעטען אַביסעל ווייטער. זי האָט איהם עטליכע מאָל געוויזען מיט דער האַנד אַרויף... זי האָט, אָפנים, געוואַלט, ער זאָל איהר צוטראָגען דאָס קינד פאַר איהר טוידט. יאָסעל האָט ניט פּערשטאַנען וואָס זי מיינט. יענטעל האָט אַ מאַך גע-טהאָן מיט דער האַנד, האָט נאָך אַ מאָל אַ קוק געטהאָן אַרויף, האָט זיך איבערגעקעהרט אויף דער אַנדערער זייט, און איז... אויסגעגאַנגען. יאָסעל האָט זיך לאַנג ניט געמוטשעט אויף דער וועלט: ער האָט פאַר צרות אָנגעהויבען טרינקען, האָט אָפּגע-לעבט צוויי יאָהר, און איז געשטאַרבּען.

V

טייבעלע איז געבליבען עלענד ווי א שטיין. זי איז אלט גע-
ווען נייען יאהר, און האָט זיך אַרומגעוואַלגערט איבער דער שטאָדט,
ביז פעסי די מעקלערין האָט איהר געפונען איין אָרט ביי צירעלע
דער פאַריקמאַכערין. צירעלע איז געוועזען זעהר אַ פיין ווייבעל, אַ
גרושה, אָהן קינדער, און האָט זיך פערדיענט איהר שטיקעל ברויט,
ניט אזוי פון דער אַרבייט, ווי פון אַנדערע ספּעקולאַציעס... אונ-
זערע לעזער מיינען, אַז צירעלע איז געווען אַ סוחר, אָדער זי פלעגט
פערלייהען געלד אויף משכונות? חלילה! צירעלע איז געווען אַ
ווייבעל אַ גאַנץ סאָלידע. ביי איהר האָבען זיך שטענדיג געפונען
עטליכע יונגע מיידלעך יתומות. זי פלעגט זיי אויסהאַלטען און
זעהר שען קליידען, און אַז זיי פלעגען אלט ווערען פופצעהן-זעכ-
צעהן יאהר פלעגט זי אָנהויבען מיט זיי שפאַצירען אין גאָרטען
און ווייזען זיי דער וועלט... צירעלע איז בעקאַנט געווען מיט פיעל
יונגע לייט פון דער שטאָדט און אויך מיט אַלע פּריצים. אונזערע
לעזער מיינען, אַז צירעלע איז געווען אַ הולטייקע — חס ושלום!
איהר דאָוונען, איהר ראש-חודש בענשען, איהר קנייטלעך לעגען,
איהר תחינות זאָגען האָבען געהאַט אַ שם! פערקעהרט, זי פלעגט
נאָך זאָגען, אַז איהר מעג טאַקי נאָט-ברוך-הוא העלפען פאַר
איהר חסד, וואָס זי טהוט מיט די אַרעמע יתומות... טייבעלע איז
אָפגעווען פיער יאהר ביי צירעלען. זי האָט זיך אָנגעזעהען גאַנץ
שענע זאַכען, וואָס האָבען זיך אָפגעטהאָן מיט איהרע עלטערע
חברת'עס, פון וועלכע מיר וועלען אונזערע לעזער בעפרייען... זי
איז אלט געוואָרען דרייצעהן יאהר און איז געווען שען, ווי דער
זומער-טאָג. צירעלע האָט זיך געשפיעגעלט אין איהר. זי האָט
זי ניט אָפגעלאָזט פון די אויגען און פלעגט זי רופען „טאָכטער“,
און האָט זי אויסגעקליידט ווי אַ גרעפּין. טייבעלע איז געווען צו-
פריערען מיט צירעלע'ס בעהאַנדלונג. נאָך איין זאַך האָט זי ניט

געקאנט איבערטראָגען: אויסהערען די קאָמפּלימענטען פון די פרעמדע יונגע לייט, וואָס פלענען זיך צונויפקלויבען ביי צירעלען אַלע טאָג.

ווער זענען די יונגע לייט, וואָס פערברענגען ביי איהר די צייט? ... און ווער איז דער יונגערמאַן, וואָס וואָהנט דאָ אויף דעם הויף, אין דעם קליינעם שטיבעל, און געהט אַלע טאָג אוועק אויף עטליכע שעה און קומט צוריק צו אַ געוויסער צייט אַהיים, און זיצט אַמאָל אָפּ אַ גאַנצע נאַכט איבער ביכער? פאַר וואָס געהט ער אויך ניט צו צירעלען צוגאַסט, גלייך מיט יענע יונגע לייט? מע דאַרף פרעגען ביי צירעלען. צירעלע האָט איהר געזאָגט, אז דאָס איז עפּים אַ שלים-מול, איין אַרעמער לעהרער. ער הייסט פּעלדמאַן. זי האַלט ניט פון אַזעלכע יונגע לייט: זי האָט ליב שענע, רייכע, פּרייליכע, קלוגע...

פּעלדמאַן האָט עטליכע מאָל בעמערקט טייבעלען אַרומגעהן איבער דעם הויף איינע אַליין. פּעלדמאַן האָט געוואוסט, ווער צי רעלע איז, און וואָס פאַר מענשען עס געהען צו איהר... איינמאָל איז פּעלדמאַן אַהיימגעקומען שפעט פון די שטונדען און האָט גע- טראָפּען טייבעלען אַריינקוקען צו איהם אין פענסטער. טייבעלע האָט זיך אַביסעל דערשראָקען, וואָס ער האָט זי אַזוי געטראָפּען. עס האָט זיך צווישען זיי אָנגעהויבען אַזאַ געשפרעך:

— איהר האָט אַריינגעקוקט צו מיר אין מיין חדר?

— יאָ... איהר זענט היינט אַזוי שפעט אַהיים געקומען...

זיי זענען עטליכע מינוט געשטאַנען שטיל און נאָר געקוקט איינער אויף דעם אַנדערען און זיך געמאַסטען מיט די אויגען. ענדליך האָט זי פּעלדמאַן אַ פרעג געטהאָן:

— איהר זענט שוין לאַנג ביי צירעלען?

— איהר קענט זי? — האָט איהם טייבעלע פּערוואַנדערט

געפרעגט.

— איך האָב געהערט פון איהר.

— פאר וואָס געהט איהר קיינמאָל ניט אַריין צו אונז, ווי יענע יונגע לייט? — טייבעלעך האָט זיך אויסגעדרעהט צו צירע-לע'ס הויז און האָט איהם געוווּזען מיט דעם פינגער אויף דעם פענסטער, וואָס איז געווען שטאַרק בעלליכט.

— איהר ווילט, איך זאָל אויך געהן אַהין? — האָט זי פעלד-מאַן געפרעגט האַלב לאַכענדיג.

— הא? ניין! איך פרעג, פאר וואָס איהר געהט ניט אַהין?

— פאר וואָס איך געה ניט? קיין רעכטער מענש געהט ניט צו צירעלען... — פעלדמאַן האָט זיך פּערהאַפּט. — איך בין זעהר אַ פּערנומענער מענש און האָב קיין צייט ניט.

טייבעלעך האָט זיך אַביסעל פּערטראַכט.

— פאר וואָס-זשע זענען י ע ג ע ניט פּערנומען? פאר וואָס האָבען זיי יאָ צייט? זיי זענען דען ניט קיין רעכטע מענ-שען? ...

פעלדמאַן האָט ניט באַלד געענטפּערט.

— זיי האָבען ניט וואָס צו טהון, זיי זענען לעדינגעהער, פּוסטע לייט, נידעריגע מענשען, זיי האָבען געלד און האָרעווען ניט דערויף, זיי מוזען ערניץ פּערברענגען די צייט, כדי זיי זאָלען ניט משוגע ווערען פאר ראַסקאַש.

— איך האָב אויך געטראַכט דאָס זעלבע, — האָט טייבעלעך געזאָגט און איז צוגעגאַנגען געהענטער צו פעלדמאַנען, — נאָר צירעלע זאָגט, אז דאָס זענען די פיינסטע יונגע לייט אין שטאָדט, און לויבט זיי נאָר אַהן אַ שיעור... אָט פון אַיך לאַכט זי דוקא: איהר זענט איהר ניט געפעלען...

זיי האָבען זיך ביידע צעלאַכט.

— איהר זענט שוין לאַנג ביי איהר? — האָט פעלדמאַן וויער דער געפרעגט.

— שוין פיער יאָהר.

— איהר זענט צופריעדען?

טייבעלע האָט ניט געענטפערט אויף זיין פראגע און האָט נאָר אַ וואָרף געטהאָן מיט איהרע שוואַרצע געקרייזעלטע האָר, און איהר רע גרויסע שוואַרצע אויגען זענען געבליבען פערטראַכט.

— איהר קלערט דאָרט לאַנג צו בלייבען? — האָט זי פּעלדד מאַן ווייטער געפרעגט.

טייבעלע איז געשטאַנען אין דער זעלביגער פּאָזע און האָט איהם שטיל געענטפערט:

— איך קלער שוין אַליין גאַנץ לאַנג דעריבער און קאָן נאָר ניט צוקלערען... קיין עלטערען האָב איך ניט, קיין פריינד אויך ניט — און אז איך דערמאַן זיך, וואָס מיט מיין עלטערער חברת'ע האָט זיך אויסגעלאָזט!... זי איז ניט לאַנג געקומען צו אונז אַ צע'הרג'עטע, אַ פּערשוואַלענע, הונגעריג ווי אַ הונד... מיר האָבען זי קוים דערקענט!... צירעלע האָט זי צוריק ניט געוואָלט צונע- מען. איך האָב זי געבעטען, מיר האָבען ביידע געוויינט פאַר איהר, און זי וויל ניט און וויל ניט!... מיר האָט זי שטילערהייד געזאָגט, איך זאָל אַוועק פון דאַנען, וואָרום עס קאָן מיט מיר אויך זיין אזא סוף, ווי מיט איהר... זי האָט זיך מיט מיר געזענענט און האָט אזוי געוויינט...

פון טייבעלע'ס שענע אויגען האָבען זיך מיט אַ מאָל אַ גאָס געטהאָן טרערען. פּעלדמאַן איז צוגעגאַנגען צו איהר און האָט זי אָנגענומען ביי דער האַנד. טייבעלע האָט זיך אויסגעריסען און איז אַנטלאָפּען.

פון יענעם טאָג אָן האָט זי פּעלדמאַן ניט געזעהען אַ וואָך צוויי. ער האָט גערעכענט, אז זי איז אַנטלאָפּען פון צירעלען; נאָר ווי גרויס איז געווען זיין פּערוואַונדערונג, אז ער איז איינמאָל געקור מען אַהיים און האָט געטראָפּען די טהיר פון זיין שטיבעל אָפּגע- שלאָסען און טייבעלע איז געזעסען ביי'ם טיש און האָט געקוקט אין אַ בוך! אז זי האָט איהם דערזעהן, האָט זי געשווינד צוגעמאַכט דאָס בוך, איז אויפגעשטאַנען און איז געבליבען פּערשעמט, ווי

א קליין קינד, וואָס האָט זיך אַריינגעחאַפּט אין קעמערעל, וואו די עפעל מיט די באַרען ליגען, און פּלוצים איז אָנגעקומען די מוטער... — איך האָב געוואַרט אויף אייך אַ פּאַר שעה, — האָט זיך טייבעלע פּערענטפּערט — און האָב געזעהען, אז איהר קומט ניט, האָב איך גענומען דעם שליסעל (איך האָב געזעהען וואו איהר בעהאַלט איהם) און בין אַריינגעגאַנגען צו אייך און זיך שוין דאָ לאַנג. איך האָב דערווייל געזעהען אייערע ביכער; מײן עלטערע חבּרת'טע, פון וועלכער איך האָב אייך דערצעהלט, האָט מיך אויס-געלעהרענט לייענען רוסיש. איך בעט אייך, איהר זאָלט זיך אויף מיר ניט בייזערען. איך בין געקומען צו אייך פּרעגען איין עצה... פּעלדמאַן איז געשטאַנען און האָט בעטראַכט דאָס יונגע אומ-גליקליכע מיידעל; איהרע שענע אויגען זענען געווען רייטליך, ווי ביי אַ מענשען, וואָס דערשלאָפּט ניט אַ נאַכט, פון איהר שען ווייס געזיכט איז געווען צו זעהען, אז עס איז איהר ביטער אויפ'ן האַר-צען. פּעלדמאַן האָט איהר צוגעטראָגען אַ בענקעל און האָט זי גע-בעטען זיצען.

— זאָגט, איך וועל אייך העלפּען מיט וואָס און וויפיעל איך קאָן.

טייבעלע האָט זיך געזעצט און האָט אָנגעשפּאַרט איהר קאָפּ אויף דער רעכטער האַנד, מיט דער לינקער האָט זי געבלעטערט דאָס בוך, וואָס זי האָט פּריהער אַוועקגעלעגט, די אויגען מיט די לאַנגע ברעמען האָט זי אַראָפּגעלאָזט, און אויף איהרע קליינע רוי-טע ליפּען האָט געשפּיעלט אַ ביטער שטייבעלע.

— איך קאָן מעהר ניט זיי ביי צירעלען... איך... —

— איהר קאָנט דען ניט אַוועקגעהן פון איהר? — האָט זי פּעלדמאַן איבערגעשלאָגען. — זי האָט אייך דען געקויפט? זאָגט איהר, אז איהר ווילט מעהר ניט זיין ביי איהר — און גענוג.

טייבעלע האָט אויפּגעהויבען די אויגען אויף פּעלדמאַנען.

— איך בין אַרויסגעגאַנגען היינט פון צירעלע'ס הויז, און מײן פּוס וועט שוין דאָרט ניט זיין אזוי לאַנג ווי איך וועל לעבען!...

ביי די ווערטער האָט איהר די אויבערשטע ליפ א צימער גע-
 טהאָן און איהר געזיכט האָט אויסגעוויזען בייז. פעלדמאָן האָט
 פון איהר ניט אַראָפּגעלאָזט קיין אויג: אין איהרע ווערטער האָט
 ער געהערט אַ קול פון אַ מענשען, ניט ווי פון אַ קינד. ער האָט זיך
 בעטראַכט, אַז עס איז גלייכער זי ניט צו פרעגען די אורזאַכע פון
 איהר בעשלוס. ער האָט איהר פאַרגעלעגט אַלערליי פלאַנען: אויב
 זי וויל, וועט ער איהר אָפּזוכען אַיין אָרט אויף צו לערנען זיך
 נעהען און אַרבייטען, און אויב זי וויל, וועט ער זי לעהרנען ליינען
 און שרייבען, און אויב ער וועט זעהען, אַז זי האָט דערצו אַ טאַ-
 לאַנט, וועט ער זי אַלץ לעהרנען וואָס מע דאַרף און וואָס ער קאַן.
 ער האָט איהר געגעבען צו פערשטעהן, אַז דאָס איז נאָר ניט אַזוי
 שווער, ווי זי מיינט; מע דאַרף נאָר האָבען גענוג געדולד. ער
 האָט איהר געזאָגט, אַז אויב זי וויל, קאַן זי אפילו היינטיגען טאָג
 איבערבלייבען ביי איהם אין דעם צווייטען צימער בעזונדער, ביז
 זי וועט קאָנען אַליין האָרעווען און זיך פערדינען צום לעבען און
 וועט ניט דאַרפען אַנקומען צו קיינעם. פעלדמאָן האָט געקאָנט
 רעדען: ער האָט איהר געוויזען אַ ביישפיעל פון זיך אַליין, און
 האָט איהר דערצעהלט, ווי עלענד און אומגליקליך ער איז געווען,
 אַז מע האָט איהם אַרויסגעטריבען פון זיין שטאָדט, ווי אַזוי ער
 האָט בעדאַרפט געהן דאָס לעצטע מאָל צו רב נחמן האָט איהם אויפגענו-
 ר ביי איהם אויף הוצאות, און ווי אַזוי רב נחמן האָט איהם אויפגענו-
 ר מען: פריהער איז ער אַרויסגעגאַנגען אויף צוויי שעה, נאָכדעם
 איז ער אַריינגעגאַנגען אין שטוב, האָט אָפּגעשווענקט די הענד,
 האָט פערנלאָצט די אויגען און מיט גרויס כוונה געזאָגט „אשר
 יצר“... ער האָט געהייסען פעלדמאָנען שטעהן אין הויז ביי דער
 טהיר, ביז ער וועט זיך אינגאַנצען אָפּפאַרטיגען, און ער האָט זיך
 געשטעלט דאַוונען, וועלכעס האָט אויך געדויערט צוויי שעה. נאָך
 דעם דאַוונען האָט ער געזאָגט אַ ביסעל זוהר, האָט געמאַכט אַ
 כוסה און האָט פערביסען מיט צוויי אָפּגעשיילטע אייער, גוט
 איינגעקאַטשעט אין זאַלץ. נאָכדעם האָט ער געהאַט אַ חשבון

מיט א פערזויינטער אלמנה, וועלכע האָט איהם געבראַכט, אַ חוץ דעם זילבער, וואָס איז שוין לאַנג געלעגען פּערזעצט ביי איהם פאַר צוואַנציג רובעל, אַ זיידען קלייד, וואָס זי האָט געמאַכט איהר טאַכטער צו דער חתונה און האָט עס פּערזעצט ביי איהם פאַר צעהן רובעל, דערצו האָט זי זיך אונטערגענומען פּערצעהן וואָכען אויסצוצאָהלען צו צוויי רובעל מיט אַ פּערטעלע יעדע וואָך, נאָך דער פּרשה, און אז עס וועט געהען חוקת מיט בלָק און מטות ומסעי צוזאַמען, דאַרף זי יענע וואָכען צאָהלען דאָפּעלט צו 4.50, און די וואָכען דאַרפּען זיך אַליז רעכענען איינציגע. פון די צעהן רובעל האָט ער דערווייל אַראָפּגענומען פּראָצענט פאַר „יענער“ וואָך, אַ חוץ פּופּציג קאָפּיקעס אויף „לחם-אביונים“. די וויסטע אלמנה איז אַרויסגעגאַנגען ווילד צופריעדען, און רב נחמן האָט זיך גע- זעצט עסען אַליין, און פּעלדמאַן איז אַליז געשטאַנען ביי דער טהיר, און האָט געהערט, ווי רב נחמן האָט געשאַלטען די קעכין, פאַר וואָס דאָס טייגעכץ איז אויסגעקומען אזוי לויז, און די פּאַלקע פון דעם עוף איז געווען אַ ביסעל איבערגעבראַטען... נאָכדעם האָט ער געבענשט אויפ'ן קול, און צו „ובנה ירושלים“ האָט ער זיך צע- וויינט, ווי אַ קליין קינד. נאָך דעם בענשען האָט איהם דאָס ווייב אַריינגעטראָגען צוויי געלע באַרען מיט אַ פּלאַם-פיייעריגען אַרבוז אָהן קערלעך; ער האָט איהם אויפגעגעסען אינגאַנצען, און האָט זיך צוגעלעגט אָפרוהען וויעדער אויף אַ שעה צוויי. אז ער איז אויפגעשטאַנען, האָט ער זיך געוואַשען די הענד און אַריינגעריר פּען פּעלדמאַנען צו זיך, און האָט איהם גענומען זאָגען מוסר, אז דער גיהנום מיט אַלע זיינע שטראָף איז קאַרג פאַר אזאַ שייגעץ, וואָס האָט אַ העזה צו לייענען איטשע-בער'ס ביכלעך אין אַ מקום- קדוש, און האָט געוויזען מיט ראיות ברורות, אז געבען אזאַ הולטאַי אַ נרבה איז די גרעסטע עבירה, אַ סך ערגער ווי צו הרג'ענען אַ מענשען. דערמיט האָט ער איהם אָפּגעלאָזט אויף אַלע פיער זיי- טען. נאָר אז פּעלדמאַן איז פּערביטערט אַרויסגעגאַנגען פון שטוב, האָט רב נחמן אַ קרעכץ געטהאָן און האָט פּערשריבען מיט רש"י-

כתב אין „צעטעל של הוצאה והכנסה“: אז דעם שייגען, ימח שמו, וואָס מע האָט ביי איהם געפונען דעם „אפס דמים“, איז אַרויסגעגעבען געוואָרען פון לחם אביונים געלד 5 ר״כ על הוצאות הדרך...

פעלדמאן האָט איהר דערצעהלט זיין גאַנצע ביאָגראַפיע פון יענער צייט אָן ביז ער איז אַריין אין פינפטען קלאַס ראַבינער-שולע. ער האָט ניט פּערגעסען צו דערצעהלען די מעשה, וואָס האָט זיך מיט איהם געטראָפּען אין דער שטאָדט „בלאָטע“. ער האָט געהאַט אַ רעקאָמענדאַציע צו דעם גביר פון דער שטאָדט „בלאָטע“ — רב גרשון שפּרינגער, וועלכער האָט איהם צוגענומען לעהרנען מיט זיין בן-זקנים פייטעל. רב גרשון שפּרינגער איז רייך געוואָרען פון אַ קלייניגקייט: ער האָט אויסגעדרונגען עטליכע אירישע פאַמיליעס די מיהלען, וואָס דער גראַף האָט געהאַט אין דער שטאָדט, און זיי געהען נאָך ער היום אין די הייזער, און אַליין איז ער געוואָרען אַ גביר, האָט געטהאָן שאַרפע שירוכים און איז געוואָרען מיט חסידים אַ חסיד און מיט אַריסטאָקראַטען אַיין אַריסטאָקראַט — דאָס וואָס הייסט ביי אונז אַ מעורב עם הבריות. ער האָט געקאָנט אויסקומען מיט דער גאַנצער וועלט, דאָס הייסט, יעדען בעזונדער אָפּגאַרען. ער האָט געוואָלט בעקור מען אַ נאָמען אויף דער וועלט, פּלעגט ער אַריינשיקען פון דער אימעניע צעהן וועגען שטרוי אין „הקדש“ אַריין, און זיין „איגע-נער“ קאָררעספּאָנדענט האָט צעבלאָזען אויף אַלע גאַזעטען, אַז הגביר רב גרשון שפּרינגער בעהייצט ווינטער אַלע אַרעמע לייט אין דער שטאָדט „בלאָטע“. און אַז דער אַנדערער גביר אין דער זעל-ביגער שטאָדט האָט בעדאַרפט שטאַרבען, און עס האָט זיך איהם פאַרגלוסט דוקא אין גן-עדן אַריין, האָט ער איבערגעלאָזט זיין גאַנצען קאַפיטאַל אויף עולמות מיט גמילות-חסדים מיט תּלמוד-תורה, און האָט געמאַכט פאַר אַיין אָפּעקון, פּערשטעהט זיך, רב גרשון שפּרינגער, וועלכער האָט דאָס געלד פּערטהאָן וואו אַהין ער האָט געוואָלט, און אַ „חשבון“, האָט ער געזאָגט, וועט ער

ווייזען, אם ירצה השם, אז משיח וועט קומען, וואָרום איצט איז ער שטאַרק פּערנומען מיט זיינע אייגענע געשעפטען...

האָטש רב גרשון איז געווען איין עס-הארץ און האָט קוים געקענט דאוונען, נאָר „משכילים“ האָט ער פיינט געהאַט בתכלית השנאה, און פלעגט זיי רופען „זשוליקעס“, און „השכלה“ האָט ביי איהם געהאַט אַ נאָמען — „קראַנצעפּאָליע“*...

זיין בן-זקונים פייטעל וואָלט בעדאַרפט געבאָרען ווערען גאָר אַ גרויסער חכם, האָט איהם דער מלאך געגעבען צו אַ שטאַרקע שנאָל אונטער דער נאָז, איז ער געוואָרען אַ טיפּש... ער איז אַלט געווען אַכצעהן יאָהר און האָט זיך געריבען צווישען די „משכילים“, און דער גמרא-מלמד פלעגט איהם אַ מאָל פאָרשרייבען אַ קאָרר דעספאָנדענציע אין אַ לשון-קודש-צייטונג, אויף וועלכער ער פלעגט שטעלען זיין נאָמען. אז פּעלדמאַן איז אָנגעקומען צו איהם פאָר אַ לעהרער, האָט ער זיך געפרובט מיט איהם אויך מאַכען די זעלבע שווינדלערייען, האָט ער איהם אָפּגעזאָגט. פייטעל איז ברוגז געוואָרען און האָט איהם געזידעלט, געמאַכט מיט דער בלאָטע. פּעלדמאַן האָט איהם מיט זיינע דאַרע הענד, אַזוי ווי מיט אַ צוואַנג, אָנגענומען ביי'ם גאָרגעל און האָט איהם אַרויס-געוואָרפען דורך דעם פענסטער... דערפאַר איז ער אָפּגעזעסען צוויי וואָכען אין פּאָליציע און איז קוים מיט דעם לעבען אַנטלאָפּען פון דער שטאָדט „בלאָטע“.

טייבעלע האָט מיט גרוים אינטערעס אויסגעהערט זיין ביאָ-גראַפיע, וועלכע פּעלדמאַן האָט געקאָנט דערצעהלען און בעשענען מיט אַנעקדאָטען און משלים. ער האָט זי אויפגעקלערט, אז אַ מענש קאָן פון זיך מאַכען וואָס ער וויל, און קיין שום שלעכטע

* מיר האָבען געזוכט דאָס וואָרט „קראַנצעפּאָליע“ אין אַלע נייע און אַלטע ווערטערביכער און האָבען אַזאָ וואָרט נישט געפונען; לכן בעטען מיר אונזערע לעזער, זיי זאלען איינזחור'ען דאָס וואָרט „קראַנצעפּאָליע“, וועט דאָס אונז בלייבען לדרור דור...

אומשטענרען קאָנען איהם ניט שטעהרען צו זיין דער אָרענטליכ־סטער מאָן אויף דער וועלט, אַבי ער קוקט נאָר אויף יעדער זאָך מיט אָפענע אויגען און מיט זיין אייגענעם שכל, מיט זיין אייגען געפיהל. ער מוז האָרעווען צו ווערען זעלבסטשטענדיג, צוליעב זיך און צוליעב דעם כלל מענשען.

טייבעלע האָט איהם אויך דערצעהלט אַלץ, וואָס איהר יונגער שכל האָט געקאָנט בעמערקען אין איהר לעבען. זי האָט איהם פערשיט מיט פראַגען: פאַר וואָס איז דאָס אָדער יענעס אַזוי און ניט אנדערש? און אַז עס איז שוין גאַנץ שפעט געוואָרען און מע האָט שוין בעדאַרפט געהן שלאָפּען, האָט זי פּעלדמאַן אַרײַנגעפיהרט אין דעם צווייטען צימער און האָט שוין געוואָלט אַוועקגעהן צו זיך אין צימער, האָט איהם טייבעלע אָפּגעשטעלט און האָט איהם געגעבען איהר האַנד מיט די ווערטער:

— איהר זענט ניט אַזוי, ווי יענע יונגע לײַט? ... איהר זענט באַמת איין אָרענטליכער מאַן?

פּעלדמאַן האָט אַ קוק געטהאָן איהר אין די אויגען מיט אַ שמייעל און האָט גאָרניט געענטפּערט. טייבעלע האָט איהם די האַנד ניט אַרויסגעלאָזט און האָט איהם וויעדער געפּרעגט:

— איהר שווערט מיר ביי אײער לעבען?

— איך שווער ביי מיין לעבען! ...

VI

די ערשטע צײַט האָט טייבעלע געקוקט אויף פּעלדמאַנען מיט צווייפּעל: זי האָט ניט געוואוסט, צי זאָל זי איהם גלויבען, צי ניין. פּעלדמאַן האָט דאָס פּערשטאַנען, און טייבעלע האָט איהם אַמאָל אַליין געזאָגט, וואָס עס מוטשעט זי. פּעלדמאַן האָט איהר דערויף געענטפּערט, זי זאָל דאָס איבערגעבען דער צײַט, וואָס קאָן אַלץ איבערמאַכען און אויסזאָגען דעם רעכטען אמת.

עס האָט אָבער לאַנג נישט געדויערט: אין אַ האַלב יאָהר אַרום איז טייבעלעך צו איהם צוגעבונדען געוואָרען, ווי אַ שוועסטער; זי האָט אַליין אַליץ געטהאָן אין שטוב: געקאכט, גערוימט, גרעט געוואַשען, און נאָך אַזעלכע אַרבייט. אין לערנען האָט טייבעלעך בעוויזען אַזאַ פּעהיגקייט, אַז פּעלדמאַן האָט זיך געוואונדערט. ער האָט מיט איהר געלעהרענט עטליכע שעה אין טאָג; די איבער־ריגע צייט האָט זי געלעזען ביכער. פּעלדמאַנען האָט זי ניט געלאָזט אַטהעמען: זי האָט אַליץ געוואָלט וויסען. עס איז פּער־נאַנגען נאָך אַ יאָהר. עס האָט זיך געמאַכט אַזוי, אַז מע האָט פּעלדמאַנען גערופּען צו אַ רייכען מאַן און מע האָט איהם פּאַר־געלעגט אַ שטונדע געבען אַ קליין מיידעלע פּון אַ יאָהר צעהן; פּעלדמאַן איז אָבער געווען זעהר פּערנומען, און האָט רעקאָמענדירט טייבעלעך. טייבעלעך האָט דאָרט אָנגענומען די לעקציע פּאַר צוואַנציג רובּעל אַ חודש און איז פּאַר פּרייד שיער ניט אַרויפּגע־פּאַלען פּעלדמאַנען אויף דעם האַלז:

— נו, מיכאַל, היינט בין איך כמעט אַזוי רייך ווי איהר; איך האָב שוין קיין מורא ניט, טאָמער וועט איהר מיך אַרויס־טרייבען...

יענעם אָבענד האָבען זיי לאַנג געפּלוידערט צוזאַמען. טייד בעלע האָט זיך געמאַכט נאַריש, ווי אַ קליין קינד, און פּעלדמאַן האָט אָנגעקוואַלען פּון איהר, ווי אַ גליקליכער פּאַטער. זיי האָר־בען אַזוי לאַנג גערערט, ביז עס איז געקומען צו גאַנץ וויכטיגע זאַכען. טייבעלעך האָט אויפּגעהערט צו לאַכען און האָט פּער־טראַכט געהערט פּעלדמאַנען, וועלכער האָט אין דעם אָבענד אויס־געגאַסען פּאַר איהר אַלע זיינע געפּיהלען. טייבעלעך האָט איהם ניט רעכט פּערשטאַנען און געבעטען, ער זאָל איהר זאָגען וואָס ער מיינט. פּעלדמאַן האָט איהר צום ערשטען מאָל אין די צוויי יאָהר אויסגעזאָגט, אַז ער ליעבט זי מעהר פּון אַליץ אויף דער וועלט!... טייבעלעך איז רויט געוואָרען ווי אַ רויז; זי איז צור־געגאַנגען צו איהם. האַט גענומען זיין האַנד צו זיך אין די הענד,

הָאָט זיך אײנגעבויען צו איהם און הָאָט איהם לאַנג געקוקט אין די אויגען. פֿעלדמאַן הָאָט געפיהלֶט די וואַרימקײט פֿון איהרע קליינע גלאַטע הענטלעך, מיט דעם ריח פֿון איהרע הָאַר, וועלכע האָבען אָנגעריהרט זײן געזיכט. זײ האָבען בײדע קײן וואָרט נײט אויסגערעדט, און אזוי זענען זײ זיך צעגאַנגען אין זײערע צימער, ווי אַלע נאַכט. איבער טײבעלע'ס בעט איז געהאַנגען פֿעלדמאַנ'ס פּאַרטרעט; זי הָאָט איהם אַראָפּגענומען, הָאָט צוגע-פּלאָסען די טהיר און הָאָט געקוקט אויף דעם בילד:

— אַ, טהייערער מיכאיל, דו ביזט זעהר אומעהרליך! ...

אין דער נאַכט הָאָט טײבעלע געזעהען אַזא חלום:

אַ גרויסער, ברייטער, טיעפער גרוב, אָהן אַ גרונד; עס פֿליהען אַרום אין דער לופטען קליינע מענשעלעך, וואָס האָבען אַ פנים פֿון שלאַנגען און יאָגען זיך אײנע נאָך די אַנדערע. זי האָט דאָרט דערקענט צירעלען, וועלכע הָאָט זיך מיט צעשפרייטע אָרעמס און מיט אַ שמײכלעלע געקאַטשעט און געדרעהט אַהין און אַהער; אַרום איהר האָבען זיך אַרומגעדריעהט נאָך קלענערע מענ-שעלעך מיט פֿערשיעדענע פיזיאָנאָמיען. זי הָאָט צווישען זײ דערקענט אײניגע יונגע לײט, וואָס פֿלעגען זײן פֿון צירעלע'ס געסט. אָן אַ זײט הָאָט זי דערזעהען איהר עלטערע חברת'ע, וועל-כע הָאָט אויף אַ געריסען די קליידער און געוויינט, געיאָמערט מיט אַ משונה קול. זי הָאָט אויפגעהויבען די אויגען, הָאָט זי דערזעהען פֿעלדמאַנען אזוי גרויס און שען, אַז זי הָאָט שוין גאָר פֿערגעסען אָן די אַלע קליינע מענשעלעך; נאָר זײן געזיכט איז געווען אזוי ווי מיט אַ וואַלקען בעדעקט; זײנע אויגען האָבען גע-קוקט אויף איהר מיט אַ געבעט, מיט רחמנות. זי הָאָט זיך גע-וואַלט אויפהויבען אַ ביסעל העכער, נאָר זי הָאָט נײט געקאָנט, גלייך ווי עמיצער וואַלט זי צוגעהאַלטען. זי הָאָט געפיהלֶט, אַז זי פּאַלט אַלין נידעריגער און נידעריגער...

אויף מאָרגען, אַז פֿעלדמאַן הָאָט זי דערזעהען, הָאָט זיך איהם אויסגעוויזען, אַז בײ טײבעלען זענען רײט די אויגען, גלייך

ווי זי וואָלט געוויינט אַ גאַנצע נאַכט. ער האָט זי געוואָלט פרעגען, וואָס דאָס בעדייט, נאָר ער האָט זי ניט געפרעגט. פון דעמאָלט אָן פֿלעגט טייבעלע זיין פערטראַכט און ווי פערזאָרגט, און פֿעלדמאַן האָט ניט געהאַט קיין געלעגעהייט אויפמישען דאָס אַלטע געשפרעך. אזוי איז איבערגעלאָפֿען נאָך אַ האַלב יאָהר. טייבעלע איז שוין אַלט געוואָרען פופצעהן־זעכצעהן יאָהר און איז געווען ווי אַ בלום, וואָס הויבט נאָר אָן צו בליהען.

אונזערע לעזער דארפֿען געדענקען, ווי אזוי עס איז געשלאָגן סען געוואָרען די ערשטע בעקאַנטשאַפט צווישען מיכאיל פֿעלדמאַן און מאָריץ זילבערמאַן. אויף דעם צווייטען טאָג האָט איהם פֿעלדמאַן פֿאַרגעשטעלט פֿאַר זיין שילערין טייבעלע זאָגענשוין, און אזוי זענען די יונגע מענשען בעקאַנט געוואָרען. זיי פֿלעגען זיך זעהען אַלע טאָג, צוזאַמען לערנען, ביכער לייענען, אָפּטמאָל זיך קריעגען איבער אַ בוך און געהן שפּאַציערען. עס איז איבער־געגאַנגען עטליכע מאָנאַט ביז דער צייט, וואָס פֿעלדמאַן איז שלאָף געלעגען און גאָלדע זילבערמאַן איז ביי איהם געוועזען. ער איז אָפּגעלעגען נאָך פינף טעג און איז אינגאַנצען געזונד גע־וואָרען. מאָריץ מיט טייבעלען זענען אזוי פֿרייליך געווען דער־פון, אז זיי האָבען בעשלאָסען צו מאַכען מיכאיל'ען אַ סורפֿריז (איבערראַשונג). עס איז געוועזען חודש מאי. זיי האָבען אָנגעקויפט פיעל בלומען און האָבען בעהאַנגען די ווענד פון זיין צימער. אז פֿעלדמאַן איז אַריינגעקומען, האָט ער זיי גערדיקט די הענד און האָט זיי געדאַנקט פֿאַר זייער געטריישאַפט. דאָ האָבען זיך מאָריץ מיט טייבעלען וויעדער בעגעגענט מיט די אויגען און זענען ווי רויט געוואָרען. פֿעלדמאַן האָט דאָס בע־מערקט און האָט זיך אַ ביסעל פֿערקלערט דערויף. דעם גאַנצען טאָג האָט ער ווינציג גערעדט און איז געווען פֿערטראַכט. טייער בעלע האָט זיך צו איהם געטשעפעט, וואָס איז מיט איהם; ער האָט איהר געזאָגט, אז דער קאָפּ טהוט איהם אַ ביסעל וועה, און איז אוועקגעגאַנגען צו זיך אין צימער. מאָריץ האָט טייבעלען

נאך קיין איינציג וואָרט געזאָגט פון זיינע געפיהלען צו איהר. איינמאָל זענען זיי געזעסען צוזאמען ביים טיש און האָבען גע-וואָרט אויף פעלדמאַנען און האָבען ביידע געשוויגען. מאַריץ האָט עפּים יאָ געוואָלט זאָגען, נאָר ער האָט זיך גיך פּערהאַפּט און האָט אַ הוסט געטהאָן. פעלדמאַן איז געקומען, און זיי זענען לעבעדיגער געוואָרען. נאָך דער לעקציע האָט זיך מאַריץ גע-קליבען אַוועקצוגעהן און ביים געזעגענען האָט טייבעלע דער-פיהלט אין דער האַנד אַ שטיקעל פּאַפּיער. מאַריץ איז אַוועק-געגאַנגען, און טייבעלע איז געוואָרען בלאַס, דאָס האַרץ האָט איהר געקלאָפּט, ווי מיט אַ האַמער, די הענד האָבען איהר געציטערט. זי האָט דאָס צעטעלע אַרײַנגעלעגט אין קעשענע און האָט גע-רעדט מיט פעלדמאַנען. פעלדמאַן האָט אָבער בעמערקט, אַז טייבעלע ענטפּערט ניט צו דער זאך, האָט ער אויף איהר פּער-וואונדערט אַ קוק געטהאָן. דאָס געזיכט האָט איהר געפלאַמט, ווי פּייער. ער האָט איהר צוגעלעגט די האַנד צום שטערן: דער קאַפּ איז איהר געווען הייס.

— טייבעלע! וואָס איז מיט דיר?!

— גאָרניט, כלעבען, גאָרניט... — האָט איהם טייבעלע גע-ענטפּערט און איז אַרויסגעגאַנגען צו זיך אין צימער, האָט אַרויס-גענומען דאָס צעטעלע, וואָס מאַריץ האָט איהר איבערגעלאָזט, און האָט איבערגעלייענט די ווערטער:

„היינט, זייגער פינף, וועט איהר זיין אין שטאָדט-גאַרטען אונטער דעם עפעלבוים. איך דאַרף אייך זאָגען זעהר אַ נויטיגע זאך.“

זייגער פּיער, אַז פעלדמאַן איז נאָך געווען אויף די שטונדען, האָט זיך טייבעלע אָנגעטהאָן, האָט פּערשלאָסען די שטוב און איז געשווינד אַרויסגעגאַנגען. אויף דער גאַס האָט זי זיך אַנידער-געשמעלט און האָט זיך אַ חאַפּ געטהאָן ביים האַרץ, וועלכעס האָט ניט אויפגעהערט צו קלאָפּען... אַז זי איז אַרײַנגעקומען אין גאַרטען, איז זי באַלד צוגעגאַנגען צו דעם עפעלבוים און האָט זיך

צוגעזעצט אויף דער באַנק. די זון האָט דורכגעשלאָגען איהרע שטראַהלען דורך די געדיכטע צווייגען פון די בוימער, דער סאָך-לאָוועי האָט געזונגען. טייבעלע האָט אַרויפגעקוקט אויף דעם בוים און האָט בעמערקט, ווי צוויי פייגעלעך האָבען זיך גע-שלאָגען; זייער מלחמה האָט זי אזוי שטארק פּעראַינטערעסירט, אַז זי האָט ניט געהערט, ווי מאַריץ איז צוגעגאַנגען צו איהר. ער איז געבליבען שטעהן און האָט געקוקט אויף איהרע שוואַרצע געקרייזעלטע האַר, וואָס דאָס ווינטעלע האָט געשאַקעלט; איהר האַרץ האָט זיך געהויבען אַרויף און אַראָפּ, און איהר מיט אַ ווייס זעקעל בעדעקט קליין פּיסעל האָט אַרויסגעשטאַרט פון דעם שוואַר-צען קלייד און איז אַראָפּגעהאַנגען פון דער באַנק. מאַריץ האָט מורא געהאַט האַפען דעם אַטהעם, ער זאָל זי ניט אויפוועקען. עס איז אַוועקגעגאַנגען נאָך צוויי מינוט. מאַריץ האָט שטילער-הייד געזאָגט:

— טייבעלע...

— אַך! מאַריץ?!... — האָט זי זיך אויפגעהאַפט און אין איין אויגענבליק איז זי שוין געשטאַנען אויף די פּיס. ווי אזוי דאָס איז געוואָרען — געדענקען זיי ניט, נאָר מאַריץ האָט גע-האַלטען טייבעלען אין זיינע אַרעמס און האָט איהר ווי פּער-טומעלט געזאָגט:

— טהייערע, טהייערע טייבעלע! איך האָב דיר שוין לאַנג געוואָלט זאָגען, נאָר איך האָב מורא געהאַט פאַר דינע שוואַרצע ביזע אויגען!...

און מיט די ווערטער האָט ער צוגעדעקט מיט זיינע הייסע קושען איהרע אויגען, די ברעמען, דעם קאַפּ, די הענד... טייבעלע האָט זיך ניט געפרובט אויסרייסען פון זיינע הענד; זי האָט נאָר געזאָגט:

— שוין לאַנג, טהייערער מאַריץ? ... זאָג: שוין לאַנג, שוין לאַנג? ...

VII

דריי טאָג איז טייבעלע נאָכדעם אַרומגעגאַנגען צעטראָגען.
זי האָט געשיקט צו מאַריצען אזא צעטעלע:

„מיין טהייערער! ווארט נאָך אַ טאָג און געה ניט צו אונז:
איך וויל ניט, איך קאָן ניט! איך וועל פערברענט ווערען פאַר
שאַנד, וואָס איך האָב גענארט אונזער איינציגען פריינד מיכאיל
און האָב איהם נאָך ביז היינט ניט אויסגעזאָגט מיין גליק.
היינט — מאַרגען וועל איך איהם דערצעהלען. ווארט נאָך אַ טאָג,
נאָך אַ טאָג, ביז איך וועל דיר שרייבען, דו זאָלסט קומען צו אונז.
איך וויל דיר שוין זעהען!“

אין יענעם אָבענד, זייגער צוועלף, אַז פּעלדמאַן האָט זיך
שוין געקליבען לעגען שלאָפען, האָט איהם טייבעלע אַ קלאָפּ
געטהאָן אין דער טהיר. ער האָט זיך שטאַרק פּערוואונדערט
אויף איהר שפּעטיגען וויזט. טייבעלע האָט זיך צוגעזעצט אַקע-
גען פּעלדמאַנען מיט די ווערטער:

— מיכאיל, איך האָב אײך איצט אַ וויכטיגע זאַך צו זאָגען:
מיין האַרץ, וואָס איז ביז אַהער פריי געוועזען, איז ניט לאַנג
געוואָהר געוואָרען פון אַ נייעם...

פּעלדמאַן האָט ברייט אויפגעעפּענט די אויגען, און טייבעלע
האָט ווייטער גערעדט, גלייך און ריין:

— איך האָב ביז אַהער ניט געוואוסט, אַז ליבע איז אַזוי
שטאַרק, אַז זי ווייסט ניט קיין גרעניץ, קיין שעמעוודיגקייט.

פּעלדמאַן האָט געהערט נייע ווערטער פון איהר, און האָט
זיך געקלערט: „דאָס איז זי געקומען אויפדעקען איהר האַרץ
פאַר מיר און אויסזאָגען, אַז זי ליעבט מיך אויך, ווי איך זי, שוין
אַזוי לאַנג“...

— מיין בעסטער פריינד מיכאיל! איך מוז אײך אַלץ דער-
צעהלען, וואָס מיט מיר האָט פּאַסירט די לעצטע טעג: איך האָב
ליעב מאַריץ זילבערמאַן...

פעלדמאן איז געוואָרען בלאַס, ווי די וואַנד, און האָט זיך געריבען איין האַנד אָן דער אַנדערער. ער האָט געוואָלט עפּים זאָגען און האָט ניט געקאָנט... טייבעלע האָט דאָס געזעהען און האָט ווייטער גערעדט:

— איך ווייס, אז דאָס זעהט ביי אַיך אויס קרום... מאַריץ איז ניט מיין גלייכען: ער איז אַ פּרינץ... נאָר וואָס זאָל איך אָבער טהון מיט מיין האַרץ? קאָן איך דען זאָגען: „שאַ, שווייג שטיל“? ניין, איך בין ניט שולדיג. איך האָב איהם ליעב אזוי פיעל, אז מעהר קאָן מען שוין קיין מענשען ניט ליעבען!...

— קינד, קינד! — האָט איהר פעלדמאן געענטפערט. — דו פערענטפערסט זיך אומזיסט: איך האָב שוין לאַנג אַרויס־געזעהען, אז עס דאַרף ניד קומען די צייט, ווען דיין האַרץ וועט אויך אָנהויבען צו רעדען. אמת, איך האָב ניט געוואוסט אויף וועמען דייע דיינע אויגען קוקען... (דאָ האָט זיך פעלדמאן אַ ביסעל פּערהויט). איך האָב ניט געוואוסט, אז דו האָסט פאַר דייע אויגען אזא מענשען, וואָס זיין שען געזיכט מיט זיין געשטאַלט קאָן האַרמאָנירען מיט אזא פּרייליך, ווי דו... טייבעלען זענען די ווערטער ניט געפעלען. זי האָט איהם איבערגעשלאָגען:

— האָט קיין פאַראיבעל ניט, מיכאיל, איהר ווילט מיר פאַר־וואורף מאַכען, אז איך האָב ליעב געקריגען אַ שען פנים... — טייבעלע! דו קענסט מיך ניט פון נעכטיגען טאָג; דו ווייסט, אז מיר איז אויך ליכטיגער צו זעהען פון דער ווייטענס, אז די ליעבענדע זענען ביידע שען און יונג; עס איז אַנגענעהם צו זעהן אזא פיין פאַר, ווי דו מיט מאַריץ זילבערמאַן... נאָר זאָג מיר, טייבעלע, וואָס איך זועל ביי דיר פּרעגען, און זאָלסט זיך ניט געפינען בעלעדיגט, וואָס איך מיש זיך אַריין אין אַיערע געשעפטען: צי קענסט דו איהם שוין גוט? צי האָט איהר שוין גערעדט וואָס ווייטער וועט זיין? צי האָט איהר זיך געפרעגט, וואוהין דאָס וואַסער טראָגט אַיך?...

פעלדמאן האָט נאָך לאַנג גערעדט איבער דעם ענין. טייבער
 לע האָט איהם ניט געענטפערט; זי איז געזעסען אָנגעשפּאַרט
 אויף ביידע הענר און האָט ניט אַראָפּגעלאָזט קיין אויג פון פעלד-
 מאַנען, וועלכער איז אַרומגעגאַנגען אַהין און צוריק שטאַרק צע-
 טראָגען איבער אַ האַלבע שעה, אין וועלכער ניט פעלדמאָן ניט
 טייבעלע האָבען קיין וואָרט ניט גערעדט. ענדליך איז פעלדמאָן
 צוגעגאַנגען צו איהר, האָט אַרויפגעלענט ביידע הענר אויף איהרע
 אַכסלען און האָט איהר געזאָגט מיט אַ שטיל קול:

— טייבעלע! דו ווייסט, אַז דו ביזט ביי מיר טהייער...
 ווי אַ שוועסטער, ווי אַ קינד... פערלאָז זיך אויף מיר, איך וועל
 אַייך ביידע ניצליך זיין. נאָר דאָס בעט איך פון דיר: אויב,
 בעהיט נאָט, אונזערע פלאַנען וועלען ניט אויסגעפיהרט ווערען
 און עס וועט זיך ניט גוט אויסלאָזען — זאָלסט דו זיך דערמאָנען
 אָן דיין איינציגען בעסטען פריינד, מיכאיל פעלדמאָן...

VIII

די גרעסטע שרייבער, פּאָעטען, פּסיכאָלאָגען האָבען לאַנג גע-
 זאָרעוועט איבערצוגעבען אויף דעם פּאָפּיער די בעסטע מאָמענטען
 פון דער אמת'ער ליעבע, נאָר דאָס קאָן נאָר פערשטעהן דער, וואָס
 האָט אַליין ליעב געהאַט און איז געווען געליעבט. נאָר ניט אַלע
 גליקליכע ליעבענדע טרינקען אַלע גלייך פון דעם זעלטענעם
 טהייערען וויין: איינער פערזוכט דאָס פערגעניגען אַ מינוט, איין
 אויגענבליק; דער אַנדערער געניסט עס זיין גאַנץ לעבען. מאָריין
 מיט טייבעלען האָבען זיך געבאָדען אין דעם ליכטיגען ריינעם
 וואַסער צוויי יאָהר. צוויי יאָהר גליק! צוויי יאָהר כסדר זעהען
 אַלע טאָג דעם מענשען, וואָס מיט איין קוק, מיט איין וואונק

ווערען בעלייכט אלע פערבאָרגענע ווינקעלעך פון זיין האַרצען, וואָס דערוועקט אונזערע מענשליכע געפיהלען, וואָס קאָן אונז איבעראַרכייטען אינגאַנצען. — ליעבע לעזער! איהר ווייסט, וואָס הייסט צוויי יאָהר גליק? ... אין די צוויי יאָהר האָט עס מאַריצען ווייט געבראַכט: פּעלדמאַן האָט איהם פּאַרברעיימעט אַיינצורטרעטען אין דער אוניווערזיטעט; טייבעלע האָט נאָך בעסער געלערענט און האָט גערעכענט אין אַ יאָהר אַרום אויך פּאַהרען לערנען אין דער שטאָדט, וואוּ מאַריץ וועט זיין. וועלכע שענע לופטשלעסער האָבען זיך די גליקליכע געבויעט! דאָס קינפטיגע גליק איז ביי זיי שוין געווען בעשטימט. אויף דעם ערשטען בלאַט פון אונזער ערצעהלונג האָבען מיר איבערגעלאָזט טייבעלען ליגען אין בעט בעגאַסען מיט טרערען. אונזערע לעזער ווילען שוין וויסען די אורזאַכע, וואָס די איבערגליקליכע טייבעלע האָט גע-וויינט. מיר וועלען זיי באַלד ערקלערען:

גאָלדע זילבערמאַן איז קראַנק געוואָרען. די דאָקטוירים האָ-בען איהר געהייסען פּאַהרען קיין קאַרלסבאַד. גאָלדע האָט גע-וואָלט מיטנעמען מאַריצען אויך קיין אויסלאַנד, נאָר ער האָט בשום אופן ניט געוואָלט פּאַהרען. פון קאַרלסבאַד האָט איהם גאָלדע געשיקט אלע טאַג בריעף, אַז עס איז איהר זעהר שווער צו זיין אַליין אין אַ פרעמד לאַנד, און ווען ניט די פּאַמיליע נאָט-קיין, מיט וועלכער זי האָט זיך בעקענט, וואָלט זי שוין לאַנג גע-קומען צוריק אַהיים. ישראל נאָטקין איז געווען אַ רוסישער איד, זעהר אַ רייכער, און איז געקומען מיט דער גאַנצער פּאַמיליע קיין קאַרלסבאַד אויף דעם גאַנצען סעזאָן. גאָלדע האָט זיך גאָרניט געקאַנט אָפּלויבען פון דער פּאַמיליע, בעזונדערס פון רב ישראל'ס טאָכטער, אַ מאַמעל פון אַ יאָהר צוואַנציג, זעהר אַ פּיינע, אַ געבילדעטע און מיט אלע מעלות. גאָלדע'ס בריעף זענען געווען פול מיט קאָמפּלימענטען אויף דער מאַמעל נאָטקין, וועלכע האָט נאָך פּופציג טויזענד רובעל נדן... זי האָט זיך געוואונשען, אַז גאָט זאָל איהר צושיקען אַזאַ שנור... מאַריץ האָט זיך אויסגע-

לאכט אויף אלע איהרע בריעה, און האָט זיי געוויזען טייבעלען און פעלדמאנען. ענדליך האָט ער דערהאלטען פון דער מוטער אַ בריעה, אין וועלכען זי מיט דער גאנצער פאמיליע נאָטקין בע-טען איהם, ער זאָל זיך דורכפאָהרען קיין קארלסבאד. אָט דאָס איז געוועזען דער בריעה, וואָס מאַריץ האָט געוויזען טייבעלען, און דורך דעם האָט זיך ביי זיי פערבונדען דער שמועס, וואָס איז שוין בעקאנט אונזערע לעזער, פון דעם ערשטען קאפיטעל פון אונזער ערצעהלונג. אז מאַריץ איז אוועקגעגאנגען, איז פעלדמאן געקומען און האָט געטראָפּען טייבעלען אין טרערען. האָט ער באַרד פערשטאנען, אז עס איז שוין עפּיס אַ נייעס געשעהן ביי די ליבענדע. ער האָט זיך צוגעזעצט צו איהר און האָט גע-ווארט, וואָס וועט זי זאָגען.

— מיכאיל, איהר ווילט וויסען, וואָס איך ווין? גלויבט מיר, מיין פריינד, אז איך ווייס אלליין ניט, צי איז דאָס פאַר פרייד, צי פאַר צרות? ... מאַריץ איז דאָ ערשט געווען... אַר, מיכאיל, איהר זאָלט געווען זעהן, הערען, ווי ער האָט גערעדט! ... ער האָט געוואָלט שיקען אַ דעפּעש קיין קארלסבאד, אז די מוטער זאָל קומען...

— וואָס דאַרף ער די מאַמע? — האָט זי פעלדמאן מיט אַ שטאַך געפרעגט.

טייבעלע איז פאַר כעס אונטערגעשפרונגען אויף דעם בעט: — וואָס דאַרף ער די מאַמע? ... מיכאיל, איהר זענט צו מאַריצען צו שטרענג: זי איז דאָך פאַרט אַ מוטער! זי דאַרף דאָך וויסען, וואָס איהר איינציגער זוהן טהוט! זי איז אַ מוטער! ... — קינד מיינס! — האָט איהר פעלדמאן שטיל געענט-פערט. — דו ביזט איצט צעטראָגען, ווייסט דו נישט ווער עס זאָגט גלייך — איך, צי דו...

טייבעלע האָט זיך נאָך ערגער צערייצט.

— איך בין צעטראָגען? רעכט! ... נו, זאָגט-זשע איהר בעסער, אז איהר קאָנט און ווייסט!

טייבעלע האָט זיך וויעדער בעגאַסען מיט טרערען. פּעלד־מאַן האָט זי אַיינגעשטילט, אַיינגענומען, ווי אַ קליין קינד; ער האָט זי אַרומגענומען און צוגעצויגען צו זיך. טייבעלע האָט אָנגעהויבען שטילער ווערען, און אין עטליכע מינוט אַרום איז זי שוין ווייטער געווען מונטער, ווי אַלע מאָל. זי האָט זיך אָפּגע־וואַשען, אָנגעטהאָן, גערעדט, געשפּעט און געלאַכט. אויף דעם קאָפּ האָט זי אָנגעטהאָן אַ קרענצעל פּון רויזען, וואָס מאַריץ האָט איהר געשענקט פּון זיין גאָרטען; די אויגען האָבען איהר גע־ברענט, ווי צוויי בריליאַנטען ביי'ס ליכט. פּעלדמאַן האָט אָנגע־קוועלט פּון איהר. ער האָט איהר עפּיס געוואָלט זאָגען, נאָר אין מיטען האָט זיך אויפגעפּענט די טהיר און עס איז אַרײַנגע־קומען מאַריץ. ער איז געווען אָנגעטהאָן רײזע־פּערטיג... טײַ בעלע האָט געפּיהלט, אז עס האָט זיך איהר אָפּגעריסען דאָס האַרץ; זי איז געבליבען שטעהן אויף איין אָרט, בלאַס ווי דער טוידט, און האָט ניט געקאָנט אויסרעדען קיין וואָרט. מאַריץ איז צוגע־נאַנגען צו איהר. פּעלדמאַן האָט איהם געבעטען זיצען. ער האָט זיך געהאַפּט און האָט געזאָגט:

— טייבעלע, מיכאיל, זייט געזונד: איך פּאַהר קיין קאַרלס־באַד... אָט ערשט האָב איך דערהאַלטען אַ דעפּעש: די מאַמע איז שטאַרק שלאָף; מע רופּט מיך אַהין... איך וועל אַיך אַלע טאָג שרייבען ברײַעף... איך וועל גיך קומען צוריק... טייבעלע! איך וועל רעדען מיט איהר וועגען אונז... זייט געזונד, מײַנע טהײערע... פּעלדמאַן האָט געזעהען, אז טייבעלע שטעהט קוים אויף די פּיס. ער איז צוגעגאַנגען צו איהר און האָט איהר שטיל געזאָגט:

— טייבעלע! וואָס איז מיט דיר? ...

— האָ? איך? גאָרניט!... דו פּאָהרסט? ... איהר פּאָהרט? ... — האָט טייבעלע געזאָגט און האָט אַרויפגעצויגען אַ פּרײַליכע מאַסקע אויפ'ן פּנים.

— נו, פּאָהרט געזונד! — האָט איהם פּעלדמאַן געזאָגט. — און פּערגעסט אונז ניט — פאַר צרות, אָדער פאַר פּרײַד...

ער האָט אָפּגעזוכט דאָס היטעל און איז אַרויסגעגאַנגען פון שטוב, בכדי די ליעבענדע זאָלען זיך קאָנען געזעגענען אָהן אַ דריטען. אַז מאַריץ איז איבערגעבליבען אַליין מיט טייבעלען, האָט ער איהר געוואָלט פאַלען אויפ'ן האַלז; זי האָט איהם אָבער אָפּגעהאַלטען.

— מאַריץ... דאָס ניט, דאָס דאַרף מען ניט... טהייערער, איך וועל דיך מאַרגען ניט זעהן? און איבערמאַרגען אויך ניט? און אפּשר קיינמאַל ניט?...

— טייבעלע! וואָס רעדסט דו? איך וועל דיך גיך, גיך זעהען...!

— מאַריץ! דו ווייסט: איך בין דיינע, דיינע, מאַריץ!...! — דו ביזט מיינע, מיינע אויף אייביג! טייבעלע, איך וועל דיך ניט פּערגעסען אויף אַ מינוט!...

ער האָט זיך געצויגען צו איהר און האָט זי געוואָלט אַרומד נעמען; זי האָט איהם לייכט אָפּגעשטויסען פון זיך.

— ניון, מאַריץ, ניט דאָס, ניט דאָס... גיב מיר דיין האַנד, אָט אזוי, און שווער מיר ביי מיין נאָמען, דו הערסט? ביי מיינ נאָמען, אַז וואָס עס זאָל זיך ניט מאַכען מיט דיר, זאָלסט דו מיר שרייבען... רעכט? — רעכט!...

פּעלדראַן איז אַריינגעקומען מיט אַ פּרייליכער מינע:

— נו, שוין? גענוג אָנגערעדט זיך? האַ? היינט לאָזט מיך אויך אַביסעל רעדען מיט אייך, ברומענדיגע טייבעלעך, אויס- לענדישע פייגעלעך! טייבעלע! שטעל אויף דעם סאַמאָואַר: עס איז נאָך פּרייה צום פּאָיעזר, און מיר וועלען דערווייל אַביסעל שמועסען פון אונזערע אינטערעסען...

מיט די ווערטער האָט ער אַריינגעפיהרט מאַריצען צו זיך אין צימער און האָט זיך מיט איהם פּערשלאָסען.

— נו, מאַריץ, היינט מוזען מיר רעדען אַביסעל אָפּענער... מע רופּט אייך אַרויס אַהין מיט אַ דעפּעש, אַז אַייער מוטער איז

שלאף? עס איז א ליגען! מע רופט אייך צו דער מאמועל נאָט-
קין: איהר זענט אַ בן-יחיד, אייער מוטער איז ריין, איהר זענט
אַ וויגאָדנער חתן... געלד געהט צו געלד...

— מיכאיל! וואָס רעדט איהר! איהר מיינט, איך בין
דערזעלבער מאָריץ, וואָס פריהער מיט דריי יאָהר?

— אַ!... איך ווייס, איך ווייס!... איך קען אָבער אייער
ווייך האַרץ, אייער שוואַכען כאַראַקטער... אייער מוטער'ס טרע-
רען וועלען אויף אייך ווירקען... מיר זענען ווייט, און ווער ווייסט,
וואָס פאַר אַ פאַניבריה די מאמועל נאָטקין איז דאָרט! איהר
זענט נאָך צו יונג...

— פאַר וועמען רעכענט איהר מיך? איך וועל פערבייטען
טייבעלען אויף... מיכאיל! איהר בעלעדיגט מיך... איהר ווייסט
מיין ציעל...

— מאָריץ! אויב איהר געפינט זיך בעלעדיגט פון מיינע
ווערטער, בעט איך אייך מיר מוחל זיין. נאָר איהר דאַרפט
פערשטעהן מיט וועמען איהר רעדט: איהר רעדט מיט אַיין
עלענדען מענשען, וואָס זיין אומגליקליך מזל האָט איהם אָפגע-
ריסען פון דער פאַמיליע, פון פריינד, פון בעקאנטע, כמעט פון
אונזער גאַנצער נאַציע, און ער האָט אַרויסגעצויגען, נאָט ווייסט
פון וועלכע הענד, אַ פרעמד עלענד קינד און האָט זי צוגעבונדען
צו זיך, און איז אַליין צו איהר צוגעבונדען געוואָרען... מיין לעבען
איז שוין צוזאַמענגעוואַכסען מיט איהר לעבען... אייך ליעבט זי
נאָר אָהן אַ ברעג!... אַז מיט אייך וועט חלילה עפּים פאַסירען,
הרג'עט איהר זי אוועק, און מיך דעסגלייכען... איהר ווייסט?
איהר ווייסט? איך האָב אַמאָל געהאַפּט, אַז מיין ליעבע צו איהר
(צו וואָס זאָל איך לייסענען?) וועט אפשר דערוועקען אין איהר
האַרץ אַזאַ געפיהל, ווי צו אייך איצט... נאָר איך האָב שלעכט
גערעכענט... ווי קומט דאָס צו מיר?!... איך בין דערמיט געווען
צופריעדען, וואָס זי איז ביז אַהער אַזוי גליקליך געווען מיט אייך.

איהר לאָזט זי מיר היינט איבער אין א געפעהרליכער לאַגע... געדענקט, מאַריץ, אייער טייבעלען — זי איז אינגאנצען א ייער-רע: איהר זענט דער אויסגעקליבענער...

מאָריץ האָט געוויינט, ווי אַ קליין קינד. דאָס האַרץ איז איהם שיער צעריסען געוואָרען אויף שטיקער. ער האָט נישט געקאָנט אויסרעדען קיין איינציג וואָרט. ער האָט געהאַפט פּעלד-מאַנען ביי ביידע הענד און האָט זיי געקושט... פּעלדמאַן האָט געפינטעלט מיט זיינע גרויע אויגען און האָט געריבען צינד-העלצלעך, וועלכע האָבען זיך אַלץ פּערלאָשען... ער האָט פּער-רויכערט אַ ציגאַר און האָט געזאָגט:

— נו, גענוג, גענוג שוין, זילכערמאַן! ווישט זיך אַפּ דאָס פנים און זייט אַ מאַנספּערוואָן!

דאָס טייטרינקען איז איבערגעגאַנגען נישקשה. פּעלדמאַן האָט געזאָגט ווערטלעך, דערצעהלט אַנעקדאָטען. אַלע האָבען געלאַכט. ער האָט מורא געהאַט, אַז טייבעלע זאָל ניט מאַכען קיין סצענע אין די לעצטע מינוטען, פאַר מאַריץ'ס אָפּרייזע. ווי פּערוואַונדערט איז ער אָבער געוועזען, אַז בשעת מאַריץ איז אויפגעשטאַנען צו פּאַהרען, איז טייבעלע זעהר פּרייליך געווען! איהר געלעכטער האָט נאָך קיינמאַל אַזוי ניט געקלונגען, ווי אין די מינוטען; זי האָט שוין צופיעל געלאַכט און גערעדט... פּעלד-מאַן האָט פּערשטאַנען, וואָס דאָס געלעכטער האָט זי געקאָסט; דאָס האַרץ האָט זיך איהם צוזאַמענגעצויגען פאַר וועהטיג... נאָך אַ מאָל אַדיע, נאָך אַ מאָל אַדיע... אָט זענען שוין די פּערד... ער זיצט שוין אין וואָגען... דער קוטשער האָט אַ קנאַק געטהאָן מיט דער לאַנגער בייטש. די פּערד האָבען אַ רים געטהאָן דעם וואָגען, און ער איז פּערפאַלען געוואָרען אין דעם געדיכטען שטויב פון די גאַסען, וואָס פּיהרען צום וואָקזאַל. נאָר אַ ווייס טיכעלע האָט זיך געזעהען אין דער הויך. דאָס פּאַסטגלעקעל האָט נאָך גע-קלונגען עטליכע מינוט אַלע מאָל שטילער, ביז עס האָט זיך גאָר אַעראַלרען אין דער ווייטער לופט, וואו די זון האָט זיך אַראָפּ-

געלאָזט, ווי אין וואַסער אַרײַן... שטיל און לעדיג איז געוואָרען
 ביי פעלדמאַנען אין שטוב. שטיל און לעדיג ביי טייבעלעך אין
 האַרצען...

IX

ליעבע לעזער! מיר וועלען אײך ניט פיהרען קיין קאַרלסבאָד
 זעהען, וואָס טהוט דאָרט אונזער העלד, מאָריץ זילבערמאַן. ער
 איז דאָס ערשטע מאָל אויף זײַן לעבען אַרויסגעפּאָהרען אויף דער
 וועלט. פון יעדער סטאַנציע, פון יעדען וואַקזאַל זענען געגאַנגען
 פון איהם הייסע בריעה צו טייבעלעך. אז ער איז אַריבער די
 גרעניץ, האָט זיך פאַר איהם געעפּענט אַ נייע וועלט. ער האָט
 זיי צוגעזאָגט אַלסדינג צו שרייבען, און ער האָט זײַן וואָרט גע-
 האַלטען. נאָר פּלוצים איז זײַן קאַרעספּאַנדענציע איבערגעריסען
 געוואָרען. מיר דאַרפען ניט דערזעהלען, וואָס פאַר שמערצען
 דאָס האָט צוגעטהיילט דער אַרעמער טייבעלעך. איהר קאַפּ האָט
 גענוג איבערגעטראַכט! פעלדמאַן האָט מורא געהאַט צו רעדען
 דערפון מיט איהר: ער האָט געזעהען, אז זי צאָנגט, ווי אַ ליכט.
 און אזוי זענען איבערגעגאַנגען צוויי חדשים, וועלכע האָבען זיך
 איהר אויסגעוויזען ווי צוויי יאָהר, ביז דער פּאַסטערענגער האָט
 איהר אײנמאָל געבראַכט אַ גרויסען בריעה. דער שטעמפּעל איז
 געווען פון קאַרלסבאָד. זי האָט כּאַלד דערקענט זײַן האַנדשריפט
 אויף דעם קאַנווערט. די הענד האָבען איהר געציטערט: זי האָט
 קוים אויפגעריסען דעם קאַנווערט. פיער מאָל האָט זי אָנגעהוי-
 בען צו לעזען דעם בריעה, און האָט ניט פּערשטאַנען קיין וואָרט...
 אָט דאָס האָט איהר מאָריץ געשריבען:

„טהייערע טייבעלעך! איך בין ניט ווערטה, אז דייע הענד
 זאָלען האַלטען מיין בריעה און דייע שענע אויגען זאָלען קוקען
 אויף מיין שריפט, וועלכע גיט דיר איבער מייע ווערטער ניט

מיט טינט אויף פאפיער, נאָר מיט מיין בלוט אויף מיין אייגענער פעל. פערענטפערען זיך פאַר דיר — וואָלט געווען די גרעסטע מערדעריי מיט דער גרעסטער נידעריגקייט פון מיין זייט, נאָר איך בעט דיר (דאָס לעצטע מאָל) אויסהערען דיין מאָריצען, וואָס איז ביי דיר אַמאָל געווען אזוי טהייער! ווייס, טהייערע טייבעלע, אַז מאָריץ איז געפאלען, אַז מאָריץ איז איצט דער אומגליקליכ־סטער אויף דער גאַנצער וועלט! וואָס האָט איהר מיך געלאָזט אַליין אויף דעם וואַסער? איך זאָג דאָס דיר און אונזער טהייערען מיכאִיל. וואָס האָט איהר מיך מפקיר געווען? איהר האָט דען ניט געוואוסט, אַז שווימען אין דעם טיעפען ים איז זעהר אַ גע־פעהרליכע זאָך פאַר דעם מענשען, וואָס איז ניט געוואָהנט צו די גרויסע חוואַליס? צום אָנפאַנג, אַז איך בין נאָך ביי דעם ברעג געשוואומען, איז מיר זעהר אַנגענעהם געווען צו סוקען, ווי די בייזע ווינדען פלעסקען דעם ים. זיי האָבען מיך געטראָגען וויי־טער און ווייטער... איך האָב געפרובט אַ מאָל אַרומקוקען זיך אויף דעם שטיק וועג, וואָס איך האָב שוין אָפגעשוואומען, האָב איך שוין ניט געקאָנט אָפזוכען מיט די אויגען דאָס, וואָס איך האָב געוואָלט: איהר האָט אויסגעוויזען ווי צוויי ליכטיגע פינ־טעלעך, ווי צוויי גלאַנצענדיגע שטערען אויף דעם דונקעלען וויי־טען הימעל, און נאָכדעם זענען די צוויי פינטעלעך אויך פער־שוואונדען געוואָרען... איך זוך איצט ביי זיך אין קאָפּ און קאָן נאָר זיך ניט דערמאָנען, וואו און ווען בין איך געפאלען... איך געדענק נאָר דער מוטער'ס טרערען, די ערשטע בעקאַנטשאַפט מיט דער פאַמיליע נאָטקין, מיט זייער טאַכטער, און נאָכדעם זייערע וויזיטען צו אונז, און מיינע וויזיטען צו זיי, אונזערע שפּאַציער־גענג אין דעם שענעם גאַרטען, אונזער פּאָהרען אויף דעם שיר, קלאַראַ'ס (אזוי רופט מען זייער טאַכטער) בלאַנדע האָר, בלויע אויגען, הויכע געשטאַלט, און איהר שטאַרקע שטי־מע... צו דעם צווייטען וויזיט ביי זיי האָט מען מיך געבעטען שפּיעלען פּיאַנאָ. איך האָב געשפּיעלט שובערט'ס אַ מעלאָדיע,

און קלארא האָט מיר אַקאָמפּאָנירט. דער רעזאָנאַנס פון דעם זאָל איז געווען גרויס און ברייט, און עס האָבען זיך אַ גאָס געד- טהאָן אַזעלכע פּערשיעדענע, ווייכע, קלינגענדיגע, וואַרעמע טעד- נער, אַזאַ זעלטענע האַרמאָניע!!... איך האָב אויפּגעהויבען אויף איהר די אויגען, איז זי ווי אויסגעוואַכסען אויף אַ גאַנצען אַרשין, און זי האָט מיר אויסגעוויזען אַזוי שען און ריין, ווי אַ מלאַך... אין מיין האַרץ האָט זיך אָנגעצונדען אַ פייער, וואָס האָט אין מיר געברענגט, און איך האָב מורא געהאַט צו צוגעהן צו איהר. אַזאַ פּרוב האָב איך געליטען אַלע טאָג! זי האָט מיך געמוטשעט מיט איהר קול, און עס איז מיר ליעב געווען צו מוטשען זיך, אַבי נאָך און נאָך הערען איהר געזאַנג... עס ווייזט אויס, אַז זי האָט געד- וואוסט וואָס מיט מיר טהוט זיך, האַטש איך האָב מיט איהר דערפון ניט גערעדט. איינמאָל איז זי געווען ביי אונז. מיין מוטער איז געווען אין גאָרטען, און קלאָראַ איז געזעסען מיט מיר. איך בין געווען שטאַרק פּערזאָרגט און פּערטראַכט. זי האָט מיך געפּרעגט די אורזאַכע. איך האָב איהר ניט געוואָלט ענטפּערען, איז זי אויפּגעשטאַנען און אָנגעהויבען זינגען אַ מעלאָדיע, בין איך ווי בעטויבט געוואָרען... מיין פּאַנטאַזיע האָט מיך פּערטראַך- גען ווייט! איך האָב זי גערעכענט העכער פון אַ מענשען — איך בין אַנידערגעפּאַלען פאַר איהר!... איך געדענק ניט, ווען און ווי אַזוי איך בין געשטאַנען מיט קלאָראַ'ן אונטער דער חופּה... דער פּרעדיגער האָט אַ רעדע געהאַלטען, זיינע ווערטער האָבען מיר לאַנג געקלאַנגען אין די אוייערען, און עס האָט זיך מיר אויסגע- וויזען, אַז ער זאָגט מיר: „געדענק וואָס דו טהוסט!“... מיין מוטער האָט געוויינט פאַר פּרייד, און קלאָראַ האָט מיך געפּרעגט, וואָס קלאָפּט ביי מיר דאָס האַרץ... טייבעלע! איך בין אומד- גליקליך: דיך האָב איך אָנגעוואָרען, פּערלאָרען אויף אייביג; זיך האָב איך פּערקויפט אַ פּרעמדער... זי איז ווייט פון מיר, ווי דער הימעל פון דער ערד... מיין ציעל קאָן איך שוין יעצט ניט דערגרייכען: איך געהער היינט ניט זיך אַליין; איך בין אַ

קנעכט... איך האָב שוין מיין ראָלע אָפּגעשפּיעלט גאַנץ קאַמיש!
 דער גרויסער זינדיגער קאָן מיט חרטה און מיט גוטע ווערק ניי
 געבאָרען ווערען, אָבער ניט אזא „וואַרעם“ ווי איך... טייבעלע!
 מיכאַיל! פּערגעסט אָן מיר: איך בין ניט ווערטה, איהר זאָלט
 מיך געדענקען! זייט גליקליך, ביידע צוזאַמען!...”

 X

פּעלדראַן איז נאָר-וואָס אוועקגעגאַנגען אויף זיינע שטונדען
 בעת טייבעלע האָט דערהאַלטען דעם שענעם בריעה פון קאַרלס-
 באַד. אז זי האָט געענדיגט דעם בריעה צו לעזען, איז זי געבליבען
 זיצען אַ קליינע צייט ווי אַ פּערשטיינערטע. איהרע אויגען האָ-
 בען אַ וויילע אָנגעוואָרען דעם גלאַנץ. נאָכדעם איז זי אויפגע-
 שטאַנען, האָט אַ וואָרף געטהאָן מיט דעם קאָפּ און האָט אָנגע-
 הויבען אַרומצוגעהן איבער דער שטוב פון איין ווינקעלע צום
 אנדערען, צונויפגעלעגט די הענר אויף דעם האַרצען; די אויגען
 האָבען אָנגעהויבען צו בעקומען זייער פריהעריגען גלאַנץ, איהר
 געזיכט איז ליכטיגער געוואָרען, דאָס האַרץ האָט איהר שטאַרק
 געקלאָפּט, דער קאָפּ האָט ביי איהר געאַרבייט. זי האָט אָפּגע-
 זוכט אַ בויגעלע פּאַסט-פּאַפּיער און האָט זיך געזעצט שרייבען.
 עס האָט געדויערט אַ האַלבע שעה. זי האָט צונויפגעלעגט דאָס
 בויגעלע פּאַפּיער מיט מאַריצ'ס בריעה און האָט זיי אין אַ קאָנ-
 ווערט אַנידערגעלעגט אויף דעם טיש. זי האָט אויפגעעפּענט
 איהר קעסטעל, האָט אַרויסגענומען פון דאָרטען אַלע איהרע זאַ-
 כען און האָט זיי איינגעפּאַקט אין אַ קליין רייזע-זעקעל, האָט
 אַהין אַריינגעלעגט פּעלדראַנ'ס פּאַרטעט און האָט איבערגעזעהלט
 איהר געלד, וואָס זי האָט צונויפגעקליבען פון איהרע שטונדען, —
 דאָרט איז געוועזען הונדערט און צוואַנציג רובעל. זי האָט זיך
 אַביסעל צוגעזעצט און האָט בעטראַכט די שטוב, וואו זי איז אויפ-

געצויגען געוואָרען. נאָכדעם איז זי אַרײַנגעגאַנגען צו פּעלדמאַנען אין צימער, האָט זיך אָנגעכויגען צו זיין בעטעל און האָט אַ קוש געטהאָן דאָס קישעלע... זי האָט צוגעשלאָסען די שטוב, אויפגע- האַנגען דעם שליסעל און איז מיט דעם רײזע־זעקעל אין די הענד אַוועקגעגאַנגען אויף דער פּאַסט־סטאַנציע. אין אַ האַלבע שעה אַרום איז זי שוין געזעסען אין אַ וועגעלע, וועלכעס האָט זי גע- טראָגען צום וואָקזאַל, און דאָ האָבען מיר זי שוין פּערלאָרען אין דער מאַסע פּאַסאַזשירען, וואָס האָבען געוואַרט אויף דעם פּאַיעזד פּון אָדעסער ליניע.

דאָס איז דער ברײַעף, וואָס טײַבעלע האָט געשריבען פּעלד-

מאַנען:

„אז איהר וועט דערהאלטען מיין ברײַעף, וועל איך שוין זיין אין וועג. איך בעט אייך, איהר זאָלט מיך ניט נאָכיאָגען. איך וואָלט גאָר ניט בעדאַרפט אַנטלויפען און וואָלט געקאַנט אזוי אַוועקפאַהרען: איך בין פּרײַ, און קײנער קאָן מיר מיין פּרײַהייט ניט שטעהרען! נאָר איך האָב ניט געוואָלט זעהען, ווי מיין טהײַע- דער, עהרליכער, גוטער מיכאיל וועט בעגלייטען זיין נאַרישע טײַבעלע, וועלכע ער האָט ערשט ניט לאַנג אויפגעהויבען פּון דער גאַס פּון מיסט... לײענט איבער זײַן ברײַעף, וועט איהר זעהען, אז קיין אַנדער פּלאַן איז פאַר מיר ניטאָ. זיך אַליין דאָס לעבען געמען איז די גרעסטע נאַרישקײט; דאָס דאַרף נאָר טהון דער מענש, וואָס פּערשטעהט ניט, צו וואָס ער לעבט אויף דער וועלט, אָדער דער גרויסער ענאָאיסט, אז עס געהט איהם ניט אזוי ווי ער וויל, ווערד ער ברוגז און שיסט זיך. איך ווייס, אז איך בין אַ מענש (אַ פּרוי — אַלץ אײנס), קאָן איך ניצליך זיין און עפּים געבען דער וועלט אַ חוץ ליעבע. — איך ווייס, איך וועל אייך פּיעל שמערצען מאַכען מיט מיין אַנטלויפען פּון אייך: איך גע- דענק אײערע ווערטער, וואָס איהר האָט מיר געזאָגט פּריהער מיט צוויי יאָהר... איך ווייס, אז איך וואָלט געקאַנט אײער לעבען גליפּליך מאַכען אויף אײביג, און אפשר (ווער ווייסט?) זיך

מאן, געארעמט מיט א הויכער יונגער פרוי. זיי זענען ארויס-געגאנגען פון דעם שענסטען גאסטהויז — „גראנד האַטעל“.

דאָס איז געווען מאָריץ זילבערמאַן מיט זיין פרוי קלאַראַ.

— מיכאיל! — האָט מאָריץ אויסגעשריגען און האָט זיך אויסגעריסען פון דער דאַמע. פּעלדמאַן איז צוגעגאַנגען און האָט אויפגעהויבען זיינע גרויע אויגען אויף מאָריצען: ער האָט איהם ביט דערקענט.

— מיכאיל! ... וואָס מאַכט איהר? שוין פינף יאָהר! ... וואו איז טייבעלע? ...

פּעלדמאַן האָט אַ זאָג געטהאָן: „אַ-אַ!“ ... ער האָט זיך גאַנץ העפליך געוויטעט מיט מאָריצען, האָט אַ קוק געטהאָן אויף קלאַראַ און איז אַוועקגעגאַנגען ווייטער. קלאַראַ האָט מיט אַ גרימאָסע געפּרעגט מאָריצען אויף פּראַנצויזיש:

— Qui est ce mal-appris?*

מאָריץ האָט איהר גאָרניט געענטפּערט; ער איז געשטאַנען מיט אַ פּערפינסטערט געזיכט און האָט נאָכגעקוקט פּעלדמאַנ'ס טריט... קלאַראַ האָט זיך אָנגעבלאָזען אויף איהם, און אַז זיי זענען געקומען אַהיים, האָט זי איהם געמאַכט אַ סצענע.

גאָלדע איז געשטאַרבען און האָט איבערגעלאָזט מאָריצען אַ היבש קאַפּיטאַל. ער האָט געעפּענט אַ קאַנטאָר און אויף דער טאַבעלע איז אויפגעצייכענט: „זילבערמאַן, נאָטקין עט קאַמ-פּאַניע“. — צי איז ער גליקליך? — דאָס איז אַזאַ פּראַגע, וואָס מיר נעמען זיך ניט אונטער צו ענטפּערען אויף איהר.

און טייבעלע? — מיר בעטען אונזערע לעזער ניט צו זאָר-גען פאַר איהר: אַזעלכע ווי זי ווערען ניט פּערפּאַלען אויף דער וועלט. עס קאָן זיין, אונזערע לעזער וועלען זיך בעגעגענען מיט

* ווער איז דער גראַביאָז?

איהר אין גיכען; נאָר דערווייל געהט טייבעלע שטיל אַראָפּ פון דער סצענע, אזוי ווי זי איז אַרויפגעגאַנגען אויף איהר. עם מאַכט זיך אָפּטמאַל, אַ שטערן גלאַנצט ליכטיגער און שענער פון אַלע שטערען אין הימעל; ער לייכט אַלע מאָל גלייך: אי אין אָבענד, ווען ער בעווייזט זיך נאָר אויף דעם הימעל, אי צום פרייה-מאָרגען, ווען ער דאַרף זיך בעהאַלטען...

ענדע.

קינדער-שפיעל

א מערקווירדיגע ליעבעדיגעשיכטע פון א געפעסטעמען, געבאלעוועטען רייכען
אירישען בן-יהוד.

געשריבען אין יאָהר 1886.

קינדער-שפיעל

דאָס ערשטע קאָפיטעל.

אין חדר.

אין די יונגע יאָהרען זענען זיי געווען די בעסטע גוטע כרייז
דער: אין איין חדר געלערענט, געהאט גלייכע פעהיגקייטען,
גלייכע יאָהרען, און האָבען ביידע ניט געוואָלט לערנען. דער
חילוק צווישען זיי, וואָס איינער איז געווען גראָב און קיילעכיג
ווי איין אַרבוז, שרעקליך פּויל, תמיד פּערזאָרגט, תמיד פּערוויינט
און אַ גרויסער פּרעסער, אַ נאַשער, — דערפאַר האָט מען איהם
אין חדר אַ נאָמען געגעבען „קוואַשע“; דער אַנדערער איז געווען
פונקט דער היפּך: אַ לאַנגער און אַ דאַרער, אַ לעבעדיגער און אַ
פּרייליכער, אַ פליהער און אַ טענצער, אַ סמיעליאַס און אַ היטרע
יונגאַטש, אַ ריהרעוודיגער און אַ קרעפּטיגער, אַזוי אַז קיינער האָט
איהם נישט געקאָנט בייקומען, און דער גאַנצער חדר האָט פאַר
איהם דרין אַרץ געהאַט: וואָס ער האָט געזאָגט, איז געווען גע-
זאָגט, און וואָס ער האָט געוואָלט, האָט ער געטהאָן. גערופּען האָט
מען איהם „מאַטעל-מוזיק“.

מאיר-קוואַשע און מאַטעל-מוזיק זענען געווען די ערנסטע
תלמידים ביי רב יוסי דעמבענער אין חדר. רב יוסי פלעגט זיי
הרגענען צעהן מאָל אַ טאָג, ברעכען די ביינער מיט אַ שטעקען,

אָדער קאטעווען מיט א פאָדעשווע, נאָר וויפיעל מע האָט זיי ניט געשלאָגען אין קאָפּ אַרײַן, האָט זיך צו זיי די גמרא געקלעפט, ווי אײַן אַרבעט צו דער וואַנד! געקומען דער „דאָנערשטאָג“, האָבען זיי זיך שוין געריכט אויף א מפלח: אָט געהט רב יוסי דעמבענער פון קלויז מיט דעם טלית־ותפילין אונטער'ן אָרעם... זײַן גראָבע נאָז מיט די גריבלעך, זײַן אויסגעפליקטע באָרד, זײַן בעלמעוואַטע אויג מיט זײַן גאַנצער „אַסאָבע“ וואַרפען אויף אַלעמען אַ שרעק־ליכע מרה־שחורה: עס ווערד פערקיהלט אינוועניג. דער גרעס־טער חריף קאָן פּערגעסען, ווי מע רופט איהם, בשעת עס טהוט אויף איהם אַ סוף רב יוסי דעמבענער'ס בעלמעוואַטע אויג.

— נעמט די גמראס!

די קינדער נעמען די גמראס, דאָס האַרץ קלאָפט און די קניעס ציטערען. זיי מישען־אויף. דער רבי צעשאַקעלט זיך און זאָגט:

— נאָ - אָ!

זיי הוסטען זיך אויס, ווי די סאָלדאַטען אויף דער אומשעניע.

דער רבי צעשאַקעלט זיך נאָך שטאַרקער און זאָגט נאָך אַ מאָל:

— נאָ - אָ! אָמר רב פּפּא, האָט רב פּפּא געזאָגט! רעדט!!!...

חברה טהוען אַלע אַ קלאָפּ אין אײַן קול:

— אָמר רב פּפּא, האָט רב פּפּא געזאָגט!

און עס ווערד אַ שרעקליכער ליאַרעם פון דרייצעהן מיילער.

אַלע שרייען, אַלע קלינגען און אַלעמען איז פּרייליך אויפ'ן האַר־

צען, מחמת אַלע ווייסען די גמרא, אַלע זאָגען ווי אַ וואַסער, איינער

חאַפט פּאַר'ן אַנדערען, קוקט מיט אײַן אויג אין דער גמרא און

מיט דעם אַנדערען אויף דעם רבינ'ס בעלמעוואַטע אויג; אפילו

מאיר־קוואַשע און מאַטעל־מזיק שרייען אויך, שאַקלען זיך אַזוי

ערנסט און דרעהען מיט'ן גראָבען פינגער אַזוי געטריי, גלייך ווי

קינער פּערשטעהט ניט אַזוי, ווי זיי פּערשטעהען. און פּלוצים...

— שאַ! ששששאַ! שאַ!...

אַזוי זאָגט דער רבי און טהוט אַ פּאַטש מיט דער האַנד

איבער'ן טיש; ער נעמט מיט דער אַנדערער האַנד דאָס אויסגע־

פליקטע בערדעל, גלעט דאָס מיט ישוב־הרעת און קוקט אַראָפּ צו זיך אויף די פּאַנטאָפּעל... אַלע ווערען פּערשטאַרבען. זיי פּיהלען, ווי עס וואַרגט זיי עפּים אין האַלז און זיי קאָנען דאָס ניט אַראָפּ־שלינגען. אַ שרעקליך שטילשווייגעניש! גאַנץ שטיל טהוט זיך דער רבי אַ פרעג:

— זאָג־זשע, מאיר־סערדצע, וואָס לאָזט מיך דאָ רב פּפּאָ הערען? ... זאָג, זאָג! שעם זיך ניט!

ביי מאיר־קוואַשע קייקלען זיך שוין טרערען פון די אויגען, גלייך — גלייך אויף דער גמרא אַראָפּ. דער רבי קוקט אַלץ אונ־טען, צו זיך אויף די פּאַנטאָפּעל, און רערט זיך ווייטער אזוי גלאַט, אזוי בעימות־דיג:

— זאָג, סערדצע, זאָג, מאיר־על, שעם זיך ניט, וואָס אַהרט דיך? ...

ביי מאיר־קוואַשע זענען די באַקען שטאַרק פּערפּלאַמט און די נאָז גלאַנצט, ווי איין עפּעלע. ער ווייסט שוין זיין פּסק; ער ווייסט, אז אָט באַלד וועט מען איהם הייסען אַרויסגעהן פּונ'ם טיש, אַליין אַראָפּנעמען די ריטער פון דעם באַלקען, אַליין אַראָפּציהען זיך, מחילה, די תּחתונים־לעך, אַליין אויסציהען זיך מיט'ן פּנים אַראָפּ אויף דער באַנק, און נאָכדעם — גאָכדעם ווייסט ער שוין וואָס! ...

אַ רויטער, אַ געשוואָלענער, אַ צע'הרג'עטער, זעצט זיך מאיר־קוואַשע צוריק אויף זיין אָרט און קוקט אין דער גמרא אַריין טיעפ־טיעפ־און זעהט נישט קיין אות פּאַר די אויגען, וואָס זענען שוין געשוואָלען פון געוויין. נאָר, דאַנקען גאָט, אַבי ער איז שוין זיינס איבערגעקומען!

איצט איז מאַטעל אויפ'ן צעמטל.

— אַנו, מאַטעלע! — זאָגט צו איהם דער רבי אַ ביסעל פּרייליכער. — אַנו, מאַטעלע, זאָג נאָר דו, סערדצע, וואָס וויל דאָ רב פּפּאָ האַבען? זאָג, מאַטעלע, זאָג! ...

מאָטעל-מוזיק איז אָבער ניט מאיר-קוואַשע: מאָטעל-מוזיק וויל אָפּנארען דעם רבי'ן, אָפּנארען אַלעמען און זיך אַליין אויך; ער צעשאַקעלט זיך און טהוט אַ קלונג טאַקי נאָר ווי אַ מוזיק: — הניחא למאן דאית ליה כרב פפא; אלא למאן דלית ליה כרב פפא — מאי איכא למימר? תיקו — בלייבט אַ קשיא! ... דער רבי הויבט אויף דעם קאַפּ, שטעלט אַנידער דאָס בעלמע-וואַטע אויג גלייך אויף מאָטלען און פּרעגט איהם איבער נאָך אַ מאָל קאַלטבלוטיג:

— וואָס לאָזט מיך דאָ רב פפא הערען? ... מאָטעל-מוזיק פאַלט ביי זיך אַלין נישט אַראָפּ און זאָגט זיך ווייטער זעהר רוהיג, קוועטשענדיג מיט דעם גראָבען פינגער: — וואָרום זעלטאַס אַנדערש זיין, אז עס זאָל זיין ווי רב פפא זאָגט, וואָלט דאָך געווען אַ וויעדערזאַנאנד אַקעגען טאַקי אויף רב פפא'ן אַליין; אלא וואָס דען? — מוז איך דאָך שוין אַנקומען דערצו, אז עס איז אויף רב פפא'ן קיין קשיא ניט — פאַר וואָס? מחמת קרבנות? היינט וואָס לאָזט ער מיך דאָ הערען? איז דער תירוץ: תיקו! ...

דער רבי געהט-אַרויס פון די כלים; ער האַפט זיך אויף און לאָזט אַראָפּ מאָטלען עטליכע קלינגענדיגע פעטש, אזוי אז מאָטעל פאַלט-אַראָפּ פונ'ם בענקעל און פּערלירט דאָס היטעל. מאָטעל קוקט זיך אַרום פּערוואונדערט: וואָס טהוט זיך דאָ מיט איהם? דאַכט זיך, ער ווייסט אזוי גוט און זאָגט אזוי גלייך? ...

דער רבי הייסט איהם זיך אַנידערלעגען אויפ'ן בענקעל און ער שמייסט איהם און קאַטעוועט איהם, וויפיעל עס געהט אין איהם אַריין. און מאָטעל? מאָטעל שווייגט, גלייך ווי ניט איהם מיינט מען. ער זאָל דאָס לאָזען אַ טרער, אַרויסלאָזען האַטש אַ פיפּס פונ'ם מויל — ניין! דער רבי איז אויסער זיך פאַר כעס, עס ווערד איהם נמאס שמייסענדיג, האַפט ער אַ שטעקעל, אַ „יאַמ" שאַווע" שטעקעל, און ברעכט איהם די ביינער. מאָטעל שרייט ניט, וויינט ניט, קרעכצט ניט; ער טהוט נאָר ביי יעדען שנייד

מיט'ן שטעקעל א פינטעל מיט די אויגען — און גענוג. ניו, רב יוסי דעמבענער קאָן דאָס שוין מעהר ניט איבערטראַגען! מיט אויגען אָנגעגאַסענע מיט בלוט טהוט ער זיך אַ לאַז צו מאַטלען; ער האַפט איהם אָן ביי דער האַנד און טהוט זי איהם אַ דרעה־ אויס הינטער די פלייצעס. מע הערט אַ קנאַק... נאָר מאַטעל שווייגט. ער קריצט נאָר מיט די צייהן — און מעהר נישט. דער רבי שלאָגט איהם מיט ביידע הענד אין האַרצען אזוי לאַנג, ביז ער טהוט אויף איהם אַ שפּיי און גיט אַ פאַל־אום אַליין אויף דער סאָפּע. עס געדויערט לאַנג, ביז דער רבי סאַפּעט זיך אָפּ... די תלמידים, צעהן־יאָהריגע חברה, זעהען דאָס אַלע דאָנער־ שטאָג; און ווער איז דאָס אים שטאַנד אַרויסצוגעבען, וואָס עס פיהלט דעמאָלט זייער קינדערש האַרץ און וואָס עס טראַכט דע־ מאַלט זייער קינדער־שער קאָפּ!...

דאָס צווייטע קאָפימעל.

געפטרט דעם חדר.

אין יענער צייט האָט שוין אָבער מאָטעל נישט געהייסען „מאָטעל-מוזיק“ און מאיר האָט שוין מעהר נישט געהייסען „מאיר-קוואַשע“. דעם ערשטען האָט מען גערופען „מאָטעל בערצוי'ס“, און דעם אנדערען — „מאיר לויבצוי'ס“.

זיי האָבען חתונה געהאַט ביידע אין איין חודש און פון איין שטאָרט.

בערצוי בערעשעס (אַזוי האָט מען גערופען מאָטעל'ס שוועהר) האָט געהאַט אַ טאַכטער אַ בתי-יחידה, זעהר אַ שען מיידעל. האָט ער איהר געגעבען אַ פאַר טויזענד רובעל נדן מיט אַ ציקאווע חתן פון אַ שען אָרט, אפילו נישט קיין גרויסער לַמֶדֶן, דערפאַר איז ער אָבער אַליין אַ מענש, אַ קלוגער יונגאַמטש, אַ יונג מיט ביינער, אַ מענש מיט אַ פּיסק.

מאָטעל'ס עלטערען זענען געווען געמיינע לייט און האָבען זיך קוויטקוים דורכגעשלאָגען דערמיט, וואָס דער פאַטער איז געווען... עס איז שווער צו זאָגען, וואָס ער איז געווען! ער איז געווען אייַ גער פון די געפאַלענע נגידים און מיוחסים, וואָס פערנעמען תמיד דעם אויבענאָן סאַזי אין קלויז, סאַזי אויף אַ שמחה, און וואָס אַלע גערענקען, אז זיי זענען אַמאָל געווען נגידים, מיוחסים. מע לאַזט זיי נישט אינגאַנצען פאַלען, זיי זאָלען דאַרפען חליטאָ געהן איבער

די הייזער. די שטאָרט שאָרט זיי צו יענע ברעקלעך, וואָס דארפֿען
 ממילא אַראָפּפּאַלען; מע פרעגט ביי זיי אַמאָל איין עצה און מע
 פּערלאָזט זיך אויף זיי מיט אַ בודרות, ווייל מע האַלט זיי פאַר קלוג־
 גע לייט, פאַר קאַפּ־מענשען. מיט איינעם וואָרט, זיי זענען אַט
 דאָס, וואָס ווערד אָנגערופֿען: „די פינפטע ראָד צום וואַגען“...
 אַט אַזעלכער איז געווען מאַטעל'ס פּאַטער אויך. און זיין מוטער
 האָט געהאַט אַ הויז אַ פרנסה: אַ קלייטעל אַ צעלניק, וואָס נאָר
 איין גאָט ווייסט דעם אמת, וואָס פאַר אַ סחורה דאָרט האָט זיך
 געקאָנט געפינען און ווי גרויס איז געווען דער פּדיון ביי איהר,
 מחמת דער מאַרק געדענקט שוין ניט די צייט, ווען עס זאָל אַהין
 אַריינשמעקען אַ קונה. דאָך פּלעגט זי פון קלייטעל ניט אַרויס־
 טרעטען, און האָט אַזוי אַ צייט מיט יאָהרען פּערבראַכט אַט דאָ
 אויפ'ן ברעט־בענקעל, אַרויסקוענדיג אויף אַ קונה, ביז די אויגען
 זענען איהר אויסגעטריקענט געוואָרען און איהר אַמאָליג שען גע־
 זיכט איז אַיינגעקנייטשט און אַיינגעשרומפֿען געוואָרען אַזוי, אַז
 צו פּערציג יאָהר איז זי שוין געווען איין אַלטע אירינע.

געלעבט האָבען זיי אין גרויס דחקות, און אַפּטמאָל איז נישט
 געווען אַפּילו אויף אַ פּוד מעהל. נאָר מאַטעל געדענקט ניט, אַז
 זיין פּאַטער זאָל זיין אַמאָל פּערזאָרגט, אָדער ער זאָל אַכקען און
 קרעכצען אויף דער ביטערער צייט, ווי אַנדערע קבצנים; אַדרבה,
 דאָס איז געווען אַ פּרייליכער קבצן, אַן אַפּגעפּוצטער און אַ ריי־
 נער, אַז ווען איהר ניט אויף איהם אַ קוק, וואָלט איהר זיכער גע־
 מיינט, אַז עס ליגען ביי איהם שווערע טויענדער אין קאַסטען.
 מאַטעל געדענקט, ווי די מוטער פּלעגט יאָ אַמאָל דעקוטשען דעם
 טאַטען וועגען דעם, וואָס מע זעהט נישט קיין קונה אין די אויגען;
 פּלעגט זי דער פּאַטער אַפּשטופֿען מיט אַ ווערטעל. די מוטער
 אָבער האָט נישט געהאַלטען פון קיין ווערטלעך, פּלעגט זי איהם
 זאָגען:

— אַודאי, ביי דיר איז אַלץ ווערטלעך, און מיר ווערען פאַר־
 טיחלט אַלע געבלימען, אַז איך נעם אויפ'ן קאַפּ און טהו אַ טראַכט,

וואָס וועט זיין מיט אונזער מאַטעלען? עס וואַכסט, אָהן עין-הרע, אַ בחור...

— עט, שטות'עריי! — שלאָגט זי איבער דער פּאָטער. — נאַרישקייטען, כלעבען! מיט אונזער מאַטעלען האָב איך שוין דוקא קיין דאָגה ניט. אונזער מאַטעלע וועט זיין אַ גביר, דו הערסט צי ניין? אָט וועסט דו זעהן, אַז ער וועט זיין, אַם ירצה שם, אַ גביר!... איאָ, מאַטעל? האַ? וואָס זאָגסט דו עפּים מכה דעם? דו ווילסט זיין אַ גביר?

ניט אזוי איז דערצויגען געוואָרען מאיר-קוואַשע; ער איז אויסגעוואַכסען דוקא אויף ראַסקאַש מיט פּערגעניגען. די נאַטור האָט איהם אַרויסגעלאָזט אויף דער וועלט אַ היבשען, אַ נעפּאָקט טען, מיט אַ געזונטען מאַגען און מיט גראַבע ליפּען, גלייך ווי זי האָט געוואוסט פאַראויס, אַז איהם וועט די מוטער פון קינדווייז אָן כּסדר שטאַפּען מיט פּעטע קנישעס און קאַנפּעקטען, פּייגען, ניס און באַקסערען. אַז מע האָט איהם אַ חאַפּ געטהאָן אין חדר, האָט מען ביי איהם שטענדיג געפונען אַנגעשטאַפּטע קעשענעס מיט עסענוואַרג, און מיר, זיינע חברים, פּלעגען אַרום איהם אָפּלעקען אַ ביינדעל, האַטש פון דער נאַטור איז ער ניט געווען קיין גוטער, — אַדרבה, געווען איז ער דוקא אַ קאַרגער, ניט קיין פּערגינער, נאָך מיר האָבען ביי איהם תּמיד גענומען מיט גוואַלד, און דערצו נאָך געשענקט איהם אַמאָל עטליכע בוכענציס, אזוי אַז ער פּלעגט זיך בעוואַשען מיט טרערען. וויפּיעל מאָל פּלעגט אַרײַנלויפּען אין חדר אַרײַן זיין מוטער, אַ גראַבע, אַ שוואַרצע אירינע. און צושטעלען אונז אַ בענקעלע צום רבי'ן, ווי אזוי „דאָס קינד“ (מאיר-קוואַשע) קלאָגט זיך נעבאָד, אַז מע „אַביזשאַיעט“ איהם, אַז מע רייסט אויס ביי'ם קינד דעם לעצטען ביסען פון מויל, אַז דאָס קינד איז נע- באַך שטענדיג הונגעריג, וועה און ווינד איז איהר! און אוועק- געהענדיג פּלעגט זי איהם איבערלאָזען אַ גאַנצע טאַרבע מיט גע- בראַטענע פּופּקעס, העלזלעך, דאַרע קישקעס, קאַרנע לעקאַד, צו- קערקעס. טאַרם, צוקערלעקאַד, וועלישע ניסלעך, באַקסערען וכדומה.

געוועהנליך, האָבען מיר איהם שטאַרק מקנא געווען און פלעגען זיך אָן איהם נוקם זיין וואו מיר האָבען נאָר געקאָנט, און שטענדיג אַויפגעוואָרפען איהם „דעם טאַטען דעם בעל־עגלה“.

מע זאָגט, אז אַמאָל, שוין גאַנץ לאַנג, איז זיין פאָטער גע־ווען אַ בעל־עגלה. גאָט האָט איהם בעגליקט, איז ער געוואָרען פון אַ בעל־עגלה אַ ליוועראַנט (אַ פערד־הענדלער), און פון דעמאָלט אָן איז ער „אַנגעשטאַפט מיט געלד ווי אַ גוי“... אז ער האָט בעקומען געלד, האָט ער זיך אָנגעהויבען „איידלען“, דהיינו: גע־קויפט זיך אַיין אָרט אין „מזרח“, שבת — „שלישי“ אָדער „שישי“, ניט אַנדערש; בעקליידיט זיך און דאָס ווייב און קינדער ווי עס דאַרף צו זיין; אַריינגעגעבען דריי „ריינינקייטען“ אין די בתי־מדרשים אַריין און, וואו עס פאַסט, געשענקט די שענסטע נדבה. און כאָטש דער בעל־עגלה איז איהם שטענדיג געלעגען אַויפ'ן פנים, דאָך איז דאָס וואָרט „בעל־עגלה“ געווען פאַר איהם ערגער ווי גע'שמד'ט; זאָגען איהם הונדערט מאָל „גנב“ איז איהם אַ סך אָנגענעהמער געווען, ווי מע זאָל איהם אַויפּוואָרפען, אז ער איז געווען אַמאָל אַ בעל־עגלה, — חיות ניט זיכער! ... און ווער שמועסט זיין ווייב — די האָט זיך נאָך מעהר „געאיידעלט“ פון איהם; זיין ווייב האָט געשאַטען מיט גאָלד צוליעב כבוד, בכדי זי זאָל זיין לייטען גלייך; איהרע קינדער האָט זי אָפּגעגעבען צו די גרעסטע מלמדים פון שטאָדט; אויף שבת האָט זי גענומען צעהן אָרעמע לייט מיט אַ מאָל; אַלע גבאי'טעס זענען געווען איהרע אַיבערגעגעבענע אויף תמיד און האָבען זי געהויבען אויף דריקעס; שידוכים האָט זי געוואָלט טהון נאָר מיט די גרעסטע מיוחסים, און האָט געצאָהלט אַ סך געלד פאַר שניר מיט איידעמס, ניט אַזוי צוליעב די שניר מיט די איידעמס, ווי צוליעב די מחותנים מיט די מחותנת'טעס. אז זי האָט חתונה געמאַכט אַ קינד, האָט זיך די חתונה געלאָזט הערען גאַנץ ווייט!

איצט קאָנט איהר אַיך שוין פאַרשמעלען, ווי גליקליך זי איז געווען, אז זי האָט אַ שידוך געטהאָן מיט רב לייבצי רב פּנחס'על'ס!

ווי גליקליך איז זי געווען, אז איהר מאיר'על איז רב לייבצי רב פֿינחס'על'ס איין איידעם, און רב לייבצי רב פֿינחס'על'ס מאַכטער איז איהר שנור, און רב לייבצי רב פֿינחס'על'ס אַליין איז איהר 'מחותן, און רב לייבצי רב פֿינחס'על'ס ווייב איז איהר מחותנת'טע! רב לייבצי רב פֿינחס'על'ס איז געווען כל ימיו איין עני ואביון, נאָר ווייל ער קומט אַרויס פֿון „גוטע אידען" און האָט געהאַט עט־ליכע שענע מעכטער, האָט ער שוין קיין דאגות פֿרנסה נישט בע־דאַרפֿט האָבען: מע פֿלעגט איהם צוצאַהלען אין בייטעל אַרײַן. אז מאיר־קוואַשע איז געוואָרען זיין איידעם, האָט מען איהם אָפֿ־געצאָהלט אחת ואחת טויזענד רענדלעך, און דערפֿאַר וואָס ער האָט געהאַלטען דאָס פֿאַרפֿאַלק אויף קעסט, האָט מען איהם אַחוץ געצאָהלט חודש־געלד. זכות־אבות, דאַרפֿט איהר וויסען, איז נישט פֿון די קליינע זאַכען!

זיין איידעם אָבער, מאיר־קוואַשע, אָדער מאיר רב לייבצי'ס, האָט זיך נישט געפֿיהלט אזוי גליקליך: איהם האָט דעם שוועהר'ס יחוס נישט אזוי שטאַרק געוואַרעמט; ער האָט פֿשוט געליטען הונגער און האָט נישט געקאַנט סובֿל זיין די חסידישע תּנועות פֿונ'ם שוועהר, וואָס פֿלעגט איהם שטאַרק דעקומטשען, ער זאָל נעמען אַ אידיש ספר אין האַנד אַרײַן... אונזער מאיר־קוואַשע איז קוים פֿטור געוואָרען פֿונ'ם פֿינסטערען וויסטען חדר, און דאָ דערמאַנט מען איהם וויעדער וועגען אַ „אידישען ספר"!

זעלבסטפֿערשטענדליך, אז ביי אַט אַזעלכע אומשטענדען האָט דער איידעם נישט געקאַנט הויזען מיט'ן שוועהר; זיי האָבען זיך צעקרויגעט, צעפֿאַטשט — און מאיר איז אַרויס פֿון רב לייבצי פֿינחס'על'ס הויז אויף תּמיד.

מאיר איז ניט אַנטלאָפֿען אַהיים צו זיינע עלטערען, וועלכע האָבען זיך אזוי גע'יחוס'ט מיט'ן טייערען מחותן, — ניין; ער האָט זיך בעזעצט אויף אַ קליינער צייט ביי זיין אַלטען חבֿר, ביי מאַטע־מזיק, וואָס הייסט שוין היינט מאַטעל בערצי'ס.

דאָס דריטע קאפיטעל.

חתונה געהאַט.

מאָטעל בערצ'ים איז שוין געווען אַ סך גליקליכער פון זיין
חבר מאיר רב לייבצ'ים.

בערצ'י וויינשענקער איז געווען אַ פראָסטער איד, נאָר אַ
וועלטמענש, איין אויסגעריבענער, וואָס איז דורכגעגאַנגען, ווי מע
זאָגט, דורך פייער און דורך וואַסער און דורך מעשענע רעהרען.
אין דער יוגענד איז ער געוואַכסען אין אַ קליין שטעדטעל, און אז
ער איז געבליבען אַ יתום, האָט ער זיך אוועקגעלאָזט קיין אַרעס,
געשטעלט זיך אין אַ וויינקעלער פאַר אַ משרת, אָפגעדיענט אַ סך
יאָהרען, צונויפגעשלאָגען אַ היבשען קאָפיטאַל, חתונה געהאַט און
אַרויס אין דער דאָזיגער שטאָדט, וואו עס קומט-פאַר אונזער
אַמט'ע געשיכטע, און האָט זיך איינגעפיהרט דאָס געשעפט שטיל,
נישט געפלוויגען, בעל-הבתיש. אויף די עלטערע יאָהרען, אז זיין
ווייב איז געשטאַרבען און אַליין האָט ער זיך שוין געוואַלט אַ
ביסעל אַפרוהען, האָט ער געזוכט פאַר זיין איינציגער טאָכטער אַזאַ
חתן, וואָס זאָל קאָנען פערטרעטען זיין אָרט און איבערנעמען דאָס
געשעפט; דאָס זעלבע האָט אויך געמיינט זיין טאָכטער.

מלכה בערצ'ים (אַזוי האָט געהייסען זיין טאָכטער) איז ניט
געווען אַזאַ פאַרשוין, ווי טייבעלע רב לייבצ'ים; דערפאַר איז זי
געווען פונדאַמענטאַלער פון טייבעלע רב לייבצ'ים. טייבעלע האָט

טאקי געהאט שווארצע אויגעלעך, רויטע בעקעלעך. לאנגע ברעמען, שענע געקרייזעלטע האָר, איין אויסגעטאָקט געזעל, אויסגעשניצטע ליפעלעך — זי איז אָבער געווען אַט דאָס, וואָס מע רופט אָן אַ „רוחניות“, זעהר־זעהר איין איידעל בעשעפעניש, גרינג ווי אַ פע־דער און לופטיג ווי אַ מלאַך. מלכה ראַגענען האָט געהאט גרויסע גרויע אויגען, לאַנגע ליכטיגע האָר, אַ ביסעל אַ גראַבליכע נאָז, פולע ליפען, און אַליין הויך און גרויס, מיט לאַנגע גראַבע הענד — און פון דעסטוועגען נישט קיין מיאוסע. מאַטלען איז זי פון דער ערשטער מינוט אָן אזוי שטארק געפעלען געוואָרען, אז ער האָט קוים דערלעכט די מינוט, די רגע, ווען זיינע עלטערען האָבען זי גענומען צו זיך אויף שבעות. אַך, אין די דאָזיגע צוויי טעג האָט געבאָך אונזער מאַטעל־מוזיק איבערגעטראָגען אלע שמערצען פון דער ערשטער ליבע!

שטעלט אייך פאָר: אַט זעהט מאַטעל מיט זיינע אויגען די דאָזיגע, מיט וועלכער ער דאַרף אָפּלעבען אַ וועלט. אַט קוקט זי אויף איהם מיט איהרע קלונגע גרויע אויגען. אַט שמייכעלט זי, און דאָס פנים פלאַמט איהר פאַר פרייד. אַט הערט ער איהר קול. זי רעדט, נאָר ניט צו איהם. זי לאַכט, נאָר ניט צו איהם. ער איז „אַ חתן“, און דאַרף זיך שעמען... אַט פערקאטשעט זי די אַרבעל, און איהרע ווייסע דיקע הענד בלייבען נאָקעט — און ער. מאַטעל געבאָך, איהר אייגענער חתן, טאָר זי אפילו נישט קיין קוש טהון! ... די מאמע מעג שטעהן און צעפּלעכטען איהר די לאַנגע, ווייכע, שמעקענדיגע צעפּ, און ער, מאַטעל, טאָר ניט! און וואָס פאַר אַ פשוט'ע זיין כלה איז: זי קאָכט אַליין און באַקט אַליין און מאַכט אַזעלכע בלינצים, וואָס צעגעהען זיך אין יעדען אַכר! האַטש אַ וואָרט איהר זאָגען, האַטש אַ האַלב וואָרט, האַטש געיהרען זיך אָן איהר האַנד, אָן איהר קלייד! נאָר — שאַ! אַט געהט זי גלייך צו איהם, צו מאַטלען... זי נעמט ביי איהם אַרויס דעם גילדענעם זייגער פון דער קעשענע (דעם זייגער האַט איהם דער מחותן געשיקט אַ מתנה) און פּרעגט ביי איהם, צי עס גע־

פעלט איהם די מתנה? אָ! ער פיהלט, אז זי שטעהט נעבען איהם... ער ריהרט זי אָן אומגעהרען ביי דער האַנד... זי קוקט אויף איהם און שמייכלט... ער נעמט זי אָן שטארקער ביי דער האַנד — זי לאָזט זיך... ער האַפט איהר האַנד און וויל זי אַ קוש טהון — קומט אָן די מאַמע!...

דעם זעלבען שבועות איז אויך מאיר־קוואַשע'ס כלה, טייבעלע רב לייבצ'ס, געקומען אויף יום־טוב צו זיינע עלטערען. ניין, ניט רב לייבצ' רב פינחס'על'ס טאָכטער איז געקומען — דאָס איז גע־קומען עפּים אַ פרינצעסין, עפּים אַ בת־מלכה פון טויענד־און־אייין נאַכט: איידעל און לופטיג, איינגעטונקען אין זיידענס און אין גאָלד, קוים־קוים וואָס זי ריהרט אָן מיט'ן פיסעלע די ערד, אַ רוחניות, וואָס עסען עסט דאָס ווי אַ פייגעלע און פישמשען פיש־טשעט דאָס ווי אַ שוועלבעלע... מאַהלט אויך וויפיעל זילבער, וויפיעל גוטס האָט מאיר'ס מוטער אַרויסגענומען פון די קאַס־טענס! וויפיעל האָט זי אָנגעקאָכט און אָנגעבאַקען לכבוד דעם דאָזיגען טייערען און ליעבען גאַסט, וואָס אין האַרצען פיהלט זי, אז זי איז ניט ווערטה צו זיצען מיט איהר ביי איין טיש! מאיר'ס פאָטער — דער האָט מורא אפילו אַ קוק צו טהון אויף דער כלה: ער צימערט, טאָמער חלילה האַפט ער זיך אַרויס מיט אַ גראָב וואָרט... און מאיר? מאיר איז רויט, ווי אַ צוויק. זיינע גראָבע באַקען זענען נאָך מעהר אָנגעבלאָזען, און דער שטערן שוויצט איהם מיט סכנת־נפשות! עס מאַהלט זיך איהם רק אויס, אז ער זיצט נישט אַקוראַט. ער רוקט אַלע מאָל אָן דאָס היטעל שטאַר־קער און שטאַרקער. ער באַראַבאַניעט מיט די קורצע גראָבע פינגער איבער'ן טעלער. דער פאָטער וואַרפט אויף איהם איין אויג און טרעט איהם אָן אויפ'ן פוס. נאָר דאַנקען גאָט, אָט טראָגט מען שוין דעם פאָלמעסיק מיט פיש. מאיר ווערד לעבעדיגער. מאיר האָט ליעב פיש פון תמיד אָן. ער עסט געשמאַק מיט אַפעטיט און פאַטשט מיט די ליפּען. דער פאָטער איז אויסער זיך. ער לעגט אַוועק לעפעל און גאַפעל, ווערד רויט, ווי אַ צוויק, און קוקט

אויפ'ן זוהן מיט אזא רציחה, ווי ער וואָלט איהם וועלען דורס זיין.
פון דעסטוועגען, אז ס'איז געקומען צו דער התונה, איז אויך
דער פאָטער נכשל געוואָרען, געהאָפּט איין איבעריגע כוסה, און די
צונג האָט זיך איהם אויפגעבונדען. ער איז צוגעגאָנגען צום מחותן,
צו רב לייבצי רב פינחס'על'ס, אַרומגענומען איהם אויפ'ן בעל-
עגלה'שען אופן און האָט איהם געפרעגט, אויף קאָטאָועס, צי
ווייסט ער דעם חילוק פון א פערד ביו א שקאָפּע און ביו א
זשערעבעץ... א סקאַנדאַל! א סקאַנדאַל! דאָס זאָל געווען זיין
פאַר דער הופּה, וואָלט רב לייבצי רב פינחס'על'ס געוויס געפּאָהרען
צוריק אַהיים. אַצינד איז שוין געווען פאַרפּאַלען. א סקאַנדאַל!
א סקאַנדאַל!...

אויף מאָרגען, אז מאיר'ס פאָטער האָט זיך אויסגעניכטערט,
האָט ער דעם מחותן טפּצה געווען פאַר דעם בזיון מיט מזומנס,
און געזעגענענדיג זיך מיט'ן זוהן, מיט מאיר'ען, האָט ער איהם
אויג אויף אויג אזוי געזאָגט:

— פאַרגעס ניט, זוהנאָ, דאָס... אז דו האָסט זיך פּאַפּאַדיעט
צווישען מיוחסים, איידעלע לייט, וואָס דו ביזט ניט ווערטה זייער
דאָס... זייער פּאַדעשווע. צווישען איידעלע לייט וועסט דו זיך
אויך אַמאָל אויסאיידלען, מחמת דו ביזט נאָך דערווייל א דאָס...
עס איז ניטאָ קיין ערגערס אויף דער וועלט פון א דאָס... און מכת
געלט, פרנסה, האָסט דו ניט וואָס צו זאָרגען, מחמת דו האָסט
נאָך א דאָס... א געזונטען טאַטען. אמת, נעכטען האָב איך זיך
אַביסעל דאָס... צעשאַקעלט, נאָר מען איז דאָך א דאָס... א מענטש.
א גוי זאָגט א גלייכווערטעל... עס איז פאַרהאַן, דאַכט זיך, אויך
א דאָס... א פּסוק אַזא. הכלל, ברודער, שמיר און דאָס... איך
מיין, פּאָהר געזונטערהייד!...

אין דעם זעלבען טאָג האָט מאָטעל'ס פאָטער אויך געהאַלטען
א רעדע פאַר זיין זוהן, נאָר אויף איין אַנדער אופן:
— נו, מיין ווייב, האָב איך דיר ניט געזאָגט, אז מיט מאָ-
טעלען האָבען מיר קיין דאָגה ניט, אז מאָטעל דאַרף זיין א גביר,

אם ירצה שם... האָ? וואָס זאָגסט דו, מאַטעל? אַיאָ, איך בין גערעכט? ... קוק ניט, וואָס דיין טאַטע איז אַ קבצן. עם איז דרינגען פאַרהאַן אַ סך צו רעדען! ... אָבער דו דאַרפסט זיין אַ נגיד. דו מוזט זיין אַ נגיד מיט גאַט'ס הילף... דו הערסט צי ניין? אָט וועסט דו גערענקען מיין וואָרט: זאָלסט מיך אָנרופען לינגער, אז אין צעהן יאָהר אַרום, נישט מעהר ווי צעהן יאָהר, וועט אונזער מאַטעל אַרויסשיקען נאָך אונז אַ קאַרעמע מיט פיער ברע-נענדיגע שקאַפעס — אַנדערש וויל איך ניט, דו הערסט צי ניין? און מע וועט אונז ברענגען אין אַ דרייגאַרענדיגען מויער, דו הערסט צי ניין? מיט גלעזערנע פּאַדל־אַגעס, מיט לאַנגע שפּיעלגלען, דו הערסט צי ניין? מיט טייערע פּאַטעלען, דו הערסט צי ניין? אָט דער עיקר איז, מאַטעל, דו פאַרשטעהסט צי ניין, — דער עיקר איז היטען דאָס קערבעל דאָרט וואו מע דאַרף, דו פאַרשטעהסט צי ניין? און דאָרט וואו מע דאַרף אַ ווייז טהון, אַ גלאַנץ טהון, עם זאָל יענעם אַ צופ טהון ביי'ם האַרצען און אַ בלענד אין די אויגען, — דאָרט טאָר מען ניט זיין קיין פאַרד, דו פאַרשטעהסט צי ניין? און פיהרען זיך מיט אַ שוועהר, מיט אַ ווייב — דאָס דאַרף איך ריך ניט לעהרנען; דערויף ביזט דו ניט מאיר-קוואַשע און דיינע עלטערען זענען ניט קיין בעלי-עגלות, דו פאַרשטעהסט צי ניין?

דאָס פיערטע קאפיטעל.

אַראָפּ פון קעסט.

„דו פאַרשטעהסט צי ניין? דו פאַרשטעהסט צי ניין?“ —
אַט די דאָזיגע ווערטער האָבען אונזער מאָטלען געקלונגען אַ גאַנצן
צען וועג אין די אויהערען, נאָר ער האָט זיי אין זינען געהאַט, ווי
דעם פאַר-אַ-יאָהריגען שניי.

מאָטעל האָט פאַר זיך איצט אַ גאַנצע וועלט!
וועמען הערט ער אַצינד, אַז זיין טייערע מלכה זיצט אַט דאָ
ביי דער זייט, און ער פיהלט זי נעבען זיך, און עס מאַהלט זיך
איהם אויס, אַז נאָך אַזאַ, ווי מלכה, איז שוין נאָר אויף דער וועלט
נישטאָ!

און ווירקליך, נאָך אַזאַ מלכה איז אויף דער גאַנצער וועלט
נישטאָ! קיינער קאָן אַזוי ניט אַרומדרעהען זיך אַ גאַנצען טאָג
אין שטוב, ווי מלכה, אַז עס זאָל זיין אי פרייליך, אי אַלע אַרבייט
אַפגעטהאָן; קיינער קאָן אַזוי ניט קאָכען און באַקען אַליין און
געהן אַרום זיך ריין, ציכטיג, ווי מלכה; קיינער קאָן אַזוי ניט
פיהרען דאָס גאַנצע וויינגעשעפט און דערצו אין זינען האָבען דעם
מאַן, אַז ער זאָל עסען צו דער צייט, שלאָפען צו דער צייט און זאָל
אויך ניט זיצען צונויפגעלעגט די הענד; קיינער קאָן אַזוי ניט
צושטעלען אַזוי פיעל פערגעניגען דעם מאַן מיט'ן פאָטער און
אָוועקגעבען אַזוי פיעל ליעבע, אַזוי פיעל טריישאַפט, ווי מלכה!

אָט וואָס מאַטעל שרייבט צו זיינע עלטערען :

„טייערע עלטערען! איהר שרייבט מיר, אז איך האָב אייך געשיקט אַ קורצען בריעף, איז דאָס דערפאַר, ווייל איך בין שטאַרק פערנומען און קאָן זיך ניט אַפּרייסען קיין צייט אפילו צו אייך אַ גרעסערען בריעף אַמאָל אָנשרייבען! איהר ווייסט דאָך, אז מיין שוועהר האָט מיר איבערגעגעבען אינגאַנצען זיין געשעפט, וואָס האָט איצט אָנגעהויבען נאָך בעסער געהן ווי פריהער, אזוי, אז איך מיט מלכה'ן האָבען שוין קיין הענד ניט. צום מינסטען געהט אַפּטאָווע פערקויף פון רוסישע וויינען, און ביי אונז קויפט מען פון עטליכע שטערט. ווען מיר זאָלען האָבען נאָך אַ צוואַנציג טויזענד רובעל, וואָלטען מיר אויסגעשריבען אויך אויסלענדישע וויינען, און דערפון וואָלטען מיר נאָר גליקליך געוואָרען. נאָר וואו נעמט מען אזוי פיעל קלינגערס? אַ דאַנק גאָט דערפאַר אויך; קיין גביר בין איך ניט, נאָר אַ נגיד יאָ. דער שוועהר האָט שוין איבערגעד שריבען זיין גאַנצען הויף מיט אַלע קלייטען אויף מיין נאָמען. איך האָב היינטיגס יאָהר אַריינגעטראָגען קאַפיטאַל און בין שוין, דאַנקען גאָט, לייטען גלייך — אַ קופיעז... מלכה וואָלט אייך אַליין צוגעשריבען אַ גרויס, לאָזט זי ניט דאָס קינד. זעהר אַ וואוילער יונגאַטש, נאָר אַ גרויסער שרייער. שרייבט מיר, וואָס איז די מעשה מיט מאיר'ס פאָטער, וואָס ער וויל זיין אייגענעם זוהן נישט העלפען אפילו מיט קיין גוט וואָרט? דער דאָזיגער בעל-עגלה טראַכט, אַפנים, אין קבר אַריין מיטנעמען דאָס געלד? אַ ביטערער רחמנות אויף מאיר'ען נעבאָך מיט'ן ווייב: זיי בלאָנקען זיך דאָ אַרום, און מיט'ן שוועהר, מיט רב לייבצי רב פינחס'על'ס, קאָן ער ניט הויזען, און פאָהרען אַהיים צום בעל-עגלה האָט ער מורא — אַ גאָט'ס רחמנות!...”

די זעלבע פאָסט טראַגט נאָך אַ בריעף, פון מאיר'ען צו זיין מוטער (צום פאָטער האָט ער מורא צו שרייבען):

„ליעבע מוטער! איך האָב מיט גרויס דאַנק מסבל געווען די הונדערט רובעל, וואָס דו האָסט מיר צוגעשיקט, און בין דיר מודיע,

אז עם איז שוין פון זיי נישטאָ קיין גראָשען. דינע טרערען
 זענען אַרויסגעוואָרפען: איך קאָן ביי'ם שוועהר אויף קעסט ניט
 זיצען. טהו אַ קוק, לייעבע מוטער, אויף מיין חבר מאַטלען — ער
 איז דאָס גליקליך! מע זאָגט, אַז ער שוין אַ גביר, — און איך
 בין געבליבען ביי'ם יחוס! איך בין אַ גרויסער בעלי-הוצאה, וואָרום
 מיין טייבעלע איז ניט גלייך צו מלכה בערצ'ים, וואָס לויפט אַליין
 אין קעלער אַריין נאָך וויין און שמעהט ביי'ם אויווען! מיין
 טייבעלע איז דערצו נישט געוועהנט געוואָרען; זי זאָגט, אַז זי
 איז אַ גביר'ס אַ שנור, קאָן זי זיך פּערגינען האַלטען צוויי דיענס-
 טען, וואָרום ווען ניט דאָס, וואָס מע זאָגט, אַז מיין טאַטע האָט
 אַ סך געלד, וואָלט זי מיך גאָר ניט געווען גענומען... זי איז דען
 ניט גערעכט? היינט האָבען מיר דאָך שוין אַ קינד אויך, דאַנקען
 גאָט. אפילו זעהר אַ שען מיידעלע, ווי צוויי טראָפּען וואַסער
 טייבעלע, נאָר מע דאַרף אַיין אַם... לכן בעט איר דיר, לייעבע
 מוטער, האָב רחמנות אויף דיין קינד און לאָז מיך ניט פאַלען!
 זאָג דעם טאַטען, דעקוטשע איהם — ביז וואָנען איז דער שיעור?"...
 פון די דאָזיגע צוויי בריוולעך זעהט דער לעזער אַרויס, אַז
 איינער פון אונזערע העלדען הויבט ערשט אָן צו לעבען אויף דער
 וועלט, און דער צווייטער ליגט טיעף-טיעף אין דער ערד און באַקט
 בייגעל! און אפילו שפעטער, אַז מאיר האָט נאָך זיין פּאָטער'ס
 טוידט בעקומען ירושה הונדערט טויזענד רובעל, איז זיין לעבען
 דערפון נישט בעסער, נישט זיסער געוואָרען.
 אַ קוק טהון אויף מאיר'ען, וואָלט מען געקאָנט מיינען, אַז
 ער לעבט זיך גאַנץ צופריעדען: די זעלבע אָנגעבלאָזענע באַקען
 מיט'ן גלאַנצענדיגען שמערן; די זעלבע פולע רויטע ליפען, וואָס
 פריהער; דערצו האָט ביי איהם נאָך אָנגעהויבען וואַכסען אַ
 בייכעל מיט אַ שענער קיילעכיגער שוואַרצער באָרד, אַזוי אַז ער
 האָט בעקומען אַ פנים פון אַ פיינעם נגיד. און האָטש אפילו אין
 איהם זענען פּערבליבען אייניגע אָפּשניצלעך פון דעם פּאָטער, ווי
 דאָס וואָרט „דאָס" נאָך יעדער פּראַזע וכדומה אַזעלכע מאַניערען,

פון דעסטוועגען האָט ער זיך שטאַרק „אויסגעאיידעלט“, אַזוי, אַז עס איז שווער געווען צו דערקענען, צי איז מאיר אַ איד פון לערר־נען, צי אַ גראַבער יונג? היינט האָט ער שטאַרק ליעב געקריגען בענוצען לשון־קודש־ווערטער, וואו מע דאַרף און וואו מע דאַרף ניט. דערפאַר אָבער האָט ער ביי זיך אין שטוב אויפגעפיהרט זיך גאָר נישט מעשה למדן און אַריסטאָקראַט, דהיינו: אַז ס'איז געקומען צו דער טיי, האָט ער געמוזט אַראָפּוואַרפען פון זיך די קאַפּאַטע מיט די שטיוועל, און אַזוי, האַלב־נאַקט און באַרוועט, זיצען און שוויצען איבערן סאַמאָוואַר... אַך, וויפּיעל טרערען האָט דערויף טייבעלע פּערגאַסען! וויפּיעל טעג און נעכט האָט מאיר אַליין איבער דעם צוגעקערענקט! נאָר פאַרפאַלען! איהר וועט שוין מאיר־קוואַשע ניט איבערמאַכען. אַזאַ איז ער געבוירען געוואָרען ביי זיין טאַטען און אַזאַ וועט ער שוין שטאַרבען!

ווי לאַנג האָט מאיר געקלאַנגט נאָך זיין פּאַטער — דאָס קאָנען מיר ניט וויסען; מיר ווייסען נאָר, אַז וויבאַלד ער האָט נאָר בע־קומען די ירושה אין דער האַנד אַריין, האָט מאיר נישט געוואוסט, וואָס טהוט מען מיט אַזאַ סומע געלד? און ווער ווייסט, וואָס מיט מאיר'ס געלד וואָלט געוואָרען, ווען זיין אַלטער חבר מאַטעל וואָלט איהם ניט געקומען צו הילף און בייגעשטאַנען אין זיינע נויטען!...

מיר קאָנען נישט אָפּלייקענען, אַז מאַטעל פּלעגט ניט איין מאָל מיטהעלפּען זיין אַלטען חבר ביי דער נויט, און טייבעלע איז איהם געווען זעהר דאַנקבאַר און האָט תמיד געשעצט מאַטעל'ס פּיעל העכער פון מאיר'ען, און האָט שטענדיג מקנא געווען מלכה'ן, וואָס זי האָט אַזאַ מאַן, ווי מאַטעל. זאָל אָבער דער לעזער קיין טעות ניט האָבען און ניט מיינען חלילה, אַז טייבעלע האָט ליעב געהאַט מאַטעל און פיינט געהאַט מאיר'ען; חס ושלום! מיר זענען דאָך עפּים אידען, ניט קיין גוים! טייבעלע האָט מקנא געווען מלכה'ן אויפ'ן מאַן, גלייך ווי זי האָט איהר מקנא געווען אויפ'ן זיידענעם מענטעלע, אויף די פּערעל, אויף דער שטוב, אויף די קינדער.

טייבעלע האָט דאָס גאָר ניט געליקענט פאר מאיר'ען אַליין און פלעגט איהם גאַנץ אָפּטליך אַרויסזאָגען דעם אמת, אז ער קומט ניט צו מאַטלען, ווי הימעל צו דער ערד; אז מאַטעל איז טאַקי פאַרט אַ מענש, און ער, מאיר, איז געווען אַ קוואַשע און וועט בלייבען אַ קוואַשע! אפילו אַצינד, אז מאיר האָט בעקומען די ירושה, האָט איהם טייבעלע ניט אויפגעהערט צו טאַטשען:

— דאַרפסט געוויס דאַנקען מאַטלען, וואָס ער וויל דיר צו-נעמען פאַר אַ שוהר, אזא באַכע אין פאַסטעלעם, ווי דו ביזט! מעגסט זיין זיכער, אז מאַטעל וועט שוין האָרעווען פאַר דיר אויך, און דו וועסט זיך ווייטער גלעטען דאָס בייכעל און אַרומנעהן, ווי אַ לעהמענער גולם, פון שמוני'ן צו בוני'ן, און רעדען פון פאַלי-טיקע, גלייך ווי דו ווייסט אפילו, ווער עס האָט דיר געשלייערט!... — נו, טייבעלע, גענוג שוין, כלעבען! גענוג שוין דיר דאָס... ביזט אפשר טאַקי דאָס... גערעכט, אָבער ניט אזוי דאָס... ניט אינגאַנצען!

— צי איך בין גערעכט? אודאי בין איך גערעכט! איך פרעג דען ביי דיר, צי איך בין יאָ גערעכט, צי ניט גערעכט? געפעלמ דיר אַ ביסעל איין אויסשמועס פון אַ לאַנד-חכם?!... — ניין, טייבעלע, איך מיינ ניט דאָס! איך מיינ דאָס! איך זאָג דאָך אַליין דאָס!...

— דאָס-דאָס, דאָס-דאָס! מעהר הערט מען פון דיר ניט אז „דאָס“! דיין „דאָס“ ליגט מיר שוין אַטאַ-דאָ! געה שוין, געה אוועק פון מיר, לאָמיך דיר האַטש ניט אָנקוקען!... שטיי, אָהן ווערטער, געהט מאיר אוועק פון טייבעלען, ציהט זיך אויס אויף דער קאַנאַפע מיט'ן פנים אַרויף צו דער סטעלי און שוויצט, און דאָס גנים איז איהם רויט, ווי אַ צוויק.

דאָס פינפטע קאָפיטעל.

„דעפּאָ פּרידמאָן עט פּוהרמאָן“.

אַט וואָס פאַר אַ שילד מיט גאַנץ גרויסע גילדענע בוכשטאַן-
בען עס הענגט אויף דעם וויין־סקלאָד פֿון מאָטעל־מזיק און מאַיר-
קוואַשע.

אַמאָל, נאָך אַמאָל, מיט אַ יאָהר פּופּציג צוריק, איז געווען
אויף דער וואַנד אָנגעשריבען מיט שוואַרצע אותיות אויף אידיש:
„בכאַן מוכרים יין גפּן כּשר לפּסח“! ווער האָט זיך עס געקאַנט
ריכטען דעמאָלט, אז פֿון יענעם אַרעמען צניעות־דיגען לשון־קודש-
ברעטעל וועט אַמאָל אויסוואַכסען אַ גרויסע ליכטיגע שרייענדיגע
שילד מיט גאָלדענע אותיות!

און דער סקלאָד גופּאָ? דאָס איז שוין נישט יענער קעלער,
וואָס איז געווען אַמאָל פאַר בערצי וויינשענקער — ניין! דאָס
איז שוין אַ גרויסער שענער מויער מיט עטליכע אָפּטיילונגען, און
אויף יעדער אָפּטיילונג הענגט אַיין אַנדער ברעטעל: דאָ פּער-
קויפט מען אויסלענדישע וויינען און ליקערען; דאָ — באַקאַליינע
סחורה; דאָ — געזאַלצענע זאַכען. עס פּליהען אַרום פּריקאַז-
טשיקעס מיט ווייסע פאַרטיכער און מע רעדט אויף רוסיש. ביי
דער זייט, אַקעגען דער טיר, ביי אַ קאַנטאַרקע, שטעהט אַ קאַסיר
מיט אַ פעדער, פּערשטעקט הינטער'ן אויהער, און קלאַפּט אַ גאַנץ
צען טאָג אויף די ביינדלעך. זעלטען־זעלטען זעהט מען דורכ-

לויפען פרידמאנען (אונזער אלטער בעקאנטער — „מאטעל-מזיק“) מיט א פאק חשבונות אין דער האנד. אונזער מאטעל האט זיך גיט שטארק פערענדערט פון יענער צייט, וואָס מיר האָבען איהם אוועקגעוואָרפען ביי זיין שוועהר אויף קעסט: דער זעלבער פרייִ ליכער לעבעדיגער מאטעל, וואָס אמאָל, נאָך בענייט מיט א קליין בערדעל, אייראָפּעאיש געקליידט, מיט א קאָפּעליש אויפ'ן קאָפּ, און, ווי אמאָל, גיך-גיך גערעדט, געלאָפּען, ניט געגאָנגען, וואָרפענדיג מיט די לאַנגע הענד, ווי א ווינדמיהל מיט די פליגעל, און אויפ'ן פנים א שמייכעלע פון א פערנומענעם מענשען, וועלכער האָט פער-געניגען דערפון, וואָס ער איז אזוי פערנומען.

נאָך זעלטענער זעהט מען אריינגעהן אין קאנטאָר אריין דעם העררן פוהרמאן (אונזער בעליעבטער „מאיר-קוואַשע“). זעהט איהר, דער הערר פוהרמאן האָט שוין דוקא א פנים פון איין עושר: סאָליד און גראָב, געהט א ביסעל שווערליך ביי דער ערד, מיט א שענער קיילעכיגער שוואַרצער באָרד, די באַקען תמיד מיט א פאַרב, די ליפען גראָב און רויט, און אז ער געהט, שטעלט ער זיך אָפּט אָפּ אויפ'ן וועג און בלאָזט זיך אָפּ א ביסעל, די פאַלעס צענומען, און א שענע ווייסע מאַנישקע מיט א שוואַרצען ברייטען זשילעט נעמען-אָרום גאַנץ פעסט זיין קיילעכיג בייכעל, וועלכס האָט א השגה צו ווערען מיט דער צייט נאָך קיילעכיגער. ער געהט אריין צו זיך אין „קאנטאָר“ אַריין (אזוי רופט מען די קלייט, וואו דער קאַסיר שטעהט ביי'ם טישעל און קלאָפּט אויף די ביינדלעך) זעהר שטרענג, מיט גרויס קוראָזש, און פיהרט זיך מיט די מענשען זעהר שטרענג; „ער בלאָזט פון זיך“, ווי מע רופט דאָס. און מע האָט טאַקיי פאר איהם דרך-אָרץ, בעת ער קומט אַריין, הגם מע לאַכט פון איהם און מע קרימט איהם איבער צווישען חברה פריקאָזטש-קעס, בעת ער געהט אַוועק. ער האָט זיך זיין אייגענעם שטוהל אין „קאנטאָר“, אויף וועלכען ער צעלעגט זיך מיט גרויס גדלות, ווי ביי'ם טאַמען אין ווינגאַרטען. און יעדעס מאָל, וואָס ער געהט אַריין, מוז ער עפּים זאָגען א דעה:

— דער דאָזיגער וויין איז אַ ביסעל צו דאָס... מע דאַרף אויסשרייבען אַנדערע הערינג, מחמת זיי זענען שוין געוואָרען דאָס... איהר זאָלט מיר אויף ביינאַכט צוגרייטען אַ חשבון פון אלע דאָס...

און האָטש אלע האָבען גאַנץ גוט געוואוסט, אז דער הער פוהרמאַן פערשטעהט אזוי וואָס אין חשבון טהוט זיך, פונקט ווי דער האָהן פערשטעהט אין „בני־אדם“, דאָך האָט מען איהם דעם חשבון געמוזט ברענגען, און ער האָט אויף מאָרגען געגעבען דעם קאַסיר אַ מיאוסען פּסק:

— וואָס פאַר אַ דאָס האָט איהר מיר נעכטען געגעבען? איך האָב פּינגט אַזעלכע דאָס!...

און קוים איז ער אַרויסגעטרעטען פון קאַנטאָר, אזוי האָט זיך יוסעלע דער משרת תיכף ומיד צעלעגט אויפ'ן שטוהל מיט'ן בויך אַרויסגעשטעלט, פונקט ווי דער הער פוהרמאַן, און בלאָזענדיג און פעכקענדיג, האָט ער איהם איבערגעקרימט:

— וואָס איז דאָס פאַר אַ דאָס? איהר זאָלט מיר דאָס!...

צווישען חברה פּריקאָזטיקעס ווערד אַ געלעכטער. עס איז דערנאָנגען דערצו, אז איינמאָל איז דערפון פּרידמאַן געוואָהר געוואָרען, האָט ער יוסעלע דעם משרת דורכגעטריבען. פּרידמאַן האָט נישט געוואָלט, מע זאָל לאַכען פון זיין שותף! פּרידמאַן האָט געלעבט זעהר גוט מיט פוהרמאַנען! אין יענער צייט איז פוהרמאַן געווען דער „געלד־שידוך“; זיין גאַנצע ירושה, די הונדערט טויזענד רובעל, האָט ער אַריינגעבראַקט אין געשעפט אַריין, און אויף אלע פּאַפּיערען איז געווען גע'חתימ'עט פוהרמאַן גלייך מיט פּרידמאַנען. חתימ'ענען זיך האָט פוהרמאַן זעהר ליעב געהאַט; אז עס איז געקומען צום חתימ'ענען זיך, האָט ער פּער־קאַטשעט די אַרבעל, אַוועקגעזעצט זיך מעשה מיניסטער און אַ שנייד געטהאָן דעם נאָמען „מאיר פוהרמאַן“ מיט אַזאַ קוראַזש און מיט אזוי פּיעל דריידעלעך און פּלעכטעלעך, אז עס איז אויסגעקור־

מען א קוילעטש פון אויבען, א קוילעטש פון אונטען, צוויי בייגעל
 ביי די זייטען און אין מיטען עטליכע שטעקעלעך מיט פינטעלעך.
 מע קאן זאגען, אז די דאזיגע חתימה איז קיינעם ניט אזוי
 שטארק געפעלען געווען, ווי איהם אליין, און טאקי דעריבער האָט
 ער קיינמאָל ניט געקוקט, אויף וואָס ער חתמ'עט זיך; אָבי די
 חתימה זאָל אויסקומען מעהר פערדרעהט און פערפלאַכטען. הלואי
 וואָלט פוהרמאן מעהר אריינגעקוקט אין דעם, וואָס פרידמאן הייסט
 איהם זיך חתמענען, וואָלט אפשר געווען פיעל נוצליכער און גע-
 זינטער פאַר איהם! ...

פוהרמאן האָט אָבער נישט געהאט קיין שום סבה ניט צו
 גלויבען און ניט צו פערלאָזען זיך אויף זיין חבר, אויף זיין שותף
 פרידמאן. ערשטענס, קען ער דאָך מאַטלען פון קינדווייז אָן פאַר
 איין עהרליכען; צווייטענס, האָט פרידמאן פון זיינטוועגען גע-
 טהאָן אזוי פיעל, וואָס מע טהוט ניט אפילו איין אייגענעם ברור
 דער; דריטענס, איז פרידמאן אליין איין עושר; און ועל כולם,
 ווען ער זאָל זיך ניט פערלאָזען אויף פרידמאנען, מוז ער דאָך
 אליין זיין אומעטום, אַכטונג געבען אויפ'ן געשעפט, אריינקור-
 קען אין די חשבונות — און דאָס איז שוין א צו שווערע הלכה
 פאַר מאיר-קוואַשע! גענוג פאַר איהם, וואָס ער מישט זיך צוויי-
 שען די פריקאָזטישקעס, זאָגט זיי דעות שטענדיג, רייסט זיי אויס
 פאַר איין איבעריגען גראַשען, זשאַלעוועט עסען די משרתים,
 הויבט-אויף א גוואַלד פאַר א ביסעל וויין, וואָס מע האָט אומד-
 געהרען פערגאַסען, רייסט-אַראַפּ שכירות ביי'ם סטאַראַזש און
 פיהרט זיך אויף בכלל, ווי עס דאַרף זיך אויפפיהרען א שטרענגער
 בעל-הבית, וואָס היט אָפּ דאָס געשעפט...

פרידמאן האָט דאָס געזעהן און איז געווען פון דעם זעהר צור-
 פריעדען: געוויס, געוויס, אזוי דאַרף זיך טאקי פיהרען א בעל-
 הבית! — און אליין האָט ער זיך גענומען צום חשבון...
 פריעהר, אז זיין שוועהר בערצי וויינשענקער איז געשטאַרבן,
 האָט ער איהם איבערעלאָזט איין איינגעפאַלענעם וויינקעלער, איין

אלטע שטוב מיט א זאמען — און נישט מעהר! דאָס ביסעל קאָפּ
פיטאַל, וואָס מאַטעל פּרידמאַן האָט צונויפגעשלאָגען, האָט ער
אַריינגעבראַקט אין דער דירה, וואָס ער האָט זיך אויסגעבויט,
מיט'ן קעלער, וואָס ער האָט צורעכט געמאַכט, און ווייל ער האָט
שוין געהאַט א נאָמען, האָט ער אַראָפּגעבראַכט א טראַנספּאָרט וויין
אויף קרעדיט, און זיצענדיג אזוי איינמאָל אין א ווינטערנאַכט איז
בער די חשבונות, האָט ער שטיל א רוף געטהאָן זיין ווייב:

— מלכה, קום נאָר אַהער אויף א וויילע!

— וואָס איז, מאַטעל?

— מלכה, מיר שטעהען שמאָל, מלכה! דו זעהסט? אָט
איז דער חשבון אינגאַנצען פאַר די אויגען: עס געהט אונז אָפּ,
טרעף וויפיעל?

— וויפיעל? וויפיעל?

— פינף טויזענד זענען מיר שולדיג, און צעהן טויזענד דאָר
פען מיר האָבען צום מאַרק. מיר מוזען דאָס האָבען! פּופּצעהן טוי
זענד מוזען מיר האָבען, דו פאַרשטעהסט צי ניין? ...

נו, איז דען א חידוש, וואָס מאַטעל האָט צוגענומען מאיר'ען
פאַר א שותף, און וואָס פּרידמאַן און פּוהרמאַן זענען געוואָרען
פערבונדען מיט פּריינדשאַפט און מיט ליכטשאַפט נאָך מעהר, ווי
אַמאָל, ווי איז די יונגע יאָהרען?

נאָר ווי זייער פּריינדשאַפט און זייער ליכטשאַפט איז גרויס
געווען, אזוי איז די פּריינדשאַפט מיט דער ליכטשאַפט צווישען
זייערע ווייבער געווען הונדערט מאָל אזוי גרויס און אזוי שטאַרק.
דאָס איז געווען א ברענענדיגע ליכט צווישען צוויי ליבליכע
שוועסטער, וואָס זענען איבערגעגעבען איינע דער אַנדערער מיט'ן
לעבען, מיט'ן גוף און מיט דער נשמה!

דער דאָזיגער שענער געשיכטע פון דער ריהרענדיגער פּריינד-
שאַפט צווישען די צוויי יונגע פרויען שענקען מיר אין אונזער ער-
צעהלונג גאָר א בעזונדער קאַפיטעל.

דאָס זעכסטע קאָפימעל.

א זעלטענע ליעבע צווישען צוויי פרויען.

פריהער, מיידעלווייז, האָבען זיי זיך גאָר נישט געקענט. דאָס הייסט, וויסען האָבען זיי דוקא געוואוסט איינע פון דער אנדערער: טייבעלע רב לייבצ'ים האָט געוואוסט, אז ביי בערצי וויינשענקער איז דאָ אַ טאָכטער, אַ גראָבע מויד, וואָס קען זיך מיט אַלע שכורים פון איהר פאָטער'ס וויינשענק, און נעמט צו געלד אום שבת, און גיט אויסגאָב אום שבת, און איז שוין אָנגעשטאָפט מיט יאָהרען, און איז שען „ווי מיינע צרות“ און נאָך, און נאָך... און מלכה בערצ'ים האָט געהערט, אז ביי רב לייבצ'י רב פינחס'על'ס איז דאָ אַ טעכטערעל, אַ קליינס און אַ גרינס, קוים וואָס עס רעדט, ביז ווי אַ יאָשטשערקע, קוקט נישט גלייך אויף קיין מאַנסביל און געהט אַוים נאָך אַלע שניידערינגלעך, און נאָך, און נאָך... ערשט דעמאָלט האָבען זיי זיך אָנגעקוקט רעכט, בשעת זיי זענען גע- וואָרען כלות פון איין שטאָדט — דעמאָלט האָבען זיי זיך גוט בע- טראַכט פון קאָפּ ביז די פיס; איינע האָט געוואוסט, וויפיעל קליידלעך און וואָס פאַר אַ שאַלעכעל די אנדערע האָט, און וויפיעל אַרשין בלאַנדען זי האָט זיך געקויפט, און וואָס פאַר אַ מתנות דער חתן האָט איהר געשיקט, — און ביידע האָבען זיי געטראָגען גלייכע שמערצען: מלכה האָט מקנא געווען טייבעלען אויף דעם טייערען בראָש מיט די אויפהרינגלעך, וואָס איהר רייכער מחותן האָט איהר

געשיקט, און טייבעלע האָט שיער ניט געפלאַצט, קוקענדיג אויף מלכה'ס סאַמעטענעם בורנאָס מיט שליאַמעס, וואָס בערצי ווייני-שענקער האָט איהר געמאַכט צו דער חתונה.

ערשט נאָך דער חתונה, אז זיי זענען זיך צונויפגעקומען צו זאַמען מיט זייערע מאַנען, וועלכע האָבען זיך געמאַכט גאַנץ אָפּטע וויזיטען, ווי אַלטע חברים, ערשט דעמאָלט האָבען זיך די דאָזיגע צוויי יונגע ווייבלעך בעקענט פּערזענליך, און אַך! ווי ליבעליך, ווי פּריינדליך זיי האָבען זיך צערעדט צווישען זיך, קנאַקענדיג די ניסלעך און פּערטרינקענדיג מיט קאַלט וואַסער און מיט אַלערליי אַיינגעמאַכטעסען, ווי עס פיהרט זיך ביי אונז. עס האָט זיך זיי אויסגעוויזען, אז זיי קענען זיך שוין פון הונדערט יאָהר, און פון וואָס האָבען זיי נישט איבערגעשמועסט אין דעם ערשטען מאָל? די קאַסטענס מיט די שאַפּעס האָבען זיך געעפּענט, אַלע מלבושים זענען אָנגעמאַסטען געוואָרען, אפילו די זיכלעך פון די קישענס, אפילו דאָס גרעט איז אַרויס אויף דער סצענע, און דאָס אָנקוועלען מיט דער שמחה איז גאָר ניט צום בעשרייבען!

און זייערע מאַנען, מאַטעל מיט מאיר'ען, זענען, געוועהנליך, געזעסען אין אַ בעזונדערען חדר און האָבען זיך, ווי דער שטייגער איז ביי יונגע אידעמס, געשפּיעלט אין שאַך ביז זייגער צוועלף אין דער נאַכט, און אז זיי האָבען זיך שוין אָפּגעזעגענט און גע-קליבען זיך געהן אַהיים, זענען זייערע ווייבלעך נאָך אַליץ געזעסען אַיינגעלעבט איינע אין דער אַנדערער און האָבען געהאַלטען פונקט אין מיטען אַ אינטערעסאַנטען שמועס, ווי אַזוי זי, מלכה, האָט דאָס ערשטע מאָל גערעדט מיט איהר חתן, און ווי אַזוי זי, טייבעלע, האָט זיך געפיהרט מיט איהר מיין באַלד נאָך דער חתונה.

— אַהיים! אַהיים! שוין צייט אַהיים! — האָבען די מאַנען זיי אָנגעהויבען אונטערצוטרייבען.

— אַט באַלד! אַט באַלד! — האָבען די ווייבער געענטפּערט, גאָרניט געקאַנט זיך אָפּרייסען איינע פון דער צווייטער.

— לאָזט שוין איבער אויף נאָך אַ מאָל! — האָבען די מאַנען געזאָגט מיט אַ געלעכטער.

— זעה נאָר, ווי זיי זעצען די נשמה! — האָבען די ווייבער געענטפערט אויך מיט אַ געלעכטער און האָבען זיך ביי'ם געזע- גענען אזוי שטאַרק געקושט, גלייך ווי זיי וואָלטען זיך אָפגעזעגענט אויף אייביג.

קומענדיג אַהיים און אַרײַנגעגענדיג זיך אין בעט אַרײַן, האָט טײַבעלע געזאָגט צו מאיר'ען:

— מע זאָגט, אז פון אַ חזיר'שען עס קאָן מען קיין שמרײמעל ניט מאַכען... פאַרט בערצײס אַ טאַכטער! ביי מיין טאַטען וואָלט שוין אַ קינד ניט גערעדט אַזעלכע מיאוסע, גראָבע ווערטער! און זוי געפּעלט דיר אַ ביסעל, ווי זי האָט זיך עס צעלעגט מיט איהרע שמאַטעס? כלעבען, מאַטעל איז שוין אַ סך לײטישער פון איהר, האָטש ער ציטערט אזוי איבער איהר. איך ווייס ניט, וואָס האָט ער אין איהר אַזעלכעס דערזעהען, וואָס ער פאַדקעוועט אזוי אַרום איהר? ...

אין דער דאָזיגער מינוט האָט זיך מלכה צעגאַסען פאַר גע- לעכטער, ליגענדיג ביי זיך אין בעט:

— האַהאַהאַ! ווי אַ סאָראָקע אויף אַ חזיר — האַהאַהאַ! און וואָס פאַר אַ באַלױזן ער איז! יאַרעמע דער סטאַראָזש — האַהאַהאַ! פּאַלאָזשים, איך בין איהם ניט מקנא: זי איז אויך נישקשה פון אַ שלאַס! אַ סחורה! ... איך האָב געהערט פון איהר נאָך מײדעלױוויי, אז זי שלעפט די דיענסטען פאַר די צעפּ. דער- פאַר אָבער געהט זי מיט צוויי צווייעקעס אין די אויהערען, און זיי פאַסען איהר, ווי מײנע וועהטיגען! ביזט עפּיס אַ מבין, מאַטעל, אויף זײנע ליפּען? האַהאַהאַ! און זי קוועלט נאָך אָן פון איהם, האַהאַהאַ! ...

דאָס זיבעטע קאָפיטעל.

אויס שותפות — צעשלאַנען די קאמפאניע.

אין דער צייט, בעת די פירמע „פרידמאן עט פוהרמאן“ האָט אַרויסגעשטעלט די בעקאַנטע גילרענע שילד אויף דעם סקלאַד פון וויין מיט די קלייטען, האָבען די שותפים זיך בעזעצט ביידע אויף דעם אויבערשטען שטאַק פונ'ם מויער, אין וועלכען די סקלאַדען האָבען זיך געפונען, און אזוי האָבען זיי געקאַנט, קוקענדיג אין פענסטער, קלויבען נחת פונ'ם גרויסען געשעפט, וואָס איז אַלע מאָל געגאַנגען בעסער און בעסער, האָטש זייערע שונאים האָבען געזאָגט, אַז דאָס קאָן ניט אויסגעהאַלטען ווערען, און פרידמאן און פוהרמאן וועלען מוזען אין גיכען אָנזעצען. פרידמאן און פוהרמאן האָבען געהערט, וואָס די וועלט רעדט פון זיי, און האָבען זיך אין האַרצען אויסגעלאַכט פון די דאָזיגע „לייטישע מיילער“, און האָבען זיך געטהאָן זייערס: פרידמאן איז געזעסען איבער די ביכער און האָט געהיט דעם חשבון, ווי אַ הונד די שוועל, און פוהרמאן האָט פערריסען די נאָז אזוי הויך און אַרויסגעשטעלט דעם בויך מיט אַזאַ גרלות, ווי עס וואָלט שוין גאָר ניט זיין קיין גלייכען צו איהם אויף דער גאַנצער וועלט. ווער וואָלט געזאָגט, אַז אָט דעם זעלבען פוהרמאן קאַנט איהר טרעפען צו יעדער צייט אין דער היים איבער אַ טאַפּ קאַרטאַפּלעם און הערען, ווי ער רייסט אויס די דיענסט פאַר איין איבעריגען צעהנדליג אייער, וואָס זי האָט געקויפט?

אז זיין נאָמען האָט אָנגעהויבען זיך הערען אויף דער וועלט, האָבען זיך צו איהם אַ לאָז געטהאָן קרובים פון אַלע זייטען: אַלערליי פעטערס, מוהמעס, שוועסטערקינדער, מחותנים, אזוי גוטע בעקאנטע, חברים. לכתחילה איז פוהרמאן געווען שטאַרק צופריע-דען, וואָס דער אָדער יענער קרוב איז געקומען צו איהם צוגאָסט; ער האָט איהם געמאַכט אזאָ ברייטען „ברוך-הבא“, אַז דעם קרוב האָבען זיך געשטעלט טרערען אין די אויגען פאַר פרייד און פאַר דאַנקבאַרקייט.

— אָבער איך האָב געוואוסט, מאיר, דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט, אַז דו האָסט מיך ניט פאַרגעסען! ...

מאיר האָט איהם גענומען אונטער דער האַנד און האָט איהם אויסגעפיהרט איבער אַלע חדרים, געוויזען דאָס מעבעל, דעם גאַנ-צען הויף, די קלייטען, דעם קעלער — אַלי, אַלי! דער קרוב האָט געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ און נאָר געזאָגט: „ס ס ס ס ס!“ נאָכ-דעם האָט איהם מאיר געזעצט ביים טיש אויבענאָן, געלעגט איהם אין טעלער אַריין דאָס שענסטע און דאָס בעסטע און האָט געקאָ-מאַנדעוועט מיט'ן משרת:

— אַליק, אַ פּלאַש דאָס... באַרדאָ! אַליק, פון דעם בעסטען

דאָס...

אָנגעגאָסען דעם קרוב דאָס ערשטע גלאָז וויין, האָט ער איהם דערצעהלט, וואָס פאַר אַ וויין דאָס איז, וויפיעל ער קאָסט און וועלכע פריצים טרינקען דאָ אזאָ וויין.

נאָר וויבאלד דער קרוב האָט נאָר אָנגעהויבען פעהריקען זיך און דערצעהלען, וואָס פאַר אַ ביטערע צייט היינט איז, ווי אזוי די פּרנסה איז געשלאָגען. ווי אזוי מע ווערד אויסגעריסען, ווי אזוי ער האָט נעבאָך געהאַט איין אומגליק אויף זיך, עפּיס אַ שרפה, אַ פּראָצעס, — אזוי האָט זיך ביי פוהרמאָנען אַ רים געטהאָן אין האַרצען: ער האָט באַלד דערפיהלט, אַז דאָ איז עפּיס ניט גלאַט, אַז דאָס שמעקט מיט געלד. האָט ער אָנגעהויבען פינטלען מיט די אויגען, שאַקלען מיט'ן קאָפּ און קרעכצען, און אויף גיך געהאַפט

אויף זיך דעם ראָקס, אַרויסגעלאָפֿען אין קאַנטאָר און אָפֿנעזעסען דאָרט ביז שפּעט אין דער נאַכט. אויף מאָרגען — וויעדער דאָס איינגע; אזוי לאַנג, ביז דער קרוב האָט אַ שפּיי געטהאָן און איז אוועקגעפּאָהרען מיט לעדיגע הענד.

נאָר ניט אַלע קרובים זענען גלייך; עס גיט זיך אויס אַמאָל אזא סמעליאַק, פון וועמענ'ס הענד עס איז שווער אזוי גיך זיך אַרויסצורדעהען! אזעלכער איז געווען דער „פעטער דן“, וועלכער פּערדיענט, אז מע זאָל זאָגען וועגען איהם עטליכע ווערטער. דער „פעטער דן“, מאיר'ס אַ לייבליכער פעטער פון דער מאמע'ס צד, איז תמיד געווען אַ קבצן און האָט תמיד געצויגען ביי דער שוועס' טער די קליי, בעת זי, מאיר'ס מוטער, איז געוואָרען אַ נגידית'טע. אַליין האָט ער נישט געטהאָן קיין האַנד אין קאַלטע וואַסער, האָט זיך גערעכענט פאַר איין איידעלען אידען, וואָס קוקט-אַרין אין אַ אידישען ספר; דערפאַר האָט ער געפאַרערט פונ'ם שוואַגער, פונ'ם „בעל-עגלה“, ער זאָל איהם ביישטעהן אין זיינע נויטען, און וויפיעל מע האָט איהם געגעבען, איז איהם קאַרג געווען. אַ טויבער, מיט שמוקלעך וואַטע אין די אויהערען, איז ער תמיד אַרומגענאַנגען און האָט געוואָרטשעט: ער האָט געהאַלטען. אז נאָר פאַר זיין איידעלקייט אַליין האָט שוין דער שוואַגער, דער בעל-עגלה. זיך בעדאַרפט טיילען מיט איהם אויף דער העלפט... צום סוף האָט ער איהם אַ שעה פאַר'ן טוידט אפילו פּערגעסען אַרײַנצושטעלען אין דער צוואה אַרײַן!... דער „פעטער דן“ האָט דעמאָלט געשוואוירען ביי באָרד און פּאות, אז צייט ער וועט לעבען וועט ער ניט אָנ-קוקען ניט די שוועסטער, ניט איהרע קינדער!... נאָר וואָס אַ מענש נעמט אויף זיך, איז נאָר אַלץ וועניג. אין אַ צייט אַרום. אז דער „פעטער דן“ האָט דערהערט, אז זיין פלימעניק „מאיר-קוואַשע“ איז געוואָרען נאָר אַ גאַנצער גביר, אַ מיליאָנער, האָט ער זיך מיישב געווען און איז זיך דורכגעפּאָהרען צום פלימעניק, צום הערן פּוהרמאַן, אַ קוק טהון, וואָס טהוט זיך דאָרט אזעלכעס? פאַרט אַ פלימעניק, בלוט און פלייש!...

דער „פעטער דן“ איז ניט געקומען צו הערן פוהרמאן, ווי עס קומט א גאסט — ניין! דער „פעטער דן“ איז צו איהם גע-
 קומען, ווי מע קומט צו זיך אהיים פון א ווייטער נסיעה. פריהער
 האָט מען אַרײַנגעוואָרפֿען גלײַך אין זאַל אַרײַן אַ פֿערשמירטען,
 אַ פֿערשטונקענעם זאַק מיט הפּצים, אַ גרויסען קישען, פֿון וועלכען
 עס זענען געפֿלויגען פֿעדערען אַ סך, אַ גרויסען בלעכענעם טשייניק,
 אַ פֿלאַש פֿון בראָנפֿען, אַ טליתות־פּילין. און אַלײַן איז דער „פֿע-
 טער דן“ אַרײַן מיט'ן וואָלפֿענעם פֿעלץ (עס איז געווען ווינטער-
 צײַט), מיט אַ גרינער שאַל, מיט שטיוועל און מיט אזאַ ליאַרעם,
 אז אַלע זענען טוירט געבליבען פֿאַר שרעק. וואָס איז דאָס פֿאַר
 אַ שלאַק? ווער איז דאָס? ...

— דאָס בין איך! איך בין עס! דו האָסט מיך ניט דער-
 קענט? האָר אויס אַ ביסעלע — אָט וועל איך זיך אויסטהון און
 אַ ביסעל זיך אָנוואַרעמען. אי, אַ קעלט, אַ ביטערע קעלט! ...
 אזוי? דו זיצט זיך טאַקי קיין מעשה ניט! הערסט דו! ... און
 דאָס איז דיין ווייבעל? ... קום נאָר אַהערצו, מאיר'על, נא דיר אָפּ
 שלום-עליכם! אַ-אַ! מחיה־נפשות אָט דאָ ביי דער הרובע! ...
 אַ ביסעל בראָנפֿען וועט מסתמא זיין? האָ? ווי מיינסט דו,
 אַשטייגער? אָט וואַש איך די הענט און דאווען־אָפּ מעריב, וועלען
 מיר אַ קאַפּ שמועסען! ...

מאיר ציטערט פֿאַר כּעס און קריצט מיט די צײַהן: ער גע-
 דענקט נאָך דעם „פעטער דן“ פֿון יונגעלױוּז, ווי אזוי דער טאַטע
 האָט געליטען פֿון איהם! נאָר וואָס טהוט מען מיט אַ פעטער?
 אַרויסטרייבען קאָן מען איהם ניט! מע דאַרף איהם עפּים געבען,
 עס העלפט זיך נישט — אַבי גיכער פֿטור ווערען!

נאָר פֿון דעם „פעטער דן“ ווערד מען ניט אזוי גיך פֿטור:
 ער הערט ניט וואָס מע רעדט צו איהם... מאיר שרייט צו איהם
 אויף אַ קול — ענטפֿערט ער גאָר בויבעריק! ער שטופּט וואַטע
 אין די אויהערען און צעלעגט זיך אין זאַל, ווי ביי זיין טאַטען
 אין וויינגאַרטען. ער פֿעראומערט אַלעמען דאָס לעבען. ער לֶאָזט

ניט רעדען, ניט עסען, ניט שלאָפֿען, דאָס גאַנצע הויז איז פול מיט'ן „פעטער דן“! ... מאיר מאַכט שוין אַליין אַ רעדע מיט'ן פעטער מבח זיין קומען. ער פרעגט ביי איהם הויך, אויף קול־קולות: וואָס וויל ער, וואָס בענעהרט ער, וואָס פערלאַנגט ער פון איהם? ... דער „פעטער דן“ האָט אָבער צייט. ער זאָגט:

— האָפּ נישט, מיין קינד, האָב צייט אַ ביסעל! מיר וועלען

נאָך שמועסען וועגען דעם אויך, אם ירצה שם! דערווייל זאָג מיר בעסער, מאיר־טערדצע, אָט וואָס איך וועל דיך פרעגען...

ניט אזוי אָבער איז זיך בעגאַנגען טייבעלע מיט איהרע קרובים.

די מאַדאַם פוהרמאַן האָט זיך געשעמט מיט איהר אַרעמער פאַמיליע און נישט געקאָנט ליידען, אַז עס איז צו איהר אַריינגעקומען איין אַרעמער־קרוב אין אַ צעריסענער קאַפּאַטע, ווען די מאַדאַם פרידמאַן איז געווען ביי איהר צוגאַסט; דעריבער האָט זי געטוילט מיט דער ברייטער האַנד, נאַטירליך, אַז מאיר זאָל נישט וויסען, נישט דערפאַר ווייל זי האָט מוראַ געהאַט פאַר'ן מאַן — ניין! זי האָט שוין לאַנג געהאַלטען מאיר'ען שטאַרק אין די הענד — נאָר ווייל עס איז איהר ניט אָנגעשטאַנען, אַז איהרע פרוינד, איהר גילדענע משפּחה, זאָל דאַרפֿען אָנקומען צו איהר מאַן.

די מאַדאַם פרידמאַן איז געווען גליקליכער פון איהר. אַ גע־זונדע און אַ פרויליכע, האָט זי געלעבט אַ גוטען טאַג, געוואוסט פון אַ וועלט צו זאָגען, שטאַרק ליעב געהאַט דעם מאַן, וועלכער איז אויסגעגאַנגען נאָך איהרע טריט, געפיהרט זיך אַ סך פרויער פון טייבעלען, דהיינו: דעם פאַריק שוין לאַנג אַראַפּגעוואָרפֿען, געגאַנגען אין טהעאַטער, געשלאָסען בעקאַנטשאַפט מיט יונגע לייט. עס קאָן זעהר זיין, אַז די מאַדאַם פוהרמאַן וואָלט זיך אויך דער־לויבט אזוי צו לעבען, ווען איהר פּאָטער זאָל ניט הייסען רב לייבצי רב פינחס'על'ס און זי זאָל ניט הייסען נאָך ער היום „טייבעלע לייבצי'ס“. אַי, האָט זיך איהר נעבאָך געגלוסט אַראָפּוואַרפֿען דעם פאַריק און אַרויסשמעלען האָטש אַ ביסעלע איהרע שענע שוואַרצן האָר! ביי איהר איז דאָך שענערע האָר, ווי ביי דער „געלעך“

מאדאם פרידמאן! ... ניט קאָנענדיג דערנאָיכען איהר ווילען, האָט זי אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער פּינט געקרויגען איהר פּריינדין — די מאדאם פרידמאן; איהר געלעכטער, איהרע „געלע“ ניט-צוגעדעקטע האַר האָבען איהר געברענט די אויגען און געשטאַכען אין האַרצען! די מאדאם פרידמאן האָט דאָס גאַנץ גוט געוואוסט, און האָט שוין לאַנג געפיקט מאַטלען אין קאַפּ אַרײן, אז עס וואָלט שוין צײַט געווען אָפּטײלען זיך פּונ'ם שותף און אָנהויבען זעלבסטשטענדיג צו לעבען אויף דער וועלט...

— אוראיי, זאָג איך דיר, וועסט דו זי אוועקטוילען! — האָט איהר מאַטלע דערויף געענטפערט. — דו וועסט איהר נאָר מאַכען דעם טוירט! דו ווייסט, מלכה, וויפיעל, אַשטיינער, עס קאָן איהם אַרויסקומען אויף זיין חלק? אַנו, טרעף! וועסט טרעפען, צי ניין? — וויפיעל?

— כמעט דריי הונדערט טויזענד קערבלעך! דו פאַרשטעהסט צי ניין? ...

— אָט דעם סטאַראַזש? ...! אָט דער יאַשטשערקע? ...! און מלכה'ן איז אַרײן אַ שלעכטער געדאַנק אין קאַפּ אַרײן... דער דאָזיגער געדאַנק האָט זי לאַנג-לאַנג נישט געלאָזט רוהען, ביז זי האָט אָנגעהויבען מוטשען דעם מאַן, וואָס האָט זי תמיד געפאַלגט, אזוי אז ער האָט צולעצט אויך מסכים געווען דערויף. אויף וואָס האָט ער מסכים געווען? דאָס האָבען זיי ביידע צווישען זיך קיינמאָל ניט גערעדט, נאָר זיי האָבען ביידע פּער-שטאַנען איינער דעם אַנדערען אָהן ווערטער.

און אָט זיצען זיי ביידע: פרידמאן און פוהרמאן. פרידמאן רעדט און מאַכט מיט דער האַנד; ער ווייזט דעם שותף פאַפּיערען, חשבונות; ער וואַרפט אויף די ביינדלעך; ער שוויצט און פּער-ענטפערט זיך און רעדט מיט גרויס היץ:

— פאַרשטעהסט צי ניין? פאַרשטעהסט צי ניין? ... יאָ! איך פאַרשטעה, ווי אזוי דאָס... פון וואַנען אָבער קומט עס, אז עס זאָל זיין אזוי דאָס? ... — פּרעגט איהם פוהרמאן,

קוקענדיג אַראָפּ אויף די שפיץ שטיוועל מיט פּערפלאַמטע באַקען
און מיט אַ צעבלאָזענער נאָז, און די הענד ציטערען ביי איהם, און
דער שטערן שוויצט.

אַ שווערע צייט איז דאָס געווען פאַר דעם הערר מיט דער
מאדאם פוהרמאַן; אַ שווערע צייט פאַר די דיענסטען אין שטוב; נאָר
שווערער פון אלעמען איז דאָס פאַר מאַטעל פּרידמאַן! ער
פיהלט, ווי נידעריג, ווי ניט־הערליך ער בענעהט זיך מיט זיין חבר,
וואָס האָט איהם כמעט ביי זיין לעבען דערהאַלטען מיט דער
ירושא! נאָר די מאדאם פּרידמאַן נעמט אויף זיך די עבירה. זי
איז ערב פאַר אליין. זי האָט אַ סך אורזאַכען, אַז דעם שותף, דעם
גראַבען פוהרמאַן, קומט מעהר ניט ווי פּופציג טויווענדר רובל. דאָס
איז אויך צופיעל: ער האָט קיינמאָל נישט געאַרבייט, און, פּער-
קעהרט, אַליץ געגעסען פונ'ם גרייטען, און זי, די יאַשטשערקע, האָט
אויסגעהאַלטען אַ גאַנצע משפּחה מיט טונעיאַדצעס, לעדיגגעהערס...
די מלחמה האָט זיך געצויגען אַ פאַר חדשים. טויבעלע
טרייבט דעם מאן, ער זאָל לויפּען, וויינען, שרייען, זיך פּערלאָזען
אויף מענשען. פּרידמאַן איז מרוצה זיך פּערלאָזען אויף מענשען.
— אויף מענשען?! — שרייט מלכה פּרידמאַן. — אויף
מענשען? מיין טאַמענ'ס וויינקעלער? מיין מאַנ'ס האָרעוואַניע?
איך וויל ניט קיין מענשען! איך דאַרף ניט קיין מענשען!...
אַיין עק — אַ סוף! שוין צעטיילט. דאַנקען גאָט — גע-
פּט'ט!

ביי די פּרידמאַנס איז גאַנץ ליכטיג און פּרייליך. דער הערר
פּרידמאַן זיצט ביי זיך אין קאַבינעט, ווי תמיד, איבער זיינע
חשבונות. ער איז שטאַרק פּערטראַכט, און ווי אַ קליין וואַלקענ-
דעל פליהט־דורך איבער זיין געזיכט און לעגט אַ קנייטש אויף
זיין הויבען ווייסען שטערן. נאָר אָט עפענט זיך די טיר און עס
געהט אַריין די מאדאם פּרידמאַן, געזונד און שען, פּרייליך און
צופריעדען. איצט איז זי די איינציגע בעל־הבית'טע איבער'ן
גאַנצען רייכטום, שוין פּטור געוואָרען פון די שותפים! זי געהט־צו

צום מאן, לעגט-אנידער איהר פעטע האנד אויף זיין דארע פלייצע.
 ער טהוט זיך א וואַרף און דערזעהט מלכה'ן. א, מלכה? ... ער
 האָט גאָר ניט געהערט, ווי זי איז אַרײַנגעגאַנגען! זי וויל וויסען,
 וואָס איז ער אזוי פערטראַכט, פערזאָרגט? גאָרניט! גאָרניט!
 ער פערענטפערט זיך און האַפט אַרויס אַ שטיקעל פאַפּיער פונ'ם
 שופלאָד און ווייזט איהר מיט'ן פינגער, אָהן ווערטער. זי קוקט
 לאַנג-לאַנג, און אַ רויט צוויקעל בעדעקט איהר געזיכט. אויפ'ן
 שטיקעל פאַפּיער שטעהט אַ 5 מיט פינף נאָלען, אָט אזוי: 500,000.
 — דו פאַרשטעהסט צי ניין? — זאָגט צו איהר מאַטעל
 פרידמאַן. — דו פאַרשטעהסט צי ניין? ...
 אָ! זי פערשטעהט שוין זעהר גוט! דאָס הייסט אזוי גרויס,
 ווי פינף הונדערט טויזענד רובעל! אַ האַלבער מיליאָן! ...

דאָס אַכטע קאַפיטעל.

א פּלחמח צווישען דעם אייווערנעם באַלאַז און די רויטע לאַדען.

אַלץ איז געווען ווי פריהער: אי דער שענער מויער, אי די סקלאַדען, אי די קלויטען, אי די פּריקאזטשיקעס מיט די ווייסע פּאַרטיכער, אי דער קאַסיר מיט דער פען הינטער'ן אויהער — אַלץ, אַלץ ווי פריהער. נאָר די גרויסע שילד מיט די גרויסע גילדענע אותיות „פּרידמאַן עט פּוהרמאַן“ איז ניטאָ. אויף איהר אָרט הענגט שוין איין אַנדער שילד, אַ גרעסערע און אַ שענערע, מיט שרעקליך גרויסע בוכשטאַבען: „פּרידמאַן“. אויבען, אויפ'ן אייִ־זערנעם באַלקאָן, זיצט די מאַדאַם פּרידמאַן, און אַרום איהר זיצען יונגע לייט, פּרויען, בעקאַנטע — און מע טרינקט טיי. עס איז גאַנץ פּרייליך; אַלע רעדען און לאַכען. די מאַדאַם פּרידמאַן קוקט אַראָפּ פּונ'ם הויכען באַלקאָן אַקעגען, אויף אַ קליין ווייס שטיבעל מיט רויטע לאַדען ביי די פענסטער. זי לאָזט נישט אַראָפּ קיין אויג פּונ'ם דאָזיגען שטיבעל. זי זעהט, זי פיהלט, ווי אַ פּאָד שוואַרצע אויגען קוקען דאָרט דורכ'ן פענסטער גלייך אויף איהר מיט קנאה און מיט שנאה. די מאַדאַם פּרידמאַן געהט אין אַ לייכט ווייס קלייד. איהר האַנד ליגט אויף דער פּאַרענטשע פּונ'ם באַלקאָן, און אַ גרינג ווינטעלע פּער'גנב'עט זיך צו איהר אין אַר־בעל אַרײַן און דעקט אָפּ איהר האַנד, איהר ווייסע פעטע האַנד. די צוויי שוואַרצע אויגען, וואָס קוקען אויף איהר דורכ'ן פענס-

טער פונ'ם ווייסען שטיבעל מיט די רויטע לאָדען, טרעטען-אָפּ פון זייער אָרט, טהוען א שפיי און קעהרען זיך אום צוריק צום פענסטער און קוקען ווייטער אַרויף אויפ'ן באַלקאָן. וויפיעל שמערצען, וויפיעל קנאה, וויפיעל שנאה געהען-אַרויס פון די דאָ-זיגע שוואַרצע אויגען צום באַלקאָן, און וויפיעל שלעכטיגקייט, וויפיעל נקמה גיסט זיך פונ'ם באַלקאָן אַראָפּ אויף דעם דאָזיגען ווייסען שטיבעל. מיט די רויטע לאָדען, מיט די שוואַרצע אויגען, וואָס טרעטען קיינמאָל ניט אָפּ פונ'ם פענסטער.

אַלע טאָג זעהען די שוואַרצע אויגען, ווי עס פּאָהרט-צו צום טויער א גלענצענדרער פּאַעטאָן, און די „געלע“, די גראַבע מאַדאָם פּרידמאָן, זעצט זיך קוים אַרײַן, און א פּאָר טייערע פּערדלעך טראָגען זי אַוועק צום טײַך זיך באַדען. א גאַנצען טאָג זעהען די שוואַרצע אויגען, ווי אונטען, אין די סקלאַדען, קאָכט ווי אין א קעסעל, דער עולם שמופּט זיך, מע לייזט געלד, און גרויסע שווערע פּעק מיט סחורה קאַטשעט מען אַרײַן און אַרויס. און אויבען, אויפ'ן באַלקאָן, לעבט מען א גוטען טאָג. מע פּרעסט און מע זויפט און מע טהוט זיך אָן אַלע פּערגעניגענס! די רייכסטע לייט פּאָהר-רעך-צו אַהין מיט וויזיטען, אָפּטמאָל טאַנצט מען דאָרט און מע יחוליעט-אָפּ א גאַנצע נאַכט ביז'ן ווייסען טאָג אַרײַן, און בעת דאָ עפּענט מען נאָר אויף די רויטע לאָדען, שטעהט שוין דאָרט דער לאָקיי אָדער דאָס שטוב-מיידעל און טרייסעל-טאָפּ דעם שטויב פון די טייערע דיוואַנעס מיט די סאַמעטענע קליידער, און דער שטויב פליהט און לעגט זיך דאָ אויף די רויטע לאָדען, ווי בכיון, ווי אויף צור-לַהַעֵיִס... אַז צום באַלקאָן פּאָהרט-צו די מאַדאָם שפּיעגעל-גלאָז, די מאַדאָם רעגענבויגען אָדער די מאַדאָם שטעכענהאַלץ, ווייסען שוין די שוואַרצע אויגען, וואָס מע רעדט דאָרטען: זיי טרעפען, זיי פּיהלען, וואָס זאָגט די מאַדאָם שפּיעגעל-גלאָז, וואָס דערצעהלט די מאַדאָם רעגענבויגען און פון וועמען לאָכט די מאַדאָם שטעכענהאַלץ. און אַז די שוואַרצע אויגען דערזעהען אַרויסגעהן אויפ'ן באַלקאָן א הייבען יונגען מאַן מיט לאַנגע בלאַנ-ט

דע האָר, מיט גרויע אויגען און מיט אַ ווייס געזיכט, קלערען זיי זיך:

„אַט איז ער שוין, איהר „קדיש“! אַ לאַנגער, אַ ווייסער גאַלאַנגאַנסקער האָהן... זי מיינט, אַז איהר באַריס וועט זיין אַ דאַקטאָר... עס וועט איהר נאָך פריהער די אויגען אַרויסקריכען, ביז ער וועט אַמאָל עפּים ווערען! אַזוי לאַנג קרענקט זי, ווי לאַנג מיין ראָזע וועט אפילו וועלען קוקען אויף איהר באַריסען מיט די לאַנגע פּיס! אָ! אַט געהט מיין ראָזעטשקע! טראַגט מיט זיך ביכער, נאָמען. עס קעהר איהר גוט שטעכען, דער „גראַבער“! איך ווייס — זי פּערגינט מיר ניט מיט'ן נאַצען האַרצען!“...

* * *

„אָ! אַט געהט זי, די „קאַרלעטשקע“!“ — קלערט זיך אין דער דאָזיגער מינוט די מאַדאַם פּרידמאַן אויפ'ן באַלקאָן. — „פּונקט אַזוי גרויס ווי די מאַמע איהרע, און גרין אויך אַזוי ווי די מאַמע, און מיינט אויך, אַז יעדער קוקט אויף איהר און איז זי מקנא. שאַ! זי טראַגט, דאַכט זיך, עפּים אַ ביכעל? אַ נאַצע מלומדת, אַ קאַטאָוועס אַ ביסעל? זי שפּיעלט אויפ'ן טאַפּטשאַן, האַ-האַ-האַ!“...

און אַ בייזער געלעכטער, פּול מיט סס-המות, גיסט זיך פּונ'ס הויכען אייזערנעם באַלקאָן אַראָפּ אויפ'ן נידעריגען ווייסען שטי- בעל מיט די רויטע לאַדען. און צוויי שוואַרצע אויגען וואַרפען פּון זיך פּייער צוריק אַרויף אויפ'ן אייזערנעם באַלקאָן.

די דאָזיגע צוויי שוואַרצע אויגען געהערען צו דער מאַדאַם פּוהרמאַז, און דער שענער אייזערנער באַלקאָן — צו דער מאַדאַם פּרידמאַן.

נישט מעהר ווי זעכצעהן-זיבעצעהן יאָהר צוריק זענען די דאָ- זיגע צוויי ווייבלעך געזעסען ביידע אויף איין קאַנאַפע, געקנאַקט צוזאַמען ניסלעך, געגעסען איינעמאַכטס, געלאַכט און געשפּעט

פון דער גאנצער וועלט, געלעבט ווי צוויי שוועסטער, ווי צוויי טרייע ליבענדע שוועסטער — און אצינד?

נאָר ווי טרויעריג די לאַגע איז געוועזען צווישען אָט די צוויי פרויען, איז זי צווישען זייערע מאַנען נאָך טרויעריגער געווען; דער חילוק איז נאָר, וואָס די ווייבער האָבען געפיהרט אײן עפענטליכען קריעג צווישען דעם אייזערנעם באלקאן און די רויטע לאַדען, און זייערע מאַנען האָבען מלחמה געהאַלטען צווישען זיך פער-שטעלט, בעהאַלטען, טיערטיעף אין זייערע הערצער. קיינער האָט נישט געקאָנט פערשטעהן, פאַר וואָס האָט זיך דער הערר פוהר-מאַן, זינט ער האָט זיך אָפגעטיילט פונ'ם הערר פרידמאַן, פער-שלאָסען ביי זיך אין שטיבעל מיט די רויטע לאַדען, אזוי אז מע האָט איהם שוין מעהר נישט געזעהן, ווי ער שפאַציערטי אַרום איר בער דער שטאָדט מיט אַ פערריסענער נאָז, מיט אַ גרויסען בויד און מיט די הענר אין די קעשענעס, ווי פריהער. ער האָט זיך פערשלאָסען אין דעם דאָזיגען ווייסען שטיבעל, וועלכעס ער האָט זיך געקויפט באלד נאָך דער „חלוקה“, און האָט צוגעשלאָגען אויף די פענסטער שטאַרקע אייזערנע לאַדען, וואָס איהם איז אויסגעקור-מען אָפצופאַרבען מיט רויטען, און האָט שוין מעהר ניט געוואָלט אַרויסטרעטען פון שטוב, וואו ער האָט פערבראַכט אַ סך יאָהרען, ליגענדיג אויסגעצויגען אויף אַ האַרטער סיראַמענער סאָפּע, אָדער זיצענדיג אין אַ סיראַמענער קרעסלע און ציהענדיג אַ פאַסקודנעם פאַפיראַס. ניטאָ שוין אַמאָליגע ווייכע פאַטעלען! ניטאָ די סאַ-מעטענע דיוואַנעס! ניטאָ יענע שמעקענדיגע ציגאַרען!...

תחילת, אז פוהרמאַן האָט זיך צעטיילט מיט פרידמאַנען, האָט ער געוואָלט אויפברעכען אַקעגען איהם אַ קאָנקורענציע. איז ער אַוועקגעפאַהרען און האָט געבראַכט אַ גרויסען טראַנספּאָרט וויין און האָט אין אַ פערלויף פון אַ האַלב יאָהר גע'פטר'ט שענע עטליכע קערבלעך. האָט ער דערזעהען, אז ער קאָן זיך מיט פרידמאַנען ניט שפיעלען. אין יענער צייט האָט ער אַ חוץ דעם געפיהרט קעגען דעם שותף אַ גרויסען פּראָצעס, פון וועלכען ער האָט בעדאַרפט

גליקליך ווערען; אזוי האָבען איהם געזאָגט זיינע אַרוואַקאַטען. נאָר דער סוף האָט בעוויזען, אז דאָס וואָס פּוהרמאַן פּלעגט זיך אזוי גרינג, אומבעטראַכט התמ'ענען אויף יעדען פּאַפּיער, וואָס פּרידמאַן האָט איהם אונטערגערוקט, האָט איהם געקוילעט ביז גאָר, און דער פּראָצעס האָט איהם אויך אָפּגעקאַסט אַ שענע קאַפּיקע. דעמאָלט האָט פּוהרמאַן דערזעהען, אז קיין אַנדער געשעפט איז ניטאָ, אויסער ווי געבען געלד אויף פּראָצענט, זיין אַ מלוּה אָדער אַ „באַנקיר“ — איז ער געוואָרען אַ באַנקיר.

דער געדאַנק, אז דער, וואָס דאַרף דאָס געלד, וועט מווען צו איהם אָנקומען, איהם בעטען, האָט איהם דערהאַלטען ביים לעבען, און די ערשטע עטליכע יאָהר האָבען די פּוהרמאַנס דערזעהען, אז נאָך אין צעהן יאָהר אַרום קאָנען זיי ווערען גבירים, און זייער שכן פּרידמאַן, פּליהענדיג און טראַסקענדיג, קאָן פּלאַצען און בלייבען באַנקראַט, און אפשר נאָך אָנקומען צו זיי, צו די פּוהרמאַנס, ווי אַמאָל... די דאָזיגע זיסע האָפענונג האָט זיי געצוואונגען צו פּער־געסען אָן דעם אומגליק, וואָס זיי האָבען געהאַט, און זיי האָבען גענומען שינדען די פעל פּון זייערע בעלי־חובות, רייסען פּראָצענט פּון פּראָצענט אויף וואָס די וועלט שטעהט!

פּוהרמאַן איז שוין קליגער געוואָרען און האָט שוין אָנגעד־הויבען היטען חשבון: זיין פּריהעריגער שותף האָט איהם געד־קאַסט גענוג רבי־געלד. און ווי גליקליך זענען זיי געווען דעם טאָג, ווען זיי האָבען דערהערט, אז מע רעדט אויף פּרידמאַנען עפּיס ניט פּרייליך, גאָר ניט פּרייליך, זעהר־זעהר ניט פּרייליך! פּוהרמאַן האָט נאָך אַ מאָל איבערגעדעכענט דאָס „וואַכצעטעל“ און האָט דערזעהען, אז איבעראַיאָהר קאָן געמאָהלט זיין, ער זאָל האָבען אַ הונדערט טויזענד רובעל! דאָס יאָהר איז אוועקגע־גאַנגען; פּרידמאַן האָט אָנגעהויבען נאָך מעהר גלאַנצען, נאָך מעהר קלינגען אויף דער וועלט, און זיי, די פּוהרמאַנס, האָט איין פּרייז אָנגעזעצט פּופּציג טויזענד רובעל. וויעדער אַ פּראָ־צעס, וויעדער אַרוואַקאַטען, וויעדער אומזיסטיגע הוצאות מיט

אומיסטיגער מיה. ניין! מע דארף זיין נאך מעהר געהיט און מע דארף רייסען די הויט! ... מע דארף לעבען מיט חשבון און מע דארף היטען דאס קערבעל! וואס וועט זאגען דער אייזערנער באַלקאן, אז די רויטע לאַדען וועלען בלייבען אָהן אַ גראַשען געלד? ... און די פוהרמאַנס זענען געוואָרען אזוי קאַרג, אז קיין אָרעמאַן האָט נישט אַריבערגעטרעטען זייער שוועל; קיין אָרע מער קרוב איז שוין מעהר צו זיי נישט געקומען; דעם „פעטער דן“ האָט פוהרמאַן אָהן צערעמאַניעס אַרויסגעטריבען און זיין גאַנץ ביטער האַרץ האָט ער אויסגעלאָזט צו איהם. אפילו די גילדענע משפחה פון רב לייבצי רב פינחס'על'ס פאַמיליע האָט שוין אויך מורא געהאַט בעווייזען זיך צו די פוהרמאַנס. טייר בעלע האָט דאָס אפילו נישט געוואָלט ליידען, נאָר פון דער צייט אָן, וואָס זיי האָט אָנגעהויבען דאָס גליק געהן צוריק, איז מאיר געוואָרען אזוי צערייצט און צעבייזערט, אז טייבעלע האָט אַנגעהויבען פאַר איהם דרך־ארץ האָבען, מורא האָבען, אזוי לאַנג אזוי ברייט, ביז פוהרמאַן איז געוואָרען אַ דעספּאָט ביי זיך אין הויז, אַ טיראַן, וואָס יעדער האָט געציטערט פאַר זיין פאַרע, פאַר זיין קוק. אַ שטילער פון שטענדיג אָן, האָט פוהרמאַן נאָך מעהר פיינט געהאַט אַצינד צו רעדען, פערברענגען, ווי דער שטייגער איז, מיט'ן ווייב, מיט'ן קינד, און האָט זיי שטרענג פערבאַטען, אז דער נאָמען „פרידמאַן“ זאָל ניט דערמאַנט ווערען ביי איהם אין שטוב! ... אויף טייבעלען איז געקומען אַ שווערע צייט, דאָס לעבען איז איהר קיין לעבען נישט געווען: פון איין זייט דער מאַן דער דעספּאָט, און פון דער אַנדערער זייט דער אייזערנער באַלקאן. און גאָט ווייסט, צו וואָס זי וואָלט געקומען, ווען ניט איהר איינציגער טרייסט אויף דער וועלט, איהר טייער־סטער חיות, איהר איינציגע מאַנטער, איהר קינד — ראָזעטשקע, מיט וועלכער זי האָט פערבראַכט איהרע גאַנצע יאָהרען און טעג, און פאַר וועלכער איהר האַרץ איז געווען תמיד אָפען. נאָר דאָס דאָזיגע קינד האָט געזעהען און געפיהלט, ווי אזוי איהר מוטער

לעבט, וואָס זי טראָגט־איבער — זי האָט איהר אָבער נישט געקאָנט
העלפּען מיט גאָרניט: ערשטענס, איז זי אויך געווען דאָס זעלבע
שוואַכע בעשעפעניש, ווי איהר מוטער, און, צווייטענס... נאָר דאָס
ווערד ביי אונז דערצעהלט אין פּאָלגענדען קאפיטעל.

דאָס נייענטע קאָפיטעל.

א פּלאַספּייעריגע ליעבע צווישען דעם אייזערנעם באַלקאָן און די רויטע לאַדען.

דער אייזערנער באַלקאָן און די רויטע לאַדען זענען געווען פּערבונדען צווישען זיך ניט נאָר מיט קריעג אַליין, ניט נאָר מיט קנאה, מיט שנאה, מיט נקמה און מיט שלעכטיגקייט; דעם אייזערנעם באַלקאָן מיט די רויטע לאַדען האָבען, אחוץ דעם, פּער-בונדען צוויי יונגע הערצער מיט די שטאַרקסטע קייטען פון דער ערשטער, זיסער און צויבערליכער ליעבע! ניט איין מאָל האָט דער אייזערנער באַלקאָן געשיקט צו די רויטע לאַדען הייסע, פּלאַספּייעריגע בריוועלעך, און די רויטע לאַדען האָבען געענט-פּערט דעם אייזערנעם באַלקאָן מיט זוּדיגע ווערטער, מיט ברע-נענדיגע אויגען, מיט קלינגענדיגע קושען. דער אייזערנעם באַלקאָן האָט נישט געקאָנט לעבען אָהן די רויטע לאַדען, און די רויטע לאַדען האָבען פּערגאַסען הייסע טרערען, ווען זיי האָבען נישט געזעהען פאַר זיך דעם אייזערנעם באַלקאָן.

באָריס פּרידמאַן און ראָזע פּוהרמאַן, וואָס זענען פון קינדר-ווייז געוואַכסען אונטער איין דאַך, דערצויגען געוואָרען גלייך, געלערענט ביי איין לעהרער, האָבען זיך די ערשטע יאָהרען פּיינט געהאַט אזוי שטאַרק, אז ניט איין מאָל האָבען זיך איבער זיי די מוטערס צווישען זיך געקריעגט און געריסען. באָריס האָט תּמיד בייגעקומען די קליינע ראָזעטשקע און האָט זי אָפּטמאָל געשלאָגען

פאר איהר וויינען, פאר איהר בלאָזען זיך, פאר איהר גדלות און אלע איהרע אנדערע מעלות, וואָס זי האָט געהאַט בירושה פון איהר מאַמען. באַרויס, פערקעהרט, איז געווען אַ פרייליכער, אַ לעבעדיגער, אַ געזונטער יונגאַטש און האָט נישט געקאָנט סובל זיין ראָזעטשקע'ס קוויטשענדיג קול'כעל און האָט נישט געקאָנט אַנקומען איהרע שטענדיגע פערוויינטע שוואַרצע אויגלעך. ביז ער האָט זיך גאָר אויפגעהערט מיט איהר צו בעגעגענען. און אזוי איז אוועקגעגאַנגען אַ צייט מיט יאָהרען.

אין דער דאָזיגער צייט איז ראָזע געוואַכסען אַליין, אָהן חבר'טעס, אָהן בעקאַנטע, און איהרע יונגע קינדערשע יאָהרען זענען געגאַנגען זעהר אומעטיג, איינפאַך, טרויעריג: די מוטער איז געווען פערנומען פריהער מיט פליאַטקעס, נאַכדעם מיט'ן פראַצעס, און צולעצט מיט'ן אייזערנעם באלקאָן, פון וועלכען זי האָט קיין אויג נישט אַראָפּגעלאָזט. און דער פאָטער האָט איהר פון קינדוויי אָן בעוויזען, אַז ער איז אַ פאָטער און פאר איהם דאַרף זי דרך־אָרץ האָבען. זעלמען האָט זי זיך געזעהען מיט'ן פאָטער: קומענדיג פונ'ם שרייבער, האָט זי אַליין אָפּגעגעסען און גענומען זיך צום ביכעל; צום פאָטער אין קאַבינעט אַרײַן האָט זי מורא געהאַט אַרײַנטרעמען, סײַדען אַמאָל פער'גנב'ענען זיך, דורך אַ שפּאַרינקעלע האַפּען אַ קוק — און אַנטלויפּען. מיט דער מוטער האָט זי יאָ ליעב געהאַט צו זיצען און דער־צעהלען איהר מעשיות, נאָר מיססענטײל האָט די מוטער פער־בראַכט בײַם פענסטער, קוקענדיג אַרויף אויפ'ן באלקאָן, — און אין יענער צייט האָט מען זי ניט געטאַרט אָנריהרען און איבער־שלאָגען איהר די געדאַנקען, און ניט אײַן מאָל האָט ראָזעטשקע געהאַפט פעטש פון דער מוטער דערפאַר, וואָס זי איז געקראַכען צו איהר דעמאָלט, בעת זי איז געזעסען בײַם פענסטער און גע־קוקט אַרויף אויפ'ן באלקאָן. פון דעמאָלט אָן האָט שוין דאָס קינד געוואַכסט, אַז ווען די מוטער זיצט בײַם פענסטער און קוקט אַ היי, טאָר מען צו איהר ניט צוגעהן...

ערשט דעמאלט, אז ראָזע איז אלט געוואָרען דרייצעהן יאָהר און איז שוין געגאנגען אין פאנסיאָן, איז זי געוואָהר געוואָרען, וואָס בעטייט אָט דער דאָזיגער אייזערנער באַלקאָן און פאר וואָס קומט אַהין די מוטער מיט אַזאַ פייער. וויפיעל שרעקליכע זאַכען האָט ראָזע זיך דעמאלט אָנגעהערט פון דער מוטער! פון וויפיעל שלעכטיגקייט, פערדאָרבענהייט און אומדאַנקבאַרקייט איז זי גע-וואָהר געוואָרען צו דרייצעהן יאָהר!

— מאַמעניו! טייערע מאַמע! קוק גאָר ניט אַהין!...

און אַליין פלעגט זי זיך פער'גנב'ענען און חאַפּען אַ קוק אַרויף, אויפ'ן באַלקאָן, און לאַנג-לאַנג קוקען אויף דער גראַבער מאַדאַם פרידמאַן, ווי אַזוי זי וואַרפט זיך אַריין אין דער קאַרעטע אַריין און פליהט אַרום צווישען די קלייטען און ברענגט צו פיהרען אַהיים פעק מיט סחורה, מיט עסענוואַרג, און ווי אַזוי געסט פאָהרען-צו און פאָהרען-אַפּ — און זיי, די פוהרמאַנס, קוקען ניט אָן כמעט די ליכטיגע שיין, קיינער פאָהרט צו זיי ניט, און זיי קענען זיך מיט קיינעם ניט, און אין שטוב פיהרט מען זיך ווי ביי דעם ערנסטען קבצן: דער פאָטער טיילט אַליין אַרויס אין מאַרק אַריין, און נעמט-אַפּ חשבון ביי דער אידינע פון פלייש, פון זאַלץ און פון ציבעלעס, און אַמאָל צעבייזערט ער זיך אַזוי אויף דער מוטער, אַז זי פאַלט אַריין אין בעט אַריין און בעוואַשט זיך מיט טרערען.

— דו פאַרגעסט זיך? — שרייט אויף איהר דער פאָטער. — דו ווילסט מיך בדרות שטעלען, איך זאָל דאַרפען געהן איבער די הייזער איבער דיר, דו אויסברענגערין? אַלע טאָג אַ האַלב פונט ליכט? ווער פאַרמאָגט דאָס אַלע טאָג צוויי פונט פלייש? גענוג איין מאָל אין טאָג עסען פלייש ביי אָט אַזאַ יקות! עס איז נאָך קאַרג, וואָס די קעכין באַ'גנב'עט מיך אַלע טאָג, אַלע שעה, אַלע מינוט, אַלע רגע, און מע צעטראַגט מיר די ביינער פון אַלע זייטען? מע ראַבעוועט, מע גזל'ט, מע רייסט פון די הענט, און קיינער זאָגט ניט אַ וואָרט!...

די מוטער ליגט מיט'ן פנים אין קישען, און די טאכטער זיצט נאָהענט נעבען איהר און ציטערט, ווי אַ שעפעלע. זי האָט מורא אויפהויבען די אויגען, און איז זיך מחיה, וואָס „ער“ איז שוין אנשוויגען געוואָרען. דער פאָטער הייסט ביי די דאָזיגע צוויי פרויען „ער“; קיין אנדער נאָמען האָט ער ביי זיי נישט.

— שטעה אויף, מאַמע, „ער“ איז שוין אנשוויגען געוואָרען און ליגט שוין אויף דער סיראטענער סאָפּע...

טייבעלע שטעהט אויף מיט רויעע אויגען, און צווישען דער מוטער מיט דער טאכטער פערבינדט זיך אַ לאנגער שמועס, נאָר שטיף, קוים וואָס מע הערט. פון אַליץ, פון אַליץ ווערד דאָ איבער־גערעדט: ווי אזוי זי, טייבעלע, איז אַמאָל געווען גליקליך. ווי אזוי זיי זענען אַמאָל געווען רייך. אמת, זיי זענען אַצינד אויך נישט אָרעם; עס קאָן זיין, אַז זיי זענען אַצינד רייכער ווי אַמאָל, נאָר זי ווייסט עס נישט. דאָס ווייסט „ער“... „ער“ האַלט דאָס געלד אין קאסטען, אין דעם אייזערנעם קאסטען. דאָרט ליגען אַ סך פאַפיערען, וועכסלען, דאָקומענטען, באַנקאָוע בילעטען, משכונות, געלד, און נאָר „ער“ אַליין געהט צום קאסטען. „ער“ האַלט ביי זיך די שליסעלעך, און זי האָט מורא צו זיי זיך צוצור־ריהרען. זי וויל איהם נישט פרעגען: זי איז געהרען, אַז „ער“ טשעפעט זי נישט. און אַליץ איבער זיי, איבער אָט די מערדער, וואָס אויפ'ן אייזערנעם באַלקאָן!...

— וואָס איז דאָרט ביי אייך פאַר סודות? — שרייט פוהר־מאַן, ליגענדיג אויף דער סיראטענער סאָפּע.

פוהרמאַן ציטערט פאַר אַ שאַרד... ער האָט מורא פאַר גנבים, פאַר גזלנים, מע זאָל איהם חליצה נישט בעפאלען. ער פערלאָזט זיך אויף קיינעם נישט. אַליין פערמאַכט ער אַלע נאַכט די רויעע לאָדען, פערשליסט די טיר און האַפט זיך אויף עטליכע מאָל אין דער נאַכט און טאַפט דעם אייזערנעם קאסטען, די שליסעל. אויף יעדען בעזונדער קוקט ער מיט מורא, מיט חשד. יעדער איז איהם עפּים זוי פערדעכטיג. אפילו דאָס ווייב, דאָס קינד וואַרפען אויך

אויף איהם אָן אַ מרה־שחורה, בעת זיי זיצען אין שלאָפֿצימער און שושקען זיך שטילערהייד... ווער ווייסט? אפשר רעדען זיי זיך עפּים אָן צווישען זיך? אפשר פּערטראַכטען זיי אַ שלעכטע מחשבה קעגען איהם?...

— ראָזעלע! ראָזעלע! קום נאָר אַהער, ראָזעלע!
מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגען, אַ בלאַסע, אַ דערשראָקענע, געהט זי צו צום פּאָטער.

— קום אַהער! קום אַהער נעהענטער! קוק נאָר אָן אַ ביסעל, ווי זי האָט עם מורא... איך וועל דיך ניט אויפּעסען! איך בין ניט קיין דאָס!... זאָג נאָר, טאָכטער, וואָס איז דאָרטען געווען ביי אײַך פּאַר אַ דאָס? וואָס האָט דיר די מאַמע עפּים געזאָגט אַזעלכס? זאָג נאָר דעם דאָס... דעם אמת! זאָג אויס, האָב קיין מורא ניט פאַר דאָס!...

נאָר אַמאָל, זעהר זעלטען, טרעפט זיך ביי איהם אויך אַ גוטע שעה. ער ווערד עפּים ווי לעבעדיגער, מונטערער און ווייכער. ער קוקט דעם ווייב אין די אויגען אַרײַן, ווי איינער, וואָס פּיהלט זיך, אַז ער איז שולדיג. ער מאַכט מיט איהר אַ רעד וועגען דער טאָכטער, וועגען זייער איינציגער טאָכטער:

— הערסט, טייבעלע, דאָס... איך מײַן אַקעגען דעם... ראָזעלע איז שוין, קיין עין־הרע, אַ דאָס... אַ פּײַן מיידעל. מע וואָלט שוין באַדאַרפט אַ טראַכט טהון מכה אַ דאָס... דאַנקען נאָט, אַ ביסעל דאָס איז פאַרהאַן... נישט קיין סך — אַזוי, קיין מעשה ניט (ער טהוט זיך אַ טאַפּ אין קעשענע ביי די שליסעלעך)... פאַרשטעהט זיך, אויב מע וועט אונז אָפּגעבען אַלע דאָס... אויב עם וועט ניט זיין חלילה קיין אַנזעצען ביי היינטיגע דאָס... פון ראָזעלע'ס וועגען האָב איך אָפּגעלעגט באַזונדער אַ ביסעל דאָס (ער קוקט זיך אַרום אויף אַלע זײַטען)... זאָלסט איהר נאָר ניט זאָגען, טייבעלע! אַ קינד, וואָס טויג דאָס איהר צו וויסען? אַז עם וועט קומען די דאָס... די צײַט, וועט זי אַלײַן וויסען...

טייבעלע פערגעסט זיך: זי מיינט, אז דאָס איז אַמאָליגע
יאָהרען, בעת זי האָט געקאָנט אַ געשריי טהון אויף מאיר'ען, אזוי
אז ער זאָל צובייסען די צונג. זי שטעלט־אָן איהרע שוואַרצע
אויגען אויף איהר מאַן און הויבט־אָן צו טענה'ן פאַר איהר קינד:
— איך פאַרשטעה ניט, וואָס איז דאָ פאַרהאַן מורא צו האָ-
בען פאַר איין אייגען קינד? וכפרט...

— שאַ-שאַ! — הויבט אויף איהר אָן מאיר צו שרייען, מאַ-
כענדיג מיט די הענד. — זעה נאָר, ווי מע האָט איהר דאָ אָנגע-
ריהרט דעם דאָס... דעם האָנאָר! איך זאָל דיך וועלען פאַלגען,
וואָלטען מיר שוין לאַנג באַראַרפט געהן אין די דאָס... אין די
היוזער! דו קעהרסט מיינען, אז ביי מיר איז פולע קאסטענס מיט
דאָס? ...

די מאַדאַם פוהרמאַן געהט־אָוועק פונ'ם מאַן מיט אַ ביטער
האַרץ, — און עס געהען ווייטער פינסטערע, וויסטע, טרויעריגע
טעג, לאַנג־לאַנג, אָהן אַ סוף, אָהן איין עק! די מוטער זוכט איהר
טרייסט ביי איהר קינד, ביי איהר איינציגער טאָכטער, ביי איהר
טייערער געטרייער ראָזעטשקע, און איהר טייערע געטרייע ראָז-
זעטשקע זוכט איהר טרייסט אין אַ בויגעלע פאַסט־פאַפיער, וועלכס
איז בעשריבען געדיכט פון אַלע פיער זייטען, מיט אַ סך פאַסקעלעך
און מיט אַ סך פינטעלעך. אין דעם דאָזיגען בויגעלע פאַסט־
פאַפיער, וועלכס ראָזע טראָגט ביי זיך אויפ'ן האַרצען און לייענט
דאָס נאָר ביינאַכט, ביי אַ צווייגראַשענדיג ליכטעל, בעת די גאַנצע
שטוב שלאַפט שוין לאַנג, שטעהט געשריבען דאָס דאָזיגע:

„מיין נשמה, מיין לעבען, מיין מלאך — ראָזע! ... דאָס
ליעבסטע וואָרט, דער גרעסטער טיטעל וועט זיין נאָר אַ בעלעדיגונג
פאַר מיין לייעבע צו דיר. מיין טייער לעבען! אַך, פאַר וואָס בין
איך אזוי געשטראַפּט, אז איך מוז מיט דיר רעדען אויף פאַפיער?
וואָס האָבען מיר אַזעלכס פערזינדיגט? מיר דאַכט, אז אין די
דריי יאָהר, וואָס אונזערע הערצער זענען צונויפגעקניפט געוואָרען
מיט דער זיסער אייביגער לייעבע, האָבען מיר אויסער שמערצען

קיין גוטע שעה נישט פערזוכט? נאָר, דאָנקען גאָט, איך קאָן דיר
 פּערזיכערען, אז דאָס איז שוין דאָס לעצטע יאָהר, דער לעצטער
 חודש, די לעצטע וואָך, דו הערסט? — די לעצטע וואָך פון אונזער
 אַרעסט! נישט מעהר ווי אין פינף טעג אַרום ענדיגט זיך ביי
 מיר דער עקזאָמען, און איך פּאָהר... ניין! איך פליה צו מיין
 טייערער, טייערער, טייערער ראָזע אויף תמיד, אויף אייביג-אייביג,
 מיין ראָזע, מיין שמעקענדיגע, מיין בליהענדיגע ראָזע, מיין איי-
 ביגער און מיין איינציגער פריינד אויף דער גאַנצער וועלט!...

„פון מיר דיין פריינד, דיין ברודער און דיין אויסלייזער,
 וואָס ערוואַרטעט שוין די מינוט די רגע צו זעהן דיר,
 וואָס קושט די ערד וואו דיין פוס טרעט,
 וואָס לעבט אינגאַנצען נאָר צוליעב דיר,
 וואָס טראַגט דיין פאַרטעט ביי זיך אויפ'ן האַרצען,
 וואָס בעט גאָט פאַר דיר שטענדיג,
 וואָס בוקט זיך דיר פון ווייטען,
 „באָריס פּרידמאַן“.

דאָס צעהנטע קאָפיטעל.

וואו עס ווערד בעשריבען, ווי אזוי א אירישער פרינגל פון וועלכען עס דארף ארויס א פראפעסאר, אדער, לכל הפחות, א דאקטאר, ניטאָפ גלענצענדי דעם עקזאמען און פאָהרט טאָנצענדיג און זינגענדיג אַהיים.

אונזער העלד, באָרויס פרידמאן, געהט־אום מיט ברייטע שפאָן איבער'ן צימער, און רייבענדיג זיך דעם שטערן, האַפט ער זיך אַ סך מאָל צום ביכעל און לעגט דאָס וויעדער אוועק, אזוי לאַנג, ביז ער טהוט אַ שמיץ די ביכער אָן דער ערד און האַפט אַ בויגעלע פּאָסט־פּאָפּיער און שרייבט־אָן איינע פון די דאָזיגע ברועף, וואָס מיר האָבען שוין געהאַט די מעגליכקייט פּאַרצושטעלען. פאַר אונט־זערע לעזער אין דעם פּאַריגען קאָפיטעל. ער טראָגט אַליין אָפּ דאָס בריוועל אויף דער פּאָסט, און געהט פון דאָרטען גלייך אין טהעאַטער אַרײַן. אויף מאָרגען שטעהט ער אויף מיט אַ קאָפוועהטיג און קאָן נישט געהן אין גימנאַזיע צום עקזאַמען. נאָכדעם קומט צו איהם דער רעפּעטיטאָר און זאָגט איהם מוסר און דערמאַנט איהם, אז ער קאָן בלייבען אויפ'ן צווייטען יאָהר אין לעצטען קלאַס, און דער פּאָטער וועט זיין דערפאַר שטאַרק ברוגז. אונזער העלד וויינט אזוי לאַנג, ביז ער פּאַלט־אַרויף דעם לעהרער אויפ'ן האַלז און דערצעהלט איהם מיט טרערען פון זיין ליבע, פון זיין ראָזע, פון זיין טייערער, טייערער ראָזע! דער לעהרער איז אויך נישט מעהר ווי אַ יונגער מענש מיט אַ ווייך וואַרעם האַרץ, קוקט ער אויפ'ן שילער און שאַקעלט מיט'ן קאָפּ און פינטעלט מיט די

אויגען. ער דערמאנט זיך אצינד, ווי אזוי ער האָט אַליין אַמאָל געהאַט אַ שען מיידעל מיט אַ זיס קול און מיט ברענענדיגע אויגען. ווי אזוי ער האָט אָהן איהר ניט געקאָנט לעבען. ווי אזוי זי האָט געקוקט אויף איהם און האָט צו איהם געזאָגט: „אָך! דיינע האָר! דיינע האָר!“... פערשטעהט זיך, אַז בייגעלמאַן (אזוי הייסט דער לעהרער) איז אין זיין ליעבע נישט גליקליך געוועזען און האָט שוין לאַנג פערנעסען דאָס שענע מיידעל מיט די פּייערע רינגע אויגען. דאָך איז ביי איהם אין האַרצען געבליבען אַ פונקט, וואָס צאָנקט נאָך ערגניץ טיעפֿ־טיעפֿ אין דער נשמה, און אַ קליין ווייניטעלע קאָן דאָס נאָך אַמאָל צעבלאָזען, עס זאָל דערפון ווערען אַ פייערעל. בייגעלמאַן פערשטעהט דעם שילער: נאָר ווייל ביי־געלמאַן איז שוין ניט קיין יונגעל און האָט שוין אויף זיין לעבען ניט איין מאָל זיך געלעגט שלאָמען אַ הונגעריגער, דעריבער פרעגט ער דעם שילער אַ קלאַי־קשיאַ:

— יאָ, באַריס, אַלץ איז רעכט! וואָס זשע וועט אָבער זיין דער תכלית? דו דאַרפסט דאָך אָפּגעבען דעם עקזאַמען! מע וועט דאָך דיך אַרויסטרייבען פון גימנאַזיע! דיין פאָטער וועט דיך אויף דער שוועל צו זיך ניט אַרויפלאָזען. ער וויל דיך זעהען נאָר אַ פּראָפעסאָר, אָדער, לכל הפחות, אַ דאָקטאָר... דו קאָסט איהם שוין אָפּ אזוי פּיעל גאָלד! דו דאַרפסט...

באַריס פערשטעלט איהם דאָס מויל מיט דער האַנד און לאָזט איהם גאָר ניט רעדען ווייטער. וואָס מיר געלד? וואָס מיר פּראָ־פּעסאָר? ראָזע, ראָזע איז מיין פּראָפעסאָר!...

— יאָ, ביזט טאַקי גערעכט: ראָזע איז דיין פּראָפעסאָר. וואָס וועסט דו אָבער טהון, אַז דו וועסט שוין מיט איהר אַנטלוי־פען און חתונה האָבען? וואו וועסט דו נעמען מיטלען צום לע־בען? עסטען, טרינקען?...

— בייגעלמאַן! וואָס רעדט איהר? ווי קומט דאָס נאָר צו אײך, אַז איהר זאָלט גאָר אַזעלכס פרעגען? און מיינע הענט? און האַלץ האַקען? און ערד גראַבען? און זעקלעך טראַגען?...

בייגעלמאן שאַקעלט מיט'ן קאָפּ, קוקענדיג אויפ'ן זייגער, און מיט אַ ביטער שמייכעלע געהט ער אוועק צו זיינע איבעריגע שילער. און באַריס, דער קינפטיגער האַלצהאַקער, ערדנראַבער און זעקעלטרעגער, עסט דערווייל אַ שענעם אָנבויסען, פערטרינקט מיט אַ גוט גלאַז וויין און פעררויכערט אַ טייערען ציגאַר. דער זעלבעלטרעגער געהט זיך דורך אַ ביסעל אין מאַרק, צווישען די קלייטען, וואו די קרעמער פרעהען זיך, אַז זיי דערזעהען איהם פון ווייטען, און ברענגט אַהיים אַ נייע פאַר הענטשקעס, צוויי פלעשעלעך פאַרפּויער, גליצערין-זייף, אַ שפּאַגעל-נייעם שניפּס, וואָס פערשפּילעט זיך פון בידע זייטען, אַ האַלב טויז נייעמאַדישע העמדער, אַ גוטען טשעמאַדאַן, אַ פאַר מעשענע לייכטער מיט אַ טויז מעסער און גאַפלען, מיט נאָך אַ סך זאַכען, וואָס ער דאַרף זיי אויף כּפרות האָבען; נאָר דאָס איז שוין ביי איהם אַזאַ חולאַת, אַזאַ שלאַפּקייט פון שטענדיג — אויסגעבען געלד און קויפען אַלע, וואָס דאָס אויג דערזעהט.

די טעג פונ'ם עקזאַמען האָבען זיך שוין געענדיגט, און אָט איז שוין דער לעצטער טאָג אין גימנאַזיע — דער אַקט. אָט פליהט מיט דויטע פערפלאַמטע באַקען גאַלדענשטאַרט אַהיים מיט דער ערשטער „נאַגראַדע“ אונטער'ן אַרעם. ער וועט קומען אַהיים ווי אַ העלד, וואָס האָט אַיינגענומען די מלחמה און פאַהרט אַצינד מיט טריאומף, און אַלע מענשען, אַלע בוימער, אַלע ווינקעלעך שרייען איהם „הורראַ!“

אַ בלאַסער, אַ געלער פאַר כעס, פאַר קנאה, שטעהט זיך בערשטאַרט אָן אַ זייט און איז גרייט צערייסען די לעהרערס דער פאַר, וואָס גאַלדענשטאַרטען האָט מען געשענקט די ערשטע „נאַגראַדע“, און איהם, זיבערשטאַרטען, וואָס האָט אַ גאַנץ יאָהר אַזוי ערנסט, אַזוי נעטריי געהאַרעוועט, — האָט מען געגעבען אַ פּייג, ניט קיין „נאַגראַדע“...

אַ טוידלער שטעהט אַיזענשטאַרט אין אַ ווינקעלע — ער, אַיזענשטאַרט, האָט ניט אויסגעהאַלטען דעם עקזאַמען! ווי אַזוי

וועט ער קומען אהיים צום אָרעמען פּאָטער, צום שניידער, וועלכער האָט פון זיך די קליי געצויגען און זיך אויסגעבראַכט אויפ'ן זוהן? די מאַשינע פּערזעצט, געהאָרעוועט ביז איין אויג איז איהם אויס- גערוגען — און צום סוף! ...

און אונזער פּרינץ, באָריס פּרידמאַן, דרעהט זיך אויך דאָ אַרום אינ'ם טייערען גאַרניטור, אויסגעזויפט, אויסגעשמירט מיט שמעקענדיגע טראַפענס און פּערקעמט ווי אַ מיידעלע, מיט אַ וויי- סען שרונט איבער'ן גאַנצען קאָפּ. ער ווייסט, אז אין זיין בילעט שטעהט: *увольняется*, נאָר ער דרעהט זיך דאָ אַרום אַ פּער- טראַכטער, אַ וואַזשנער, גלייך ווי ער איז אַריינגעגאַנגען אַהער פון דער גאַס אַ קוק געבען, וואָס טהוט זיך דאָ. און דאָרטען, אין ווינקעל, שטעהט אַיזענשטאַדט, דער בידנע אַיזענשטאַדט מיט די גרויסע אויגען, אויף איין אָרט, פונקט ווי אַ פּערגליווערטער.

פון דעסמוועגען, זאָרגט ניט: באָריס פּרידמאַן פּאַהרט אַהיים מיט אַ גאַנצער קאָמפּאַניע חברים, וועלכע ער פיהרט צו זיך אויף זיינע הוצאות. אַ פּרייליכער וועג! זומער. די פּעלדער זענען גרין. די זון באַקט. די שטיינער פונ'ם שאַסיי גליהען, און די פּערד טראָגען דעם עקיפּאָזש כמעט אין דער לופטען. אין ווערסט נאָכ'ן אַנדערען פליהען פאַרביי די אויגען, און „חברה“ עפענען אויף די געמבעס און מע זינגט צוזאַמען, אַלע מאָל איין אַנדער לייערעל. שטאַרקער פון אַלע שרייט גאָלדענשטאַדט. אין דעם דאָזיגען יונג- גען מענשען זינגט די ערשטע „נאַגראַדע“. איהם ציהט נאָך זיל- בערשטאַדט מיט אַ שרעקליכען באַס, וואָס בייזערט זיך אויף דער וועלט פאַר דעם אומרעכט, וואָס עקזיסטירט נאָך אויף דער ערד. נאָר איין אַיזענשטאַדט זיצט אַיינגעהויקערט און טראַכט וועגען זיין אָרעמען פּאָטער, דעם שניידער, וואָס האָט גע'פּטר'ט אַיין אויג איבער'ן זוהן... נאָר פּרידמאַן, גאָלדענשטאַדט און זיל- בערשטאַדט לאָזען איהם לאַנג נישט טראַכטען: זיי שמורכען איהם אונטער פון אַלע זייטען, ער זאָל אויך זינגען מיט זיי.

און אייזענשטאדט עפענט-אויף דאָס מויל, פערקרימט זיך אזוי זייער און לאָזט אַרויס אזא משונה-נאַריש קול, אַז חברה ווערען שיער ניט צעזעצט פאַר געלעכטער.

אין יעדער קרעטשמע שטעלט מען זיך אָפּ. מע נעמט צו קאַפּעלעך. מען דאַרף בעווייזען, אַז מען איז שוין „גרויסע“... מע פאַלט פון די פיס. מע לאַכט פון אייזענשטאָרטען. אייזענ-שטאָרט אַליין לאַכט שוין אויך — און מע פּאַהרט ווייטער.

אויפ'ן צווייטען טאָג קומט מען אַהיים, צו פרידמאַנען. פיער יונגאַטשעס שפּרינגען-אַרויס פונ'ם וואָגען, און דער העכערער פון אלע, מיט לאַנגע בלאַנדע האָר, מיט רויטע בעקלעך, עלעגאַנט גע-קליידט, מיט אַ רייזעטאַש איבער די פלייצעס, מיט אַ גילדענער פענע, פליהט דער ערשטער אויפ'ן באלקאָן, אויפ'ן בעקאַנטען איי-זערנעם באלקאָן, און פאַלט-אַרויף דעם פּאַטער און דער מוטער אויפ'ן האַלז, און מע קושט זיך איין מאָל, און צוויי מאָל, און דריי מאָל, און נאָך אַ מאָל, און וויעדער אַ מאָל. מאַטעל און מלכה ווייסען שוין גאַנץ גוט פונ'ם אומגליק, וואָס זייער זוהן האָט גע-טראָפען: ווי אזוי מע האָט איהם נעבאָך אויפ'ן עקזאַמען געמיר-טשעט, ווי אזוי איינער פון די לעהרערס האָט איהם נעבאָך אומ-זיסט-אומנישט „געשניטען“. דערפון האָט זיי שוין באַרים לאַנג געשריבען, און דער לעהרער, בייגעלאַמאן, האָט אויך געשריבען, אַז די מעשה איז לויטער אמת...

— אָט זענען מיינע חברים: גאָלדענשטאָרט, זילבערשטאָרט און אייזענשטאָרט, מיט וועלכע איך בין געקומען אַהער פערברענ-גען די וואַקאַציע איהר קאַנט זיי פרעגען; זיי ווייסען דעם אמת. אָט דער דאָזיגער אייזענשטאָרט האָט אויך דעם זעלבען אומגליק, וואָס איך. איאַ, אייזענשטאָרט? איך זאָג אמת, צי ניין?...

אייזענשטאָרט, וואָס איז דאָס ערשטע מאָל אין אַזא ריי-בער שטוב, שמעהט און פינטעלט מיט די אויגען.

— נרנו, באַרים! מע גלויבט דיר, מע גלויבט דיר! —
 זאָנט איהם די מוטער, די מאדאם פרידמאן, און האַפט איהם נאָך
 אַ מאָל אַרום קושען.

— דו פאַרשטעהסט צי ניין? דו פאַרשטעהסט צי ניין? ... —
 זאָנט דער הערר פרידמאן ווי צו זיך אַליין, קוקענדיג אויפ'ן זוהן
 און אויסרעכענענדיג אויפ'ן קאַפּ, וויפיעל קאַסט ער איהם שוין
 אין דער צייט פון די דאָזיגע אַכט יאָהר, וואָס ער האָט איהם
 אומזיסט אָפּגעהאַלטען אין דער גימנאַזיע.

— מזל-טוב! איהר „קדיש“ איז שוין געקומען! ... — זאָנט
 טייבעלע פוהרמאן צו זיך אַליין, קוקענדיג פונ'ם פענסטער מיט
 די רויטע לאָדען ארויף, אויפ'ן באַלקאָן.

— טייערער, טייערער! — זאָנט צו זיך ראָזע פוהרמאן, קור
 קענדיג פונ'ם אַנדערין פענסטער אויף איהר טייערען באַרים פריד-
 מאן, און קוועטשט זיך מיט ביידע הענד שטאַרק-שטאַרק צום
 האַרצען, גלייך ווי „ער“ איז שוין דאָ, אין איהרע אָרעמס.

דאָס עלפטע קאָפיטעל.

ווי אזוי דער „סטודענט“ באַרײַט פרידמאַן מיט זײַנע דרייַ חברים פּערברענגען
נוצליך די צײַט.

מיט וועמען קעהר זיך דאָס, אַשטײַגער, אָן, וואָס סע שטעהט
אַנגעשריבען בײַ באַרײַט פרידמאַן אויפֿן ווײַסען בױגען פּאַפּיער,
וועלכען ער האָט געבראַכט אַהײַם פון דער גימנאַזיע? וועמענ'ס
עסק איז דאָס? דער בױגען פּאַפּיער לײַגט בעהאַלטען בײַ דער
מאַדאַם פרידמאַן אין אַ קאַמאַד, און זי רופט איהם „דער אַטעס־
טאַט“, און איהר זון הייסט בײַ איהר „דער סטודענט“.

ווי צופריעדען, ווי גליקליך איז די מאַדאַם פרידמאַן מיט
איהר זון, מיט'ן פּרישען, געזונטען, שענעם סטודענט! זי האָט
איהם אָפּגעגעבען בעזונדערע צװײַ חדרים פון זײַנטוועגען מיט זײַ-
נע חברים, וועלכע זענען דאָ גיך געוואָרען הײַמיש, חוץ אײַן אײַ-
זענשטאַרט, וואָס קאָן נאָך אַלץ נישט פּערגעסען דעם פּאַטער,
דעם בלינדען שניידער, און זיצט דעריבער בעזונדער אין אַ ווײַ-
קעלע, בלעטערט אַ בוך און ווײַל זיך גאָר נישט אַרײַנמישען צו זײַנע
חברים, וואָס קלײַבען זיך פּאַהרען הײַנטער'ן שטאַרט אויף אַ גאַנ-
צען טאַג שיפּען זיך אײַבער'ן טײַך. אַליק דער משרת פּאַקט אין
טשעמאַדאַן אַרײַן צידה לדרך: געבראַטענע קאַטשקעס, וואורשט,
ווײַן, נײַם, קאַנפּעקטען. דער עקיפּאַזש שטעהט שוין בײַ'ם באַל-
קאָן. עס געהען אַרױם דרייַ יונגע לײַט און זעצען זיך אין איהם

אריין אליק זעצט זיך אקעגען. דער קומשער טהוט א שמיים די פערד — און חברה סטודענטען פאָהרען אוועק. די מאַדאם פרידמאן זאָגט:

— א גאַנץ יאָהר האָרעווען נעבאָך די סטודענטען, ווי די פערד, דארפן זיי זיך אַצינד אַפרוהען. יעדער מענטש דארף האָרען בען רוה, ובפרט נאָך א יונגער מענטש, א סטודענט!... אפנים, זי איז צופריעדען דערמיט, וואָס זי קאָן זיך אַליין אָפּמאַרען. זי געהט אַריין אין שטוב און דערזעהט דאָרט זיצען אייזענשטאַדטען איבער אַ בוך.

— וואָס איז דאָס? פאַר וואָס זענט איהר אויך ניט גע- פאָהרען מיט די סטודענטען? זיי האָבען אַיך פאַרגעסען מיט- נעמען? מיין באָריס האָט מיר דערזעהלט, אז איהר האָט אויך געהאַט דעם זעלבען אומגליק — איהר זענט נישט אַריבער... מסתמא האָט צו אַיך אויך דער לעהרער זיך געטשעפעט אומ- זיסט?...

— ניין, ניט דערפאַר! — ענטפערט איהר אייזענשטאַדט בתמימות. — ניט איבער'ן לעהרער; איך בין אַליין שולדיג. קיי- נער איז דערין ניט שולדיג, נאָר איך אַליין!...

און אייזענשטאַדט דערזעהלט איהר אַ גאַנצע געשיכטע, אַ טרויעריגע געשיכטע, ווי אזוי ער האָט געמוזט אונטערהאַלטען אַיין אַרעמע שוועסטער מיט אַ גאַנצער פאַמיליע, וואָס שטאַרבט פון הונגער, און אויסהאַלטען אַ קלענערען ברודער אין גימנאַזיע, צוליב וועלכע ער האָט געמוזט געבען שטונדען, צעהן שטונדען אַ טאָג, אזוי, אז עס איז איהם כמעט קיין צייט ניט געבליבען צו לערנען. פון דעסטוועגען וואָלט ער בעדאַרפט צום עקזאַמען אַ ביסעל צוהאַרעווען, אַ ביסעל איבער'ן כח, אַ ביסעל ווינציגער שלאָפען... האָט ער אָבער אזוי ניט געטהאָן און האָט דעם עקז- זאַמען ניט אויסגעהאַלטען. עס אַהרט איהם שוין ניט אזוי פאַר זיך, ווי פאַר זיין אַרעמען פאַטער, דעם בלינדען שניידער, וואָס האָט צוליב איהם די מאַשינע פערזעצט...

די מאַדאַם פּרידמאַן הערט־אויס די דאָזיגע טרויעריגע גע-
שיכטע מיט רחמנות, און אין קאַפּ פּליהט איהר דורך אַזאַ
מחשבה: „וואָס וואָלט זי געטהאָן, ווען איהר באַרים זאָל זיין
ביי דער לאַגע פּונ'ם דאָזיגען אַרעמען אייזענשטאַרט?“ ... און זי
דאַנקט און לויבט גאָט, וואָס ער האָט זי געבענשט מיט אַזאַ רייכ-
טום, און וואָס איהר באַרים האָט נישט די דאַנות מיט די שמער-
צען, וואָס אייזענשטאַרט האָט.

איהר באַרים האָט טאַקי כאַמט ניט אַזעלכע דאַנות מיט
אַזעלכע שמערצען, ווי אייזענשטאַרט האָט. איהר באַרים זיצט
אַצינד מיט זיינע חברים — גאָלדענשטאַרט און זילבערשטאַרט —
אויף דעם שיף, וועלכס דאָס וואַסער טראָגט אַלץ ווייטער און וויי-
טער, און לאַכט, און זינגט, און עסט, און טרינקט. נאָר אַזוי ווי
קיין צופּריעדענער מענש איז גאָר אויף דער ערד ניטאָ, דעריבער
איז קיין וואונדער ניט, וואָס אָט דער גליקליכער פּרינץ, אויף וועל-
כען עס האָרעווען אַ סך הענד, אַ סך פּיס, אַ סך פּלייצעס, אַ סך
קעפּ, — אָט דער געבאלעוועטער באַרים פּרידמאַן איז אויך ניט
צופּריעדען מיט זיין דאָליע: איהם געהט אויך אָפּ אַ סך צום
אַמת'ען גליק; איהם געהט אָפּ אָט דאָ, ביי דער זייט, אויפ'ן
שיפעל, דאָס קליינע שוואַרצע מיידעל פון דער ווייסער שטוב
מיט די רויטע לאָדען...

ליגענדיג אויפ'ן גראָז אויסגעצויגען מיט'ן פנים אַרויף, דער-
צעהלט באַרים פּרידמאַן זיינע חברים די גאַנצע געשיכטע פון זיין
ליעבע. די געשיכטע איז אַ קורצע, נאָר זעהר אַ ריהרענדע, פון
וועלכער יעדער יונגער מענש מיט אַ ווייך וואַרעם האַרץ קאָן זיך
אַראָפּנעמען אַ מוסר...

„ער* איז אַלט געווען זעכצעהן יאָהר און האָט געלערענט אין
פיערטען קלאַס, און „זי“ איז אַלט געווען פיערצעהן יאָהר און האָט
געענדיגט דעם פּאַנסיאָן. ער איז געווען אין אַ מונדיר מיט גיל-
דערנע קנעפּ, און זי האָט געהאַט אַ פּאַר שוואַרצע פייעריגע אוי-
גען מיט געטליכע געקרייזעלטע האָר. ער איז געגאַנגען אין שטאַרט-

נאָרטען מיט זיין מוטער שפּאַציערען, און זי איז גענאָנגען מיט איהר מוטער אויך אין שטאָדט-נאָרטען שפּאַציערען. זייערע אוי-נען האָבען זיך בעגעגענט, און פון דעמאָלט אָן האָט זי אַרייַך געוואָרפען אַ פונק אין זיין האַרצען. דער פונק האָט זיך מיט דער צייט צעברענט און איז געוואָרען אַ שרעקליך הייער, אַ פּלאַם-פּיער אין זיין האַרצען... וויפּיעל נעכט האָט ער פּערבראַכט, וואָ-כענדיג און טראַכטענדיג, ווי אַזוי קומט מען צו איהר? צום אומגליק, שטעהט זי אַיין ביי אַזעלכע עלטערען, צו וועלכע ער טאָר זיך ניט ווייזען פאַר די אויגען. ביז נאָט האָט איהם געהאַל-פען, אין אַ יאָהר אַרום האָט ער שוין געהאַט די געלעגענהייט צו זעהען זי, דרען מיט איהר, האַלטען איהר טייער הענטעל אין זיין האַנד. זי האָט דאָ אַ קרובה, אַ גרושה, אַ יונגע, נאָר זעהר אַ מיאוסע, וואָס האָט מיטלייד מיט אומגליקליכע לייעבענדע, מחמת זיי אַליין האָט אַמאָל לייעב געהאַט און פּערשטעהט דאָס וואָרט „לייעבע“... „געלויבט און געבענשט זאָל זיין די דאָזיגע גרושה: זי האָט אונז צונויפּנעפּיהרט, זי האָט אונז אָנגעוויזען, וואו דאָס גליק געפינט זיך. אויף איהר אַדרעס שרייבען מיר זיך דורך שוין כמעט דריי יאָהר און אויף איהרע אויגען האָבען מיר זיך געגעבען די הענט און געשוואוירען ביי נאָט, ביי'ם הימעל, אַז מיר זאָלען זיך פאַרבּינדען אויף אייביג און קיינמאָל ניט צעשיידען!“...

די דאָזיגע לייעבע-געשיכטע האַרמאָנירט זעהר אין דער דאָ-זיגער מינוט מיט דער שענער זומערדיגער נאַטור, און אונזערע יונ-גע לייט, וואָס ליגען דאָ אויסגעצויגען אויפ'ן גרינעם גראָז, ווייזט זיך אויס, אַז אַלץ אַרום און אַרום זאָגט: „אמת! אמת! אמת!“ — אי די גרינע בוימער, אויף וועלכע עס פליהט דורך אַ גרינג ווינטעלע און מאַכט אויף אַ מינוט אַ רעש צווישען די בלע-טער, אי די פייגעלעך, וואָס זינגען און טאַנצען אומרוהיג דאָ און דאָרטען, אי דאָס שמעקענדיגע גראָז, וואָס לעגט זיך אונטער די פיס מיט גרויס הכנעה, אי דאָס וואַסער, וואָס פליעסקעט און הוי-דעט, אי די צעריסענע ווייסע שטיקער וואָלקענס, וואָס שווימען-

אום אויפ'ן בלויען הימעל און האָבען אַ פנים אין דער דאָזיגער שטילער זומער-צייט. ווי שטיקער וואַסע, וועלכע מע צעלאָזט און מע צעבלאָזט, — אַלץ, אַלץ רעדט אין איין קול: „אמת! אמת! אמת!“ און די וואַרעמע הערצער פון די יונגע לייט ווערען נאָך מעהר דערוואַרעמט פון דער שענער ליבע-געשיכטע, וואָס זייער חבר האָט זיי אָט ערשט דערצעהלט. זיי האַפען זיך אויף ביידע מיט אַ מאָל און ווענדען זיך צו באַריסען מיט דער דאָזיגער פראַגע:

— נו, באַריס, און דו וועסט האַלטען וואָרט?...
באַריס געפינט זיך שטאַרק בעלעדריגט פון אזא פראַגע. ער ענטפערט זיי מיט גרלוּת:

— באַריס פרידמאַן וועט האַלטען וואָרט! וואָס באַריס פריד-מאַן זאָגט, איז הייליג!... נאָר, ברודער, עס איז דאָ דערין אזוי פיעל שטעהרונגען, אזוי פיעל בערג און טאָלען, פיערען און וואַ-סערען!...

— דהיינו?

— דהיינו, דהיינו... ערשטענס, איז איהר פאָטער אַ פראַך-צענטניק, אַ דעספאָט, אַ טיראַן, וואָס וועט זי פריהער אַ לעבעדי-גע אין דער ערד אַרײַנלעגען, איידער אָפגעבען זי מיר. צוויי-טענס, זענען מיינע עלטערען מיט איהרע עלטערען צעריסען, אויף מעסערשטעך. דריטענס, וועט מיין מוטער שטאַרבען אויפ'ן אָרט, אַז זי וועט נאָר דערהערען דעם נאָמען פון מיין כלה. און, פיער-טענס, ווייס איך ניט, ווי אַרום און ווי אזוי קאָן איך זי אַרויסריי-סען פון דאָרטען, פון די דאָזיגע מערדער?...

די חברים האָבען זיך אַ ביסעל פערטראַכט. אין עטליכע מינוט אַרום האָט זיך גאָלדענשטאַדט אָנגערופען:

— נו, ברודער, מיר וועלען זיך איין עצה געבען!
— מיר וועלען דיר העלפען! — האָט זיך אָנגערופען זיל-בערשטאַדט מיט זיין באַסאָזוע שטימע.
— מיר זענען דיינע!

- קאָנסט זיך אויף אונז פארלאָזען!
- ווי אויף אייגענע ברידער!
- אין פייער און אין וואַסער!
- אפילו אונטער דער ערד!
- אפילו צום רוח אליין!
- לאַמיר נעמען צו ביסלעך וויין!
- לחיים, ברידער!
- פאַר אַלעמענ'ס געזונט!
- נידער מיט'ן פאַנאַטיזמוס!
- אין דער ערד אַרײַן אַלע דעספּאָטען!
- הוררראַ, באַריס!
- הוררראַ, ראָזע!
- הורררראַ!!!...

אליק דער משרת האָט זיך נאָרוואָס אָפגעבאָדען אין מייד און געהאַט צו די „סטודענטען“ און קוקט אויף זיי פערוואונדערט, וואָס האָבען זיי דאָ פלוצים אויפגעהויבען אזא הויכען „הוררראַ“? נאָר פאַר אליקען איז ניטאָ וואָס מורא צו האָבען: אליק האָט שוין ניט אזוי פיעל האָר אין קאָפּ, וויפיעל בריוועלעך ער האָט איבערגעטראָגען פון באַריסען צו בערטע דער גרושה און פון בערטע דער גרושה צו באַריסען. דעריבער האָט מען ניט וואָס מורא צו האָבען און מע מעג רעדען וואָס מע וויל. און מע רעדט; מע זוכט זיך אַ וועג, מע גיט עצות, מע בויעט לופטשלעסער. דער זאגט אזוי, דער אזוי, — נאָר ענדליך בעשטימט מען, אז מע דאַרף זיך זעהען מיט ראָזען ביי בערטע דער גרושה און דאָרט אָפּרע-דען פינקטליך, אויף וואַסער אופן די ליעבענדע זאָלען קאָנען אַנט-לויפען פון דער דאָזיגער שטאָדט, און ערניץ, אין אַ קליין שטעדטעל, אַ חופּה שטעלען. און ווייל באַריס אליין קאָן דאָס דאָזיגע מיט ראָזען ניט איבעררעדען, מחמת יעדעס מאָל, ווען זיי זעהען זיך, סטייעט זיי קיין ווערטער ניט, און אַחוץ „אך!“ און „אָך!“ מיט פייעריגע קוקען און מיט הייסע ווערטער איז ביי זיי קיין מאַטע-

דיאל נישטאָ צום שמועסען, דעריבער מוז מען דערצו האָבען אַ פּרעמדען. בלייבט מעהר נישט, ווי צו וואַרפען גורל, ווער פון די דריי זאָל זיין דער דיפּלאָמאַט צווישען באַריסען מיט ראָזען? פּערשטעהט זיך, אז דער גורל איז געפּאלען אויף אייזענשטאַדטען, מחמת גאָלדענשטאַדט איז אַ הוואַט נאָר אויף צו בעקומען ערשט-טע „נאַנראַדעס“ אין דער גימנאַזיע, און זילבערשטאַדט איז אַ צו הייסער יונג, און צו אזא זאך דאַרף מען זיין אַ ביסעלע קיהלער, בעטראַכט, מיט ישוב־הדעת. קיין בעסערער פון אייזענשטאַדטען איז טאַקי נישטאָ. אייזענשטאַדט איז איין עהרליכער מאַן און אַ קאַלטע בריאה, אַ פּלעגמאַטיקער...

דאָס צוועלפטע קאפיטעל.

בערטע די גרושה ווערד ביי ראזע פוהרמאז א געהערט פון ליעבע.

שטעלט אייך פאָר א יונגע פרוי פון א יאָהר עטליכע און צוואַנציג, א נידעריגע און א גראַבליכע, מיט גרויסע שוואַרצע אויגען, מיט געדיכטע ברעמען, מיט א פנים, אויף וועלכען עס זענען אַנגעזעצט אַלערליי פּרישטשיקלעך: דויטע, בלויע, גרינע, ווייסע, מיט א ביסעל א פערריסענער נאָז, מיט צוויי קליינע שוואַרצע וואַנסילעך אויף דער אויבערשטער גראַבער ליפ, מיט א היבשער בראַדעווקע אויף דער לינקער באַק, אויף וועלכער עס וואַכסט און בליהט א בוטאָן פון זעקס אָדער זיעבען לאַנגע שוואַרצע האָר, מיט א קורצען האַלז, מיט שוואַרצע בעוואַכסענע הענד און מיט ווייסע פערעלדיגע צייהן — און אַט האָט איהר „בערטע די גרושה“.

בערטע די גרושה האָט א פנים פון א מאַנספערזאָן און א האַרץ פון א פרויענצימער, א גוט, ווייך, וואַרעם האַרץ מיט א רייכער פאַנטאַזיע פון א סך פראַנצויזישע ראַמאַנען. א גרושה איז זי געוואָרען נאָכדעם, ווי זי איז אַרײַנגעפאַלען צו א גראַבען מענשען אין די הענד, וואָס האָט אויסגענאַרט ביי איהר עטליכע טויזענד רובעל, אַוועקגעוואָרפּען זי אויף דער דריטער וואַך נאָך דער חתונה און זיך אַזוי נידעריג, אַזוי אונטענשליך אויסגעלאַכט פון איהרע טרערען, פון איהר צעבראַכען האַרץ! וואָס האָט זי

געקאנט טהון, א שוואכע פרוי, איין עלענדע אָהן עלטערען ?
 פערשטעהט זיך, ווען איהר פאָטער, שניאור שימשעלביין, זאָל
 אויפשטעהן אַצינד פון קבר און אַ קוק טהון אויף זיין אייני-
 ציגער טאָכטער, אויף זיין בערטע, וואָלט ער זיך צוריק אַ לעבע-
 דיגער בעגראָבען ! שניאור שימשעלביין האָט ליעב געהאַט זיין
 בערטע און געהיט זי, ווי דאָס שוואַרצאַפּעל פּזנ'ס אויג. שניאור
 שימשעלביין איז געווען איין אָרענטליכער מאַן און האָט זיין
 ברויט פּערדיענט מיט זיינע הענד : ער איז געווען אַ גאָלדשמיד
 און אַ יובעליר, וואָס האָט ביז'ן טוירט געהאָרעוועט טאָג און
 נאַכט און האָט איבערגעלאָזט זיין בערטען טאַקי נאָר אַ היבשען
 קאַפיטאַל. אַז שניאור שימשעלביין האָט דערפּיהלט, אַז עס איז
 שוין צייט צו שטאַרבען, איז ער געקומען צו מאיר פּוהרמאַנען,
 וואָס איז געווען זיינער אַ קרוב, און האָט ביי איהם איינגעלעגט
 דאָס געלד אויף אַ צייט, ביז זיין בערטע וועט דאַרפּען חתונה
 האָבען : שימשעלביין האָט געוואוסט, אַז פּוהרמאַנ'ס אייזערנער
 קאַסטען איז גלייך ווי די באַנק. און כך הוה. אַז בערטע איז
 אין אַ צייט אַרום געקומען צום אָפּעקון, צו מאיר פּוהרמאַן, און
 האָט איהם געזאָגט, אַז אין צוויי וואָכען אַרום האָט זי חתונה, און
 בעט איהם דעריבער צוגרייטען דאָס געלד, האָט איהר פּוהרמאַן
 געענטפּערט, אַז ער וויל פּריהער אַליין זעהען זיך מיט איהר בע-
 שערטען. ווי פּערוואונדערט איז ער אָבער געווען, ווען צו זיין
 שטיבעל מיט די דויטע לאָדען איז צוגעפּאָהרען אַ קאַרעטע, פּון
 וועלכער עס איז אַרויסגעשפּרונגען אַ פּראַנט מיט אַ צילינדערהוט,
 מיט ווייסע הענטשקעס און מיט אַ ווייסען שניפּס. דער פּראַנט
 האָט זיך פּאָרגעשטעלט : „אַרטהור פּלעכטענטהאַל“. דער דאָ-
 זיגער וויזט האָט זיך געצויגען אַ פּאָר שעה, און אַז אַרטהור פּלעכ-
 טענטהאַל האָט זיך אָפּגעזעגענט און איז אַוועקגעפּאָהרען, האָט
 זיך פּוהרמאַן געטאַפּט ביי די קעשענעס, געקוקט אויפ'ן אייזער-
 נעם קאַסטען, געקוועטשט די שליסעלעך אין דער האַנר, געשיקט
 רופּען בערטען און האָט איהר אַזוי געזאָגט :

— הער נאָר אויס, בערטע, דיין חתן איז אַ קעשענעגנב
און אַ שאַרלאַטאַן... מעהר האָב איך דיר ניט וואָס צו זאָגען.
 פערשטעהט זיך, אז בערטע האָט זיך געפונען אזוי בעלעדריגט,
 אז זי האָט דריי טעג מיט דריי נעכט געוויינט אָהן איין אויפהער.
 מאיר פוהרמאַן האָט אויסגעוויזען אין איהרע אויגען אַ „פערדאָר“
 בענער מערדער“, פונקט ווי עס ווערד בעשריבען אין די שענע
 ראָמאַנען, מיט וועלכע זי האָט זיך אָנגעלייענט ווי אַ פּוּס.
 אַרטהור פלעכטענטהאַל האָט זי געטרייסט:
 — אויף דעם דאָזיגען בעל-עגלה איז ניטאָ וואָס פאַראיבעל
 צו האָבען. ער האָט אויף זיין לעבען נאָך ניט גערעדט מיט קיין
 „ציוויליזירטען“ מענטשען. ער איז אַ פּראָצענטניק און אַ דעס-
 פּאַט!...

בערטע האָט אזוי לאַנג געוויינט איבער פוהרמאַנ'ס קאַפּ,
 ביז ער האָט איינמאָל מיט כעס אַרויסגעהאַפט אַ פאַק מיט אַסיג'ר
 נאַציעס פּונ'ס קאַסטען און האָט איהר אַ שמיץ געטהאָן אין
 פנים אַרײַן. די הענד האָבען איהם געציטערט בעת מעשה.
 — נאָ! אָט האָסט דו דאָ פינף טויזענד רובעל! מעהר
 געב איך דיר איצט ניט. לאָזען די איבעריגע פינף טויזענד
 בלייבען. נישקשה, זיי וועלען דיר צונויז קומען אויף שפעטער...
 אוי, זענען זיי איהר צונויז געקומען! אז אַרטהור פלעכטענ-
 טהאַל האָט זי בעראַבעוועט און אַוועקגעוואָרפען, און בערטע האָט
 קוים-קוים גע'פּועל'ט ביי איהם, ער זאָל איהר געבען גט, איז זי
 אַרײַנגעפּאַלען צו פוהרמאַנען אין שטוב אַרײַן מיט אַ געוויין און
 האָט איהם געקוישט די הענד. זי האָט ביי איהם געבעטען מחילת
 און האָט איהם געזאָגט, אז ער איז איהר אויסלייזער, איהר צוויי-
 טער פּאַטער. דאָס האָט איהם שטאַרק דורכגענומען. ער האָט
 אַרײַנגערופען דאָס ווייב מיט דער טאַכטער און האָט צו זיי גע-
 זאָגט מיט גרויס אויפּרעגונג:
 — נו? זעהט איהר? אָט וויינט זי. וואָס האָב איך
 געזאָגט? האָב איך דען ניט פריהער געזאָגט, אז דאָס?...

פון יענער צייט אָן איז צווישען בערטע דער גרושה און ראָזע פוהרמאן געוואָרען זאָ גוט לעבען, אַז מען איז געגאַנגען איינע צו דער אנדערער יעדען טאָג; פוהרמאן האָט דערפון גע-וואוסט און איז דערפון געווען צופריעדען: „לאָז זי זיך אויס-לערנען פון איהר, ווי אזוי דאָס“...

און ראָזע פוהרמאן האָט זיך אויסגעלערענט פֿון „בערטע דער גרושה“ אַ סך זאַכען.

„בערטע די גרושה“, וואָס האָט אַליין טייער בעצאָהלט פאַר איהר אייגענער ליבע, האָט זיך געטרייסט מיט דער פרעמדער ליבע און האָט געהאַט פּערגעניגען פון ראָזע'ס גליק. אַז ראָזע האָט איהר איבערגעגעבן אַלי, וואָס ביי איהר אויפ'ן האַרצען איז געווען, האָט איהר בערטע געזאָגט, אַז זי מוז פריהער אַליין אַנקוקען דעם, וואָס האָט „געוואונען איהר ליבע“. אַ, בערטע איז שוין אַ געשלאָגענער הונד! זי וועט מען שוין אזוי גיך ניט אָפּגאַרען — ניין!...

און באַריס פּרידמאַן איז איהר פּונ'ם ערשטען מאָל געפעלען: זיין שען געשטאַלט, זיינע לאַנגע בלאַנדע האָר, זיינע ווייסע הענד מיט די איידעלע מאַניערען זענען אזוי פּיעל געווען עהנליך מיט די מאַניערען פון אַ העלד, פון איין אמת'ען העלד, וואָס ווערד בעשריבען אין די ראַמאַנען, אַז עס איז נאָר קיין וואונדער ניט, וואָס ראָזע האָט זיך אזוי איינגעליעבט אין איהם! מע דאַרף נאָר אַכטונג געבען פון דער זייט, אַז עס זאָל דערפון, חלילה, ניט אַרויס עפּים איין אומגליק, אַז די ליבענדע זאָלען אויף תּמיד זיין גליקליך. ראָזע איז נאָך אזוי יונג!...

און בערטע די גרושה האָט זיך גענומען צו איהר אַרבייט ערנסט און געטריי. דריי יאָהר כּסדר איז זי געשטאַנען אויף דער וואַך פון דער ווייטענס און האָט געהערט, ווי די דאָזיגע טייבעלעך שושקען זיך און קושען זיך; דריי יאָהר כּסדר האָט זי געהיט, ווי אַ גוטער הונד, ביי דער טיר, אַז קיינער זאָל ניט איבער-שלאָגען די גליקליכע ליבענדע צו רעדען, אַכקען און זיפּצען און

צו קוקען זיך אין די אויגען אריין; דריי יאָהר כסדר האָט זי זיך
מקריב געווען צוליב'ן גלויב פון צוויי פרעמדע יונגע ליעבענדע
נפשות!

און זיי, די יונגע גליקליכע ליעבענדע נפשות, — צי האָבען
זיי האָטש אין זינען געהאט אַ מאָל זייער טרייע בעשיצערין.
בערטע די גרושה?...

דאָס דרייצעהנטע קאָפיטעל.

ווי אזוי דער עהרליכער אייזענשטאדט ווערד א דיפלאמאט און ווי סונציג
ער שקיעלט זיין ראַלע.

א קוק טהון אויף אייזענשטאדטען — האָט ער כאַמט אויס-
געוויזען ווי אַ מענש „מיט אַ גלאַטען לונג-און-לעבער“. צוויי
ווייסע גלעזערנע אויגען, ווי די באַנקעס, אַ לאַנגע נאָז מיט אַ
שאַרפען שפיץ, דינע ליפּען, ווייסע שימערע האָר, און אַליין אַ
דאָרער און אַ לאַנגער, אַ ביסעל אַ געהוּקערטער, אַ קורצזיכ-
טיגער, אַ פּערטראַכטער, אַ צעטראָגענער, — אַט דאָס איז דער
פּאַרטערט פון פינחס אייזענשטאדט, וועמען עס איז בעשערט צו
שפּיעלען אין אונזער ערצעהלונג אַ ראַלע פון אַ העלד, גאָר נישט
וויילענדיג און אומגערעכט, אַקוראַט ווי ניט וויילענדיג און אומד-
גערעכט ער האָט געלערענט אין דער נימנאזיע... צו וואָס האָט
ער גאָר בעדאַרפט שטודיערען, אַז זיין פּאַטער, איין אַרעמער, אַ
קראַנקער שניידער, איז ניט אים שטאַנד געווען אויסצוהאַלטען
איהם? גאָר זיין פּאַטער, דוד דעם שניידער, האָט זיך געגלוקט
דוקא, אַז זיין זוהן זאָל זיין אַ דאָקטאָר. אמת, פינחס האָט בער-
וויזען אין נימנאזיע אַ זעלטענע פּעהיגקייט און האָט אָנגעהויבען
געהן פון איין קלאַס אין דעם אַנדערען אַלץ בעסער און בעסער.
דוד דער שניידער פלעגט אָנווייזען אויף איהם מיט'ן פּערבוּיגע-
נעם פינגער:

— זעהט איהר? אַט דאָס איז מיין פּאַדפּאַרע אויף דער
עלטער. פינחס וועט זיין אַ לייט!

ווער האָט זיך געקאָנט גלייכען צו איהם, ווען זיין פינחס
איז שוין אריין אין זיעבעטען קלאַס? דוד האָט טאַקי פּערזעצט
די מאַשינע; נאָר וואָס מאַכט עס אויס? זיין פינחס איז דאָך
שוין אָבער אין זיעבעטען קלאַס, און אַט-אַט, נאָך אַ יאָהר, נאָך
אַ יאָהר — איז ער אַ דאָקטאָר! און אז מע וויל שמועסען צוריק,
האָט ער די מאַשינע פּערזעצט ניט צוליעב פינחס'ען: פינחס
האָט שוין פון לאַנג געגעבען שטונדען און זיך פּערדיענט זיין
שטיקעל ברויט. פּערקעהרט, ער האָט נאָך אויסגעהאַלטען אַ
ברודערעל אין גימנאַזיע און אויסגעהאַלטען אַ שוועסטער מיט אַ
גאַנצער פּאַמיליע.

נאָר צי איז דער זוהן אויך געווען אזוי צופרידען, ווי דער
פאָטער, — דאָס קאָנען מיר ניט וויסען. מיר ווייסען נאָר, אז
אין די קלענערע קלאַסען איז ער געווען דאָס כּפּרה-היהנרעל פּאַר
זיין אָפּגעלאָזטקייט, קורצזיכטיגקייט און תּמימות, און אין די
העכערע קלאַסען, כּשעת ער האָט שוין געגעבען שטונדען, האָט
מען איהם עקספּלאַטירט דערפּאַר, וואָס ער האָט יעדען געגלויבט
אויף נאַמנות, און ניט איין מאָל האָט ער אָפּגעהאַרעוועט אַ
קוילעכיג יאָהר אומזיסט אָהן אַ גראַשען. נאָר מעהר פון אלע
האָט איהם עקספּלאַטירט זיין עלטערע שוועסטער, וואָס האָט
געהאַט אַ טויז קינדער מיט פּערשלאָגענע קעפּ, ווי די העלצער,
און פון דעסטוועגען האָט זיך איהר געגלוסט, זיי זאָלען זיין דוקא
געשטודיערטע.

— וואָס פּאַר אַ פּנים וועל איך האָבען מיט מיינע קינד-
דער, — האָט זי גע'טענה'ט — אז זיי וועלען זיין, נאָט זאָל מיר
ניט שטראַפען פּאַר די רעד, שניידערס אָדער שוסטערס, און מיינ
ברודער פינחס וועט זיין אַ דאָקטאָר? ...
קיין פּרייע מינוט האָט אייזענשטאַרט נעבאָך ניט געהאַט
פון דער דאָזיגער שוועסטער!

און ניט נאָר אייגענע אַליין מוטשען איהם; אייזענשטאַרט
איז איין עכד כּנעני ביי יעדען אומגליקליכען שילער, וועמען די

נאטור האָט ניט געבענטשט מיט אַ מוח און מיט פעהיגקייטען. אז עס איז אונטערגעקומען איין עקזאמען, איז אייזענשטאָרט געווען פערוואָרפען מיט אַרבייט, פונקט ווי זיין פאָטער דוד דער שניידער פאר אַ יום־טוב; דעם אַנשרייבען אַ פערפאַסונג, מיט דעם צולערנען אַ פאַר טעג, דעם אונטערוואַרפען פאפיערלעך מיט „גערעשמעט זאָרטשעס“, דעם אונטערזאָגען פון אונטער דער באַנק... פערשטעהט זיך, אז פאַר אַזעלכע און אַנדערע עבירות איז אָפגעקומען אייזענשטאָרט אַליין און ניט קיין אַנדערער, און אז ער איז אָפגעזעסען אַ מעת־לעת אין קארצער, האָט זיך קיינער נישט דערמאָנט צו ברענגען איהם אַהין האָטש אַ שטיקעל ברויט. נאָך מעהר: מע האָט געלאַכט און געשפּעט פון איהם איבער זיין הילוך, איבער זיינע קליידער, וואָס זענען אויף איהם תמיד געלעגען אַזוי קאָמיש, אז מע האָט זיך ניט געקאָנט איינהאַלטען, מע זאָל ניט לאַכען; עס האָט זיך נאָך ניט געטראָפען, אז ביי אייזענשטאָרטען זאָל ליגען דער קאַלנער אָדער דאָס היטעל אויף איין אָרט, אָדער דער מונדיר זאָל זיין מיט אַלע קנעפלעך, אָדער אַ הויז זאָל ניט זיין צעשפּאַלטען ביז אַרויף. שענער פון אַלץ זענען געווען זיינע שיטערע האָר אויפ'ן קאָפּ, וואָס זענען תמיד געשטאַנען קאָפּיר, ווי ביי אַ האָהן, ווען ער צעבייזערט זיך; די פלייצעס האָט ער געהאַלטען שטענדיג אויפגעהויבען, און דעם קאָפּ איינגעבויגען אַראָפּ, און וויפיעל קלעפּ, וויפיעל קולאַקעס האָט דער דאָזיגער יונגער מענש געחאַפט אויף זיין לעבען פון זיינע חברים!...

מע קאָן ניט זאָגען, אז אייזענשטאָרט איז שטאַרק געפּלען געוואָרען בערטע דער גרושה. זי האָט איהם אויפגענומען אַזוי קאַלט, גלייך ווי ער וואָלט געווען אַ שפּיאָן, וואָס איז געקומען נאָכשפּירען און אויסטאַפען און אַנמאַכען איין אומגליק. אייזענ־שטאָרט האָט זיך ניט געפונען בעלעדיגט פון אַזאַ אויפנעמען. ער האָט איהר איבערגעגעבען שמעהענדיג ביי דער טיר, אז איהם

האָבען געשיקט זיינע חברים: גאָלדענשטאָרט, זילבערשטאָרט און פרידמאָן.
 — ווער זענען עס גאָלדענשטאָרט און זילבערשטאָרט? —
 האָט איהם בערטע געפרעגט. — איך קען זיי ניט!
 — איהר קענט זיי ניט? נישקשה, איהר מעגט זיך אויף
 זיי פאַרלאָזען; עס איז אַ גוטע חברה!
 — אַ „גוטע חברה“? וואָס דאַרפען זיי צו מיר? וואָס
 קעהר איך זיך אָן מיט זיי?
 — איהר קעהרט זיך טאַקי מיט זיי גאָר ניט אָן — אמת;
 גאָר ווייל באַרים און מיר אַלע האָבען באַשטימט, אַז היינטיגע
 וואָך מוז מען אָפּזוכען אַ מיטעל, ווי אזוי באַרים מיט דאָזען
 זאָלען...
 — שששש! — האָט איהם בערטע איבערגעשלאָגען, אַרומ'ר
 קוקענדיג זיך אויף אַלע זייטען. — קומט אַרײַן אין זאַל אַרײַן!
 בערטע האָט זיך בעטראַכט, אַז זי האָט זיך שוין צו גראָב
 געגאַנגען מיט דעם דאָזיגען יונגען מענשען, האָט זי איהם גע-
 בעטען זיך זעצען אויף אַ קרעסלע, און אַליין איז זי אַוועקגעלאָפען
 צו זיך אין צימער און איז באַלד אַרויסגעגאַנגען פון דאָרטען אין
 אַיין אַנדער קלייד, מיט אַ שען שאַלעכעל אויף די פלייצעס,
 וועלכס האָט בעדאַרפט צוגעבען חן איהר פנים. מיר האָבען
 פריהער פּערגעסען בעמערקען, אַז בערטע שימשעלביין האָט לייעב
 געהאַט שען אָנטהון זיך און גאַנץ אָפט פּערברענגען די צייט
 מיט'ן שפּיעגעל. אויף יעדען יונגען מענשען האָט זי געקוקט ניט
 אַנדערש ווי אויף אַ העלד, וואָס שפּיעלסט אַ ראָלע אין אַ ראָמאַן.
 דאָס גאַנצע לעבען, די גאַנצע וועלט איז ביי איהר געווען אַ ראָ-
 מאַן, אַ טרויעריגער ראָמאַן.
 אייניגע מינוט איז בערטע די גרושה געזעסען שטיל, אָהן
 זוּערטער, און האָט בעטראַכט דעם דאָזיגען „העלד“ פון קאַפּ ביז
 פּיס. אייזענשטאָרט האָט אויך בעטראַכט די מאַדאַם בערטע.
 צייט ער לעבט האָט ער גאָר אזאַ מיאוסע פרוי ניט בעגעגענט!

ענדליך האָט זי זיך צו איהם געווענדט, אַרויסלאָזענדיג אַ גרינגען זיפּ און אויפהויבענדיג די אויגען אַרויף:

— אפנים, אַז איהר ווייסט שוין די טרויעריגע געשיכטע פון די דאָזיגע אומגליקליכע ליבענדע? ...

— „אומגליקליכע“? פאַר וואָס אומגליקליכע?

— איהר ווייסט דען ניט, ווער זייערע עלטערען זענען? דאָס זענען דאָך דעספּאָטען, טיראַנען, פאַנאַטיקער...

— נו, איז וואָס? — האָט זי אַייזגעשטאַרט פּערוואונדערט געפרעגט.

— וואָס הייסט, נו איז וואָס? איהר פרעגט נאָך? סטייטש! אַנדערע עלטערען וואָלטען זיך אַליין געסטאַרט זייערע קינדער גליקליך צו מאַכען. אַנדערע עלטערען וואָלטען פּערשטאַנען, אַז טאָמער גרייכען זייערע קינדער ניט צו זייער צוועק, וועלען זיי דאָס ניט אויסהאַלטען; זיי וועלען יונגעהייד געהן פון דער וועלט...

בערטע האָט ציגעטראַגען דאָס טיכעלע צו די אויגען, פון וועלכע עס האָבען שוין גערונען טרערען. נאָר ווי פּערוואונדערט איז זי געוואָרען, אַז זי האָט דערהערט פּונ'ם דאָזיגען יונגען דיפּ-לאַמאַט אַזאַ מין ענטפּער:

— מיר דאַכט, אַז איהר האָט אַ טעות: איך ווייס ניט, ווי אַזוי זי, ראָזע, — נאָר באַריס וועט זיך שטאַרק ניט נעמען צום האַרצען, אויב ער וועט ניט דערגרייכען זיין צוועק... פאַר-שטעהט זיך, אַז דאָס זאָג איך נאָר אייך, ווייל איהר זענט אַ פרעמדע; ראָזע דאַרף דאָס ניט וויסען. איהר פאַרשטעהט? ...

— איך זעה שוין, וואָס פאַר אַ גוטער פּריינט איהר זענט באַריסען! איך פאַרשטעה, איך פאַרשטעה! איהר זענט איהם מקנא — איהר זענט ווי אַלע מאַנסבילען...

בערטע איז פּערפלאַמט געוואָרען פאַר כּעס. אַייזגעשטאַרט האָט זיך צעלאַכט:

- מקנא? יא, אודאי בין איך איהם טאָלי סקנא, נאָך
 איידער איך האָב אָנגעקוקט די טייערע ראָזע...
 בערטע איז געוואָרען אויסער זיך פאר כעס. זי איז אויפֿ-
 געשטאַנען פּונ'ם בענקעל און האָט זיך צו איהם געווענדט שוין
 מיט אזעלכע רעד:
 — זאָגט, וואָס דאַרפט איהר!...
 — איך דאַרף מיט אייך איבעררעדען וועגען מיין חבר באַ-
 רים פּרידמאַן, וואָס וויל חתונה האָבען פאר ראָזע פּוהרמאַן ניט
 שפעטער ווי היינטיגע וואָך. ¹⁾
 בערטע האָט זיך צוריק אַנידערגעזעצט איבערראַשט.
 — היינטיגע וואָך?! חתונה האָבען? היינטיגע וואָך?...
 בערטען האָט אַ גאָס געטהאָן דאָס כלום אין פנים אַרײַן פאר
 פרייד און פאר פחד. שוין דריי יאָהר, אז די דאָזיגע לייעב
 ציהט זיך און ציהט זיך, אָהן אַ עק, אָהן אַ סוף. אָבער אַ מאָל
 הייסע בריוולעך און וויעדער אַ מאָל הויכע ווערטער — פון
 חתונה האָבען האָט נאָך קיינער פון זיי ניט געפרובט שמועסען.
 בערטע האָט תמיד געטראָגען די דאָזיגע אידעע ביי זיך אין האַר-
 צען, נאָך זי האָט ניט געהאַט די שטאַרקייט פאַרצולעגען אַזאַ
 געדאַנק פאר די גליקליכע לייעבענדע, וועלכע האָבען איבערגע-
 לעבט אַ לאַנגען און אַ זיסען חלום. און איצט הערט זי פּונ'ם
 דאָזיגען יונגען מענשען אזעלכע עפענטליכע פּראַסטע ווערטער.
 איז דאָס מעגליך?...
 — וואָס האָט איהר געזאָגט? — פּרעגט בערטע נאָך אַ
 מאָל. — חתונה האָבען? היינטיגע וואָך? קאָן דאָס דען זיין?
 — פאר וואָס דען ניט? — האָט זי אונזער דיפּלאַמאַט
 איבערגעפּרעגט, קוקענדיג איהר גלייך אין די אויגען אַרײַן.
 — ווי אַזוי? ווי אַרום? אויף וואָסער אופן?...
 — זעהר פשוט; זיי וועלען זיך אַרויסחאַפּען ביינאַכט, בעת
 אַלע שלאָפּען, און וועלען אַוועקפאַהרען ערגיץ אין אַ שטערטעל
 און דאַרט שטעלען אַ חופּה...

— אין א שטעדטעל? ... א חופה? ... אך, וואָס פאַר אַ טייערע, וואָס פאַר אַ גליקליכע אידעע! ...

עס האָט זיך איהר באַלד פאַרגעשטעלט אַ בילד, פונקט ווי ער ווערד בעשריבען אין די ראַמאָנען: אַ צויבערליכע זומער-נאַכט... די לכּנה לייכט... דער סאַלאָווי זינגט... די ליעבענדע געהען געאַרעמט, שטאַרק צוגעדריקט איינער צום אַנדערען... וואָס קאָן נאָך זיין שענער פון דעם?

— זיי ווייסען דען, ווי אזוי, וואוהין צו אַנטלויפען? — האָט איהם בערטע אַ פּרעג געטהאָן. — און טאַמער נעמט מען זיי איבער? ...

— דאָס איז אַ קלייניגקייט. — האָט איהר דער דיפּלאָמאַט געענטפּערט. — זיי וועלען ניט זיין אַליין.

— זיי וועלען ניט זיין אַליין? ווער זשע וועט זיין מיט זיי? — איך וועל זיין; מיר וועלען אלע זיין, אויב מע וועט נאָך דאַרפּען. — האָט איהר אייזענשטאַרט געענטפּערט.

בערטע האָט זיך אויפּגעהאַפּט פּונ'ם בענקעל און האָט אָנגע-נומען אייזענשטאַרטען ביי דער האַנד און האָט זי שטאַרק-שטאַרק געדריקט.

— איהר זענט איין אַרענטליכער מאַן! איהר זענט אַ העלד! אַ העלד! ...

אייזענשטאַרט האָט איהר דערויף גאָרניט געענטפּערט; ער האָט נאָר בעטראַכט די דאָזיגע גרושה, וואָס האָט לאַנגלאַנג געהאַלטען זיין האַנד אין איהר האַנד...

* * *

פאַרנאַכט, אַז אונזער דיפּלאָמאַט איז געקומען צו בערטע דער גרושה, האָט ער זיי געטראָפּען ביידע — בערטע מיט ראָזען; זיי זענען געזעסען ביידע אויף איין קאַנאַפּע, ביידע פּערפּלאַמט, ביידע פּערוויינט, און דאָך ווי גרויס איז געווען דער קאַנטראַסט צווישען די דאָזיגע צוויי פּרויען: איינע איז געווען מאַום ווי

דער טוידט. און די אנדערע — שען ווי די וועלט, ליכטיג ווי די זון און פריש ווי דער חודש מאי! ראָזע, וועלכע די מאדאם פרידמאן האָט אָנגערופען „די קארליטשקע“, איז טאָקי באמת נישט געווען קיין הויכע, נאָר איהר ליכטיג געזיכט, איהרע געדיכטע שוואַרצע האָר, איהרע קליינע ווייסע הענטלעך, איהר שען מיינלעך און איהרע שוואַרצע טיעפע אויגען האָבען אזוי גוט געהארמאָנירט צווישען זיך, אַז אונזער דיפּלאָמאַט, וואָס האָט נאָך ביז אַהער קיין צייט ניט געהאַט זיך צוצוקוקען צו שענע מיידלעך, איז אַ ביסעל ווי צעמישט געוואָרען און האָט זיך ניט געקאָנט געפינען קיין אָרט נאָכדעם, ווי די מאדאם שימשעלביין האָט איהם פאַרגעשטעלט פאַר איהר.

בערטע איז אַוועקגעגאַנגען שטעהן ביי דער טיר, ווי איהר שטייגער איז, אכטונג געבען, טאָמער געהט עמיצער אַרײַן, און אַייזענשטאַרט איז איבערגעבליבען אויג אויף אויג מיט ראָזע פוהרמאַן. אַך! וואו איז אַהינגעקומען זיין שטאַרקייט, זיין פּראָסטקייט? ער האָט נישט געקאָנט עפענען דאָס מויל צו רעדען אַ האַלב וואָרט, און פאַר גרויס חרפּה און צעמישטקייט האָט ער אומגעהרען מיט'ן עלענבויען צעבראַכען דאָס גלאַז פּונ'ם שפּיעגעל, וואָס איז געשטאַנען הינטער זיינע פלייצעס... בערטע איז אַריינגעלאָפּען ניט טוידט ניט לעבעדיג, און צונויפֿ קלייבענדיג דאָס צעבראַכענע גלאַז, האָט זי געוואָלט טרייסטען דעם אומגליקליכען דיפּלאָמאַט. נאָר מעהר זי האָט גערעדט, איז ער אַלץ מעהר צעמישט געוואָרען — ביז ער איז ענדליך אויפֿגעשטאַנען, געחאַפט דאָס היטעל, אַ נייג געטהאָן זיך צו ביידע דאַמען, עפּיס אַ מורקע געטהאָן אונטער דער נאָז, עפּיס זעהר נאַריש, און אַרויס פּון בערטע דער גרושה'ס הויז.

אַט ווי אזוי עס האָט זיך געענדיגט דער ערשטער דיפּלאָ-מאַטישער אַרייספּאַהר פּון אונזער יונגען, נאָר זעהר בעגאַבטען אַייזענשטאַרט!

דאָס פיערצהנטע קאפיטעל.

אלע הארעווען צוליעב דעם פרינץ.

אין דער דאָזיגער צייט ווען אייזענשטאָרט מיט בערטע שימשעלביין האָבען געפלאַנעוועט, ווי אזוי מיטצוהעלפען באָריס פרידמאַנען מיט ראָזע פוהרמאַן, איז אונזער פרינץ באָריס געזען סען צעלענט ביי דער מאַדאַם רעגענבויגען אין גאַס-צימער אויף אַ פאָטעל מיט אַ ציגאַר אין די צייהן, אַ פּוס פערלענט איבער אַ פּוס, די הענד אין די קעשענעס, און האָט דערצעהלט, ווי גלענדי צענד ער האָט אָפּגעגעבען דעם לעצטען עקזאַמען, ווי אזוי עס שטעהט איהם פאַר אַ שווערע צייט דעם אוניווערזיטעט דורכ צומאַכען, ווי אזוי ער רעכענט נאָכדעם פאַהרען קיין אויסלאַנד שטודיערען.

אַקעגען איהם זיצט די מאַדאַם רעגענבויגען, נישט קיין יונגע דאַמע מיט געלע האָר און מיט עטליכע בראָדעווקעס אויפ'ן פנים, און ביי דער זייט, מיט ביכלעך אין די הענד, זיצען איהרע צוויי טעכטער, אויך געלע, געראַטענע איינע אין דער אַנדערער, פונקט ווי צוויי טראָפּען וואַסער.

מאַשא און פאַשא (אזוי רופט מען זיי) סענען שוין פון לאַנג באָריסען. זיי געדענקען איהם נאָך, אַז ער איז אַרומגעלאָפּען איבער'ן מאַרק מיט זיינע אָפּגעריסענע חברים און בעפאַלען מען-שען אין די גאַסען. נאָך פון יענער צייט איז שוין אַוועק אַ סך

יאחרען, און באַרים איז שוין ניט יענער באַרים, וואָס אמאָל —
 ניין! דאָס איז שוין אַ יונגער מאַן מיט שענע מאַניערען, אַ גע-
 בילדעטער, אַ קלוגער, אַ פּריליכער און — אַ „סטודענט“! ...
 מאַשאַ און פּאַשאַ — ביידע ווינשען זיך מיט'ן גאַנצען האַרצען
 נישט קיין ערגערע חתנים, ווי באַרים פּרידמאַן. זיי ווייסען אָבער
 גאַנץ גוט, אַז באַרים פּרידמאַן וועט ניט נעמען ניט מאַשען און
 ניט פּאַשאַען: באַרים פּרידמאַן פּאַהרט קיין פעטערבורג, און
 נאָכדעם קיין אויסלאַנד... נאָר איין מאַדאַם רעגענבויגען האָט
 נאָך אַ האַפּענונג, אַז באַרים פּרידמאַן וועט — ניט היינט איז
 שפּעטער — געוויס זיין איהר אידעם. און פאַר וואָס דען ניט?
 דער הער רעגענבויגען איז רייכער פון פּרידמאַנען און קאָן געבען
 אַ הונדערט טויזענד רובעל טרין, און די מאַדאַם פּרידמאַן, מיט
 וועלכער זי לעבט אזוי צונויפגעלעגט, האָט איהר ניט איין מאָל
 געגעבען אַנצוהערען, אַז, אדרבה, זי וואָלט נאָך זעהר געווען צו-
 פּריעדען...

— איהר געהט היינט אין טהעאַטער אַרײַן? — פּרעגט
 איהם די מאַדאַם רעגענבויגען און וואַרפט אײַן אויג אויף די
 טעכטער, וואָס ווערען ביידע רויט ווי פּייער.

— דאָ אין טהעאַטער? — ענטפּערט באַרים. — פּע! אין
 פעטערבורג איז האָטש כּראַי צו געהן אין טהעאַטער, אָדער, אַשטוי-
 גער, אין אויסלאַנד... נו, און איהר געהט אין טהעאַטער? —
 האָט זיך באַרים פּערהאַפּט.

— מיר האָבען שוין אפילו בילעטען! — ענטפּערען איהם
 ביידע רויטע מיידלעך און ווערען נאָך רויטער.

— אַך, פּאַרדאָן! — זאָגט צו זיי באַרים. — אויב אזוי,
 געה איך אויך מיט אײַך.

די מאַדאַם רעגענבויגען ווערד צעגאַנגען פאַר נחַת. אין
 איהר פּאַנטאַזיע שטעלט זיך איהר שוין פאַר, ווי אזוי באַרים
 געהט צו צו איהר און בעט זי גראַטולירען. זי ווייסט נאָר ניט,
 ווער פון די ביידע איז די כּלָה: מאַשאַ, צי פּאַשאַ? ... נאָר עס

איז קיין חילוק ניט. אבי באָרים איז איהר איידעם. זי זאָגט צו זיין מוטער: „איאָ? וואָס האָב איך אייך געזאָגט?“ און די מאַדאַם שפיעגעלגלאַז ווערד אלערליי קאָליערען פאַר קנאה. און די מאַדאַם שטעכענהאַלץ קוויטשעט מיט איהר קול: „עס קאָן ניט זיין! עס קאָן ניט זיין!“...

נאָר ניט אזוי קלערט די מאַדאַם פרידמאַן. די מאַדאַם פרידמאַן קוקט אַ סך ווייטער און אַ סך העכער! זי חלומ'ט איצט, אז איהר באָרים וועט ווערען אַ מיליאָנער!

ווי אַרום? — זעהר פשוט! צו וואָס טויג איהם שטר דייערען? צו וואָס נוצט דאָס איהר, אז איהר זוחן זאָל זיין אַ דאָקטאָר אָדער איין אָרעמער אַרוואַקאַט! וואָס איז? ער קאָן זיך נישט דערשלאָגען צו אַ גרויסער, אַ גלענצענדער פאַרטייע? ... עס קאָן אלץ געמאָהלט זיין! ובפרט נאָך אין אויסלאַנד, אז מע וועט זיך נאָר בעקענען מיט איהר באָריסען!

דאָס זעלבע האָט געטראַכט דער פאָטער אויך, נאָר אויף איין אנדער אופן:

„מיין ברודר איז נישקשה פון אַ שאַרלאַטאַן, כלעבען... אין איין זומער פערלעכט דריי טויזענד רובעל און אַ חוץ אָנגע'חתמ'עט וועכטלען אויף אַ פאָר טויזענד רובעל! דו פערשטעהסט צי ניין? אז מלכה וועט איהם אזוי נאָכגעבען, קאָן ער ווערען לייטענגלייך... געלערענט, געלערענט — ביז מע האָט איהם אַרויסגעטריבען פון דער גימנאַזיע. איין עק, אַ סוף — אויס לערנען! גענוג! מע דאַרף איהם געמען אַ ביסעל צום געשעפט און ברעכען די ביינער, טאָמער וועט פון איהם ווערען האָטש אַ שטיקעל מענש, דו פער-שטעהסט צי ניין?“

מיט איינעם וואָרט — אלע האָבען גערעדט פון באָריסען, אלע האָבען געבויעט אנדערע פלענער פון זיינטוועגען, אלע האָ-בען איהם געוואָלט פערזאָרגען: דער פאָטער, די מוטער, די מאַ-דאָם רעגענבויען, די מאַדאַם שטעכענהאַלץ, די מאַדאַם שפיעגעל-גלאַז, גאָלדענשטאַרט, זילבערשטאַרט, אייזענשטאַרט, בערטע שימ-

שעלביין און ראָזע פוהרמאן — יעדער נאָך זיין השגה און נאָך זיין פערשטאַנד; נאָר איין מענש האָט ווינציגער פון אַלע געטראַכט וועגען איהם; דער דאָזיגער מענש איז געווען טאָקי ער אַליין. גאנץ אויפגעלעגט איז ער זיך געזעסען אין טהעאַטער צוויי שעהן מאַשאַ מיט פאַשאַ רעגענבויען, וואָס זענען געווען אויף דעם זיבעטען הימעל פאַר פרייד, פאַר גדלות און פאַר פערנע-ניגען. אָ! ווען די מאַדאַם שטעכענהאַלץ זאָל זיין אַצינד אין טהעאַטער! מיט וואָסערע אויגען וואָלט זי געמוקט אויף זיי!... נאָר די מאַדאַם שטעכענהאַלץ איז אַצינד גראַדע ניט געווען אין טהעאַטער; אויף איהר אָרט איז געזעסען איין אַנדער דאַמע, וואָס האָט ניט אַראָפּגעלאָזט קיין אויג פון מאַשאַ מיט פאַשאַ רעגענבויען און פונ'ם קאוואַליער, וואָס איז געזעסען צווישען זיי, ווי אַ פערשולדיגטער צווישען צוויי זשאַנדאַרמען. די דאָזיגע דאַמע איז געווען נישט מעהר און נישט וועניגער ווי בערטע שימשעלביין.

איך ווייס ניט, אויב עס האָט עמיצער אַמאָל, צייט די וועלט שטעהט, געוואָרפען אַזעלכע פייעריגע אויגען אויף זיין ערנסטען שונא, ווי בערטע שימשעלביין האָט אין דעם אָבענד געוואָרפען אויף באָריס פרידמאַנען... סטייטש! נאָך אַ מאָל! אין אַזאַ צייט? אין טהעאַטער? און מיט וועמען?

אויב איהר מיינט אָבער, אַז בערטע שימשעלביין האָט גע-מאַכט דערפון אַ גאַנצען עסק — האָט איהר אַ טעות. בערטע האָט טאָקי ניט צוגעמאַכט מיט קיין אויג אַ גאַנצע נאַכט און האָט זיך געקאַטשעט פון איין זייט אויף דער אַנדערער, זיפצענדיג און קרעכצענדיג, נאָר אויף מאָרגען, אַז ראָזע איז צו איהר גע-קומען, האָט איהר בערטע אפילו נישט מזכיר געווען וועגען דעם, וואָס איהרע אויגען האָבען געזעהען אין טהעאַטער. זי האָט נאָר אַוועקגעשיקט איהר מענשען צו אַליס דעם משרת, וואָס האָט שוין מיט'ן קוק פערשטאַנען, וואָס מע מיינט, און האָט פון זיין זייט אויך אַ וואונק געטהאָן צו זיין יונגען פרינציפאַל. באָריס האָט

אָבער איצט קיין צייט ניט געהאַט צו געהן: ער איז געזעסען מיט דער מוטער און מע האָט געפיהרט אַ נויטיגען שמועס. אליק האָט דאָס איבערגעגעבען בערטען, און בערטע האָט בע־פּוילען, אַז אַיזענשטאַרט זאָל, למען השם, קומען צו געהן וואָס גיבער. אַיזענשטאַרט האָט זיך באַלד גענומען צו באַריסען, אַוועקגעפיהרט איהם ווייט אין נאָרטען אַריין און האָט מיט איהם געהאַט זעהר אַ וויכטיגען שמועס.

אָט וואָס פאַר אַ שמועס זיי האָבען געהאַט:

באָריס פּאָהרט אַוועק אין אַ חודש אַרום מיט דער מוטער קיין אויסלאַנד... ער דאַרף פּאָהרען; ער מוז פּאָהרען קיין אויס־לאַנד: ערשטענס, אַ ביסעל צעשלאָגען זיך די געדאַנקען נאָך דעם שענעם עקזאַמען. צווייטענס, וועט ער זיך אַ ביסעל אויס־רייבען, אַנטוויקלען. דריטענס, קאָן ער ניט אָפּזאָגען זיך מוטער, וועלכע האָט איהם אַזוי ליעב. פיערטענס, איז דאָס טאַקי זעהר אַ נויטיגע זאַך: זעהען אַ נייע וועלט. פינפטענס, איז דאָס איהם זעהר נוצליך פשוט פאַר'ן געזונד... און וואָס קעהר זיך דאָס אָן מיט דער „אידעע“, מיט זיין ראָזע, וועלכע וועט איהם לייכטען אומעטום ווי אַ גלענצענדער שטערן? ... וויבאַלד ער וועט נאָר קומען צוריק, אַזוי וועט ער זי מיט גוואַלד אויסרייסען פון די הענד פון די דעספּאָטען און וועט אַוועקפּאָהרען מיט איהר ווייט־ווייט. דערוויייל וועט ער זיך מיט איהר איבערשרייבען אָפּט, אַלע טאַג, אַלע טאַג...

די נאַנצע צייט האָט אַיזענשטאַרט געהאַלטען דעם קאָפּ אַראָפּגעלאָזט און האָט ניט געענטפערט דאָס צווייטע וואָרט. נאָר אַז באָריס האָט געענדיגט, האָט ער אויפגעהויבען דעם קאָפּ, אַנידערגעשטעלט זיינע גלעזערנע באַנקעס אויף באַריסען און האָט איהם אַ פרעג געטאָן:

— באָריס! זאָג מיר דעם רעכטען אמת: דו האָסט ליעב ראָזען? דו האָסט זי שטאַרק ליעב? ...

— אייזענשטאדט! דו ביזט משונגע, צי וואָס? ... צי האָב
 איך זי ליעב? וואָס פרענסט דו? ...
 אליק האָט געזוכט באַריסען אין גאַרטען און האָט איהם גע-
 זאָגט אַז דער פּאָטער רופט איהם. באַריס האָט זיך מקייה געווען:
 די גלעזערנע באַנקעס פון זיין חבר אייזענשטאדט זענען פאר
 איהם געווען זעהר שווער איבערצומראַגען... דעם גאַנצען טאָג
 האָט זיך באַריס אויסבעהאַלטען פון איהם.
 פאַרנאָכט, אַז אייזענשטאדט איז אוועקגעגאַנגען צו בערמע
 דער גרושה, איז איהם געוואָרען גרינגער אויפ'ן האַרצען...

דאָס פופצעהנטע קאָפיטעל.

יערער האט זיך זיין פעקעל.

אַט וואָס פאַר אַ בריוועל ראָזע פוהרמאַן האָט יענע טעג
בעקומען פון איהר באַריסען:

„טייערע, טייערע ראָזע מיינע! איך קוש דיר פון דער-
ווייטענס. צו מיין אומגליק קאָן איך דיר נישט זעהען... אַ! דו
פערשטעהסט וואָס הייסט ביי מיר דיר ניט זעהען? ... מע היט
מיך... מע קוקט אויף מיר מיט טויזענד אויגען... מיין מוטער
האַט מיך אזוי ליעב, אַז זי לאָזט מיך ניט אָפּ אויף קיין מינוט.
אַ! איך בין אַיין אומגליקליכער! ... איך בעט דיר, ראָזע, נעם-צו
מיין חבר אַיזענשטאַדט גלייך ווי מיך אַליין. דאָס איז אַ זעל-
טענער אַרענטליכער, גוטער מענש! פאַר איהם איז ניטאָ קיין
סודות — ער מעג אַלץ וויסען, ער ווייסט אַלץ און איז אזוי קלוג,
אזוי געטריי און איבערגעבען מיט'ן גאַנצען לעבען!“

יא, אמת. אַיזענשטאַדט איז טאַקיי אַ גאַנץ אַרענטליכער
מאַן, אַ גוטער, אַ קלוגער. ראָזע האָט אָבער אַ סך בעסער גע-
וואָלט זעהען זיך מיט איהר באַריסען. ווי מיט אַיזענשטאַדטען.
זעהען באַריסען אַיין מינוט. הערען פון איהם אַיין אַינציג וואָרט
איז ביי איהר געווען אַ סך טייערער און ליעבער, ווי צו זעהען
אַיזענשטאַדטען דריי שעה כסדר און רעדען מיט איהם אַ גאַנצען
טאַג! ... אונזער יונגער דיפלאַמאַט האָט דאָס זעהר גוט פער-

שטאנען, נאָר וואָס האָט ער געזאָלט טהון, אז באַריס האָט פאָרט
 ניט געקאָנט קומען אַהער? אייזענשטאַרט האָט איהר אויסגע-
 וויזען מיט אַזעלכע ראיות, אז ראָזע האָט ניט געקאָנט קלערען
 אַנדערש. אין אַ צייט פון צוויי וואָכען האָט אייזענשטאַרט
 אַרויסגעזעהן, אויף וויפיעל ראָזע'ס ליעבע צו זיין חבר איז שטאַרק,
 אז אויסער באַריסען האָט פאַר איהר נישט עקזיסטירט קיין מענש,
 קיין וועלט, קיין ליעבע, קיין גליק; „באַריס“ — אָט דאָס איז
 געווען איהר גאָט, אויף וועלכען עס איז געהאַנגען איהר נאַנצע
 האָפענונג אין לעבען. איינס פון די צוויי: אָדער באַריס. אָדער
 דער טוירט! ...

וועגען דעם האָט אייזענשטאַרט גענוג געכט פערבראַכט אין
 שמועסען מיט בערטע שימשעלביין.

— שלעכט, בערטע! — האָט ער איהר איינמאָל געזאָגט, בעת
 זיי זענען געבליבען אליין ביינאַכט אין זאַל אויף דער קאַנאַפע. —
 שלעכט! מע דאַרף זעהען געמען אַנדערע מיטלען ער זאָל ניט
 פאַרשוואונדען ווערען פון אונזערע הענט...

— ווער? ווער זאָל ניט פאַרשוואונדען ווערען? — האָט
 איהם בערטע מיט שרעק איבערגעפרעגט.

— אונזער פרינץ, באַריס...

בערטע האָט אַ פאַטש געטהאָן מיט די הענד און כמעט
 וויינענדיג אַרויסגערעדט:

— אייזענשטאַרט! איהר זענט אַ שלעכטער! איהר האָט
 תמיד ליעב צו זאָגען אַזעלכע שרעקליכע זאַכען, אז עס איז גאָר
 אַ מורא מיט אייך צו רעדען! ...

אייזענשטאַרט האָט אויף איהר אַנידערגעשטעלט זיינע גרויסע
 אויגען, וועלכע זענען ניט געווען אזוי בייז און מורא'דיג, ווי די
 מאַדאַם שימשעלביין האָט געמיינט. זי האָט איהם נאָך אַ מאָל
 איבערגעפרעגט:

— איך פאַרשטעה ניט, וואָס איהר מיינט... וואָס ווילט איהר
 זאָגען? ... באַריס האָט ניט ליעב דאָזען? ...

— ניין, פארקעהרט, ער האָט זי דוקא ליִעב. נאָר עס קאָן זיך טרעפּען, אז ער זאָל אַנטלויפּען... אויסרייסען זיך — און אַנטלויפּען פּון ראָזען אויף תּמיד...

אזעלכע מרה־שחורה'דיגע געדאַנקען האָבען שטאַרק געווירקט אויף דער מאַדאַם שימשעלביין; איהרע טרערען, וואָס האָבען זיך קיינמאָל לאַנג ניט געלאָזט בעטען, האָבען זיך איצט ווי פּון אַ קוואַל געגאַסען. אייזענשטאַדט האָט אין דער דאָזיגער צייט אַרייַנגעקוקט אין בוך אַריין, און אז ער האָט דערזעהען, אז די טרערען הויבען אָן ווערען שיטערער און די אויגען טריקענער, האָט ער זיך וויעדער צוגערוקט צו בערטע דער גרושה און האָט איהר איבער געגעבען זיינע געדאַנקען, פאַר וואָס ער קלערט אַזוי, און די מאַדאַם שימשעלביין האָט ענדליך געמוזט איינשטימען מיט איהם, אז ער האָט רעכט, — ניט אינגאַנצען, נאָר אַ ביסעל.

— וואָס זשע טהוט מען דערצו? — האָט זי איהם געפרעגט.

— מע דאַרף ניט שלאָפּען. מע דאַרף זיך באַקלערען. איך

וועל פּרובּען, טאַמער וועט מיר געראַטען...

— אייזענשטאַדט! איהר זענט דער עהרליכסטער, דער בעסטער

מער מענטש אויף דער וועלט! איהר זענט אַ ווירקליכער העלד!...

* * *

וואָס געהט דאָס אָן באַריסען, וואָס זיינע פּריינד האָרעווען אַזוי פּון זיינעטוועגען? דער דאָזיגער וואוילגעבוירענער פּריינד, דער קינפטיגער יורש פּון דער גלענצענדער פּירמע „פּירדמאַן“, איז פּון קינדווייז אָן אויפגעצויגען געוואָרען דערויף, אז אַלע דאַרפּען האָרעווען אויף איהם, און עס וואָלט איהם נאָר געווען אַ וואונדער, ווען עמיצער זאָל פּרעגען, פאַר וואָס איז דאָס אַזוי? כּטבע ניט קיין שלעכטער, מיט אַ ווייך האַרץ, האָט איהם די ברייטע ערציהונג געמאַכט פאַר אַ מענשען מיט אַ שוואַכען, נאָר אַ גוטען כאַראַקטער. דערפאַר האָט איהם יעדער ליִעב געהאַט און געשעצט נאָך זיין ווערט. אויף זיין לעבען האָט ער נאָך קיינעם ניט אָפּגעוואָגט,

וואָס מע האָט ביי איהם געבעטען, און גענעבען און געטהאָן מיט דער ברייטער האַנד, וויפיעל ער האָט נאָר ככה געהאַט צו געבען און צו טהון; און הגם אייזענשטאַרט האָט נאָך פון איהם קיין שום טובה נישט געהאַט און ניט געפאָדערט, דאָך האָט זיך באַריס ניט געפרענט, פאַר וואָס לויפט דער דאָזיגער דיפלאָמאַט אַלע טאָג, ווי אַ פער'סמ'טע מויו, צו בערטע דער גרושה מיט זיינע קוויטלעך צו ראָזען און מיט ראָזע'ס בריוועלעך צוריק? עס איז אַ סברה, אז אייזענשטאַרט אַליין האָט זיך אויך וועניג בעשעפטיגט מיט דער דאָזיגער פראַגע, פאַר וואָס עס ציהט איהם עפּים אַהין? ערשט נאָכדעם, אין אַ צייט אַרום, דעמאָלט ווען ראָזע... נאָר מיר פער-לויפען צו פריה; עס איז ניטאָ קיין ערגערע זאָך ווי דאָס, וואָס דער שרייבער האָט קיין צייט ניט און האַפּט איינס פאַר דאָס אַנדערע, גלייך ווי עמיצער שלאָגט איהם האַלז און נאַקען... האָב צייט — ס'וועט ניט אַנטלויפען!

גאַלדענשטאַרט און זילבערשטאַרט האָבען זיך תחילת אפילו יאָ אַ ביסעל געוואונדערט דערויף, וואָס דער דיפלאָמאַט פערברענגט טעג מיט נעכט ביי דער „גרושה“, נאָר ווייטער-ווייטער האָבען זיי אויפגעהערט זיך צוקוקען דערצו, ווייל יעדער מענש האָט זיך זיין פעקעל.

גאַלדענשטאַרט און זילבערשטאַרט זענען געווען אזוי שטאַרק פערנומען מיט זייערע אייגענע פעקלעך, אז עס איז זיי שוין נאָר אין קאָפּ נישט געקראַכען באַריס פרידמאַנס לייעבע מיט אייזענ-שטאַרט'ס דיפלאָמאַטיע. גאַלדענשטאַרט און זילבערשטאַרט זע-נען געקומען אַהער צו זייער חבר, אַ ביסעל אַפּרוהען זיך פונ'ם יאָהר, אַ ביסעל לעבען, אַנטרינקען זיך מיט דער פרייהייט איין מאָל פאַר אַלע מאָל, ובפרט אז עס שטעהט נאָך פאַר זיי פאַר אזא שווערער וועג, איין אוניווערזיטעט אויף פיער אָדער פינף יאָהר. מיט וואָס פאַר אַ זיסקייט ליגען זיי אַצינד אויסגעצויגען אויפ'ן גראָז ערגיץ אונטער אַ בוים און קוקען אַרויף אויפ'ן בלויען זומער-דיגען הימעל! ווי טייער איז די פרייהייט! נאָר ניין, ניט דאָס,

וואָס זיי האָבען געזוכט, האָבען זיי דאָ געפונען. דאָס גרינע שמע-קענדיגע גראָז מיט די בלעטערדיגע בוימער האָבען זיי ניד פער-ביטען אויף דעם געלען מויער פון דעם הערר רעגענבויען, און דעם בלויען זומערדיגען הימעל האָבען זיי פערביטען אויף די געלע, נאָר געזונטע און פרישע טעכטער פונ'ם הערר רעגענבויען.

מאָשאַ און פאָשאַ רעגענבויען זענען נישט קיין יונגע, נישט קיין שענע, נישט קיין איבעריג קלוגע, נישט קיין זעהר געבילדעטע — נאָר וואוילע מיידלעך, אויסגעצייכענטע מיידלעך. עס איז אַ פער-געניגען צו קוקען, ווי אזוי די דאָזיגע צוויי שוועסטער געהען-ארויס אויפ'ן שפאָציער תמיד געאָרעמט, שטענדיג צוזאַמען, גלייך גע-קליימט — נאַטירליך, זעהר עלעגאַנט, און נאָך דער לעצטער מאָדע — שטענדיג אין איין צייט, שטיל, פּיין, בנעימות, ליעבליך, פריינדליך — פונקט ווי שוועסטער דאַרפען געהן. קיינער וועט נאָר ניט וועלען גלויבען, אַז ביי זיך אין דער היים זענען זיי צוויי-שען זיך די ערגסטע שונאים און רייסען זיך הונדערט מאָל אין טאָג, ווי די קעץ. וואָס איז דאָ צו וואונדערען זיך? נאָט האָט זיי אזוי שוין בעשאַפּען, אַז זיי מוזען זיך קריעגען צווישען זיך, וואָרום אַז מאָשאַ זאָגט „ווייס“, מוז שוין פאָשאַ זאָגען „שוואַרץ“. עס קאָן זעהר געמאָהלט זיין, אַז עס איז דערפאַר, ווייל זיי זענען ביידע גלייך צערייצט, צעבייזערט דערמיט, וואָס זיי האָבען ביידע רויטע האָר מיט לאַנגע שפיצעכניגע נעזער און גרויסע אוי הערען; עס קאָן זיין, אַז דערפאַר, ווייל זיי זענען ביידע אַ ביסעל אַריבער-געוואַכסען, ביידע פערזעסענע, אָהן חתנים; און עס קאָן זיין, אַז דערפאַר, ווייל מאָשאַ האָט גערעכענט, אַז איבער פאָשאַ'ן איז זי אזוי אומגליקליך, און פאָשאַ האָט געדוונגען פערקעהרט, אַז די נאַנצע צרה איז ווייל זי האָט איין עלטערע שוועסטער, וועלכע הייסט מאָשאַ... נאָר ווי אזוי די מעשה איז דאָרט געווען, — די דאָזיגע צוויי שוועסטער האָבען געפיהרט צווישען זיך מלחמה אַ צייט מיט יאָהרען. נישט דער פאָטער, וואָס איז זעלטען אין דער היים געווען, נישט די מוטער, וואָס האָט מורא געהאַט אַרייני-

מישען זיך צווישען זיי, האָבען זיי נישט געשטעהרט צו קריעגען זיך, זירלען זיך, שעלמען זיך — און אָפּטמאָל — צווישען אונז זאָל עס בלייבען — טאָקי פּאַטשען זיך...

כעס איז, געוועהנליך, ניט אזא טייערע מעלה; דאָך פּער-שטעהען מיר, אז יעדער האָט אַ גאל און אַ מענש איז ניט קיין אַייזען. ווי אזוי זאָל מאַשאַ ניט זיין אין כעס אויף פּאַשאַ'ן, אז זי פּערגניט זיך נאָך שפּאַרען און זאָגען אויף צרלהכעים, אז זי'ל-בערשטאָרט איז אַ שוטה?

— ער איז קלינער פון דיר, מאַשאַ!

— פּאַרשטעהט זיך: פּאַשאַ אַליין זאָגט אזוי — דאַרף מען איהר גלויבען! איהר ווייסט, ווער עס זאָגט? דאָס זאָגט פּאַשאַ, מיין שוועסטער פּאַשאַ! איהר קענט זי, צי ניין?...

— צי מ'ך קען מען, צי ניט, — ד'ך, מאַשאַ, קען מען אודאי! מע קען ד'ך, דאַנקען גאָט, אומעטום, מע קען ד'ך. מע האָט געהערט פון דיר...

— געלויבט איז גאָט, וואָס מע קען מ'ך! מע וואָלט מ'ך נאָך מעהר געקענט, ווען איך זאָל ניט האָבען ד'ך פאַר אַ שוועסטער! טער!...

— ע? איך מאַך דיר קאַליע? איך פּאַרשטעה!...

— דו מאַכסט מיר קאַליע? דו? דו? דו? ... וואָס איז? ווער ביזט דו אַזעלכע? ווער ביזט דו? אדרבה, ווער ביזט דו?...

— ווער איך בין? עס איז שוין גענוג פאַר מיר, אז איך בין מיין שוועסטער'ס אַ שוועסטער!...

— צו פיעל כבוד פאַר דיר! וואָלסט זיך שוין טאָקי, כלעז בען, געמאָגט אַריבערטראָגען מיט'ן פּעקעל אַהין, וואו מע האָט שוין לאַנג צוגענדייט פאַר דיר איין אָרט!...

— דו ביזט עלטער, שוועסטער-לעב!...

— ע? דו הויבסט שוין אָן צו שעלמען? נא זשע דיר!

נא! נא!...

— נא דיר צוריק! ...!

.

און עם קומט צווישען זיי פאָר אזעלכס, וואָס עם פאָסט ניט פאָר קיין פריילינגס, וועלכע שפיעלען פיאַנע און האַלטען אַ ביכעל אין דער האַנד. און דעריבער האָבען מיר אויסגעשטעלט דריי שורות מיט פינטעלעך.

און מערקווירדיג! טאָמער האָט עמיצער געזאָגט אַ שלעכט וואָרט אויף מאַשאַ'ן, האָט פאָשאַ יענעם געקאָנט אויסרייסען די אויגען, און וויעדער צוריק, ווען פאָשאַ איז ניט געזונד געווען, האָט מאַשאַ ניט צוגעמאַכט מיט קיין אויג נאַנצע נעכט און איז אויס-געזעסען נעבען איהר טאַקי נאָר ווי אַ שוועסטער קאָן זיצען. עם איז זיי שווער געווען צו נעמען אויף די געדאַנקען, וואָס וועלען זיי טהון, אַז זיי וועלען זיך דאַרפֿען צעשיידען, צעשיידען אויף תמיד, אויף אייביג? דער דאָזיגער געדאַנק האָט נישט איין מאָל אַרויסגערופֿען טרערען אויף זייערע אויגען, געוועהנליך, בעהאַל-טענדיג איינע פאָר דער אַנדערער. נאָר גאָט דער האַר האָט זיי אָפֿגעהיט פֿון צעשיידען זיך, און עם איז זיי בעשערט געווען צו פֿערברענגען אַלע זייערע בעסטע יונגע יאָהרען נאָר צוזאַמען, און דאָס דאָזיגע האָט זיי געמאַכט נאָך מעהר בייז, נאָך מעהר צע-רייצט, ביז זיי זענען גאָר געוואָרען אָפֿגעזונדערט פֿון זייערע אַמאָ-ליגע חבר'טעס און בעקאַנטע און פֿון דער גאַנצער שטאָדט, און דערפֿאַר האָבען זיי בעקומען אין שטאָדט אַ נאָמען: „די אַלטע מוידען“...

— אָן געהען זיי שוין, די אַלטע מוידען! ... וואָס וועלען זיי אויסזיצען, איך בעט אַיך? רעגענבויען איז ניט קראַנק צולעגען נאָך עטליכע צעהנדליג טויזענד רובעל און קריגען זיי חתנים, האָטש וואָסערע חתנים ס'איז, אַבי זיי זאָלען זיך ניט אַרומבלאָנקען אזוי ביז צום גרויען צאַפּ!

און די צייט שטעהט נישט אויף איין אָרט. איין יאָהר יאָגט דאָס אַנדערע. דער הערר רעגענבויגען קומט פון פעטערבורג און פאָהרט וויעדער אַוועק אויף אַ גאַנץ יאָהר צו זיינע געשעפטען. די מאַדאָם רעגענבויגען קוקט אויף די טעכטער מיט רחמנות און זיפצט און קרעכצט, אָדער זי געהט אַוועק צו דער מאַדאָם פריד-מאַן און ברענגט פון דאָרטען פעק מיט רכילות. און וויעדער די אייגענע בלאָטע פאַר פּסח. וויעדער די שרעקליכע היצען מיט דעם שלעכטען ריח אום תמוז. וויעדער די ברענענדיגע פרעסט אום ווינטער. אַלץ די אייגענע האַלב-איינגעפאלענע קלייטען מיט די פעריאָמערטע קרעמערקעס אין מאַרק, וואָס שלעפען פאַר די פּאַלעס. וויעדער די אייגענע פיזיאָנאָמיעס מיט די קאָסטיומען אויף יעדען טריט. וויעדער די אייגענע „אינטעליגענציע“, וואָס פערפלייצט אַלע שבת די באַרדיטשע ווער גאַס, איינגעטונג-קען אין זייד און אין סאַמעט מיט אַ סך רויטע, גרינע, בלויע, געלע סטענגעלעך אויפ'ן האַלז, מיט זיסע, זויערע, ביטערע, ווייניגע, גע-זאַצענע שמייכלעך אויף די ליפּען... ווען וועט דאָס שוין האָבען איין עק? ווען וועט קומען אַ שרפה אויף דער דאָזיגער שטאָרט? ווען וועט קומען אַ מפּלה אויף אַלע מאַנספּערזאָגען? ...

פונקט אין דער דאָזיגער צייט האָט זיי באַריס פרידמאַן פאַרגעשטעלט זיינע צוויי געטרייע חברים — גאָלדענשטאַרט און זילבערשטאַרט, אויף וועלכע די אויסגעטריקענטע שוועסטער זענען אָנגעפאַלען, ווי די הונגעריגע ביענען. מיט כעס און מיט פרייד צוזאַמען האָבען זיי זיך צוגעחאַפט צו די ראָזיגע צוויי אומשולדיגע נפשות, וועלכע האָבען מעהר ניט געהאַט אין זינען נור דערטאַפען זייער נדן... מיט וואָס פאַר אַ נקמה האָבען זיי געקוקט אויף דער מאַדאָם פרידמאַן מיט איהר פריניץ, שפּאַציערענדיג אין גאָרטען געאַרעמט מיט גאָלדענשטאַרט און מיט זילבערשטאַרט!

— פאַרלע וואו פראַנסע, מסיע גאָלדענשטאַרט? אַך, פאַר וואָס זאָלט איהר ניט קאָנען קיין פראַנצויזיש, גאָלדענשטאַרט? אַ שאָר, אַ שאָר, וואָס איהר רעדט נישט קיין פראַנצויזיש! ...

וואָס לויפט איהר אזוי, גאַלרענשטאדט? ... איהר זעהט, גאַלדענ-
שטאדט, איהר זעהט אָט די דאָזיגע מאַמוזעל? ... איהר זעהט זי
נישט? איהר זענט אַ קורצזיכטיגער? פאַר וואָס זאָלט איהר
ניט טראָגען קיין ברילען, קיין פענסנע? ... ווי געפעלט אייך עפּים
מיין שוועסטער פּאשא? ... איך זעה, איהר קוקט אויף איהר די
גאַנצע צייט! ... זי איז יונגער פון מיר... זי איז שענער פון מיר...
אייער חבר איז עהרליכער פון אייך: ער טרעט נישט אָפּ פון
פּאשא'ן אויף קיין מינוט, קיין רגע... איהר קאָנט נאָר קאָמפּלי-
מענטען מאַכען! איך ווייס! איך ווייס! ... וואו איז דאָס אייער
דריטער חבר, אייזענשטאדט? פאַר וואָס ווילט איהר איהם קיינ-
מאַל ניט ברענגען מיט זיך? איהר האָט מורא, טאָמער וועט ער
בעסער געפעלען פון אייך? ... מע זאָגט, אַז ער איז זעהר איין
אַרענטליכער מאַן, אַ זעלטענער מענטש... וואָס שווייגט איהר?
וואָס ווערט איהר רויט, בעת איהר ווילט עפּים זאָגען? ...

אזוי, אָדער כמעט אזוי, בעגעהט זיך אויך פּאשא מיט איהר
קאוואליער, מיט זיכערשטאדטען. די דאָזיגע צוויי צערייזטע
שוועסטער, מיט וועלכע די וועלט בעגעהט זיך אזוי אונמעגליך,
ציהען ביי אונזערע בידנע סטודענטען די קליי, רייסען פון זיי פאַ-
סען, שלעפען די אָדערען, הענגען זיך צו זיי אויפ'ן האַלז און מאַ-
כען פון זיי חזק מיט לייטישע געלעכטער... אָט ניט מען זיי אַ
האַפּענונג, אַז אַלץ וועט זיין רעכט, אַז זייערע הערצער מיט זייער
פערמעגען וועלען גיך-גיך איבערגעגעבען ווערען צו זיי; און אָט
טהוט מען זיי אַ שמיץ פון זיך, און זיי פאַלען פּונ'ם זיעבעטען היר-
מעל אַראָפּ-אַראָפּ אויף דער ערד... אַלע טאָג, אַלע טאָג די זעלבע
געשיכטע, אָהן איין עק און אָהן אַ סוף!

איז שוין אַ וואונדער, וואָס די דאָזיגע צוויי חברים ווייסען
זיט און ווילען נישט ווייסען, וואָס עס טהוט זיך דאָרט ביי זייער
חבר באָרים מיט זיין ראָזען, און וואָס הערט זיך עפּים מיט אייזענ-
שטאדטען?

יעדער האָט זיך זיין פעקעל.

דאָס זעכזעהנטע קאָפיטעל.

אַלע צעפּאָהרעו זיך.

די מאַדאַם פּרידמאַן האָט שוין אָפּגעשמועסט מיט'ן זוהן מַכּח זייער ווייטער נסיעה קיין אויסלאַנד אויף קוראַציע, כדי צו בעקענען זיך אַ ביסעל מיט דער וועלט.

— דו פאַרשטעהסט צי ניין? — זאָגט צו איהר דער מאַן. — איך זאָג דיר, מלכה, אַז דו וועסט נאָכדעם אַליין חרטה האָבען. אונזער ברוך איז אַ צעבאַלעוועטער בן-יחיד, און דאָרטען קאָן פון איהם ווערען אַ שענער שאַרלאַטאַן. ער האָט פיינט האַלטען געלט ביי זיך און האָט ליַעב קויפּען אַלץ, וואָס דאָס אויג זעהט, און אַז עס געהט איהם אויס געלט, חתמ'עט ער וועכסלען. מיר וועלען איהם דאַרפּען אין צוויי חדשים אַרום אויסקויפּען פון אַ טורמע, אָדער זוכען ערגיץ נאַנץ ווייט... אונזער בן-יחיד איז טאַקע אַ וואוי-לער יונגאַטש, נאָר ער איז נאָך צו יונג און מוז האָבען אַ ניאַניע... ער האָט אַ צו ווייך האַרץ און מיינט, אַז ער איז רויטשילד'ס אַ יורש. דו פאַרשטעהסט צי ניין? ...

— וואָס זשע ווילסט דו, מאַטעל? פאַר וואָס זאָלסט דו מיך אומזיסט מוטשען, ווען דו ווייסט, אַז עס וועט דיר ניט העל-פען? וואָס זשע דען זאָל ער טהון, אַ יונג מינד פון פאַרמעגליכע עלטערען?

— לאָז ער זיך פריהער באקענען מיט'ן געשעפט דאָ, אויפ'ן אָרט, מלכה! לאָז ער זעהען, פון וואַנען דאָס עשירות צאָפט זיך, און נאָכדעם, ווען ער וועט קאָנען איינברענגען אַ קערבעל, וועט ער שוין ממילא קאָנען אויסברענגען אויך. דו פארשטעהסט צי ניין? ...

— אַ? דו ווילסט איהם מאַכען פאַר אַ משרת? איך פאַר-שטעה שוין דיין זיעל! מאַטעל, עס וועט זיך דיר ניט העלפען, מאַטעל! באַרים פאַהרט מאַרגען אוועק! ...

* * *

מע פאַקט און מע גרייט זיך אין וועג אַריין. אַ גרויסע בעי וועגונג אויפ'ן אייזערנעם באַלקאָן. די מאַדאָם פרידמאַן איז שטאַרק צערטראָגען. אַליין, מיט איהרע אייגענע הענד, לעגט זי צונויף דאָס גרעט, די מלבושים, דאָס עסענוואַרג. זי בייזערט זיך, קאָמאָנדעוועט און איז שטאַרק צערטראָגען. דערפאַר אָבער זיצט זיך דער הערר פרידמאַן אין קאַנטאָר און איז שטאַרק פערטיעפט אין די חשבונות. ער רופט צו דעם קאַסיר און שמועסט מיט איהם גאַנץ קאַלטבלוטיג וועגען די געשעפטען און מישט זיך ניט און פּרעגט אַפילו ניט, וואָס טהוט זיך דאָרט, אויפ'ן באַלקאָן.

ביי'ם טיש זיצען שוין אַלע אונזערע בעקאַנטע און מע וואַרט אויפ'ן בעל-הבית. די מוטער איז פערטראָגען מיט'ן טואַלעט. דער זוהן איז אויך שטאַרק צעפלאַכטען. ער היט זיך עפּים פאַר אַי-זענשטאַדט'ס גרויסע אויגען, וואָס קוקען איהם גלייך אין האַרצען אַריין. ער שמועסט מיט גאָלדענשטאַדטען און מיט זילבערשטאַדטען און מאַכט זיך, אַז ער לאַכט, און וויל, אַז זיי זאָלען אויך לאַ-כען. נאָר זיי לאַכען ניט. גאָלדענשטאַדט און זילבערשטאַדט זענען פערטראָגען אין זייערע אייגענע געשעפטען, און זייערע אוי-גען קוקען ערגיץ ווייט, אַהין, אין פענסטער אַריין, אויף דעם גע-לען מויער, דאָרט וואו זיי האָבען געכטען געהאַט אַ לאַנגען שמועס מיט מאַשאַ'ן און מיט פאַשאַ'ן, אַזא שמועס, וואָס זיי קאָנען פון

איהם בשום אופן ניט פערשטעהן, צי זאלען זיי לערנען דעם פשט אזוי, צי אנדערש... דער טיש געהט צו גאנץ שטיל; עס איז יעדען עפּיס אָנגעזאַלצען אויפ'ן האַרצען. נאָר איין הערר פּרידמאַן איז ניט צעטראַגען.

— דו פאַרשטעהסט צי ניין? — זאָג דער בעל־הבית גאַנץ רוהיג, פערנעמענדיג זיין אָרט און ניט קוקענדיג אויף קינעם. — דו פאַרשטעהסט צי ניין? ער פלעגט מיר תמיד אַראָפּוואַרפּען פון טיי צוואַנציג פּראָצענט סקירקע, און איצט שרייבט ער, אז עס לוינט איהם ניט. איך האַנדעל שוין מעהר ניט מיט איהם פון היינט אָן! איך געב איהם צו לייזען אַ יאָהר כמעט הונדערט און צוואַנציג טויזענד רובעל, און אפשר נאָך מעהר. דו פאַרשטעהסט צי ניין?...

— די פערד זענען שוין גרייט! — זאָגט אליק נאָך דעם אָנ־בייסען און הויבט־אָן אַרויסטראָגען די פולע טשעמאַדאַנעס. אַלע קוקען זיך איבער. נאָר דער הערר פּרידמאַן געהט־אוועק אין קאַנ־טאָר אַריין און זעצט זיך צו די חשבונות. די מאַדאַם פּרידמאַן וויל זיך שוין אָנהויבען געזעגענען, איז דער זוהן ניטאָ. וואו איז ער? אין גאָרטען, מיט אייזענשטאַדטען...

— איך בעט דיך, אייזענשטאַדט, טייערסטער פריינד, איך פאַרלאָז זיך אויף דיר, ווי אויף איין אייגענעם ברודער. דו פאַר־שטעהסט? ... זאָג איהר, אז נישט מעהר ווי אין דריי־פיער וואָך־בען אַרום קום איך צוריק, און דעמאָלט... איך וועל איהר שיקען פון וועג אָפּטע בריעה, אַלע טאָג, צוויי מאָל, דריי מאָל אַ טאָג! אייזענשטאַדט, איך בעט דיך... אפשר דאַרף איך איהר אַצינד אויך איבערלאָזען אַ בריעה? האָ? ווי מיינסט דו, אייזענ־שטאַדט?...

— צו וואָס? מע דאַרף ניט. איך וועל איהר שוין אַלץ איבערגעבען.

— אייזענשטאָרט! מיט וואָס קאָן איך דיר אָפּדאַנקען פאַר
 דיין גוט האַרץ, טייערער אייזענשטאָרט? ... אין קיעוו וועל איך
 שטעהן אַ טאָג דריי — שרייב מיר אַהין אַ בריעף. זיי געזונט!
 גרנס ראָזען. זיי געזונט! זיי געזונט!
 — פּאָהר געזונט! פּאָהר געזונט!

.

— זיי געזונט, פּאַפּאַשאַ! — האָט זיך אונזער יונגער העלד
 געווענדט צום פּאַטער. — זיי געזונט!
 — האָ? הונדערט אַכציג, צוויי טויזענד דרייהונדערט פּופּ-
 ציג, אַכט מיט פּערציג, פיער מיט אַ האַלבע... א, דו פּאָהרסט
 שוין? ... און זיעבעציג, דריי טויזענד פיערהונדערט צוואַנציג,
 איינס מיט זעבעציג, זעכס מיט דריי פּערטעל... נו, פּאָהר געזונט!
 און דרייסיג, נייען טויזענד מיט הונדערט, אַכציג אַכט מיט צוועלף
 דריי פּערטעל... און זיי אַ מענטש, דו פּאַרשטעהסט צי ניין? ...
 ניט מיר אַהער דעם חשבון פון אַפּריל מיט'ן באַלאַנס! ...

* * *

— זייט געזונט! — זאָגט גאָלדענשטאָרט, געזעגענענדיג זיך
 מיט מאַשאַ רעגענבויגען, און קוקט אַראָפּ צו זיך אויף די שפּיץ
 שטייוועל.

— פּאָהרט געזונט! — ענטפּערט איהם מאַשאַ רעגענבויגען,
 קוקענדיג אויף איהם מיט אַ געלעכטער. — פּאָהרט געזונט! איהר
 זאָלט דאָס אַנדערע מאָל זיין געהיט מיט אַ וואָרט און פּריהער גוט
 באַקלערען, וואָס איהר ווילט זאָגען! ... איהר זאָלט ניט מיינען,
 אז מיר, פּרויען, זענען אַזאַ וואָלוועלע סחורה, וואָס יעדער קאָן זי
 קויפּען, אַבי עס לוינט זיך איהם... איך ווייס, איהר וועט מיר זאָר-
 גען, אז איהר האָט מיך ליעב, איהר געהט אויס נאָך מיינע טרויט...
 זאָגט דאָס ניט: איך וועל אייך ניט גלויבען; ניט מיך מיינט
 איהר — איהר מיינט עפּים אַנדערש... איהר זאָלט מיך פּאַלגען,

וואָלט איהר באַלד געגאַנגען זאָגען די דאָזיגע ווערטער אויך אייער
 חבר זילבערשטאַדט, בכדי ער זאָל זיך היטען און זאָל מיין שוועס-
 טער אַזעלכעס נישט פאַרלעגען, מחמת פון איהר קאָן ער אַ סך
 ערגער אָפּשניידען, ווי איהר פון מיר! מיין שוועסטער איז ניט
 פון די פריילינס, וואָס האָבען מורא פאַר אַ מאַנספּערוואָן און וואָס
 גלויבען איהם אויף נאַמנות, ווען ער זאָגט, אַז ער האָט לייעב, ער
 געהט אויס, ער שטאַרבט!

.....

עס קאָן זיין, אַז אונזערע צוויי פיינע יונגעלייט, גאַלדענשטאַדט
 און זילבערשטאַדט, וואָלמען אפשר ניט אַזוי מיאום בעהאַנדעלט
 געוואָרען פון די מאַמעלען רעגענבויגען. ווען די דאָזיגע צוויי
 שוועסטער זאָלען ניט געווען זיין היינטיגען טאָג אַזוי צעבייזערט
 און צערייזט דערמיט, וואָס באַרום פירדמאַן, אויף וועלכען זיי
 האָבען ביידע אַרויסגעקוקט אַזוי לאַנג, איז אַוועקגעפאַהרען קיין
 אויסלאַנד און איז אַפילו נישט געקומען מיט זיי זיך געזעגענען!
 דעם גאַנצען כעס מיט'ן פּערדראָם האָבען זיי אויסגעלאָזט צו די
 צוויי אומשולדיגע העלדען, וואָס זענען אַוועקגעפאַהרען דעם זעל-
 בען טאָג פון דאַנען מיט צעבראַכענע הערצער, מיט צעוואַלגערטע
 לופט-שלעסער און מיט פּוסטע לעדיגע קעשענעס...

— פאַר'שרפ'עט זאָל ווערען די דאָזיגע שטאַדט מיט'ן גע-
 לען מויער און מיט די געלע אַלטע מוידען!... — האָט געבענשט
 גאַלדענשטאַדט, זיצענדיג אין אַ טרייסלענדיג ביידעל און אַרומ-
 קוקענדיג זיך דאָס לעצטע מאָל אויף דער שטאַדט. וואָס האָט אַ
 פנים געהאַט פון ווייטען, ווי אַ בערגעל, אויף וועלכען מע האָט
 אָנגעוואָרפען רויטע, געלע און שוואַרצע שטיינדלעך מיט מיסט און
 מיט שטרוי.

— אַ פּאַהיבעל זאָל קומען אויף אלע אַלטע מוידען פון דער
 גאַנצער וועלט!... — האָט אונטערגעהאַלפּען זילבערשטאַדט, אונ-

טערשפרינגענדיג אין בידעל און שלינגענדיג דעם געדיכטען שטויב,
וואָס קריכט אין די אויגען, אין נאָז און אין האַרצען.

* * *

נאָר איין אייזענשטאָרט איז געבליבען נעכטיגען אין דער דאָ-
זיגער שטאָרט און האָט אין דעם אָבענד לאַנג פערבראָכט מיט
„בערטע דער גרושה“, וואָס האָט ניט אויפגעהערט צו וויינען, אָכקען
און זיפצען.

ניט אומזיסט האָבען מיר אונזער העלר אייזענשטאָרטען גע-
קוינט מיט'ן טיטעל „דיפּלאָמאַט“. אייזענשטאָרט האָט ווירקליך
פערטראַכט גרויסע וויכטיגע פּלענער, ווי מיר וועלען דאָס אַרויס-
זעהן בעשיינפערליך פון די ווייטעריגע קאָפיטלעך פון אונזער
אמת'ען ניט-אויסגעטראַכטען ראָמאַן.

דאָס זיעבעצהנטע קאָפיטעל.

אומגעריכטע בעגעגענישען.

„וואו זענען זיי אַצינד ? וואָס טהוען זיי ? וואָס רעדען זיי ? אַך, ווי גליקליך זענען זיי אין דער פרעמד, אין דער גרויסער שטאָדט, ווייט פון זייערע עלטערען, די דעספּאָטען, ווייט פון דער דאָזיגער וויסטער שטאָדט מיט איהרע אייביגע רכילות! ... נאָר פאַר וואָס האָב איך קיין בריעף ניט פון זיי ? זיי זענען מסתמא פערנומען מיט זייער אייגען גליק אַזוי שטאַרק, אַז זיי האָבען שוין פערגעסען אין זייער בערטען... פאַר וואָס זשע שרייבט ניט אייזענשטאַדט ? ער האָט דאָך מיר צוגעזאָגט שיקען בריעף, וויבאַלד זיי וועלען נאָר קומען אויפ'ן אָרט און וועלען אָפּזוכען באַריסען. אַפּנים, אייזענשטאַדט איז דער אייגענער, וואָס אַלע מאַנסבילען. ניט ערגער און ניט בעסער“...

אַזוי טראַכט זיך די מאַדאַם שימשעלביין און ברעכט זיך דעם קאָפּ וועגען אייזענשטאַדטען מיט ראָזען, וואָס זענען אַוועק געפּאַהרען שוין אַכט טאָג, און זי האָט נאָך פון זיי קיין שום ידיעה ניט, גלייך ווי זיי זענען אין וואַסער אַריין. קאַרג די שמערצען מיט די בזיונות, וואָס זי האָט דאָ פון די פּוהרמאַנס, דאַרף זי נאָך האָבען יסורים פון די העלדען אַליין, וואָס צאָהלען איהר פאַר איהר פּריינדשאַפט און ליעבע מיט אונדאַנקבאַרקייט ? וויפּיעל איז זי אויסגעשטאַנען פון דער מאַדאַם פּוהרמאַן, וואָס

איז אריינגעלאָפּען צו איהר מיט אַ גוואַלד אויף דעם אַנדערען טאָג נאָך איהר טאָכטער'ס אַנטלויפּען און איז אָנגעפּאַלען אויף איהר מיט אַ געוויין:

— הולטיקע! געב מיר אָפּ מיין קינד! חצופה, וואו איז מיין ראָזע? געב מיר אָפּ מיין טאָכטער, מיין אויג אין קאָפּ!... שרעקליך איז געווען די דאָזיגע אומגליקליכע מוטער אין יענער מינוט! בערטע האָט אַליין אויך אָנגעהויבען צו וויינען, אויף איהר קוקענדיג. נאָך מעהר שרעקליך איז געווען מאיר פוהרמאַן... נאָר לאַמיר אַוועקוואַרפּען די דאָזיגע פּאַרשויען מיט די טרויעריגע סצענעס און לאַמיר בעסער נאָכקוקען נאָך אַנווערע הויפּט־העלדען, זעהען, וואו זענען זיי און וואָס טהוען זיי?

אַז די אַנטלאָפּענע, אַיזענשטאַדט און ראָזע פוהרמאַן, זענען אויף דעם צווייטען טאָג געקומען בשלום אין דער גרויסער שטאָדט, איז די ערשטע זאָך געווען ביי אַיזענשטאַדטען אָפּצוזוכען פאַר דער מיעדער און הונגעריגער ראָזע אַיין אָפרוה. ער האָט אַזוי לאַנג גע־זוכט, ביז ער האָט געדונגען אַ קליינע, נאָר זעהר אַ ליכטיגע און אַ ריינע קוואַרטיר, וואוהיז ער האָט אַריינגעפיהרט ראָזען און האָט בעפּוילען, עס זאָל זיין דער סאַמאָוואַר, געבראַכט אין אַיין אויגענ־בליק בייגעל, בולקעס, פוטער. און אַליין האָט ער זיך גענומען קלייבען אין וועג אַריין, קייענדיג און האַפענדיג עפּיס אין מויל־אַריין.

— אַיזענשטאַדט! — האָט זיך צו איהם ראָזע געווענדט, קוקענדיג איהם אין די אויגען אַריין. — אַיזענשטאַדט! איך וויל אויך געהן מיט אַיך.

— וואָס רעדט איהר, ראָזע? ניין! מיר האָבען אַיינמאַל אָפּגערעדט, דאַכט זיך, אַז איהר דאַרפט מיך פּאַלגען? ... איך דאַרף געהן אַצינד אַליין, און איהר רוהט זיך אויס אַ ביסעל פּונ'ם וועג: דער רעגען האָט געמאַכט פּון אַיך אַ תּל... ביז איך וועל קומען מיט איהם צוריק, וועט איהר שוין האָבען זיך אַ ביסעל

דורכגעשלאָפּען, אזוי אז באַרים וועט איך טרעפּען נאָך שענער, ווי ער האָט איך אוועקגעוואָרפּען...

ראָזע האָט זיך צעלאַכט און איז רויט געוואָרען. אונזער חיטער דיפּלאָמאַט האָט, אַפּנים, געוואוסט, ווי אזוי צו האַנדלען מיט דער פּריילין ראָזע און מיט וואָס צו ווירקען אויף איהר. זי איז מרוצה געוואָרען צו בלייבען דאָ אויף דער קוואַרטיר און וואַרטען, ביז זיי וועלען קומען צוזאַמען, און אין דער צייט וועט זי זיך דערווייל אויסשלאָפּען.

זיך אויסשלאָפּען? ... אַצינד, ווען זי האָט שוין אָפּגעטהאָן אזא פּערברעך: אַנטלאָפּען פּון דער היים ביינאַכט מיט אַ פּרעמד דען יונגענמאַן, אוועקגעוואָרפּען די אומגליקליכע מוטער, איהר איינציגען פּריינד פּון איהרע יונגע יאָהר, — און אויף וועמען? אויף איהר פּאָטער דעם דעספּאָט, וואָס איז אזוי פּיעל יאָהרען אָפּגעזעסען אויף איין אָרט — ביי'ס אייזערנעם קאַסטען, ווי אַ געטרייער הונד, און האָט געקליבען אַ גראָשען צו אַ גראָשען — פּון וועמענ'ס וועגען, אז ניט פּון איהרטוועגען, ווי ער אליין זאָגט אַלע מאָל? אַצינד, ווען זי איז שוין געקומען צו איהר ציעל, וואוהין זי האָט זיך דריי יאָהר געצויגען און געריסען, — וועט זי זיך אוועקלעגען שלאָפּען? ניין! זי וועט זיך אזוי צולעגען אַ ביסעל אויפ'ן בעטעל, און לייענענדיג צום הונדערטען מאָל איינע פּון זיינע לעצטע בריעף, וועט זי וואַרטען אויף איהם...

אין דער זעלבער צייט, וואָס ראָזע ליגט אויפ'ן בעטעל מיט אזעלכע געדאַנקען, לויפט באַרים אַרום מיט דער מוטער דאָ, אין דער גרויסער שטאָדט, פּון איין מאַנאַזין אין דעם אַנדערען. ער קלייבט זיך מאַרגען גאַנץ פּריה אוועקפּאָהרען פּון דאַנען קיין אויסלאַנד און האָט זיך דאָ קוים צוגעקליבען עטליכע פּיינע גאַר-ניטורען אין וועג אַריין. אַפּנים, ער הויבט ניט אָן צו וויסען, אז שוין גוטע דריי שעה וואַרט אויף איהם אונזער דיפּלאָמאַט אייזענשטאַדט אין דעם האַטעל און קאָן זיך אויף איהם ניט דער-וואַרטען. אייזענשטאַדט שפּאַנט-אום אויפ'ן טראָטואַר, קוקט

אויף אלע זייטען, האפט-ארויס אלע מינוט דאָס זייגערעל, דאָס וויסטע אָפגעריבענע זייגערעל, און הויבט שוין אָן צו זיין ברונג. נאָר שאַ! ... אָן פאָהרט, דאָכט זיך, אונזער יונגער העלד מיט דער מוטער אויף אַ פאָר ריסאָקעס גלייך צו דעם דאָזיגען האַמעל? ער שפּרינגט-אראָפּ מיט עטליכע פעקלעך סחורה און לויפט צו דער טיר — פּלוצים...
— אייזענשטאָרט?! ...!

.

צוויי שענע מעכלירטע נומערען. פעק מיט סחורה אויף די טישען, אויף די בענקלעך, אויף דער ערד. צוויי לאָקויען שטעהען גרייט און וואַרטען, מע זאָל מיט זיי עפּים שאַפען. באַריס פּירדמאָן הייסט זיי אַרויסגעהן און צומאָכען די טיר. ער איז עפּים ווי צעמישט פּון דעם, וואָס ער האָט פּלוצים, אומגע-ריכט, דערזעהען דאָ אייזענשטאָרטען.

— מאַמא! איך וועל באַלד אַריינגעהן, איך וועל אַ ביסעל שפּאַצירען מיט אייזענשטאָרטען דאָ אין קאָרידאָר!

ביידע געהען-ארויס אין קאָרידאָר.

— ווי קומסט דו אַהער, ברודער? וואָס מאַכסט דו עפּים?

וואָס מאַכען דאָרט אונזערע? ... וואָס טהוט זיך דאָרטען? ...

— אַלץ אין אָרדענונג. — ענטפּערט איהם אייזענשטאָרט,

נישט אַראָפּלאָזענדיג די אויגען פּון איהם. באַריס זעצט זיך אַנידער אויף אַ בענקעל. ער האַפט זיך אָבער באַלד אויף און לויפט אַרום הין און צוריק, ווי אַ פּערטשאַדעטער, און קאָן זיך קיין אָרט נישט געפּינען. ער שיט מיט ווערטער:

— אַך, ברודער! וואָס זאָל איך דיר זאָגען? ... איך האָב

געהאַט אַזאַ שווערען וועג, אַז איך קאָן דיר גאָר אַזוי פּיעל ניט איבערגעבען! אַ שלאַקס-רעגען... אַ בלאָטע... אַ ווינט... קוים אַ לעבעדיגער געקומען אַהער... אַ ביסעל זיך אָפּגערעהט... געווען אין עטליכע ערטער... געזעהען דאָס טהעאָטער... די אָפּערע... אַך,

ברודער! ... נאך וואָס קאָן איך דיר זאָגען? וועסט זיין — וועסט
 דו זעהן... היינט געהט „אפּריקאָנקא“... ווילסט? וועלען מיר
 געהן צוזאַמען... יאָ, מיר וועלען ביידע זיין היינט... איך וועל דיר
 ווייזען... ביזט אויף לאַנג געקומען אַהער? וואָס טהוּסט דו דאָ?...
 — איך בין געקומען געוואָהר ווערען וועגען דעם היגען
 אוניווערזיטעט... איך רעכען האַלטען דאָ עקזאַמען... מע דאַרף
 זיך זוכען שטונדען...

— אַ? זעהר רעכט! שטונדען? גאַנץ רעכט! אַ פיינע
 שטאַדט... זאָלסט בלייבען אַ היגער...

— באַריס! אייזענשטאַדט! קומט אַריין טיי טרינקען! —
 שרייט די מאַדאַם פּרידמאַן פון איהר צימער.

— באַלד! באַלד! — ענטפּערט איהר באַריס און האַפּט
 אייזענשטאַדטען אונטער אַ האַנד און שפּאַנט מיט איהם אַרום
 איבער דעם קאַרדאַר, און דערצעהלט איהם מיט גרויס ענטור
 זיאָם וועגען זיין נסיעה, וועגען דער היגער שטאַדט, וועגען די
 יונגע לייט, מיט וועלכע ער האָט זיך שוין בעקאַנט, פיינע, זעהר
 פיינע יונגע לייט, רייכע, געבילדעטע... באַריס פּערגעסט ניט
 אויספּרעגען זיך ביי איהם וועגען ראָזען, וועגען בערטע שימשעל-
 בייך, וועגען זיין פּאָטער, זיינע חברים גאָלדענשטאַדט און זיל-
 בערשטאַדט. אייזענשטאַדט ענטפּערט איהם פּערטראַכט, צע-
 טראַגען: דער דאָזיגער דיפּלאָמאַט האָט זיך זיינס אין זינען,
 זיין קאַפּ איז פּערנומען מיט פּערשיעדענע געדאַנקען און פּראָ-
 יעקטען. פּלוצים שטעלט ער זיך אָפּ און טהוט איהם אַ פרעג:
 — וואָס וואָלסט דו געטהאָן, באַריס, ווען דו זאָלסט, למשל,
 געהן און באַגעגענען דאָ, אין דער דאָזיגער שטאַדט, די מאַמועל
 פּוהרמאַן?...

באַריס בלייבט שטעהן אַ בלאַסער. דאָס האַרץ הויבט איהם
 אָן צו קלאַפּען, און ער ווייסט ניט וואָס צו ענטפּערען. ענדליך
 זאָגט ער מיט היץ:

— אייזענשטאדט, דיינע חנועות קאָן איך שוין ניט איבער־
טראָגען! ... דו ווייסט נאָנץ גוט ווי אזוי איך געה אויס נאָך
ראָזען... צו וואָס פרענסט דו מיד אזעלכס? וואָס איז דיר פּלוצים
אריינגעפאלען אין קאָפּ אזא געדאַנק, משוגענער אייזענשטאָדט? ...
— איך זאָג דאָס גלאַט אזוי, צום ביישפּיעל...

— משוגענער אייזענשטאָדט! קום, מיר וועלען טרינקען
טיי, און נאָכדעם וועלען מיר זיך אַ ביסעל דורכגעהן איבער דער
שטאָדט. אַ פּיינע שטאָדט, מענסט זי אָנקוקען... מאַמע! נאָכ'ן
טיי וועלען מיר זיך אַ ביסעל דורכגעהן, איך מיט מיין חבר!
און אונזערע צוויי יונגע העלרען נעמען זיך נאָנץ פּיין פאַר
די הענד און געהען־אַרויס אין גאַס נאָכ'ן טיי טרינקען.

— וואוהין פּאָהרען מיר? — פרעגט באָריס און רופט צו
אַ איזוואָזשיק.
— צו מיר אויף דער סטאַנציע! — ענטפּערט אייזענשטאָדט
נאָנץ פעסט.

* * *

אונזער העלדין, ראָזע פּוהרמאַן, וואָס האָט זיך געגעבען דאָס
וואָרט ניט שלאָפען, האָט איבערגעלעבט פּיער שווערע אונגענדליכע
שעה! וואָס פאַר אַ שלעכטע געדאַנקען זענען איהר ניט אַרויף
אויף דער מחשבה? וואָס פאַר אַ פּאָזע האָט זי ניט אָנגענומען,
אַרויסקוקענדיג פּון איין מינוט אויף דער אַנדערער? עס האָט זיך
איהר געדאַכט, אַטאָט עפענט זיך די טיר — און ער קומט אַרײַן...
זי איז געלעגען, געזעסען, געשטאַנען, געקוקט אין פענסטער אַרײַן...
דאָס האַרץ קלאָפּט איהר. זי לעגט זיך וויעדער אויפ'ן בעטעל
און מאַכט־צו די אויגען. אַלערליי געדאַנקען, גוטע און שלעכטע,
ווערען צונויפגעמישט ביי איהר אין קאָפּ. עס שטעלט זיך איהר
פאַר אַ גילדענער רעגען מיט שוואַרצע, געלע, בלויע און גרינע
פּלעקען. דער גילדענער רעגען גיסט און גיסט, און די שוואַרצע,
געלע, בלויע, גרינע פינטעלעך ווערען אַלע מאָל גרעסער און גרע-

סער און דרעהען זיך און טאנצען און שפרינגען פאר איהרע אויגען...
 עם זשומעט איהר אין די אויהערען... זי הערט, ווי עמיצער רעדט
 הינטער דער טיר... זי הערט א בעקאנטע שטימע, א זיסע שטימע...
 זי הערט, ווי די טיר עפענט זיך. זי עפענט אויף די אויגען און
 זעהט... זי האפט זיך אויף פונ'ם בעטעל און לויפט אקעגען.

— באַרום! ...!

— ראָזע! ...!

זיי ליגען איינער ביי דעם אנדערען אין די אָרעמס. זייערע
 ליפען האַבען זיך צונויפגעגאַסען אין איין לאַנגען קוש.
 און אייזענשטאַרט? אייזענשטאַרט איז אַרויסגעלאָפּען אין
 קאַרידאָר מיט טרערען אויף די אויגען...

דאָס אכצעהנטע קאפיטעל.

פאעזיע און פראזע.

אונזער בעגאבטער דיפלאמאט האָט. אייגענטליך, שוין אָפֿט געטהאָן וואָס ער האָט בעדאַרפט: צונויפגעפיהרט דאָס גליקליכע פּאַרעל, אַרומגעפלוויגען נאָכדעם אַ נאַנצען טאָג פונ'ם רב צום ראַבינער און פונ'ם ראַבינער צום שמש מיט די עדות, בערונגען זיך מיט זיי אַלע, צוגעגרייט די נויטיגע פּאַפּיערען (וועגען דעם האָט ער זיך נאָך פּריעהר בעוואָהרענט...), געשטעלט ביי'ם רב אויפ'ן הויף אַ געמיינע, זעהר אַ געמיינע חופּה, וואָס האָט פון דעסטוועגען אויסגעוויזען ביי די ליעבענדע אין די אויגען ווי די רייכסטע, די שענסטע און די פּרייליכסטע חתונה, אַזוי, אַז דעם רב'ס הויף, אין וועלכען קיין מענש האָט נישט געקאָנט אַריינטרעטען מיט ניט קיין פּערשטעלטער נאָז, האָט ביי זיי אַ פנים געהאַט ווי אַ פּראַכטפולער שמעקענדיגער גאַרטען, און די פיער פשוטע שמעקענס מיט'ן פּרוכט, וואָס די שמשים האָבען אונטערגעהאַלטען, האָבען ביי זיי אויסגעוויזען ווי דער גן־עדן. מיט איינעם וואָרט, אייזענ־שטאַרט האָט פון זיין זייט אָפּגעטהאָן אַלץ, וואָס ער האָט בעדאַרפט און געקאָנט, און ער וואָלט שוין, דאַכט זיך, געמאָגט עפּים אָנהויבען טראַכטען אויך וועגען זיך — נאָר ניין! זיין מיסיע איז נאָך נישט געענדיגט. אויף מאָרגען, נאָך דער מערקווירדיגער חופּה, האָט איהם עמיצער אַ קלאָפּ געטהאָן אין דער טיר; דאָס

איז געווען דער שווייצער פונ'ם גאסטרהויז, וואו דאס פארפאלק
איז געשטאנען: „אייזענשטאדט! קומט באלד — מיר דארפען
איך. ראָזע פרידמאן“...

עס ווייזט אויס, אז אונזער העלדין איז געווען אזוי גליקליך
מיט איהר נייער פאמיליע „פרידמאן“, אז זי האָט וועניגדוואָס אין
זינען געהאַט דעם דאָזיגען יונגען מענשען, וואָס האָט ביי איהר
געהייסען פשוט: „אייזענשטאדט“ — און נישט מעהר; קיין
שטיקעל טיטעל ניט, קיין וואָרט ניט!

ראָזע האָט בעגעגענט אייזענשטאדטען אין קאָרידאָר מיט אַ
גליקליך שמייכעל אויף די ליפען.

— גוט מאָרגען, אייזענשטאדט! באַריס שלאָפּט נאָך. איך
ווייל איהם ניט וועקען... עס איז ערשט עלף אַ זייגער. באַריס
איז ניט געוועהנט געוואָרען צו אַזאַ ליאַרעם, ווי אין דעם דאָזיגען
גאָסטרהויז... ער קאָן ניט שלאָפּען רוהיג... מען דאַרף דינגען אַ
נייע קוואַרטיר אין אַ פּריוואַט הויז. איך בעט איך, אייזענ-
שטאדט, אויב עס איז מעגליך נאָך היינטיגען טאָג, וואָלט געווען
אויסגעצייכענט... שפעטער מיט אַ שעה צוויי אָדער דריי קומט
צו אונז אויף אַנבייסען. זוכט-אָפּ אַ ליכטיגע און אַ פּריויליכע
קוואַרטיר... אויף אַ גרויסער לעבעדיגער גאַס... דריי אָדער פיער
צימערען מיט אַ קיך... אויב עס איז מעגליך — אַ גאָרטען... באַריס
האָט ליַעב אַ גאָרטען, בוימער, גראָז... אַדיע, אייזענשטאדט, אויף
וויעדערזעהען!

אונזער אייזענשטאדט איז געווען גליקליך, קוקענדיג אויף
ראָזע'ס צופריערען און לעבעדיג געזיכט, אויף וועלכען עס איז שוין
לאַנג-לאַנג קיין שמייכעל נישט געווען, אויף איהרע טיעפע, שוואַר-
צע גרויסע אויגען, פון וועלכע עס האָבען זיך אַצינד געגאָסען
ליכטיגע שטראַהלען פון ליַעבע און גליק. אין דער דאָזיגער מינוט
האָט ער פּערגעסען זיינע ביכער, דעם עקזאַמען, די שטונדען, אפילו
דעם אַלטען קראַנקען, בלינדען פּאָטער, דוד דעם שניידער. אין

דער דאָזיגער מינוט איז ער נרייט געווען צו לויפען אין עק וועלט,
ווען זי זאָגט איהם נאָר „לויף!“ ...

און מיט וואָס פאַר אַ פּערנעניגען האָט ער געקוקט אויף דאָזען,
ווי זי האָט געטאַנצט און געשפרונגען פאַר פרייד פון דעם נייעם
שטיבעל, וואָס ער האָט זיי גערונגען, און אויפ'ן פּאַרטעיאַן, וואָס
באָרים האָט געהאַנדעלט אַ מציאה און בעצאָהלט צוויי מאָל אזוי
פיעל, ווי ער איז ווערטה! די פריהער־פּערזאָרגטע ראָזע איז גע-
וואָרען צוריק אַ פרייליכע, אַ לעבעדיגע, ווי אין איהרע ערשטע
קינדער־יאָהרען. קוקענדיג אויף איהר, איז אייזענשטאַדט אויך
געוואָרען מונטערער און לעבעדיגער. ער האָט אָבער קיין צייט
נישט געהאַט לאַנג אַנקוועלען פון דעם יונגען פּאַרפּאָלק: אייזענ-
שטאַדט האָט נאָך געהאַט אַ סך אַרבייט מיט זייער נייער קוואַרטיר;
ער האָט בעדראַפט דינגען אַ מיידעל אין שטוב אַריין מיט אַ לאַקוי,
איינקויפען מעבעל, געפעס, כלים און נאָך אַנדערע קלייניגקייטען,
וואָס זענען נויטיג אין יעדער ווירטשאַפט — און מערקווירדיג!
וואָס פאַר אַ פּעהיגקייטען און וויפיעל געניטשאַפט האָט דער דאָ-
זיגער יונגער מענש בעוווּזען אין דעם פּאָך.

אין דער דאָזיגער צייט, ווען אייזענשטאַדט פליהט־אַרום ער-
ניץ אין מאַרק און דינגט זיך פאַר שטובזאַכען, וואָס ער קויפט איין,
אָדער ווען ער שטעהט אין הויף און טענה'ט מיט דער דיענסט און
לעהרענט זי וואָס צו טהון און ווי אזוי צו טהון, — פּאָהרט זיך
דאָס פּאַרפּאָלק דורך איבער דער שטאָדט אין אַ גלענצענדען פּאַעטאָן
מיט ברענגענדיגע ריסאַקעס, אָדער זיי שיפען זיך אויפ'ן בריימען
לאַנגען טייך אויף אַ שיפעל. ראָזע'ס קאָפּ ליגט ביי באָריסען אויף
די פלייצעס, זייערע אויגען בעגעגענען זיך, זייערע ליפען גיסען
זיך צונויף, און דער פליעסק פון די וועסלעס קלאַפּט־צו צום טאַקט
צו זייערע הייסע קושען. שפעט אויף דער נאַכט קומען זיי אַהיים,
אויף אַ מינוט, עפּיס איבערחאַפען און זיך איבערטהון — און
געהען־אָוועק אין טהעאַטער אָדער אין גאַרטען. אַז זיי קומען
אַהיים, טרעפען זיי שוין אַלץ וואָס זיי דאַרפען: טיי, קאַפּע, אַ

ווארעמע א שמעקענדיגע וועטשערע, ווייכע אויסגעבעטע בעטער לעך — אַלץ, וואָס מע דאַרף... זיי זענען ווי אין אַ טשאַד. קיין זאך קעהר זיך מיט זיי ניט אָן. די מענשען דערלאַנגען און נעמען-צו. אין אַלע חדרים איז פריש און ליכטיג, און עס קומט זיי גאָר ניט אויף אויף זייערע געדאַנקען אַ פרעג צו טהון, וואָס פאַר אַ צוויבערליכע האַנד גרױט זיי צו אָט די אַלע פּערגעניגענס, וואָס פאַר אײן אָפען אויג ניט אַכטונג אויף דער גאַנצער שטובּ? ... אַמאָל מאַכט זיך, אַז זיי געפינען אויפ'ן טיש אַ צעמעל מיט אַ בעקאַנטער האַנדשריפט, קליינע אותיות:

„דער קעכין בעצאָהלט	18 רובעל.
דעם קצב פאַר פֿלױש	2 "
דער וועשערין	17.50 "
פאַר געבעקס	1.30 "
איזוואַזטשיקעס	1.75 "
דעם שפּיעגעל פּערריכט	2.20 "

סך-הכל 42.75 רובעל.

„אויסגאָב 7.25 רובעל האָב איך איבערגעלאָזט ביי דעם לאָקיי. מיר דאַכט, אַז איהר נעמט ביי איהם קיינמאָל קיין אויסגאָב ניט? ... די נייע וואַזאַנעס וועט מען אײך איבער-מאַרגען ברענגען. ביי סטעפּאַנאַווסקי'ן בין איך געווען; ער וויל 700 רובעל פאַר די זשרעכצעס. איהר זאָלט מיך פּאָלגען, וואָלט איהר זיי ניט געקויפט: ערשטענס, זענען זיי ניט ווערטה, און, צווייטענס, דאַרפט איהר זיי אויף כּפרות... מאַרגען פּריה וועל איך זיין. נעמט-אָפּ ביי דעם לאָקיי די 7.25 רובעל.

פ. אייזענשארט.

— האַ-האַ-חא! ראָזעטשקע! וואָס זאָגסט דו אויף איהם?
האַ-האַ-חא! ...!

און דאָס גליקליכע פּאַרעל, זיצענדיג איינער ביי דעם אנ-
 דערען אויף די הענד, קאַטשען זיך פאַר געלעכטער.
 — זעהנאַר זעה, באַריס, די פינקטליכקייט פונ'ם חשבון,
 אַקוראַט ווי אייער אַלטער קאַסיר, חאַחאַחאַ!
 — חאַחאַחאַ! ער זאָגט, אַז מיר דאַרפֿען סטעפּאַנאַווסקי'ס
 פּערדלעך אויף כּפרות! וואָס זאָגסט דו דערויף, ראָזע? אַ מבין
 אויף פּערדלעך, חאַחאַחאַ! האָסט זיך צוגעקוקט נעכטען, ווי
 סטעפּאַנאַווסקי'ס זוהן איז דורכגעפּלויגען פאַרביי אונז מיט די
 דאָזיגע פּערדלעך? פּייל אויס'ן בויגען! אַ פאַרגעניגען צו
 קוקען! — זאָגט ער, אַז זיי זענען ניט ווערטה, חאַחאַחאַ! ...
 דער דאָזיגער געלעכטער, וואָס קאָן אויפּוועקען אַ טוירמען,
 ענדיגט זיך מיט עטליכע קלינגענדיגע, הייסע, פּייעריגע קושען.

* * *

מיר ברענגען דאָ אַ בריעף, וואָס אייזענשטאַרט האָט גע-
 שריבען אין יענער צייט צו בערטע שימשעלביין.
 אָט וואָס אייזענשטאַרט שרייבט צווישען אַנדערע זאַכען:

„ . . . איד קאָן איך שווערען, אַז ווען איהר זאָלט איצט אַ
 קוס טהון אויף ראָזען, וואָלט איהר זי ניט דערקענט — אַזוי
 גליקליך, אַזוי צופריעדען אין זי! דאָס איז גאָר ניט די ראָזע,
 וואָס פּריהער; זי זינגט און מאַנצט, ווי אַ קליין קינד, און זעל-
 טען־זעלטען פרעגט זי מיר, וואָס שרייבט איהר מיר פון דער היים,
 וואָס טהוען איהרע עלטערען, וואָס מאַכט איהר מוטער? דאָס
 טרעפט זיך נאָר דעמאָלט, ווען באַריס איז ניטאָ; קוים אָבער
 דערזעהט זי איהם — אַזוי פּערגעסט זי שוין אַלץ אויף דער וועלט!
 זי איז אינגאַנצען — „ליעבע.“ אַז זי זעהט איהם ניט פאַר אַ
 מינוט — איז זי שוין פּערזאָרגט, בלאַס, פּערטראַכט, און הערט
 ניט, וואָס מע רעדט צו איהר... קוקענדיג אויף איהר, קאָן מען
 אויסדריקליך זאָגען, אַז זי איז בעשאַפּען געוואָרען נאָר פון זיינט-
 וועגען... אַ וואונדערליכע זאַך! כּלעבען, אַ וואונדערליכע זאַך! ...!

און באַרײַם... וואָס קאָן איך אײַך זאָגען וועגען איהם? ער איז זעהר אײַן אײַדעלער, זעהר אַ גוטער מענש. נאָר איך פערשטעה ניט, ווי אזוי קאָן ער בײַ אזא ברענענדיגער לײַבע, ווי ראָזע שענקט איהם, אוועקגעהן אַמאָל אויף דרײַ שעה אַלײן שפּאַצירען אין גאַרטען, אָדער אָפּוּיצען צוויי שעה אויף דער קאַנאַפּע אַ פּער-זאָרטער, אזוי, אַז איהר וואָלט געקאָנט מײנען, אַז דער דאָזיגער מענש בענגט נאָך עמיצען, אָדער ער איז ניט גליקליך מיט זײַן שיקזאַל, וואָס אײַן אַנדערען וואָלט זיך אזא גליק קײנמאָל אפילו ניט גע'חלומ'ט... איך רעכען, אפשר בענגט ער נאָך זײנע עלטער-רען? ... איך קאָן דאָס ניט פערשטעהן! מיר געפעלט ניט דאָס, וואָס ער טהוט קײן האַנד אין קאַלט וואָסער ניט אַרײַן און רעדט אזוי אָפּט וועגען זײַן צעשלאָגענער נסיעה קײן אויסלאַנד... איך זאָג אײַך, אַז דערמיט ברענגט ער איהר אזוי פּיעל שמערצען, אַז זי ווערד דערפון אויס מענש. אײנמאָל, בשעת באַרײַם איז ניט געווען אין דער הײם, האָט מיט מיר ראָזע געמאַכט אַ שמועס וועגען אויסלאַנד.

— „איהר ווילט זיך דורכפאַהרען קײן אויסלאַנד? — האָב איך זי אַ פּרעג געטהאָן.

— „נײַן... — האָט זי מיר געענטפּערט פּערטראַכט. — נײַן, ניט איך — באַרײַם וויל פאַהרען... ער דאַרף זיך אַ ביסעל דורכ-פאַהרען...

— „נו, און איהר?

— „וואָס איז דאָס פאַר אַ פּראַגע? — האָט זי מיך איבער-געפּרעגט מיט פּערדראָס. — עס פערשטעהט זיך, אַז איך וועל דאָ ניט איבערבלײַבען אַלײן, אָהן איהם! ... וואָס וועל איך דאָ טהון? וואָס האָב איך דאָ ניט געזעהן אזעלכס? ... — אזוי לאַנג, אזוי ברייט — ביז זי האָט זיך צעוויינט... אַך, בערטע, בערטע! ניטאָ וואָס צו רעדען! ... מיט באַרײַסען האָב איך נאָך ניט גערעדט וועגען דעם; מיר זעהען זיך ניט אזוי אָפּט, ווי איהר מײנט, און ווען מיר קאָנען אַ מאָל עפּים רעדען צווישען זיך, רעדט מען

פון טוויזענדער נאַרשקייטען, פון טהעאטער, פון פערלעך... אונז זער באַראָן איז געוואָהנט געוואָרען לעבען פון דער ברייטער האַנד, און ער וואַרפט מיט געלד אָהן אַ חשבון. איך ווייס ניט, ווי גרויס זענען ביי איהם די פּאַנדען אַצינד, נאָר איך האָב מורא, אַז דער קוואַל וועט זיך סוף כל סוף מוזען אויסשעפען ביז צום גרונד! דעם דאָזיגען געדאַנק, ווען איך נעם אויפֿן קאַפּ, בין איך אויסער זיך! וואָס וועלען זיי טהון נאָכדעם אָהן מיטלען, דאָ, אין אַ פּרעמדער שטאָרט! מיט לעדיגע הענד און מיט אַזעלכע געוואָהנהייטען, ווי ביי אונזער פּרינץ? דער דאָזיגער געדאַנק וואַרפט אויף מיר אָן אַזאַ מרה־שחורה, אַז איך וויל שוין גאָר ניט קלערען, וואָס עס וועט זיין ווייטער, פּונקט אַזוי ווי אונזער גליק־ליכע ראָזע, וואָס איז אַזוי פּערנומען מיט איהר „היינטיגען“ גליק, אַז עס עקזיסטירט נאָר ניט ביי איהר קיין „מאָרגען“... איך זאָג אַיך נאָך אַ מאָל, בערטע, איהר זאָלט זיך ניט חאַפּען קומען אהער: אַייער אָפּפּאַהרען פון דער היים וועט אַרויסגעבען אונזער געהיימנים, און איהר וועט דערפון קיין פּערגעניגען ניט האָבען. האַלט זיך אויף נאָך אַ ביסעלע, מיין גוטע בערטע, איך גלויב אַיך, ווי איהר בענגט נאָך איהר, איהר דאַרפט מיר קיין סך ניט זאָגען. שרייבט מיר אָפטע בריעף, וואָס מאַכט אַצינד אונזער ראָזע'ס מוטער? צי האָט זי זיך שוין פּעררעכט פון דער שלאַפֿ־קייט? און וואָס הערט זיך ביי די פּרידמאַנס? זיי ווייסען נאָך אַלץ ניט, וואו זיי זענען? זיי מיינען נאָך אַלץ, אַז זיי זענען אין אויסלאַנד? אַ וואונדערליכע זאַך, כלעבען!... איהר פּרעגט, וואָס הערט זיך עפּים מיט מיר? וואָס זאָל זיך הערען, מיין גוטע בערטע? ניטאָ קיין אָסאַבענע נייעס. איך בין אין בעסטען געד־זונד. איך האָב דאָ דריי שטונדען, וועלכע ברענגען מיר אַכצען רובעל אַ חודש. דעם עקזאַמען האָב איך קוים מיט צרות אויס־געהאַלטען. נאָך אין אַ פּאַר וואָכען אַרום טרעט איך אַריין אין אוניווערזיטעט. איך האָב אויסגעשריבען אַהער מיין קליין ברודערערעל — אין גימנאַזיע אַריין; דאָס איז זעהר אַ וואוּיל קינד,

און דאָרטען וועט ווערען פון איהם אַ תל אָהן מיר. פאַר דער קוואַרטיר צאָהל איך זעכס רובעל; פאַר עסען אַכט רובעל. בלייבט אונז פיער רובעל אויף קלייניגקייטען. נאָר מיין שוועסטער שרייבט מיר, אז אין גיבען וועט זי מיר צושיקען אַ צוויי קינדער פון איהר „חברה“. וואָס זאָל איך טהון מיט זיי? ... איהר ווייסט, ווי טייער מיין שוועסטער איז ביי מיר. נאָר וואָס בין איך שולדיג, אז נאָט האָט זי געבענשט מיט אַ טויז קינדער? טאָמער וועט נאָט צושיקען נאָך אַ צוויי שטונדען. מייע חברים, אייערע גוטע בעקאָנטע, גאָלדענשטאַרט און זילבערשטאַרט, שרייבען מיר אויך, אז זיי זוכען שטונדען. זיי זענען אין פעטערבורג אין אוניווערסיטעט; איינער שטודיערט אויף דאָקטאָר, דער אנדערער — אויף אַדוואָקאַט. איהר ווייסט ניט, בערטע, וואָס זענען זיי אזוי אין כעס אויף אייער שטאַרט, און נאָך מעהר — אויף דער געלעך מאַדאַם רעגענבויען מיט איהרע געלע טעכטער? ... איך האָב אייך פּערגעסען זאָגען, אז באָרים האָט געקויפט פון ראָזע'ס וועגען אַ טייערען ראַיאָל, און איך בין ערשט ניט לאַנג געוואָהר געוואָרען, אז ראָזע שפּיעלט פּיאַנאָ אויסגעצייכענט; און ווער שמועסט, אז באָרים איז ניטאָ און זי שפּיעלט אַ ביסעל פּערטראַכט-מעלאַנכאָ-ליש, דאָן גיסען זיך אויס פון איהרע פינגער וואונדערליכע זיסע אַקאָרדען מיט טרויעריגע געזאַנגען, אזוי, אז עס קלעהמט אַמאָל שטאַרק דאָס האַרץ, און איך פּערשטעה ניט, ווי אזוי קאָן באָרים אוועקוואַרפען אזאַ זעלטענעם פּערגעניגען און אוועקגעהן אויף דריי שעה שפּיעלען אין ביליאָרד מיט עטליכע לעדינגעהערס און טונגעיאַדצעס? ... ווען איך קום אַמאָל צו זיי און טרעה זי ביי דעם פּאַרטעפּיאַן און טהו זי אַ פּרעג, וואו איז ערגיניז באָרים? — שטעלט זי אַנידער אויף מיר איהרע שוואַרצע טיעפע אויגען און ענטפּערט מיר צערייצט, מיט פּערדראָס:

„— וואו זאָל ער זיין? ער איז זיך דורכגעגאַנגען אַ ביסעל צו זיינע בעקאַנטע... צי איהר ווילט, אז ער זאָל זיצען שטענדיג אין דער היים, נאָר ניט אַרויסטרעטען פון שטוב? ...“

„און נאָכדעם הויבט זי אָן צו שפיעלען אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער, אזוי, אז דער פּאַרטעפּיאַן ציטערט און קרעכצט אונטער איהרע הענד, און נאָכדעם אַלץ שטילער און נידעריגער, און וויינענדיגע, ריהרענדיגע מעלאָדיעס ניסען זיך אויס פון זיך אַליין און קריכען גלייך אין האַרצען אַרײַן, און מיר ווייזט זיך דעמאָלט אויס, אז זי קלאָנט זיך און בעדויערט איהר מול און בעוויינט איהר ליבע, איהר מערקווירדיגע ליבע... נאָר אַט קומט אַרײַן באַרים — און עס ווערד אַלץ ווי פּריהער: זי פּאַלט איהם אויפ'ן האַלז. זי לאַכט, זי זינגט, זי מאַכט זיך נאַריש, ווי אַ קליין קינד. „אַ וואונדערליכע זאַך, בערטע, כלעבען, אַ וואונדערליכע זאַך!...“

„פ. אייזענשטאַרט.“

אויף מאַרנען גאַנץ פּריה נאָך דעם אויבענדערמאַנטען ברעף, בעת אונזער טאַלאַנטפולער דיפּלאַמאַט האָט נאָרוואַס געקלערט איבערקעהרען זיך אויף דער אַנדערער זייט ביי זיך אויפ'ן בעטעל, וואָס איז פול מיט וואַנצען, בכדי ער זאָל קאָנען געשמאַקער שלאָד פען, האָט מען איהם אָנגעקלאַפּט אין פענסטער אַרײַן מיט אַזאַ כח, אז ער האָט זיך באַלד אויפגעחאַפּט און געעפענט די טיר. אַ נאָראַדוואַי האָט איהם איבערגעגעבען אַ קוויטעלע:

„אייזענשטאַרט! למען השם, די רגע! מע האָט אונז בעד-נומען ביז דעם לעצטען העמד! בע'גנב'עט ביז דעם לעצטען פאָדים! ניטאָ ניט די קעכין, ניט די פּאַקאָיאָווע, ניט דער לאָקיי! אַ גליק, וואָס מע האָט אונז געלאָזט לעבעדיגע! באַרים איז אויסער זיך! קומט באַלד! די רגע!“

„ראָזע פּרידמאַן.“

עס פּערשטעהט זיך, אז אייזענשטאַרט האָט זיך לאַנג נישט געלאָזט בעמען. ער האָט געטראָפּען זיינע פּריינד זעהר אין אַ טרויעריגער לאַגע: באַרים איז געלעגען אַ באַרוועסער אין זאַל אויפ'ן דיוואַן, איינגעוויקעלט אין אַ רויטער קאַלדע, און ראָזע

הָאָט זיך אַרומגעדֹרעהט אין קאַלאָשען אויף די קליינע ווייסע פיסלעך, איינגעהילט אין אַ גרינער שאַל, וואָס די גנבים האָבען, אַפנים, פאַר רחמנות, איבערגעלאָזט. די שאַפּעס מיט די קאַמאָדען זענען געשטאַנען אָפּען און אויסגעראַמט מיט אַ זעלטענער פינקט-ליבקיט; די טישען מיט די בענקלעך צעשטעלט און צעדֹרעהט; די דיוואַנעס מיט אַלע אַנטיקלעך צוגענומען; די שופּלאָדען מיט די קעסטלעך אויסגערייניגט; אפילו די צוויי טייערע בראַנזענע שפּיעגלען אַראָפּגענומען, אפילו די לאַמפּען מיט די זילבערנע ליכטערלעך האָט מען בעוואָהרענט. זעלטען-זעלטען האָט זיך דורכגעוואָרפּען איין אַלט קוויטעלע, אַ ווייסע הענטשקע, אַ טאָוועל פון אַ ביכעל...

— עס ווייזט אויס — האָט זיך אָנגערופּען אונזער דיפּלאָ" מאַט מיט אַ שמייכעלע, בעטראַכטענדיג דעם דאָזיגען חורבן — עס ווייזט אויס, אַז די גנבים האָבען צייט געהאַט זיך איינפאַ-קעווען, ווי עס געהער צו זיין. אַ וואונדערליכע זאַך, כללעזן, אַ וואונדערליכע זאַך! ...

מיר ווייסען ניט פאַר וואָס, — נאָר ביי די דאָזיגע לעצטע ווערטער פון אייזענשטאַדטען האָט זיך אונזער האַלב-נאַקעטע העלדין אָנגעהאַפּט ביי בירדע זייטען און האָט זיך אזוי שטאַרק, אזוי הילכיג צעלאַכט, אַז באַרים איז אַראָפּגעשפּרונגען פון דער קאַנאַפּע און איז מיט דער רויטער קאָלדֹרע צוגעלאָפּען צו זיין יונג ווייבעל, וועלכע האָט ניט אויפּגעהערט צו לאַכען אַלע מאָל העכער און שטאַרקער; קוקענדיג אויף איהר, האָט זיך אייזענ-שטאַדט ניט געקאָנט איינהאַלטען און האָט זיך אויך צעלאַכט, ניט וויסענדיג אויף וואָס און אויף ווען... פאַר דעם דאָזיגען יונגען מענשען, וואָס האָט ליעב געקריגען ראָזען פונ'ם ערשטען מאָל, וואָס ער האָט זי דערזעהען ביי בערטען אין זאַל, איז גענוג געווען צו זעהען, ווי זי לאַכט, ער זאַל זיך אויך צעלאַכען, אָדער דאָס האַרץ זאַל איהם קלעמען, ווען ער דערזעהט טרערען אויף ראָזע'ס אויגען...

רָאָם נִיעֲנַע־הַנְּטֵעַ תְּאֵבִימַעַל.

די מאַראַם פֿרידמאַן ווײַזט זיך אַרויס אַלס די בעסטע דיפּלאַמאַטין. און אונזער יונגער פֿרינץ האָט הרטה אויף דער גאַנצער מעשה.

די מאַראַם פֿרידמאַן, אַז זי איז איבערגעבליבען אין דער גרויסער שטאַדט אַליין. אָהן דעם זוהן, האָט זי נישט גע'חלש'ט און נישט געוויינט און נישט געליאַרעמט; זי האָט נאָר גענעבען אַ דעפעשע אַהיים צום מאַן און האָט בעקומען אַיין ענטפּער פון איהם, אַז מאיר פּוהרמאַנ'ס טאַכטער איז אויך אַנטלאָפּען, — האָט זי שוין פּערשטאַנען די גאַנצע געשיכטע און איז צוריקגע-קומען אַהיים. זי האָט געוואוסט, ווי ווייט געבאַלעוועט און גע-פּיעסטעט איהר בן-יחיד איז. מלכה פֿרידמאַן האָט באַלד פּער-שטאַנען, אַז זיין פּיעריגע ליעבע צו דער „שוואַרצער“ ראָזע וועט געוויס לאַנג נישט דויערען; זי וועט איהם גיך נמאַס ווערען, אַזוי ווי עס פּלעגט איהם נמאַס ווערען יעדע זאַך אין די קינדערשע יאָהרען.

און ווירקליך! לאַנג האָט אונזער יונגער געבאַלעוועטער העלד נישט געקאַנט אויסהאַלטען מיט זיין ליעבע צו דער „שוואַר-צער“ ראָזע. נאָכ'ן ערשטען משאַד איז זיין צעהיצטע פּאַנטאַזיע באַלד אָפּגעקיהלט געוואָרען, און ער האָט פּלוצים דערפּיהלט אויף זיך אַ שווערע משאַ: ער האָט אַ ווייב... די פּרייהייט האָט ער שוין אָנגעוואוירען אויף שטענדיג... פון דעם דאָזיגען געדאַנס

איז איהם קאלט געוואָרען אין אלע אַברים : וואָס הייסט דאָס ? ווי אזוי איז דאָס געשעהען ? און וואָס וועט זיין ווייטער ? ...

אמת, עס זענען געווען מינוטען, בעת ראָזע פלעגט זיצען מיט איהם צוזאַמען, און איהרע שענע געקרייזעלטע האָר זענען געלעגען צעוואָרפען אויף זיינע הענד, און איהרע פייעריגע אויגען האָבען אויף איהם געקוקט פול מיט ליבע, — דעמאָלט איז איהם געווען ניט אזוי שלעכט ; נאָר אז ער איז געבליבען אליין אויף אַ שעה און זיינע שוואַרצע געדאַנקען האָבען זיך איהם צוריק געקעהרט, איז אונזער יונגער העלד געווען באמת איין אומגליק־ליכער מענש. ליגענדיג מיט'ן פנים ארויף אויף דער סאַמעטענער סאַפע, אויסציהענדיג די פיס אויפ'ן טיש און פייפענדיג פון ניט האָבען וואָס צו טהון, זענען איהם וויעדער ארויפגעקומען שלעכטע געדאַנקען און עס האָט זיך איהם פאַרגעשטעלט, אז ער האָט פער־שפיעלט, לחלוטין פערשפיעלט זיין לעבען אויף דער וועלט, — און דורך וועמען ? דורך „איהר" ! דורך אַט דער דאָזיגער שוואַר־צער ראָזע, וואָס וואַרפט זיך איהם אלע מינוט אויפ'ן האַלז און קושט איהם און האַלבעט איהם, — וואָס וויל זי פון איהם ? וואָס האָט זי צו איהם ? פאַר וואָס און פאַר ווען האָט זי איהם בערגאָר־בען יונגעהייד דאָ, אין דעם דאָזיגען קליינעם שטיבעל ? ...

און ביסלעכווייז־ביסלעכווייז האָט אונזער העלד אָנגעהויבען פיהלען צו זיין געליעבטער ראָזען עטוואָס פערדראָס, אַ מין שנאה. עס זענען געווען צווישען די „ליעבענדע" אַזעלכע מינוטען, וואָס זי איז געהאַנגען ביי איהם אויפ'ן האַלז און איז אויסגעגאַנגען ווי אַ ליכט פאַר גרויס גליק, און ער האָט זי אין דער זעלבער מינוט נישט געקאַנט סובל זיין און איז געווען אויסער זיך פאַר כעס : „וואָס וויל זי פון מיין לעבען האָבען ? פון וואַנען האָט זי זיך גענומען ?" ... נאָך מעהר האָט איהם געברענט אויף זיין חבר אייזענשטאַדט : „וואָס האָט געוואָלט האָבען פון מיר אַט דער דאָזיגער שומה מיט די גלעזערנע באַנקעס ?" ... — און אונ־זער געפעסטעטער פריניץ האָט אויסגעלאָזט זיין גאַנץ ביטער האַרץ

אויף זיין חבר'ס קאָפּ; ער האָט איבערגעגעבען ראָזען, אז ער האָט פיינט אייזענשטאָרטען, אז אָט דער דאָזיגער בחור מיט די גלעזערנע באַנקעס פּערגינט איהם נישט דאָס גליק און איז איהם א דם־שונא, אז אייזענשטאָרט האָט ליעב זיך אומעמוס אַרייַנ־מישען, וואו מע בעט איהם נישט...

ראָזע זעהט, אז איהר באַרים איז עפּים צעפּלאַכטען, אז עפּים פּעהלט איהם, — נאָר זי ווייסט ניט וואָס. פּרעגט זי איהם מיט דער גרעסטער צערטליכקייט:

— וואָס איז דיר, באַרים? וואָס פּעהלט דיר? וואָס זאָל איך דיר טהון אַזעלכס? דו ווייסט דאָך, אז איך בין גרייט אין פייער, אין וואַסער, אין עק וועלט, שטאַרבען צוליעב דיר, באַרים! דערויף האָט איהר באַרים געענטפּערט, אז מע מוז זיך אַמאָל איבערבעטען מיט די עלטערען, אז אַנדערש קאָן ניט זיין: מע מוז זיך אונטערנעבען. זיין מוטער האָט איהם אַזוי ליעב, אז זי וועט איהם באַלד מוחל זיין; זי וועט איבערגעבען דעם פּאַטער און וועט פּוועל'ען, אז ער זאָל אויך געבען זיין הסכּמה... — נו, באַרים, פאַר וואָס זשע דען ניט? נו, לאַמיר פּאַהרען! פּאַהרען מיר?...

— ניין, נאַרעלע. ביידע טאַרען מיר אַצינד נאָך נישט פּאַהרען. עס איז נאָך צו פּריה. איך מוז פּריהער אַליין זיך דורכ־פּאַהרען, און נאָכדעם... דו פאַרשטעהסט צי ניין?...

אויף אַ מינוט בלייבט זי זיצען טוידט; עס האָט זיך איהר אַפּגעריסען אין האַרצען. דער געדאַנק, אז ער וועט אַוועקפּאַהרען און זי וועט דאָ בלייבען אַליין, פּערגליווערט איהר דאָס בלוט. נאָר זי זעהט, אז ער וויל אַזוי, אז באַרים וויל אַזוי, פּאלט זי איהם אויפ'ן האַלז און זאָגט איהם מיט טרערען:

— ביזט גערעכט, באַרים, ביזט גערעכט: דו דאַרפסט פּריה־הער אַליין זיך דורכפּאַהרען... אויף אַ קליינער צייט, אַיאָ, באַרים? — אויף אַ וואַך אַדער אויף צוויי, נישט מעהר! — נישט מעהר, באַרים, נישט מעהר, מיין טייערער!

און וויעדער א לאנגער, א הייסער קוש דורך טרערען.
 דאָס האָט איהם אזוי בענומען, אז ער האָט זי אין דער דאָך
 זיגער מינוט ערנסט ליעב געהאַט און איז איהר געווען דאָנקבאַר
 פאַר די פרייהייט, וואָס זי שענקט איהם... זייער געזעגענען זיך
 איז געווען אזוי ריהרענד, אז אפילו אייזענשטאַרט האָט שטילער-
 הייד, אָן דער זייט, געלאָזט אַ טרער...

צוויי טעג האָט ראָזע'ס פאַרטרעט בעגלייט באַריסען, און
 איהם האָט זיך געדאַכט, אז אין וואַגאָן, וואו ער איז געזעסען,
 זענען געשטאַנען קענען איהם איהרע שוואַרצע פייעריגע אויגען.
 נאָר קוים איז ער געקומען אַהיים און איז אַריינגעפאַלען צו מלכה'ן
 אין די הענד אַריין, אזוי האָט ער אַלץ פּערגעסען.

אז די מאַדאַם פּרידמאַן האָט פּלוצים בעקומען די פּרייליכע
 דעפּעשע פון איהר זוהן, איז זי געווען אזוי גלייכגילטיג, פונקט
 ווי זי האָט נאָך פּרייהער געוואוסט די שעה, ווען איהר באַריס
 וועט קומען. דאָך האָבען איהר די הענד געציטערט אזוי שטאַרק,
 אז זי האָט זיך אַליין נישט געקאָנט אַנטהון און האָט געמוזט
 אַריינרופּען דאָס דיענסטמיידעל, וועלכע האָט בעמערקט, אז די
 מאַדאַם איז עפּיס שטאַרק צעטראָגען, און האָט דאָס באַלד איבער-
 געגעבען אַליק'ן, און אַליק האָט דאָס די רגע אָפּגעטראָגען צו
 בערטע דער גרושה און אין נאָך עטליכע ערטער, אזוי אז דעם
 זעלבען טאָג איז שוין אַרויס אַ קלאַנג אויף דער גאַנצער שטאַרט,
 אז די מאַדאַם פּרידמאַן האָט דערהאַלטען אַ דעפּעש און איז
 אַרויסגעפּאָהרען צום וואַקזאַל אַקעגען דעם זוהן מיט דער שנור...
 דאָס האָט אָנגעמאַכט אזא רעש, אז עס זענען באַלד נאָך איהר
 נאָכגעפּאָהרען די מאַדאַם שפּיעגעלגלאַז, די מאַדאַם רעגענבויען
 און די מאַדאַם שטעכענהאַלץ... מיט'ן מאַן האָט זי וועגען דעם
 ניט גערעדט: מאַטעל האָט שוין פּערשטאַנען, וואָס דאָס בעטייט.

ער האָט זי נאָר אַ פרעג געטהאָן:

— מלכה! ער פּאָהרט?

— ער פּאָהרט.

— אליין ?

— אליין.

דער צוג איז אָנגעקומען, און באַריס איז אַרויסגעשפרונגען פונ'ם וואַגאָן אַ בלאַסער : ער האָט צוויי נעכט ניט געשלאָפּען. ער האָט אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ און איז געבליבען שטעהן אויף איין אַרט, ווי אַ בעגראָבענער. מלכה איז צוגעגאַנגען צו איהם און האָט איהם אַרומגעחאַפּט קושען.

— באַריס !...

— מאַמע !...

מלכה האָט צוגערופּען דעם עקיפּאָזש און האָט זיך אַרייַנגעזעצט מיט'ן זוהן. זי האָט איהם נישט געשטראַפּט, ניט גערעגט גאָרניט, כמעט גאָר ניט גערעדט : זי האָט שוין געוואוסט אַלסדינג — וואָס וועט זי ביי איהם פרעגען ? וואָס וועט ער איהר דערצעהלען ? ער האָט אַנידערגעלעגט זיין קאָפּ ביי איהר אויף די הענד און האָט גענומען וויינען. זי האָט איהם געלאָזט זיך אויסוויינען. זי האָט איהם געקרייזעלט זיינע לאַנגע בלאַנדע האָר, און האָט נאָר געזאָגט : „מײַן קינד ! מײַן קינד !“ קומענדיג אַהיים, האָט זיך אונזער יונגער העלד אַרומגעוואַשען, אַרומגעראַ-זירט, אָנגעטהאָן, בעשפּריצט זיך מיט אַדעקאָלאָן און איז געוואָרען וויעדער דער זעלבער לעבעדיגער און פּרישער באַריס, וואָס פּריהער. דעם פּאָטער האָט ער געטראַפּען אין קאַבינעט איבער די חשבונות מיט אַ פּעדער אין די צייהן.

— וואָס מאַכסט דו, פּאַפּאַ ?

— אַ-אַ-אַ ! — האָט איהם דער פּאָטער געענטפּערט, ס'ר קענדיג אין די חשבונות, און האָט איהם אונטערגעשטעלט די לינקע באַק אויף אַ קוש טהון. נאָכדעם איז ער אַרייַנגעגאַנגען וויעדער צו דער מוטער און איז איהר געפּאַלען אויפ'ן האַלז. ער האָט

איהר געוואָלט אָנהויבען דערצעהלען אַלץ, אַלץ; נאָר זי האָט איהם איבערגעשלאָגען, זאָגענדיג צו איהם מיט אַ געלעכטער: — קינד! מיר וועלען נאָך צייט האָבען צו רעדען וועגען דעם אויך; איצט דארפסט דו געהן צום טיש עפּים איבערבייסען. ביים טיש האָט באַרים געגעסען מיט גרויס אַפעטיט, זעהר פּיעל גערעדט, דערצעהלט חידושים פון דער גרויסער שטאָרט, און די מוטער האָט איהם אויסגעהערט מיט אַ צופריעדען שמויִר כעלע אויף די ליפּען, גלייך ווי עס וואָלט צווישען זיי גאָר נישט פאַרגעפּאַלען, גלייך ווי ער האָט זיך זעהר פּיין אויסגעשטעלט קעגען זיך, קעגען זיינע עלטערען, קעגען גאָט און לויט... דער וויין, דאָס בעגעגעניש מיט דער מוטער, די שענע צימער-רען מיט'ן ווייבען גרויסאַרטיגען מעבעל האָבען אויפגעבונדען די צונג פון אונזער יונגען העלד, און ער האָט איבערגעגעבען זיין מוטער אַ לאַנגע געשיכטע, די גאַנצע געשיכטע, וואָס מיט איהם האָט פאַסירט, מיט אַלע קלייניגקייטען און מיט דער גאַנצער עפענטליכקייט און תּמימות.

אין דער צייט, וואָס באַרים האָט דערצעהלט, איז די מאַראַם פּרידמאַן געזעסען אין אַ ווייבען סאַמעטענעם פּאַטעל און איהם אויסגעהערט מיט אַ זיס שמייכעלע אויף איהר געזונד און פּריש געזיכט, גלייך ווי באַרים וואָלט איהר דערצעהלט אַ שענע מעשה פון אַ בוך. מלכּה'ס צופריעדען געזיכט האָט נישט אויסגעזאָגט וואָס עס האָט זיך געטהאָן ביי איהר אין האַרצען, ווען זי האָט דערהערט, אז אַט דאָס קליינע שוואַרצע מיידעלע, אַט די דאָזיגע, „קאַרלעטשקע“ מיט איהר טייערען בן-יחיד האָבען דריי יאָהר כּסדר געפּיהרט צווישען זיך אַ שטילען ראַמאַן, און זי, מלכּה, האָט נישט אָנגעהויבען צו וויסען פון קיין „פּותר“ און פון קיין „חלום“!

„אָ! — האָט זיך מלכּה געקלערט. — זי דאַרף זיין אַ גוטע סחורה! נאָך אַ בעסערע, ווי די מאַמע איהרע, די יאַשטשערקע!... און די דאָזיגע „קאַרלעטשקע“ איז היינט מיין שנור, מיין זוהנ'ס

ווייב? ... און מיין באָררים האָט שוין אַ ווייב? און וועמען? און אויף וואָסער זיין אופן? און איך זאָל דאָס אזוי איבערלאָזען? — אָ, ניין!"

נאָר דאָס איז געווען איהרע אינוועניגסטע געפיהלען; אויס-וועניג, אויפ'ן פנים, איז זי געווען גאנץ רוהיג, אַ ביסעל ווי פרייליך, און אז באָררים האָט געענדיגט זיין ערצעהלונג מיט טרערען אויף די אויגען, האָט זי פערשטאָנען, אַז איהר זוהן הויבט שוין אָן חרטה האָבען אויף דער גאַנצער מעשה, און אַצינד איז דאָ צייט צו פּערחאַפּען, פּערריכטען. זי האָט איהם געגלעט זיינע לאַנגע בלאַנדע האָר און האָט צו איהם געזאָגט:

— נו, מיין קינד, גענוג, גענוג. שוין צייט רוהען, שוין צייט

שלאָפּען...

— ניין, מאַמע, ניין! איך וויל, אַז דו זאָלסט מיר זאָגען,

אַז דו ביזט מיר מוחל... איך וויל, דו זאָלסט מיר צוזאָגען, אַז דו וועסט מיר ניט פּאַרלאָזען, אַז דו וועסט מיר העלפּען! דו ביזט אזא קלוגע, אזא גוטע!...

— קינד! — האָט זי איהם געענטפּערט, אָפּווישענדיג מיט

איהרע ווייבע ווייסע הענד זיינע טרערען. — קינד! פאַר וואָס

זאָל איך דיר מוחל זיין? וואָס האָסט דו אַזעלכס פאַרזינדיגט?

וואָס היטרע מענשען האָבען דיר געוואָלט אַרייננאַרען אין זאַק

אַריון? וואָס אַפּעריסטען האָבען געוואָלט זיך באַנוצען מיט דיין

רייכטום? ... דאַנק און לויב גאָט, וואָס דו האָסט אַ מוטער, וועל-

כע וועט איהר לעבען אַוועקגעבען צוליעב איהר קינד... דו האָסט

גוט געטהאָן, וואָס דו האָסט מיר אַליץ אַנטדעקט און נישט פאַר-

לייקענט קיין זאַך. פון היינט אָן בין איך דיין איינציגער העל-

פּער, און אויף מיר מעגסט דו זיך פאַרלאָזען מעהר ווי אויף אַלע

דיינע גוטע פריינד, וואָס מיינען זייער אייגענע טובה און דיין

קעשענע...

די גאַנצע נאַכט איז אונזער יונגער העלד אָפּגעשלאָפּען אויס-

געצייכענט, און ווי נאָר ער האָט געעפּענט די אויגען, האָט ער זיך

אָנגעהויבען אַרומקוקען אויף אַלע זייטען. ער האָט פּערגעסען, וואו איז ער און ווי קומט ער אַהער? דער גילדענער שפּאַליר פון די הויכע וועג, דער גרויסער סאַמעטענער קאַוויאַר ביי דעם בעט, די הויכע גלענצענדע קאַלאָנעס מיט די ליכטיגע פענסטער, דאָס טייערע מעבעל מיט די גרויסע בראַנזענע שפּיעגלען — דאָס אַלץ, פון וועלכען ער איז שוין אַ ביסעל אָפּגעוואָהנט געוואָרען, האָט איהם אויסגעוויזען ווי אַ חלום. אין דער דאָזיגער מינוט איז אַריינגעקומען זיין מוטער מיט איהר זיס שמייכלע אױף די לײפּען. באַריס האָט זיך אין איין אויגענבליק דערמאַנט אין אַלץ.

— שטעה שוין אויף, קינד, שוין צייט פאַהרען.

— די רגע, מאַמע, די רגע, אָט טהו איך זיך אָן! — און באַריס האָט זיך גענומען אַנטהון; נאָר ווי איבערראַשט איז ער געווען, אז פאַר זיינע אויגען איז געלעגען אַ שפּאַגעליניער קאַס־טיוב, נאָרוואַס פון דער נאָדעל אַרויס! דאָס איז געווען אַ סור־פּריז פון זיין מוטער.

אין פּערלויף פון דריי וואָכען האָבען זיי צווישען זיך קיין איינציג וואָרט ניט גערעדט וועגען דעם, וואָס באַריס האָט געוואָלט רעדען, און אזוי האָבען זיי זיך צוגעגרייט אין וועג אַריין — קיין אויסלאַנד פאַהרען אויף אַ גאַנצען ווינטער. אז זיי זענען גע־קומען קיין וואַרשאַ, האָבען זיי זיך אָפּגעשטעלט אין דער דאָזיגער שטאָרט אויף עטליכע טעג, וואו די מאַדאַם פּרידמאַן האָט בע־דאַרפט איינקויפּען אַ טראַנספּאָרט פּערשידענע סחורות. זי האָט בעקאַנט געמאַכט איהר זוהן אין עטליכע גאַנז רייכע הייזער, וואוהין מע האָט איהם געבעטען אויף אָבענד־ברויט אָדער אויף מיטאַג. זי האָט איהם אויך בעקאַנט געמאַכט מיט דער רייכער פּירמע „עסיגמאַכער“. און אזוי האָבען זיי פּערבראַכט אין דער גרויסער שטאָרט וואַרשאַ. אויף דער נאַכט זענען זיי געווען אין טהעאַטער, און באַריס איז געקומען צוריק מיט אַ קאַפּוועהטיג. לינענדיג אין בעט, האָט ער זיך דערמאַנט אָן דעם, וואָס ער האָט

צו רעדען מיט דער מוטער; ער האָט דאָס געלאָזט אויף מאָרגען,
אויף שפעטער...

די גאנצע נאכט האָט ער געזעהען שלעכטע חלומות, און
ראָזע'ס גרויסע, שוואַרצע, טיעפע אויגען, וועלכע ער האָט שוין
כמעט פערגעסען, האָבען זיך איהם געפלאָנטעט אַ גאנצע נאכט
פאר זיינע אויגען. נאָר אויף מאָרגען, ווען ער איז געקומען צו
דעם באַנקיר עסיגמאכער מיט אַ וויזיט, און מע האָט איהם אַייגן
געלאָדען אויף אַנבייסען און נאָכדעם אין טהעאָטער, איז ער גע-
וואָרען וויעדער מונטער און פרייליך, און דעם באַנקיר'ס עלטערע
טאָכטער, די מאַמוזעל עסיגמאכער, מיט איהרע גרויע אויגען, מיט
איהר הויך געשטאַלט און מיט איהרע איידעלע מאַניערען, האָט
אויף איהם געמאַכט אַ היבשען אַיינדרוק. די מוטער האָט איהם
געזאָגט, אַז דער דאָזיגער מאַמוזעל גיט דער באַנקיר עסיגמאכער
גדן גיט מעהר און גיט ווינציגער פון אַ האַלבען מיליאָן רובעל.

„אַהאָ! — האָט זיך אונזער נאַאיווער העלד געטראַכט. —
אַהאָ! אַ האַלבען מיליאָן רובעל גדן? נישקשה פון אַ גדן,
כלעבען!“

.....

נאָר גענוג! גענוג שוין אונז נאָכצוגעהן טריט ביי טריט
אונזער יונגען העלד, וועלכער האָט עס געוויס ביי אונז נישט
פערדיענט. מיר וועלען זיך בעסער אומקעהרען צו אונזערע צוויי
עהרליכע פריינד, פינחס אַיזענשטאַדט און בערטע שימשעלביין,
און וועלען איבערגעבען אַ גאנצע רייהע פון זייערע בריעה, וואָס
זיי האָבען אין יענער צייט געשריבען אַיינער צום אַנדערען.

דאָס צוואַנציגסטע קאָפיטעל.

קאַרעספּאַנדענץ.

א.

פּוֹן פּ. אַיִזֶענשטאַדט צו ב. שײַמשעלביין.

„מיין גוטע בערטע!

„א וואונדערליכע זאך, כלעבען, א וואונדערליכע זאך! ווי אזוי האָבען מיר דאָס ניט אַרויסגעזעהן פריהער, אז סוף־כל־סוף וועט אזוי זיין? און פאַר וואָס האָב איך איהם געלאָזט אוועק־פאַהרען אליין, אָהן איהר? אמת, זי האָט אליין געוואָלט בלייבען דאָ, וואַרטען ביז ער וועט זיך אַביסעל דורכפאַהרען אַהיים און וועט זיך אומקעהרען; נאָר איך האָב דאָס ניט געטאַרט דער־לאָזען. איך בין מעהר שולדיג פון באַריסען; איך האָב געהאַט ביר ניט אַרויסלאָזען איהם פון דאַנען... נאָר וואָס זאָג איך? עס איז נאָר אוממעגליך געווען איהם צו האַלטען; ער איז געווען אזוי אומגליקליך, אזוי פערזאָרגט, אז איך אליין האָב אויף איהם רחמנות געהאַט. איך האָב געזעהען, אז ער עקט זיך, אז ער וועט דאָס נישט אויסהאַלטען, ער וועט ביינאַכט אַנטלויפען, ווי אַ גנב, און דאָס וואָלט פאַר איהר נאָך ערגער געווען... די לעצטע עטליכע טעג האָט ער ניט געגעסען, ניט געטרונקען, ניט געשלאָפען; אַרומ־

געזאנגען איבער דער שטוב, ווי א שאַטען, פינסטער ווי די ערד,
 ניט גערעדט קיין וואָרט, נאָר געזיפצט און געגלעט זיך די האָר...
 אַך, בערטע, בערטע! וואָס האָבען מיר געטהאָן? צו וואָס האָבען
 מיר זיך אזוי געהאַפּט זיי צונויפבינדען, נישט בעקלערט און נישט
 בעטראַכט? מיר, נאָר מיר, זענען שולדיג אין דעם אַלעם! די
 צייט וואָלט אַליין געטהאָן איהרם; ווען מיר זאָלען זיי נישט
 געווען מיטהעלפּען, וואָלטען זיי אפשר געווען ביידע גליקליכער.
 אַצינד איז זי אומגליקליך, אזוי אומגליקליך, אז נאָר איך און
 איהר קאָנען זי פּערשטעהן... זי איז נאָך מעהר אומגליקליך דער־
 מיט, וואָס זי האָט ניט, פאַר וועמען אויסצורעדען איהר האַרץ,
 פאַר וועמען אויסצוגיסען איהרע טרערען! ערשט היינט בין איך
 געווען ביי איהר; זעהענדיג איהר טוירט פנים, איהרע געשוואַך־
 לענע אויגען, בין איך געשטאַרבּען פאַר שרעק; זי האָט מיך אָפּ־
 געזידעלט, ווי תמיד:

„— איהר זענט, אַפנים, געקומען מיך בעוויינען? צי איהר
 זענט געקומען מיך טרייסטען, אויסרעדען דאָס האַרץ? ... איהר
 זאָלט ניט מיינען, אַיזענשטאַרט, אז באַריס איז ביי מיר אזוי
 נידעריג געפאַלען, ווי ביי אַיך אין אַייערע אויגען! ... איך קען
 איהם בעסער, ווי איהר קענט איהם! ווען ער זאָל קאָנען, וואָלט
 ער שוין לאַנג געקומען. מסתמא קאָן ער ניט; מסתמא לאָזט מען
 איהם ניט... אָדער אפשר איז ער ניט געזונד... אפשר איז ער
 אזוי שלאַף, אז ער קאָן מיר אפילו ניט שרייבען... ער קעהר געוויס
 זיין שלאַף! ער איז נעבאָך שלאַף! איהר ווייסט דערפון גאַנץ
 גוט, און ווילט מיר ניט אויסזאָגען! איהר בעהאַלט פון מיר!
 איך ווייס, איך ווייס! ... איך קען אַיך, אַיזענשטאַרט, איך קען
 אַיך! איהר האָט תמיד לייעב בעהאַלטען! איהר ווילט מיך
 מוטשען! איהר מוטשעט מיך! וואָס האָט איהר צו מיר?! ...!

„איך האָב געבראַכט דעם דאָקטאָר, וועלכער האָט געפונען,
 אז זי האָט היץ. דער דאָקטאָר זאָגט, אז זי איז ניט מיט אַלעמען,

אז מע דארף זי אָפּהיטען, ווייל זי איז... איהר פּערשטעהט? איך בעט אייך, בערטע, גיט מיר איין עצה, וואָס טהוט מען? איהר ווייסט בעסער; איך קאָן אַליין גאָר ניט טהון!... איך האָב שוין געשריבען באַריסען עטליכע בריעף; ער ענטפּערט מיר ניט. אפשר איז ער שוין ניט דאָרטען, אין אייער שטאָדט? וואָס טהוט מען? וואָס טהוט מען? דאָס ביסעל געלד, וואָס ער האָט איבער-געלאָזט, הויבט שוין אָן אויסגעהן. דער דאָקטאָר געהט צוויי מאָל אין טאָג. די אַפטייק שלינגט איין אַ סך געלד. די הוצאות אין שטוב זענען גרויס, ווי פריהער, און איבערמאָכען אַנדערש לאָזט זי ניט; זי זאָגט, אַז באַריס וועט קומען און וועט זי טרעפּען אין איין אַנדער לאַגע, וועט ער זיין אומצופריעדען... איהר פּער-שטעהט, וואָס דאָס הייסט? באַריס, וואָס האָט זיך ניט געשעמט צונעמען די הונדערט רובעל, וועלכע איך האָב אָפּגעלייזט פאַר'ן עקיפּאָזש מיט די פּערד, וועט זיין אומצופריעדען דערמיט, וואָס זיין אומגליקליכע ראָזע וועט ניט זיצען אין פיער צימערען מיט ווייך מעבעל, ווי אַ גרעפּין!... נעכטען האָב איך זי פון דער זייט אַ פּרעג געטהאָן, צי האָט זי נאָך עפּיס געלד, צי דארף זי געלד? וואָלט איהר בעראַדפּט הערען, וואָס פאַר אַ תּשובּה זי האָט מיר געגעבען, ווי אזוי זי האָט זיך געפּיהלט בעלעדריגט פון דער פּראַגע!

„אך, גוטע בערטע! גיט מיר איין עצה, וואָס טהוט מען? ווי אזוי ראַטעוועט מען אָפּ דאָס אַרעמע קינד, וועלכעס מיר אַליין האָבען אין אַזאַ אומגליק אַרײַנגעפּיהרט. שרייבט מיר, טאָמער ווייסט איהר עפּיס פון באַריסען? וואו איז ער? וואָס טהוט ער? וואָס פּלאַנט ער? טאָמער קאָנט איהר איהם זעהען און מיט איהם איבערשמועסען? יאָ, יאָ, אַ וואונדערליכע זאך, כלעבען, אַ וואונדערליכע זאך! ווי בלינד מיר זענען ביידע געוועזען!

„מיט דער גרעסטער אונגעדולד ערוואַרט איך פון אייך אַ תּשובּה.

„אייער בעסטער פּרוינד פּ. אייזענשטאָרט.“

ב.

פון ב. שימשעלביין צו פ. אייזענשטארט.

„טייערער פריינד אייזענשטארט!

„זעהט, וואָס איהר האָט אָנגעמאַכט! זעהט, ווי גאָט צאָהלט אײך דערפאַר, וואָס איהר האַלט אונז, פרויענצימער, פאַר גאָר נישט! איהר מיינט, אַז נאָר איהר זענט קלוג, אַז נאָר איהר האָט שכל!... איך פרעג אײך, פאַר וואָס האָט איהר מיך פריהער ניט געלאָזט קומען צו אײך? איך וואָלט נישט דערלאָזט, אַז באַריס זאָל אוועקפאַהרען און ראָזע זאָל איבערבלייבען אַליין, ביי אַזאַ טרויעריגער לאַגע! איך, וואָס האָב אַליין איבערגעלעבט כמעט דאָס זעלבע, וואָס ראָזע לעבט איבער אַצינד, וואָלט שוין גע-וואוסט וואָס צו טהון!... נאָר, אייזענשטארט, איהר זענט פון תמיד אַן אַ סקעפטיק. סטייטש, ווי אַזוי קאָנט איהר גאָר רעכענען אַזעלכס אויף אונזער אַרענטליכען באַריסען, וועלכער — דאָס איז ביי מיר זיכער ווי דער טאַג — וועט היינט־מאָרגען קומען צוריק צו ראָזען! גלויבט מיר, אַז ער איז גלייך אומגליקליך ווי ראָזע, און זי איז גערעכט, וואָס זי פערענטפערט איהם. דאָס, וואָס עס האָט זיך געטראָפּען אַצינד, האָט מען בעדאַרפט ערוואַר-טען פריהער; איך האָב אײך ניט איין מאָל געזאָגט, אַז קיין גליקליכע לייעבע איז גאָר אויף דער וועלט ניטאָ, אַז יעדע לייעבע מוז זיך ענדיגען טרויעריג, אַז דאָס גאַנצע לעבען איז אַ שרעק-ליכע טראַגעדיע...

„דאָס, וואָס איך וויל אײך אַצינד שרייבען, איז זעהר־זעהר ניט פרייליך: די מאַדאַם פוהרמאַן, ראָזע'ס מוטער, איז נעכטען געשטאַרבען... גאָט זאָל אײך אָפּהיטען פון צו זאָגען דאָס ראָזען! די דאָזיגע אומגליקליכע פרוי, וואָס האָט אַזוי לייעב געהאַט איהר איינציג קינד, איז אויסגעגאַנגען מיט אַ קללה אויף די ליפען... איהר דאַרפט זיך שטויסען, וועמען זי האָט געשאַלטען: זי האָט אײך גערעכענט פאַר איהר מלאך־חמות, און איהר דאַרפט איהר

מוחל זיין — זי איז גענוג אָפגעקומען אויף דער וועלט! ... איך קאָן זיך אָהן טרערען ניט דערמאָנען, וואָס זי האָט איבערגע-טראָגען פון איהר מאַן דעם דעספּאָט די לעצטע צייט. זי האָט שוין ביי איהם לאַנג פון קיין וועלט ניט געוואוסט; נאָר זינט די טאָכטער איז אַנטלאָפּען, איז מאיר פוהרמאַן געוואָרען ערגער, ווי אַ ווילדע חיה. ער האָט איהר אַלע מינוט געשטאָכען די אויגען מיט דער אויסגעלאָסענער טאָכטער, וואָס איז אַנטלאָפּען מיט אַיין אָרעמען סטודענט (איהר פּערשטעהט האָטש, אַיזענשטאַרט, ווע-מען מע מיינט דאָ?...). און צייטענווייז, אַז זי האָט שוין נישט געקאָנט איבערטראָגען און האָט איהם געענטפּערט מיט אַ וואָרט אָדער צוויי, האָט ער זי געטריבען פון שטוב און האָט איהר געשריען:

„ — געה דיר צו דיין טאָכטער, צו דער מופקרת! ... איהר מיינט, איהר וועט מיך ירש'ענען לעבעדיגערהייד? ...

„אז זי איז שלאָף געוואָרען, האָט ער נישט געוואָלט רופען דעם דאָקטאָר... די דאָזיגע אומגליקליכע פרוי האָט געצאָנקט, ווי אַ ליכט. ער האָט נישט צוגעלאָזט צו איהר קיינעם; ער האָט פּערטריבען אַלע קרובים. איך האָב זיך ניט געטאָרט ווייזען פאַר זיינע אויגען; ער האָט כסדר געזאָגט, אַז ער וועט מיך פּערשיקען אין סיביר... נאָר צום סוף, אַז ער האָט דערזעהען, אַז זיין ווייב געהט שוין אויס, האָט ער אַראָפּגעבראַכט אַלע דאָקטוירים פון דער שטאָרט. ער איז אַרומגעלאָפּען, ווי אַ משוגענער. ער האָט געוואָרפען די שליסעלעך. ער האָט געעפענט דעם קאַסע-טען און האָט געשריען:

„ — ראַטעוועט! ראַטעוועט! נעמט וויפּיעל איהר ווילט — און ראַטעוועט!

„ער האָט מיך געשיקט רופען. איך האָב נישט געגלויבט מיינע אויגען: ער איז געווען פּערוויינט, צעפלאַכטען, און האָט ניט געקאָנט אַיינזיען אויף איין אָרט. ער האָט מיך געחאַפּט

פאר א האַנד און האָט מיך צוגעפיהרט צום בעטעל, וואו זיין אומגליקליך ווייב איז געלעגען ביי די לעצטע גראדען.

„— דו זעהסט, טייבעלע? — האָט ער איהר געזאָגט, איינר בויגענדיג זיך צום בעטעל. — דו זעהסט, טייבעלע? דאָס האָב איך דיר געבראַכט בערטען. דו זעהסט, טייבעלע? אָט דאָס איז בערטע...“

„טייבעלע האָט שוין ניט געזעהען און ניט געהערט. אין צוויי שעה ארום איז זי שוין געווען אויף דער אמת'ער וועלט.“

„נאָר דער דאָזיגער אומגליקליכער פרוי איז אָנגעצייכענט געווען נישט אזוי גרינג צו קומען אהין, וואו זי האָט בעדאַרפט געפינען איהר רוח... מאיר פוהרמאַן, וואָס האָט א שעה פאר זיין ווייב'ס טויט געוואָרפען מיט א סך טויזענדער — אבי מע זאָל איהם לעבעדיג מאַכען זיין טייבעלען, האָט זיך נאָך איהר טויטט איינגעשפאַרט און האָט מעהר ניט געוואָלט געבען דער חבר־קדישא, ווי דרייסיג רובל. א גאַנץ מעת־לעת האָט ער זיך געדונגען, ווי מע דינגט זיך פאר איין אָכס, — ביז מע האָט קוים אויסגעריסען ביי איהם הונדערט רובעל. איך בין גאָר ניט אים שטאַנד צו בעשרייבען אייך די בזיונות, מיט די קללות, מיט'ן גאַנצען רעש, וואָס עס האָט זיך דאָ געטהאָן אין דעם מעת־לעת, וואָס זיין ווייב איז געלעגען אויף דער ערד און ער האָט זיך אַרומגעטראָגען מיט די שליסעלעך און געטאַפט דעם אייזערנעם קאַסטען!“

„נאָר איין זאך קאָן איך ניט פערשטעהן: היינט פאַרנאַכט האָב איך געזעהען אַרײַנגעהן צו פוהרמאַנען אין הויף אַרײַן דעם הערר מאָטעל פרידמאַן! וואָס קאָן דאָס בעטיימען? אפשר איז ער אזוי אַרײַנגעגאַנגען. מנחם־אַבל זיין זיין אַלטען חבר? ... איך קאָן דאָס ניט פערשטעהן! איך האָב נאָר־וואָס געשיקט אַהין מיין מיידעל, זי זאָל א קוק טהון, וואָס איז דאָרטען און וואָס טהוט זיך ביי פוהרמאַנען? ... דאָס מיידעל איז געקומען און זאָגט, אז

דאָרט איז שוין קיינער ניטאָ אַצינד; נאָר דער הערר פוהרמאַן
איז אזוי בייז, אזוי צערייצט! ער שלויט אויף דער דיענסט (ער
האַלט איצט ניט מעהר ווי איין דיענסט — איין אַלטע אידינע,
א קאַרנע, ווי ער אַליין), אז טאַמער וועט זי דאָס צווייטע מאָל
אַריינלאָזען אָט דעם קעשעניק, אָט דעם גנב, — וועט זי האָבען
ביי איהם דעם טוידט! איך קאָן דאָס נאָר ניט פערשטעהן, וואָס
דאָס בעטייט!...

„אָ, אייזענשטאַרט, אייזענשטאַרט! איך בין אייך מקנאָ
אויף אייער פלענמאַטישען כאַראַקטער. איהר קאַנט אַלץ איבער-
טראָגען קאַלטבלוטיג. איהר זענט קיינמאָל ניט געווען קיין אומד
גליקליכע פרויענצימער, און אייער האַרץ, ווי איך זעהאַרויס, איז
נאָך גאַנץ פריי פון דעם הייליגען געפיהל, וואָס ווערר אָנגערופען
„ליעבע“... איהר ווילט נישט גלויבען, אז באַריס איז מיט זיין
גאַנץ לעבען איבערגעגעבן ראָזען. איהר קאַנט דאָס ניט פער-
שטעהן, איאָ? — זאָג איך אייך, אז עס איז געוויס אזוי!...
אמת, איך האָב דאָס פון באַריסען נישט געהערט, מחמת זעהען
זיך מיט איהם ביז אַהער איז מיר נישט געווען מעגליך בשום
אופן ואופן. און איצט... איצט איז ער ניטאָ; ער איז מיט זיין
מוטער ערגיץ אַוועקגעפאָהרען. מע זאָגט, אז קיין אויסלאַנד;
נאָר עס איז ניט אמת: מײן דיענסטמיידעל האָט געהערט פון
אַליק דעם משרת, אז די בריעה שיקט מען זיי קיין וואַרשאָ, ניט
קיין אויסלאַנד. איך רעכען, אז צוליעב דעם זענען זיי זיך דורכ-
געפאָהרען קיין וואַרשאָ צו זייערען אַ פריינד אָדער אַ בעקאַנטען,
בכדי די מײלער פון אונזערע רכילות/ניקעס (איהר געדענקט די
מאַדאָם רעגענבוויגען, שטעכענהאַלץ, שפיעגעלגאַז א. ד. ג.?)
זאָלען פערשטאַפט ווערען אויף אַ קליינער צייט... און איך זאָג
אויך, אז עס איז נאָר קיין עולה ניט פון זייער זייט, מחמת פון
דעם ערשטען טאָג נאָך אייער אַוועקפאָהרען פון דאַנען האָבען
זיך דאָ די מײלער נאָך ניט צוגעמאַכט ביז היינטיגען טאָג. עס
איז געווען אזא נערודער אין שטאַרט, אז עס האָט זיך געטהאָן

הושך, הושך! און יעדען הויז, אויף יעדער גאס, אין אלע ווייני-
קעלעך האָט מען נאָר גערעדט פֿון מאיר פֿוהרמאַנ'ס טאָכטער,
וואָס איז אַנטלאָפֿען מיט איין אָרעמען סטודענט, פֿרידמאַנ'ס אַ
חבר. און מערקווירדיג! איהר זענט דאָך מיט קיינעם ניט גע-
ווען בעקאַנט אין דער דאָזיגער שטאָדט, — און פֿון דעסטוועגען
זאָלט איהר הערען, וואָס פֿאַר מיינונגען יעדער זאָגט זיך וועגען
אייד; דער זאָגט, אַז מע האָט געזעהען ביי אייך אויפ'ן פֿנים
אַנגעצייכענט, אַז איהר זענט אַ גנב, אַ רוצח, אַ מענשענפֿרעסער;
דער זאָגט, אַז איהר זענט גאָר ניט קיין סטודענט, נאָר אַ „ליט-
וואָק“, וועלכער האָט ערגיץ אין דער ליטא נאָך דרוי ווייבער;
און דער דריטער זאָגט, אַז איהר זענט גאָר איין אַנטלאָפֿענער
סאָלדאַט!... הכלל, עס איז גאָר ניט איבערצוגעבען די אלע היס-
טאָריעס, וואָס יעדער דערזעהלט זיך דאָ אָן וועגען אייך. און
שטעלט אייך פֿאַר זייער איבערראַשונג, ווען זיי האָבען דערהערט,
אַז ניט איהר, נאָר דער יונגער פֿרידמאַן האָט חתונה געהאַט פֿאַר
דער אַנטלאָפֿענער! דאָ איז געוואָרען אַזאַ גוואַלד אין שטאָדט,
אַז ווען איך זאָל ניט געווען מורא האָבען אַרויסצוגעבען דעם סוד,
וואָלט איך שוין לאַנג אַנטלאָפֿען פֿון דאַנען. איך ווייס נאָך עד
היום ניט, פֿון וואַנען און ווי אַרום איז מען דאָ געוואָהר געוואָרען
וועגען דער חתונה, נאָר מע ווייסט שוין אַלץ, ניט קוקענדיג דע-
רויף, וואָס די פֿרידמאַנס האָבען ניט בעוויזען קיין שום מינע, אַז
עס קעהר זיך אָן מיט זייער זוהן. שטעלט אייך פֿאַר, ווי אַזוי
איז געווען דער מאַדאַם פֿרידמאַן צו קומען צוריק אַליין, אָהן
באָריסען, און נאָך מאַכען יעדען אַ פֿריויליכע מינע, רעדען גלייך
מיט אלע וועגען אייער ראַמאַן מיט ראָזע פֿוהרמאַן... און נאָך
דעם, אַז מען איז אין גיכען געוואָהר געוואָרען דעם אמת, האָט
יעדער איהר געקוקט אין פֿנים אַרײַן און האָט געוואָלט איבער-
לייענען ביי איהר אויפ'ן שטערן די מעשה מיט איהר זוהן און
מיט דער אַנטלאָפֿענער — און זי, די מאַדאַם פֿרידמאַן, זאָל דאָס
אפֿילו מיט איין אויג אַ פינטעל טהון! גאָרניט, לעבעדיג, פֿרײַליך,

ווי תמיד! ... כמעט יעדען טאָג זענען געקומען צו איהר די גוטע פריינד, די מאדאם רעגענבויען מיט די געלע טעכטער, די מאדאם שפיעגעלגלאַז און די מאדאם שטעכענהאַלץ, און די גאנצע צייט האָבען זיי מיט איהר גערעדט נאָר וועגען „דער אַנטלאָפּער-נער“, און הונדערט מאָל אַ מינוט איבערגעפרעגט, וואו איז אַצינד איהר באַרים? וואָס מאַכט ער אין געזונד? פאַר וואָס זאָל מען איהם ניט אַפּזוכען קיין רעכטע פאַרטייע? אליק דער משרת האָט מיר איבערגעגעבען, אַז אויף די אַלע פּראַגען האָט זי געענטפּערט פּרייליך, גלייך ווי תמיד. דערפאַר אָבער האָט זי זיך מיט זיי אַפּגערעכענט אַט דאָ, אַז באַרים איז געקומען! זי איז מיט איהם די גאַנצע צייט געזעסען אויפ'ן באַלקאָן, בכדי מע זאָל איהם זעהען, אַלע זאָלען איהם זעהען — און דערמיט פּערשטאַפּען די בייזע מייילער. זי איז געגאַנגען און געפאַהרען מיט איהם עטליכע מאָל אין טאָג שפּאַצירען און האָט איהם אויסגעפיהרט אין אַלע גאַסען, אין אַלע געסלעך, — אַלע זאָלען זעהען, אַז איהר באַרים איז דאָ, אַז ער איז ניט אַנטלאָפּען מיט קיינעם, ובפרט נאָך מיט דער שוואַרצער ראָזע פּוהרמאַן פּונ'ם קליינעם שטיבעל מיט די „רויטע לאָדען“. מע האָט מיר דערצעהלט פון דער זעליגער מאדאם דאָס פּוהרמאַן, אַז בשעת מלכה פּרידמאַן מיט'ן זון זענען דורכ-געגאַנגען פּערביי איהר פּענסטער, איז זי געפּאַלען אויפ'ן בעט, און מע האָט זי קוים אַפּגעראַטעוועט... נאָר די מאדאם פּרידמאַן האָט שוין מעהר נישט געקאָנט איבערטראַגען אויף זיך דעם גיפּט פון די לאַנגע צונגען און האָט געמוזט אַפּטרעטען אויף אַ קליינער צייט מיט באַריסען פון דאַנען — און זיי האָבען געטהאָן זעהר קלוג! אַך, ווען איהר זאָלט געווען זעהען, ווי אזוי אונזער יונגער העלד האָט אויף מיר געקוקט מיט זיינע שענע אויגען פּונ'ם אַיזערנעם באַלקאָן, בעת איך בין פּערבייגעגאַנגען אַ האַלבע שעה פאַר זיין אַפּרייזען פון דאַנען מיט דער מוטער! ווען איהר זאָלט געווען אין דער דאָזיגער מינוט אַ קוק טהון באַריסען אין זי אויגען אַרײַן, וואָלט איהר שוין מעהר ניט געצווייפּעלט, אַז זיין

ליעבע צו ראָזען איז פּיעל גרעסער און שטאַרקער, ווי איהר קאַנט זיך פאַרשטעלען מיט אַייער שכל...

„כדי איהר זאָלט מיך בעסער פּערשטעהן, וועל איך אַיך דאָ איבערגעבען אַלין, וואָס איז פאַרגעקומען צווישען מיר און באָר ריסען זינט ער איז געקומען צוריק מיט זיין מוטער.

„אַז באָרים איז געקומען, האָב איך מיך דערוואוסט באַלד פון אליק דעם משרת, וועלכען איך האָב אונטערגעקויפט שוין פון לאַנג, ער זאָל מיר אָפּטראָגען יעדע קלייניגקייט, וואָס עס קומט פאַר ביי די פּרידמאַנס אין הויז. איך האָב איהם פּיין בעלזינט און געהייסען, ער זאָל איבערגעבען באָריסען פון מיר אַ בריעף. איך דאַרף אַיך ניט דערצעהלען, וואָס איך האָב איהם געשריבען; איהר קאַנט זיך אַליין פאַרשטעלען, ווי איבערראַשט איך בין געווען, אַז איך האָב דערהערט, אַז באָרים איז געקומען אַליין, אָהן איהר! אויף דעם צווייטען טאָג האָט מיר אליק איבער געגעבען, אַז מײן בריעף האָט ער איהם אָפּגעגעבען מיט גרויס מיה, נאָך קיין ענטפּער קאָן אזוי גיך ניט זיין, מחמת די מאַדאַם פּריד מאַן טרעט נישט אָפּ אויף קיין רגע פון איהר זוהן. זי זיצט מיט איהם, זי געהט מיט איהם, זי לאָזט פון איהם קיין אויג נישט אַראָפּ; אפילו אַז ער לעגט זיך שלאָפען ביינאַכט ביי זיך אין צימער, שטעהט זי לאַנג הינטער דער מיהר, אָדער זי דרעהט זיך אזוי אַרום אין דעם צווייטען צימער, בכדי זי זאָל קאָנען זעהן, זאָס ער טהוט, און הערען, וואָס ער רעדט דאָרט מיט אליק'ען אָדער מיט אײן אַנדער בעדיענער. זי האָט שטרענג פּערבאַטען, אַז קיינער זאָל זיך ניט דערוועגען ברענגען אָדער אָפּטראָגען אַ בריעף פון באָריסען אָהן איהר וויסען, אזוי אַז יעדער בריעף, וואָס ער שיקט אָפּ אויף דער פּאַסט, פּאַלט אַריין גלייך צו איהר אין די הענד אַריין... היינט פּערשטעהט איהר שוין, ליעבער אַי- זענשטאַרט, ווי אומגליקליך אונזער יונגער העלד איז ביי אַט אַזעלכע פּאַנאַטישע עלטערען, ביי אַט אַזעלכע דעספּאָטען? ערשט אויף דער אַנדערער וואָך האָט מיר אליק געבראַכט אויף אַלע

מיינע בריעה (מעהר אלס צעהן) איין ענטפער פון באָריסען. איך געב אייך דאָ איבער, ליעבער אייזענשטאָרט, בוכשטעבליך זיין קוויטעלע, פון וועלכען איהר וועט זיך געוויס קאָנען אַראָפּנעמען אַ מוסר, וואָס הייסט ליעב האָבען און זיין אומגליקליך. אָט וואָס באָרים שרייבט מיר :

„טייערסטער פריינד בערטע! איין גאָט איז מיין עדות, אז איך האָב אייך ביז היינטיגען טאָג ניט געקאָנט שרייבען. איך שרייב יעדען טאָג בריעה צו מיין טייערער ראָזעטשקען, און האָב ביז היינט קיין שום ענטפער. איהר פרענט מיך, וואָס האָב איך גע'פּוּעל'ט מיט מיין קומען אַהיים? אַ, איך פּערהאַף, אז איך וועל געוויס מיין ציעל דערגרייכען! גיך-גיך וועלען מיר זיין גליקליך צוזאמען מיט מיין טייערער ראָזען, וועלכע שטעהט מיר שטענדיג פאַר מיינע אויגען (איהר הערט, אייזענשטאָרט?). איך וועל איין מאָל פאַר אַלע מאָל לעגען אַ פעסטען פונדאמענט, אויף וועלכען אונזער ליעבע וועט זיין געבויט עפענטליך פאַר אַלעמען, אזוי אז אַלע זאָלען וויסען און זעהען, אז ראָזע איז מיינע, מיינע אויף אייביג! ... איך בעט אייך, ליעבע בערטע, שרייבט צו מיין ראָזען און גיט איהר איבער מיין ביטערע לאַגע, אין וועלכער איך געפין זיך אַצינד, און טרייסט זי מיט דער האָפּענונג, אז מיר וועלען גיך וויעדער לעבען צוזאמען, און אונזער ליעבע, אונזער גליק וועט שוין מעהר קיינער ניט שטעהרען, און עס וועט שוין אַלץ זיין גוט, אזוי ווי עס בעגעהרט אייער איבערגעבענער „באָרים פרידמאן“.

„עס פערשטעהט זיך, אז אויף דעם דאָזיגען בריעה האָב איך איהם אָפּגעענטפערט פינקטליך, אויף יעדער זאך בעזונדער, און האָב איהם געגעבען אונטערריכט, ווי אזוי ער זאָל צוטרעטען צום פאָטער און צו דער מוטער וועגען דער הויפטפראַגע. און ווי אזוי ער זאָל ווירקען אויף זייערע הערצער — ער איז דאָך פאַרט זייער איין-און-איינציג קינד, איין אויג אין קאָפּ! איך ווייס ניט ער

היום, וואָס און ווי אזוי ער האָט מיט זיי גערעדט און צו וואָס פאַר אַ רעזולטאַט זיי זענען געקומען, מחמת פון באַריסען האָב איך שוין מעהר קיין בריעף ניט געקאָנט בעקומען; נאָר ווערליג ווי אליק האָט מיר איבערגעגעבען אייניגע קלייניגקייטען, פערשטעה איך, אַז אונזער מיה וועט ניט זיין אומזיסט, און אונזער אומ־גליקליך פאַר־פאַלק וועט ענדליך וויעדער צוזאַמען זיין אויף אימער און אייביג. דערהויפּט בעט איך איך, ליעבסטער אייזענשטאַדט, אכטונג געבען אויף אונזער טייערסטער ראָזעטשקע און — חיות ניט זיכער! — ניט אַרויסחאַפּען זיך פאַר איהר מיט אַזעלכע ווערטער, ווי איהר שרייבט צו מיר. היט־אַפּ, אייזענשטאַדט, דאָס דאָזיגע יונגע בלימעל, עס זאָל אויף דעם קיין שטויב ניט פאַלען. דאָס איז אייער פליכט אַלס מענטש און מאַנספּעדאָן. אַדיע! אונזער ראָזעטשקען שיק איך בעזונדער אַ בריעף.

„אייער בעסטער פריינד, וואָס פערבלייבט צו איך מיט גרויס אכטונג, ניט קוקענדיג דערויף, וואָס איהר זענט אַזאַ קאַל־טער עגאָאיסט...“

„בערטע שימשעלביין.“

ג.

פון פ. אייזענשטאַדט צו בערטע שימשעלביין.

„בערטע! קומט צו פּאָהרען. אפשר וועט איהר בעסער קאָנען אויסקומען מיט איהר... זי איז זעהר־זעהר אומגליקליך און דאַרף האָבען הילף. זי נויטיגט זיך, מע זאָל זי היטען — און איך קאָן דאָס ניט, איך טויג ניט דערצו. איך זעה, אַז איך פער־שאַף איהר נאָר שמערצען — און מעהר נישט! פאַר אייער אַרויס־פּאָהרען שרייבט מיר אַ בריעף. איך ערוואַרט אייך, איך קוק־אַרויס אויף אייך. למען השם, קומט צו פּאָהרען!“

„פ. אייזענשטאַדט.“

ד.

פון בערטע שימשעלביין צו פ. אייזענשטאדט.

„ליעכסטער פריינד! איהר האָט מיך מיט אייער לעצטען ברועה אזוי פיעל איבערגעשראָקען, אז איך בין אויס מענש. איך פאָהר באלד אַרויס און וועל שוין זיין אליין ביי ראָזעטשקע, און איהר זאָלט די רגע אַרויספאָהרען אַהער און קומען גלייך צום הערר פרידמאַן. איהר וועט איהם טרעפען דאָ אליין, ווייל אונזער אומ-גליקליכער באָרים מיט דער מוטער זענען אַצינד אין אויסלאַנד. איך גלויב, אז ביי דער מוטער האָט באָרים שוין לאַנג גע'פועל'ט; מע דאַרף נאָר איבעררעדען מיט'ן פאָטער. מײן איך, אז איהר, ליעבער אייזענשטאָדט, זענט דערצו מעהר פעהיג, ווי איין אנדערער. איהר זאָלט אויסנוצען אַלע מיטלען און אויסמאָהלען פאַר איהם מיט אַלערליי פאַרבען די טרויעריגע לאַגע פון זיין כן-יחיד און פון זיין יונגער אומשולדיגער פרוי ראָזע, וואָס האָט שוין גענוגגענוג גע-ליטען, גענוג איבערגעטראָגען, גענוג אָפגעקומען פאַר די זינד פון די עלטערען, וועלכע זענען אזוי איינגעשפאַרט אין זייער פאַנאַ-טיוזם! ... איך דאַרף איך נישט לערנען, ווי אזוי צו רעדען. רעדען קאָנט איהר; הלואי וואָלט איהר אזוי געקאָנט פיהלען, ווי איהר קאָנט רעדען... גריסט ראָזען און זאָגט איהר, אז איך פאָהר צו איהר די מינוט, די רגע!

„אייער בעסטער פריינד בערטע שימשעלביין“.

ה.

פון פ. אייזענשטאדט צו בערטע שימשעלביין.

„בערטע! בערטע! צו וואָס האָט איהר מיך געשיקט אַהער? קאַרג געווען פאַר מיר דאָס, וואָס איך האָב איבערגעטראָגען דאָרט? אַר, וואָס פאַר אַ האַרטער מענש דער הערר פרידמאַן איז! און

מערקווירדיג — וואָס פאַר אַ קלוגער מענש, וואָס פאַר אַ פראַק־טישער מענש דאָס איז! איך האָב איהם גאָר ביז יעצט אזוי פיעל ניט געקענט. איך האָב קיין צייט ניט געהאַט צו אויסרעדען עט־ליכע ווערטער, האָט ער מיך שוין איבערגעשלאָגען און האָט מיר פאַרגעלעגט אזעלכע פראַגען, אז איך בין געבליבען אָהן לשון. איך האָב אײך געפאַלגט, בערטע, און האָב איהם אָנגעהויבען אויס־צומאָהלען מיט שרעקליכע פאַרבען די ביטערע לאַגע פון זיין אומ־גליקליכען זוהן. האָט ער מיך אזוי אויסגעלאַכט, אז איך האָב שוין ווייטער ניט געהאַט, וואָס צו זאָגען.

— „ע, ברודער! — האָט ער מיר געזאָגט דערויף מיט אַ קלאַפּ אין די פלייצעס אַרײן. — ע, ברודער! איהר לאַכט מיך אויס, איהר מאַכט פון מיר חוזה, אַפנים, יונגערמאַן! נישקשה, איהר וואָלט זיך געמעגט ווינשען האָטש האַלב אזוי אָפלעבען ווי אײער אומגליקליכער „העלד“ לעבט זיך אָפּ אַצינד אין אויסלאַנד! אַך, ווי טרויעריג זיין לאַגע איז! ווי „אומגליקליך“ ער איז אַצינד ערניץ אין אַ טהעאַטער נעבאָך, אָדער אין אַ שענעם רעסטאָראַן נעבאָך, וואו ער זיצט נעבאָך איבער אַ שענעם מאַלצייט נעבאָך מיט אַ גוטען גלאַז ווײן, און מיט אײן אַראַמאַטישען ציגאַר נעבאָך! איהר פאַרשמעהט צי נײן? ...

„גלויבט מיר, בערטע, אז ער קען זיין זוהן אַ סך מעהר, ווי איך מיט אײך קענען איהם. צום לעצט האָט ער מיר ערנסט גע־זאָגט, אז ער האָט רחמנות אויף דער אומגליקליכער ראָזע און פער־שטעהט, ווי שלעכט עס איז איהר אַצינד און ווי טרויעריג איהר לאַגע וועט נאָך זיין שפעטער... ווי אַ גוטער פריינד, האָט ער מיר אײן עצה געגעבען, אז מיר זאָלען ביסלעכווייז אויפדעקען פאַר איהר, ווער איהר אָפּגאַט איז און וואָס ער איז... ער האָט מיך אויס־געפרעגט, ווי אזוי זי פערברענגט די צייט, און פון וואָס לעבט זי, און צי נויטיגט זי זיך אַצינד אין געלד, וועט ער איהר שיקען, וויפיעל זי דאַרף... אַך, בערטע, בערטע, איך זאָג אײך נאָך אַ מאַל און נאָך אַ מאַל, און וועל אײך שטענדיג זאָגען דאָס זעלבע, אז

מיר, נאָר מיר, זענען שולדיג אין איהר אומגליק, און גאָט ווייסט, מיט וואָס עס וועט זיך נאָך ענדיגען! ...

„איך האָב דאָ שוין מעהר ניט וואָס צו טהון, און אויף זיין מוטער זאָלט איהר אויך קיין האָפענונג ניט האָבען. דער הערר פרידמאן האָט מיר אויסדריקליך געזאָגט, אז „פריהער וועט דער הימעל קומען צו דער ערד, איידער מיין מלכה וועט דערלאָזען, אז איהר באַריס זאָל זיין פוהרמאַנ'ס איידעם, און ווען איהר זאָלט קענען מיין מלכה'ן, וואָלט איהר געזעסען בערוהט אין דער היים, וואָרום מיין מלכה — דאָס איז שטאַל און אייזען: זי וועט זיך ניכער צעברעכען, איידער איינבויען. איהר פערשטעהט צי ניין? “ — און מיט די ווערטער האָט מיך דער הערר פרידמאן אָפגעלאָזט. איך בלייב דאָ נאָך אויף אַ צוויי טעג און ווארט אויף אייער ענטפער. שרייבט מיר, איך בעט אייך, וואָס מאַכט דאָזע? גאָט זאָל העלפען, זי זאָל איבערקומען, ווי עס געהר צו זיין... איך זאָלט איהר איבערגעגעבען אַ גרום, נאָר איך ווייס, אז זי געהט ניט אזוי שטאַרק אויס נאָך מיין גרום... אַ וואונדערליכע זאַך, כלעבען! ...

„אייער פריינד, וואָס קוקט אַרויס אויף אייער גיכען בריעף,

„פ. אייזענשטאַרט“.

ו.

פון בערטע שימשעלביין צו פ. אייזענשטאַרט.

(טעלעגראמע).

„העררן אייזענשטאַרט. היינט אָבענד האָט דאָזע געהאַט אַ מיידעל און איז געשטאָרבען. דאס קינד לעבט. קומט צו פאָהרען.

„בערטע“.

ע פ י ל א ג.

וואו דער פּערפּאָסער זאָגט נאָך עטליכע ווערטער און געפינט, אז עס איז שוין צייט צו געזעגענען זיך מיט'ן לעזער און מאַכען אַ סוף מיט דער דאָזיגער ווירקליכער געשיכטע.

געזעגענענדיג זיך מיט'ן לעזער, מוזען מיר, ווי עס פיהרען זיך אויף דער וועלט די אלע ראָמאַניסטען, שענקען איהם איין עפּילאָג און איבערגעבען אלץ, וואָס עס האָט זיך אויסגעלאָזט מיט אונזערע העלדען, וועלכע ווערען דערמאָנט אין דער דאָזיגער ריכטיגער, ניט אויסגעמראַכטער געשיכטע.

אלע אונזערע בעקאַנטע פּאַרשוינען זענען געזונד און שטאַרק, אויסער די צוויי אומגליקליכע פּרויען: טייבעלע פּוהרמאַן און ראָזע פּרידמאַן. אפילו דער אַלטער מאיר פּוהרמאַן לעבט נאָך! נאָר זיין לעבען איז טרויעריגער, ווי דער טוידט: צו וואָס און פון וועמענסוועגען לעבט אזא אומגליקליך נפש אויף דער וועלט? פון וועמענסוועגען האַלט ער דעם אייזערנעם קאַסטען מיט געלד? צו וואָס פּערשליסט ער די רויטע לאָדען אלע נאַכט, און אז ער דערהערט אַ שאַרף פון אַ מויז, ווערד ער פּערציטערט און האַפּט זיך צו די שליסעלעך? צוליעב וועמען טרייבט ער איין אַרעמאַן פון שטוב? פאַך וועמען און פאַר וואָס קוילעט ער זיך אלע טאָג מיט דער אידינע פאַר די אָפּגעלעקטע ביינער, וואָס זי וואַרפט אַרויס פאַר די הינד? אז עס וועט אַ קלאַפּ טהון זיין לעצטע שעה, וועט ער שיקען רופען דעם רב מיט די דיינים און וועט מאַכען אַ „צוואה“: כּך וכך רובעל אויף „עולמות“; כּך וכך רובעל אויף אַ מרחץ; כּך וכך אויף דעם הקדש; כּך וכך קיין ליבאוויטש דעם רבי'ן אויף אַ סוכה (וואָס ווייטער ווערד ער אלץ פּרימער); כּך וכך אויף „חברה־קדישא“, אויף „הזכרת־נשמות“, אויף „חברה תהלים“, אויף „חברה משניות“, אויף „עשרה בטלנים“... אויף דעם דאָזיגען געלד וועט ער מאַכען עטליכע אָפּעקונעס, גבירים, שענע אידען, וואָס וועלען זיך נאָכדעם צווישען זיך צעטיילען אחת ואחת, און די אַרעמע לייט פון דער שטאָרט וועלען אַרומנעהן

פון איינעם צום אנדערען און וועלען שרייען: „גנבים! רוצחים!
הולטייעס! וואו איז ערגיץ דאָס געלד, וואָס רב מאיר פוהרמאַן
האָט איבערגעלאָזט? די נגידים האָבען זיך צעטיילט — און מיר
וועלען שווייגען?! גיט אונז אָפּ פוהרמאַנ'ס געלד — עס איז
אונזער געלד!“...

אַט אזוי זענען, הייסט עס, די „רויטע לאָדען“ שוין פער-
מאַכט פאַר אונז אויף תמיד... אָבער דער „אייזערנער באַלאַקאַן“?
דער „אייזערנער באַלאַקאַן“ איז תמיד יונג, תמיד פרייליך,
תמיד בעלויכטען און פול מיט געסט, פונקט ווי פריהער, קיין
שום פערענדערונג! דאָס געשעפט פון דער גלענצענדער פירמאַ
„פרידמאַן“ איז זעהר אַ גרויס געשעפט. די קלייטען וואַכסען.
די קאַנטאַר אַרבייט. מאַטעל פרידמאַן איז שטענדיג פערנומען
מיט זיינע חשבונות. ער איז שטענדיג פערטראַגען. ער איז אייני-
געטונקט פון קאָפּ ביז פיס אין ציפער... אַז זיין זוהן איז דאָס
ערשטע מאָל געקומען אַהיים צוגאַסט מיט זיין גרויסאַרטיגע
פרוי „יאַדוויגאַ“, די טאָכטער פונ'ם וואַרשעווער באַנקיר לודוויג
עסיגמאַכער, איז מלכה געווען אזוי גליקליך, אַז זי האָט אַרומגע-
האַפט דעם מאַן קושען.

— וואָס זאָגסט דו עפּים, מאַטעל, אויף אונזער באַריסען און
אויף זיין פרוי, אויף יאַדוויגאַ'ן?...

— יאָ, אויב אונזער פויגעל וועט אוועקוואַרפען די שאַרלאַ-
טאַנסקע שטיק, קאָן פון איהם ווערען מיט דער צייט אַ שטיקעל
מענטש, דו פאַרשטעהסט צי ניין? ... איך האָב געהאַט אַ דעפעש
פון זימעלשטיין. פאַרקויפט דרייסיג טויזענד פּוד צוקער אויף
הודש מאַי — בין איך צופריעדען. דו פאַרשטעהסט צי ניין?...

וואָס האָט געמאַן מאַטעל פרידמאַן ביי מאיר פוהרמאַן,
בעת יענער איז געבליבען איין אַלמן? עס ווייזט אויס, אַז אין
פרידמאַנען האָט פּלוצים אַנגעהויבען צו רעדען זיין געוויסען.
צי אפשר האָט ער זיך דערמאַנט, אַז ער, מאַטעל - מ ז י ק, איז

אמאל געווען א חבר און א גוטער ברודער מיט מ איר-קוואַ-
שע? אָדער ער האָט געוואָלט מיט זיין וויזיט פונ'ם „אייזערנעם
באלקאן" צו די „רויטע לאָדען" אויסקויפּען זיינע אלטע זינד אַקע-
נען זיין געוועזענעם שותף? ...

מזל־טוב! אונזערע האַרציגע שוועסטער מאַשא און פאַשא
רעגענבויען האָבען שוין חתונה געהאַט פאַר גאַנץ רייכע קאָמער-
סאַנטען. די מאַדאַם רעגענבויען איז גליקליך. אַלע יאָהר קומען
איהר צו א פּאָר אייניקלעך.

אַליק דער משרת איז ביי די יונגע פּרידמאַנס אַ לאָקיי.
ער טראָגט אַ ווייסען זשילעט מיט אַ זילבערנעם זייגער און זאָגט:
„ביי אונז אין וואַרשאָ."

גאַלדענשטאַרט און זילבערשטאַרט האָבען שוין דיפּלאָמען
אין די הענר. דער ערשטער איז אַ דאָקטאָר און קוקט־אַרויס
אויף פאַציענטען, וואָס ווייזען זיך עפּים ניט. און דער אַנדערער
איז אַיין אַדוואָקאַט, וואָס האָט נאָך ניט געהאַט די עהרע צו זעהען
אַ קליענט אין די אויגען. זיי זוכען רייכע פאַרטיעס און אַרבייטען
אויף אַלע כּליים.

אייזענשטאַרט האָט זיך נישט שטאַרק פּערענדערט פון יענער
צייט. עס האָט זיך איהם נאָר אויסגעשאַטען אַ קליין שפּיצעכיג
בעהדעל, וועלכס גיט איהם צו דעם זיעבעטען חן. ער איז זעהר
בעל־עבט ביי אַלע זיינע חברים־סטודענטען, און אויף יעדער אַסיפה
איז ער תמיד דער ערשטער, הגם ער קריכט ניט צום אויבענאָן
און רייסט זיך גיט אויף די ווענר.

ראָזע'ס קינד — זי הייסט נאָך דער מוטער: ראָזעטשאַקע —
געפינט זיך ביי בערטע שימשעלביין.

„בערטע די גרושה" איז נאָך עד היום אַ גרושה. זי איז
גערעכט, וואָס זי זאָגט, אַז אונזער לעבען איז אַ לאַנגע טראַגעדיע
און מיר, מאַנסבילען, זענען די העלדען — גוטע און שלעכטע

העלרען, עהרליכע און פערדאָרבענע. זי זאָגט נאָך עד היום:
"אָ, מענער, מענער!"...

* * *

אָט אזוי נישט־פרייליך האָט זיך אויסגעלאָזט אונזער ראָ-
מאָן — אַ ראָמאָן, אין וועלכען די הויפט־ראָלען האָבען געשפּיעלט
נישט קיין העלרען, נאָר קינדער.

ע נ ד ע

אלע זוערק פון שלום-עליכם

אין שטורם

א ראמאן אין צוויי טיילן

שלום-עליכם פאלקספאנד אויסגאבע—ניו-יארק, 1925

Copyright 1918 by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

אין שמודם. א רעמאן אין צוויי טייך.

געשריבען אין יאָהר 1907.

ערשטער טייל.

קאפיטעל א.

פסח, פסח און פסח.

דריי פערשיעדענע פסח'ען האָט מען צוגעגרייט אינ'ם הויז נומער 18, וואָס אויף וואַסילטשיקאָווער גאָס.

דאָס הייסט, דער פסח איז איינער, די מצות, דער מרור, די הגדה — אַלץ, אַלץ די זעלבע, נאָר די אַרט צוגרייטען, דאָס פאָר-ברייטען, דאָס רעכטען זיך איז נישט אומעדום גלייך. ווייל די מענשען, וואָס אינ'ם הויז נומער 18 אויף וואַסילטשיקאָווער גאָס, זענען פערשיעדענע מענשען מיט פערשיעדענע כאַראַקטערען, מיט פערשיעדענע מיינונגען.

דריי זענען זיי דאָ אינ'ם הויז נומער 18, וואָס אויף וואַסיל-טשיקאָווער גאָס, און יעדער פון די דריי מיינט, אַז נאָר זיי זיך גאָט איז אמת, אַז נאָר זיי זיך מיינונג איז ריכטיג און אַז נאָר צוליב איהם איז בעשאַפֿען געוואָרען אָט דאָס וועלמען.

אפּשר מיינט איהר, אַז די דריי זענען מענשען פון פערשיע-דענע גלויבענס, פון פערשיעדענע עלטערען און פון פערשיעדענע לענדער?

היליג! אַלע דריי גלויבען אין איין גאָט, אַלע דריי קומען-ארויס פון איין יחוס און אַלע דריי געהערען צו איין לאַנד.

דאָס זענען דריי רוסישע אידען, וועלכע דער פערפאַסער פון דעם ראָמאַן האָט די עהרע פאָרצושטעלען פאַר זיינע לעזער:

איציקעל שאָסטעפּאַל, סאָלאָמאָן סאַפּראַ-
נאָוויטש און נחמיה דער שוסטער.

איציקעל! — דער נאָמען אַליין זאָגט אייך שוין, אז דאָס דאַרף
זיין אַ איד פון דער אַלטער וועלט, אַ איד, וואָס האַנדעלט מיט
וואַלד, מיט גוראַלנים, מיט ברויט, מיט פּאָדראַדען; אָדער ער
האָט אַ שאַרפע קראַם, אַ מאַנפאַקטור-געשעפט, אָדער אַ פּאַבריק
פון גלאַזוואַרג; אָדער ער שטעלט צו פּראָוויאַנט אין די טורמעס
מיט די קאָזאַרמעס, טיילט זיך מיט'ן סמאָטריטעל און מיט די
אינטענדאַנטען אויף דער האַלב און האַדעוועט די אַרעסטאַנטען
און די סאָלדאַטען מיט קדחת און מיט קרענק; אָדער אויב ניט,
איז איציקעל אַ איד אַ בעל-הלואה, חלילה נישט קיין פּראָצענטניק,
קיין וואַכערניק, נאָר מעשה באַנקיר מיט אַנווייזונגען און טראַטען,
יאָגט זיך ניט נאָך גרויסע פּראָצענטען, זוכט בתוחים, פּערגלייחט
געלד אויף הייזער, סאָלידע וועכסעלעך וכדומה.

יעדענפאַלס, איז איציקעל פּעררעכענט אין שטאָדט פאַר איי-
נעם פון די פיינסטע, פּאַרנעהמסטע און אַנגעזעהענסטע מענשען.
אומערום בעגעגענסט דו איהם אויבען-אָן, אומערום הערסט דו:
איציקעל שאָסטעפּאַל! איציקעל שאָסטעפּאַל! איז ערניץ אַ שמחה,
אַ פּערזאָנלונג, איין אונטערהאַנדלונג וועגען שטאָדט-זאַכען —
איז איציקעל שאָסטעפּאַל, איז, חלילה, אַ צרה, אַ לוי, איין
אומגליק, אַ שרפה, אַ מגפה, אַ פּאַגראַם — איז איציקעל שאָסטע-
פּאַל. קלויבט מען געלד — איז איציקעל שאָסטעפּאַל. דאַרף מען
שרייען — איז איציקעל שאָסטעפּאַל. און פון אמת קאָן מען ניט
אָוועקגעהן: שרייען קאָן איציקעל שאָסטעפּאַל זעהר גוט. געבען
ניט ער נישט אזוי פיעל, ווי ער שרייט און פילדערט און טאַרע-
ראַכט...

אַז איהר וועט קומען אַמאָל צו פּאַהרען אין מיין שטאָדט
אַריין, אָדער אַז איהר וועט פּאַהרען אַמאָל אין באַהן און וועט
בעגעגענען אַ צעטראַגענעם נפש מיט רויטע גלאַטע בעקלעך, מיט
שטאַרק-גלאַנצענדיגע שוואַרצע (איצט שוין גרויליכע) האָר, מיט

א געגרייזעלט בערדעל, וואָס ער לאָזט דאָס נישט צוררוה און פלעכט דאָס און דרעהט דאָס און צופט דאָס, מיט גרויסע שענע שוואַרצע אירישע אויגען, וואָס ווען אַ פרוי פער- מאַנט אַזעלכע אויגען, זענט איהר נאָך איהר די כפרה, מיט אַביר- סעל אַיין אויסגעבויענער עכט-אירישער נאָז, מיט אַ קאָפּעלישעל, וואָס איז תמיד פעררוקט אַרונטער אויף יענער זייט קאָפּ, מיט האַלב-פערקאָטשעטע אַרבעל און מיט אַ שירם אונטער'ן אָרעם סיי זומער סיי ווינטער, — אַז איהר וועט בעגעגענען אַזאַ נפש, מענט איהר צוגעהן צו איהם גלייך, אויף מיינע אַהריות, איהר זאָלט גאָר קיין מורא נישט האָבען, און זאָגען צו איהם: — שלום עליכם, רב איציקעל!

וועט ער אויפשטעלען אויף אייך זיינע שענע שוואַרצע אר- דישע אויגען, געבען אַ האַלבען שמייכעל, אויסציהען אַ ווייסע, אַ שענע, אַ ווייכע האַנד און אייך ענטפערען: עליכם שלום אייך, וואָס מאַכט איהר?

ער וועט ביי אייך ניט פרעגען, ווער איהר זענט, און ווי אַזוי איהר הייסט; וואָרום אַז איהר זענט איהם מכבד מיט אַ שלום- עליכם, קענט איהר איהם מן הסתם. און ווער קען איהם נישט? פונ'ם קלענסטען אָרעמאָן ביו'ן גרעסטען גביר און אַריסטאָקראַט, און צוריק — פונ'ם לעצטען קאָלכאַסניק ביו'ן שטרענגסטען פרו- מאַק קענען זיך אַלע מיט איציקעל שאָסטעפּאַל, און איציקעל שאָס- טעפּאַל קען זיך מיט אַלעמען, שטימט מיט אַלעמען, זאָגאר בע- פריינדעט מיט אַלעמען, אויסגעבונדען מיט דער גאַנצער וועלט.

און די „גאַנצע וועלט“ האָט ליעב אַזעלכע מענשען. די „גאַנצע וועלט“ האָט ליעב אַ מענשען, וואָס בויגט יענעם און בויגט זיך אַליין; די „גאַנצע וועלט“ האָט ליעב אַ מענשען, וואָס שמיי- כעלט און לאָזט זיך שמייכלען, וואָס נאַרט-אַפּ און לאָזט זיך נאַ- רען, וואָס טרעט און לאָזט זיך טרעטען. די „גאַנצע וועלט“ געהט מיט דעם גאַנג, אַז פרינציפען, אידעאָלען זכרומה אַזעלכע זאָכען זענען גוט אויף פּאַפּיער; אינ'ם לעבען זענען זיי נאַרישקייטען.

קינדערייען, יונגעלשע זאכאבאָנעס... פּאָלג מיך, לעזער, געב אַהער די האַנד, לאָמיר געהן ווייטער, מיר האָבען אַ סך — אַ סך צו געהן!

דער צווייטער פּאַרשוין, וואָס וואָהנט אינ'ם הויז נומער 18, וואָס אויף וואַסילטשיקאָווער גאַס, איז סאָלאָמאָן סאַפּראַ-נאָוויטש דער אַפטייקער, אַ טיפּ פון יענעם מין אַפטייקערס, וואָס עסען אַ קאַלבאַס אַיינגעטונקען אין סמעטענע אָהן אַ היטעל אומ-געוואָשען פּאַר'ן דאַוונען יום כּפור אין דערפריה און האָבען פיינט אַ אירען בתכלית השנאה, און נאָך דערפאַר, וואָס קיין אומה ולשון פערמאַגט נישט אַזוי פיעל סוביעקטען מיט געלע האָר, ווי דאָס אידישע פּאָלק. און כמעט קאָן מען זאָגען, אַז ער האָט רעכט. איהר האָט געזעהען עפּיס אַ סך רויטע גויים מיט געלע האָר? אַליין איז ער אַ געלער, אַ טאַטען האָט ער געהאַט אַ געלען, אַ שוועסטער האָט ער — איז זי אַזש אַ רויטע; ער האָט אַ זוהן, סאַשאַ הייסט ער (מיר וועלען זיך באַלד מיט איהם בעקענען), איז ער אַ געלער.

מאָהלט אַיך, סאָלאָמאָן אַליין פאַרנט זיך, גאַלט זיך, לאָזט נישט, מע זאָל אַרויסזעהען די געלע האָר פּונם קאַפּ מיט'ן באַרד. וואָס-זשע טהוט מען אָבער מיט די ברעמען? וויפיעל וואָלט סאָ-לאָמאָן סאַפּראַנאָוויטש אַוועקגעגעבן, ער זאָל געווען געבאָרען ווערען אַ שוואַרצער!

דאָס איז אָבער אַלץ געווען אַמאָל; איצט איז אונזער סאַפּראַ-נאָוויטש שוין נישט מעהר קיין געלער: ער איז שוין אַ וויי-סער — ער איז גרוי.

און גרוי איז ער געוואָרען פאַר דער צייט פון צער-נידול-כּנים, איבער צרות פון קינדער!

איין קינד, איין-און-איינציג שטיקעל סאַשאַ — און אַזוי פיעל צרות! און פון וואָס, מיינט איהר, צרות? אַ שלעכט קינד? וויל נישט לערנען? אַ פערשטאַפּטער קאַפּ? — חלילה, אומגעקעהרט. אַ יונגעל איז סאַשאַ געווען אַ וואוילס; אַ קעפעל אַ גוטס; לער-

נען האָט ער געוואָלט זעהר; צו צעהן יאָהר איז ער געווען גרייט אַריינצוטראַטען נישט נאָר אין ערשטע — אין דריטע קלאַס גימל נאַזיע. איז אָבער דער חסרון, וואָס מע האָט איהם נישט גע- וואָלט צונעמען איבער די פּראָצענטען! איך מיינ, אז איך דאַרף מיינע לעזער נישט געבען צו פּערשטעהן, פון וואָסערע פּראָצענט טען עס רעדט זיך דאָ. אַלע ווייסען, ברוך השם, אז ביי אונז אינ'ם געבענשטען רוסישען לאַנד האַנדעלט מען מיט אַ אידען אויף פּראָצענטען: אין די גימנאַזיעס און אוניווערזיטעטען נעמט מען צו וואָס ווינציגער אידישע קינדער, דערפאַר אָבער אז עס קומט צום פּרוזיוו, צום מיליטער, נעמט מען ביי אידען אָהן פּראָצענט. זיי זאָלען חלילה קיין פאַראיבעל נישט האָבען...

אָר, האָט זיך נעבאָך סאָלאָמאָן סאַפּראַנאָוויטש געפּלאַנט, געערגערט זיך, אויסגעריסען געוואָרען! סטייטש, זיין זוהן, זיין סאַשאַ וויל מען ניט צונעמען אין גימנאַזיע! ערשטענס, איז ער נישט גלייך מיט אַלע אידען, איז בעקאַנט מיט'ן דירעקטאָר פון גימנאַזיע, קען זיך נוט מיט די לעהרער, שפיעלט מיט זיי אין פּרעפּעראַנס און אין ווינט. מיט איינעם אַ לעהרער, ראָמאַנענקאַ הייסט ער, האָט ער געהאַט אַ שמועס וועגען זיין זוהנדעל סאַשאַ, און האָט געהאַפּט פון איהם אַ מיאוסען אָפּשניט. ער, דער לעהר- רער ראָמאַנענקאַ, האָט איהם אָפּגעשניטען אויפ'ן גויישען שטיי- גער: — וואָס ווילט איהר? וואוהין קריכט איהר? וואָס פאַר אַ שייכות האָט איהר, יהודים, מיט אונזערע שוהלען, גימנאַזיעס, אוניווערזיטעטען? דאָרטען, אין אייער לאַנד, אין ארץ-ישראל, וועט איהר געבען אייערע קינדער שטודיערען! דאָ וועט איהר זיי לערנען האַנדלען, וואַנדלען, שאַכער-מאַכער!...

אַ צעקאָכטער איז אַוועק פון איהם אונזער אַפּטייקער, נישט געוואוסט, וואו זאָל ער אַהינטהון די גרויע אויגען מיט די געלע ברעמען אונטער די בלויע ברילען. ערגער פון אַלץ האָבען איהם געשטאַכען די ווערטער: „אייער לאַנד“... „ארץ-ישראל“... ער, סאָלאָמאָן סאַפּראַנאָוויטש, איז אַזאַ מהותן מיט ארץ-ישראל, אַזוי

ווי ראָמאַנענאָאָ איז אַ מחותן מיט יושר... אדרבה, אין שטאָרט ווייסען אַלע, אז סאַפראַנאָוויטש דער אַפטיקער איז אַ געפעהרליך-כער אַנטיציוניסט „פּאָ פּרינציפּו“, האָט פיינט די נייגעבאָרענע אידישע סעקטאַנטען, וואָס רופען זיך נאַציאָנאַליסטען, אַ סך ער-נער, ווי איציקעל שאָסטעפּאַל האָט פיינט די ווייסע-חברה'ניקעס, וואָס ווילען זיך צעטיילען מיט זיין ביסעל אָרעמקייט — די סאָ-ציאָליסטען.

און מערקווירדיג, ווי גאָט פיהרט די וועלט! בעדאָרף זיך טרעפּען אזוי, אז דוקא ביי דעם אַפטיקער, דעם געוועזענעם קאָל-באַסניק און יעצטיגען אַנטיציוניסט, שפּרינגט-אַרויס אַ זוהן סאַשא, אַ הייסער פּייעריגער נאַציאָנאַליסט! און ביי דעם בורשוואַזנעם איציקעל שאָסטעפּאַל, וואָס האָט מורא פאַר אַ סאָציאָליסט ערנער ווי פאַר אַ רוסישען זשאַנדאַרם, וואַכסט-אויס אַ טעכטערעל טעמע אָדער טאַמאַראַ, אַ פערברענטע, אַ פערקאָכטע סאָציאָליסטקע! דער דריטער פאַרשוין, וואָס וואוינט אינ'ם הויז נומער 18, איז נחמיה דער שוסטער.

נחמיה דער שוסטער איז אַ שלים-מזל. אזוי רופט איהם זיין ווייב זיסעל — אַ קליין שוואַרץ וויבעלע מיט קליינע שוואַרצע ברענענדיגע אויגעלעך, פון פאַרענט נישט איין צאָהן. אז מע טהוט אַ קוק אויף דעם קליין-דאַר-טרוקען וויבעלע און אויף איהרע צוויי בנים דיים און בעני, צוויי הויכע, געזונדע, געפאַקטע חלָאָ-פאַקעס, וויל זיך בשום אופן נישט גלויבען, אז דאָס איז די מוטער און דאָס זענען איהרע קינדער. אויך דער פאַטער, נחמיה, האָט ווינציג עהנליכעס מיט זיינע זיהן. נחמיה איז אַ קאַרענאַסט אידעל, אַ בעוואַכסענס מיט אַ ברייטער ברוסט, מיט ברייטע ביי-נעריגע פליצעס, מיט אַ ברייט ביינעריג פנים, מיט אַ צוגעפּלעצטע נאָז, און האָט ליעב צוויי זאָכען: אַביסעל בראַנפען און אַ סך רעדען. אַ גאַנצען סאַג מאַכט זיך איהם ניט צו דאָס מויל. און זאָל ער נעמען אַביסעל בראַנפען, אזוי ווערד ער אַנשוויגען, אומעטיג און דערשלאָגען.

פונקט דער היפך פון זיין פריינד יודעל קטנת'ן.
 יודעל קטנת'ס פראפעסיע איז שניידעריי, נאָר פערנעמען
 פערנעמט ער זיך מעהר מיט פאָליטיק, מיט זייטיגע ענינים, מיט
 שטאַדט-זאַכען; אויף אונזער היימיש לשון ווערד דאָס אָנגערוד-
 פען: אַ מענש וואָס קהל'ט זיך. און קהל'ען קהל'ט ער זיך דער-
 פאַר, וואָס ער זיצט, מיינסטענטייל, אָהן אַ שטאָך אַרבייט, און
 מהאי טעמא איז ער אַ קבצן, און מהאי טעמא האָט ער אין זיך
 נייען מאָס רעד. און קטנתי רופט מען איהם איבער זיין לשון-
 קודש רעדען; כמעט נאָך יעדע צוויי-דריי ווערטער אידיש מוז
 ער אַריינוואַרפען איין וואָרט אַ לשון-קודש'דיגס, וואָסער-ניט-איז.
 צי עס פאַסט זיך, צי ניין, אַבי לשון-קודש. פאַרהאן אַ סך מענ-
 שען אַזעלכע, וואָס האָבען ליכט בעפוצען און אויסמישען זייער
 שפראַך מיט פרעמדע ווערטער. איך קען איינעם אַ קליינשטערטעל-
 דיגען משכיל, אַ „אינטעליגענט“, וואָס שפּריצט מיט פרעמדע ווער-
 טער אויף אַלע זייטען, האָט מען איהם אַ נאָמען געגעבען „ישראל'יק
 ציוויליזאַציע“ — און דאָס קליינע שטערטעל אַז עס גיט אַ נאָמען.
 איז דאָס אָנגעמאַסטען, ווי יודעל קטנתי זאָגט: אַ גיט

ז א ש מ ה — צוגעשניטען און אויפגענייהט...

אַ משונה-מאָדנע ריהרענדע גוטפריינדשאַפט הערשט צווישען
 די צוויי ווילד-פרעמדע נפשות, צווישען יודעל קטנתי און נחמיה
 דעם שוסטער. ס'איז נישטאָ דער טאָג, וואָס יודעל זאָל נישט
 קומען צו נחמיה דעם שוסטער „אַביסעל זיצען“, און אַביסעל
 זיצען הייסט אַביסעל שמועסען, און אַביסעל שמועסען הייסט אַבי-
 סעל בערעדען די שכנים, די שטאַדט, די גאַנצע וועלט... נאָך אַז
 יודעל איז אויף יענער זייט שוועל, קאָנט איהר שוין הערען אַ הוסט
 מיט אַ „רוח אין זייער טאַטען אַרין, עמך, אונזער פאָלק, ס'זאָל
 אויף זיי קומען אַ פּאַהיבעל, אַ חלירע, אַ שרפה, אַ מגפה מיט כל
 ישראל אחיהם“... ענטפערט איהם נחמיה מיט אַ ניגון:
 — ונאמר אמן! וואָס איז די מעשה, יודעל, וואָס דו ביזט

אַזוי, אַזוי...

— אזוי וואָס? ברפּידימ'דיג? — האַפּט איהם אונטער יודעל קטנתי. — ס'זאָל אַ רוח אין זייער טאַטענס טאַטען אַרין בין אדם הראשון געפּלויגען געוואָרען פאַר זייער יפּיש הייבן ויסגי יומיבון, ווי זיי פאַראומערען אונז די יאָהרען און טעג מיט זייערע פאַראַרד-קעס און מיט זייערע מנהגים און מיט זייערע בעל-טובות און מיט זייער רחמנות האַבען אויף אַרעמע לייט נעבאָך, וואָס האָר בען נישט מיט וואָס דעם פּסח אַרײַנצופיהרען...

— שוין! — מישט זיך אַרין דעם שוסטערס ווייב זיסעל. — צוויי שלים-מזל'ען האַבען זיך צענויפגעסקאַמפּאַניעט און מע זאָרגט זיך וואָס אַרעמע לייט האַבען נישט אויף פּסח. נו, און איהר זענט שוין באַוואָהרענט מיט'ן נאַנצען פּסח? נעהט אייך געזונטערהייד. אם ירצה השם, יוס'טוב וועט איהר קומען צו נעהן, אַדער חול המועד, דעמאָלט איז ניטאָ וואָס צו טהון, וועט איהר זיך אָנרעדען, ווי די פּויקען...

און זיסעל דעם שוסטערס ווייב איז משלח דעם שניידער קטנתי מיט כבוד און נעמט זיך צו דער אַרבייט, רוימען, קעהרען, שמירען, וואַשען, קראַצען; צי ס'איז דאָ אויף פּסח, צי ס'איז ניטאָ אויף פּסח — פּסח'דיג אין שטוב, כשר, ריין, זויבער — דאָס מוז זיין, סיי ביי'ם גביר, סיי ביי'ם אַרעמאָן, און אפילו ביי'ם לעצט-טען ענישבעניים מוז זיין פּסח גלייך כשר, ריין און זויבער. ביי אַלעמען, ביי אַלע אידען גלייך, ביי אַלע אידען אין איין צייט, ביי אַלע אידען איין מצה, ביי אַלע אידען ארבע כוסות — פיער, נישט מעהר און נישט ווינצינער... אין דער גלייכהייט ליגט אַ שטיק סאַטיספאַקציע, אַ בעלוינונג פאַר דעם געמיינעם מאָן נע-באָך, ער זאָל זיך ניט מתקנא זיין אָן דעם גגיד.

— האָט דען איציקעל שאַסטעפּאַל אַנדערע מצות, ווי מיר? — אזוי טישעט זיך נחמיה דער שוסטער און בעקומט פון זיין סקעפ-טישער זיסעל אַ יברכך:

— ס'אַ משל! האָט דאָך שוין איציקעל שאַסטעפּאַל די מצות אין שאַפּע, און מיר האַבען אַ קדחת!

— וועלען מיר האָבען מצות אויך. זיסעל, דאגה ניט, אלע אירען וועלען האָבען מצות אויף פסת, קיין המץ וועט קיינער חלילה נישט עסען!

— שלים־מזל! נו, און אייער? און שמאַלץ? און עופות? האָסט דו פאַרנעסען?

— עט־נו, למאי אַ גאַנץ יאָהר האָט ער דען נישט די זעלבע אייער און שמאַלץ און עופות? — אזוי פרוכט זיך דער שוסטער בעקעמפּען דעם סקעפטיציזם פון זיין ווייב און ברענגט איהר אַ נייעם אַרגומענט:

— צי, אַ שטייגער, אָט וועלען מיר זיך אַלע זעצען אין איין צייט צום סדר, אַלע וועלען מיר זאָגען פון איין הגדה, אַלע וועלען מיר דערצעהלען די זעלביגע נסים פון דעם זעלביגען מצרים, אַלע וועלען מיר טרינקען צו פיער כוסות, צי אפשר רעכענסט דו, זיסעל, אַז מיר וועלען טרינקען נאָר דריי כוסות, און איציקעל שאָסטעפּאַל וועט טרינקען פינף כוסות?

— וואָס איך רעכען, ווילסט דו וויסען? איך רעכען, אַז ער האָט שוין די ארבע כוסות לאַנג אָנגעגרייט אין קעלער, און דו האָסט זיי דערוויילע נאָר אין זינען...

— וואָס אַהרט מיך, אַז אין זינען, נאַרעלע? וואָס איז מיר שלעכט, אַז איך טראַכט מיר איצט פון אַביסעל משקה, פון אַ גוט ביסעל וויין, איין אמת אַ בעסאַראַבער גלעזעל וויין, אַ געשמאַקס, אַ שטאַרקס, אַ שטשיפעדיגס?...

— וואָס זאָגט איהר אויף דעם שלים־מזל?

די ווערטער זענען געזאָגט געוואָרען שוין צו די קינדער, צו חיימ'ען און צו בעני'ן, וואָס זיצען ביי'ם ווערקשטאַט מיט די האַר־מערס אין די הענד און קלאַפען פלעקלעך אין די פאַרעשוועס אַרײַן.

— וואָס זאָלען מיר זאָגען? — ענטפערט איהר דער עלטערער חיים פאַר זיי ביידען. — מיר קאָנען נאָר זאָגען, אַז דער וואָס האָט נישט וואָס צו עסען האָט פול רעכט צו דענקען וועגען עסען, און

נישט נאָר צו דענקען פון דעם אַליין, נאָר צו טראַכטען וועגען דעם, ווי אַזוי מאַכט מען, אַז אַלע זאָלען עסען גלייך...
 — וועגען דעם האָט אונז שוין באַוואָהרענט משה רבינו, — זאָגט נחמיה דער שוסטער, וואָס האָט זיך אָנגענומען מיט תורה פון יודעל דעם שניידער.
 — משה רבינו איז געווען אַ גאַנץ גוטער מענטש, — מיט זיך אַריין דער קלענערער זון בעני — ער האָט אונז געשענקט אַלעמען גלייך אין ברויט אויף פסח מיט איין הגדה מיט איינע פיער כוסות; פאַר וואָס־זשע האָט ער שוין אין איין וועגס נישט געמאַכט, אַז אַלע זאָלען טאַקי האָבען די אַלע דריי זאַכען? דער־ווילע ווייסען מיר, אַז מצות און אַרבע כוסות האָט איציקעל שאָס־טעפּאַל, און מיר האָבען נישט מעהר ווי די הגדה...
 — זיי האָבען אונז איינגעהיילט די הגדה, — מאַכט חיים, — בכרי מיר זאָלען האָבען וואָס צו זאָגען, און זיי וועלען דערווייל עסען די פאַלירטשיקעס מיט די חרעמוזלעך...
 — אויסקרענקען זאָלען זיי, רבונו של עולם! — שטעלט אַריין דערווייל אַ קללה זיסעל.
 — פאַר וואָס קומט זיי שעלטען? — פּרעגט נחמיה. — וואָס זענען זיי, חכמה מיינע, שולדיג אין דעם, וואָס מיר האָבען ניט אויף פסח?
 — אָט מיט דעם, וואָס זיי האָבען און מיר ניט, זענען זיי שול־דיג!... — אַזוי גיט איהם צו פערשטעהן זיין ווייב זיסעל, ווי אַ רבי גיט צו פערשטעהן דעם תלמיד. — זאָלסט ניט זיין קיין שלום־מזל, וואָלסט דו אַליין פאַרשטאַנען, אַז זיי זאָלען האָבען ווינציגער, וואָלמען מיר געהאַט מעהר, דעמאָלט וואָלמען מיר זיך אַלע אויס־געגלייכט.
 — די מאַמע איז אַ מאַרקסיסטקע! — בעמערקט חיים צו בע־נין, און בעני ענטפערט איהם:
 — מע וואָלט זי באַדאַרפט נעמען אַמאָל אויף אַ דיסקוסיע... מאַמע, וועסט געהן מיט אונז אויף אַ דיסקוסיע?

— אין דער ערד אריין וועל איך אייך געהן! איהר פאָרגעסט, אז ס'איז ערב־פסח, און איך האָלט נאָך גאָר פון פאָרענט! ... דער שלים־מזל זאָל זיך עס דערמאָנען, אז אַ חוץ קארטאָפּעל האָבען מיר נאָך גאָר נישט ניט, נישט קיין ביסעל שמאַלץ, נישט קיין אייער, נישט קיין עוף... אַ קיש־קיש, קיש־קיש!...

דער דאָזיגער „קיש“ געהערט צום האָהן, וואָס איז די גאַנצע צייט געועסען שטיל פערבאָרגען אונטער'ן אויווען און געפיקט די ברעקלעך, און דערהערט פון דער שוסטערין אזעלכע ווערטער, האָט דאָס איהם אַ פנים פערדראָסען:

— קאָ־קאָ־קאָ־קאָ־קאָ — מיט וואָס בין איך ניט קיין עוף?
— אין דער ערד אריין, קיש־קיש־קיש־קיש־קיש! שוין צעבראָך־
כען אַ טעפעל, אַ חלירע!

— אַ! זעהסט דו? — מאַכט נחמיה דער שוסטער צום ווייב.—
נאָרוואָס האָסט דו געזאָגט, אז ס'איז נישטאָ ביי דיר קיין עוף אויף פסח, און וואָס איז דאָס?

— אַ גדולה אויף דער באַבע! — ענטפערט איהם זיסעל, —
שענע זאָכען וועסט דו האָבען פון דעם דאָזיגען עוף! דריי פונט ביינער און אַ האַלב פונט פאָדעשווע, פלייש ווי אַ גומעלאַסטיק פון איין אַלטען קאַלאָש. אַפילו קיין פלאַסטערעל ניט אויף אונז טערצושמירען די סקאָורעדע, טאָמער וועט זיך פאָרגלוסטען די קינדער אַ לאַטקע, אַ שטיקעל צוגעפרישטע מצה... זאָלסט אַנקוקען ביי איציקעל שאָסטעפּאַל געהען אַרום צוויי אינדיקעס, איין אינדיק מיט איין אינדיטשקע, ס'זאָל איהם נאָר פאַרשטעהרט ווערען, רבונו של עולם, גאָט זאָל טהון אַ נס, זיי זאָלען איהם טרפה ווערען ביידע מיט אַ מאָל, וואָלט איך מיך מחיה געווען! אַ שטיק געזונט וואָלט מיר צוגעקומען!...

— וואָס וואָלט אָבער דיר אַרויסגעקומען דערפון? — פּרעגט דער מאַן.

— אַ מצוה! פאַר וואָס קומט איהם, אז ויין טאָכטער, וואָס איז געוואַכסען מיט מיין טאָכטער אין איין הויף, אונטער איין דאָך,

זאָל זי שטודירערען אין די קלאַסען, שפיעלען אויף פאַרטעפיאַנעס, און אונזער טאַכטער זאָל זיצען איינגעבויגען אין דרױען איבער דער מאַשין, טאַמער וועט זי קוים פאַרדיענען אויף אַ קליידעל? — צו וועמען האָסט דו טענות? — שלאַנט איהר איבער נחמיה און קוקט אויף איהר דורך אַ מאָדנע בריק, וואָס בעשטעהט פון איין גלעזעל און פון איין לעכעל.

— נישט צו דיר, שלים-מזל, צו גאָט האָב איך טענות...
 — נישט צו גאָט, צו מענטשען דאַרפסט דו טענה'ן. — מיטט זיך אַרױן דער עלטערער זוהן חיים. — גאָט אַלײן האָט באַשאַפֿען די וועלט פאַר אַלעמען גלײַך, נאָר די מענטשען האָבען זיך מיט איהר שלעכט אייגעטהיילט...
 — איינעם נאָר, דעם אַנדערען נאָר ניט. — לענט צו דער יונגערער בעני.

זיסעל פערטראַכט זיך, לענט אוועק אויף אַ מינוט די אַרבייט, ווישט-אויס די הענד אין פאַרטוך און טהוט אַ פרעג ביי די קינדער גאַנץ ערנסט:

— וואָס-זשע טהוט מען דערצו?
 — וואָס מע טהוט דערצו? — ציהט אויס חיים. — עקס-

פּראָפּריאַציע!

— עקס וואָס? — פרענט זיסעל.

— עקספּראָפּריאַציע, — זאָגט איהר בעני.

זיסעל וויל נאָכזאָגען דאָס וואָרט און קאָן נישט, טהוט זי אַ שפּיי, נעמט זיך צוריק צום בעזעם, און ביידע זיהן שיסען אויס אַ געלעכטער.

* * *

אַביסעל איז דעם שוסטער'ס ווייב גערעכט, וואָס זי פייערט אַזוי: נישט נאָר אינדיקעס אַ פאַר דרעהען זיך אַרום ביי איציקעל שאַסטעפּאַל אין הויף און פּערהאַקען דעם קאַפּ מיט זייער געפּילדער „האַלדער!“ און פּערפּאַסקודיגען דעם הויף מיט איבער-לאָזען סימנים אויף יעדען טריט און שריט, — מע בעדאַרף זיך פּער-

גינען א קוק טהון, וואָס פאַר אַ שטייג מיט עופות דאָרטען זיצען
און פיקען און גרייטען צו שמאַלץ פאַר זייער בעל־הבית'טע, איך
ציקעל שאַסטעפּאַל'ס ווייב, שיווקע די נגידית'טע, און אויב
איהר פּוילט זיך ניט אַריינקוקען צו איהר אין דער "שפי־
זאַרני", וועט איהר זעהען די טעפּ שמאַלץ פּסח'יגע, מיט
די סלאָיעס אַיינגעמאַכטס פּסח'יגען, און אין קעלער די
דיזשקעלעך געזייערטע אונגערקעס, געמאַרענירטע עפעל, מן
המובחר! און בראַנפּען פּסח'יגער, און קאַניאַק, עכטער "כרמל
קאַניאַק" פון ארץ־ישראל נאָך פון פאַראַיאָהרען צוגעגרייט.
ווי גוט עס מוז זיין אויפ'ן האַרצען, ווי ריין עס דאַרף זיין דער
קאַפּ, ווי לויטער עס דאַרף זיין דער מוח, אַז מע זאָל אין זינען
האַבען איבערצולאָזען קאַניאַק פון איין יאָהר אויפ'ן אַנדערען!
און רערט מיט איציקעל שאַסטעפּאַל, וועט ער אייך ניט אויפהערען
צו זיפּצען און צו קרעכצען אויף צרות ישראל, און זאָגען, אַז מע
לעבט נאָר נישט אויף דער וועלט!

אויך שיווקע זיין ווייב האַלט אין איין קלאַנגען און וויינען
אויפ'ן אירישען גלות. "פון די אַרעמע לייט, זאָגט זי, איז ניט
אויסצושטעהן! ווי אַזוי האָט מען כח, זאָגט זי, צו צוועהען דעם
גלות, וואָס אין שטאָרט? מע דאַרף האָבען, זאָגט זי, אַ האַרץ
פון אַ טאָטער, אַז מע זאָל קאָנען דורכגען די אירישע גאַס פאַר
פּסח, וואו אַרעמע לייט נעבאָך שלעפּען פאַר די פּאַלעס! נאָר אַ
גולן, זאָגט זי, קאָן געהן אין שוהל־גאַס און אויסהערען אַלע גע־
שרייען מיט די געוויינען פון די אַרעמע לייט, וואָס בעטען מצות
אויף פּסח! איך געה, זאָגט זי, דעריבער פון שטוב ניט אַרויס, איך
זאָל ניט צוועהען די צרות מיט די יסורים מיט די וועהטיגען פּונ'ם
אירישען פּאַלק. וויפיעל איך האָב געקאָנט, זאָגט זי, האָב איך
געגעבען... אין פּאַרדאָר האָב איך געשיקט צעטיילען אַנדערהאַל־
בען רובעל, אַ פּאַר אַלטע שיד האָב איך אַוועקגעשענקט צו דער
חברה "מלביש־ערומים", דעם שניידער האָב איך אויסגעבאָרגט אַ
פּאַר רובעל אויף אַפּצונוייהען, נדבות טיילט מען אַלע טאָג, היינט

וואו איז „מעות-חמים“? מיין מאן אַרבייט טאָג ווי נאַכט אַרום די „מעות-חמים“, גאָט זאָל מיר העלפֿען, מיין טאָכטער זאָל מיר קומען בשלום אַהיים, וועל איך האָבען, אם ירצה שם, אַ כשר'ען און פֿרייַ ליכען פֿסח“...

אַזוי טראַכט זיך איציקעל שאַסטעפֿאַל'ס פֿרוי, שוויקע, קוקט אין פענסטער אַריין, אין דער וואַסילטשיקאָווער גאַס, וואו עס ווערט ערבֿ-פֿסח-צייט אַ טוואַן ביז'ן האַלז, אָרעמע לייט שפּאַנען-אַרום איבער דער בלאַטע שטאַרק פֿערפֿאַרעט און פֿערשוויצט, מע זוכט עפֿים יעדער אַ פֿערדיענסטעל אויף פֿסח; מיט זיי אינאיינעם ווערען פֿערשוואַרצט די פֿערדלעך נעבאַך, אויסגעדאַרטע, הונגע-ריגע, פֿערשוויצטע, מיט אַיינגעפֿאַלענע זייטען און מיט צעלאָזטע נעזלעכער — גאָט ווייסט, אויף וועמען עס איז דאָ אַ גרעסערער רזומנות: צי אויף די דאָזיגע אויסגעמוטשעטע פֿיערפיסיגע שטומע בעשעפֿענישען, וואָס דינענען אַזוי געטריי זייערע אָרעמע בעלי-בתיים, צי אויף זייערע צווייפיסיגע נישט מעהר גליקליכע טיראַנען, וואָס געהען-נאָך פֿון הינטען און הוקען און טיוקען און וויקען, און שמייסען און קאַטעווען און שניידען זיי די אָפֿגעקאַכענע פֿערוואַנדעטע פעל? — וואָס הוקעט איהר? וואָס טיוקעט איהר? וואָס וויקעט איהר? וואָס שמייסט איהר? וואָס קאַטעוועט איהר? וואָס שניידט איהר די פעל? נאַרישע מענשען! זעהט איהר דען ניט, אַז מיר ווילען געהן, מיר ווילען שלעפֿען, נאָר מיר קאָנען נישט, קוים וואָס מיר פֿלאַנטען מיט די פֿיס?!

און שוויקע די נגידי'טע קוקט אין פענסטער אַריין, זעהט דאָס אַלץ, הערט דאָס געשריי מיט'ן טאַרעראַם, וואָס אין דרויסען — נאָר דער קאַפֿ איהרער איז נישט דאָ; איהרע מחשבות זענען דאַרטען, מיט איהר טאָכטער, וואָס פֿאַהרט אַהיים אויף פֿסח, שוין דאָ אַ דעפֿעש, אַז היינט פֿאַרנאַכט קומט זי צו פֿאַהרען מיט'ן קוריער-צוג אַהיים.

„דער אויבערשטער זאָל העלפֿען (אַזוי טראַכט זיך שוויקע שאַסטעפֿאַל), דאָס קינד זאָל קומען געוונדערהייך, אַוועקוואַרפען

די נארישקייטען — שטודיערען, בילדען, שוין בלייבען בעסער אַ היגע. דאָ וועט זי אַ כלה ווערען, אָדער פאַר שמשון בערנשטיינ'נס אַ זוהנדעל, אָדער פאַר לוי האַלפּערין'נס אַ זוהנדעל, — ביידע וואוילע בחורים'לעך, שענע, געזונדע, רייכע, און ביידע פון פיינע עלטערען — זי ווייסט אַליין ניט, וועמען פון די צוויי זאָל זי וועלען בעסער? ..."

— געקומען דער איד פונ'ם האַלץ און וויל אַיך זעהען.

— וואָס וויל פון מיר אַט דער שלים-מזל? אַט באַלד געה

איך...

און שיווקע שאַסטעפּאַל געהט אַרויס צום אידען פונ'ם האַלץ, ליפּא הייסט ער. אַליין איז ער אַ קליינער, נאָר אַ באַרד טראָגט ער, ווי אַ בעזעם, און עס דאַכט זיך איהר אויס, אַז ער איז אַ בר סעל אַ הושים'דיגער. עפּים דולט ער איהר אַ קאַפּ. ער האָט אַ טאַכטער, ו ז א ס ז י צ מ, און אַזוי ווי איהר טאַכטער טאַ-מאַראַ איז געווען בעקאַנט מיט זיין טאַכטער, לכן איז ער געקומען אָפּגעמען אַ גרום. אַט דער חושים ליפּא האָט זי געמאַכט נער-וועז, און זי פאַלטאַן אויף איהם, טאַקי נאָר ווי אַ נגידית קאָן אָנ-פאַלען אויף אַיין אַרעמאַן:

— ערשטענס, ווער זענט איהר, וואָס אייער טאַכטער זאָל זיין

בעקאַנט מיט מיין טאַכטער? און, צווייטענס, וואָס פאַר אַ מחותן איז זי מיט איהר, אַז איהר אַליין שעמט זיך ניט און זאָגט, אַז אייער טאַכטער זיצט? ...

— וואָס זאָל איך מיך שעמען? — ענטפערט איהר דער איד

פון האַלץ און גלעט זיך דעם בעזעם-באַרד מיט גדלות. — זי זיצט חלילה נישט פאַר קיין גנבה. זי איז אַ... „פּאָליטישעסקע“...

דאָס וואָרט „פּאָליטישעסקע“, איידער ער רעדט אַרויס,

קוקט ער זיך אַרום אויף אַלע זייטען, און אַז ער האָט דאָס שוין אַרויסגערעדט, זעהט מען, אַז עס טהוט איהם אי הנאה, אי ער האָט חרטה...

— געהט אייך געזונטערהייד און לאַזט אונז צוררוה מיט איי-
ערע פזמונות דאָרטען. מיין טאָכטער איז ווייט פון די זאכען, און
מיר אודאי...

— ווייט, זאָגט איהר? המ... איך מיינ, איהר האָט אַ
טעות... — אזוי ענטפערט איהר ליפא. נאָר שוועק הערט איהם
שוין נישט; זי האָט איהם געלאָזט דאָ שטעהן אַליין מיט זיין
בעזעם-באָרד און איז פערשוואונדען געוואָרען אין קיך אַריין צו די
דיענסטען, זיי געבען אַ פינסטערען סוף, זיי זאָלען נישט אַריינ-
לאָוען יעדען שלעפער אין שטוב אַריין מיט די בלאַטיגע שטי-
וועל!... און אַליין זעצט זי זיך אוועק צוריק צום פענסטער און
קוקט אַרויס אויף איהר טאָכטער, וואָס דאַרף באַלד קומען צו
פאַהרען.

* * *

נאָך איין מענש זיצט אין דער זעלבער צייט ביים פענסטער
אינ'ם זעלבען הויז נומר 18, וואָס אויף דער וואַסילטשיקאווער גאַס,
און קוקט אַרויס אויף אַ גאַסט, אויף אַ זעהר אָנגעלעגטען
גאַסט — דאָס איז סאַלאָמאָן סאַפראַנאוויטש דער אַפטייקער. ער
האָט אויך געהאַט אַ דעפעש פון זיין זוהנדעל סאַשא, אז ער פאַהרט
מיט'ן קוריער-צוג און קומט פאַרנאַכט אַהיים.

סאַשא לערענט אין אוניווערזיטעט, שטודיערט מעדיצין. שוין
באַלד אַ יאָהר, אז דער פאָטער האָט איהם ניט געזעהען. בריעה
האָט ער פון איהם זעהר אָפטע און זעהר גוטע, און דער אַפטייקער
איז מיט זיין זוהן העכסט צופריעדען. נאָר פון אַ צייט, אז אינ'ם
זוהנ'ם בריוולעך האָבען זיך אָנגעהויבען דורכוואַרפען מאָדנע ווער-
טער. סאַשא האָט אָנגעהויבען צו דערמאָנען זעהר אָפט די ווער-
טער: „איד“... „פאַלק“... „נאַציאָנאַליזם“... „חוב“... „היסטאָ-
ריע“... ווי קומט דאָס צו סאַשא'ן? און צו וואָס דאַרף ער דאָס?
סאַלאָמאָן סאַפראַנאוויטש האָט זיך צוליבע זיין קינר, קאָן מען זאָ-
גען, מפקיר געווען איידער ער האָט איהם דערלעבט זעהען ענדיגען
די נימנאָזיע און אַריינטרעטען אין אוניווערזיטעט. דער אַפטיי-

קער האָט געהאַט פאַר זיך נאָר איין ציעל: אַז זיין סאַשאַ זאָל זיין אַ דאָקטאָר, מעהר פּערלאַנגט ער נישט! דאָס הייסט, עס רעדט זיך נאָר אזוי... פּערלאַנגען פּערלאַנגט ער נאָך עפּיס, למשל: אַ שענעם קאַבינעט, אַ פּערדעל איין אייגענעם מיט אַ פּאַעטאַנדעל אַ שענס אויף אַרומצופאַהרען איבער די קראַנקע... נו, און צו דערצו דאַרף מען געלד, און געלד קאָן מען בעקומען דורך אַ שוּך, און אַ שוּך דאַרף מען טהון אַ געהויבענעם, אַ רייכען, מינימום פינף און צוואַנציג טויזענד!... און עס פּליהט איהם דורך אַ מחשבה: איציקעל שאָסטעפּאַל'ס טעכטערעל... אַ שען מיידעל... אַ ברונעטקע מיט פייעריגע אויגען... געלד איז אַפּילו דאָ, און אַ סך, נאָר עס איז אַ פּראַגע, אויב דער חזירוק, אָט דער איציקעל שאָסטעפּאַל, וועט וועלען געבען פינף און צוואַנציג טויזענד? ... „חאַפּט איהם דער וואַטענמאַכער, וועט ער ניט וועלען, דאַרף מען ניט! איך דאַרף איהם אויף כּפרות, דעם חסיד'יגע, דעם צבוע'ק, דעם אידאַש מיט'ן שירם!“

אזוי זיצט זיך אונזער אַפּטייקער ביי'ם פּענסטער, קוקט דורך די בלויע ברילען און טראַכט וועגען זיין זוהן סאַשאַ און בויעט לופּט-שלעסער פּון זייגעטוועגען. און זיין זוהן סאַשאַ? — סאַשאַ זיצט אין וואַגאָן צווייטע קלאַס מיט איציקעל שאָסטעפּאַל'ס טעכ-טערעל טאַמאַראַ און דיסקוטירט מיט איהר איבער דער פּראַגע פּון נאַציאָנאַליזם און קאָסמאָפּאָליטיזם, און קוקט איהר בעת מעשה אין די קלוגע שוואַרצע ווייכע אויגען, וואָס נעמען אייך דורך-און-דורך, לאַכען פּון אייך, גלעטען אייך צו גלייכער צייט און ציהען אייך צו צו זיך מיט אַ אונפּערמידליכער קראַפּט.

— וואָס ווילט איהר פּון מיר? — זאָגט צו איהם טאַמאַראַ האַלב לאַכענד. — איך זאָל אויפגעבען דעם גרעסטען אידעאַל פּון דער וועלט, איך זאָל פּערשטעלען די אויהערען און ניט הערען די געשרייען פּון די הונדערט מיליאָן מענשען, וואָס שרייען „ברויט און פּרייהייט“, צוליעב אַ הויפען מענשען, וואָס ליידען נישט מעהר און נישט ווינציגער פּון אַלע אַנדערע — וואָס איז? באַשר

זיי זענען מיט מיר פון איין פאלק און זיי האָבען מיט מיר איין היסטאָריע און מיר מיט זיי טראָגען אַלץ איינע נעמען!...

— און האָבען אַלץ איינע אויגען און זענען געשטעמפּעלט מיט אַלץ איינע נעזער, — ענדיגט פאַר איהר סאַשא סאַפּראַנאָוויטש.

— איצט איז נישט קיין צייט צו קוקען אויף אַזעלכע זאַ-
כען, — ענטפּערט איהם טאַמאַראַ.

— און דאָך קוקט מען — זאָגט סאַשא — אויף אַזעלכע זאַ-
כען זעהר שטאַרק. אָט וועל איך איך דערזעהלען, וואָס איך
שטעה אױס אין אונױוערויטעט פון מיינע חברים איבער דער פאַרב
פון מיינע האָר...

— איינציג! — שלאָגט איהם איבער טאַמאַראַ. — זיי האָ-
בען זיך אַרדאי געזאָגט, אַז איהר זענט אַ רױטער? ערשטענס,
איז דאָס אמת (לאַכט), און צווייטענס, וואָס פאַר אַ ווערט האָט
דער בזיון מיט די ליידען קעגען די בזיונות מיט די ליידען, וואָס
דאָס גאַנצע רוסישע פּאָלק טראָגט איבער פון דעם רעזשים?!

— אויב דאָס גאַנצע רוסישע פּאָלק טראָגט איבער בזיונות
מיט ליידען, טראָגען מיר, אידען, די זעלכע בזיונות און צרות
טאַפּעלט, ערשטענס, אַלס מענשען, און, צווייטענס, אַלס אידען.

— וועלכעס איבערוועגט ביי אױך, מאָסיע סאַפּראַנאָוויטש:
די אַלגעמיינע מענשליכע ליידען, צי אייערע אייגענע אידישע
צרות?

— עס לאָזט זיך ניט אָפּשאַצען און איבערוועגען, פרייליין
שאַסמפּאַל, פונקט ווי איהר וואָלט מיך פרעגען אַלס מעדיקער:
וועלכע שמערצען איבערוועגען, צי דער וועהטיג פון איין אָפּגעשני-
טענעם פינגער פון דער האַנד? צי דער וועהטיג פון איין אָפּגער-
שניטענעם פינגער פון דעם פּוס? דערויף וואָלט איך אױך גער-
זאָגט: ביטער איז דעם, וואָס מע האָט איהם אָפּגענומען אַ פינג-
ער פון דער האַנד, צוויי מאָל ביטער איז דעם, וואָס מע האָט
איהם אָפּגענומען צוויי פינגער, פון דער האַנד און פון דעם פּוס...

און אויב איהר ווילט, פרייליין שאַסטעפּאַל, וועל איך איך אויס-
זאָגען אַ סוד, אַז מיינע אידישע צרות ערגערען מיך מעהר אַלס
מיינע אַלגעמיינע מענשליכע שמערצען. ווייסט איהר פאַר וואָס?
ווייל צו די צרות ווערד נאָך צוגעזעצט אויך אַ פּערדראָס, אַ האַרצ-
וועהטיג: למאזי זאָלען מיר, אַלס אידען, זיין פּערפּאָלגט ביי פּער-
פּאָלגטע, פּערשקלאַפּט ביי פּערשקלאַפּטע? ...

טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל האַפּט זיך אויף, און איהרע שענע
שוואַרצע אויגען צינדען זיך אָן, ווי צוויי ליכט.

— ניט אמת! הערד סאַפּראַנאָוויטש, ניט אמת! איהר הערט
וואָס איך זאָג? איך זאָג, אַז איהר און אַלע אַייערע קאָלעגען, די
נאַציאָנאַליסטען, האָבען אויסגעטראַכט אַ ליגען, אַז מיר ווערען
פּערפּאָלגט פּונ'ם רוסישען פּאָלק! ס'אַ ליגען — מיר ווערען פּער-
פּאָלגט פּון דער ביוראָקראַטיע, ניט פּונ'ם פּאָלק! איהר זענט אָדער
גרויסע ליגערס, אָדער גרויסע טפּשים!

— ווי באַלד אזוי, האָב איך מיט אייך ניט וואָס צו רעדען! —
זאָגט סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש און קעהרט זיך אָפּ פּון איהר און קוקט
אין פּענסטער פּונ'ם וואַגאָן.

— האַי-האַי! האַי-האַי! — צעלאַכט זיך טאַמאַראַ און
קוקט זיך צו צו איהם און פּערקוקט איהם אין די אויגען אַריין. —
נישט אייך האָב איך געמיינט, נאָר אַייערע חברים; אייך האָב
אייך אויסגעשלאָסען...

— איך דאַנק אייך זעהר! — ענטפּערט איהר סאַשאַ און
קוקט איהר נישט ווילענדיג אין די אויגען אַריין און טראַכט זיך
בעת מעשה: וועלכע פּערבאָרגענע קראַפּט ליגט אין די דאָזיגע
צוויי שוואַרצע פּענסטערלעך, וואָס זיי האָבען איהם אזוי פּער-
כשוּפ'ט, בעצויבערט און פּערשקלאַפּט, אַז ער איז גרייט איבער-
צוטראַגען אַלע מינים בעלעדריגונגען אויף דער וועלט, אַבי זעהען
פאַר זיך אָט די צוויי גרויסע שענע שוואַרצע טיעפע קלוגע אוי-
גען? ...

קאפיטעל ב.

סינדער און עלטערען. עלטערען
און סינדער.

איך זאל וועלען כאראקטעריזירען דעם ראָמאַן פון סאַשא סאַפראַנאָוויטש און טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל אין דריי ווערטער, וואָלט איך געזאָגט דאָס, וואָס מיר זאָגען בשעת קרוש לבנה: כּשם שאני רוקד כּננך ואיני יכול לננוע כּך — ווי איך שפּרינג קעגען דיר און קאָן דיר נישט אָנריהרען... אַלע זיינע יונגע יאָהרען לויפט סאַשא נאָך טאַמאַראַ', שפּרינגט אַקעגען איהר — און קאָן זי נישט האַפּען...

פריהער, אז סאַשא איז נאָך געווען אַ יונגעל אין פינפטער קלאַס נימנאָזיע און האָט גע'בחור'ט זיך, געזוכט וואָנסילעך אויף דער אויבערשטער ליפּ, האָט ער זיך ניט איין מאָל בעגעגענט מיט איציקעל שאַסטעפּאַל'ס טאָכטער אויף די טרעפּ, זיך פּערקוקט אויף איהרע שוואַרצע גלאַנצענדיגע ווייכע שענע אויגען, וואָס האָט בען אַלע מאָל געלאָזט אויף איהם איין איינדרוק, גלייך ווי זי לאַכט אויס איהם און מסתמא אויס זיינע געלע האָר, וואָס ער האָט גע'ירש'עט פון זיין פּאָטער דעם אַפּטיקער. און דאָך האָט ער חשק געהאַט זיך אָפּשטעלען מיט איהר רעדען, זיך בעקענען, אַביסעל שמועסען, רעדען וועגען אַ ביבעל, אָדער גלאַט אזוי פלאַפלען אין דער וועלט אַריין, ווי געוועהנליך אַ בחור מיט אַ מיידעל. איז דאָס אָבער איהם קיינמאָל נישט געראַטען, ווייל טאַמאַראַ איז געוואָרן סען אין אַזאַ הויז, וואו אַ מיידעל שטעלט זיך ניט אָפּ און שמועסט ניט און פלאַפעלט ניט מיט קיין אומבעקאַנטען בחור, און בעקענען זיך מיט איהם פאַסט דאָס נישט פאַר איהר פּאָטער.

איציקעל שאַסטעפּאַל וואָהנט אינ'ם הויז נומער 13, וואָס אויף דער וואַסילטשיקאווער גאַס, שוין היבשע עטליכע יאָהר, און איז מיט סאָלאָמאָן סאַפראַנאָוויטש כמעט נאָך נישט בעקאַנט, אַ הויז

וואָס ער שיקט אַמאָל אַרײַן צו איהם אין דער אַפטיק נאָך אַ רפואה, אָדער ער האַפט זיך אַרײַן צו איהם נאָך אַ נדבה אויף שטאַרט-זאַכען.

ביי איציקעל שאַסטעפּאַל האָט סאָלאָמאָן סאַפּראַנאַוויטש קיין אַנדער נאָמען נישט, נאָר „אַפטיקער“.

— גוט מאָרנען אײך, אַפטיקער!

— רב אַפטיקער! גיט עפּים אַ נדבה אויף אַ נויטיגער זאַך.

און אָפּגענומען בײַם אַפטיקער די נדבה און אַרויסגעגאַנגען פון דער אַפטיק, קען ער איהם שוין מעהר ניט.

וואָס פאַר אַ מחותן איז ער מיט איהם, אַז שבת — אַזוי דער-צעהלט שיווקע — קאָכט מען בײַם אַפטיקער פונקט ווי אין דער וואַכען, ערב יום כּפור קיין כּפרות שלאָגט מען ניט ביי איהם, און אַ פּסח איז ביי איהם... נאָט זאָל ניט שטראָפּען פאַר די רעד!

שיווקע שאַסטעפּאַל וויל נישט רעדען קיין לשון־הרע אויף אַ אירען, נאָר פּערדריסען פּערדריסט זי, און קאָכען קאָכט זי זיך: — סטייטש פּסח! אַזאַ הייליגער יום טוב פּסח!...

וואָס פּסח? ווער פּסח? — דאָס זאָגט זי נישט, נאָר מע בע-דאַרף שוין אַליין פּערשטעהן, וויפּיעל גאַל עס שטעקט אין די ווערטער.

אויך דער אַפטיקער האָט פּיינט איציקלען, ווי אַ כּשר'ער איד האָט פּיינט חזיר, נאָר ער בעווייזט ניט אַרויס זיין פּיינדשאַפט און איז מיט איהם, אַדרבה, פּריינדליך, ווי מיט אַלע שכנים; וואָס זאָל מען טהון? די וויסטע פּרנסה!... הינטער די אויגען הייסט ביי איהם איציקעל שאַסטעפּאַל „נאָט'ס גנב“, „היפּאָקריט“, „אי-דאָש“, וכדומה אַזעלכע נעמען. אין די אויגען אָבער הייסט ער ביי איהם: „נאָספּאַרדין שאַסטעפּאַל“, און אַמאָל נאָך: „מאַנגאַוואַז-זשאַיעמי נאָספּאַרדין שאַסטעפּאַל“... פאַר וואָס קומט דאָס איהם — ווייסט ער אַליין נישט, וויפּיעל יאָהר זיי זענען שכנים האָט נאָך דער אַפטיקער נישט געהאַט פון איציקעל שאַסטעפּאַל

קיין טובה אויף אַט אזוי פיעל — און פון דעסמווענען זעהט איהר דאך, מנאָאָווואַזשאַיעמי!...

סאַשאַ דעם אַפטייקער'ס זוהן איז געווען אַ וואָהל יונגעל און איינער פון די בעסטע שילער אין גימנאַזיע. ער האָט זעהר גוט געלערענט, אַ סך געלעזען, נישט אין זינען געהאַט דאָס וואָס אַנדערע בחורים, נאָר זינט ער האָט זיך בעקאַנט מיט טאַמאַראַ'ס שענע שוואַרצע גרויסע אויגען האָט ער אָנגעהויבען אָפט צו פער-טראַכטען זיך, בעקומען חשק צו בענגענענען זיך מיט זיי נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל — ביז זיי זענען געקומען צו איהם מיט אַ וויזיט איינמאָל ביינאַכט אין חלום.

און געקומען זענען זיי צו איהם מיט אַ פייער, מיט אַיין אימ'פעט, האָבען איהם אַרומגענומען מיט זייער פראַכט און גלאַנץ, האָט בען זיך צעגאַסען מיט אזוי פיעל חן, פריינדליכקייט, מיט לייד און לייעבשאַפט, האָבען ענרליך אַריינגענידערט צו איהם אין האַרצען אזוי טיעף און בעזעצט זיך ביי איהם אין דער נשמה אזוי פעסט, אַז מעהר פערנעסען זיי האָט ער שוין נישט געקאַנט, וויפיעל ער האָט זיי פון זיך נישט געטריבען!

סאַשאַ האָט אַליין נישט געקאַנט פערשטעהן, וואָס פאַר אַ כח עם ציהט איהם אַפצושטעהן לאַנג-לאַנג און וואַרטען אויף די טרעפּ, טאָמער וועט זיך בעווייזען איציקעל שאַסטעפאַל'ס טאָכטער און טאָמער וועט ער זיך בענגענענען מיט איהרע שוואַרצע שענע קלונע אויגען, — און האָט ער זיך דערוואַרט אויף איהר, און האָט ער זיך בענגענענט מיט איהר פייעריגען קוק, האָט ער גע-טהאָן נישט מעהר, ווי אויפגעהויבען די רגלים און געמאַכט זיכרה, אַנטלאָפּען צו זיך אַהיים, צו די אוראַקען, צו די ביכער, זיך פער-טיעפט און פערטראַכט און ווידער גע'חלומ'ט פון איציקעל'ס טאָכטער, פון איהר שענער פיגור און פון איהרע שוואַרצע גרויסע קלונע אויגען, און וויעדער אָפגעוואַרט זי אויף די טרעפּ, און וויעדער בענגענענט זיך און ווידער אַ זיכרה! — און אזוי אַ לאַנגע צייט, ביז דאָס פייער האָט אויסגעבראַכען, און דעם אַפטייקער'ס זוהן האָט

זיך איינגעשטעלט, פערבונדען א געשפרעך מיט איציקעל שאַסטע-פאל'ס טאָכטער.

איציקעל שאַסטעפאל האָט נישט געוואָלט, אז זיין טאָכטער זאָל געהן מיט אלע מיידלעך אין גימנאָזיע; ער האָט אָבער נישט געשפּאַרט פאַר איהר קיין געלד צו דינגען איהר די בעסטע לעה-רערס מיט די בעסטע גובערנאַנטקעס זי צו אונטערריכטען, און די בעסטע לעהרער — אזוי האָט גערעכענט איציקעל — זענען גוים, ניט אידען. א אירישער לעהרער איז קודם כל איין אַפיקורוס און מאַכט זיינע שילער און שילערניס אויסגעלאָסען, און אַ גויישער לעהרער ווייסט זיך נאָר זיין זאָך — מע צאָהלט איהם געלד, דאַרף ער לערנען.

מיט דעם גאַנג איז געגאַנגען איציקעל שאַסטעפאל, און האָט זיך נישט געפּוילט אַריבערגעהן אין גימנאָזיע צום בעסטען לעה-רער, צו ראַמאַנענקאָן, זיך איין עצה האַלטען מיט איהם: אזוי ווי ער, שאַסטעפאל, האָט אַ טאָכטער זעהר אַ געראַטענע, זאָל ער, ראַ-מאַנענקאָ, איהם רעקאָמענדירען עפּים אַ רעכטען רעפּעטיטאָר.

האָט איהם ראַמאַנענקאָ אויסגעהערט און געזאָגט:

— אויב דו ווילסט אַ רעכטען לעהרער, אַ געטרייען, קאָן איך דיר רעקאָמענדירען מיין אייגענעם זוהן, ער איז אַ געצייכענטער פּעדאַגאָג, אַ געוועזענער סטודענט, וואָס האָט זיך צעקריעגט מיט די פּראָפּעסאָרען און איז איצט ביי מיר אָהן אַ שום בעשעפּטי-גונג.

דאָס איז זיכער, אז ווען ראַמאַנענקאָ זאָל זיין אַ איריש קינד, אַ „געוועזענער“ סטודענט, וואָלט איהם אזאָ מין איציקעל שאַסטע-פאל געוויס נישט אַריינגעלאָזט צו זיך אין שטוב אַריין, נאָר פאַר אַ גוי האָט אַ איר דרד-אַרקי, ער מען זיך זיין וואָס ער וויל זיך, אַבי אַ גוי.

אונזערע שונאים, וואָס ווייסען נישט דאָס אירישע לעבען אין גלות און קענען ניט זיין גלות-פּסיכאָלאָגיע, שמעלען זיך פאַר, אז אַ איר פּערהאַסט אַ גוי און פּעראַכטעט איהם. זיי ווייסען ניט פון

דעם סוד, אז אלס וואָס פרעמדס איז ביי אידען טייערער ווי איין גענעם. אז אַ איד וויל עפּים דערצעהלען אַ זאך, וואָס מע זאָל איהם גלויבען, זאָגט ער: „דאָס האָב איך געהערט פון אַ כריסט, נישט פון קיין אידען“... זיי קוקען זיך ניט צו, ווי דאָס גאַנצע שטרעבען פון אַ פערמעגליכען אידען איז צו געווינען די געזעלשאַפט פון די כריסטען, די גוטע מיינונג פון אַ כריסט; איין גוישער קאָמפּליי-מענט איז ביי זיי טויזענד מאָל טייערער פון צעהנטוויזענד אידישע קאָמפּלימענטען... ביי קיין אומה ולשון האָט איהר נישט אזא אױס-דרוק, ווי: „אונזערע אידעלעך“, „מיט אַ אידען איז גוט קוגעל עסען“, „אידישע גליקען“, „אידישע מעשיות“, „אידישע זאַכאַבאַך-נעם“ און נאָך כדומה אַזעלכע שענדליכע אױסדרוקען, וואָס האָבען זיך געקאָנט אױסבילדען נאָר ביי אַ פּאָלק, וואָס לעבט אַזוי פּיעל הונדערט יאָהר אָהן אַ היים אין גלח.

אז ראָמאַנענקאָס זױן, דער געוועזענער סטודענט, איז געקור-מען צו טאַמאַראַ'ן צו דער ערשטער לעקציע, האָט איציקעל שאַסעט-פּאַל, פון זיין כבוד וועגען, אַראָפּגעהאַפט דאָס היטעל און אָנגע-טהאָן אַ קיילעכיק זיידען יאַרמעלקעלע — שייך, אַ פּרייַ! און אַזוי איז שױן געווען אַ חוק אַלע טאַג: איז אַרײַנגעקומען ראָמאַנענקאָ — איז דאָס היטעל אַרונטער; איז אַוועקגעגאַנגען ראָמאַנענקאָ — איז אַרונטער די יאַרמולקע.

און ראָמאַנענקאָ דער לעהרער, דער געוועזענער סטודענט, האָט געטהאָן זיין אַרבייט געטריי: ער האָט מיט טאַמאַראַ'ן געלערענט, מיט טאַמאַראַ'ן געלעזען, טאַמאַראַ'ן ענטוויקעלט און האָט זיך אין טאַמאַראַ'ן פּערליעבט, און טאַמאַראַ האָט זיך פּערליעבט אין ראָ-מאַנענקאָ'ן...!

נישט ראָמאַנענקאָ, נישט טאַמאַראַ האָבען זיך ווען עס איז דערקלערט אין זייערע געפיהלען, אָדער אפילו מזכיר געווען וועגען דעם. דאָס איז געווען אַ שטילער צוזאַמענשטויס פון צוויי ברע-גענדיגע שטערען, וואָס האָבען זיך געטראָגען מיט איין אונגעהייע-רען כח איינס אַקעגען דאָס אַנדערע, און ביידע צוזאַמען האָבען זיי

געשוועבט אין דער אונענדליכקייט פון זייערע אידעאלען, נישט אָפּצוגעבען זיך דין וחשבון, וואָס זיי טהוען, וואוהין זיי געהען און וואָס קאָן זיין דערפון דער סוף...

דער, וואָס ווייסט די געשיכטע פון די געשעהענישען אין דער לעצטער צייט, וועט פערשטעהן דעם פשט פון די ווערטער: „גע-וועזענער סטודענט“. דאָס איז געוויס איינער פון די בעסטע קינדער פונ'ם לאַנד, וואָס האָבען אַ וואַרעם לעבענדיגס האַרץ, מיט אַ ריינעם געוויסען, מיט אַ הויכען אידעאַל, מיט אַ גוטען ווילען צו טהון עטוואָס גוטעס, נוצליכעס פאַר'ן אומגלייכען הונגעריגען פּאָלק... קורץ, ראָמאַנענקאָ איז געווען ניט נאָר אַ סאָציאַליסט און אַ רעוואָלוציאָנער, נאָר אויך איין אָנפיהרער, איין אָרגאַניזאַטאָר פון אַ גאַנצער חברה, און אַט דער בחור איז געווען געצוואונגען אַ געוויסע צייט צו פערברענגען אין דער היים, און איהם האָט דאָס אונזער איציקעל שאַסטעפאַל אויסגעזוכט אַלס דעם איינציגען רעפעטיטאָר פאַר זיין איינציגער ציטערדיגער טאַכטער טאַמאַראַ, און ווי גליקליך האָט זיך געשעצט אונזער איציקעל, אז ער האָט געהערט פון ראָמאַנענקאָ'ן אַליין, פון אַ כריסט, אז זיין טאַכטער לערענט גוט און קאָן גוט און איז אַליין גוט — אַרום און אַרום גוט!

ניט איין מאָל האָט זיך איציקעל שאַסטעפאַל בעריהמט צוויי שעהן אידען, וואָס פאַר אַ טייערען לעהרער ער האָט, אַ כריסט, און וואָס דער לעהרער דער כריסט זאָגט וועגען זיין טאַכטער! און אז ער, איציקעל, וועט זעהען, אז זיין טאַכטער זאָל זיך לערנען און לערנען, עס אַהרט איהם ניט, אז זי זאָל אָפּגעבען עקזאַמען אויף אַלע אַכט קלאַסען גימנאַזיע, אין גימנאַזיע געהן — דאָס טאַקי ניט, אָבער אָפּגעבען עקזאַמען, ברענגען איין אַטעסטאַט, פאַרוואָס ניט?

און איציקעל האָט אויסגעפיהרט זיינס: זיין טאַכטער איז אין די קלאַסען נישט געגאַנגען, זיך אַליין געלערענט, רעפעטירט פון ראָמאַנענקאָ'ן, געהאַלטען עקזאַמען אויף אַלע אַכט קלאַסען גימ-

נאזיע און געבראכט צו טראָגען אַהיים אַיין אַטעסטאַט! — דאָס איז געווען פאַר אונזער איציקעל שאַסטעפּאַל אַ גליקליכער טאָג, אַ טריומף. זיין טאַמאַראַ האָט אַיין אַטעסטאַט פון אַכט קלאַסען, און דוקא נישט גענאַנגען אין נימנאַזיע!

— הא, וואָס זאָגסט דו, שיווקע?

— וואָס זאָל איך זאָגען? — ענטפערט איהם שיווקע. — ס'איז צייט איצט צו טראַכטען וועגען אַ שדוך.

— הא? וואָס? אַ שדוך זאָגסט דו? אַזוי פריה? — מאַכט צו איהר איציקעל און דרעהט און פלעכט און גרייזעלט זיך דאָס שוואַרצע געגרייזעלטע בערדעל. — וואָס האָסט דו אַזוי קיין צייט ניט? און אפשר, הא? אפשר ביזט דו גערעכט, שיווקע? טאַקי צייט שמועסען וועגען אַ שדוך.

און איציקעל שאַסטעפּאַל בעטראַכט זיין טאַכטער, ווי אַזוי זי איז אויסגעוואַכסען, געוואָרען אַ פאַרשוין, קיין עין־הרע, אַ יבת־תואר; אַלע זאָגען אַ יבת־תואר, אַפילו כריסטען...

און טאַמאַראַ לייענט ביכער, לערענט ווייטער, זעהט זיך אַלע טאָג מיט'ן לעהרער, מיט ראַמאַנענקאָן. און די פּאָטער און מוטער פערשטעהען ניט, וואָס נאָך האָט זי צו לערנען? ביז וואַנען איז דער שיעור צו לערנען? און וואָס געהט אַהער אַלע טאָג דער לעהרער? און דער פּאָטער וואַרט־אַפ אַ טאָג און צוויי און דריי און רופט־צו צו זיך טאַמאַראַן און זאָגט צו איהר:

— טאַכטער מיינע, וואָס טהוט דאָ דער לעהרער?

— גאָר נישט, — ענטפערט איהם די טאַכטער — מיר לייענען אינאיינעם ביכער, מיר שמועסען.

— ביז וואַנען איז דער שיעור? עס מוז דאָך האַבען אַ מאָל אַ סוף, צי ניין?

— וואָס מוז האַבען אַ סוף? — פרענט איהם די טאַכטער.

— דאָס לערנען מוז האַבען אַ סוף, — ענטפערט איהר דער

פּאָטער.

— לערנען האָט קיין סוף ניט, — זאָגט איהם טאַמאַראַ.
— די תורה האָט ניט קיין גרונד? — בעמערקט איהר מיט
א שפּאַס דער פּאָטער.

— געוויס נישט. — מאַכט צו איהם טאַמאַראַ אויך מיט אַ
שפּאַס. — איך האַלט ערשט ביי מה טובו.

— נאָך גאָר פון פּאָרענט? — שפּאַסט ווייטער דער פּאָטער. —
ווען־זשע וועסט דו קומען צו גאָט?

— אז איך וועל ענדיגען אוניווערזיטעט און פּראַקטיצירען
פּריהער אַ פּאָר יאָהר אין קליניק און אין האַספּיטאַל, וועל איך
ערשט דעמאָלט אָנהויבען מיין פּראַקטישע אַרבייט, וועלכע וועט
זיין פאַר מיר אַ נייע שוהל אויף צו שטודיערען

איצעקעל שאַסטעפּאַל איז געבליבען אָפהענדיג, צעשטעהרט און
אָהן לשון. ער האָט דער טאַכטער אויף איהר פּאַרשלאַג נישט גע-
ענטפּערט גאָר נישט. ער האָט זיך נאָר אויפגעחאַפּט פּונ'ם בענ-
קעל, פּערלענט די הענד אַרונטער, דעם קאָפּ אַראָפּ, און גענומען
שפּאַנען איבער דער שטוב. נאָכדעם האָט ער זיך אוועקגעשטעלט
אַקעגען זיין טאַכטער, און זייערע ביידענס גרויסע שוואַרצע אויגען
האַבען זיך בעגעגענט, געקוקט נישט גלייך, נאָר פון אונטען אַרויף,
און שאַרף, און אָהן ווערטער, געפייערט ווי צוויי ווילדע חיות, וואָס
זענען גרייט זיך אַ וואָרף טהון איינס אויף דאָס אַנדערע... דער
פּאָטער האָט אויסגערעדט מיט אַ פעסטער שטימע:

— טאַמאַראַ! דו וועסט טהון אַט דאָס, וואָס אַ יך וועל
דיר הייסען!...

דערויף האָט איהם טאַמאַראַ געענטפּערט אויך מיט אַ פעסטער
קלאָרער שטימע:

— טאַטע! דו האַסט אַ טעות! איך וועל טהון אַט דאָס,
וואָס אַ יך וויל!...

— וואָס? וואָס האָסט דו געזאָגט? זאָג נאָך אַ מאָל!
 — איך וועל דיר זאָגען נאָך צעהן מאָל, נאָך הונדערט מאָל:
 איך וועל טהון אָט דאָס, וואָס א יך וויל!...
 — אַנה, לאָמיר זעהען!...
 — מיר'ן זעהען!...
 * * *

נאַרישקייטען! איציקעל שאָסטעפּאַל איז גענוג קלוג אויף צו פערשטעהן, אַז ס'איז נישט די יאָהרען, ניט די צייטען, וואָס מע האָט געקאָנט אַ קינד צווינגען, עס זאָל טהון דעם רצון פון די על־טערען. די צייטען האָבען זיך אויף אזוי ווייט געביטען, אומערום אויף דער גאַנצער וועלט, אונטער די אידען וועניגסטענס, אַז עלטער־רען זענען צופריערען, ווען זיי זענען ניט געצוואונגען צו טהון דאָס, וואָס זייערע קינדער ווילען... איציקעל שאָסטעפּאַל האָט בכבודו ובעצמו אָפּגעפיהרט די טאָכטער זיינע קיין פעטערבורג, איהר בע־שמעלט קווארטיר און קעסט ביי זייע אַיין אייגענע, אַ דרוקער־ס אַ ווייב, אַליין גענאָנגען מיט איהר אַיינקויפען ביכער, קליידער, פאַ־פיער וכדומה, און אַז ס'איז געקומען צום געזעגענען און צום קושען זיך, האָט זיך דער פאָטער געוואָלט צעוויינען, האָט איהם די טאָכ־טער אָנגענומען ביי די הענד:

— פּע, טאַטע, ווי קומט דאָס צו דיר, דאָס פאַסט פאַר אַ אי־דינע!... דו קאָנסט גאַנץ רוהיג פאַהרען אַהיים... דו ווייסט, אַז דיין טאָכטער איז שוין נישט מעהר קיין קינד, וואָס מע דאַרף איבער דעם ציטערען... פאַרהאַן, דאַנקען גאָט, אַ פאַסט, וואָס טראָגט בריעף הין און צוריק... אויף יום־טוב וועל איך מסתמא זיך דורכפאַהרען אַהיים... פאַהר געזונד און גרים דער מאַמע גאָר פּריינדליך!

אַ גאַנץ וועג, צוריקפאַהרענדיג, זיצט איציקעל שאָסטעפּאַל אין וואַגאָן און טראַכט זיך:
 — וואָס טהוט זיך דאָ? מיין טאָכטער, מיין איינאונאיינציג קינד, וואָס איבער הונדערט צוואַנציג יאָהר איז מיין פערמעגען

איהרס, — צו וואָס דאַרף זי שטודיערען, לערנען זיך? ... אַ פּראָג-
פּעסיאָן, זאָגט זי, וויל זי האָבען... סאַמאַסטאַיאַטעלנע, זעלבסט-
שטענדיג וויל זי זיין... אַ מענש פאַר זיך... נננו!!! נאַט אַיך
אַזעלכעס! און זוער איז שולדיג, אַז ניט איך אַליין? עס האָט
זיך מיר געגלוסט זי לערנען, בילדען, מאַכען זי פאַר אַ וואוילקע-
נעוודיגע — אַ מצוה אויף דיר!

אַזוי טראַכט זיך איציקעל שאַסטעפּאַל און דרעהט און פּלעכט
און ציפּעט דאָס געגרייזעלטע בערדעל זיינס, און טרייסט זיך
האַטש דערמיט, וואָס זיין טאַכטער האָט איהם ניט אָפּגעטהאָן קיין
ערגערע זאַך... למשל, וואָל וואָלט זיין, ווען טאַמאַראַ פּערליעכט
זיך אין אַ שלים-מזל, אָט, אַ שטייגער, אין דעם אַפּטייקער'ס זוהנ-
דעל, וואָס דרעהט זיך איהם אַלע מאָל פאַר די אויגען?...

און עס קומט איהם אויפ'ן זינען דער געלער סאַשאַ סאַפּראַנאַ-
וויטש, וואָס איז אויך געבליבען אין פעטערבורג שטודיערען און
וואָס דעם גאַנצען וועג האָט ער זיי געפּלאַנטעט זיך פאַר די פיס,
נישט געהאַט די העזע צו צוגעהן צו זיי צו נאָהענט...

— וואָס טהוט דאָ דעם אַפּטייקער'ס בחור'על? — האָט איר-
ציקעל געהאַט אַ פּרעג געטהאָן ביי דער טאַכטער און בעקומען
ענטפּער:

— ער פּאָהרט שטודיערען.

— שטודיערען? אַלע שטודיערען? אויף וואָס שטודיערען?

— אויף דאָקטאָר.

— מיט דיר אינאיינעם?

— וואָס פאַר אַ מהותן איז ער מיט מיר?...

די לעצטע ווערטער האָבען דעם פּאָטער אַביסעל בערוהינט.
און דאָך איז ער געקומען צו פּאָהרען אַהיים אַ צעקאָכטער, אויס-
געלאָזט זיין גאַנץ ביטער האַרץ אויפ'ן ווייב'ס קאָפּ, ווי געוועהנ-
ליך אַ מאַן, אַז ער קומט אַהיים צעטראַגען און צערודערט... אַ
קלוג ווייב, וואָס קען איהר מאַן און פּערשטעהט איהם, קאָזט זי

איהם צורוה, "ביו דאָס משוגעת וועט איבערנעהן"... שיווקע איז אָבער נישט פון דער קאטעגאָריע קלוגע ווייבער. דאָס, וואָס איהר האַרץ פיהלט און דער קאָפּ דענקט — דאָס זאָגט איהר מויל...

קוים דערלעכט זעהען דעם מאַן צוריק, געהט זי איהם אַקעגען :

— נו ? וואָס הערט זיך ?

— וואָס זאָל זיך הערען ?

— וואָס מאַכט דאָס קינד ?

— וואָס זאָל זי מאַכען ?

— אָפּגעפיהרט קיין פייטערבאַרג ?

— ניין, איך האָב זי איבערנעלאָזט אין וועג.

— באַשטעלט אַ קוואַרטיר ?

— ניין, געלאָזט אין דרויסען.

— וואָס ביזט דו אַזוי כהנ'דיג ?

— דו'ל מיר נישט קיין יאַרמעלקע !...

אַ קלוג ווייב, וואָס קען איהר מאַן און פערשטעהט איהם, אַז זי האַפט פון איהם אַ פעטשאַטעק, ווישט זי אָפּ די ליפּען און מאַכט אַ שווייג. שיווקע איז אָבער, ווי געזאָגט, נישט פון די איר בערגעשפּיציטע ווייבער, וואַרט זי אָפּ אַ ווילע און פערבינדט אַ נייעם שמועס :

— געפעלט דיר אונזער שכן ?

— וואָסער שכן ?

— דער אַפטיקער.

— וואָס איז שוין וויעדער ?

— ער באַגעגענט מיך נעכטען אויף די טרעפּ און מאַכט צו מיר : אַוועקגעפאַהרען אייער מאַן קיין פעטערבורג ? ... זאָג איך : אַוועקגעפאַהרען קיין פעטערבורג... זאָגט ער : אָפּגעפיהרט די טאָכטער ? ... זאָג איך : אָפּגעפיהרט די טאָכטער... און איך האָב, זאָגט ער, מיין זוהן אָפּגעשיקט אַליין...

— טהוט מיר הנאה! — זאגט איציקעל צום ווייב און שטעלט אוועק אויף איהר א פאָר גרויסע שוואַרצע אויגען. — אַקעגען וואָס דערצעהלסט דו מיר?

— אַקעגען נאָר ניט, — זאָגט שיווקע, — גלאַט אזוי... נאָכ־דעם מאַכט ער צו מיר, דער אַפטייקער הייסט עס: מיין זוהן קען זיך מיט אייער טאָכטער...

— טהוט מיר נאָך מעהר הנאה! צו וואָס דאַרף איך דאָס וויסען? — שרייט שאַסטעפּאַל.

— וואָס האָסט דו זיך צעשריגען? גלאַט אזוי, דו ביזט גע־קומען פון וועג, דערצעהל איך דיר...

— איך פרעג דיך דען?

— זעה נאָר, ווי ער האָט צעלאָזט דעם כהן!

— לאָז מיך צורוה! און דול מיר ניט מיין קאַפּ! און טשע־

פּע זיך אָפּ פון מיין לעבען!!!

און איציקעל שאַסטעפּאַל האַפט דעם שירם און אַנטלויפט פון שטוב און בעגעגענט זיך אַ נאָז קעגען אַ נאָז מיט'ן אַפטייקער. קאָן מען ניט זיין אזוי גראָב און ניט אַפענטפּערען אויפ'ן גוט־מאַרגען מיט אַ גוט־יאָהר, און אזו יענער פרעגט: וואָס מאַכט א י ה ר — מוז מען זיך אַפּשטעלען און זאָגען: אַ דאַנק, וואָס מאַכט א י ה ר? און אַט אזוי פּערבינדט זיך, ניט ווילענדיג, אַ שמועס צווישען אונזערע צוויי שכנים.

אַ פ ט י י ק ע ר: ווען קומט איהר פון פעטערבורג?

אַ י צ י ק ע ל: היינט.

אַ פ ט י י ק ע ר: אַפּגעפיהרט די טאָכטער אויף די קורסען?

אַ י צ י ק ע ל: אַפּגעפיהרט די טאָכטער אויף די קורסען.

אַ פ ט י י ק ע ר: שטודיערט מעדיצין?

אַ י צ י ק ע ל: שטודיערט מעדיצין.

אַ פ ט י י ק ע ר: מיינעם האָב איך אַפּגעשיקט אַליין.

אַ י צ י ק ע ל: אַליין...

אַ פ ט י י ק ע ר: אַ זוהן איז נישט קיין טאָכטער.

א י צ י ק ע ל : נישט קיין טאָכטער...
 א פ ט י י ק ע ר : מיינער קען זיך מיט אייערער זעהר גוט...
 א י צ י ק ע ל : זעהר גוט... האָט קיין פאראיבעל ניט, איך
 האָב קיין צייט ניט!

און איציקעל שאַסטעפאל געהט אוועק נאָך מעהר צעקאָכט
 און טראַכט זיך : וואָס וויל פון מיר אָט דער אַפטייקער? וואָס
 דרעהט ער מיר אַ מוח מיט זיין זוהן, אַז ער קען זיך מיט מיין
 טאָכטער? האָט ער נישט עפּיס אַ מיין דערביי? באַמבעלט זיך
 ניט ביי איהם אַ שדוך?... אַ שענער מחותן סאַפראַנאוויטש דער
 אַפטייקער, האַחאַחאַ!...

אַזוי לאָזט אויס איציקעל שאַסטעפאל זיינע טרויעריגע
 מחשבות מיט אַ ביטער געלעכטער און בעגעגענט זיך מיט אַ נייער
 פריטשעפע, מיט ליפּאָן.

ליפּאָ, אָדער, ווי מע רופט איהם, דער איד פון האַלץ, איז גע-
 וואָהר געוואָרען, אַז איציקעל שאַסטעפאל איז געקומען פון פעטער-
 בורג, איז ער געקומען צו לויפּען אָפּגעמען אַ גרום, טאָמער האָט
 ער זיך ערגיץ בעגעגענט דאָרטען מיט זיין טאָכטער?

— שלום-עליכם אייך, רב איציקעל, איך לויף אייך שוין נאָך
 אַ האַלבע שעה! — אַזוי זאָגט צו איהם ליפּאָ דער איד פון האַלץ
 און גלעט דעם בעזעם-באָרר.

— וואָס וועט איהר זאָגען גוטס? — פרעגט איהם שאַסטעפאל.

— איך האָב אייך געוואָלט פרעגען, אפשר האָט איהר באַגע-
 גענט דאָרטען מיין מאַשען?

— וואָסער מאַשע?

— מיין טאָכטער מאַשע!

— וואו האָב איך זי באַגעגענט?

— דאָרט, אין פעטערבורג איז זי דאָך, אינאיינעם מיט איי-
 רערער... זי איז אַ גוטע בחור'טע!
 — ווער?

— די טאָכטער מיינע, מאַשע הייסט זי... זי קאָן זיך מיט
 אייערער זעהר גוט... ווייסט איהר, ווער זיי האָט באַקענט?
 — ווער?
 — דער לעהרער.
 — וואָסער לעהרער?
 — ראָמאַנענקאָ. ער איז אַ רעכטער חברה־מאַן...
 — וואָס הייסט אַ חברה־מאַן?
 ליפּא דער איר פון האַלץ גלעט זיך דעם בעזעס־באַרד און קוקט
 זיך אַרום אויף אלע זייטען, רעדט שטיל:
 — ער איז אַ צעצעליסט!...
 — אַ וואָס?
 — אַ צעצעליסט... פון די צעצעליסטען, וואָס קאַטאָרי... (ער
 קוקט זיך אַרום, רעדט שטיל.) ער האָט זיי אלע געמאַכט פאַר צע-
 צעליסטקעס, מיינע און אייערע...
 — מיינע? מיין טאַמאַראַ? אָבער גאָר לאַ!... האָט קיין פאַר-
 איבעל ניט, איך האָב קיין צייט ניט...
 און איציקעל שאָסטעפּאַל לויפט ווי אַ משוגענער, גלייך ווי
 עמיצער יאָגט איהם נאָך. „וואָס פאַר איין אַנשיקעניש! — טראַכט
 ער זיך. — אַלע באַריהמען זיך, אַז זיי קענען זיך מיט איהר!... נו,
 קענען זיי זיך מיט איהר! געזונטערהייד! לאָזען זיי זיך קענען!“...
 דאָס איז אָבער נישט אמת. אַ וואָרעם האָט זיך פּערקלויבען
 צום פּאַטער אינעוועניג אין האַרצען און עסט איהם און טאָמטשעט
 איהם, און עס פּערדריסט איהם זעהר גוט, וואָס וואו ערניץ אַ שלים-
 מזל קען זיך מיט זיין טאָכטער און האַלט זי אין מויל! און מעהר
 גיפט פון אלע האָט איהם אַריינגעלאָזט אַט דער באַרד־איד ליפּא
 מיט זיין „צעצעליזם“... עפּיס האָט שאָסטעפּאַל געחאַפּט נאָך פּרי-
 הער; עפּיס האָט מען איהם אַריינגעלעגט אַ גריף; עפּיס האָט ער
 געהערט די טאָכטער פּלעטשען: „אַרגאַניזאַציע“... „ווסעאַבשטשע
 זאַכאַסטאַווקע“... „קאָנסטיטוציע“... וכדומה אַזעלכע דבורים האָט
 ער זיך אָנגעהערט פון איהר, ווען עס פּלעגט קומען צו רעדן. און

ער, דער נאָרישער פּאָטער, פּלעגט הערען, קוקען איהר אין די אויגען אַרײַן און קוועלען, ווערען ברויטער ווי לענגער: „אַ מאַנס-בילשער קאָפּ אויף איהר. — פּלעגט ער זיך טראַכטען. — וואָס וועט פּון איהר אויסוואַכטען? אַיין עכירה, וואָס זי איז ניט געבאָרען אַ יונגעל!“ און דער גליקליכער פּאָטער האָט געבויעט לופט-שלעך סער וועגען זיין געליעבטער טאַמאַראַ, זיך פּאָרנעשטעלע, אז עס קומט צו פּאָהרען צו איהם אַ מיליאָנער, אַ מין פּאָליאַקאָוו פּון פע-טערבורג, און שרעכנ'ט זיך צו זיין טאָכטער, און די טאָכטער שיקט איהם אָפּ צום טאַטען, און ער, דער טאַטע, נעמט אויף פּאָליאַקאָוו'ן פאַר אַ גאַסט אין דער גרויסער זאַל, זיצט מיט איהם ביים קיילעך בינען טישעל, אַ קרעסלע קעגען אַ קרעסלע, און מע רעדט פּון אַי-זענבאַהנען, פּון בריקען, פּון צוקער-פאַבריקען, וואַלד-קלעפּקע, רעל-סען, נעכטיגע טעג, ביז מע קומט אַרויף אויף דעם רעכטען ענין: אויף זיין טאַמאַראַ.

— איך האָב געהערט, הערר שאַסטעפּאַל, אז איהר האָט זעהר אַ געראַטענע טאָכטער. — זאָגט צו איהם פּאָליאַקאָוו און שפּיעלט זיך מיט'ן קייטעל פּונ'ם זייגער.

— וואו? אַזש דאָרט אין פעטערבורג? — מאַכט צו איהם איציקעל שאַסטעפּאַל, און דאָס האַרץ זיינס שפּרינגט שיער ניט אַרויס פאַר פּרייד און גדלות.

— גוטס — זאָגט צו איהם פּאָליאַקאָוו — לאָזט זיך הערען גאַנץ ווייט... איך האָב זי שוין געזעהען, גערעדט אויך, זי געפּעלט מיר זעהר, איך בין, דאַרפט איהר וויסען, פּאָליאַקאָוו'ס אַ זוהן... און פערמענען, דאַנקען גאָט...

— אַ — שלאָגט איהם איבער שאַסטעפּאַל. — פּון אייער פערמענען האָבען מיר געהערט, אויף מיר געזאָגט געוואָרען... דער עיקר איז זי, די טאָכטער מיין איך, אויב איהר זענט איהר געפּע-לען?...

און איציקעל שאַסטעפּאַל קוועלט, דאָס האַרץ וואַכסט איהם פאַר פּרייד, פאַר גדלות און פאַר גליק! אַ קלייניגקייט — האָבען

פאליאקאָוין פאר זיין אידעם! ס'איז פאָוואָלינקע עטליכע און דרייסיג מיליאָן! עס וועט אַ רוח אין זייערע פאָטער און מוטער אַרײַן, דער גאַנצער שטאָדט, דער גאַנצער וועלט!!!

אַט דאָס זענען געווען די זיסע חלומות פונ'ם נאַרישען פאָטער, און די דאָזיגע חלומות זענען צעשלאָגען געוואָרען מיט אַ מאָל, אין איין טאָג, אין איין אויגענבליק, אין דעם מאָמענט, וואָס טאָ מאַראַ האָט איהם דערקלערט, אַז איהר איינציגער צוועק איז לערנען, שטודיערען מעדיצין, ענדיגען דאָקטאָר, פראַקטיצירען, זיין אַ נוצליכער מענש פאַר'ן לאַנד, פאַר דער מענשהייט, וכדומה אַזעלכע מאָדנע דבורים... ווער שדוך? וואָס חתונה האָבען? פון דעם קיין חצי דבור נישט אַפילו, זי דערמאַנט גאַרנישט און וויל נישט הערען!...

פון דער אַנדערער זייט אָבער, פאָטערליעבע זוכט אַ זכות אויף אַ קינד, וויל זיין אַ מליץ-יושר, געפינט אַ טרייסט:

— נישטאָ נאָך אַ צווייטע טאַמאַראַ, ווי מיין טאַמאַראַ!...

נישטאָ נאָך די אַנדערע אַזאַ געראַטענע, אַזאַ שענע, אַזאַ קלוגע, אַזאַ טייערע און אַזאַ געטרייע טאַכטער, ווי מיין טאַכטער!

און ער דערמאַנט זיך, ווי זי האָט זיך מיט איהם געזעגענט און וואָס זי האָט איהם געזאָגט, און עס ווערד איהם אַ ביסעל גרינגער אויפ'ן האַרצען, און ער טרייבט אַוועק פון זיך אַלע טונד קעלע מחשבות מיט אַלע איבעריגע רעד מיט די אַלע זייטיגע פאַר שוינען, וואָס פלאַנטען זיך איהם פאַר די פיס, און ער לאָזט אַרײַן צו זיך אַ האַפּענונג, אַז זי קאָן אַנדערש ווערען, אַז זי קאָן אויך דאַרטען זיך בעגעגענען מיט אַ מין פאָליאָקאָוו, און עס קאָן זיך איבערדרעהען די גאַנצע מאַשינעריע מיט'ן קאָפּ אַראָפּ, מיט די פיס אַרויף, אַז דער אויבערשטער זאָל נאָר וועלען געבען אַ קוק... „נישט געזאָרגט זיך! נאָר נישט געזאָרגט זיך! בטחון! גוואַלד, בטחון! האַפּענונג! אמונה אין הקדוש-ברוך-הוא! ער, אַז ער וויל, קאָן ער!“...

קאפיטעל ג.

מ א ש א ב א ש ע ו ו י ט ש .

ליפא באשעוויטש, אָדער דער איד פונ'ם האָלץ, איז א איד, וואָס שטעלט־צו האָלץ אין אַלע הייזער — און פון דעם לעבט ער, דערציהט קינדער, גיט זיי בילדונג.

„דערציהט קינדער, גיט זיי בילדונג“... עס רעדט זיך נאָר אזוי, וואָרום ווי איז דאָס אימשטאַנד אזא, איך בעט איבער אייער כבוד, איין עני ואביון, ווי ליפא באשעוויטש, צו נעבען בילדונג זיינע קינדער און דערציהען זיי, אז דער קאַפּ איז איהם נאָר פערטהאָן אין אַנדערע זאַכען: ער זוכט און ברויט אַ שטיקעל פאַר זיך, פאַר זיין ווייב און קינדער, ער זוכט און זוכט און קאָן עס נישט גע- פינען! אויף אַלע זייטען וואַרפט זיך נעבאָך דער אָרעמער באַ- שעוויטש, פון שטוב צו שטוב געהט ער אָנשלאָגען האָלץ, אַ גוטע מאָס, איין אמת'ער קלאַפּטער, דריי מיט אַ פערטעל אויף דריי מיט אַ פערטעל, צוויי און פופציג ווערשאַק!... און אויף אויסצוצאָהלען! איהר הערט? אויף אויסצואָהלען, סך הכל אַ קערבעל אַ וואָך!... און נאָך די אַלע גליקען, אז מע געפינט שוין דעם קונה, און מע האָט זיך שוין אויסגעדרונגען פאַר'ן פרייז, און מע האָט איהם שוין צוגעשטעלט דאָס האָלץ, און מע האָט שוין אויסגעמאַסטען דעם קלאַפּטער דריי מאָל אין דער ברייט, און ער האָט אַראָפּגעשיקט דעם איידעם, ער זאָל אויך אָנקוקען און אויסמעסטען דאָס האָלץ (דער איידעם איז אַ יונגערמאַן אַ בעל־חשבון, אַ מאַטעמאַטיקער, פערשטעהט אַלגעברע), און דעם שכן האָט מען אויך אַ בעט גע- טהאָן, ער זאָל האַפען אַ קוק אויפ'ן קלאַפּטער האָלץ, און מע האָט שוין, ברוך השם, דאָס האָלץ צעהאַקט אויך, און צענויפגעלעגט אויך, און מע הייצט שוין מיט'ן האָלץ אַ גאַנצע וואָך, — קומט מען צו געהן נאָכ'ן ערשטען קערבעל, האַפט מען ערשט אַ פעטשאַ- טעק פון דער בעל־הבית'טע, פון דער מאַדאַם, אז עס ווערד פינסט טער אין די אויגען:

— א שׂענעם קלאַפּטער האָלץ האָט איהר מיר געגעבען! אַזאָ
 מזל אויף מיינע שונאים! עס איז דען האָלץ? איידער מע דער-
 לעבט זעהען אַ שטיקעל פייער, קריכען אַרויס, שונאי ציון, די אוי-
 גען פון קאַפּ!...

— וואָס רעדט איהר, מאַדאַמעניו, זאָלט איהר מיר זיין גע-
 זונט און שטאַרק! — טענה'ט נעכאָך דער אַרעמער האָלץ-איד. —
 ס'איז גאָלד, ניט קיין האָלץ! ס'איז אמת'ע באַרליינער האָלץ, ניט
 פּלאַטאַווע האָלץ, טרוקען האָלץ, ווי פעפּער, גאָלד, ניט קיין
 האָלץ!...

— אַ מאַדנער איד איהר זייט! — מישט זיך אַרײַן דער
 מאַן. — מע זאָגט אײך, אַז דאָס האָלץ איז נאַס האָלץ, דאָס האָלץ
 ווײַל ניט ברענען, קומט איהר צו געהן און זאָגט, אַז דאָס האָלץ
 איז טרוקען האָלץ!

— דאָס האָלץ מוז זיין פון אַזאַ בוים אַ נאַסען, — שטעלט
 אַרײַן אַ וואָרט אויך דער איידעם, דער בעל-חשבון, דער מאַמע-
 מאַטיקער, וואָס פּערשטעהט אַלגעברע.

די נסים, וואָס אַ איד שטעהט אויס אין דער ענגער, פינסטערער,
 חושך'דיגער, שמוציגער, אַזוי-גערופענער „טשערטאַ“, וואוהין דער
 גלות האָט אידען פּערוואָרפען און צענויפגעפאַקט אַלע אינאיינעם,
 זענען אַזוי גרויס און אַזוי וואונדערליך, אַז יעדער איינציגער וואָלט
 געהאַט צו דערצעהלען יציאת-מצרים, ווי אַזוי גאָט האָט מיט איהם
 געפיהרט, ער האָט דורכגעלעבט אַ יאהר, און נאָך אַ יאהר, און נאָך
 אַ יאהר, און האָט אויפגעצויגען און חתונה געמאַכט אַ קינד, און
 נאָך אַ קינד, און נאָך אַ קינד, — חדושים ונפלאות!

ליפּא באַשעוויטש* וואָלט געהאַט צו דערצעהלען מעהר פון
 אַלעמען. אַכט קינדער האָט איהם גאָט געגעבען, און אַלע אַכט
 געראַטענע, געצייכענטע קעפּ. אַלסדינג קאָנען זיי, אַלץ ווייסען
 זיי, און פרעגט זיי, ווען און וואו האָבען זיי געלערענט? צי האָבען
 זיי אָנגעקוקט ווען אַ חדר? (אַ חוץ דעם, וואָס ער אַלײַן פּלעגט
 מיט זיי ביינאַכט אַ מאָל אונטערקעלען.) צי האָבען זיי געזעהען

ווען אַ לעהרער ? (א חויז דעם, וואָס איינער האָט געלערענט מיט'ן אַנדערען.) און פון דעסטווענען, אַז ס'איז בעשערט, זענען זיי אַלע אַרײַן אין גימנאַזיע, אַלע גוט געלערענט און אויסגעצײכענט זיך אַזוי, אַז דער לעהרער דער אַנטיסעמיט ראָמאַנענאַקאָ (דער פּאָטער) האָט געפּוּעלט, מע זאָל זיי בעפּרייען פון געצאָהלטס און מע זאָל זיי נאָך אַרויסגעבען אויף קלײדונג און אויף שטײוועלעך, מחמת ליפּא'ס קינדער האָבען אַ טבע: ביז פּופּצעהן יאָהר געהען זיי האַלבינאַקעט און אינגאַנצען באַרוויס...

ליפּא באַשעוויטש זאָל זיך פּערלאָזען אויף דער וועלט, ביז עמיצער וועט זיך אַ מאָל דערמאַנען זאָגען אַ גוט וואָרט איבער זיינע קינדער, וואָלט ער בעדאַרפט לאַנג וואַרטען. און דאָ וואַכסט ביי איהם אַז מאַשאַ, וואָס „זײַנט גאָט האַנדעלט מיט מאַשעס האָט ער נאָך אַזאַ מאַשע ניט געהאַט“...

— ערשטענס, איהר טהון, איהר אַרבייטען, גילדענע הענט!
היינט איהר לערנען! ... גאַלע פינעפען! ... איהר האָט געזעהען איהר אַטעסטאַט ? ניין נאָך ? איך האָב אײך נאָך נישט געוויזען ? אָט וועל איך אײך ווײזען, וועט איהר זעהען אײַן אַטעסטאַט ! און אַלײן, אַלײן פון זיך. אַז איך זאָג אײך, ס'איז אַ מאַשע פון גאָט ! שוין אײַן מאָל אַ מאַשע !

אַזוי האָט געקלונגען ליפּא באַשעוויטש איבער אַלע שכנים און בעקאַנטע, פּערשלאָגען אַלעמען דעם קאָפּ מיט זײַן מאַשאַ. און ווער שמועסט, אַז מאַשאַ האָט געענדיגט די גימנאַזיע און האָט געבראַנט אַהיים אַ גאַלדענע מעדאַל, איז דער אַרעמער פּאָטער שיער ניט אַראָפּ פּונ'ם זינען און האָט שיער ניט משיגע געמאַכט אַלע שכנים מיט אַלע בעקאַנטע און אומבעקאַנטע. איטליכען בער זונדער האָט ער אָפּגעשטעלט, געוויזען די מעדאַל און דערצעהלט, ווי אַזוי זײַן מאַשאַ לערענט, ווי אַזוי זי האָט אויסגענומען בײַם דירעקטאָר און בײ די לעהרער און ווי אַזוי זי טהוט און אַרבייט אין שטוב, לעהרענט מיט די קלענערע קינדער, און וואָס פאַר אַ פּאַפּיער זי האָט אַוועקגעשיקט צום מיניסטער, וואָס זי, מאַשאַ,

אליין האָט געשריבען... און נישט לאַנג געטראַכט, האַפּט ער אַרויס אַ פּאַפּיער און לייענט אײַך בקול רם און מיט אַ קוועטש און מיט אײַן אַפּוּעז:

„יעוּוּאָ וויסאַקאַפּרעוואַסחאַדיטעלסטוואו נאַספּאַדינו מיניס-טרו נאַראַדנאַהאַ פּראַסוועשטשעניאַ...“

פריי האָבען אָפּגעאַטעמט די שכנים און בעקאַנטע פון ליפּא באַשעוויטש, אַז זיין טאַכטער מאַשאַ איז אוועקגעפּאַהרען קיין פּערטערבורג. אַצינד, האָבען זיי גערעכענט, וועט זיי ליפּא לאָזען צו-רוה מיט זיין מאַשאַ'ן. זיי האָבען אָבער געהאַט אַ מיאוסען טעות; זיי האָבען געמוזט בעקענען זיך מיט איהר קאַרעספּאַנדענץ, מיט די בריעף, וואָס מאַשאַ שרייבט צו איהרע עלטערען פון פעמער-בורג. מערקווירדיגע בריעף! זי אַרבייט שווער און ביטער, ניהט גרעט, אום צו פּערדיענען איהר אויסקומעניש, און שטודיערט אויף דאַקטאָר. היינט שרייבט זי פון אַ נייעם לעבען, וואָס וועט ניד אַיינטרעטען אין גאַנצען לאַנד, אַ לעבען פון פּרייהייט, פון גלייכ-הייט — קאַנסטיטוציע! אין יעדען בריעף רעדט זי פון קאַנסטי-טוציע; עס הויבט זיך אָן ביי איהר מיט קאַנסטיטוציע און עס לאָזט זיך אויס מיט קאַנסטיטוציע... עס איז דערגאַנגען אזוי ווייט, אַז די שכנים האָבען איהם אַ נאַמען געגעבען „קאַנסטיטוציע“, דאָס הייסט, אַנשטאַט ליפּא באַשעוויטש האָט מען איהם אָנגעהויבען רופּען „ליפּא קאַנסטיטוציע“...

חכמים האָבען זיך געווערטעלט איבער ליפּא באַשעוויטש'עס טאַכטער מיט איהר קאַנסטיטוציע. און ליפּא באַשעוויטש'עס טאַכטער האָט געאַרבייט מיט דער גאַל גאַר נישט אויף קאַטאַוועס איבער דער קאַנסטיטוציע און געגלויבט, אַז ניט היינט איז מאָרגען האָבען מיר זי, די שענע, די ריינע, די געווינשמע קאַנסטיטוציע! מע וועט זי אונז געבען, האָט מאַשאַ באַשעוויטש געטענה'ט, אַ מבול פון בלוט וועט פּערגאַסען ווערען! דער מבול וועט פּערטרינד קען די זינדיגע ערד און אָפּשוויינקען דעם גאַנצען שמוץ, און עס

וועלען זיך אויסלייטערען די הימלען, און עס וועט ארויסשיינען די זונן, און עס וועט ווערען ליכטיג אין דעם גאנצען לאַנד!

אזוי האָט געפרעדיגט מאַשאַ באַשעוויטש אויף יעדען טריט און שריט צווישען יונגוואַרג און צווישען אַרבייטער, און האָט בעקומען אַ נאָמען אין די געוויסע קרייזען און איז געוואָרען בע-ליעבט פונ'ם פּראָסטען פּאָלק. „אונזער מאַשאַ“ — אזוי האָט זי געהייסען אין די געוויסע קרייזען, און אַ סך זענען געווען גרייט צו געהן מיט איהר אין פּייער און אין וואַסער און אין עק וועלט...

קיין ברעפּטרענגער אין דער גרויסער שטאָדט פעטערבורג האָט ניט אזוי פּיעל אויסגעמאַרשירט אַ טאָג, ווי אונזער מאַשאַ באַשע-וויטש. אויפגעשטאַנען אין דער פּריה און אָנגעשריבען אַ פּאָר צעהנדליגן בריעף צו פּערשיעדענע חברים איבער פּערשיעדענע אַנד געלעגענהייטען, האָט זי זיך געלאָזט געהן פון עק שטאָדט היבשע עפליכע מייל אין אינסטיטוט, פון אינסטיטוט וויעדער אַ היבשער מהלך אין דיעשאָווקע, וואו מע קאָן קריגען צו יעדער צייט דעם ביליגסטען מיטאָג, און פון דאָרטען וויעדער אַ מייל צעהן צו דער פּאַבריק אויף דער אַרבייט, און פון דאָרטען צו בעקאַנטע, פון די בעקאַנטע צוריק אַהיים אין עק וועלט אַרײַן, מעהרסטענטייל צופּוס. וואָרום אויף צו פּאַהרען אומערדם בעדאַרף מען האָבען רויטשילד'ס פּערמעגען מיט קורח'ס עשירות... אזוי האָט געזאָגט מאַשאַ באַ-שעוויטש און האָט געשפּרייזט איבער פעטערבורג, ווי אַ גוט פּערד, זיך ניט אָפּצושטעלען אויף קיין מינוט.

אין וואָס איז בעשטאַנען מאַשאַ באַשעוויטש'עם אַרבייט — האָט, אַ חוץ איהר פּאַרטיע, אי דאָס די גאַנץ נאָהענטע, קיינער נישט געוואוסט און נישט געדאַרפט וויסען — קאָנספּיראַציע... נאָר פּאָליציע האָט דוקא געוואוסט, געוואוסט אַלע איהרע שטיקלעך אַר-בייט, וואָס זי האָט אָפּגעטהאָן, און געזוכט זי מיט ליכט און נישט געקאָנט געפּינען.

— — — — —

נאָר איינער האָט זיך אונטערנענומען זי אויסוועבן. דאָס איז געווען אַ בעריהמטער שפּיק מיט'ן נאָמען י א ש ק א ו א ר אַ נ א .

קאפיטאַל ד.

י א ש ק א ו א ר אַ נ א .

אין די פּאָפּיערען שטעהט ער פּערשריבען „יאַקאָוו וואַלדאימיר ראָוויטש וואַראָני, צוויי און דרייסיג יאָהר אַלט“. דער אמת'ער נאָמען זיינער איז: „יענקעל וואַרענער“, פון אַ קליין שטערטעל אין גראָדנער גובערניע. זיין ביאָגראַפיע איז אינטערעסאַנט, און מיר געבען זי איבער אזוי קורץ, ווי ווייט ס'איז נאָר מעגליך.

...דער פּאָטער אַ מלמד... די מוטער אַ בעקערין... ביז פינף יאָהר געליטען הונגער... פון פינף יאָהר געהאַלפּען ברענגען די קינדער עסען אין חדר אַרײַן, פּער די ענט אַ גראַשען, געקויפט ביי דער מוטער אַ ביינעל אויף אַנר בייסען... פורים געטראָגען שלח־מנות... זומער גענאַנגען באַרוויט ביז דרייצעהן יאָהר... נאָך דער בר־מצוה נישט געוואַלט דאווענען... געשלאָגען פונ'ם פּאָטער, צעבראַכען אַ האַנד... אַנטלאָפען קיין גראָדנאָ... געשלאָפען אין דרויסען... געלערענט פון אַ משוגענעם רוסיש און מאַטעמאַטיק... גע'גנב'עט אַ גמרא אין שוהל, פּערזעצט פאַר אַ האַלבען ברויט... אַנטלאָפען קיין מיר אין דער ישיבה... זיך פּערשטעלט פאַר אַ פרומען, געדאווענט פון פריה ביז נאַכט... געגעסען טעג... גע'גנב'עט שטיקלעך בולקע פונ'ם טיש... שבת געהאַפט מיט אַ פּאַפּיראַס אין בית־הכסא... געשלאָגען... אַנטלאָפען קיין ביאליסטאָק... געוואָרען אַ לעהרער... גענומען אַ גילדען אַ וואָך פאַר צוויי שעה אין טאָג... געהונגערט... געוואָרען אַ חתן פאַר אַ מיידעל, טויב ווי די וואַנד... גענומען פינף און פּופּציג רובל נדן... געקויפט אַ פּאַר שטיוועל (דאָס ערשטע נייע פּאַר שטיוועל!)... אַנט־לאָפען קיין ווילנא... אָפּגעגעבען עקזאַמען אויף זעכס קלאַסען... זיך בעקאַנט מיט בונדיסטען... געשריבען דראַמעס אין זשאַנגאָן...

געטראָגען פּערקויפּען צו אַ פּערלענער... פּאַרנעלעגט אַ פּרייז אויף
 דער וואָג: צוויי גילדען אַ פּונט... די דראַמעס צעריסען, אָנגע-
 שריבען אַ סאַטירע אויפ'ן פּערלענער... בעוויזען פּאַר די חברים...
 אַלע געווען ענטציקט... אַוועקגעשיקט אין אַ אידיש בלאַט... פּאַר-
 פּאַלען ווי אין וואַסער... זיך פּערליעבט אין אַ מיידעל... מיאום ענט-
 זאָגט... זיך געוואָלט טרינקען אין ווילייקא... בעקומען אַ ידיעה, אַז
 דער פּאַטער איז טוידט, די מוטער הונגערט... זיך נעגעבען דאָס
 וואָרט אויסשטודיערען אַדוואָקאַט... אַרין אין אַפּטייק... אָפּגעווען
 צוויי יאָהר... געשיקט דער מוטער געלד, אַ רובּעל אַ וואָך... אויף יום-
 טוב צוויי רובּעל... דער אַפּטייקער זיך געטשעפעט, אַז ער טיילט
 אָרעמע מיידלעך פּאַרפּומען אומזיסט... אַ אינטריגע פּונ'ם אַפּטייק-
 קער'ס פּרוי... אַנטלאָפּען קיין פּעטערבורג... געוואָלט שטודיערען
 מעדיצין... שטאַרק געהונגערט... געוואָלט דערשלאָגען זיך צום באַ-
 ראַן גינזבורג... אויסגעשטאַנען שטונדענלאַנג אויפ'ן פּראַסט... גע-
 צויגען די אויפּמערקזאַמקייט פּון דער פּאָליציע... אַרעסטירט... גע-
 וואָלט אַרויסשיקען מיט'ן עטאַפּ קיין גראָדנאַ... זיך גע'שמד'ט...
 פּערלאַרען די האַפּנונג אויפ'ן באַראַן גינזבורג... דער מוטער קיין
 געלד נישט געקאַנט מעהר שיקען... אַליין אויך געהונגערט... זיך
 געשטעלט אין אַרסענאַל פּאַר איין אַרבייטער... געהערט לעקציעס
 אין אוניווערויטעט... זיך נעריבען אויף אַלע פּערוואַלונגען... זיך
 געקענט מיט אַלע סטודענטען און אַרבייטער... די שמד פּערבאָר-
 גען... געווען פּערמישט אין אַ סקאַנדאַל מיט דינאַמיט... שיער ניט
 בעקאַנט זיך מיט סיביר... געזאַנגען אויף קאַמפּאַאַמיס... אויסגע-
 געבען אַ פּאַר חברים, גיך בעפּרייט געוואָרען... געוואָלט הענגען
 זיך... בעקומען איין אַיינלאַדונג, פּאַרנעלעגט אַ שטעלע אַלס
 שפּיאַן... מיט פּרייז דערזעהען דעם ערשטען הונדערטער... זיך
 פּערליעבט אין אַ גויע אַ וועשערין... חתונה געהאַט... האָט צוויי
 קינדער... דיענט געטריי... נאַטשאַלסטווע העכסט צופּריעדען...
 געקויפט איין אייגען הייזעל... געהט אַלע מאָל העכער... ביי אוי-
 ניגע אַרבייטער פּערדאַכטעט... בעקומען אַ גרום פּונ'ם מלאַך

המות... היט זיך די ביינער... געהאט די עהרע א פאָר מאָל צו ראַ-
פּאַרטירען פּערזענליך פּאַר אַ הויכען נאַטשאַלניק... בעקומען אַ
קאַמאַנדיראַווקע קיין וואַרשאַ... אויסגעפילט זיין מיטאַן אויפ'ן
בעסמען אַרט... בעקומען אַ שענע מתנה מיט אַ שטענדיגען פּאַס-
טען אין פעטערבורג... וואָלט געקאָנט זיין פּאַלשטענדיג צופריע-
דען, ווען די אַרבייטער זאָלען ניט שרעקען מיט'ן טוידט...
עד כאַן ביאָגראַפיע פון יאַשקא וואָראַנאַ.

* * *

יאַשקא וואָראַנאַ האָט געמוזט מודה זיין, אַז אַזאַ שווער שטיי-
קעל אַרבייט, ווי די דאָזיגע פּערבאָרגענע „מאַשאַ“ האָט איהם
פּערגעבען, האָט ער נאָך נישט געהאַט קיינמאָל, און אַז ער וועט
זי האָבען צו געדענקען ווייל ער וועט לעבען! אַ חשד האָט ער
געהאַט אויף אַ מיידעל מיט קורצע האָר, וואָס איז גענאַנגען אייני-
מאָל פון אַ פּערזאָנלונג מיט אַ גאַנצער האַליאַסטערע, שוין שפּעט
אין דער נאַכט איז דאָס געוועזען, זיך אָפּגעשטעלט אַלע וויילע
און דיסקוטירט (ס'איז געווען אין יענע גליקליכע טעג, ווען דריי
מענשען האָבען נאָך געקאָנט אין גאַס רעדען פּראַנק און פּריי). אָפּ-
געזעגענט זיך מיט דער האַליאַסטערע, האָט דאָס דאָזיגע מיידעל גע-
נומען אַ דראָזשקע און געהייסען זיך פיהרען אויף איינע פון די
פינסטערע געסלעך פון דער גרויסער שטאָרט פּעטערבורג. זעלבסט-
פּערשטענדליך, אַז יאַשאַ האָט באַלד אויך גענומען אַ דראָזשקע
און האָט זיך אויך געהייסען פיהרען אויף דער זעלבער גאַס, און
אַז דאָס מיידעל האָט זיך אָפּגעשטעלט, צעצאָהלט זיך, אַראָפּגע-
קראַכען, אָנגעקלונגען און אַריינגעגאַנגען אין הויף אַריין, האָט אונט-
זער אַגענט אָפּגעוואַרט אַ וויילע, אָנגעקלונגען צום דוואָרניק, אַרייני-
געגאַנגען אין הויף אַריין, בעוויזען דעם דוואָרניק זיין אַגענט-
צייכען און געהייסען זיך ווייזען די ביכער, וואו עס ווערען
אַריינגעשריבען אַלע די, וואָס וואָהנען דאָ אין הויף. יאַשקא האָט
דורכגעבלעטערט אַלע ביכער עטליכע מאָל הין און צוריק און אָפּ-

געשמעלט זיך אויפ'ן נאָמען מרים נויט על באשע-
 וויטש... וואָהנט ביי אַ אַרשער מעשטשאַנין משה מאַלקין...
 — אַ?? אַ?? מאַלקין? ... אַ קענטליכער נאָמען... ביי איהם וועל
 איך שוין עקיס אויסגעפינען...

קאָפיטעל ה.

די קלינע קאָמונע.

מאַלקין איז געווען בעמאָנט דער פּאָליציע שוין פון לאַנג —
 דורך זיין חלאַפּאַטשען וועגען פּראַוואָזשיטעלסטוואָ און דורך זיין
 נע אָפּטע פּראָשעניעס מיט זיין דולען אַ קאָפּ. עס האָט נישט גע-
 האַלפּען קיין זאך, קיין אַרעסטירען, קיין אַרויסשיקען מיט'ן
 עטאַפּ — מאַלקין האָט זיך אַיינגעשפּאַרט אין מאַל פאַר אַלע מאַל:
 אַרשע איז פאַר איהם צו קליין, ער וויל זיין אַ פעטערבורגער —
 און ער האָט אויסגעפיהרט. ער האָט געבראַכט צו פיהרען פון אַר-
 שע אַיין „אַטעסטאַט“ פון אַ בעל-מלאכה (אַ שוהוואַכסמאַכער)
 און האָט זיך בעועצט אין פעטערבורג.

צוויי כחות האָבען געאַרבייט פאַר מאַלקינען, ער זאָל ווערען
 אַ פעטערבורגער תושב: איין כח האָט איהם געטריבען פון אַרשע,
 ווייל אין אַרשע איז ניטאָ וואָס צו טהון. דער אַנדערער כח האָט
 איהם געצויגען קיין פעטערבורג, ווייל אין פעטערבורג, האָט ער
 געהערט, ווערען אירען רייך, אונגעהויער רייך. פון דער מלחמה
 (דאָס איז געווען אין דער מלחמה-צייט מיט יאַפּאַן). מאַלקין האָט
 אָבער אַביסעל פערשפּעטיגט. איבער דעם חלאַפּאַטשען וועגען
 פּראַוואָזשיטעלסטוואָ און איבער'ן געהן מיט'ן עטאַפּ האָט ער דורכ-
 געלאָזט די סאַמע בעסטע, די גאָלדענע צייט, און איז אָנגעקומען
 קיין פעטערבורג דעמאָלט, ווען מע האָט שוין גאָר אָנגעהויבען
 שמועסען וועגען שלום — און אונזער שוהוואַכסמאַכער האָט זיך
 אומזיסט אויסגעבראַכט, און ער וואָלט געשטאַרבען פון הונגער,
 ווען זיין ווייב זאָל איהם ניט קומען צו הילף מיט איהר קאָנען

גוט קאָכען פיש און באַקען חלה. ער האָט געעפענט אַ וואָלוועלע קיך מיט בעטלעך פאַר ניט קיין רייכע לייט און אויסגעהאַנגען אַ צעטעל — און עס האָט איהם מצליח געווען: אין גאָר אַ קורצע צייט איז מען געוואוירע געוואָרען איש מפי איש, אז ביי מאַלקינען עסט מען געשמאַקע פיש מיט פרישע חלה אַלע טאָג, און נישט טייער — און מאַלקינים קוואַרטיר, וואָס איז געווען אונטער'ן סאַמע הימעל, אויפ'ן אויבערשטען עטאַזש, איז גיך געוואָרען בעזעצט דורך שמענ-דיגע קוואַרטיראַנטען, יונגע מענשען פון פערשיעדענע פראַפּעסיעס, אָדער, בעסער געזאָגט, מענשען אָהן פראַפּעסיעס, דאָס, וואָס מע רופט אָן „אינטעליגענטע פראַלעטאַריערס“, אַזעלכע מענשען, וואָס וואַלטען אַ בעל'ן געווען עפּים טהון, אַרבייטען, האַרעווען, אַבי פּער-דיענען זיך דאָס שטיקעל ברויט. ניט צוליעב געלד חליחה, נאָר אום צו דערהאַלטען די נשמה, בכדי מע זאָל קאָנען פאַרטזעצען די גרויסע אַרבייט פון דער הייליגער אידעע, וועלכע האָט זיי אַלע צענויפגעקלויבען דאָ, אונטער'ן סאַמע הימעל, ביי מאַלקין דעם שוהוואַכסמאַכער...

ואלה שמות — אַט דאָס זענען די נעמען פון די קוואַרטיראַנט-טען, וואָס ביי מאַלקינען אונטער'ן הימעל.

מ א י ר פ ר י ד ע ל — צוויי און צוואַנציג יאָהר, אַ בונדיסט, געלערענט אין דריי גימנאַזיעס, ניט געענדיגט איינע אַפילו, איבער מאַטעמאַטיק. ווייל מאַטעמאַטיק איז אַ ברוזשוואַנע חכמה. צע-קריענט מיט די עלטערען. אַנטלאָפּען קיין פעטערבורג, זיך פּער-שריבען פאַר אַ זעצער אין דרוק, אַריין אין אוניווערזיטעט. נייעדע-ריגע וואוכס, שוואַרץ, געשטופּעלט, אַ נייעדעריגע ראיה.

ח י י מ ב ר ו י ד א — פיער און דרייסיג יאָהר. געווען אַ מלמד. אַליין זיך אויסגעלערענט שפּראַך. פיעל געלעזען. אַ גע-פעהרליכער אַנטי-ציוניסט און אַנטי-נאַציאָנאַליסט. לייענט שטיר-לערהייד דעם „השלח“... פּערשריבען פאַר אַ שניידער. פון וואָס ער לעבט ווייס נאָר נאָט און ער... אַ הויכער, אַ דינער, רעדט הייזעריג, דאַכט זיך, אַ קאַנדידאַט אויף טשאַהאַטקע, און אפשר ניט...

מי שא בערע זניאק (דער אמת'ער נאָמען זיינער איז משה פידלער) — קרוב צו פערציג. איין אַנטלאָפּענער פון סיביר. געענדיגט צוויי פאקולטעטען. אַ זעלטענער גבור. אז ער רעדט, הודעט ער. שטאַרק געזוכט פון פּאָליציע. לעבט פון דעם, וואָס ער זינגט אַלע זונטאג אין „כאָר“. שווער צו דערקענען אין איהם אַ אירען. גרויס, בעוואַכסען, זעהט אויס ווי אַ דיאַק. אַ וויל-דער בעל כּעסן.

ניסעל אַוּר וּט ים — אַ יונגעל פון נייענצעהן יאָהר. נישט געלערענט אין ערגיץ. זעלטענע פעהיגקייטען. שרייבט שירים אין די בעסטע רוסישע צייטונגען, התמ'עט זיך „קאָליכרי“. אַ פּיר-עריגער אַנאַרכיסט. פּערשריבען אַ פּאַרבער. ווייס ווי אַ מיידעל, פּוכקע בעקלעך.

עטקע ווייראָך — פּיער און צוואַנציג יאָהר. אַ ליט-וויטשקע פון באַברויסק. פּערשריבען פּאַריקמאַכעריין. געענדיגט גימנאַזיע. שטודיערט אויף דאַנטיסטין. לעבט פון קלעפען קאָד-ראַבקעס. שוואַרץ, נאָר ה'עוודיג. אויגען — פייער.

הוואַהל — איין און צוואַנציג יאָהר. שטאַמט פון גרויסען יחוס: דער פּאָטער בעריהמט זיך, אז ער קומט אַרויס פּונ'ם אידישען-פּוילישען קעניג שאול וואַהל. אַוועקגעוואָרפען אַ חתן אַ גביר. זיך אויסגעלערענט מאַססאַזש. פּערשריבען הימעל-מאַכעריין. אַ מסוכנ'ע רעוואָלוציאָנערקע. ניט קיין שענע.

מאַשאַ באַשעוויטש — קענען מיר.

אַצינד וואַלט מען נאָך בעדאַרפט פּאַרשטעלען אייך מאַלקינ'ס דריי עלטערע בנים. „בנים“, ניט „זיהן“ — איז די משמעות, אז דאָס זענען דריי הויכע געזונדע קלאַפּערס, מיט הויכע רגלים, מיט געזונדע ידיים, וואָס קאָנען גוט אַרבייטען און גוט אַכל'ען; זיי האָבען איין אַפעטיט, וואָס מיליאָנערען מענען זיי מקנא זיין. אויף זיי קוקענדיג, עסט זיך נאָר אַנדערש. אַ כּפּרה זיבעצעהן יום-טוב'-דיגע סעודות מיט אַכצעהן חופּה-זוועטשערעס, מיט הונדערט ראַאָר טעג, דינערס און באַנקעטען פון פּיעלפּאַכע מיליאָנערען, פּאַר איין

וועטשערע אין דער וואָכען ביי'ם שוהוואַכסמאַכער דאָרטען אין דער הויך, אונטער'ן סאַמע הימעל, ביי דעם אינטעליגענט-פּראָלע-טאַריש געווינדעל, — נישטאָ קיין צערעמאָניעס! נישטאָ קיין אוי-בער'אָן! מע זעצט זיך אַוועק און מע רעדט און מע עסט אַלע אינאיינעם, מיינס און דיינס און שותפות'דיג — אַ מין קאַמונע... מיט דער צייט איז דאָ טאַקי געוואָרען אַ שטיקעל קאַמונע — אַ דאַנק דער נייער קוואַרטיראַנטקע מאַשאַ באַשעוויטש. אַז מאַשאַ באַשעוויטש איז געקומען צום ערשטען מאָל בעשטעלען זיך דאָ קוואַרטיר און קעסט, האָט זי זיך פון דער ערשטער מינוט אָן גע-פיהלט, אַז זי איז אין דערהיים. בעקענט זיך מיט דער גאַנצער קאַמפּאַניע און מיט אַלע פּאַרשוינען ביי'ם נאָמען, האָט מאַשאַ אַראָפּגעוואָרפען פון זיך דאָס היטעלע מיט'ן מענטעלע, פּער-קאַטשעט די אַרבעל און אַוועקגעשטעלט זיך העלפען דער פּרוי מאַל-קיין וואַשען דאָס געפּעס. מאַלקין אַליין האָט זיך אַפילו געפרובט פּראָטעסטירען, האָט איהם מאַשאַ אָפּגעשניטען:

— עס איז ניט אייער עסק! קוים האָב איך צייט, דאַרף איך אַייך העלפען; וועל א יך קיין צייט ניט האָבען, וועט איהר מיר העלפען... אַט, לַמשלָה, האָט זיך ביי מיר צעריסען אַ שוך, איהר זעהט? זייט זיך מטריה, הערר מאַלקין, נאַט אַייך מיינ שוך און טראַגט איהם אַרײַן צום שוסטער, איך האָב געזעהען דאָ אין הויף ביי אַייך אַ שוסטער; בעדינגט זיך מיט איהם, וואָס ער וועט וועלען פאַר דער רעפּעראַציע, און זייט מוחל טאַקי אין איין וועגס בעצאָהלט איהם דאָרטען, וואָרום איך בין היינט נישט ביי געלד... שפּעטער מיט עטליכע מינוט האָט מאַשאַ דערהערט קאווייר טשען אַ קינד פון הינטער'ן אויווען אַרויס, האָט זי זיך אָנגערופּען צו דער פּרוי מאַלקין:

— דאָס איז אַייערס? אַנג, ווייזט נאָר אַהער אַייער וויי-נענדיג בעשעפּענישעל, וועלען מיר זעהען, וואָס געהט דעם אָפּ?... און מאַשאַ האָט גענומען דאָס קינד צו זיך אויף די הענד, איהם אַ נאָמען געגעבען „פּעמפּעק“, געדרעהט און געטרייסעלט און גע-

טאנצט מיט דעם, אזוי לאנג, ביז דאָס וויינענדיגע בעשעפענישעל אָדער פעמפעק האָט אַרויסגעשטעלט אַ רויט צינגעל מיט זעכס נאָר-וואָס אויסגעשניטענע צייהנדלעך און האָט זיך פּערגאַנגען פּון גע-לעכטער.

— וואָס זיצט איהר, ווי די כלות, צענויפגעלעגט די הענד? — האָט זיך מאַשאַ צעשריען אויף די צוויי קוואַרטיראַנטקעס, די מיידל-לעך, וואָס שטודירערען איינע אויף דאַנטיסטין, די צווייטע מאַס-סאַזש.

— וואָס זאָלען מיר טהון? — פּרעגען די מיידלעך מיט אַ גע-לעכטער.

— וואָס זאָלט איהר טהון? — ענטפּערט זיי מאַשאַ. — האַפּט אַיין אויטאָמאָביל און פּאַהרט זיך דורך אַביסעל איבער „ניעוור-סקי“! ... אַט ליגט אַ בעזעם, נעמט מען און מע פּערקעהרט די די שטוב.

עס פּערשטעהט זיך, אַז דעם ערשטען אויפּרערנאַכט, צו דער ערשטער וועטשערע, האָבען זיך אַלע געוואָלט אויספיינען פאַר מאַ-שאַ באַשעוויטש, איטליכער מיט זיין פּריידענקען און מיט זיין שען רעדען, און מע האָט פּערבונדען אַ דיסקוסיע איבער אַ פּרינציפּיעלע עקאָנאָמישע פּראַגע, און עס האָבען זיך אַ גאָס געטהאָן ווערטער: „קאַרל מאַרקס... לאַסאַל... פּראָלעטאַריאַט... קוויטסקי... קלאַסענ-קאַמפּף“...

— שאַט, קינדערלעך! — האָט אויסגעשריען מאַשאַ באַשע-וויטש און האָט זיך פּערשטעלט די אויהערען. — ווילט איהר פיהרען אַ דעבאַטע ניט ווי גענו, נאָר ווי מענשען, דאַרפּט איהר דאָס מאַ-כען פּאַרלאַמענטאַריש, אויסוועהלען אַ פּרעזידענט, זיך מעלדען צום וואָרט, היינטיגס מאָל בין איך אַייער פּרעזידענט... הערר בערעז-ניאַק, איהר האָט דאָס וואָרט!...

און אַט אזוי איז דאָס במילא געוואָרען ביי מאַלקינען אַ קליי-נע קאַמונע, און איהר פיהרערין איז געווען מאַשאַ באַשעוויטש.

קאפיטעל ו.

געשאסען דעם פויגעל און ניט געטרראָפּען.

עס איז נאָך נישט געווען רעכט נאָכט, עס זענען נאָך נישט אלע גאָסען געווען בעליבט, אַז די קליינע קאָמונע, וואָס געפינט זיך הויך אונטער'ן דאָך, ביי מאַלקינען אין וואָהנונג, האָט זיך אָנגעהויבען איינציגווייז צענויפגעהן און איבערגעבען איינס דעם אַנדערען די פּאַסירונגען פונ'ם טאָג. איטליכער פון זיי האָט געהאַט פּעק מיט נייעס צו דערצעהלען: דער פון אַ געהוימער פּערוואַמ'לונג, דער פון איין איבערפּאַל איבער אַרבייטער, דער פון אַ נייעם שטריק, וואָס ווערד געפּלאַנט, און איטליכער האָט געוואָלט, מע זאָל איהם אויסהערען פּריהער. האָט זיך אַרײַנגעמישט דער בעל-הבית, מאַלקין אַליין, און האָט זיך אָנגערופּען צו דער חברה בזו הלשון:

— ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען, קינדער? אָט הערט מיך אויס, וועל איך אייך דערצעהלען אַ שענס. ערשטענס, בין איך עלטער פון אייך, — פון דעם, וואָס איך בין דאָ בעל-הבית, רעד איך שוין ניט, ביי אייך שפּיעלט דאָס וואָרט „בעל-הבית“ אַ קנאַפע ראָלע, — און צווייטענס, זאָג איך אייך צו, אַז איהר וועט לאַכען.

— אויב לאַכען, זענט איהר פּאַרהאַנד, הערר מאַלקין, איהר האָט דאָס וואָרט!

זעלבסטפּערשטענדליך, אַז די ווערטער געהערען צום שטענדיגן דיגען פּרעזידענט פון דער קאָמונע, צו מאַשאַ באַשעוויטש, וואָס איז די גאַנצע צייט געזעסען פּערטראַכט, צערודערט, געפויקט מיט די פינגער איבער'ן טיש — אַ סימן, אַז זי איז ניט אויפגעלעגט... און דער בעל-הבית מאַלקין הויבט אָן צו דערצעהלען זיין מעשה:

— אין דערפּריה, אַז איהר אלע זענט זיך צעגאַנגען ווי זאַלץ אין וואַסער, און איך בין געבליבען איינער אַליין מיט אָט דעם קליינעם פּעמפּעק (ער ווייזט אויפ'ן מיזיניקעל, וואָס זיצט ביי דער מאַססאַזשיסטקע אויף די הענד און רייסט זי ביי דער נאָז), עפּענט

זיך אויף די טהיר און עם קומט אריין צו מיר א פאקענטרעגער מיט ביכלעך און זעצט זיך אוועק מיט מיר פלאפלען, און דער קליינער פעמפעק לאָזט ניט אויסרעדען א וואָרט, ווי זיין שטייגער איז. בקיצור, היסטאָריעס, מעשיות, געשיכטען, עם לאָזט זיך אויס, אז ער איז אַ חברה־מאַן, און נאָך אַ פאַרברענטער דערצו, פאַרקויפט טרפה ביכלעך און האַקט מיר אַריין בשעת מעשה אַ גאַלע, אז די מאַשאַ, וואָס האָט זיך אַריינגעהאַפט אין די טיפּאָגראַפיעס און האָט אָפּגעדרוקט די פּראָקלאַמאַציעס, איז דאָס זיין טאַכטער... נו? האָב איך אַיך געזאָגט, אז איהר וועט לאַכען?

— נו? וואָס־זשע האָט אַיך געזאָגט? — פּרעגט איהם מאַשאַ באַשעוויטש.

— וואָס זאָל איך איהם זאָגען? — מאַכט מאַלקין. — איך האָב איהם געזאָגט, אז ער איז מחילה אַ גרויסער שקרן. האָט ער געוואָלט מיך איבערשפּאַרען און אַיינרעדען, אז ס'איז פאַרט זיין טאַכטער'ס אַרבייט, האָט דאָס מיך שוין אונטערגעטראַגען, האָב איך איהם אויסגע'בטל'ט אַלע ביזע חלומות און האָב איהם מגלה געווען דעם סוד, אז די מאַשאַ איז גאָר אַיין אַנדער מאַשאַ, און אז איך קען זי, און אז זי וואָהנט דאָ טאַקי ביי מיר אין שטוב...

גלייך ווי אַ ביזע פליעג האָט איהר דערלאַנגט אַ ביס, אזוי האָט זיך מאַשאַ באַשעוויטש אויפּגעהאַפט! געגעבען אַ פליעסן מיט די הענר און אויסגערופען צו מאַלקינען:

— וואָס האָט איהר געטהאָן? איהר זענט דאָך אַ יונגעל, אַיין אַלט יונגעל און אַ נאַריש יונגעל! ווער האָט אַיך געבעטען, איהר זאָלט פלאַפלען מיט דער צונג? אַך, מאַלקין! מאַלקין!...

און מאַשאַ באַשעוויטש האָט גענומען לויפען איבער'ן שטוב, פייערען און וואַרפען זיך, און אַכקען און אַייקען און ברעכען די הענר. די גאַנצע קאָמונע און מאַלקין אַליין האָבען זיך פשוט דערשראָקען פאַר איהר; זינט זיי קענען זיך מיט מאַשאַ באַשע־וויטש האָבען זיי זי נאָך נישט געזעהען אזוי אויפּגערעגט און צע־טראַגען, ווי אַצינד. עם האָט נישט געהאַלפען קיין בערוהיגען, קיין

אויסרעדען דאָס האַרץ. מאַשאַ באַשעוויטש האָט זיך נישט גע-
לָאָזט איבעררעדען. און אויף מאַלקינען האָט זי געפּייערט, גע-
שוועבעלט.

— וואָס פאַר אַ רעכט האָט איהר געהאַט אַרויסצוגעבען פאַר
אַ ווילד־פּרעמדען מענשען, וואָס איהר קענט איהם ניט און ווייסט
איהם ניט, אַזעלכע זאַכען, וואָס געהערען זיך מיט אַיך ניט אָן?
איך בין איבערצייגט, אַז דאָס איז אַ חברה־מאַן פון דעם גוטען
אָרט... אונזער דוואַרניק האָט מיר עפּים געפּלעטשעט היינט אין
דער פּרייה, אַז נעכטען ביי נאַכט, נאָך מיין קומען אַהיים, איז דאָ
געווען עפּים אַ נפש און האָט זיך נאָכגעפּרעגט אויף עמיצען, ער
ווייסט ניט, צי אויף מיר, צי אויף אַיין אַנדער באַרישני... ווייסט
איהר, קינדער, וואָס איך וועל אַיך זאָגען? איך פּאָהר אַריבער
אויף אַיין אַנדער קוואַרטיר, און טאַקי באַלד, קינדער! פּרובט נישט
מיך איבעררעדען, וואַרפט אַזעל אַזעל אַזעל אַזעל גרימאַסען מיט די
טרועריגע רעדעלעך. העלפט מיר בעסער צענויפּנעמען מיין „באַ-
גאַזש“, און זאָל איינער פון אַיך זיך מטריח זיין צום דוואַרניק
מיך אויסשרייבען פון די ביכער, אַז איך בין אַרויסגעפּאָהרען פון
פּעטערבורג אין ווילנאַ... אויב זיי וועלען מיך וועלען זוכען, זאָלען
זיי זיך האַמטש דרעהען דעם קאַפּ... זייט געזונד, קינדער, אין אַ
פאַר טעג אַרום וועט איהר האָבען פון מיר אַ ידיעה... זיי געזונד,
קליינער פּעמפּעק, געב אַהער די אויסגעשמירטע מאַרדע דיינע, איך
ווינש, דו זאָלסט וואַכסען און זיין האַמטש אַ ביסעלע קליינער פון
דיין טאַטען... אַדיע!

אַיין אייגענע שוועסטער דאַרף מען אַזוי וואַרעם ניט אַרויס-
בעגלייטען, ווי וואַרעם די קליינע קאַמונע האָט אַרויסבעגלייט איהר
פּרעזידענט מאַשאַ באַשעוויטש. אַלע זענען געווען געריהרט, דער-
שלאָגען פון אַזא אונערוואַרטעטען סוף. די מאַדאַם מאַלקין האָט
זיך ניט געקאַנט אַיינהאַלטען און האָט זיך צעוויינט. און די צוויי
מיידלעך, די קוואַרטיראַנטקעס, די דאַנטיסטין מיט דער מאַססאַ-
זשיסטיין, האָבען זיך צוגעגרייט געהן בעגלייטען זי, האָט אָבער

מאשג געפראָטעסטירט קענען דעם, און אז זי האָט שוין געהאַל-
טען אויף יענער זייט טהיר, האָט זי זיך אומגעקעהרט צו דער
קאָמונע מיט'ן פנים און האָט צו זיי אזוי געזאָגט :

— וואָס נאָך, קינדער, האָב איך אייך פערנעסען זאָגען ? יאָ,
טאָמער דערהערט איהר, א קשיא אויף א מעשה, אז מע האָט מיך
געפאָקט, זאָלט איהר זיך ניט דערוועגען קיינער פון אייך געהן צו
מיר צו גאָסט, און פאָלגט מיך, אין אויווען הייצט זיך, זייט מבער
המץ, זוכט אויס, ווען איהר האָט ערגיץ א בריוועל, א שטיקעל פאָ-
פיער, א פראָקלאַמאַציע, א ביכעל, און פערברענט דאָס געזונדער-
הייד, און ווער עס פיהלט, אז ער דאַרף ניט זיין דאָ, זאָל ער בע-
צייטענס בעסער זיך אָפטראָגען... זייט געזונד אַלע ! זיי געזונד,
קליינער פעמפעק ! נאָך דיר וועל איך בענקען...

זעלבסטפערשטענדרליך, אז תיכף נאָך מאַשא'ס אוועקגעהן האָט
איבער דעם זיך פערבונדען א הייסע דעבאַטע צווישען די מיטגליע-
דער פון דער קאָמונע. אייניגע האָבען שאַרף קריטיקירט מאַשא'ס
אַנטלויפען און מאַשא'ס בעהאַלטען זיך ; אייניגע האָבען זי פער-
ענטפערט און האָבען זיך גענומען צו דער אַרבייט : ברענען בריעף
און ביכלעך, און מאַלקינ'ס בנינים האָבען געהאַלפּען. די פרוי מאַלקין
האָט הנאה געטהאָן, וואָס מע האָט פערשפּאַרט האַלץ, און דער
קליינער פעמפעק האָט געקוועלט, ניט אַראָפּגעלאָזט קיין אויג פונ'ם
פייער, געמיינט, אז דאָס ברענט מען פון זיין כבוד וועגען...

* * *

דאָס פייער אין אויווען האָט שוין לאַנג אויסגעלאָשען, די אַש
פון די פערברענטע פאַפיערען האָט די פרוי מאַלקין שוין לאַנג פער-
שאַרט, און די איבערגעבליבענע מיטגליעדער פון דער קאָמונע זע-
נען זיך צעגאַנגען איטליכער אין זיין ווינקעל אָפּצורוהען פון דער
אַרבייט און זאָרג פון דעם גאַנצען טאָג. נאָר איין מאַלקין מיט'ן
ווייב זענען געזעסען אינצווייען נעבען דעם קליינעם פעמפעקס
וויגעלע און געבראָכען זיך דעם קאַפּ, וואו וועלען זיי נעמען מאָרגען

אין מארק אריין? דער מאן האָט געפרעגט ביי'ם ווייב, דאָס ווייב
האָט געפרעגט ביי'ם מאן: וואו נעמט מען געלד? „נישט גוט!“ —
האָט געזאָגט מאַלקין. „נישט גוט!“ — האָט צוגעבאָמקעט פרוי
מאַלקין... און סאַמע אין דער מינוט הערט זיך אַ קלאַפּ אין טהיר,
און נאָך אַ קלאַפּ, און נאָך אַ קלאַפּ, וואָס אַ מאַל שטאַרקער און
שטאַרקער.

— ווער איז דאָרט? — פרעגט מאַלקין.

— היימישע! — ענטפערט אַ קול פון יענער זייט טהיר.

— וואָס רעכענסט דו, זאָל דאָס זיין, איין אָבלאווע? — פרעגט
מאַלקין ביי זיין ווייב און קאָן זיך ניט דערוואַרטען אויף איהר
תשובה, וואָרום איידער די פרוי מאַלקין עפענט אויף דאָס מויל צו
ענטפערען, טהוט אַ טרעשטשע די טהיר און עס קומען אַריין געסט:
אַ פּריסטאָוו מיט נאָך אַ פּריסטאָוו, עטליכע פּאָליציסטען און
זשאַנדאַרמען, צווישען זיי איינער איין אָפיציער. פאַר גרויס אימ־
פעט האָט זיך מאַלקין צוגעזעצט צום טיש, און די פרוי מאַלקין
איז צוגעגאַנגען צו פעמפע'ס וויעגעלע.

— זראַווסטוואוי, גאָלובטשיק! — אזוי האָט אויסגערופען צו
מאַלקינען דער פּריסטאָוו, וואָס האָט איהם ניט איין מאַל געזעהען
ביי זיך אין אוטשאַסטאָק. — וואָס זשע מאַכסט דו עפּיס, מיין
טייערער? ווי געהט'ס דיר אין די געשעפטען?

מאַלקין איז געווען אזוי איבערראַשט, אז ער האָט נישט גע-
קאָנט עפענען דאָס מויל... און די איבעריגע חברה, די פּאָליציסטען
מיט די זשאַנדאַרמען מיט'ן אָפיציער און מיט'ן צווייטען פּריסטאָוו,
האָבען דערוויילע געטהאָן זייער אַרבייט: זיי האָבען אויפגעוועקט
די גאַנצע קאָמונע, אַראָפּגעשלעפט זיי מחילה פון די בעטלעך —
איך בעט איבער אייער כבוד — האַלכ־נאַקעט, צוגעשטעלט צו יע-
דען אַ סאָלדאַט, און עס האָט זיך אָנגעהויבען איין אונטערווכונג.
— מאַשאַ באַשעוויטש! — האָט אויסגערופען דער זשאַנ-
דאַרמסקי אָפיציער, נאָך נאָר אַ יונגעראַנטשיק, בלוט און מיִלך,

מיט צוויי שענע געקרויזעלמע קאטלעמלעך אויף די באקען א לא פושקין. — וועלכע פון אייך איז דאָ מאַשאַ באַשעוויטש?
 — מאַשאַ באַשעוויטש איז ניטאָ, — האָט זיך אַיינגעשטעלט
 מאַלקין אַרויסרעדען די ערשטע דריי ווערטער.

— וואָס הייסט, זי איז ניטאָ?

— אַרויסגעפאַהרען.

אַז עמיצער זאָל געווען וואַרפען אַ באַמבע, וואָלט זי נישט בעד
 דאַרפט האָבען קיין שענערען עפעקט און וואָלט נישט געקאָנט זיי
 מעהר איבעראַשען, ווי עס האָט זיי איבעראַשט די ידיעה, אַז די,
 צוליעב וועלכע זיי זענען געקומען אַהער אויף זיכער, איז נישטאָ.

— אַרויסגעפלוּיגען אייער פּויגעלע! — האָט זיך מיט אַ ביטער
 שמייכעלע אָנגערופען דער זשאַנדאַרמסקי אָפיציער מיט די קאָט
 לעטען אַ לאַ פּושקין צו איינעם אַ פאַרשוין, וואָס איז געשטאַנען
 ביי דער טהיר גאַנץ אונבעמערקט, אָנגעטהאַן אין אַיין אויבערראַק
 פּון אַזאַ קאָליר, וואָס איז שווער צו זאָגען, צי איז דאָס גרוי, צי
 איז דאָס געל, צי איז דאָס געלבלויך; גיכער קאָן מען זאָגען, אַז עס
 איז אַלע דריי קאָלירען צוזאַמען. די גאַנצע צייט איז דער אונבער
 מערקטער פאַרשוין אינ'ם דרייקאָלירענדיגען אויבערראַק געשטאַ
 נען, ווי אַ מענש אַ זייטיגער, ווי איינער, וואָס מע וואָלט איהם
 אַריינגערופען פאַר אַיין עדות. דערהערט אָבער, אַז מאַשאַ באַ
 שעוויטש איז נישטאָ, האָט דער פאַרשוין מיט אַ מאָל אויפגעלעבט,
 צוגעגאַנגען צום טיש, אַ וואָרף געטהאַן מיט די אַש-קאָלירענדיגע
 ברילען אויף אַלע זייטען, דאָס פנים איז איהם געוואָרען טוידט,
 די הענד האָבען געציטערט. ער איז צוגעגאַנגען צו מאַלקינ'טן גאַנץ
 גאָהענט, אַריינגעקוקט איהם טיעף אין די אויגען אַריין און מיט
 אַ שטילער, נאָר ענערנישער שטימע האָט ער צו איהם אַ זאָג גע
 טהאַן אויף אידיש:

— מאַלקין! וואו איז מאַשאַ באַשעוויטש?... איך ווייס, אַז
 איהר ווייסט... עס וועט זיין געזינטער פאַר אייך אַלעמען, אַז איהר
 וועט זאָגען דעם אמת...

מאלקין האָט דערקענט דעם אינדערפריהיגען גאסט, דעם פאָ-
קענטרענער.
דאָס איז געווען יאָשקא וואָראָנאָ.

קאפיטעל ז.

מאשא זוכט א טעריטאָריע.

אַז מאשא באשעוויטש האָט זיך אָפגעזעגענט מיט דער „קליי-
נער קאָמונע“, וואָס ביי מאלקינען אונטער'ן הימעל, האָט זי גע-
נומען איהר „באָנאָזש“, אַ טשאַכאָטעמטשנעם טשעמאָדאָנטשיקעל,
איבערגעבונדען מיט אַ שטריקעל, געהאַפט אַ דראָזשקע און געהיי-
סען זיך פיהרען אויף איינע פון די ווייטע גאַסען פון דעם גרויסען
צעוואָרפענעם פעטערבורג. מחמת דער וועג איז געווען אַביסעל
ווייטליך, האָט זיך מאשא אַריינגעלאָזט אין אַ שמועס, ווי איהר
שטייגער איז, מיט'ן איזוואָזטשיק, אַ געוונדען אַרלאָוסקען
מוזשיק מיט אַ פנים פון אַ בער, און איז געוואָהר געוואָרען
פון איהם, אַז ער האָט אין אַרלאָווער גובערניע אַ שטיקעל ערד,
וואָס עס קלעקט איהם ניט אויף טרוקען ברויט, מוז ער קומטשירען,
און דאָס ווייב מוז וואַשען גרעט, און די קינדער... עך, די קינדער!
דריי זיהן האָט ער מיט אַ טאַכטער, איז איינער, דער עלטערער, אַ
זאַפאַסנאָי, גע'הרג'עט געוואָרען אין מאַנדזשוריע, דער אַנדערער
איז אַוועק ערשט היינטיגס יאָהר פאַר אַ סאָלאָט...

— צו וואָס טויג דיר אַזוי פיעל סאָלאָטען? — פרעגט איהם
מאשא. — שטעלסט-צו סאָלאָטען צו דער רוסישער אַרמיע?
— וואָס-זשע זאָל מען טהון? — ענטפערט איהר דער איז-
וואָזטשיק. — מע הייסט, דאַרף מען געבען.

דער איזוואָזטשיק דרעהט-אויס צו איהר זיין פנים, קוקט זיך
אַיין, ווער דאָס רעדט מיט איהם, טאַמער איז דאָס אַיין אונטער-
געשיקטע, מאשא'ס פנים אָבער זאָגט, אַז זי איז ניט פון די אונ-
טערגעשיקטע, און אויף דעם איזוואָזטשיק'ס פנים בעווייזט זיך אַ

מין גרימאסע, וואָס מע מוז דאָס אָננעמען פאַר אַ שמייבעל, און ער צערערט זיך מיט איהר, ניט איהר אָנצוהערעניש, אַז ער איז ניט אַזאַ פינסטערער פאַרשוין, ווי זי מיינט, אַז ער ווייסט אויך וואָס סע טהוט זיך איצט אויף דער וועלט; ער אַליין טאַקי לייענט ניט קיין ביכלעך, מחמת ער קאָן ניט, נאָר אַנדערע לייענען איהם, סיל-וועסטער לייענט איהם און פערטייטשט איהם איטליכס וואָרט. ווער איז דער סילוועסטער? סילוועסטער איז אַיין אַרבייטער פון אַיין אַייזענפאַבריק, וואָהנט מיט איהם אויף אַיין פּלאַץ, שלאַפען ביידע אויף אַיין ערד. דערצעהלט איהם סילוועסטער, וואָס אויף די פּאַב-ריקען טהוט זיך: מע גרייט זיך צו אַ שטרייק. אַפילו ער מיט זיין פערדעל וועט מוזען שטרייקען אזוי לאַנג, ביז דער פּאַטער נאַפּאָן וועט הייסען.

— ווער איז דער נאַפּאָן? — פּרעגט איהם מאַשאַ, אום צו איר בערצייגען זיך, אויף וויפיעל איז דער איזוואָזטשיק אינפאַרמירט פון דעם, וואָס טהוט זיך אויף די פאַבריקען.

— דער פּאַטער נאַפּאָן — ניט איהר דער איזוואָזטשיק צו פּער-שטעהן אויף זיין שפּראַך — דאָס איז דער גלח, וואָס איז געשיקט געוואָרען צו מלחמה האַלטען מיט דער שוואַרצער קליפה, מיט'ן אַנטיכריסט, וואָס האָט זיך ביי אונז אין לאַנד אַריינגעהאַפט און וויל פון דאָרט נישט אַרויס. וויפיעל מע האָט איהם נישט אונטער-גערויכערט מיט וויראָך, וויפיעל תּפּלות מע האָט ניט אַוועקגעלעגט אויף איהם, מיט קללות, מיט תּוכחות, מיט בעשווערונגען — ער ריהרט זיך ניט פון אָרט, אַט דער שוואַרצער כּה, דער אַנטיכריסט, ס'זאָל אויף איהם קומען אַ חלירע!...

ביי די ווערטער דערלאַנגט ער דעם פּערדעל דאָס, וואָס ער וואַלט וועלען דערלאַנגען אַנטיכריסטען, און מאַשאַ וויל אַרויסבע-קומען פון דעם נפש, ער זאָל איהר געבען צו פּערשטעהן, ווער איז, נאָך זיין מיינונג, דער אַנטיכריסט?

— ווייכט איהם דער רוח! — ענטפּערט ער איהר. — איך, מיין, אַז ער דאַרף שטאַמען פון אירען.

— וואָס עפּים פּון אירען? — פּרעגט איהם מאַשאַ ערשטווינט.
 — פּון וואַנען דען, אַז ניט פּון אירען? — ענטפּערט איהר דער
 מויער, ווי אַ בר־סמכא. — אַלסדינג וואַכסט פּון אירען. און די
 מלחמה איז דען ניט פּון אירען?

— פּון וואַנען ווייסט דו דאָס?

— איך ווייס ניט, איך מיינ אַזוי...

דאָ שטעהט־פאַר מאַשאַ'ן אַ שווערע אויפּנאַבע: אויפּקלערען
 דעם דאָזיגען נפש, ווער איז גאַפּאָן, און ווער איז אַנטיכריסט, און
 וואָס זענען די אירען, און ווער האָט אַרויסגערוּפּען די מלחמה? אַ
 שווער שטיקעל אַרבייט איז דאָס געווען! האַקען האַלץ איז אַ סך
 גרינגער דערפּון! און דאָך איז זי צופּריעדען מיט איהר אַרבייט,
 וואָרום אַז זיי זענען צוגעפּאָהרען אַהין, וואו זי האָט בעדאַרפּט,
 און האָט זיך צעצאָהלט מיט'ן איזוואַזשיק פאַר די אַנדערהאַלבען
 שעה, וואָס זיי זענען געפּאָהרען, האָט אויף זיין בעריש פּנים גע-
 שפּיעלט אַ ברייט לויטער שמייכעל, וואָס האָט געקאָנט זאָגען:
 — אַצינד איז פאַר מיר אַלץ ווי אויף אַ טעלער!...

* * *

צוגעפּאָהרען צו אַ הויכען גרוי־געפּאָרבעטען מויער, האָט מאַשאַ
 באַשעוויטש אָנגעקלונגען אין טויער, און עס האָט זיך בעוויזען אַ
 דוואָרניק מיט אַ ווייסען פאַרטוך און מיט אַ ווייס בלעכעל אויפ'ן
 היטעל, און מאַשאַ איז געוואָהר געוואָרען פּון איהם אַ טרויעריגע
 בשורה, אַז דער פאַרשוין, אויף וועלכען זי פּרעגט זיך נאָך, איז
 אַרעסטירט, און זי קאָן דאָ ניט בלייבען, מחמת דער בעל־הבית
 פּונ'ם הויף האָט איהם אָנגעזאָגט, אַז ער זאָל קיין סטודענטען מיט
 יונגע „באַרישנים“ קיין צימער נישט פּערדינגען. „זאָלען זיי בע-
 סער, זאָגט ער, שטעהן לעדיג, אַדער זאָלען זיי, זאָגט ער, דריי מאָל
 ברענען אויפ'ן פייער, איידער די פּאָליציע זאָל מיר זאָגען, אַז מיינ
 הויף איז אַ נעסט פּון סטודענטען, גנבים, זשוליקעס און סאַציאַל-
 ליסטען!“...

מאשא האָט נעבאָך געמוזט נעמען איהר „באגאָזש“, דאָס טשאַ-
 כאָטעטשנע טשעמאָדאָנטשיקעל, און געהן זוכען אַ טעריטאָריע ער-
 ניץ אַנדערש, אויף דער דריטער גאַס פון דאַנען. אויף איהר קלונג
 האָט זיך בעוווּזען אַ פרוי מיט אַ רויטער פעטשיילע מיט גרינע
 קווייטען, דעם דוואָרניק'ס ווייב, און האָט איהר געזאָגט מיט אַ
 ניגון, זי זאָל געהן פון דאַנען וואָס גיכער, וואָרום ס'איז אַ פולער
 הויף מיט פּאָליציע. זיי זוכען עמיצען...

אוראָי האָט אונזער העלדין געמוזט פערקירעווען דעם דיזשעל
 און „נעמען לינקס“, און טאַקי שטעלען פיס, וואָרום בעקענען זיך
 מיט דער פּאָליציע וועט זי ניט פערשפעטיגען, זי האָט נאָך זעהר-
 זעהר אַ סך צו טהון!... פּלוצים (אַלע גוטע מחשבות קומען-זאָן פּלור-
 צים) טהוט איהר אַ שיין אַ מחשבה אין קאָפּ: „טאַמאַראַ!... טאַ-
 מאַראַ שאָסטעפּאַל!“...

מאשא באַשעוויטש און טאַמאַראַ שאָסטעפּאַל, האָטש זיי זענען
 געווען חבר'טעס פון איין שטאָדט, מיט אַטעסטאַמען פון איין גימל
 נאַזיע, דאָך האָבען זיי זיך זעלמען בעגעגענט, נישט ווייל מע האָט
 עפּים געהאַט איינע צו דער אַנדערער, נאָר זיי קאַנען אַליין ניט זאָר-
 גען פאַר וואָס. ביי זיך אין האַרצען האָט זיך מאַשאַ מודה געווען,
 אַז זי האָט ניט ליעב טאַמאַראַ'ס בורזשואַזנע עלטערען מיט זייער
 בורזשואַזנע שטוב. מאַשאַ געדענקט, וואָס פאַר אַ שווערען אייני-
 דרוק זי פלעגט אַרויסטראָגען פון טאַמאַראַ'ס שטוב אַלע מאָל, ווען
 זי איז אַהין געקומען. טאַמאַראַ'ס מוטער פלעגט איהר הייסען דער-
 לאַנגען אַ גלאַז טיי מיט אַזאַ נוסח, גלייך ווי איינער איז זיך מפקיר
 פון עמיצענס וועגען, ברענגט אַ קרבן על-פי נויט. וואָס זאָל מען
 טהון? מע מוז אַ מאָל געבען יענעם אַ גלאַז טיי!... און אַלע מאָל
 האָט דאָס דיענסטמיידעל פּערגעסען אַריינזאָרפען צוקער, און אַלע
 מאָל האָט זי געשאַלטען דאָס מיידעל, למאַי זי פּערגעסט אַריינצו-
 וואַרפען צוקער.

און איהר פאַטער, איציקעל שאָסטעפּאַל? — איהם האָט זי
 נאָר פיינט געהאַט. זי געדענקט אַ סצענע, ווי אַזוי זי איז אַמאָל

געקומען צו טאמאראָן, נישט געטראָפּען זי אין דערהיים און בע-
גענגט זיך מיט'ן פּאָטער אויף דער שוועל.
— ווער איז דאָס מיידעל? — האָט איציקעל אַ פּרעג געטהאָן
ביים ווייב און האָט זיך אַ קראַץ געטהאָן אונטער'ן קאָלנער.
— טעמעס'ס אַ חבר'טע, — האָט דאָס ווייב געענטפּערט,
נישט געוואָלט אָנרופּען זי ביים נאָמען, ווער זי איז. מאַשאַ איז
שוין געווען דעמאָלט אין זעכסטען קלאַס נימנאָזיע און האָט זיך
שוין געקאָנט אויס'טענה'ען מיט אַ גרעסערען פּון איציקעל שאַסמער-
פּאַל. האָט זי מיט שטאַלץ געזאָגט צו איהם:
— איד בין ליפּא'ס טאָכטער.
— וואָסער ליפּא? — פּרעגט איציקעל.
— ליפּא באַשעוויסש, — ענטפּערט איהם מאַשאַ.
— וואָסער באַשעוויסש? — פּרעגט ווייטער איציקעל, נעמט
נישט צו די האַנד פּונ'ם קאָלנער.
— דער איד פּונ'ם האָלץ, — מישט זיך צריין טאמאראָס מיר-
טער, און איציקעל דרעהט זיך אויס צו מאַשאַ'ן מיט'ן הינטען, און
מאַשאַ געהט אַוועק פּון דאָרט אַ צעקאַכטע און גיט דאָס וואָרט,
מעהר צו טאמאראָן אַחיים נישט געהן. בענגענט זי אָבער טאַ-
מאראַ און שטעחט-צו צו איהר און רעדט אַזוי לאַנג, ביז זי רעדט
זי איבער.
איינמאָל האָבען זיי זיך בענגענט אין פעטערבורג אויף אַ
פּערוואַמלונג, און טאמאראַ האָט גענומען שטראַמען מאַשאַ'ן פּאַר
וואָס זי קומט גיט צו איהר. האָט איהר דערויף מאַשאַ געענטפּערט:
— פאַר וואָס קומסט דו גיט צו מיר? — און האָט זיך באַלד
פּערהאַפּט. — איבעריגענס, קאָנסט דו צו מיר גיט קומען....
— פאַר וואָס?
— ווייל מאַלסינ'ס רעזידענץ, דאָרט וואו איד גוואָהן, אונטער'ן
הימעל, איז צו קליין פאַר דיר!...
דאָס האָט שוין טאמאראַ'ן פּערדראָסען, און זי איז דוקא גע-
פּומען צו איהר, זיך בעקענט מיט מאַלסינען און מיט דעם נאַנצען

פּראָלעטאַרישען געזינדעל, געפיהרט אפילו אַ דיסקוסיע מיט דער קאָמונע און פּערליעבט אין זיך די גאַנצע קאָלאָניע, פּונ'ם יונגסטען אַוורומיס ביז'ן אַלטען סיבירניק בערעזניאַק. — אַלעמען איז טאַ-מאַרע געפעלען, אפילו די צוויי מיידלעך פון דער קאָמונע, עמקע און חוה.

— אַצינד האָף איך, אַז דו וועסט זיין ביי מיר אויך? — זאָגט טאַמאַרע צו מאַשאַן.

— ביי דער ערשטער געלעגענהייט, — זאָגט מאַשאַ, און אַזוי ווי טאַמאַרע איז אַוועקגעגאַנגען, אַזוי האָט זי שוין אָן איהר פּער געמען. דערמאַנט האָט זי זיך אָן טאַמאַרע'ס איינלאָדונג אין דער מינוט, ווען זי איז געגאַנגען מיט איהר באַגאַזש אין די הענד איבער דער גרויסער שטאָרט פּעטערבורג זוכען אַ טעריטאָריע.

אַפּגעגאַנגען נאָך עטליכע מייל, האָט אונזער העלדין אָפּגע-שטעלט זיך ביי אַ געלבען מויער און האָט אָנגעקלונגען ביי דער פּאַר-ראַדנע טהיר. אויף איהר קלונג האָט זיך בעוויזען אַ קליין באַר-וויס שיקסעל מיט גרויסע קאַרעלען אויפ'ן האַלז און מיט אַ פּאַר-טיגען געלעכטערעל אויפ'ן פּנים. מאַשאַ האָט איהר איבערגעגעבען דעם באַגאַזש און האָט זי אַ פּרעג געטהאָן, ווי אַזוי מע רופט זי. — מיך רופט מען מאַשאַ, — זאָגט דאָס קליינע שיקסעל מיט די גרויסע קאַרעלען און לאַכט.

— אויב אַזוי, האָבען מיר שוין צוויי מאַשאַס, — האָט מאַשאַ באַשעוויטש זיך אָנגערופען צו דער קליינער מאַשאַ און האָט זיך געהיימען אַריינפיהרען צו דער „באַרישני“ (טאַמאַרע שאַסטעפּאַל) אין צימער אַריין.

— ווער איז דאָרטען? — האָט זיך געלאָזט הערען פון צוויי-טען צימער אַ קול פון אַ מאַנטביל. — ס'איז איך! — האָט איהם געענטפּערט מאַשאַ באַשעוויטש, אויסגעפּאַקט דאָס טשעמאַראַנדעל און צעלעגט זיך ביי טאַמאַרע'ן אין צימער, אַזוי ווי ביי זיך אין דערהיים.

— ווער איז געווען דער איך? — האָט זיך געלאָזט הערען נאָך אַ מאָל די זעלבע מאַנסבילשע שטימע, און נישט בעקומען מעהר קיין ענטפער, האָט זיך בעוווּזען דער מאַנסביל אַליין, אַ פּאַרשוינ פּון אַ יאָהר פּערציג, אַ צעקאָשמעטער, אַ צעבורשעטער, אָהן אַ העמד, מיט אַ פּירזשאַקעל פּערשפּילעט ביז אַרויף, אָהן הוּזענטרע-נער, און דערפאַר, אַפּנים, האָבען זיך די הוּזען שטאַרק געשלאַפּט אויף דער ערד, און דערפאַר, אַפּנים, האָט ער זיי אונטערגעהאַלטען ביי'ם בוּך מיט בייַדע הענד, געגעבען אַלע מאָל אַ שלעפּ אַרויף און צו גלייכער צייט געהאַט צו טהון מיט די פּענסנע, וואָס האָבען בשום אופן נישט געוואָלט האַלטען זיך אויף דער נאָז, נישט קוקענר דיג דערויף, וואָס די נאָז איז ביי איהם אַיין אויסגעבוּיגענע אירר-שע נאָז. שולדיג זענען דאָ, אַפּנים, די ברילען, ניט די נאָז, און אפשר דער בעל-הבית פון דער נאָז, וואָס שיינט אַ צעמאַרגענע בריאה צו זיין, איינער פון די נפשות, וואָס זענען שטענדיג פּער-האַרעוועט, פּערטאַרעראַמט, הויבען אָן צוואַנציג טויזענד אַרביי-טען און לאָזען קיינמאָל נישט אויס, גאָט ווייסט ווען זיי ווערען פּאַרטיג!...

דערזעהען ביי טאַמאַראַ'ן אין צימער אַיין אומבעקאַנטען מענר-שען, האָט זיך דער צעקאָשמעטער פּאַרשוינ מיט די לאַנגע פּאַלענר-דיגע הוּזען געגעבען אַ חאַפּ-צוריק און אַ בויג-אַיין אויף וויפּיעל עס האָבען איהם ערלויבט די ברילען, און אַ זאָג געטהאָן די געוויסע באַנאַלע פּראַזע:

— מיט וועמען האָב איך די עההע? (אַנשטאָט אַ רי"ש קומט אויס ביי איהם אַ הי"ת).

— די עהרע איז ניט אזא גרויסע. — האָט איהם מאַשאַ אָפּ געענטפּערט פּראָסט, ווי איהר שטייגער איז, און האָט זיך געטהאָן דערווייז איהר אַרבייט: צענויפּגעלעגט די האַנדטיכלעך, די קעמל-לעך, די בערשטלעך מיט די טיכעלעך מיט די קעלנערלעך, ווי ביי זיך אין דער היים. — איך בין טאַמאַראַ'ס אַ חבּר'טע פון דער היים; מוּזן נאָמען איז מאַשאַ באַשעוויטש.

ווי איין עלעקטרישער שטרם איז דער נאָמען „מאָשאַ באַשע-
וויטש“ דורכגעלאָפֿען דורכ'ן גאַנצען גוף פֿון דעם צעקאָשמעטען
פֿאַרשוין. אַ פֿריינדליך שמייכל האָט זיך צעגאַסען איבער זיין
גאַנצען פֿנים. איין אַנדער מענש איז ער געוואָרען! ער האָט זי
אַנגענומען ביי דער האַנד און נישט אַרויסגעלאָזט זי די גאַנצע צייט,
וואָס ער האָט גערעדט. און גערעדט האָט ער לאַנג און אַ סך און
אַהן אָפֿשטעל, געקייטעלט איינס אינ'ם אַנדערען אזוי קונציג, אז
איבערצוהאַקען איהם איז אונמעגליך, סידען אוועקגעהן אין מיטען
אַדער איבערשרייען איהם מיט אַ טאָן העכער. די וואָס קענען
איהם, טהוען דאָס טאַקי, — מע האָט קיין אַנדער ברירה ניט...

— זענען איהם דאָס די מאָשאַ באַשעוויטש? אַי-אַי-אי! טאַ-
מאַחא וועט קומען, וועט זי זיך אויפהענגען פֿאַח פֿחייד! מיט
העהען פֿון אייך אַלע טאַג, דחיי מאָל אַ טאַג. צעהן מאָל אַ טאַג!
איהם זייט אַ העלדין! אַ גהויסע העלדין! ניט אַלע קאָנען דאָס,
וואָס איהם קאָנט! מיט דאַחפען אַלע ביי אייך זיך לעחנען! מיט
זענען קינדע, דרדיונגלעך קענען אייך! מיין נאָמען איז אַבחאַם
מאַחקאָוויטש! אַבחאַם מאַחקאָוויטשען קענען אַלע! מיין פֿאַך-
פֿעסיע איז דחוקעחיי, נאָח אַליין בין איך אַ שטיקעל מאַהלעח, אַ
שטיקעל קינסטלעח, אַ שטיקעל שחייבעח, אַ שטיקעל דיכטעח, אַ
ווענעטאַחיאַנעץ און אַ טאַלסטאַוועץ. ווי אזוי האַלט איהם פֿון
טאַלסטאַי? איך האַלט פֿון איהם זעהח שטאַחק! איהם זאָגט
מסתמא, אז עח איז מעהח דיכטעח אַלס פֿילאָזאָף? איך בין מיט
אייך ניט איינפֿעחשטאַנדען!...

אויב מאָשאַ באַשעוויטש איז געווען איינפֿערשטאַנדען מיט
אַבראַם מאַרקאָוויטש'עס מיינונג איבער טאַלסטאַי'ס פֿילאָזאָפֿיע
אַדער ניט — דאָס איז אַ בעזונדערע פֿראַגע, נאָר אז מע דאַרף
אַרויסנעמען די האַנד פֿון זיין האַנד — דאָס האָט זי געזעהען און
האָט דאָס בעצייטענס געטהאָן, און האָט איהם געוואָלט איבער-
רייסען אין מיטען, איז אָבער געווען אונמעגליך, מחמת אַבראַם
מאַרקאָוויטש האָט געהאַלטען סאַמע אין רעכטען שמועס, און ס'איז

געווען פשוט א רחמנות איהם איבערצורויסען, ווי ס'איז א רחמנות אויפוועקען א מענשען, למשל, ווען ער האלט אין רעכטען געשמאקען שלאָה. א גליק, וואָס ס'איז אָנגעקומען טאמאראַ שאַסטעפאל.

און אז טאמאראַ איז אָנגעקומען, האָט זי אבראָם מאַרקאָ-וויטש'ען נאָנץ פּיין משלח געווען פון איהר צימער, געהייסען זאָ-גען ראָזען, אז זי האָט אַ גאַסט צו דער טיי...

— נישט צו דער טיי, — פּערריכט זי מאַשאַ — נאָר אויף אַ נאַנצע וואָך, אָדער אויף צוויי וואָכען, ביז איך וועל מיר קריגען אַ מקום-מנוחה. איך האָף, אז דו האָסט נאָר נישט קענען דעם, מע זאָל אַריינטראָגען אַהער נאָך אַ בעטעל?

טאמאראַ איז געוואָרען אַביסעל רויטליך: איציקעל שאַסטע-פאל'ס טאָכטער איז ניט געווען גענוג דעמאָקראַטיש, זי זאָל קאָנען איבערטראָגען אזוי לייכט אזאַ מין בענעמונג, ווי עס האָט זיך ער-לויבט די עכטע דעמאָקראַטין מאַשאַ באַשעוויטש. טאמאראַ האָט איהר געזאָגט, אז מיט פּערגעניגען וועט זי זי האַלטען נישט נאָר צוויי-דריי וואָכען, אַפילו צוויי-דריי הרשים, דעם גאַנצען ווינטער, און איז אַריבער באַלד אויף איין אַנדער שמועס, וועגען דער קאָ-מונע: וואָס מאַכט די קאָמונע? וואָס מאַכט מאַלקין? און וועגען אבראָם מאַרקאָוויטש, וואָס פאַר אַ פּלאַפּלער ער איז, אַ גוטער מענש, אַ דימענט, נאָר אַ פּלאַפּלער, און וועגען זיין פּרוי ראָזע, וואָס איז איהרע, טאמאראַ'ס, אַ קרובה.

— נישט דערפאַר, ווייל זי איז מיר אַ קרובה, — זאָגט טאמאָ-ראַ — נאָר אז דו וועסט זיך מיט איהר נעהענטער בעקענען, וועסט דו אַליין זאָגען, אז דאָס איז ניט קיין פּרויענצימער, נאָר אַ מלאַך פון גאָט! און אַ קינד האָבען זיי, דאָס הייסט, זיי האָבען אַ סך קינדער, נאָר איין קינד האָבען זיי, זיוויאַ הייסט ער, אַ יונגעל פון פיער יאָהר, ווייס איך ניט, וואָס פון איהם וועט אויסוואַכסען! קלוג ווי אַ שד, גוט ווי אַ מלאַך, און שען איז ער! האָסט געזעהען אַמאָל ראַפּאָעל'ס בילד, אַראָפּגענומען פון איהם זעלבסט? אַ!

איך האָב נאָר פּערגעסען, אַז די ביזט אַ... אַ... אַז די האַלסט נישט
פון קונסט!...

— האָסט זי גרויסען טעות, טאַמאַראַ! אמת'ע קונסט האָב
איך ליעב, און קליינע קינדער אויך... — אזוי זאָגט מאַשא, און
טאַמאַראַ ענטפּערט איהר דערויף מיט אַ זיפּץ; זי דערמאַנט זיך,
אַז אַט איז זי, טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל, אין פּעטערבורג שוין אַ היבש
שטיקעל צייט — און האָט נאָך דערווייל נישט געטהאָן גאָרניט...
און זי איז מקנא איהר חבר'טע מאַשא, שטאַרק מקנא, נאָר אַרויס-
זאָגען דאָס האָט זי קיין מוט... עפּענט זי אויף די טהיר, שטעקט
אַריין דעם קאָפּ און רופּט אויס אויף אַ קול:

— זיוויאַ! ניאניאַ! נישטאָ קיינער! — און באַלד נאָך דעם
זאָגט זי וויעדער צו מאַשא'ן: — האָסט די עפּיס בריעה פון דער
היים? וואָס שרייבט מען דיר?

— זעהר אָפּט! — ענטפּערט איהר מאַשא און צעלאַכט זיך. —
שוין צו אָפּט! כמעט אַ טאָג איבער אַ טאָג האָב איך פון מיין קאָד
פּעליע בריוולעך, פון די שוועסטערלעך, פון די ברודערלעך, פון דער
מאַמען און פּונים טאַטען, און איבערהויפּט — פּונ'ס טאַטען! ער
שרייבט צו מיר אַלע צוויי טאָג, און איך איהם מוז שרייבען אַלע
צוויי טאָג, און נישט גלאַט אזוי בריוולעך, נאָך בריעה, גאַנצע
מנילות, בעשרייבונגען פון אַלסדינג, וואָס סע קומט פּאָר, און מעהר,
געווענהליך, פון דער „רעוואָלוציע“. ער איז ביי מיר אַ רעוואָלוציע-
ציאָנער, אַ געפּעהרליכער רעוואָלוציעאַנער!...

אזוי לאָזט אויס מאַשא און צעלאַכט זיך מיט איהר גוטען אויפ-
ריכטיגען געלעכטער און בעווייזט איהרע געזונדע ווייסע שענע
צייהן, וואָס קיין דאַנטיסט אין דער וועלט האָט נאָך נישט געהאַט
די זכּיה זיך צוריהרען צו זיי מיט זיינע גלאַנצענדיגע שטאָהלענע
אינסטרומענטען. און וויעדער אַ מאָל איז איהר טאַמאַראַ מקנא,
סאָי אויף דעם, וואָס זי שרייבט זיך איבער אזוי אָפּט מיט איהר
„קאַפּעליע“, סאָי אויף איהרע ווייסע צייהן!...

— שוין דערלאנגט דעם סאמאווואר! — זאגט דאָס קליינע באָר
וויסע שיקסעל מיט די גרויסע קארעלען, וואָס מע רופט זי אויך
מאשא.

קאפיטעל ח.

מאשא באשעוויטש ביי טאמארא שאסטעפאל.

שוין לאנג האָט זיך מאשא ניט געפיהלט אזוי גוט, ווי ביי'ם
טיש פון טאמארא שאסטעפאל'ס בעליבתיים. אַ גאנץ געזינדעל
האָט זי דאָרטען געטראָפּען, אַ נעסט, אָדער אַ קוואַקע, מיט קליינע
היהנדעלעך אַרומגערינגעלט. אויפ'ן טיש איז געשטאנען ברויט
אַנגעשניטען און קעז און פוטער און איינגעמאַכטס. נאָהענט צום
סאמאווואר איז געזעסען אַבראַם מאַרקאָוויטש'עם ווייב, ראָזע, נאָך
נאָר אַ פּרישע און אַ שענע פרוי, אַרומגערינגעלט מיט אַ גאַנצער
האַליאַסטער קינדער, איינס קלענער פּונ'ם אַנדערען. איטליכס
קינד איז זיך אַ וועלטעל פאַר זיך. יעדער מיט זיין קאַפּרוי, מיט
זיין השגה, מיט זיין מאָגענדעל און מיט זיין יצירהרע'לע. און די
מוטער, די גליקליכע קוואַקע, ראָזע, זיצט ביי'ם סאמאווואר און
קוקט וואָס יעדען פעהלט, און מערקט וואָס יעדער וויל, און אַלץ
ווערד אין איין מינוט בעשאַפּען, און עס נעמט זי ניט קיין קאַפּרוי;
און צעשלאָגען זיך צווישען זיך אַ פּאָר קינדערלעך, צענעמט זי זיי;
און צעוויינט זיך ווער פון זיי, ווערען אויסגעווישט די טרערען;
און צעלאַכט זיך אַ קינד, לאַכט די מוטער מיט און קוועלט און
וואַכסט און לעבט מיט זיי צוואַמען.

וועמען פון די אַלע האָט די מוטער מעהר ליעב? עס וועט
ניט זיין קיין פאַראַדאָכס, ווען איך וועל זאָגען, אַז זי האָט יעדעס
קינד מעהר ליעב פּונ'ם אַנדערען, דען יעדעס קינד האָט אין זיך
עטוואָס אַזעלכעס, וואָס דאָס צווייטע האָט דאָס נישט. דאָך איז
אין דער שטוב פאַרהאָן אַ צענטרום, אַ מיטעלפּונקט, אַרום וועל'ן
כען אַלץ דרעהט זיך, ווי אַרום אַ זונן, און וועלכעס אַלע האָבען ליעב

אָהן אַ ברעג, און אַרום וועלכען און צוליעב וועלכען אַלץ לעבט און
 געפינט אַ בעוונדערען אינטערעס צום לעבען. דאָס איז זיויא' I
 טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל האָט ביי זיך אַ גאַנצע קאַלעקציע פון
 פּאַטאַנאַראַפישע בילדער פון דעם דאָזיגען קינד. אַבראַם מאַרקאָד
 ווייטש האָט אַליין וויפיעל מאָל געוואָלט אַראַפּנעמען זיויא' אויף
 פּאַפיער (אַבראַם מאַרקאָוויטש איז אַ שטיקעל קינסטלער), האָט
 זיך אָבער די גאַנצע פּאַמיליע, אַ חוץ ראָזע'ן, אַרײַנגעמישט, שטאַרק
 געפּראָטעסטירט קעגען דעם, ניט דערלאָזט, אַז דער פּאַטער
 זאָל אַוועקנעמען בײַם קינד דאָס, וואָס די מילדע נאַטור האָט דעם
 געשענקט. דער פּאַטער האָט דאָס געפּרייהט און געקרענקט; גע-
 פּרייהט, וואָס ער איז דער פּאַטער פּונ'ם קינד, און געקרענקט, וואָס
 מע גלויבט ניט אין זיין קינסטלערישען טאַלאַנט. האָט ער זיך
 מײַשב געווען און האָט איהם בעשריבען אין אַ ליעד, אַ גרויסעם
 ליעד. איז אָבער דאָס ליעד אויסגעקומען נאָך ערגער פון דעם גע-
 מעלד. דאָס ליעד איז קיינעם ניט געפעלען, אויסער איין ראָזע'ן.
 נאָר פון ראָזע'ן איז קיין ראיה ניט; איהר איז אַלץ געפעלען; וואָס
 אַבראַם מאַרקאָוויטש זאָל ניט רעדען, אָדער שרייבען, איז דאָס
 גוט, איז דאָס זיס, איז דאָס פּראַכטפול! קיינער גלויבט ניט אַזוי
 אין אַבראַם מאַרקאָוויטש'עס טאַלאַנטען, ווי זיין ווייב ראָזע. ער
 אַליין גלויבט ניט אַזוי פיעל אין זיך, וויפיעל ראָזע. ביי איהר איז
 „אַבראַשאַ“ אַ זשעניע, וואָס קיינער פערשטעהט איהם ניט און
 קיינער שעצט איהם ניט, וואָרום אַז אַלע זאָלען איהם פערשטעהן
 און שעצען אַזוי ווי זי, וואָלט ער נישט בעדאַרפט אָפּגעבען אַזוי
 פיעל גאָלדענע צייט צו דער דרוקעריי, וואָס ניט זיי קוויטן צום
 לעבען. די וועלט זאָל זיין אַביסעל מעהר מבין, — אַזוי דענקט
 ראָזע — וואָלט זיך שוין לאַנג געפונען אַ פערלעגער, וואָס וואָלט
 אַרויסגעגעבען אַלע זיינע ליעדער, וואָס ער האָט ווען געשריבען פון
 זינט ער איז פאַר איהר אַ חתן געוואָרען. די וועלט זאָל זיין אַביר
 סעלע מעהר מבין, — דענקט ווייטער ראָזע — וואָלט זיך שוין לאַנג
 געפונען אַ בעלן, וואָס וואָלט אַוועקגעקויפט אַט די אַלע בילדער,

וואָס ער מאַהלט און מאַהלט פון זינט זי קען איהם. און ראָזע האַפט אַ קוק אויף די ווענר, וואָס זענען פּערהאַנגען מיט עטיודען און מיט בילדער, מעהרסטענטייל, נישטגענדיגטע, און זי דערמאָנט זיך, אז אויפ'ן בוידעם ליגען בילדער נאָך דריי מאָל אזוי פּיעל, אויך נישטגענדיגטע... און זי דערמאָנט זיך, וויפּיעל ליעדער, פּאָעמען און נישטגענדיגטע ראָמאַנען עס ליגען אין אַלע שאַפּעס און אין אַלע טישקעסטלעך, און אַפילו אין די „קאַרוינעס“ פון דעם גרעס ליגען גאַנצע פּעק מיט מאַנוסקריפטען, גאָט זאָל היטען פון אויס-רוימען, אַרויסוואַרפען אָדער פּערברענען! וואָס איז? איהר האָט מורא, אז ראָזע איז נישט בעקאַנט מיט די אַלע אונשטערבליכע ווערק? צי איהר מיינט, אז ראָזע האָט נישט געלייענט אָט די אַלע פּאָעמען, מיט די באַלאַדען, מיט די סקיצען, מיט די ערצעהלונגען און ראָמאַנען? דאָס הייסט, זי אַליין האָט זיי ניט געלייענט; ער, דער מאַן, האָט זיי איהר געלייענט, און ניט איין מאָל — אַ סך מאָל! ס'איז אַ סברה, אז ראָזע איז אין איהר מאַנ'ס ווערק מעהר קלאָר, ווי ער, דער פּערפאַסער אַליין, וויפּיעל מאָל מאַכט זיך, אז אַבראַם מאַרקאָוויטש פּרעגט ביי ראָזע'ן, ווי אזוי הייסט ביי איהם דער און דער העלד פון דעם און דעם ראָמאַן? אַיאָ, זילבער-שטיין? — „ניין, נשמה מיינע! — ענטפּערט איהם ראָזע. — דו האָסט אַ טעות!“

ביי אַבראַם מאַרקאָוויטש'ען איז ראָזע'ס אויטאָריטעט און ראָזע'ס קריטיק די בעסטע, די קלינגסטע און די אויפריכטיגסטע. פאַר די אַלע אַנדערע קריטיקער טאָר מען קיין ווערק ניט ווייזען; די בעסטע זאָך מאַכען זיי אַייך צו נישט, געוועהנליך מחמת קנאה; זיי פּערגיגען נישט!... ווי קאָן מען פּערגלייכען אַ פּרעמדען צו אַיין אייגען ווייב? למושל, וועט זיך אַ פּרעמדער אַוועקוועצען טרייסמען אַ מענשען, איהם אויסרעדען דאָס האַרץ, ער זאָל זיך ניט זאָרגען, וואָס די וועלט אָנערקענט איהם ניט?

— וואַרטצו, מיינ לעבען, עס וועט נאָך קומען אַ צייט, וואָס די וועלט וועט זיך אַרומקוקען אויף דיר אויך! — אזוי האָט איהם

ראַזע אויסגערעדט דאָס האַרץ. — אָט האָבען זיי איצטער צו טהון מיט טאַלסטאָי, מיט נאָרקי, עס קעהרט די וועלט! זאָלען נאָר אַרויס די ערשטע ליעדער דיינע אויף דער וועלט — וואו האַלסט דו מיט זיי? ביזט נאָך ניט פאַרטיג? וויפיעל ביכלעך דרוקסט דו? אינגאַנצען צוויי טויזענד? לעכערליך! צוויי הונדערט טויזענד, צום ווינציגסטען!

און ביידע זעצען זיך אַוועק, מאַכען אַ חשבון, וויפיעל קאָנען זיי פערדיענען, ווען זיי זאָלען, צום ביישפיעל, אַרויסלאָזען אויף דער וועלט די „זעמטליכע ליעדער“ פון אַבראַם מאַרקאָוויטש? דער חשבון איז אויבן-אויף, ווי אויף אַ טעלער: די בעפעלקערונג פונ'ם לאַנד איז הונדערט פערציג מיליאָן. וועלען מיר זאָגען, אַז נאָר אַ צעהנט-חלק קאָן לעזען — אַלזאָ, האָבען מיר פערצעהן מיליאָן לע-זער. וועלען מיר זאָגען, אַז ניט אַלע קאָנען קויפען ביכער, דאָס הייסט, איינער וועט קויפען און צעהן וועלען לייענען. — האָבען מיר, אַלזאָ, אַריבער אַ מיליאָן קויפערס? וויפיעל עס דאַרף קאָס-טען אָפּדרוקען אַ ביכעל — דאָס ווייסט שוין אַבראַם מאַרקאָוויטש: ער האָט דאָך אַ דרוקעריי... נאָר דאָס אַליין איז בלאַטע. דער עיקר איז דאָך דער כבוד, דער נאָמען!...

און דאָס גליקליכע פאָר טראָגט זיך אַוועק אויף די גרינגע פליג-לען פון דער רייכער פאַנטאַזיע אין עולם הרמיון, אין נאָרדן, וואָס זיי אַליין האָבען איהם אויסגעבויעט... און דערווייל האָט אַבראַם מאַרקאָוויטש גענומען דרוקען ביי זיך אין דער אייגענער טיפּאָ-גראַפיע די „ערשטע ליעדער“ זיינע אין אַ ביכעל מיט'ן נאָמען „די יונגע האַרפע“, געהאַט צו טהון קודם מיט'ן צענוואָר, וואָס האָט איהם געגעבען מאַטעריאַל צו רעדען און שרייען אויף אָנדרערט-האַלבען יאָהר נאָכאַנאַנד, ביז נאָט האָט רחמנות געהאַט, דער צענ-זאָר האָט דאָס דורכגעלאָזט בשלום, און די „יונגע האַרפע“ איז אַרויס פון דרוק, גאַנץ שען אילוסטרירט מיט אַ האַרפע און מיט אַ האַנד, וואָס שפיעלט אויף דער האַרפע. — נאָר אַז ס'איז ניטאָ קיין מזל, העלפט נישט קיין חכמה! טאַלסטאָי און נאָרקי און טשע-

כאון און די איבעריגע אלע געהען אין די צעהנער הונדערטער טוי-
זענדער, און די „יונגע הארפע“ פון אבראם מארקאווויטש ליגט אויף
א בוידעם (פון 2,000 ליגען נישט געריהרט 11,941). נו, קאן ניט
צעזעצט ווערען די גאל? זאל אבראם מארקאווויטש ניט ברענגען,
ניט פיערען? א גליק, וואס ער האט אזא ווייב, ווי ראָזע, און
וואס זיי האָבען אזא קינד א צאצאקע, ווי זיוויא.

— וואָס זאָגט איהר אויף אונזער זיוויא'ן? — רופט זיך
אן אבראם מארקאווויטש צו זייער גאסט, צו מאשא'ן.
דערזעהען דאָס ערשטע מאָל זיוויא'ן, האָט זי איהם שיער ניט
אויפגעגעסען. נישט נאָר ער האָט זי גענומען מיט זיין ווייס מאָר-
מאָר מולאָביש פנימ'על, לאַנגע זיידען-קאָלירענע לאַקען, טיעפע
הימעל-בלויע אויגען, אויסגעטאָקט נעזעל, קליין מיילכעל, אַנטי-
משנע מאָרדעלע, קלאַסיש געשטאַלט און אויסערגעווענהליכע גראַ-
ציע; ער האָט זי בעצויבערט מיט זיין בענעמען זיך, מיט זיין
האַלטען זיך, מיט זיין רעדען און מיט זיין שפראַך. ער האָט איהר
פערגעבען אַזעלכע פראַגען און האָט איהר געענטפערט אַזוי קלוג
און שאַרף, אַז מאַשאַ איז אַרויס פון די כלים. זי איז צום קינד
צוגעוואָרען געוואָרען, און איהר ליעבשאַפט צום קינד איז נאָכרעם
געוואַכסען פון שעה צו שעה, פון טאָג צו טאָג, ביז זי האָט זיך
איינמאָל מודה געווען פאַר טאַמאַראַ'ן, אַז זי פיהלט זיך צום קינד
צוגעבונדען מעהר ווי צו איהרע אייגענע שוועסטערלעך און ברידער-
לעך, און אַז זי קאָן זיך גאָרניט פאַרשמעלען, אַז זי זאל זיך ווען
קאָנען שידען מיט דעם זיוויא'ן, וואָס האָט פערנומען ביי איהר
אין האַרצען גאָר אומגעריכט אַזא גרויסען פלאַץ! וואו זי האָט גע-
האַט ערגיץ אַ פרייע מינוט, האָט זי דאָס אַוועקגעגעבען זיוויא'ן.
מיט זיוויא'ן לערנען, מיט זיוויא'ן רעדען, מיט זיוויא'ן פערברענ-
גען, מיט זיוויא'ן שפיעלען זיך — איז ביי איהר געווען איינס פון
די גרעסטע פערגעניגענס. איז מאַשאַ געקומען אַהיים, איז דאָס
ערשטע געווען זיוויא'ן איז מאַשאַ אויפגעשטאַנען פון שלאָף —
איז זיוויא'ן! אינ'ם גרעסטען פאָליטישען שמועס איז געווען זיוויא'ן!

א תענוג איז געווען ביי מאשא'ן אוועקזעצן זיך דערצעהלען זיך זיא'ן מעשיות. אויף מעשיות דערצעהלען איז מאשא געווען א בריה, און מעשיות איז געווען ביי זיוויא'ן דאָס חיות, דאָס לער בען! און מאשא האָט זיך אוועקגעזעצט דערצעהלען איהם אין מעשה נאָך דער אנדרער, און זיוויא האָט אויפגעפּענט זיינע אויסגעטאָקטע ליפעלעך, זיינע הימעל-בלויע אויגעלעך, און האָט געקוקט אויף מאשא'ן מיט גרויס פּערשטאנד, ווי איין אמת'ער בר-דעת, און ווי איין אמת'ער בר-דעת געשטעלט אָפּטמאָל א פּראָגע, און ווי איין אמת'ער בר-דעת געלאַכט דאָרט, וואו מע דאַרף לאַכען, און געוויינט דאָרט, וואו מע דאַרף וויינען.

קוקענדיג אויף דעם יונגען בעשעפּעניש, אויף דעם געראָטען נפש'על, וואָס איז פּול מיט לעבען, האָט קיינער ניט געקאָנט זיך ריכטען, אַז דאָס וועט זיין דער ערשטער קרבן אינ'ם אויסגוס פּונ'ם גרויסען שטורם...

* * *

אין דער קורצער צייט, וואָס מאשא האָט פּערבראַכט מיט טא-מארא שאַסטעפּאל אַלס גאַסט, האָט זי טאמארא ליעב געקריגען, ווי איין אייגענע שוועסטער, און איז צוגעבונדען געוואָרען צו איהר מיט לייב און לעבען. מאשא האָט נישט געדאַרפט וואַרטען ביו איהר חבר'טע וועט „אַנטפלעקען“ פאַר איהר איהר נשמה, אויסגיטען איהר האַרץ; זי איז געווען קלאַר אין טאמארא'ס לעבען, מע קאָן זאָגען, אויף אויסוועניג. טאמארא איז געווען איבערראַשט, ווען זי האָט ערפּאהרען, אַז מאשא ווייסט פון איהר ראָמאַן מיט'ן יונגען דאָמאַנענקאָ'ן... דאָס איז געווען אויפ'ן אנדרען טאָג נאָך מאשא'ס בעזעצען זיך ביי טאמארא'ן. זי האָט דערזעהען ביי טאמארא'ן אויפ'ן טיש אַ פּאַרטרעטעל אין אַ קליין זילבערן רעמעל.

— א! — האָט אַ זאָג געגעבען מאשא, נאָך אַ קוק געטהאָן אויפ'ן פּאַרטרעט. — דאָס איז ער, ראָמאַנענקאָ. ער וועט היינט רעדען אין גרויסען מאַניעזש... שאַדע, וואָס איך קאָן דאָרט היינט

ניט זיין, איך בין פערנומען אין איין אנדער אָרט... ער ווייסט, אז
איך וועל ניט זיין...

— דו האָסט זיך געזעהען מיט ראָמאַנענקאָן? — האָט טאַמאַראַ
אַ זאָג געטהאָן, און סע האָט זיך ניט־וויילענדיג אַרויסגעריסען פון
איהרע ווערטער אַ געפיהל פון... אייפערזוכט? ניין! צו הייליג
איז ביי איהר ראָמאַנענקאָ, צו גרויס איז ביי איהר מאַשאַ!... וואָס
דען איז דאָס געווען?... מאַשאַ האָט זי אָבער גיך אַרויסגעפיהרט
פון פערלעגענהייט. זי האָט צו איהר אַזוי געזאָגט:

— דאַרפסט זיך ניט וואונדערען. איך קען ראָמאַנענקאָן פריי-
הער פון דיר און בעסער פון דיר... אז ער האָט דיך ליעב — איז
אַ פאַקט... דו פערגעטערסט איהם, און ער פערדיענט דאָס... אָבער
איך מוז דיר זאָגען אויפריכטיג — דו ווייסט, אז אנדערש קאָן איך
ניט זאָגען: — גליקליך וועט איהר קיינמאָל ניט זיין, ניט דו, ניט
ער... דו ווילסט וויסען, פאַר וואָס? דו פערגעסט, אז ער געפינט
זיך אויף אַ „וואַלקאָן“, און דו ביזט בעשאַפּען געוואָרען צו איין
אנדער לעבען...

דאָס איז געזאָגט געוואָרען אַזוי ערנסט און מיט אַזאַ ווייכען
צערטליכען טאָן, אז טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל האָט זיך נישט געקאָנט
געפינען בעלעדיגט. זי האָט רוהיג געזאָגט:

— דו ווילסט מיר זאָגען, אז איך בין ניט קיין העלדין און בין
נישט ווערטה, אז...

— האָסט אַ טעות! נישט דאָס האָב איך דיר געוואָלט זאָ-
גען! — שלאָגט איהר איבער מאַשאַ די רעד. — איך האָב
דיר נישט געוואָלט דערנידעריגען, אַדרבה, איך האָב
ליעב אַזעלכע ווי דו; דו ביזט דאָס לעבען אַליין, און צום
לעבען ביזט דו בעשאַפּען. איך וואָלט אויך געוואָלט זיין דאָס, וואָס
דו... איך וועל דאָס אָבער ניט זיין קיינמאָל; שולדיג איז אין דעם
די צייט. אין אַ ביטערע צייט לעבען מיר... און די אומשטענדען
האָבען זיך פאַר מיר צענויפגעלעגט אַזוי, אז איך ווייס ניט היינט,

וואו איך וועל מאַרגען זיין... דאָס זעלבע איז אויך מיט איהם, מיט
 ראַמאַנענקאָן. הלואי איך זאָל האָבען אַ טעות, נאָר איך זעה איהם:
 ווייט-ווייט פון דאַנען!...

— פאַר מיר איז ניטאָ קיין ווייט! — זאָגט טאַמאַראַ מיט
 היץ. — וואו ער, דאָרט בין איך! נישטאָ די קראַפט אין דער
 וועלט, וועלכע זאָל מיך אָפהאַלטען און קאָנען צעשיידען מיט דעם
 מענשען, סיידען דער טוירט...

— יעדע אַנדערע אויף דיין אָרט וואָלט אויך אזוי געזאָגט. עס
 מאַכט דיך נאָר הויך אין מיינע אויגען. — זאָגט איהר מאַשאַ. —
 איך קאָן מיך אָבער ניט אַיינהאַלטען און מוז דיר זאָגען גאַנץ אָפּען
 דאָס, וואָס איך מיין: איך בעדויער דיר, טאַמאַראַ, און נישט אזוי
 דיר, ווי דיינע עלטערען.

— מיינע עלטערען? (טאַמאַראַ'ס אויגען צינדען זיך אָן מיט
 פייער). לעבען מיר דען צוליעב די עלטערען? פאַר וואָס בעדויר
 ערסט דו ניט דיינע עלטערען?

— פון וואַנען ווייסט דו, אז ניין?...

ביי די ווערטער קומט אָן אַבראַם מאַרקאָוויטש, און זייער
 שמועס ווערט איבערגעריסען אין מיטען.

קאַפיטעל ט.

ע ר ה אָ ט ז י י ג ע פ א ק ט

ביי אַבראַם מאַרקאָוויטש'ען אין שטוב האָבען אַלע, פון אַב-
 ראַם מאַרקאָוויטש'ען ביז'ן קליינעם שיקסעל מיט די גרויסע קאַרע-
 לען און ביז'ן קלייניטשקען זיוויאַ, געהאַלטען אין סאַמע זיסען
 שלאָף, ווען דער גוטער זיסער מלאַך קומט און פּלאַנטעט זיינע
 גוטע זיסע חלומות... אַך, חלומות! יעדער זעהט אין חלום דאָס,
 וואָס ער וויל, דאָס, וואָס ער זוכט. למשל, אַבראַם מאַרקאָוויטש'ען
 האָבען זיך געפּלאַנטעט ביכער און בילדער אין די אַלפּים, אין די
 מיליאָנען!... מע שלאָגט איהם אָפּ די טהוירען!... אַלע ווילען זיינע
 ליעדער, די „יונגע האַרפע“ — ער האָט שוין ניט קיין הענד פאַ-

קענדיג, ער שיקט זיי אָפּ צו ראָזע'ן... און ראָזע זעהט נאָך אַ שע-
 נערען חלום: אַ מאַסע מענשען... אַ פּראָצעסיע... אין מיטען געהט
 אַבראַם מאַרקאָוויטש מיט אַלע קינדער... זיוויאַ אויף צופריהער
 מיט'ן טאַמענס „יונגע האַרפע“ אין די הענד... דאָס פּאָלק שטור-
 רעמט און שרייט: לעבען זאָל דער אונשטערבליכער פּערפאַסער
 פון דער אונשטערבליכער „האַרפע!“... גאָר הינטען געהען נאָך
 מיט אַראָפּגעלאָזטע קעפּ גראַפּ טאַלסטאָי, מאַקסיס גאַרקוי, אַנטאָן
 טשעכאָוו, געטע, שילער, שעקספּיר, מאַרק טווען און אַנדערע בע-
 ריהמטע שריפטשטעלער, און וויינען... טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל זעהט
 אין חלום דאָמאַענעקאָ'ן מיט גרויסע אותיות „ק אַ נ ס י -
 ט ו צ י ע!“... און מאַשאַ באַשעוויטש, וואָס שלאָפּט אַקעגען טאַ-
 מאַראַ'ן אויף אַ קורצפּיסגער סאַפּע, חלומ'ט פון אַ פאַרלאַמענט,
 און זי זעהט זיך אַליין אין פאַרלאַמענט שטעהן אויף דער פּלאַט-
 פּאַרם מיט די הענד אַרונטער, און די ווענד זענען בעהאַנגען מיט
 פּראָקלאַמאַציעס: „לעבען זאָל די פּרייהייט!“... מאַשאַ דעם קליי-
 נעם שיקסעל מיט די גרויסע קאַרעלען חלומ'ען זיך רויטע, גרינע,
 בלויע, ווייסע, געלע קאַרעלען, אָהן אַ שיעור קאַרעלען!... זיוויאַ'ס
 ניאַניאַ חלומ'ט, אז זי זיצט אויף אַ לאַנגער באַנק אין קינדער-גאַר-
 טען מיט אַ סך ניאַניס און מע רעדט... און זיוויאַ אַליין זעהט פאַר
 זיך וועלכאַסיפּעדען און זייגערלעך, זייגערלעך און וועלכאַסיפּעדען קאַ-
 טשען זיך, רעדלען זיך, דרעהען זיך, פליהען, פליהען...
 פּלוצים — סטוקי-סטוקי-סטוק! טראַך-טראַך-ראַך! עס קלינגען
 די פענסטער, עס פּלאַצען די טהירען. נאָך איין מינוט — און די
 שטוב איז פול מיט פּאָליציע. אַלע וואַכען-אויף, זענען טוידט ווי
 די טוידטע, עס ציטערען די צייהן אין מויל, די אַלמע ניאַניאַ צלמ'ט
 זיך, רופט גאָט צו הילף, אַפילו דער קליינער זיוויאַ, וואָס האָט
 נאָרוואָס געזעהען אזוי פיעל וועלכאַסיפּעדען מיט אזוי פיעל זיין-
 גערלעך, האָט זיך אויפגעזעצט אויפ'ן בעטעלע, אויפגעפענט די
 גרויסע טיעפע הימעל-בלויע אויגען און אַ פרעג געטהאָן ביי דער
 אַלטער שטיל:

— ניאנא! עם ברענט?...?

— ניין, קינד, עם ברענט ניט, עם ברענט ניט, גאט איז טיט

אונז!

— וואָס דען? גולנים? — פרעגט זיוויא און דעקט זיך אָפּ

און וויל אַריבערשפּאַנען מיט אַ פּוס אויף יענער זייט בעטעלע.

— ניין, קינד, נישט קיין גולנים! — ענטפּערט איהם די ניאנא

און דעקט איהם אַיין. — נאָ דיר גאָר גולנים!

— וואָס דען איז?

— פּאַליציע! — ענטפּערט איהם די אַלטע ניאנא, צלמ'ט זיך

און רופט יעווס'ען צו הילף.

— וואָס-זשע גאָר ביינאַכט? — הערט זיוויא ניט אויף צו

שטעלען אַיין פּראַגע נאָך דער אַנדערער, און וויל נישט פּאַלגען די

אַלטע ניאנא, וויל זיך נישט לעגען. זיוויא וויל זעהען, וואָס איז

דאָס אַזעלכעס פּאַליציע, און וואָס טהוט זי דאָ, און וואָס עפּים

ביינאַכט? און זיוויא זיצט און קוקט, און זעהט, ווי אַפיציערען

מיט גלאַנצענדיגע עפּאַלעטען מיט גאָלדענע קנעפּ עפּענען אַלע שאַ-

פּעס, מיט אַלע קאַסטענס, מיט אַלע טישען און טישקעסטלעך, און

מע בלעטערט ביכער, און מע פּאַקט פּאַפּיערען, דעם פּאַפּאַ'ס ביי

כער מיט'ן פּאַפּאַ'ס פּאַפּיערען... און דער פּאַפּאַ אַליין שטעהט און

ציטערט, און די מאַמע רייבט איהם דעם שטערן... און אָט איז די

טיאָטיא טאַמאַראַ — שטעהט נעבען דער טיאָטיא מאַשא און קוקט

אויף איהר אַזוי, גלייך ווי זי וואָלט האַלטען ביי'ם שטאַרבען... און

די טיאָטיא מאַשא שטעהט שוין גרייט אָנגעטהאָן מיט'ן היטעלע

אויף די אונטערגעשערענע האָר, האַלט די הענד אַרונטער און רעדט

מיט אַ שענעם אַפיציער מיט שוואַרצע באַקענבאַרדען, ווי קאָטלע-

טען, און ביי דער זייט שטעהט אַ שוואַרצער יונגערמאַנטשיק מיט

אַיין אַרבעס-קאָלירענעם אויבערראַק און רייבט זיך אַ האַנד אָן אַ

זאַנד...

און די טיאָטיא מאַשא געהט-צו צו זיוויא'ן און נעמט איהם

אַרום און דריקט איהם צו צום האַרצען שטאַרק-שטאַרק, און קוישט

איהם אין ביידע אויגען. אין שטערן, אין קאפ, און עם ווייזט זיך
איהם אויס, אז איהרע הענדר זענען קאלט און איהרע אויגען זענען
נאָס, און זי זאָגט צו איהם מיט אַ שמייכל:

— זיוויא! דו וועסט ניט פערנעסען די טיאָטיא מאַשאַ?

און זיוויא האַפט אַרום דער טיאָטיא מאַשאַ'ס ווייסען האַלז
מיט ביידע הענדעלעך און ער קושט זי איין מאָל און צוויי מאָל
און צעהן מאָל און צוואַנציג מאָל, און נאָך איין מאָל, און נאָך אַ
האַלבען מאָל, און דעם לעצטען מאָל, און עם הערט זיך אַ שאַרף-
שניידענדיגע שטימע פון איין אָפיציער:

— פאַרטיג!...

און אַלע שטעהען-אויף, און אַלע זענען גרייט, און אַלע געהען-
אָפּ, אַלע אָפיציערען מיט די גלאַנצענדיגע עפּאַלעטען מיט די גאָלד-
דענע קנעפּ, און ביידע טיאָטיס געהען-אָפּ, און די קליינע מאַשאַ
מיט די גרויסע קארעלען לייכט זיי צו, און דער פּאַפּא איז געבליבען
זיצען, ציטערט ווי אַ בלאַט, און די מאַמא האַלט איהם צו און
וויינט, און אַלע קינדער זענען געבליבען שטעהן און טרייסלען זיך
און געהניצען, ווילען שלאָפען, און נאָר די טיאָטיא טאַמאַראַ מיט
דער טיאָטיא מאַשאַ זענען נישטאָ, און די אַלעטע ניאַניאַ צלמ'ט
זיך, רופט יעזוס'ען צו הילף. און דער קליינער זיוויא פאַלט מיט'ן
שענעם ווייסען פנים אין די קליינע ווייסע קישעלעך און וויינט
און וויינט און וויינט, ווי אַ פיעריעהריג פערשטאַנדיג געראַטען
קינד קאָן וויינען...

* * *

עס האָט שוין באַלד געשאַריעט אויף טאָג, און אַבראַם מאַר-
קאוויטש האָט נאָך אַלץ ניט געקאָנט בערוהיגען זיך, וויפיעל ראָזע
האָט איהם נישט געמאַטערט, געריבען די שלייפען, אויסגעגאַסען
אויף איהם דעם גאַנצען אַדע-קאַלאָן. ער האָט זיך גאַרנישט גע-
וואַלט גלויבען, אז ער איז פריי, און האָט אַלע מינוט זיך געווענ-
דעט צו זיין ווייב מיט דער זעלבער פּראַגע:

— ראָזע! איך בין פֿרײַ? ...

— דו ביזט פֿרײַ, אַבראַשאַ, ביזט געווען פֿרײַ און פֿרײַ וועסט
 דו מיר זײַן תּמיד, שטענדיג און אייביג! ...
 ווי אַ ציטעריג קינד, ווי אַ געפעכטעטער, אַ געכאַלעוועטער
 בן־יחיד, איז געווען בײַ איהר אַבראַשאַ. אַלץ האָט ער בײַ איהר
 אויסגעפיהרט. קײן זאָך איז פֿאַר איהר נישט געווען צו שווער,
 אַבי אַבראַשאַ זאָל זײַן צופֿריעדען. דאָס בעסטע און דאָס שענסטע
 און דאָס ערשטע, וואָס עס איז געווען אין שטוב, איז אוועקגעגעבֿן
 בען געוואָרען איהם, אַלץ איהם, און אַבראַם מאַרקאָוויטש האָט
 דאָס אָנגענומען אַלסדינג, ווי אַ מענש, וואָס ווייסט, אַז איהם
 קומט דאָס. און טאָמער איז אזוי גיך נישט געווען דאָס, וואָס ער
 וויל, וואָס איהם איז געפעלען און וואָס ער דאַרף, האָט ער שטאַרק
 נישט געוואָלט לײדען, זיך געשמיצט און געוואָרפען און אויסגעבֿן
 לאָזט דעם נאַנצען כּעס — צו וועמען? נו, געוועהנליך, צו ראָד
 זע'ן. און ראָזע האָט דאָס אָנגענומען פֿאַר לײַעב, איהם אָפּגעגעבֿן
 בען דעם גערעכט. טאַמאַראַ האָט ניט געקאָנט צוועהען זײַנע גענג,
 און אַלס ראָזע'ס אײַן אייגענע, האָט זי געפרופּט אַ פֿאַר מאָל פֿיר־
 האַלטען איהם, האָט זיך ראָזע אײַנגעשטעלט פֿאַר איהר מאַן און
 האָט איהם פֿערענטפֿערט, ווי דער בעסטער אַרוואַקאַט... אין דער
 קורצער צײַט, וואָס מאַשאַ האָט געגאַסטירט בײַ טאַמאַראַ'ן, איז
 זי איהר געקומען צוהילף, און בײדע מײדלעך האָבען זיך גענומען
 אויף אַבראַם מאַרקאָוויטשען, איהם אַ נאָמען געגעבען „סאַטראַפּ“,
 „דעספּאָט“ און נאָך אַזעלכע נעמען, איהם דערנאַנגען די יאָהרען,
 און דוקא מיט גוטע רעד, ביז ער איז זײ געוואָרען אַ דם־שוואַ,
 אַרומגעגאַנגען אָנגעבלאָזען, ווי אײַן אינדיק, און אויסגעלאָזט זײַן
 ביטער האַרץ — צו וועמען? נו, געוועהנליך, צו ראָזע'ן! און ראָד
 זע האָט אויך דאָס אָנגענומען פֿאַר לײַעב, אויסגעוויינט זיך שטײלער־
 הייד, אויסגעווישט די אויגען — און שאַ, וויעדער די זעלבע שע־
 נע, פֿרישע, בליהענדיגע ראָזע, אַרומגערינגעלט מיט איהר האַלציג־
 סטרע ענגאָיאַסטלעך, אײנס גרעסער פֿון דאָס אַנדערע...
 ...

פון דעסטוועגען, און נאך דעם אלעמען, אז מע האָט צוגענומען טאמאראַן מיט מאַשאַן, איז אפילו דער עגאָאיסט אַבראַם מאַר-קאָוויטש געווען געקרענקט מיט סכנת-נפשות. ער איז נאָכדעם אַרומגעגאַנגען גאַנצע טעג, ווי אַ משוגענער, געפֿיערט (פאַר ראָ-זען) אויף דער פּאָליציע, גערעדט (פאַר ראָזען) אויף דער רעניע-רונג כל הפסלות שבעולם, געזאָגט (ראָזען) : אָט לויפט ער צום פּראָקוראַר, צום מיניסטער — פאַר וועמען האָט ער מורא ? ער איז אַ ריינער מענש, אין זיינע ביכער און אין זיינע כתבים איז נישטאָ גאָרנישט.

— גאָרנישט, אַבראַשאַ, גאָרנישט ! — ענטפערט איהם ראָזע, און איהם שמעקט דאָס ניט, פּערחאַפט ער זיך :

— וואָס הייסט, גאָרנישט ? עס איז פאַרהאַן ביי מיר אין די ליעדער גענוג מאַטעריאַל, נאָר פּערשטעלט, האַ, ראָזע ?

— געוויס, פּערשטעלט ! — ניט איהם נאָך ראָזע, און עס בלייבט, אז נישט שפּעטער ווי מאָרגען לויפּט-אוועק אַבראַם מאַר-קאָוויטש עפּיס טהון פאַר די געפאַנגענע... און עס געהט אוועק דער מאָרגען, און נאָך איין מאָרגען, און נאָך צוויי מאָרגענס, און אַבראַם מאַרקאָוויטש קאָכט זיך, שפּריצט מיט פייער !

וואָס ער צערעדט ! אַ גליק, וואָס אַחוץ ראָזען הערט דאָס קיין בן-אַדם נישט !... און טאמאראַ שאַסטעפּאַל און מאַשאַ באַ-שעוויטש דערווילע זיצען, און אַבראַם מאַרקאָוויטש טהוט גאָרניט פון זיערטוועגען...

קאַפיטעל י.

ד ע ר ז ו נ ט א ג .

נאָך פון שבת ביינאַכט אָן האָבען אָנגעהויבען אַרײַנטרעטען מיליטער. גאַנצע עסקאַדראָנען האָבען זיך פּערשפּרייט הינטער דער שטאָרט און מע האָט געוואַרט...

טויזענדער אַרבייטער האָבען זיך אָנגעטהאַן יום-טובֿ'דיג, מיט גענומען מיט זיך די ווייבער מיט די קינדער און בעוואָפּענט זיך מיט

הייליגע בילדער און איקאנעס... קאזאקען זענען אַרומגעפלויען אויף די פערד היין און הער אויף די הויפט-גאסען פון דער שטאָדט. אַלע בריקען וואָס איבער דער „ניעוואַ“ זענען געווען בערעקט מיט קאָד זאָקען, אולאָנער, דראַגונער און אנדערע מינים היל. אַפילו די פעסטונג פון דער שטאָדט איז געווען גרייט, ווי עס געהערט צו זיין.

פונקט נייען אַזויגער אין דער פריה האָט זיך אָנגעהויבען צו ציהען אַ שנירעל פון מענשען פון אַלע „זאָסטאוועס“ און געגאַנ-גען מיט די הייליגע בילדער, מיט'ן גלח אין מיטען, אָנגעטהאָן אין גלח'שע קליידער מיט אַ פאַפיער אין דער האַנד. קוקענדיג אויף דער פּראָצעסיע פון פריעדליכע מענער, פרויען און קינדער, האָט מען געקאָנט מיינען, אַז דאָס איז עפּיס אַ הייליגער, אַ פאַטריאַטי-שער יום-טוב.

עס איז דאָ אַ שפּריכוואָרט: „וואָסער אַ גוט יום-טוב — אַז גוט יאָהר“. איצטיגס מאָל איז דאָס נישט מקוים געוואָרען. דער „גוט יום-טוב“ איז געווען אַ פריעדליכער און אַ פריינדליכער; דער „גוט יאָהר“ איז געווען אַ ביזער, אַ מורא'דיגער, אַ פייעריגער און אַ בלוטיגער.

— — — — —
 — — — — —
 — — — — —
 — — — — —
 — — — — —

די אַלטע אַבראַם מאַרקאָוויטש'עס ניאַניאַ האָט לכבוד זונטאָג אָנגעטהאָן זיוויאַ'ן אין זיינע יום-טוב'דיגע מלבושים'לעך אַ-לאַ-פּאַני, וועלכע האָבען איהם צוגעגעבען אַ בעזונדערען חן, און איז געגאַנגען מיט'ן קינד אויפ'ן שפּאַציער, ווי אַלע טאָג. דערזעהען מענשען געהען אויף ביידע זייטען טראָטואַרען, האָט זיך די אַלטע ניאַניאַ געלאָזט מיט'ן קינד אַהין, וואו אַלע געהען. און וואָס וויי-טער זיי זענען געגאַנגען, אַלץ גרעסער האָט געוואַכסען דעם שטראָם

פון מענשען, און עס האָט זיך געבילדעט אַ ים פון קעפּ. דער ים האָט זיך געצויגען און געטראַגען די מענשען אַזוי ווי חוואַליעס, איינס איבער'ן אַנדערען, אַלץ ווייטער און ווייטער. און אַז די אַלטע ניאַניאַ האָט געוואַלט געהן צוריק, איז שוין געווען כמעט אונמעגליך, און זי האָט זיך געטראַגען מיט'ן קינד קעגען איהר איי-גענעם ווילען אַהין, וואו אַלע. אויף איהר פראַגע: וואוהין געהט מען דאָס? האָט זי בעקומען איין ענטפער פון איין אַרבייטער, וואָס איז געגאַנגען יום-טוב'דיג אויך מיט אַ קינד פון אַ יאָהר זעכס ביי דער האַנד:

— מיר געהען בעטען.

— וואָס זשע איז אַזוי פיעל סאָלאַטען? — פּרעגט איהם ווייטער די ניאַניאַ.

— פון אונזער כבוד וועגען, אַלטיטשקע, פון אונזער כבוד וועגען!

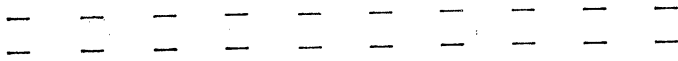
אַזוי ענטפערט איהר דער אַרבייטער און ווערד פּערטראַגען מיט דער חוואַליע מענשען דורך איין אַנדער חוואַליע, און די אַני דערע חוואַליע ווערד פּערשוואונדען דורך אַ דריטער חוואַליע מענשען. און די אַלטע ניאַניאַ האַלט'צו מיט דער לינקער האַנד זיוויא'ן און מיט דער רעכטער האַנד צלמ'ט זי זיך און רופט יעזוס'ען צו הילף. דאָס האַרץ זאָגט איהר נעבאָך, אַז זי איז דאָ נישט גוט אַריין, זעהר נישט גוט... און זי שטעלט זיך אָפּ, די אַלטע ניאַניאַ, מיט'ן קינד, ביי דער גרויסער בריק, און נעמט דאָס קינד אויף די הענד, און זי דערזעהט הייליגע בילדער טראַגט מען, און אַ גלח געהט גלח'יש אָנגעטהאָן, און הייליגע ליעדער, הערט זי, זינגט מען, — צלמ'ט זי זיך, די אַלטע, און רופט יעזוס'ען צו הילף.

— וואָס איז דאָ, ניאַניאַ? — פּרעגט ביי איהר זיוויאַ און קוקט זיך איין מיט זיינע טיעפע בלויע אויגען איז דעם ים פון קעפּ.

— בעטען געהט מען, קינד מיינס.

נאָר זיוויא דערהערט פלוצים — מע שיסט ; פרעגט ער ביי דער ניאניא, וואָס זאָל דאָס בעדייטען, וואָס מע שיסט ? ענטפערט איהם די אלטע, אז ס'איז אַ מנהג, אלע יום-טוב שיסט מען... און זיוויא קוקט זיך אַיין מיט זיינע טיעפע בלויע אויגען און זעהט, ווי מענשען לעגען זיך, פרעגט ער ביי דער ניאניא, וואָס זאָל דאָס בעדייטען, וואָס מענשען לעגען זיך ? ענטפערט איהם די אלטע, אז ס'איז אַ מנהג, אז מע בעט, דאָרף קען קניען... און זיוויא קוקט זיך אַיין מיט זיינע טיעפע בלויע אויגען און זעהט, ווי מענשען פאַר לען, פאַלען... פרעגט ער ביי דער ניאניא, וואָס זאָל דאָס בעדייטען, וואָס מענשען פאַלען ? און איידער די אלטע ענטפערט איהם, דער-פיחלט זי אַ זעץ פון הינטען, אַ קלאַפּ פון פאַרענט און אַ דריקעניש, אַ שטיקעניש פון אלע זייטען. און זי דערוועהט, ווי מענשען לוי-פען, שטופען זיך, שפרינגען איינס איבער דאָס אַנדערע, און זי דער-הערט אַ מאָדנעם הילך, אַ געשריי, אַ געוויינעריי מיט אַ קוויטשע-ריי, מיט אַ הוקען, מיט אַ טיוקען און מיט אַ פייפען, און זי צלמ'ט זיך, די אלטע, און רופט יעזוס'ען צו-הילף. און מיט דעם זעלבען כח, מיט דעם זעלבען שטראָם, וואָס עס האָט זי געבראַכט אַהער צו טראָגען, טראָגט דאָס זי צוריק, און זי האַלט דאָס קינד צוגע-דריקט צום האַרצען, און זיוויא האַלט זיך מיט ביידע הענדלעך ביי דער ניאניא'ס האַלז, קוקט צוריק און הערט ניט אויף צו פרעגען קשיות : למאי מע לויפט, למאי מע שרייט, למאי מע שטופט זיך, למאי מע וויינט ? און די אלטע קאָן איהם נישט ענטפערען דערויף נאָר נישט... זי פיהלט, אז ניט די פיס איהרע, נאָר די מענשען טראָגען זי. וואוהין — ווייסט זי ניט. און אָט האָבען זיך אַריינ-געשניטען אין דעם שטראָם פון מענשען גרויסע געזונדע פערד מיט ברייטע הינטענס און טרעטען אויף די מענשען... און סאָלדאטען זיצען אויף די גרויסע געזונדע פערד מיט מורא'דיגע פנימ'ער און מיט בלויע שווערען און מע שיסט, און מענשען פאַלען, פאַלען... און זי דערהערט, די אלטע ניאניא, אַ זעץ פון אויבען, און אַ מאָרד-נער קוויטש רייסט זיך אַרויס פון זיוויא'ן, און ער לאָזט אָפּ איהר

האלה, און בויגט אן דאָס קעפעל אַראָפּ, אַראָפּ. און אַ וואַרעם פלי-
סיקייט דערפיהלט זי אויף איהר האַלז, און בלוט, דערזעהט זי,
גיסט זיך פון איהר האַנד אַראָפּ, און זי ווייסט נאָך ניט וועמעס
בלוט דאָס איז, און זי זעהט ניט, אַז זיוויא'ס קאָפּ איז צעהאַקט,
צעשפּאַלטען, און עס ווערד איהר פינסטער אין די אויגען, און זי
פאַלט אַנידער מיט'ן טוידטען קינד אויף דעם ווייסען קאַלטען שניי,
וואָס איז פערפאַרבט מיט רויטען אומשולדיגען בלוט...
האָט אַזוי האָט זיך אָנגעהויבען דער דאָזיגער זונטאגדיגער טאָג,
וואָס איז פערבליבען אין דער רוסישער היסטאָריע אונטער'ן נאָם
מען „דער רויטער זונטאג“...

קאַפיטעל יא.

ט א מ א ר א ב ע פ ר י י ה ט .

תחילת איז פאַר טאַמאראַ'ן געווען איהר אַרעסט אַ שטיקעל
בעפריעדיגונג, מען קאָן זאָגען, אַ מין הנאה, אַ גדלות, וואָס זי איז
לייטענגלייך, זיצט גלייך מיט מאַשא'ן און מיט אַלע אַנדערע פּאָר-
לייטישע... איהר איז מעהר אָנגעגאַנגען, וואָס וועלען זאָגען אַנדערע
וועגען איהר זיצען, איידער דאָס, וואָס טאַמער וועט זי דאַרפען
אַפּזיצען דאָ אַ קורצע צייט. דאָס איז געווען אַ צייט פון מלחמה,
די גאַנצע לופט איז געווען פול מיט „קאַמף“, און ס'איז געווען
כמעט אַ בזיון, אַ מיידעל זאָל זיצען אין פעטערבורג, אין זינען
האַבען גאָר לערנען תורה לשמה און טהון זאָל זי גאָר ניט... וואָס
ווייטער האָט איהר אָבער דאָס זיצען אָנגעהויבען זיך צועסען,
און מעהר פון אַלסדינג דאָס, וואָס זי ווייסט ניט, אייגענטליך,
פאַר וואָס זי זיצט... און זי האָט גענומען טרעפען, איבערקעגען אין
זכרון, ווען און אויף וואָס פאַר אַ פּערוואַמלונג זי איז געווען? און
געווען איז זי אויף אַ סך פּערוואַמלונגען. יענעם ווינטער איז ניט
אָועקגעגאַנגען אַ טאָג אָהן אַ פּערוואַמלונג... דאָס איינציגע, פון וואָס

זי האָט יסורים געהאַט, איז געווען — טאָמער זיצט זי איבער איהר נאָהענטער בעקאַנטשאַפט מיט ראָמאַנענקאָץ, און ווער ווייסט, וואו ער איז און וואָס מיט איהם איז? ...

נאָר אַט האָט מען זי אַרויסגערופען און אויסגעפרעגט, וואָס ווייסט זי וועגען מרים גיטעל באַשעוויטש? טאַמאַראַ האָט דערויף געענטפערט, אַז וועגען מאַשאַ באַשעוויטש קאָן זי זאָגען נאָר דאָס, אַז זי איז מיט איהר פון איין שטאָרט, האָט געענדיגט מיט איהר איין גימנאַזיע, געוואָהנט מיט איהר די לעצטע צייט אינאיינעם אויף איין קוואַרטיר, — און ווייטער ווייסט זי גאָרנישט ניט. דער נאָך האָט מען זי אַרויסגערופען נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל — און אַלץ וועגען מרים גיטעל באַשעוויטש; און סוף כל סוף האָט מען זי אַרויסגעלאָזט.

ווי איינער, וואָס שטעהט אויף פון אַ לאַנגען שלאָף אָדער אַ שלאַפּקייט, אַזוי האָט זיך געפיהלט טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל, אַז זי איז געשטאַנען אויף דער פרייער לופט, אונטער'ן פרייען הימעל, בעפרייעט פון דער געדיכטער געשטיקטער טורמע-אַטמאָספּערע. אַ נייע וועלט! אַ נייער הימעל! נייע לופט! אַ נייע הויט אויף איהר! זי איז פריי! פריי! פריי!

טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל האָט זיך אַרויפגעזעצט אויף דער ערשטער טער דראָזשקע, וואָס זי האָט דערוועהן פאַהרען, און האָט זיך גע-הייסען פיהרען. די רעזידענץ-שטאָרט האָט נאָך אויסגעזעהן, ווי אַ שלאַכט-פעלד, וואָס דער פיינד האָט דאָס איבערגעלאָזט און איז אַוועקגעגאַנגען ווייטער... אויף דער „מאָיקע“, אויף „יעקאַטערי-נינסקי קאַנאַל“ און ערטער-ווייז אויף „ניעווסקי פּראָספעקט“ האָט מען געקאָנט זעהן וואר-ניט-וואו שפּאַציערען פאַטרולען און קאָד זאַקען, צופום און אויף פּערד. עס איז שוין געווען ניט פרייה, און קיין עלעקטריע האָט מען נאָך נישט געזעהן אין ערגיץ. די פּרעכט טיגע שטאָרט פּעטערבורג איז געווען ווי אַיינגעטונקען אין אַ פינסטערניש און בעדעקט מיט אַ טרויער, טאַמאַראַ האָט געוואוסט נאָך

אין אוטשאַסמאָק, אז אין שטאַרט טהוט זיך עפּים; זי האָט נאָר נישט געקאָנט וויסען, ו ו אָ ס עם טהוט זיך... אַלע מאָל האָט זי געזעהען דורכ'ן קליינעם איינציגען פענסטערעל, ווי עם ווערען געבראַכט פאַרטיעסווייז אַרבייטער און סטודענטען. זי האָט גע- רעכענט, אז ס'איז פאַרגעקומען איין אויסערגעווענהנליכע דעמאָנס- טראַציע, און עם האָט איהר שטאַרק באַנג געטאָן, וואָס זי האָט נישט געקאָנט זיין אויף דער שמחה... וואָס ווייטער האָט זי אָבער אַרויסגעזעהן אַלץ מעהר סימנים פון אַ געשלעג, און זי האָט זיך אַררינגעלאָזט אין אַ שמועס מיט'ן איזוואָזטשיק, נאָך גאָר אַ יונג- געל פון אַ יאָהר זיעבעצהן-אַכטצהן, מיט אַ היטשקעלע און מיט אַ צו גרויס היטעל, וואָס פאַלט איהם אַלע מאָל אויף די אויגען, אַזוי אז ער מוז דאָס אַלע מינוט געבען אַ רוק-אַרויף.

— וואָס איז דאָ פאַרגעקומען? — פּרעגט זי ביים איזוואָד-

טשיק.

— גאָרנישט, באַרישני, איז פאַרגעקומען! — ענטפּערט ער איהר מיט אַ שאַרפּער קינדערשער שטימע און טהוט אַ רוק-אַרויף דאָס גרויסע היטעל. — מע האָט נאָר דורכגעבויקערט אַביסעל אונט- זערע ברירער, דורכגעבראַכען די ביינער. — לעגט ער צו מיט אַ שמייכעל.

— פאַר וואָס?

— פון וואַנען זאָל איך וויסען? מע זאָגט, אז דערפאַר, וואָס מענשען זענען געגאַנגען בעמען.

— נו?

— נו, האָט מען זיי ניט געלאָזט.

— נו?

— נו, האָט מען אָנגעשיקט אויף זיי קאָזאַקען מיט דראַגונער...

— נו?

— האָבען זיי גענומען לעגען און לעגען, לעגען און לעגען!...

דער איזוואָזטשיק בעווייזט מיט דער האַנד, ווי אַזוי מע האָט גע- נומען לעגען.

— א סך האָט מען אויסגעלענט? — פרעגט איהם טאמארא.
 — נישקשה'דיג! — ענטפערט ער איהר און טהוט א רוקאָרויף
 דאָס היטעל.
 — וויפּיעל? — פרעגט איהם טאמארא. — צעהן מענשען?
 צוואַנציג? פּופּציג? הונדערט?...
 — נעם העכער! — ענטפערט ער מיט זיין שאַרפּער קינדער-
 שער שטימע.

— צוויי הונדערט? פינף הונדערט?
 — נעם העכער!
 — טויזענד?
 — נעם העכער!
 — צוויי טויזענד?
 — נאָך העכער!

טאמארא מיינט, אז זי האָט צו טהון מיט אַזעלכען, וואָס קאָן
 נישט צעהלען מעהר פון צעהן. הערט זי אויף מיט איהם צו שמועז
 סען און פּאָהרט־צו צו איהר קוואַרטיר, צעצאָהלט זיך מיט'ן אייז
 וואַזטשיק, קלינגט־אָן ביי זיך אויף דער טהיר, און עס קומט אַרויס
 דאָס קליינע שיקסעל מיט די גרויסע קארעלען, נאָר אָהן אַ געלעכט
 טער אויפ'ן פנים, ווי תמיד, און מיט שטאַרק פּערוויינטע אויגען.
 — וואָס האָט זיך געמראָפּען? — פרעגט זי טאמאראַ אונרוהיג.
 • — אונזער פּאַניטשעל!... — ענטפערט איהר דאָס קליינע שיקי-
 סעל און קאָן מעהר נישט רעדען.

און אז טאמאראַ איז אַריינגעקומען און געמראָפּען אַבראַם
 מאַרקאָוויטש מיט ראָזע'ן מיט אַלע קינדער זיצען אין די זאָקען
 מיט די טוידטע פּנימ'ער אויף דער ערד, האָט זי שוין פּערשטאַ-
 נען, וואָס דאָ איז, און זיי האָבען איהר שוין איבערגעגעבען אַלס־
 דינג, אַלסדינג...

* * *

שפּעטער איז זי געוואָהרע געוואָרען, אז ראָמאַנענקאָ איז פּער-
 שוואונדען געוואָרען — מע ווייסט ניט וואוהין... אייניגע האָבען

געזאגט — ארעסטירט, אייניגע האָבען געזאָגט — אַוועקגעפּאַה-
רען...
קאָפיטעל יב.

פון צער און צאָרן.

עלענד, פּערזאָגט, צעשרויפט, צערודערט און פּערטראַגען איז
טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל געגאַנגען איבער פּעטערבורג, דורכגעוואָר-
פּען אין די געדאַנקען אַלין, וואָס זי האָט איבערגעלעבט אין דער
דאָזיגער גרויסער טומעלדיגער שטאָרט פון זינט זי איז אַהער גע-
קומען ביז היינטיגען טאָג, — אַלע פּאַסירונגען, אַלע בילדער, אַלע
בעגעגענישען, אַלע פּאַרשויען: זיוויאַ, ראָמאַנענקאַ, מאַשאַ... נאָר
איין בילד, נאָר איין פּאַרשוין איז איהר אַרויסגעפּלויגען פּונ'ם קאַפּ,
גלייך ווי ער וואָלט נאָר קיינמאַל אויף דער וועלט ניט געווען. און
דער דאָזיגער פּאַרשוין האָט פון טאַמאַראַ'ן געטראַכט, עס קאָן זיין,
מעהר פון אַלע אַנדערע. דאָס איז געווען דער סטודענט סאַשאַ
סאַפּראַנאָוויטש, — און ער איז דאָס איהר איצט געקומען אַקעגען
מיט אַ פּריינדליך שמייכעל אויף די ליפּען און מיט אַ רויטליכען
פאַרב אויף די בעקלעך, וואָס האָבען, אַפּנים, געוואָלט קאָנקורירען
מיט די רויטע האָר פּונ'ם קאַפּ און מיט'ן רויטען בערדעל, וואָס
סאַשאַ האָט זיך די לעצטע צייט פּערלאָזט.

פון סאַשאַ'ס פנים איז געווען אַרויסצוזהען, ווי ווייט צופּריע-
דען און גליקליך דער מענש איז, וואָס ער האָט זיך בעגעגענט מיט
דער, וואָס ער זוכט, וואָס ער וויל און וואָס ער בעגעהרט.

— קיינמאַל טרעפט מען אַיך ניט אין דערהיים!...

אַזוי זאָגט צו איהר סאַשאַ, און טאַמאַראַ איז איצטיגס מאַל
צופּריעדען, וואָס זי האָט זיך בעגעגענט מיט סאַשאַ'ן, און זי דער-
צעהלט איהם אויס, ווי אַ גוטען פּריינד, אַלסדינג, וואָס זי האָט
איבערגעלעבט פאַר דער צייט: די געשיכטע מיט מאַשאַ באַשע-
וויטש, וואָס איז געפּאַנגען געוואָרען, און די געשיכטע פון איהר
אייגענעם אַרעסט דערצעהלט זי איהם מיט אַלע איינצעלהייטען

און מיט אלע קלייניגקייטען און מיט אלע בענגענענישען און טרע-פענישען, און די גרויסע טראגעדיע פונ'ם קליינעם זיוויא דערצעהלט איהם טאמארא. זי קאן ניט צוועהען דעם צע פון דער מוטער. יעדער טאג זיין דארטען אין שטוב קאסט זי געוונד...

דאס איז אבער נישט אמת: נישט דאס איז די הויפט-סבה פון איהר דערשלאנגענקייט. די הויפט-סבה בעדארף מען זוכען ער-ניץ אנדערש... טיעפער... סאשא סאפראנאוויטש רעדט איהר אויס דאס הארץ, טרייסט זי, אז קרבנות מוזען זיין, אהן קרבנות קאן מען צו ציין אידעאל נישט גרויכען... און ער ברענגט איהר טוי-זענד ראיות, ווי אלע מאָל, פון דער אידישער געשיכטע, און ער לייענט איהר פאר א גאנצע לעקציע פון דער אלטער אידישער היסטאָריע און לאָזט אויס מיט די ווערטער: די אידעע פון יושר, פרייהייט, גלייכהייט און גערעכטיגקייט — דאָס אלץ שטעהט ביי אונז אזוי הויך, אז אפילו אין די תפלות ווילען די אידען איינרעדען דען גאָט, אז ער פיהרט זיין וועלט מיט יושר און מיט גערעכטיגקייט; און וואָס פאר א געטליכע גערעכטיגקייט וואָלט דאָס געווען, ווען ניט אלע מענשען זאלען זיין גלייך?

ווי בוימעהל האָט זיך סאשא סאפראנאוויטש צעגאָסען אין זיין רעדען מיט פרייליין שאָסטעפאל. עס האָט זיך איהם אויסגע-דאָכט, אז שוין לאַנג האָט זי נישט אויסגעהערט איהם מיט אזא אינטערעס, ווי היינט. טאמארא האָט איהם דוקא איצטיגס מאָל געהערט א סך ווינציגער ווי אלע מאָל; אַצינד איז איהר קאָפ גע-ווען דוקא ווייט פון דאַנען... מיט איין אויהער האָט זי אויסגעהערט דעם דאָזיגען סטודענט, דעם פערברענטען אידישען נאַציאָנאַליסט— און האָט איהם מקנא געווען, אזוי ווי זי האָט מקנא געווען איהר חבר'טע מאַשא באַשעוויטש, וואָס יענע איז א טהוערין, און זי נישט...

אין דער גאַנצער צייט, וואָס די יונגע לייט האָבען זיך געפונען אין פעטערבורג, האָבען זיי זיך זעלטען-ווען בעגעגענט, און אז זיי האָבען זיך בעגעגענט, האָט טאמארא קיין צייט ניט געהאט צו

פערברענגען מיט סאשא'ן מעהר אלס א האלבע שעה. און אלע מאָל האָט זיך סאפראַנאָוויטש אומגעקעהרט צו זיין טעמע: אירענטום. די אידישע היסטאָריע, די אידישע שפראַך. דערהויפּט פלעגט ער איהר שטענדיג פירהאַלטען, למאָי זי לערנט ניט קיין אידיש. "פאַר וואָס לערנען מיר אלע פרעמדע שפראַכען, — פלעגט ער צו איהר טענה'ען — נאָר מיט אונזער אייגען לשון שעמען מיך זיך?" ... טאַ-מאַראַ פלעגט איהם דערויף ענטפערען מעהר ניט נאָר אויף אַפּ-טשעפען זיך: וואו קאָן זי דאָ, אין פעטערבורג, לערנען אידיש? ווער וועט זיך אונטערנעמען? ... "לאָז זי נאָר זאָגען — ענטפערט איהר דערויף סאפראַנאָוויטש — לאָז זי נאָר זאָגען, אז זי וויל לער-נען די שפראַך, וועט זיך שוין געפינען אזעלכער, וואָס וועט מיט איהר לערנען"...

קוים וואָס מע שטויסט זיך, אז דאָס מיינט ער זיך! איז אָבער טאַמאַראַ שטענדיג פערנומען... ניטאָ קיין צייט... געשעפטען... "פ ר ע מ ד ע ג ע ש ע פ ט ע ן" — רופט עס אָן סאפראַנאָוויטש און ברענגט איהר אַ פסוק פון שיר-השירים:
שמוני נטרה את הכרמים —
כרמי שלי לא נטרתני...

"מע האָט מיך געמאַכט פאַר אַ היטערין איבער וויינגערט-נער — מיין אייגענעם וויינגאַרטען האָב איך ניט פעהיט"...

דעם דאָזיגען פסוק האָט ער איהר איבערגע'חזר'ט עטליכע מאָל, אזוי אז זי האָט דאָס שוין אויסגעלערענט אויסוועניג.

טאַמאַראַ האָט ליעב געהאַט אַפּשעמען פון דעם רוימען סטור דענט, דעם פערברענגטען נאַציאָנאַליסט. זאָגט זי צו איהם אויך איצט מיט אַ געלעכטער:

— ווי אזוי זאָגט איהר דאָרט? "מע האָט מיך געמאַכט פאַר אַ היטערין אויף פרעמדע גערטנער — מיין אייגענעם גאַרטען האָב איך פערלאָזט"...

— ניט איך זאָג, — ענטפערט איהר סאפראַנאָוויטש — דאָס האָט געזאָגט אַמאָל שלמה המלך אין זיין שיר-השירים. אַך,

פרייליין שאָסטעפּאל! עס וואָלט שוין צייט געווען, איהר זאָלט
 זאָיסעל בעסער וויסען אונזערע אייגענע ליטעראַרישע ווערטעהען...
 ווילט איהר, וועל איך אייך עפּים ווייזען אַ זאָך, וואָס וועט אייך
 געפעלען. דאָס איז אַ פּאָעמע, אַ בלוטיג געזאַנג, נו, אַ פּאָגראַם
 ליעד פון... פון איינעם אַ בעריהמטען אידישען דיכטער... איך
 וועל עס אייך ליינען אין אונזער אַלטער קלינגענדיגער שפּראַך —
 און טאַקי באַלד איבערזעצען עס אייך, איהר זאָלט עס פּערשטעהן.
 און קאַזאָ סאַפּראַנאָוויטש וואַרט ניט ביז מלע וועלט אַיהם
 שטאַרק בעטען, נעמט אַרויס פון בוזעס־קעשענע עטליכע בלעט־
 לעך, אויסגעריסען פון אַ ביכעל, און לייענט הויך, אויף אַ קול,
 די שטאַרקע מעכטיגע סטראָפּען פון שטאַרקען מעכטיגען ליעד,
 וואָס האָבען ניט (אַזוי מיינט סאַפּראַנאָוויטש) קיין גלייכען אין
 דער וועלט־פּאָעזיע, אין דער שענער קלינגענדיגער שפּראַך, וואָס
 האָט ניט (אַזוי מיינט סאַפּראַנאָוויטש) איהר גלייכען אין דער
 וועלט־ליטעראַטור! און ער שפּריצט בשעת ער לייענט, און ער
 זעצט־איבער איטליכס וואָרט צוליעב טאַמאַראַ', און ער מאַכט
 מיט די הענד, אַפּנים, זי זאָל בעסער פּערשטעהן, און ניט איין פּער־
 בייגעהער שטעלט זיך אָפּ אויפ'ן טראַטואַר בעטראַכטען דאָס
 פּאַרעל.

...פון שטאַהל און אייזען, קאַלט און האַרט און שטום,

שמיער־אויס אַ האַרץ פאַר זיך, דו מענש, און קום!
 קום געה אין שחיטה־שטאַדט, זאָלסט זעהען מיט דייע אַויגען,
 זאָלסט אָנטאַפען מיט דייע אייגענע הענד,
 אויף צוימען, סלופּעס, טויערען און ווענד,
 אויף שטייגער פון דער גאַס, אויף אַלע העלצער,
 דאָס שוואַרץ־פּערטריקענט בלוט מיט די געהירען
 פון דייע ברידער'ס קעפּ און העלזער.
 און אומבאַקאַנטע זאָלסט דו צווישען חורבות,
 דורך ווענד צעבראַכענע מיט אויסגעקרימטע טהירען,
 פּערביי צעשטירצטע אויווענס, האַלבע קוימענס,

ענטבלויזטע שווארצע שטיינער האלברעכערענטע ציגעל,
וואו פייער, האק און אייזען האָבען נעכטען
אויף דער בלוט-חתונה אַ ווילדען טאַנץ געשפּיעלט...
טאַמאַראַ שאַסטעפּאל הערט זיך איין אין די ווערטער. איהרע
שענע גרויסע שווארצע אויגען זענען ערנסט. און סאַשאַ מיט-אין-
בער אַ בלעטעל פון דער בלוטיגער פּאַעמא און לייענט ווייטער מיט
דעם זעלבען נוסח און מיט נאָך מעהר היטץ:
... אַנטלויפסט? אַנטלויף!

בעהאַלט זיך אין אַ הויף!

אומזיסט!

אַט איז אַ בערגעל מיסט!

דאָ האָט מען צוויי געטוירט: אַ אידען מיט אַ הונד...

אין מיטען הויף האָט נעכטען זיי איין האַק געקעפט,

און היינט האָט זיי אַהער איין שוויין פערשלעפט,

געשנאַרַכט, געגריבעלט זיך אין זייער אויסגעמישטען בלוט...

שאַ, מאָרגען וועט אַ פּרישער רעגען קומען

און אָפּשוויינקען דאָס בלוט אין רינשטאַק, ס'זאָל ניט שרייען

צום הימעל „גוואַלד!“ פון מיסט אַרויס; און אפשר

איז שוין דאָס איינגעזונקען אין דעם תהום דעם שטומען

און זויגט די דערנער אָן ביי אַ פּלויט אַ קרומען,

און מאָרגען וועט די זונן, זוי היינט, ווי נעכטען,

ווי אַלע טאַג, אַ ליכטיגע אַרויסגעהן.

פון מזרח זייט, געמינערט ניט אַ האָר נישט,

און שאַ, און שטיי, און גלייך ווי גאָר נישט...

און טאַמאַראַ'ס שענע שווארצע גרויסע אויגען ווערען נאָך

גרעסער און נאָך שענער, און זי דערמאָנט זיך אינ'ם „זונטאג“,

וואָס דאָ אין פעטערבורג, וואָס זי אַליין האָט איהם ניט בייגע-

וואָהנט, נאָר אָנגעהערט זיך פון אַנדערע, און זי רופט זיך אָן צו

סאַשאַן:

— ווי צווי הייסט ער, אייער פּאַעט?

— מ י י ן פּאָעט — ענטפערט איהר סאַשא מיט אַ ביטער
שמייעלע — הייסט ביאַליק, חיים נחמן ביאַליק.
— אָט דער ביאַליק איז אַ פּאָעט! אַ דיכטער! ... אַנו, לייענט
נאָך אַביסעל.

אַודאי דאַרף מען סאַשא סאַפראַנאָוויטש בעטען, ער זאָל לייער
נען ביאַליקען נאָך אַביסעל! סאַשא טהוט איהר די טובה, מישט
נאָך אַ בלעטעל פון דער דאָזיגער בלוטיגער פּאָעמא און לייענט
ווייטער:

און דו פּעררייסט דעם קאַפּ — ניטאָ קיין הימעל!
אַ דאָך, אַ שטומער דאָך מיט שוואַרצע שינדלען;
אָט הענגט אַ שפּין — געה פּרעג דעם גרינעם שפּין.
ער האָט אַלסדינג געזעהען, ער איז איין עדות,
איין לעבעדיגער עדות אויף דעם בוידעם.
לאָז ער זשע דיר דערצעהלען אַלע מעשיות:
אַ מעשה פון אַ בויד מיט פּעדערען געפילט,
פון נעזלעכער מיט נעגעל, קעפּ מיט האַמערס,
פון מענשען נאָכ'ן קוילען, קאַפּ אַראָפּ, ווי גענו,
צום באַלקען פּונ'ם בוידעם אויפגעהאַנגען,
און פון אַ קינד איין איינגעשלאָפענס מיט זיין מאַמעס
צעשפּאַלטענער און טוידטער ברוסט אין מיילכען,
און נאָך אַ קינד אַ לעבעדיגס צעריסען
אין איינעם מיט זיין לעצטען שריי אויף צווייען —
אַ האַלבער מאַ...!

און טאַמאַראַ דערמאָנט זיך אין זיוויאַ'ס טוידט, וואָס די אַל-
טע ניאַניאַ האָט איהר דערצעהלט, און עס שטעלען זיך איהר טרער-
רען אין די אויגען. און סאַשא מישט איבער נאָך אַ בלעטעל פון
דער בלוטיגער פּאָעמא און לייענט ווייטער:
אַרויס-קריך, מענש, קום ווייטער, ב'וועל דיר ווייזען
בעהאַלטענישען — שטאַלען פון חזירים,
און זעה מיט דינע אויגען אַלע מיסטען,

וואו דיינע ברידער, השמונאים'ס יורשים,
 די אייניקלעך פון אייביגע קדושים,
 אין יעדער לאַך צו דריי מנינים האָבען
 אין יענעם שחיטהרטאָג זיך אויסבעהאַלטען...
 איצט געה אַראָפּ אין טהאַל, דאָרט גרינט אַ גאַרטען.
 אין גאַרטען שטעהט אַ שטאַל, די טוידמע שטאַל, —
 עס ליגען דאָ אין שטאַל צעוואָרפען רעדער,
 צעבראַכענע, מיט בלוט און מאַרד פערשפּריצט,
 מיט שפיצען אָפענע און אויסגעשטרעקטע,
 ווי פינגער מערדערישע צו עמיצענס אַ האַלז.
 וואַרט־אויס, פאַרנאַכט, ווען פייערדיג און בלוטיג
 וועט אונטערגעהן אין מערב־זייט די זונן —
 זאָלסט דו זיך שטיל אַרייַנגב'ענען אין שטאַל
 און ווער פאַרפאַלען דאָרט אין תהום פון שרעק...
 — נו, און ווייטער? קיין איינציגער ליכטיגער שטראַהל? קיין
 איינציגער פרייליכער אַקקאָרד? קיין ברעקעל האָפּנונג אויף מאַרד־
 גען? ...
 אזוי זאָגט טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל צו סאַשא סאַפּראַנאָוויטש.
 אָנשטאַמט צו ענטפּערען איהר, מישט ער איבער נאָך אַ פּאָר בלעמ־
 לעך פון דער בלוטיגער פּאַעמאַ און לייענט ווייטער:
 און מאַרגען געה אַרויס אין גאַס, בן־אדם,
 און זעה אַ מאַרק, אַ מאַרק פון לעבעדיגען בראַכוואַרנ!
 דערשלאָגענע, האַלב־טוידטע מענשען־ווערים,
 צעבראַכענע און אויסגעקרימטע רוקענס,
 פּערוויקעלטע אין שמאַטעס הויט און ביינער,
 מיט קינדער וויסטע קאַליקעס, מיט ווייבער,
 צום טוידט פּערמאַטערטע און איינגעדאַרטע,
 אַ היישעריק, סוף־זומערדיגע פליגען,
 בעפאַלען טיר און טויער, אַלע פענסטער,
 בעלאַגערען די שוועלען פון הייזער

און שטרעקען-אויס, געלערענטע-צורבעטלען, קרומע הענר מיט אויפגעדעקטע רינענדיגע וואונדען, און יעדערער שרייט-אויס זיין פעקעל סחורה, פעררייסענדיג די לויזע אויגען צו די פענסטער, און קנעכט, ווי הינד געשלאָגענע צום בעל-הבית און גראָשען פאר אַ וואונד! און גראָשען פאר אַ גרוינד! און גראָשען פאר אַ טאָכטער און געשענדטע!...

— אָט דאָס איז דער טרייסט? און שענע פערספעקטיווע! און גלענצענדע צוקונפט פאר אַ פּאָלק! — זאָגט טאמארא, און סאַשא לייענט ווייטער:

צום בית הקברות מיט די טאָרבעס, שלעפּער! אַהינצו געהט, גראָבט-אויס די ווייסע ביינער פון אייערע קדושים'ס פרישע קברים. שטאַפט אָן די טאָרבעס, יעדערער זיין טאָרבע, און לאָזט זיך אין דער וועלט אריין, און שלעפט זיך פון שטאַרט צו שטאַרט, וואו ערגיץ אַ ירד, און אונטער אַלע פרעמדע הויכע פענסטער זינגט הייזעריגע בעטלערשע ניגונים — — —

— שוין זשע קיין שום האָפנונג אויף שפעטער, אויף אַמאָל?

שוין זשע קיין שום וואונק אויף נקמה?

אזוי זאָגט טאמאראַ שאָסטעפּאַל, און די גרויסע שענע אויגען איהרע ברענען... און סאַשא, אָנשטאַט צו ענטפערען איהר, מישט ער איבער נאָך אַ בלעטעל פון דער בלוטיגער פּאָעמאַ ביאַליק'ס און לייענט ווייטער:

... און וויסער מרבר איז זיין האַרץ געוואָרען;

קיין איינציג גרעזעל האָט, קיין קערנדעל נקמה!

דו הערסט? זיי קלאַפּען זיך אין ברוסט „אַשמנו“!

זיי בעטען, און זיך זאָל זיי די זינד פערנעבען...

זיי זינדיגט דען אַ שאָטען אויף די ווענד —

און שאַרבען אַ צעבראָכענער, און טויטער וואָרעם? —

וואָס בעטען זיי? וואָס שטרעקען זיי די הענד?
 א פּוּ י ס ט, וואו איז? וואו איז אַ גרויסער דו נ נ ע ר,
 וואָס זאָל זיך אָפּרעכענען פאַר אַלע דורות,
 און אַינלעגען די וועלט, צערייסען הימלען,
 מיין שמוהל, מיין כסא-כבוד איבערקעהרען! ...
 — א? דאָס איז ווערטער! — רופט אויס טאַמאַראַ מיט בעגייס-
 טערונג. — אַיער ביאַליק איז אַ דיכטער! אַ גרויסער דיכטער!!
 — מיינן ביאַליק איז אויך אַ יי ע ר ביאַליק! — זאָגט
 איהר סאַשאַ. און דאָ ציהט זיך אַוועק ביי זיי אַ שמועס, וועגען
 דאָס אידישע פּאָלק און וועגען זיינע האַפּנונגען, און וועגען זיינע
 אויסזיכטען, און וועגען זיינע נביאים, און וועגען משיח'ן.
 — גלויבט איהר אין משיח'ן אויך? — פרעגט איהם טאַמאַראַ.
 — געוויס! — ענטפערט איהר סאַשאַ און איז גליקליך, וואָס
 ער האָט אַ טהעמאַ צו דיסקוטירען מיט טאַמאַראַ'ן, און ער גיט
 איהר צו פּערשטעהן, וואָס ער מיינט משיח, און ערקלעהרט איהר,
 פאַר וואָס משיח קאָן נישט קומען. ער וויל זי איבערצייגען, אז אין
 אזאַ צייט, ווען אין אַ פּאָלק קומען פאַר אַזוי פיעל שפּאַלטונגען,
 קאָן נישט קומען משיח. משיח קאָן קומען נאָר דעמאָלט, ווען אַלע
 זאָלען איהם וועלען הערען און אַלע זאָלען איהם וועלען פּערשטעהן...
 משה רבינו, צום ביישפיעל, קאָן איצט ביי אידען נישט אויסנעמען
 דערפאַר, ווייל עס עקזיסטירט ניט קיין גאַנץ אידיש פּאָלק, וואָס זאָל
 זיין פּעראייניגט און וואָס זאָל פּערשטעהן, אז נאָר אין דער פּער-
 אייניגונג איז זיין קראַפּט...

און סאַשאַ איז צופריעדען מיט זיך אַליין און מיט זיין גלענ-
 צענדער רעדע, און ער איז זיכער, אז איצטיגס מאָל האָט איהם
 געגאָלטען מעהר ווי אַלע מאָל, און ער איז איבערצייגט, אז טאַ-
 מאַראַ האָט איהם געהערט און ער האָט אויף איהר געווירקט, און
 ער פיהלט נישט קיין פּראָסט, און ער שפּירט ניט, אז עס האָט זיך
 אויפּגעהויבען אַ ווינד פון דער „ניעוואַ“, וואָס ברענט דאָס פנים,
 סמאָלעט די נאָז און קריכט אין די ביינער אַרײַן, און ער בעמערקט

נישט, אז זיי ביידע שטעהען ביי דער טהיר פון טאמארא'ס קוואר-
טיר, און ער זעהט זיך ארום ערשט דעמאלט, ווען טאמארא טהומ
א ציה ביי'ם גלעקעל.

— קומט אריין, איהר זענט איין איבערגעפרוירענער! — זאגט
צו איהם טאמארא און בעשענקט איהם מיט א קוק פון איהרע שע-
נע שווארצע אויגען, און עס ווייזט זיך איהם אויס, אז א ז ו י
האָט נאָך אויף איהם טאמארא קיינמאָל ניט געקוקט...

* * *

עס איז שוין געווען ניט פריה, אז סאשא סאפראנאוויטש האָט
זיך געשליטעלט אַהיים איבער'ן סקריפעדיגען גלאַנצענדיגען שניי,
אויף די שען-בעלייכטע גאַסען פון פעטערבורג. פון דער "ניעוואַ"
האָט געבלאָזען אַ קאַלט שניידענדיג ווינטעל, וואָס האָט דעקוטשעט
מעהר ווי דער ברענענדיגער פראָסט, צו וועלכען די מענשען זענען
דאָרטען געוואָהנט געוואָרען. סאשא'ס רויט פנים איז געוואָרען
בלוי און די אויהערען האָבען געסמאַלעט. די נאָז האָט אויך גענוג
געליטען פון קעלט, און עס האָט נישט געהאַלפּען קיין רייבען און
קיין פערשטעלען זיך און קיין הילען זיך אינ'ם וואַרעמען שמויסען
קעלנערעל פונ'ם וואַרעמען ווינטערדיגען פאַלטאָ. נאָר וואָס פאַר
אַ ווערטה האָט דאָס אַלץ געהאַט ביי דעם גליקליכען מענשען אַקע-
גען איין וואַרעמען גוטען קוק פון טאמארא'ס שענע גרויסע שוואַרצע
אויגען, וואָס איז געווען גענוג אויף צו פערטרייבען דעם שאַרפּסט-
טען ווינד, אויף אַפּצושוואַכען דעם גרעסטען פראָסט? ... סאשא
האָט איבערגע'חזר'ט ביי זיך נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל אימליכס
וואָרט, וואָס טאמארא האָט איהם היינט געזאָגט, דערמאָנט יעדע
בעוועגונג איהרע, יעדען קוק, — און עס האָט זיך איהם אויסגעווי-
זען, אָדער ער האָט זיך געוואָלט אַיינרעדען, אז קיינמאָל איז נאָך
צו איהם טאמארא נישט געווען אַזוי גוט, אַזוי פריינדליך און אַזוי
צוגעלאָזט און נאָהענט, ווי אַצינד, און ער האָט אַוועקגעפיהרט פון
דאָרט איצטיגס מאָל אַזוי פיעל האָפּנינג, ווי נאָך קיין מאָל נישט
ביז אַהער! ...

סוף פונ'ם ערשטען טייל.

צווייטער טייל.

קאפיטעל א.

ט א ט ע ס א ו ן ק י נ ד ע ר .

אינים סאמע אנהויב פון אונזער ראָמאַן, אין קאפיטאַל א. האָד
בען מיר איבערגעלאָזט איציקעל שאַסטעפּאַל און זיין ווייב שיווקע,
און אויך דעם אַפטייקער סאַלאָמאָן סאַפּראַנאוויטש, אַרויסקוקען
אויף זייערע קינדער, אויף טאַמאַראַ'ן און אויף סאַשאַ'ן, וואָס זענען
געפּאָהרען אויף פּסח אַהיים.

— טאַמער וואָלסט דו זיך דורכגעפּאָהרען אויפ'ן וואָקואַל? ...
אַזוי זאָגט שיווקע צו איהר מאַן איציקעל שאַסטעפּאַל און קוקט
אויפ'ן זייגער.

— ס'אָ משל 1 נה, וואָס זשע וועט זיין? וועט די טאַכטער,
הייסט דאָס, פּריהער קומען? וואו איז דער שכל? — אַזוי ענט-
פערט איהר אָפּ דער מאַן מיט אַ היבשער פּאַרציע ביטערניש, ווי
געוועהנליך אַ מאַן, בשעת ס'איז איהם נישט גוט אויפ'ן האַרצען.
און טאַקי באַלד לעגט ער זיך איבער ביי זיך אין קאַפּ, אַז אפּשר
איז דאָס אַ פּלאַן, ער זאָל זיך טאַקי דורכפּאָהרען צו דער באַהן.
וואָס וועט ער אַנווערען? און ער נעמט אויף זיך דעם אויבערראַק
מיט'ן שירם און לאָזט זיך געהן.

— וואוהין איז? — פּרעגט איהם שיווקע.

— אין ערניץ ניט. — ענטפערט איהר דער מאַן. — איך רעד
בען זיך דורכפּאָהרען אויף אַ וויילע צו דער באַהן, זעהען וואָס איז
די מעשה, וואָס אַזוי שפּעט...

— האָב איך דאָך דיר נאָך פריהער געזאָגט דאָס אייגענע !
 — ס'אָ משל' נו, אַם כן, אַז דו האָסט געזאָגט, איז וואָס ?
 וואָס האָב איך דאָ פאַרשפּעטיגט ?
 און איציקעל שאָסטעפּאַל האַפּט אַ דראָזשקע און לויפּט צו דער
 באַהן.

דאָס זעלבע האָט געטהאָן אויך דער אַפּטייקער סאַפּראַנאַוויטש,
 נאָך אָהן ישובּ הדעת מיט'ן ווייב, פּשוט מחמת דעם, וואָס ער איז
 שוין פּופּצעהן יאָהר אַיין אלמן. אונזער אַפּטייקער, ווי ער אַליין
 זאָגט אויף זיך, איז ניט פּון די אירעלעך, וואָס לויפּען חתונה האָבען
 דאָס צווייטע מאָל: ערשטענס, האָט ער קיין צייט ניט; צוויי-
 טענס, איז דאָ אין שטאָרט נישטאָ פאַר איהם קיין גלייכען; און
 דריטענס, אויף וועמען וועט ער לאָזען די אַפּטייק ?
 אַז איציקעל שאָסטעפּאַל איז געקומען אויפ'ן וואַקואַל, האָט
 ער שוין געטראָפּען דעם אַפּטייקער אַרומשפּאַצירענען מיט'ן שטע-
 קעלע אין די הענד און מיט די בלויע ברילען אויף די אויגען, נאָך
 ער האָט זיך געמאַכט, ווי ער בעמערקט איהם ניט, און האָט זיך
 גענומען אויסגלייכען זיין זייגער מיט'ן גרויסען זייגער וואָס אויפ'ן
 וואַקואַל. דאָס זעלבע האָט געטהאָן אויך דער אַפּטייקער; ער האָט
 אויך אַרויסגענומען זיין גאָלדענעם זייגער און האָט זיך אַוועקגע-
 שטעלט אַקעגען דעם וואַקואַל-זייגער, געקוקט דורך די בלויע בריי-
 לען אַרויף און אַראָפּ, בעמערקט, אַז זיין גאָלדענער זייגער לויפּט
 כמעט אויף אַנדערטהאַלבען מינוט. דאָס אייגענע האָט בעמערקט
 אויך שאָסטעפּאַל אויף זיין זייגער, אַז ער לויפּט אויף כמעט פינף
 מינוט. די עטליכע מינוט אונטערשיעד האָבען אַרויסגערופּען צוויי-
 שען אונזערע צוויי שכנים אַיין אומגעריכטען געשפּרעך, וועלכען
 מיר געבען איבער פינקטליך, נאָך מיר קאָנען נישט זאָגען גענוי.
 ווער פּון די צוויי האָט אָנגעהויבען צו דערען דער ערשטער.
 — קיינמאָל נישט געגלויבט, אַז מיין זייגער לויפּט.
 — איך אַודאי נישט !
 — אַ חידוש, מיין זייגער געהט ריכטיג נאָכ'ן שטאָרט-זייגער.

- אפנים, פערשפעטיגט דער פאָיער?
 — ווי קומט דאָס, דער שנעל־צוג זאָל פערשפעטיגען?
 — עס מאַכט זיך... איהר וואָרט אויף עמיצען?
 — און איהר?...

און ביידע פאָטערס לעגען אַרײַן די זייגערס אין די טאַשען, צעגעהען זיך, איינער אַהער און דער אַנדערער אַהין, געפינען נישט מעהר קיין שמועס־מאַטעריאַל.

מאַהלט אײַך, עס רעדט זיך נאָר אַזוי. זיי זאָלען וועלען, זיי זאָלען ניט זיין קיין גדלנים און קיין עקשנים, וואָלטען זיי שוין געפֿור נען מאַטעריאַל אויף צו רעדען. יעדער פֿון זיי וואָלט שוין געהאַט וואָס צו דערצעהלען און צו דערצעהלען. יעדער פֿון זיי האָט געהאַט אַ האַרץ פֿול מיט וועהטיגען, וואָס האָבען זיך געבעטען אַרויסגע־רעדט צו ווערען, אויסגיסען זיך, נאָר יעדען פֿון זיי איז ניט אָנגע־שטאַנען דאָס צו טהון פֿריהער פֿאַר'ן צווייטען.

„וואָס פֿאַר אַ מחותן איז מיט מיר אָט דער אַרעמער אַפֿטיי־קער?“ — האָט זיך געטראַכט שאַסטעפֿאַל און געמאַכט מיט'ן שירם. „איך האָב פֿיינט אָט דעם אידאַש מיט'ן שירם און מיט די שוואַרצע אויגען, וואָס קוקען גלייך אין דער נשמה אַרײַן!“ — האָט זיך געטראַכט סאַפֿראַנאָוויטש דער אַפֿטייקער, און ביידע האָבען זיי שפּאַציערט איבער'ן ברייטען וואָקזאַל, דער אַהער און דער אַהין, איטליכער מיט זיין „פעקעל“, פֿערבאַרגען טיעף ביי זיך אין האַר־צען.

אין וואָס, אַשטייגער, האָט געקאָנט בעשטעהן איציקעל שאַס־טעפֿאַל'ס „פעקעל“, אַז די געשעפטען זיינע, ברוך־השם, געהען גוט? ער האָט היינטיגען ווינטער געהאַט אַ וואָהלע טורמע, דאָס הייסט, ער איז, חס ושלום, ניט געזעסען אין טורמע, ער האָט נאָר צוגעשטעלט אַהין פֿראַוויאַנט, און האָט אָנגעטראַפֿען אויף אַ גוטען סכּאַטריטעל, אַ „גוי וואָס נעמט אַ קערבעל“... היינט האָט ער צו־געשטעלט האָלץ אין די קאַזאַרמעס, דאָס איז אויך געווען קיין מעשה ניט פֿון אַ „פֿאַרדיאַד“. איז אָבער „קאַזאַ“ — צופֿיעל הענד אַזוי

אלע נעמען: דער „אונטער“ נעמט, דער „אָבער“ נעמט, דער קאָ פֿינטאָן נעמט, דער קאָמאָנדיִר נעמט, דער אַדיוטאַנט נעמט, דער גענעראַל נעמט. נעמען זאָל זיי די חלירע, וואָרום לאַ די זיי נע- מען צו דאָס געלד, נעמען זיי נאָך אַרויס דאָס געזונד, — „קאָזנאַ“... היינט האָט ער געהאַט אַ פּאָר עסקים/לעך, לאָרענישען. איציקעל שאַסטעפּאַל, דאַרפט איהר וויסען, איז אַ איד, וואָס האָט ליעב זיך לאָרען מיט דער וועלט. בעת ער מאַכט אַ געשעפט, מאַכט ער דאָס לכתחילה אַזוי, אַז ער זאָל קאָנען נאָכדעם לאָרען זיך. אַז ער שרייבט אַ קאָנטראַקט, פּערדרעהט ער איהם און פּערפּלאַנטעט זיך אַליין טאַקי, נאָר אַזוי, אַז קיין צעהן אַדוואָקאַטען קאָנען איהם נאָכדעם ניט אַרויספּלאַנטען. איין אַדוואָקאַט האָט איהם אַמאָל גע- פּרעגט: — „פּאַני שאַסטעפּאַל! דאַרפט איהר שרייבען אַליין דעם קאָנטראַקט און קומען נאָכדעם צו מיר, איך זאָל אייך אויספּלאַנטען, אַמערה, קומט מען לכתחילה צו איין אַדוואָקאַט, וועט ער אייך שריי- בען דעם קאָנטראַקט אַזוי, אַז איהר וועט פּערשפּאַרען נאָכדעם לאָרען זיך!“

דערויף ענטפּערט איהם שאַסטעפּאַל גאַנץ ערנסט:
 — שרייבען אַ קאָנטראַקט ביי איין אַדוואָקאַט קאָסט געלט.
 — און לאָרען זיך קאָסט קיין געלט ניט?
 — וואָס זאָל איך טהון? איך מוז דאָך ראַטעווען מיין געלט!
 אַזוי ענטפּערט איציקעל שאַסטעפּאַל און „ראַטעוועט“ זיין געלד, דאָס הייבט, עס קאָסט איהם אָפּ דריי מאָל אַזוי פּיעל, ער זוּערד אָפּט בריל הרל, פּערלירט טויענרער, לאָרט זיך אָפּ יאָהרען- לאַנג, קוילעט זיך אויף מעסערס, אום צו געווינען אַ פּראָצעס, און דאָס פּערשאַפט איהם חיות אויף לאַנג! נצחון, אַמביציע — איז אַ גרויסע זאָך! פאַר זיין אַמביציע וועט אייך איציקעל שאַסטעפּאַל געהן ביז'ן האַלז אין בלוט! זיינס זאָל איבערגעהן — דאָס איז נישטאָ. איציקעל קאָן זיך בעריהמען, אַז איהם האָט נאָך קיין מענש נישט גובר געווען. דער איינציגער מענש אויף דער וועלט, וואָס האָט איהר גובר געווען, איז טאַמאַראַ!... נאָר וואָס זאָל מען טהון?

א טאָכטער און אַ בת יחידה, און נאָך אַ געראַטענע דערצו, און ליעב האָט ער זי דאָס חיות מיט דער נשמה, ממש עד כלות הנפש! ווי פיעל מאָל האָט ער זיך שוין אויפגעהאַפט אין דער פריה פונ'ם שלאָף מלא גולן און געהייסען פאַקעווען דעם טשעמאַדאַן.

— וואוהין איז? — פרעגט איהם שיווקע.

— קיין פעטערבורג!... וואָס פאַר אַ זיצען דאָרט? וואָס פאַר שטודיערען? וואָס פאַר קורסען? וואָס פאַר מעדיצין? וואָס פאַר דאָקטוירים? נאָ דיר שוין מיידלעך דאָקטוירים! טאָמער איז קאַרג!

אזוי טענה'ט איציקעל שאָסטעפּאַל צו זיין ווייב שיווקע, גלייך ווי זי וואָלט דאָ געווען דער גאַנצער חייב, און ער היצט זיך און ער שמיצט זיך אזוי לאַנג, ביז ער זעצט זיך אוועק שרייבען איהר אַ בריעף, אויס'לומר'ן אזוי, אז זי זאָל איהם האָבען צו געדענקען. און נעמט ער נאָר די פען אין האַנד, און שטעלט ער נאָר אוועק די ערשטע צוויי ווערטער: „בתי היקרה — טיערע טאָכטער“, אזוי געהט איהם אָפּ דער כעס, און ער דערצעהלט איהר, ווי ליעב און טייער זי איז איהם, ווי שטאַרק ער בענגט נאָך איהר, און זי זאָל איהם, למען השם, שרייבען פון איהר געזונד, און וואָס איהר פעהלט, און טאָמער דאָרף זי געלד... און עס ציהט זיך ביי איהם אזוי ווי האַניג, און עס גיסט זיך ביי איהם אזוי ווי בוימעהל, און די געד פיהלען פונ'ם האַרצען פליסען, פליסען — אַ מאַדנער פאָמער אָט דער איציקעל שאָסטעפּאַל!

יא, אַ מאַדנער פאָמער! עס ברענט אין איהם אַרדאי אַ פייער, וואָס ער, איציקעל שאָסטעפּאַל, דאָרף זיין איצט אויפ'ן וואַקזאַל גלייך מיט דעם אַפטייקער און אַרויסקוקען אויף זיין קינד, וואָס פאָהרט אַרדאי אינאיינעם מיט'ן אַפטייקער'ס קינד פון איין שטאָרט, זיצען אַרדאי אין איין וואַגאָן און שמועסען!... פון וואָס קאָנען זיי שמועסען? אפשר זענען זיי שוין אזוי שטאַרק בעקאַנט, אז מע שמועסט שוין נאָר וועגען אַ שדוך?... אַ קשיא אויף היינטיגע קינד דער!... און עס בעשלאָגט איהם אַזש אַ שווייס פון דעם געדאַנק.

און ער הויבט אָן שפּאַנען נאָך גיכער און מאַכען מיט'ן שירם נאָך
שטאַרקער, און ער טראַכט זיך:
— ווי קומט צו מיר אזא טאַכטער? ...

* * *

די זעלבע קשיא, וואָס איציקעל שאַסטעפּאַל האָט געפרעגט
אויף זיין קינד, האָט סאָלאָמאָן סאַפּראַנאָוויטש געפרעגט אויף זיין
קינד:
— ווי קומט צו מיר אזא זוהן?

דעם אַפטייקער'ס געשעפטען געהען אויך ניט שלעכט. די אַפ-
טייק האָט זיך איהם שוין לאַנג אויסגעצאָהלט, און ער קאָן שוין
אַפּלעגען אַמאָל איין איבעריג קערבעל אין באַנק, און ער קלערט
שוין וועגען אַ הייזעל איין אייגענס, טאַקי ניט ווייט, אויף דער
זעלבער וואַסילטשיקאָווער גאַס. דאָס הייזעל געהערט צו איין אַל-
טער מויד אַ כריסטין, וואָס קומט אַריין צו איהם אין אַפטייק כמעט
אַלע טאָג מיט אַ גרויסען הונד („העקטאָר“ רופט מען דעם הונד),
קויפט אַ נאַרישקייט פאַר פינף גראַשען און רעדט-אַפּ אַ האַלבע
שעה און אַמאָל נאָך מעהר. זי רעדט איהם צו, ער זאָל קויפען איהר
שטוב מיט'ן גאַרטען, זעהר אַ טייערער גאַרטען, — וואו איז נאָך
דאָ אזא גאַרטען מיט אַזעלכע וויינשעל און מיט אַזעלכע באַרען,
מיט אזא קעלער, מיט אַזעלכע שטאַהלען, ווי ביי איהר?

סאָלאָמאָן סאַפּראַנאָוויטש האָט ליעב סאַשא'ן און האַלט זיך מיט
איהם גרויס, פּערגעטערט איהם און פּערשטעהט איהם ניט... ער
שרייבט זיך איבער מיט זיין זוהן וועגען אַלסדינג און האָט פון איהם
זעהר אַפּטע בריעף, זעהר שענע בריעף, אָבער אַזעלכע מאָדנע בריעף,
וואָס ער פּערשטעהט זיי ניט. סאַפּראַנאָוויטש פּערשטעהט ניט זיין
זוהן, ער האָט שוין לאַנג געוואָלט אַרויסבעקומען פון איהם, וואָס
איז דאָס, וואָס ער האַלט זיך אזוי פּעסט אין אירישיקייט? וואָס איז
דאָס? צי איז דאָס ביי איהם אַ רעליגיעזע איבערצייגונג? צי איז
ער פּרום געוואָרען? אויב אזוי, איז דאָס נישט מעהר ווי אַ פּסי-

כאז (ער האָט נישט געוואָלט אָנרופען דאָס מיט'ן נאָמען „משוגעת“). האָט איהם דערױף סאַשא בערוהיגט, אז עס האָט ניט צו טהון מיט רעליגיע, נאָר מיט נאַציאָנאַל-געפיהל, מיט לעבע צום פאָלק, מיט אמת'ען ריינעם פאַטריאָטיזם...

אַ פערקעהרטע וועלט געוואָרען! סאָלאָמאָן סאַפראַנאָוויטש, וועלכער האָט זיך אזוי פיעל געפלאָגט איבער בילדונג, געלעגען ער-גיין ביי זיינע פינסטערע פאַנאַטישע עלטערען אויף אַ בוידעם און געשטודיערט לאַטיין, אַנטלאָפען פון דער היים אַ באַרוויסער, געהונ-נערט און אָפגעגעבען עקזאַמען אויף פאַרמאַציע, קוים דערלעבט ווערען אַ פראָוויאָר, פריהער גוט פערשוואַרצט געוואָרען איידער מע האָט איהם צוגעלאָזט צום עקזאַמען, און איצט, אז גאָט האָט איהם געהאַלפּען, ער איז שוין אַיין אַפטייקער, מיט אַ נאָמען, מיט אַ רענאָמע, פערקעהרט צווישען כריסטען (פון אידען אַנטלויפט ער), דאַרף ער, סאַפראַנאָוויטש, האָבען אַ זוהן, וואָס שרייבט איהם אַזעלכע בריוולעך:

„לעבער פאָטער! — שרייבט סאַשא אין איינעם פון זיינע בריוולעך צום פאָטער. — דו מוזט אָננעמען, אז די צייטען בייטען זיך. די ראָלע פון זינגען „מה יפית“ פאַר'ן פריין איז אַריבער! די מאָדע פון קריכען אויף די קניע פאַר אַלץ, וואָס איז ניט אידיש, איז אויס מאָדע“...

אין אַיין אַנדער בריעף צום טאַטען שרייבט סאַשא כמעט אזוי:

„לעבער פאָטער! ווילען מיר באמת געווינען די סימפאָטיע פונ'ם רוסישען פאָלק, דאַרפען מיר זיי ניט ווייזען, אז מיר זענען בעסער אָדער ערגער פון זיי; מיר דאַרפען זיי נאָר ווייזען, אז מיר זענען אַזוי גוט, אַזוי זי... און דעמאָלט בין איך איבערצייגט, אז אויב דער קאַמף, וואָס דאָס פאָלק פיהרט, וועט געראָטען, וועלען מיר ניט דאַרפען קיין זכות אבות מיט קיין רחמנות מיט קיין טובות“...

אין אַ דריטען בריעף שרייבט סאַשא צום טאַטען גאָר אזוי:

„ליעבער פאָטער! עם איז, כלעבען, אַ שאַנדע, וואָס איך בער דאַרף זיך איבערשרייבען מיט דיר נישט אויף אידיש. דו ווייסט גאַנץ גוט, אז איך האָב ליעב די רוסישע שפראַך מיט דער רוסישער ליטעראַטור. נאָר למאי זאָלען מיר נישט בענוצען זיך מיט אונזער אייגענער נאַציאָנאַל־שפראַך, אז מיר האָבען זי? פאַר וואָס זאָלען צוויי דייטשען, פראַנצויזען אָדער פּוילען יאָ קאָנען זיך צענויפּרע־דען מיט זייערע אייגענע, ווען זיי קומען זיך צענויף ערגיץ אין אַמעריקא, אָדער ווייס איך וואו, אין עק וועלט, — און מיר נישט? מיר, וואָס זענען מעהר עמיגראַנטען פון אַלע עמיגראַנטען אין דער וועלט, מיר, וועלכע עמיגרירען פון אברהם אבינו'ן אָן, דאַרפֿען אונז זער נאַציאָנאַל־שפראַך האָבען אַ סך נויטיגער פון אַלע אַנדערע פעל־קער! שטעל דיר פֿאַר, ליעבער פאָטער, אז איך וואָלט געוואַכסען פון קינדווייז אויף ערגיץ אין איין אַנדער לאַנד און זאָל איצטער קומען צו פֿאַהרען אַהיים, וואָלטען מיר ביידע, אַ זוהן מיט אַ פאָטער, נישט געקאָנט זיך אויפֿרעדען! איך בין אַ בעלן געווען זיך אָנפֿרעגען ביי מיינע דייטשע און פּוילישע חברים, אויף וואָס פאַר אַ לשון זיי שרייבען זיך איבער מיט זייערע עלטערען, האָבען זיי מיך אויסגע־לאַכט און האָבען מיר געענטפֿערט צוריק מיט אַ פראַגע: אָט ביזט דו אַ איד, ווי אַזוי שרייבסט דו צו דוין פאָטער, נישט אויף איר דיש? ... דו פֿערשטעהסט דאָך שוין, ליעבער פאָטער, אז איך בין געוואָרען נאָך רויטער, ווי איך בין“...

דער אַפטיקער קאָן ניט פֿערשטעהן: ווי קומט צו איהם אַזאַ זוהן? און ער בעשולדיגט זיך אַליין, וואָס ער זיצט פּופּצעהן יאָהר אַיין אַלמן, וואָס איבער דעם איז סאַשא געוואַכסען אָהן אַ מוטער, זיך צענויפּגעקומען ווער ווייסט מיט וואָסערע חברים אין גימנאַזיע... און ער דערמאָנט זיך, אז צו סאַשא'ן פֿלעגען קומען די אָרעמ־סטע שילער, יונגלעך אָפּגעריסענע, וואָס האָבען געלערענט פֿריהער אין דער „תלמוד־תורה“, צווישען זיי איינער דעם שוהט'ס אָדער דעם רב'ס אַ ווהנדעל, קאָטלער אָדער קעסלער איז זיין נאָמען — ער האָט שוין פֿערגעסען. ער געדענקט נאָר, אז די גימנאַזיאַלע אונז־

פאָרם האָט זיך צו דעם קאָטלער'ען אָדער קעסלער'ען אַזוי געפאַסט, ווי צו אַ הויז אַ נאָזבאַנד, אַז כּסד־הכל זענען די הערעלעך ביי איהם געווען געגרייזעלט, דער רוקען אַיינגעבויגען, דאָס היטעלע פּלעגט ער טראָגען תמיד אַרויף, און רעדען האָט דאָס גערעדט מיט „דער חית“, אונטערגעהאַרעלט: „סאַפּהאַנאָוויטש“.. חוסקאַיַה היסטאָחיאַ“... „אַ הרפה און אַ בושה פאַר גוים! — אַזוי פּלעגט זיך טראַכטען דער אַפּטייקער און רויט ווערען ביז אויף יענער זייט אויבערען! — אַלעמען, אַלע „אידלאַקעס“, גלוסט זיך שטודיערען!... אַלע קבצנים קריכען אין גימנאַזיע!“...“

און אונזער אַפּטייקער איז ביז סכנות אויף די „אידלאַקעס“ קבצנים, וואָס קריכען אין גימנאַזיע און ווילען שטודיערען... ער האָט גאָר פּערגעסען, אַז ער איז אַליין אַ „אידלאַק“, אַליין געווען אַיין אַרעמאַנס אַ קינד, אַליין געשטודיערט לאַטיין אויף אַ בוידעס...“

* * *

ביי'ם אַנקומען פון אונזערע יונגע העלדען איז דאָס בעגעגע- ניש געווען ניט אַזוי, ווי עס וואָלט בעדאַרפט צו זיין. עפּים האָט דאָ געפּעהלט, אַז אַלע, סאַי די טאַטעס, סאַי די קינדער, זאָלען זיך פיהלען פּאָלשטענדיג גוט און באמת גליקליך. טאַמאַראַ שאַסטער פאַל איז דוקא אַרויפגעפאַלען אויפ'ן פּאָטער'ס האַלז און האָט מיט איהם צעקוישט זיך. סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש האָט זיך דוקא אויך אַרומגענומען מיט'ן אַפּטייקער, ווי אַ זוהן בעדאַרף זיך אַרומנע- מען מיט אַ פּאָטער, — אָבער עס האָט ביי די ביידע געפּעהלט די אמת'ע פריינדליכקייט, די גליקליכע שמחה, די ניט־געמאַכטע התפעלות, דאָס נאַטירליכע אויפגערעגט־זיין, אַז אַלע און אַלעס זאָל זיך דרעהען פאַר די אויגען, דער קאָפּ זאָל זיין צעטומעלט, דאָס האַרץ זאָל זיין איבערפּילט און עס זאָל זיך אַזש גלוסטען וויינען פאַר פרייד...“

ביידע טאַטעס האָבען בעטראַכט זייערע קינדער. איציקעל שאַסטעפּאַל האָט בעטראַכט זיין טאַכטער מיט'ן קליינעם שוואַר-

צען איינפאך-ביליגען היטעלע (אָהן פּעדערען) אויף די שענע גע-
דיכטע שוואַרצע געגרייזעלטע האָר, מיט'ן קליינעם שוואַרצען ריי-
זענטאַשעל, מעשה מאַנסביל, אָנגעהאַן איבער דער הויכער ברוסט,
און מיט איהרע גרויסע שענע שוואַרצע אויגען, וועלכע זענען איצט
געווען איבערגעצויגען מיט אַ מאַדנע מעלאַנכאָלישען טרויעריגען
ערנסט, און אויסגעוואַכסען איז זי, אויסגעוואַכסען! ... און ער האָט
זיך געטראַכט :

— אַט דאָס איז מיין טאַכטער? ...

דאָס זעלבע האָט געטראַכט אויך דער אַפטייקער, בעקוקט דורך
די בלויע ברילען זיין סאַשאַן, ווי ער איז דאָס אַביסעל אויסגע-
וואַכסען, ווי שיען ער איז געוואָרען. מערקווירדיג : געלע האָר, אַ
שפיצעדיג געל בערדעל, איין אויסגעבויענע נאָז, איין אמת'ע אר-
דישע נאָז! ... דער אַפטייקער וויל נעמען ביי'ם זוהן דאָס געלע
טשעמאָדאַנטשיקעל ; סאַשאַ לאָזט נישט, ער קאָן אַליין.

— דו קענסט זיך ניט מיט אונזער שכנ'ס טאַכטער, פרייליך
שאַסטעפּאַל? — מאַכט סאַשאַ צום פּאָטער און שטעלט איהם פּאָר
טאַמאַראַן, וועלכע שטעלט פּאָר סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש פאַר איהר
פּאָטער און זי זאָגט צו איהם :

— דאָס איז דעם אַפטייקער'ס זוהן. מיט'ן פּאָטער ביזט דו
דאָך בעקאַנט פון לאַנג?

און אַלע פיער ווייסען ניט וואָס צו טהון, ווער און וואוהין
עמיצער זאָל געהן פריהער. און אַלע פיער זאָגען איינס צו דאָס
אַנדערע :

— נו? פּאָהרען מיר?

און אַלע פיער ענטפּערען איינס דעם אַנדערען :

— פּאָהרען מיר.

און קיינער פון די פיער ווייסט נאָך נישט, ווי אזוי מע וועט
פּאָהרען, און אז מע קומט אַרויס פונ'ם וואַקזאַל, און די טרעגער
האַפען די פעקלעך אונטער די הענד, און די עקיפּאַזשען-פיהרערס
מיט די איזוואַזשיקעס גוואַלדעווען, און די פּאָליציסטען קאָ-

מאנדעווען, פאָהרט צו אַ פּאַעטאַן, און איידער מע קוקט זיך אַרום, ליגען שוין די פעקלעך פון אויבען אויפ'ן פּאַעטאַן. מע דאַרף מעהר ניט ווי איין פּאַעטאַן — מע זיצט אין איין הויף, צו וואָס זאָל מען אויסברענגען אומזיסט געלד?

אין פּאַעטאַן גאַנץ אויבען זיצען איציקעל שאַסטעפּאַל און סאָך לאַמאַן סאַפּראַנאָוויטש, און אַקעגען זיי, אויף אַ בענקעלע — זייערע קינדער: טאַמאַראַ און סאַשא. און דער פּאַעטאַן קאַטשעט זיך איר בער די נאָרוואָס אָפּגעדעקטע שטיינער, און די רעדער שפּריצען די נאָך ניט צוגעטריקענטע ערב־פּסח/דיגע בלאַטע, און דאָס וויינט טעל, וואָס בלאָזט, איז אַ מילד וואַרעם ווינטעל, איין ערב־פּסח־דיגס, און די רופּט שמעקט מיט ערב פּסח, מיט דעם בעקאַנטען ליבען ריה פּונ'ם ליבעסטען טייערסטען יום־טוב, וואָס איז לייערען אידען מיט זיין היסטאָרישער בערייטונג, מיט זיין בעפרייִ אוונגס־גייסט און מיט זיין צוזאַמענקומען זיך מיט דער צייט פון בענייאונג אין דער נאַטור.

— אין דרויסען שמעקט שוין מיט פּסח, — בעמערקט איציקעל שאַסטעפּאַל, נישט געפינענדיג קיין אַנדער טהעמאַ אויף צו מאַכען אַ רעד מיט זיין ניט־אינגענעמענעם שכן.

— עס וועט שוין באַלד אָנהויבען גרינען, — וואַרפט אַרײַן דער אַפּטייקער אַ וואָרט, אום ניט צו זיצען, ווי אַ ברוגז'ער מחותן.
— לעבען זאָל דער אירישער פּסח! — רופּט אויס סאַשאַ מיט בעגייסטעוונג.

— לעבען זאָל דער פּרייהלינג! — פּערריכט איהם טאַמאַראַ.
— לעבען זאָל דער יום־טוב פון בעפרייאונג! — זאָגט וויינטער סאַשאַ.

— לעבען זאָל די פּרייהייט אַליין! — פּערריכט איהם וויעדער טאַמאַראַ. און עס פּערקייטעלט זיך אַ שמועס צווישען די קינדער. די עלטערען זיצען און הערען זיך אַיין, און בעוואונדערען זיי, יעדער לויט זיין השגה, און יעדער פון זיי טראַכט ביי זיך אין האַרצען איין אַנדער מחשבה.

— א קלוגע וועלט געוואָרען! — זאָגט האַלב איראָניש, האַלב מיט גדלות איציקעל שאַסטעפּאַל, און קוקט אויפ'ן הענטעל פּונ'ם שירם מיט איין אַפיקורסיש שמייכעלע.

— אַ פּערקעהרטע וועלט! — ענטפּערט איהם דער אַפטייקער און קוקט דורך די בלויע ברילען אַרויף, אויף די הייזער.

און דער פּאַעטאָן מיט די פיער פּאַרשוינען פּאַהרטיצו מיט'ן קנאַק גלייך צום הויז נומער 18, וואָס אויף דער וואַסילטשיקאָווער גאַס.

* * *

אַנזאָגען אַ בשורה — איז איינע פון די גרעסטע מצוות ביי אידען: עס טהוט הנאה, קיינעם שאַרט עס ניט און קיין געלד קאָסט דאָס ניט.

אַז דער פּאַעטאָן מיט די פיער פּאַרשוינען: איציקעל שאַסטע-פּאַל מיט זיין שכן דעם אַפטייקער, מיט זייערע קינדער טאַמאַראַ און סאַשאַ, איז צוגעפּאַהרען צום הויז נומער 18, וואָס אויף דער וואַסילטשיקאָווער גאַס, האָט דאָס די ערשטע דערזעהען נחמיה דעם שוסטערס ווייב זיסעל, וואָס זיצט אינ'ם זעלבען הויז נומער דרייצעהן.

זעלבסטפּערשטענדליך, אַז דעם שוסטער'ס דירה איז אונטען, אינ'ם טאַמע קעלער; און מחמת די פענסטער געהען אַרויס גלייך אויפ'ן טראַטואַר, דערפּאַר האָט דער שוסטער אַ גרויסען שאַנס צו זעהען יעדען דורכגעהער און יעדען דורכפּאַהרער פריהער און נעהענטער פון אַלע אַנדערע איינוואָהנער וואָס אין הויז.

— זעה נאָר, ווער איז דאָס צוגעפּאַהרען צו אונז אַזוי ברייט? — רופט זיך אָן נחמיה דעם שוסטער'ס ווייב זיסעל און פליהט אַרויס אין דרויסען, בשעת נחמיה דער שוסטער מיט זיינע צוויי בנים זענען פּערטיעפּט אין דער אַרבייט, שלאָגען פּלעקלעך אין די נייע באַטינקעס, וואָס שיווקע שאַסטעפּאַל האָט זיך בער שמעלט לכבוד פּסת. און ביידע בנים, היים און בעני, בויגען זיך גלייך מיט דער ערד און קוקען זיך איין אינ'ם פּאַעטאָן, פון וועלכען

סאשא איז אַראָפּגעשפרונגען דער ערשטער, נאָך איהם טאַמאַראַ, און נאָך טאַמאַראַ'ן שוין ביידע שכנים: דער אַפטיקער מיט'ן שטעקעלע און איציקעל שאַסטעפּאַל מיט'ן שירם. — מיר האָבען געסט I — זאָגט היים, און בעני האַפט איהם אונטער:

— ציוניזם, סאָציאַליזם, בורזשואַזיע און פּראָלעטאַריאַט I וואָס הייסט דאָס? — פּרעגט דער פּאָטער, און זיינע ביידע זיהן געבען איהם צו פּערשטעהן, אז דאָס זענען געקומען פּיער פּאַרשטעווער פּון פּיער פּערשיעדענע פּראַקציעס. און צווישען פּאָטער מיט די קינדער געהט אַוועק אַ שמועס וועגען ציוניזם, סאָציאַליזם, קאָפיטאַל און פּראָלעטאַריאַט, און נחמיה דער שוסטער קאָן ניט פּערשטעהן, וואָס פּאַר אַ פּראָלעטאַריער איז סאַפּראַנאָ-וויטש דער אַפטיקער? אַ פּראָלעטאַריער ווערד אָנגערופּען ביי'ם שוסטער אַיין אַרעמאָן, און אַיין אַרעמאָן קאָן זיין נאָר דער, וואָס האָט ניט אויף פּסח. ענטפּערט איהם דערויף דער עלטערער זוהן היים, אז מע קאָן האָבען אויף פּסח און דאָך זיין אַ פּראָלעטאַריער. — אַ פּראָלעטאַריער ווערד אָנגערופּען יערער, וואָס אַרבייט פּאַר געלט צוליעב דער בעקוועמליכקייט פּון דער בורזשואַזיע, אַזוי, אז אַ פּראָוויזאָר איז אַלץ איינס, וואָס אַ שוסטער.

— להבדיל I — זאָגט דער פּאָטער און קלאַפּט אַריין אַ צוויאַק אין אַיין אָכצאָס פּון אַ שטיוועל, און פּונקט צו דעם וואָרט „להבדיל“ קומט אָן אונזער אַלטער בעקאַנטער, דאָס פּרייליכע שניידערעל יודעל קטנתי, מיט אַ פּאַרטיגען פּסוק און מיט אַ קללה נאָך אויף דער שוועל:

— ע ל י ש ר א ל ו ע ל ר ב נ — ס'זאָל אַ רוח אין זייער טאַטען אַריין, אונזערע אידעלעך מיט אונזערע רבנים, די קאַזיאָ-נע מיין איד, — דאָס געה איד פּון איהם טאַקי, פּונ'ם ראַבינער, — דער פּאַר וואָס מע טיילט ניט קיין מעות-חזמים, ווי ס'געהערט צו זיין; דעם, וואָס מע דאַרף, דעם גיט מען ניט, און ווער עס האָט אַ צד אין באָד, און ווער ס'איז אַ שטיקעל שמעלקע, דער נעמט, נעמען

זאל זיי אַ חלירע! וואָס טויג אייך? איך האָב איהם געגעבען
מ כ ל ה ב א ב י ד י — וואָס ס'איז מיר געקומען אין מויל
אַריין, האָב איך איהם געזאָגט, דעם שענעם רב: „ממה נפשך,
זאָג איך, האָבען מיר אַיך אויסגעקלויבען, זאָג איך, פאַר ראַבינער
אין שטאָרט, דאַרפט איהר, זאָג איך, אין זינען האָבען אַרעמע לייט,
אלא ניט, זאָג איך, איז דאָך למה זה אנכי, זאָג איך, מאַכט רש"י:
שאַ מיני מיקיטא זא טשולאָוויק?!"...

דעם שוסטער'ס ווייב זיסעל איז געלאָפען אַרויף צו דער נגידית
שיווקע שאַסטעפּאל אָנוואַגען איהר אַ בשורה, אַז איהר טאַכטער
איז געקומען, ניט מחמת זיסעל די שוסטערין איז אַזא גוטע פריינד-
דין מיט דער נגידית'טע, נאָר פשוט ווייל ס'איז אַ מצוה ביי אידען
אָנוואַגען יענעם אַ גוטע בשורה: „גאָט ליעב אַיך מיט אַייער גאַסט,
אַייער טאַכטער איז געקומען!" — האָט זי אָבער פערשפּעטיגט
(דער קבצן האָט קיין גליק ניט!). די מצוה האָט אויסגעחאַפט חוה
די אַידינע, וואָס איז געלאָפען צוריק פון די טרעפּ אַראָפּ.

— שוין, שוין, אומזיסט אַייער טרחה! מע ווייסט שוין!...
און אַז די שוסטערין איז געגאַנגען צוריק, האָט זיך טאַמאַראַ
שוין געקושט מיט דער מוטער, און די מוטער האָט געוויינט אויף
דער טאַכטער'ס האַלז, זעהר שטאַרק געוויינט! זי האָט, אַפּנים,
געוואָלט אויסוויינען אויף דער טאַכטער'ס האַלז איהרע אַלע צרות,
וואָס זי האָט דאָ איבערגעטראָגען פון דער צייט, וואָס די טאַכטער
איז אַוועקגעפאַרען. צרות פון בענגען, צרות פון בזיונות פאַר ליי-
טען, צרות פון עלענדר, צרות פונ'ם מאַן, וואָס לאָזט אויס זיין ביר-
טער האַרץ אַלע מאָל צו איהר — און אַ קשיא וואָס אַ מאַמע קאָן
וויינען!...

שיווקע שאַסטעפּאל האָט זיך נאָך נישט אָנגעקוקט זאַט אין
איהר טאַכטער, איז שוין געקומען חאַסקע דאָס שטוב-מיידעל מיט
אַ נייעם:

— דער איד פונ'ם האַלץ איז דאָ, ער וויל זיך זעהען מיט טאַ-
מאַראַ'ן.

— אָט האָסט דו דיר די אַנדערע טעג יום־טובֿ! אין דער ערד אַרײַן! — זאָגט שױוקע.
 — רוף איהם אַרײַן! — זאָגט טאַמאַראַ און עס קומט אַרײַן לײַפּא באַשעוויטש מיט'ן בעזעם־באַרד אָפּנעמען פּון טאַמאַראַ'ן אַ גרום פּון זײַן טאָכטער מאַשאַ, און טאַמאַראַ נעמט איהם אויף זעהר פּרײַנדלײַך, פּיהרט איהם אַרײַן בעזונדער אין אַ חדר, און זעצט זיך אַוועק מיט איהם שמועסען וועגען זײַן טאָכטער מאַשאַ. און איציקעל שאָסטעפּאַל בלײַבט־איבער מיט זײַן פּרוי שױוקע אײַנ־צווייען, קוקען זיך איבער אָהן ווערטער, און יערער פּון זײַ לאָזט אַרויס אַ זיפּך פּונ'ם טיעפּען, טיעפּען האַרצען...

קאַפיטעל ב.

פ ס ח צ ו ם ס ד ר .

ווער איז אָט דער שענער קעניג מיט די גרויסע שוואַרצע אוי־גען, מיט דעם שענעם שוואַרצען געקרייזעלמען באַרד, אין די וויי־סע זיידענע קליידער, מיט'ן ווייסען זיידענעם היטעלע און מיט די ווייסע זיידענע שיכלעך, וואָס זיצט אויבען־אָן אָנגעלעהנט אויף דעם עסעבעט אַזוי רוהיג, און אַזוי מילד, און אַזוי גוט, און אַזוי פּרײַנדלײַך צו יעדען? זאָל דאָס זײַן איציקעל שאָסטעפּאַל, דער שטענדיג פּערטראָגענער, צעטראָגענער, פּערהאַוועטער, פּערטאַרע־ראַמטער איציקעל שאָסטעפּאַל? וואו איז אַהינגעקומען זײַן אונרר־היג פנים, זײַן אַיילעניש, זײַן לויפעניש, זײַנע געשעפטען מיט זײַנע דרעהענישען, פּערדרעהענישען און לאָרענישען מיט „קאַזנאַ“.

מיט מענשען און מיט דער גאַנצער וועלט?

ווער איז אָט די פּרעכטיגע קעניגין, וואָס זיצט איהם בײַ דער רעכטער האַנד מיט אַזאַ גדלות, אויסגעציערט מיט פּערעל און מיט בריליאַנטען, וואָס בלישטשען און פינקלען קעגען דעם פינקעל־דיגען וויין, וואָס אין די גלאַנצענדיגע פּלעשער, און געבען־צו איהר אַמאָר לעדיג שען פנים אַזוי פּיעל חן און גדלות, אַז ס'איז גאָר נישט צו

דערקענען אין איהר די שטענדיג פערזאָרנטע און פערצאָרענדיגטע שיווקע שאַסמפּאַל, וואָס ווערד פערשוואַרצט ביי איהר מאַן דעם דעספּאָט אין עושר און אין כבוד? ...

ווער איז אָט די גלענצענדע, מאַיעסמטעטיש שענע פרינצעסין, מיט די גרויסע שענע שוואַרצע אויגען און מיט די גלענצענדע שוואַרצע געקרייזעלטע האָר, וואָס פאַסען זיך אזוי צו דעם ווייסען קלייד, וואָס די מוטער האָט מיט טרערען גע'פּוועל'ט ביי איהר, זי זאָל דאָס אָנטהון האָטש איין מאָל צוליב איהר און צוליב דעם הייליגען יום־טוב, און זי האָט איהר צוליב געטהאָן, נישט געקאָנט צוועהען דער מאַמעס טרערען? ...

דאָס איז געשעהן באַלד נאָך ליכטבענשען. דער פּאָטער איז נאָך געווען אין שוהל, די מוטער איז געשטאַנען איין אויסגעציערטע אין זייד, אין פּערעל און אין ברייאַנטען, אַקעגען אַ האַלב טויז גרויסע שענע זילבערנע לייכטער, מיט איין אַלמען זיעבענרעהריגען קאַנדעליאַבר אין מיטען, מיט אויפגעהויבענע הענד צו די צוגעמאַכטע טע אויגען, געבענשט ליכט און שטילערהייד געוויינט, אזוי שטיל און פּערבאַרגען, אז נאָר ער אַליין, גאָט ברוך־הוא, זאָל הערען... און טאַמאַראַ איז זיך געזעסען ביי'ם טישעל אָן אַ זייט אין איהר געוועהנליך שוואַרץ וואַכעדיג קלייד איבער אַ ביכעל און האָט גע'לייענט, און אפשר איז זי געזעסען אזוי און האָט געטראַכט...

אַפּגעבענשט ליכט, איז די מוטער צוגעגאַנגען צו דער טאָכטער, אויסגעקנאַקט זיך אַלע פינגער און אוועקגעזעצט זיך נעבען איהר און גענומען רעדען איבער איהר, חלילה ניט געשטראַפּט, נאָר אזוי מיט גוטען אויסגערעדט זיך דאָס האַרץ פאַר איהר קינד, איהר איינציגער טרייסט אויף דער גאַנצער וועלט, איבערגעגעבען אין האַלבע ווערטער און מעהר אויפ'ן וואונק אַליץ, וואָס זי שטעהט אויס פון איהר מאַן... זי בעשולדיגט איהם חלילה ניט און בעד קלאָגט זיך ניט אויף איהם, הלוואי זאָל איהר קינד ניט האַבען קיין ערנער לעבען, ווי זי האָט ביי איהר מאַן, נאָר אַ מאַן איז דאָך נישט מעהר ווי אַ מאַן, וכפרט נאָך אַזאַ פּערטראַגענער בעשעפּטיגטער

מענש ווי ער, וואָס לעבט אַליין נישט אויף דער וועלט, אַחוץ שבת און אַ חוץ יום־טוב, און וואָס לאָזט אויס תמיד זיין ביטער האַרץ צו איהר, צו דער מוטער, פאַר אַלסדינג: פאַר דעם, וואָס דער סאַמאָואַר איז ניט אַזוי גיך פאַרטיג, און פאַר דעם, וואָס די טאַכ־לאָדעניש האָט זיך ניט אַיינגעגעבען, און פאַר דעם, וואָס די טאַכ־טער איז אין פעטערבורג, — פאַר אַלסדינג, פאַר אַלסדינג קומט־אָפּ זי, די מוטער, און אַלסדינג נעמט זי אָן פאַר ליעב, וואָרום מסתמא הויסט גאָט אַזוי, און אַקעגען גאָט קאָן מען ניט געהן...

אַזוי קלאָגט זיך שיווקע פאַר איהר טאַכטער און ווישט די אויגען, און די אויגען ווילען ניט אויפהערען צו וויינען. און טאַ־מאַר אַ וויל איהר ערקלערען, אַז ניט גאָט, זי אַליין איז שולדיג, וואָס זי לאָזט זיך טרעטען מיט די פיס... און די מוטער הערט נישט אויף אויסצוגיסען איהר פערביטערט האַרץ פאַר איהר טאַכ־טער, וועלכע זי וואָלט וועלען זעהען גליקליך, ווייסט זי ניט ווי אַזוי... זי וואָלט זיך וועלען מפּקיר זיין פאַר איהר, אַוועקגעבען אָט די גאַנצע ציערונג איהרע, אָט די פערעל מיט די דימענטען, מיט די בריליאַנטען, מיט'ן גאַנצען לעבען איהרס, אויב עס זאָל זיין נאָר אין דעם די מניעה... צוליב איהר קינד וואָלט זי, שיווקע שאַסטע־פאַל, איציקעל שאַסטעפאַל'ס ווייב, זיך געשמעלט דיענען...

אַזוי זאָגט די מוטער, און טאַמאַראַ'ס האַרץ איז געריהרט און די נשמה איז צעווייקט, און זי וויל בערוהיגען איהר מוטער און זי קאָן דאָס ניט טהון. זי ווייסט ניט, ווי אַזוי. זי איז אַזוי ווייט, אַזוי אָפּגעריסען פון איהר מוטער!... און די מוטער הערט ניט אויף צו בעקלאָגען זיך אויף איהר פינסטער מזל, וואָס זי האָט נישט פערדיענט ביי גאָט, אַז איהר איינציג קינד, איהר אויג אין קאָפּ, זאָל ניט קאָנען ברענגען פאַר איהר מאַמע אַ קליינעם קרבן, איהר צוליב טהון אויף אָט אַזוי פיעל, פערשאַפען איהר מוטער האַטש אַ קאַפּעל פּערגעניגען, האַטש אויף אַ פאַר שעה נישט מעהר... זי פּוועל'ט ביי איהר טאַכטער, זי זאָל זיך אַנטהון אין אַ ווייס קלייד, „צוליב איהר און צוליב'ן הייליגען יום־טוב“ — און ס'איז נישטאָ

אין דער גאנצער וועלט קיין גליקליכערע מוטער, ווי שיווקע שאָם־טעפּאַל, די פרעכטיגע קעניגין אין דער דאָזיגער נאַכט! ... און אז דער פּאָטער קומט פון שוהל מיט'ן ברייטען „גוט יוס־טוב'ל" און דערזעהט טאַמאַראַ'ן אָנגעטהאַן יוס־טוב'דיג, ווערד זיין קיזער־ל־כע מאַיעסטעט נאָך מעהר מאַיעסטעטיש און זיין פּאָטער־ליך האַרץ נאָך מעהר גליקליך, און ער איז איהר מוחל אַלע יסורים מיט אַלע בזיונות מיט אַלע ניט־דערשלאָפּענע נעכט מיט אַלע צרות, וואָס ער איז איבער איהר אויסגעשטאַנען ביז היינטיגער נאַכט! ...

— ווער וועט ביי מיר פרעגען די פיער קשיות? — זאָגט אי־ציקעל שאָסטעפּאַל אין אַ שפּאַס צו דער טאַכטער, און בעקומט פון איהר אַזאַ מין ענטפּער:

— די פיער קשיות, וואָס איך וועל ביי דיר פרעגען, וועסט דו מיר נישט קאָנען פאַרענטפּערען! ...

— גוט, מיר וועלען זעהען! — זאָגט דער גליקליכער פּאָטער און גרייט זיך צו צום סדר, לעגט־אָוועק פאַר אים־ליכען אַ הגדה, אפילו פאַר חוה די אירינע און פאַר האַסקע דעם שטוב־מירדעל, וואָס זיצען, נאָך דעם אַלטען אירישען מנהג, ביי'ם סדר גלייך מיט אַלעמען, ווייל פסח צום סדר זענען אַלע גלייך, נישטאָ קיין בעל־הבית, נישטאָ קיין דיענסט, נישטאָ קיין האַר, נישטאָ קיין קנעכט — פריי איז מען, פריי, ווי בשעת מען איז אַרויסגעגאַנגען פון מצרים! ... און איציקעל שאָסטעפּאַל זעצט זיך אָוועק אַפּריכטען דעם סדר מיט דעם גאַנצען פּראַכט און גלאַנץ, ווי זיין טאַטע האָט געטהאָן, און ער מאַכט דעם שענעם ברייטען יוס־טוב'דיגען קידוש, ווי זיין טאַטע האָט געמאַכט, און ער זינגט די הגדה מיט דעם זעל־בען ניגון, ווי זיין טאַטע האָט געזונגען, און אז ער זאָגט שוין אָפּ אַלץ, וואָס ווערד געזאָגט פאַר'ן עסען, און אז ער וואַשט זיך צו דער סעודה און מאַכט די ברכה „על אכילת מצה“, און עס האַלט שוין ביי די פיש, ביי די זיסע פעפּערדיגע געפּאַפּריצירטע צוקערדיגע שמעקעדיגע פיש מיט דער אונטערגעוויקטער מצה, רופט זיך אָן איציקעל שאָסטעפּאַל צו טאַמאַראַ'ן מיט אַ שפּאַס:

— נו, אַצינד קאַנסט דו מיך פרעגען די פיער קשיות.
 — משוגע מיינע שונאים! — זאָגט שווקע צום מאן. — דאָס
 קינד וויל עסען, הייסט ער איהר גאָר פרעגען די פיער קשיות.
 — נישקשה, מאַמע, עס מאַכט ניט אויס, איך קאָן עסען און
 צו גלייכער צייט פרעגען דעם טאַטען די פיער קשיות.
 אזוי זאָגט טאַמאַראַ צו דער מוטער מיט אַ שמייכל און ווענדט
 זיך צום פאָטער, אזוי צו זאָגען:
 — טאַטע, איך וועל דיך פרעגען פיער קשיות — אזוי, דאַכט
 זיך, דאַרף מען פרעגען די פיער קשיות?
 — אזוי, אזוי, טאַכטער, — ענטפערט איהר דער גליקליכער
 פאָטער. און די מוטער קוועלט, ווערט ברייטער ווי לענגער. און
 טאַמאַראַ זאָגט:

— אַט ריכטען מיר אָפּ דעם סדר — אויף וויפיעל איך פער-
 שטעה פון מיין רוסישער הגדה, וואָס דו האָסט מיר צוגעגרייט,
 פיערען מיר אַ יום־טוב פון בעפרייאונג, און מיר האָפען וויעדער
 אַ מאָל בעפרייעט צו ווערען פון דעם גלות, אין וועלכען מיר גע-
 פינען זיך איצט, און מיר ווינשען זיך, איבער אַ יאָהר זאָלען מיר
 אַלע זיין זעלבסטשטענדיג ביי זיך אין אונזער לאַנד, אין אונזער
 ירושלים. אזוי, דאַכט זיך? נו, וועל איך דיך פרעגען: ערש-
 טענס, זאָג מיר, וואָס האָבען מיר געטהאָן ביז אַהער צוליב
 דער דאָזיגער בעפרייאונג? איך מיין, איך און דו, און דינע על-
 טערען, און אונזערע אור-אור-עלטערען פון יענער צייט אָן ביז
 היינטיגען טאָג? צווייטענס, וואָלט איך וועלען וויסען,
 צי אַלע אידען פון דער גאַנצער וועלט ווילען, אַז ס'זאָל קומען משיח
 און זאָל אונז פיהרען אַהין, אינ'ם געבענשטען לאַנד? אָדער עס
 געפינען זיך אזעלכע, און אפשר נאָך אַ סך אזעלכע, וואָס האָבען
 נישט חשק, קיין קאַפּ חשק ניט, אַז ס'זאָל קומען משיח און זאָל
 זיי צונעמען פון אַ ציוויליזירט לאַנד, פון שענע הייזער, פון רייכע
 גיטער, און אוועקפאָהרען אין אַזאַ מדינה, וואָס שטעהט נאָך נר-

דעריגער פון אונזער מדינה, און אונטער זאצ רעזשים, אזא רעגיער
 רונג, וואָס איז נאָך ווילדער פון אונזער רעגיערונג? ... שלאָג מיך
 ניט איבער, טאַמע, איך האָב דיך ערשט געפרעגט צוויי קשיות,
 און פרעגען דאַרף איך דיך פיער? אַלואָ, איז געבליבען נאָך צוויי
 קשיות. ד ר י ט ע נ ס, וויל איך וויסען, זאָלסט מיר זאָגען, אָבער
 אויפריכטיג, צי איז די געשיכטע מיט משה'ן און מיט ירושלים נישט
 מעהר ווי איין אַלטע תפילה פון איין אַלטען סדור, וואָס מע האָט
 אַמאָ, פאַרצייטען, אָנגעשריבען פאַר אונזערע אור-אור-עלטערען?
 און, פ י ע ר ט ע נ ס, אויב ס'איז יאָ אזוי, היינט צו וואָס נוצט
 אונז די גאַנצע קאָמעדיע? האָב קיין פאַראיבעל ניט, טאָמער האָב
 איך דיר מיט מיינע נאַרישע קשיות געשמעהרט דיין יום-טוב, און,
 אויב דו קאָנסט, געב מיר אויף זיי אַ תירוץ.

* * *

זאָגען, אז דער פאָמער האָט נישט געהאַט וואָס צו ענטפערען
 דער טאָכטער אויף איהרע פיער קשיות, וואָלט געווען ניט ריכטיג.
 איציקעל שאָסטעפּאַל האָט דוקא יאָ געענטפערט, און דוקא אַ סך
 געענטפערט, און שטאַרק געהיצט זיך, און שטאַרק געמאַכט מיט
 די הענד, ווי זיין שטייגער איז, און געגעבען אגב דער טאָכטער אַ
 פסק, פאַר וואָס זי רופט אָן דעם הייליגען סדר פונ'ם הייליגען יום-
 טוב מיט'ן נאָמען „קאָמעדיע“... ער האָט געפיערט, געשפרונגען
 פון איין וואָרט איבער'ן אַנדערען, אָנגעהויבען איינס, נישט גע-
 ענדיגט און אַריבער צום אַנדערען, — מיט איינעם וואָרט, איציקעל
 שאָסטעפּאַל האָט זיך פערענטפערט, ווי ווייט ער האָט געקאָנט,
 אָהן אַ סיסטעם, ווי אַ מענש, וואָס איז ניט געוואָהנט צו דיס-
 קוסיעס, צו שלאָגען זיך; אזא מענש טהוט דאָס בעסטע, וואָס ער
 קאָן: ער שפּרינגט, ער דרעהט זיך, דערלאָנגט אַ זעץ פון הינטען,
 צעלאָזט זיך און פאַלט פון זיך אַליין, האַפט זיך אויף און שפּרינגט
 ווייטער — אזא מענש קאָן נישט געווינען דעם „קריעג“, אזא מענש,
 ווי ער זאָל ניט זיין געוונד און קרעפטיג, מוז געשלאָגען ווערען...

טאמארא האָט געלאָזט דעם פּאָטער רעדען, געקוקט אויף איהם מיט איהרע גרויסע שענע קלוגע אויגען, ווי ער פּלאַנטעט זיך, און אַ גרינג שמייכלעלע איז געשטאַנען אויף איהר שטן פּערזאָרגט פנים, וואָס די מוטער האָט זיך נישט געקאַנט זאַט אָנקוקען אָן דעם, געוואָרען ברייטער ווי לענגער, און שיווקע האָט געטראַכט מיט אַ געפיהל פון נקמה:

„אַט אזוי אַ! ... זאָל ער וויסען! ... זאָל ער זיך פּערענטפּערען פאַר זיין אייגען קינד! ... ער מיינט, ס'איז איהם איד! ... אַ, זאָל זי מיר נאָר זיין געזונד און זאָל זי שוין נאָר זיין אין דעהיים, וועט זי זיך שוין רעכענען מיט איהם פאַר מיר אויך!“ ... איציקעל שאַסטעפּאַל האָט געהאַפּט אַ קוק אויף שיווקע'ס פנים, האָט פּערשטאַנען, אַז זי האָט אין איהם אַ נקמה, האָט ער פּלוצים איבערגעריסען און אַ זאָג געטהאָן:

— טאַ! מילאַ, מע קאָן אזוי אוועקזיצען און אוועקפּלאַפּלען ביז טאָג... מע דאַרף זיך נעמען צו דער הגדה, אָפּריכטען דעם אַנ-דערען האַלבען סדר! ...

* * *

סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש האָט פיינט געהאַט רוהען, זיצען לע-דיג, ער איז נאָר אַראָפּ פון דער פּוהר, האָט ער געלאָזט וויסען זיינע חברים, אַז ער איז דאָ, — האָבען אָנגעהויבען זיך שיטען צו איהם אַלמע חברים, פריינד און בעקאַנטע, ציוניסטען, מאָדערנע משכילים, „אינטעליגענטען“, לעהרערס און גלאַט יונגע-לייט, מייס-טענטייל קבצנים.

זעלבסטפּערשטענדליך, אַז דער אפטייקער האָט דערפון גע-האַט ווינציג-וואָס נחת, האָט אָבער מורא געהאַט צו פּראָטעסטיר-ען, עס זאָל נישט אַרויס קיין קאַנפּליט צווישען איהם און צוויי-שען זיין זוהן. אַ קליינער קאַנפּליקט איז שוין אַרויסגעקומען צוויי-שען זיי, בעת סאַשאַ האָט זיך איבערגעטהאָן צום יום-טוב. דער פּאָטער האָט זיך געוואָלט אויספיינען פאַר זיין זוהן, אַז ער איז ניט קיין פּראָווינציאַל, און אַז ער לייענט אַלע פּעטערבורגער בלע-

טער, און אז ער נעמט אַנטייל אין דער בעפרייאונגס-בעוועגונג, דאָס הייסט, ער אַליין טהוט נאָר ניט, וואו האָט ער צייט? נאָר ער סימפאטיזירט...

— סימפאטיזירסט דו אויך מיט דער בעפרייאונג פון אונזער פאָלק? — האָט איהם סאַשאַ געפרעגט, פערקעמנדיג אַרויף זיינע געלע האָר.

— פון וואָסער פאָלק? — פּרעגט איהם דער פאָטער, און דער זוהן ענטפערט איהם:

— פון אונזער אייגען אידישען פאָלק.
— זענען מיר דען אויך אַ פאָלק? — פּרעגט דער פאָטער נאָ איוו, און דער זוהן שטעלט אַוועק אויף איהם פּערוואונדערטע אויגען:

— וואָס דען זענען מיר?
— איך ווייס וואָס מיר זענען? מיר זענען אידען...
און ביידע, דער פאָטער מיט'ן זוהן, צעלאַכען זיך.
— וועסט ניט האַכען קיין פאַראיבעל, טאַטע, וואָס איך וועל דיר זאָגען? — מאַכט סאַשאַ צום פאָטער.
— זאָג, זאָג, דו קענסט דאָך מיך, איך בין ניט פון די, וואָס בעלדעריגען זיך! קאַנסט זאָגען וואָס דו ווילסט. וועסט אַרדאי זאָגען, אז... וואָס וועסט דו זאָגען?

— איך וועל זאָגען, אז ביי קיין אומה ולשון, ביי קיין פאָלק וועט זיך ניט געפינען אַזעלכע, וואָס זאָלען אַפלייקענען זיך אַליין, זאָגען אויף זייער אייגען פאָלק, אז ס'איז קיין פאָלק נישט.
— נו, יאָ! — שרייט-אויס דער אַפטייקער טריומפירענד און מיט אַ קוויטש. — ווייסט דו, פאַר וואָס? ווייל אַט אַזא פאָלק זענען מיר!

— אַט אזוי דענקען נאָר שקלאַפען! — זאָגט סאַשאַ מיט פּער-דראָס. — שקלאַפען, קנעכט, וועלכע האַכען אונטער דער אייזער-נער רוט פון זייערע פּערפאַלגער פּערלאָרען אינגאַנצען זייער זעלבסטבעוואוסטזיין, אינגאַנצען זייער עהרע צו זיך אַליין.

און עס ציהט זיך ביי זיי א דעכאטע אויף א גאנצע שעה, פון וועלכער דער פאָטער זעהט אַרויס, אַז ער איז צו שוואַך, ער זאָל קאָנען בייקומען זיין זוהן, און עס מאַהלט זיך איהם אויס, אַז זיין זוהן זעהט זיין שוואַכקייט, און ער פיהלט זיך, ווי עס דאַרף זיך פיהלען אַ גרויסער מענש, וואָס ליגט פון אונטען צוגעקוועטשט מיט'ן פוס פון אַ פיעל קלענערען פון איהם...

פסח אויף דער נאַכט, צום ערשטען סדר, אַז דער אַפטייקער איז געקומען פון דער אַפטייק אַהיים, האָט ער געטראָפּען ביי זיין זוהן אַ יונגענמאַנטישק מיט אויסגעריבענע עלענכויגענס. נאָך די גע- קרייזעלטע שוואַרצע הערלעך מיט'ן אויסגעבויגענעם רוקען האָט ער דערקענט סאַשא'ס חבר פון גימנאַזיע.

— מיין חבר שמעון קעסלער.

אַזוי האָט איהם סאַשאַ פאַרגעשטעלט פאַר זיין פאָטער, און דער אַפטייקער האָט דערלאָנגט קעסלער'ען אַ פאַר פינגער פון זיין קאַלטער אַפטייקערשער האַנד און אַ זאָג געטהאָן:

— עס פרייהט מיך זעהר...

סאַשאַ האָט נאָכ'ן פאָטער'ס זויערע מינע אַרויסגעזעהען, אַז דער קעסלער איז עפּים נישט אַזאַ אַנגעלעגטער גאַסט, האָט ער זיך צוגעאַיילט איהם פאַרצושטעלען נאָך אַ מאָל:

— קעסלער, דאַרפסט דו וויסען, איז אַ אינזשינער (קעסלער

האָט געוואונען ביי'ם אַפטייקער אין די אויגען גוטע פּופציג פּראָ- צענט!), און אַ בעריהמטער מאַטעמאַטיקער (קעסלער'ס אַקציעס האָבען זיך אויפגעהויבען מיט נאָך פּערציג פּראָצענט!), און נאָך מעהר — אַ בעריהמטער ציוניסט! (דאָ האָבען קעסלער'ס אַקציעס גענעבען צוריק אַ פאַל-אַראַפּ ביי'ם אַפטייקער אין די אויגען אויף אַלע נייענציג פּראָצענט מיט אַ מאָל). איך רעכען, פאַפּא, אַז דו וועסט ניט האָבען גאַרניט קעגען דעם, וואָס מיין חבר שמעון וועט בלייבען ביי מיר איבער פסח.

נאַטירליך, האָט דער אַפטייקער געזאָגט, אַז עס וועט איהם זעהר פרייהען, וואָס זיין זוהנים חבר וועט ביי זיי האַלטען פסח.

און אזוי איז אונזער נייער בעקאנטער שמעון קעסלער געבליבען
א תושב, א היימישער מענש ביי'ם אפטייקער אין שטוב.

סאשא האָט גע'פּוּעל'ט ביי זיין פּאָטער, געוועהנליך, נאָך אַ
לאַנגער דעבאַטע אין בריעה היין און צוריק, ער זאָל היינטיגען פּסח
מאַכען ביי זיך אַ אידישען פּסח, מיט מצות, מיט כשר געפּעס, מיט
אַ סדר און מיט אַלע זיעבעצעהן זאַכען. ביז אַהער פּלעגט ער
יוצא זיין נאָר מיט מצות אַליין, דאָס הייסט, ער האָט צוליעב גע-
טהאָן דעם בעקער, וואָס איז זיינער אַ קונה אין דער אַפּטייק און
וואָס דעקוטשעט זעהר, אַז עס קומט ערב פּסח, מע זאָל בעשטעלען
מצות ביי איהם, ניט ביי קיין אַנדערען. דערפאַר אָבער אויף
זייער „פּאַסחאַ“ איז שוין געווען ביי איהם צום טיש אַ הויכער אַ
שענער פּאַסחאַ-קוילעטש, אויך נאָר פּון יוצא וועגען, צוליעב דער
דייטשקע דער כריסטין, וואָס דרעהט זיך אַרום אין שטוב. אַט דאָס
ווערד אָנגערופּען אַ מענש, וואָס וויל זיך ניט קריעגען מיט דער
וועלט!

מע האָט זיך אַוועקגעזעצט די ערשטע נאַכט צום סדר זאַלבע-
דריט: דער אַפּטייקער, זיין זוהן סאַשא און זיין חבר שמעון קעס-
לער. דער פּאָטער האָט אויסגעזעהען ביי זיך אין שטוב ווי אַ פרעמד-
דער, ווי אַ גאַסט; ער האָט זיך אָנגעהאַנגן אין אַ שוואַרצען ראָק,
פּערשפּילעט פּון אויבען ביז אַראָפּ, צוגעמאַכט אַלע לאָדען פּון די
פּענסטער, מע זאָל חלילה ניט דערזעהען פּון דרויסען, אַז ביי
סאַפּראַנאָוויטש דעם אַפּטייקער ריכט מען אָפּ דעם סדר, האָט גע-
הויבען אַלע מינוט דעם צילינדערהוט און געווישט זיך דעם שווייס,
געזאָגט, אַז ער איז ניט געוואָהנט צו זיצען אין שטוב מיט אַ צו-
געדעקטען קאַפּ, און האָט זיך בערוהיגט ערשט דעמאָלט, אַז ער
האָט אַרויסגעגלייט זיין „דייטשקע“ די כריסטין, וואָס איז געווען
די בעל-הבית'טע ביי איהם אויף דער שטוב. ער האָט זיך גאָר
ניט געקאָנט פּאַרשטעלען, אַז זיין „דייטשקע“ זאָל זעהען איהם,
דעם אינטעליגענט סאַפּראַנאָוויטש, איבער אַ אידישען סדר...

קאפיטעל ג.

דעם שוסטער'ס אורח.

אויב דער לייעבער גוטער יום־טוב פסח איז פאר די נגידים
א תענוג, איז ער פאר אַרעמע לייט א גן־עדן.

איין אַרעמער בעל־מלאכה, א מלמד, א קרעמער, א הענדלער,
א טענדלער איז איינגעשפּאַנט א גאַנץ קיילעכיג יאָהר אין דעם
יאָך, ווייסט ניט פון קיין שום פּערגעניגען אין דער וועלט, אַחוץ
דעם איינציגען טאָג שבת, וואָס ער קאָן זיך פּערגיגען אַפּשלאָפּען
דעם גאַנצען טאָג, ווייסט נישט, ווי אזוי גאָט צו דאַנקען, אז עס
קומט דער גוטער לייעבער פסח, וואָס מע וועט קאָמען רוהען גאַנצע
אַכט טאָג דורכאיינאַנד, נישט טראָגען אויפ'ן קאַפּ קיין שום דאגות
פּרנסה, וואָרום וואָס — וואָס, מיט מצה איז מען בעוואָהרענט אויף
א גאַנצע וואָך. און ווער שמועסט, אז צו דער מצה העלפט נאָך
גאָט א זעקעל קאַרטאָפּלים מיט א דייזשקעלע פסח'יגען באַרשט, —
דעמאָלט מעג שוין רויטשילד זיצען אין פּאַרזי, קיינער וועט זיך
מיט איהם ניט בייטען, און נחמיה דער שוסטער אודאי ניט.

נחמיה דער שוסטער האָט דעם טאָג וואָס פאַר ערב פסח אָפּ־
געטראָגען די אַרבייט צו שיווקע שאַסטעפּאַל, און זיינע צוויי בנים
האָבען אָפּגעטראָגען אַרבייט צו די איבעריגע נגידים, און אַלע
דריי האָבען געבראַכט צו טראָגען אַהיים געלד א פּולען היטעל.
עס איז געווען איבער גענוג סאַי אויף אַרבע כּוסות, סאַי אויף
אויסצולייזען די יום־טוב'דיגע מלבושים פּונ'ם לאַמבאַרד, און ס'איז
נאָך געבליבען א פּאַר גראַשענס אין קעשעני אויך — אַנג, זאָל איצט
טער פּרובען רויטשילד זאָגען, אז ער וויל זיך בייטען מיט נחמיה
דעם שוסטער!

— קינדער! צו דער אַרבייט! — האָט א זאָג געטהאָן נחמיה צו
זיינע צוויי בנים אזו האָט אוועקגעלעגט דאָס גאַנצע שוסטער־גע־
צייג אויף א זייט.

נחמיה'ס צווי זיהן, היים און בעני, ארבייטען מעהר אויפ'ן פאָטער, ווי אויף זיך. „דער אַלטער“ — אזוי הייסט ער ביי זיי. אויף זיך געבען זיי אויס ווינציג; וואָס דארפֿען אַזעלכע בחורים? גאַרנישט מיט גאַרנישט. איין אַנצוג, אַ פּאַר שטיוועל, אַ פּאַפּיער רענעם קאָלנער מיט אַ מאַנישקע — און פּאַרטגי. סײַדען אַ פּער זאַמלונג, אַ ביכעל, אַ חבר — דאָס איז דאָך זעלבסטפּערשטענדליך... ביכלעך (פּערבאַטענע) האָבען זיי ביידע ליעב. חברה-לייט צווישען „חברה“ זענען זיי ביידע, נאָר דער עלטערער איז צו דער „אידעע“ איבערגעגעבען מעהר אַלס דער יונגערער. דער יונגערער, בעני, איז נאָר מיט ווערטער. דער עלטערער אָבער, היים, איז צווישען די אַרבייטער איינער פּון די בעסטע. אַמאָל מאַכט זיך, אַז היים ווערד פּערפּאַלען אויף אַ טאָג, אָדער אויף צוויי; קיינער ווייסט ניט, וואו ער איז געווען, און מיט וועמען ער האָט זיך געזעהען, און וואָס ער האָט געטהאָן... די ערשטע צייט פּלעגט די מוטער עסען דעם פּאָטער, פּרעגען איהם: „שליס-מול! וואָס פּאַר אַ טאַטע ביזט דו?“... דער פּאָטער האָט אַ פּאַר מאָל געפרובט זיך בעקלאָגען פּאַר זיין גוטען פּריינד יודעל קטנתי: „וואָס טהוט מען, ברודער?“ דערויף האָט יודעל קטנתי געענטפּערט מיט אַ לשון קודש-וואָרט, ווי געוועהנליך: „יעלּה וי צמח — זאָל ער געהן, זאָל ער לויפּען, נחמיה, דו וועסט גאַרנישט טהון דערצו, סײַז היינט אַזאַ וועלט געוואָרען, וואָס די אייער זענען קליינער פּון די היינער... סײַז ביי מיר די אייגענע מכה מיט מיין בנימ'טשיקען; איך בעט זיך ביי איהם, ווי מע בעט זיך ביי אַ גזלן: „בנימין, זאָג איך איהם, לאָז צורוח, אַ רחמנות, זאָג איך, אויף דיר!“... הערט ער מיר, ווי המן דעם גראַנער... ברודער נחמיה, ווייסט דו, וואָס איך וועל דיר זאָגען? — פּתח שׂין שאַ“...

און יודעל קטנתי לענט-צו צוויי פינגער צום מויל, אַז נחמיה זאָל שווייגען, און נחמיה פּאַלנט איהם און שווייגט. ער בעט נאָר גאָט פּאַר צוויי זאַכען: אַז היים זאָל ניט אַריינפּאַלען, און אַז ער זאָל האָטש ניט קאָלי מאַכען דעם יונגערען ברודער — בעני.

בעני, ווייל ער איז דער קלענסטער, איז ער ביי'ם פאָטער טייער, און ביי דער מוטער איז ער דאָס אויג אין קאָפּ, ציטעריג, ווי אַ בן־יחיד'על. היים מאַכט פון איהם חוּזק, האַטש ער האָט איהם ליעב. ער רופט איהם מיט אַ מיידעלשען נאָמען „בונצי“.

בעני, געוועהנליך, וויל דאָס נישט ליידען, איז ברוגז פאר'ן מיידעל־שען נאָמען „בונצי“ און איז גרייט זיך לאָוען אָפּשניידען ביידע הענד פאר זיין ברודער חיים.

אָט אזא מין געזינדעל איז דאָס.

— קינדער, צו דער אַרבייט!

אזוי האָט אויסגעקאָמאָנדעוועט נחמיה דער שוסטער, און דאָס האָט בעראַרפט בעדייטען, מע זאָל זיך גרייטען צום סדר. און אַלע האָבען זיך גענומען גרייטען צום סדר: נחמיה, זיסעל, חיים, בעני און דער אורח, אַ געזונדער יונג אַ שוואַרצער, אַ בעוואַכסענער ווי אַ בער, מיט אַ באַסאָווער שטימע, וואָס חודיעט ווי אַ גלאַק. דעם „אורח“ האָט געבראַכט צו פיהרען חיים פון גאָס, דאָס הייסט, ניט פון גאָס, נאָר פון אַ „חבר“, וואָס האָט איהם אַ זאָג געטהאָן אויפ'ן אויהער:

— ער איז איין „אַנטלאָפענער“... נעם איהם, זאָל ער זיין ביי אַיך אַ בעל־מלאכה...

חיים האָט בעטראַכט דעם פאַרשוין, און ער איז איהם געפער־לען. ווי אזוי ער הייסט — האָט ער איהם נישט געפרעגט; ער האָט איהם נאָר אַ פרעג געטשאָן:

— ווי אזוי זאָל מען אַיך רופען?

— רופט מיך מישאַ ניידיטש, — האָט דער אַנטלאָפענער אויס־געהודיעט אויף זיין באַס־שטימע.

נחמיה דער שוסטער האָט דאָס נישט געקאָנט אַריבערטראָג־נען: וואָס הייסט, ער הייסט זיך רופען מישאַ ניידיטש? ... האָט ער איהם גענומען צום עקזאַמען: „פון וואַנען איז אַ איד? וואָס איז אַיער טהועכץ? צי זענט איהר אַ באַווייבטער?“ און אזוי

ווייטער, ווי געוועהנליך. האָט איהם אָבער דער זוהן, חיים, איי-
בערגעהאַקט אין מיטען:

— דאָס איז ניט דיין באַבע'ס דאגה, אַלטער! דו פרעג איהם
בעסער, צי וויל ער עסען, אָדער אפשר וועלען מיר געהן פריהער
אין באַד אַריין?

און ס'איז געבליבען, מע זאָל געהן פריהער אין באַד אַריין.
און אַלע פיער, דער פאָטער מיט ביידע בנים מיט'ן אורח, האָבען
זיך געלאָזט אין באַד אַריין.

דערנאָך איז מען געקומען און מע האָט זיך אַוועקגעזעצט צום
סדר זאָגען די הגדה. געזאָגט האָט נאָר דער אַלטער, און די איי-
בעריגע האָבען געהערט, אַריינגעקוקט איטליכער אין זיין הגדה.

* * *

— טאָמער וואָלט געווען גענוג זאָגען סליחות? — האָט אַ
זאָג געטהאָן חיים דעם שוכטער'ס עלטערער זוהן און האָט צוגע-
מאַכט די הגדה. אויף איהם קוקענדיג, האָבען צוגעמאַכט די הגדות
אויך דער יונגערער ברודער בעני און דער אורח, און אויף זיי קור-
קענדיג — שוין דער פאָטער אויך, נחמיה דער שוכטער אַליין, וואָ-
רום דער עולם האָט זיך געפיהלט שטאַרק אויסגעהונגערט נאָך דעם
לאַנגען תענית און נאָכ'ן הייסען באַד, און אַגב האָט זיך פונ'ם
פריפעטשיק געלאָזט הערען אַ געשמאַקער ריח: דאָס האָבען גע-
ריסען די נאָז די הייסע שמעקעדיגע געפילטע פיש מיט אַ סך פער-
פער, און די פרישע קניידלעך מיט שמאַלץ, און נאָך אַזעלכע גוטע
זאַכען, וואָס נאָר פסח האָבען זיי דעם אמת'ען טעם גע'דען. און
עס האָט לאַנג נישט גענומען, און עס האָט זיך געלאָזט הערען אַ
טרישטשען פון טרוקענע מצה אונטער געזונדע שטאַרקע צייהן, און
אַז מע האָט איבערגעהאַפט דעם ערשטען הונגער, און אַז מע האָט
פערזוכט אַ פאַר פון די ארבע כוכות, האָט זיך דער שווייגענדיגער
אירח אָנגערופען, אַז ער האָט שוין לאַנג ניט פערזוכט דעם טעם
פון פסח'יגער משקה מיט פסח'יגע פיש מיט פסח'יגע קניידלעך,

ווייל דעם גרעסטען טייל פון זיין לעבען האָט ער פּערבראַכט אין די טורמעס און אָסטראָגען.

— וויפּיעל טורמעס זענט איהר דאָס אויסגעוועזען? — פּרעגט איהם נחמיה דער שוסטער, וועלכער איז נאָך ניט אזוי שטאַרק מלאַ פון די ארבע כוסות, נאָר פּרייליכער פיהלט ער זיך.

— איך האָב שוין פאַרגעסען דעם חשבון, — ענטפּערט דער אורח מיט זיין גראַבער שטימע, און נחמיה דער שוסטער האַפט איהם אונטער:

— פּונקט אזוי ווי גדליה־לייב דער גנב, עליו השלום, ער איז שוין אויף דער אמת'ער וועלט. גדליה־לייב פלעגט זאָגען אויף זיך אַליין: „אז מע זעצט מיך אַיין אין אָסטראָג, וויין איך ניט — איך ווייס, אז איך וועל אַרויס, און אז מע לאָזט מיך אַרויס, טאַנץ איך אויך ניט — איך ווייס, אז מע וועט מיך אַינזעצען נאָך אַ מאָל“... — שלים־מזל! — רופט זיך אָפּ די שוסטערין זיסעל צום מאַן מיט אַ טאָן פון אַ קאָמפּלימעט. — דו וואָלסט בעסער זעהען, אז דער אורח זאָל עפּים נעמען אין מויל אַרײַן.

דער אורח האָט שוין אָבער גענוג „גענומען אין מויל אַרײַן“, איבערגעקעהרט די פינפטע פון די ארבע כוסות אויך, און ער האָט זיך געפיהלט אזוי גוט און וואַרעם, אז עס האָט זיך איהם אויפגע־בונדען די צונג און ער האָט אויסגעהודיעט אויף זיין באַסאָווער שטימע:

— אויב איהר ווילט, וועל איך אַיך דערזעהלען די געשיכטע פון מיין לעצטען אַנטלויפּען פון אָסטראָג.

— איז די משמעות, אז לויפּען פון אָסטראָג איז ביי אַיך נאָר קיין נאָווינע ניט? קומט דאָך אויס וויעדער אַמאָל, ווי גדליה־לייב דער גנב, עליו השלום, האָט געזאָגט...

אזוי בעמערקט נחמיה דער שוסטער, און זיין ווייב זיסעל האַקט איהם איבער:

— שלים־מזל! טאָמער וואָלסט דו אַיינגענומען אַ ביסעל שטור מעניש?...

— איך שווייג, ווי א פיש! — מאכט צו איהר דער שוסטער.
און אלע גרייטען זיך צו האַרבען די געשיכטע פונ'ם אורח, ווי אזוי
ער איז דעם לעצטען מאָל אַנטלאָפּען פון דער טורמע.

* * *

— אַנטלויפּען פון אַ טורמע איז ביי מיר, מיינע ליעבע פריינד,
נאַפּליעוואַט I

אזוי האָט אָנגעהויבען צו דערצעהלען זיין געשיכטע דער אורח.
דער בעוואַכסענער האַריגער נפש מיטש ניידיטש, אויף זיין גראָ-
בער באַסאָווער שטימע, וואָס הודיעט ווי אַ גלאַקס.

— איך בין שוין געלאָפּען, מיינע ליעבע פריינד, ניט פון איין
טורמע, איך בין שוין געלאָפּען פון סיביר אויך. נישט איין מאָל,
נאָר צוויי מאָל. שוין געלעגען אין אַ וואַגען מיט פלייש, אויבען
דאָס פלייש, אונטען איך. גענאָנגען מיט באַנאָמאַליציום טויווענד
ווערסט צופוס. פּגראַען דריי טאָג דורכאָנאָר פון הונגערי, פון
קעלט, אָהן שטיוועל — נאַפּליעוואַט. צום געזונד וועט דאָס מיר
ניט שאַדטען. פאַרשטעלען זיך, אַז מע דאַרף, קאָן איך אויך. ביטער
איז נאָר מיט דער שטימע. אַביסעל אַ צו גראָב קול ביי מיר. דאָס
איז אָבער אַלץ גערעדט פון פּראָווינציאַלנע טורמעס. קיי און
שפיי. ניט אזוי איז אין דער רעזירענץ. דאָרט אַז מע האַפט זיך
אַריין — איז האַלט זיך I איהר מענט זיך שוין געזעגענען. אַז איך
בין אַרײַן, האָב איך געפלאַנעוועט, זיך צענויפגערעדט מיט אַ פּאַר
הברה-לייט — אַ נעכטיגער טאָג. מע לאָזט ניט זעהען זיך. רעדען —
אונטעגליך, סידען מיט סימנים דורך דער וואַנט. מע האָט מיר
געגעבען צו וויסען, אַז צוזאַמען מיט מיר, אַ וואַנט נעבען אַ וואַנט,
זיצט מיינע אַ באַקאַנטע. מאַשאַ הייסט זי, אַ טהערין, אַ פיהרע-
רין און זעהר-זעהר אַ וויכטיגע פּערוואַן. געוואַלט זי זאָל אַרויס, ווי
מע וויל לעבען. שוין געהאַט אַ פּלאַן פאַר איהר. זיך אויפגערעדט
מיט איהר דורך דער וואַנט. פּלוצים קומט מען צו געהן און מע
פיהרט מיך איבער אין אַיין אַנדערע טורמע. ביטער! עס געהט

אַוועק אַ טאָג דריי. איך ווער געוואָהר פון חברים, אַז מאַשאַ איז
 אויך מיט אונז. בראַוואָ! איך הויב מיך אָן דערשלאָגען — אַ צרה:
 זי איז אין דער „אַדינאַטשנע“. וויססט איהר, וואָס דאָס הייסט?
 פיער הוילע ווענט, נישטאָ אַפילו וואו זיך אויפצוהענגען. אָפּגע-
 שניטען פון דער גאַנצער וועלט. ביטער! אַליין בין איך אויך אויף
 צרות. אַ טאָג איבער אַ טאָג שלעפט מען מיך צום פאַרעהר. זיי
 ווילען דערגעהן, ווער איך בין. זיי ווילען וויסען, וואָס איך האָב
 געטהאָן. ביי מיר ציהט מען ניט קיין ווערטער. אַ געשלאָגענער
 הונט. איהר האָט געזעהען אין באָד ביי מיר אַ לייב? איהר זעהט
 אין איבערגעבראַכענעם פינגער? איהר זעהט אָט דאָ אַ דריי אויס-
 געשלאָגענע צייהן? נאַפליעוואַט! יאָ, מיינע ליעבע פריינד!
 ס'איז אַ וואוילע דיענסט, נאָר נישט קיין גרינגע. דער געדאַנק פון
 אַנטלויפען לאָזט מיך נישט אָפּ. וואו עסען? ווער שלאָפען? אַנט-
 לויפען דאַרף מען! און נישט אַליין. מיט איהר, מיט מאַשאַ!
 נאָר ווי אזוי? איך ווער משוגע. וואו זענען אַהינגעקומען אַלע
 חברים? גוטע ברידער? פריינד? אַ סך צעשמעקט אין די טור-
 מעס, אַ סך פאַרשיקט קיין סיביר. ווער שמועסט — נאָכ'ן רוטען
 זונטאָג! אַז מע הענגט אַלע פאַרטאָג דאָ ביי אונז טאַקי אין טור-
 מע — דאָס ווייסען מיר. אַלע טאָג ווערען מיר געוואָהר שוין נאָכ-
 דעם, אַז איינער אָדער צוויי פון אונזערע חברים זענען געהאַנגען
 געוואָרען. מע פרעגט נישט: ווער? יעדער איינציגער פון אונז
 פרעגט נאָר: ווען וועל איך? ... אַ קלאַפּ אין טהיר — אַ
 קלאַפּ אין האַרצען. אַ קלונג מיט די שליסעל — אַ קעלט אין בלוט.
 טפו — דער רוה זאָל דאָס וויסען! איך בין נאָך קיינמאָל ניט
 געווען אזוי צעשרויפט, ווי אַצינד. נערוועז! קיינמאָל ניט גע-
 וואוסט פון קיין נערווען. איינמאָל, ס'איז געווען נאָך האַלבע נאַכט.
 פינסטער. שטיל. לאַנגזאַם לאָזט זיך הערען דער טיקטאַק אין
 הויף. דאָס איז דער פאַטרויל, וואָס מעסט די טריט איבער די שטוי-
 נער. פּלוצים הער איך אַ רעש פון טריט. אַ סך טריט. וואָס קאָן
 דאָס זיין? עס קלינגען שליסלען. עס הערען זיך קולות. אַ פיערעל

פון א לאנטערנע טהוט א שוין-אריין צו מיר אין קעמערעל און ווערד פארשוואונדען. סקריפֿסקראפֿ! עם ריגעלט זיך אָפֿ דער לאַנגער אייזען. מיט אַ קרעכץ עפענט זיך די טהיר. אויפֿן שוועל דערזעה איך אונזער אויפֿזעהער. דאָס פייערעל פֿון לאַנטערנע באַ-לייכט זיין פֿאַרקיהלט פֿנים. הינטער איהם — דער פֿאַטרו־ל־סאָל-דאָט, עטליכע וועכטער.

— נעמט צענויף די זאכען און קומט.

איך טראַכט מיר: דאָס איז אַ גרוס פֿונ'ס מלאַך־המות... איך טהורֿאָן די שטייוועל. מיר געהען. פרעגען ביי די לויט איז נישטאָ וואָס, זיי זענען שטום. אַ לאַנגער שפּאַציער איבער'ן קאַרידאָר. מיר זענען אין הויף. אַ קאַלטער שטראָם פֿון פֿרישע לופֿט. איך באַד מיך אין דער קיהלער לופֿט, ווי אין אַ ביטעל. מיר געהען דורך דעם טורמע־הויף. די וועכטער שפּאַנען, קוקען אויף אונז קאַלט. מיט אויסגעלאַשענע אויגען. זיי טראַכטען ניט וועגען מענ־שען, וואָס מע פֿיהרט זיי צו דער תּליה. זיי טראַכטען וועגען זיסען שלאָף. מיר זענען שוין אין צווייטען הויף. דאָרט איז די „קאַנצע־לאַרעיע“ און דאָרט וואוינט דער אויפֿזעהער. ער האָט אַ פֿרוי, איך האָב זי געזעהען. איהר פֿנים זאָגט, אַז זי געפינט זיך ניט אין טור־מע. די טורמע איז ביי איהר אַ גרויסע שטייג. די אַרעסטאַנטען זענען גענוז. אַלע טאָג קומען צו פֿרישע גענוז. די גענוז האָדעוועט מען און מע טראַגט זיי אָפֿ צום שוחט. ווער קימערט זיך פֿון דעם? ווער האָט רחמנות אויף אַ גאַנז? ווער האָט טענות צו אַ שוחט? דערויף זענען זיי גענוז, מע זאָל זיי שעכטען. דערויף איז אַ שוחט, ער זאָל שעכטען... זי האָט אַ קינד, אַ יונגעלע פֿון אַ יאָהר פינף. מע רופֿט איהם „וואַניאַ“. איך האָב דאָס געהערט פֿון דער באַננע. די באַננע שיינט צו זיין אַ פּוילישע. נאָך די האָר און נאָך די אויגען האָב איך דאָס דערקענט. שענע האָר, בלויע אויגען. אַ קול ביי איהר ווי אַ פּיעדעל. אַז זי זאָגט „וואַניאַ“ — זינגט זי און אַביסעל אונטער דער נאָז. וואָס טראַכט וואַניאַ'ס קעפעל וועגען די מענשען־גענוז, וואָס זיצען דאָ? ווייסט ער, אַז דאָ זיצען מענשען.

ניט קיין גענו? וואָס זאָגט איהם די באַננע? זי מוז דאָס וויסען; זי זעהט דאָך אַמאָל טרערען. זי הערט דאָך אַמאָל געשרייען. און דאָס קלינגען פון די שווערע קייטען, — וואָס פאַר ווערטער זאָגט דאָס איהר? ווער ווייסט, אפשר האָט זי אַליין אַ ברודער, וואָס זיצט ערגיץ אין אַ טורמע, וואָס ס'וואַרט אויף איהם אַ תּליה? ווער ווייסט?... איצטער שלאָפט זי דאָ אין שטוב אויף אַ ווייך געלעגער. וואַניאָ — נעכען איהר אין אַ וויעגעל. ער וועט אויס־וואַכסען אַמאָל, מע וועט איהם דערצעהלען, אַז זיין פאָטער איז גע־ווען אַ תּליון. וואָס וועט זאָגען דעמאָלט „וואַניאָ“? און אפשר וועט ער אויך זיין דאָס זעלבע, וואָס דער פאָטער?...

איך האָב אַביסעל אָפּגעקערעוועט אָן אַ זייט. וואו האַלט איך? ביי'ם אויפזעהער אין שטוב. ס'איז ליכטיג אין צוויי פענסטער נאָר. דורכ'ן פענסטער זעהר איך אַ הויכע פיגור אין זשאַנדאַרמסקי קליידער. — גרויסע וואַנסעס, גאָלדענע בריִלען. נאָך די עפּאָלע־טען שיינט דאָס צו זיין אַ קאַפיטאַן אָדער אַ ראַטמיסטער. זיצט אַ פּוס איבער אַ פּוס, רויכערט אַ פאַפּיראַס. אַקעגען איהם — אַ שרייבער, אָנגעבוּיגען איבער אַ פאַפּיער. אויפ'ן גאַנצעל זיצען פינף סאָלדאַטען פרעמדע אין פאַרשיעדענע פּאָזען. איינער ציהט אַ פאַפּיראַסעל פּונ'ם אַרבעל. שלינגט דעם רויך, מע זאָל ניט זעהען. רעדען זיך איבער שטיל. עס הערט זיך אַ סמאָצקען מיט די ליפּען, און באַלד נאָך דעם — אַ טאַפּען פון פּערד. עס קאַטשען זיך רעד־דער. דאָס איז צוגעפּאָהרען די באַקאַנטע גרויסע קאַרעטע גלייך צום גאַנעק. אויפ'ן קומטשער־זייץ האָב איך דערקענט סעליוואַן דעם קומטשער. אַ געוועזענער אַרעסטאַנט, אַ באַוואַוסטער רשע. פון דערווייטען זעה איך געהן אונזער אויפזעהער מיט די וועכטער. די שליסעל קלינגען. די פינף פרעמדע סאָלדאַטען טהוען זיך אַ האַפּ־אויף פון די ערטער: סמירנאָ!!! מע פיהרט־צו צו דער קאַרעטע נאָך פאַרשווינען. איך קוק מיך אַיין — צוויי באַקאַנטע פיגורען: איינע מאַשאָ... די אַנדערע פיגור — אַ יונגער בחור פון אַ יאָהר נייענצעהן מיט רויטע פּוכקע בעקלעך, בלוט און מיִלך, אַוור

רוטים רופט מען איהם. נאך איינער — איין אומבאקאנטער ארעס-טאנט. אורוטים האָט ערשט פריהער מיט אַ טאָג צוויי באַקומען אַ ידיעה, אז מע באַשולדיגט איהם אין אַ שווערען פאַרברעך. דאָס שמעקט אפשר מיט יענער וועלט... ער איז אַ וואוילער בחור. ער האַלט זיך, ווי מע דאַרף. אַביסעל נאָר האָט ער זיך אין די צוויי טעג אויסגעבלייבט. אוועק די פאַרב פון די פּוכקע בעקלעך. און עפּים הילט ער זיך מיר צו־שטאַרק אין די קליידער. אפשר — ווייל ס'איז קיהל אין דרויסען? און אפשר געזעגענט ער זיך איצט במחשבה מיט דער מאַמע. ער האָט אַ מאַמע, וואָס האָט איהם זעהר ליעב. איך האָב אַמאָל געזעהן איהרע ליעבע־בריעף צו איהם. אַ ים פון מוטער־ליעבע, אַ וועלט מיט געפיהל. אַ מבול פון טרערען. ער פלעגט כלומרשט לאַכען פון איהרע בריעף. אליין אָבער, אז ער האָט זיך אוועקגעזעצט איהר שרייבען, האָט מען איהם ניט גע־קאָנט אָפּרייסען. אין גראַמען האָט ער צו איהר געשריבען. ער איז אַ פּאָעט. שרייבט ניט שלעכט. ער איז אין דער מינוט אזוי געווען פּאַרטיעפּט אין זיך, אז ער האָט מיך ניט באַמערקט. מאַשאַ אָבער — די האָט מיך באַלד דערזעהן. זי האָט זיך געגעבען אַ ציה צו מיר. איך קוק אויף מאַשאַן, איך וויל זעהען, וואָס זי טהוט. קוים וואָס איך זעה איהר פנים. רוהיג — נאַפּלעוואַט! ... „סטראַי־סיאַ!“ — הערט זיך אַ קול פּונ'ם „אונטער“. אַלע פרעמדע סאָל־דאַטען ציהען זיך אויס. זיי רינגלען אונז אַרום. אונזער אויפּזעהער געהט אַרויס מיט'ן זשאַנדאַרמסקי קאַפיטאַן אויפ'ן גאַנעקעל. דער שרייבער לייכט זיי צו. דער קאַפיטאַן ציהט אויס די האַנד דעם אויפּזעהער. דער אויפּזעהער טרייסעלט איהם די האַנד. ער בויגט זיך אונטערטעניג, זעהר אונטערטעניג. ער בעט זיך ביי'ם קאַפּי־טאַן, ער זאָל איהם מוחל זיין, וואָס סע האָט אזוי געדויערט, און זאָל איהם פאַרענטפּערען. דער קאַפיטאַן איז שטרענג. ער זאָגט איהם אָן, אז דאָס אַנדערע מאָל זאָל ער זיין פאַרויכטיגער: „יעוואָ וויסאָקאַפּרעוואָסחאָדיטעלסטוואָ האָט פיינט אַזעלכע זאַכען!“ ... דער אויפּזעהער פאַרענטפּערט זיך. ער געזעגענט זיך מיט'ן קאַפּי־

טאן דאָס לעצטע מאָל. ער זאָגט איהם, ער זאָל זיין זעהר, זעהר פאָרויכטיג מיט דער חברה, וואָס ער פיהרט, און באַזונדער מיט דעם „בער“. דאָס מיינט ער מײַך. דער קאָפיטאַן ענטפערט איהם, ער זאָל זיין רוהיג: פאַר אַ בער האָט ער קיין מורא ניט, און בײַ איהם אַנטלויפט מען ניט...

מיר זיצען שוין אין קאַרעטע. מיר מיט פיער סאָלדאַטען מיט בלוזע שווערדען אויף די בענק אינוועניג, פון פאַרענט. אין דער צווייטער אָפטיילונג פון דער קאַרעטע דער קאָפיטאַן. אויפ'ן קור טשערזויג סעליוואַן מיט אַ סאָלדאַט. עס ווערען פאַרהאַקט די אייזערנע טהירלעך. עס הערט זיך דאָס לעצטע מאָל „סמירנאָ!“ סעליוואַן טהוט אַ סמאַצקע מיט די ליפּען. עס הערט זיך אַ טאָר פען פון פּערד, פיער פאַר פּיס. די רעדער קאַטשען זיך לאַנגזאַם איבער די שטיינער. אויף יענער זייט טורמע צעלאָזט סעליוואַן די פּערד. די רעדער קאַטשען זיך גיכער. די קאַרעטע פליהט מיט אַ רעש איבער די שטיינער.

מיר זיצען אויף לאַנגע בענקלעך אין דער לענג פון דער קאַרעטע איינס קעגען דאָס אַנדערע. נעבען יעדען אַ סאָלדאַט מיט אַ בלוזען שווערד. איך קוק אויף מאַשאַץ. קוים וואָס מע זעהט איהר פנים, זי לאָזט נישט אַראָפּ קיין אויג פון דעם יונגען אַוורוטס. דערען טאָר מען נישט. וואוהין מיר פאַהרען — ווייסט קיינער ניט פון אונז, נאָר איטליכער פיהלט עפּיס, אַז ס'איז ניט צום גור טען. אזוי פיהרט מען קעלבלעך אין אַ וואָגען צו דער יאַטקע. פיהלען זיי עפּיס? ... וויפיעל צייט מיר פאַהרען — ווייס איך אויך ניט. אָט דאַכט זיך אַ מינוט, און אָט דאַכט זיך אַ גאַנצע נאַכט. אַ נאַכט — אַ יאָהר.

פּלוצים — סטאַפּ! די קאַרעטע האָט זיך אָפגעשטעלט. ס'איז שטיף. מע הערט די פּערד פאַרשקען, שמייסען מיט די עקען. עס הערט זיך דעם קאָפיטאַנ'ס קול. ער איז אַרויסגעשפרונגען פון דער קאַרעטע. ער איז הינטער אונז. ער בייזערט זיך אויפ'ן קוטשער. סעליוואַן קריכט אַראָפּ מיט אַ מיישברך פונ'ם קוטשערזויג און

פרעגט, וואָס איז דאָ? „זעהסט ניט וואָס דאָ איז? די אויגען זענען דיר אַרויס? בויג זיך אַיין. טהו אַ קוק אַהער!“ — אַזוי קאָמאָנדעוועט דער קאַפיטאַן. וואָס האָט זיך דאָרט געקאָנט טרעפּען, אַשטייגער? און עס קומט אַזאַ מחשבה אין קאָפּ: אַך, ווען עס פּלאַצט, לַמשל, אַיין אַכס! אָדער אַזוי עפּים אַ צרה זאָל זיך טרע-פען: עס זאָל ווערען אַ בחלּה, אַ שטיקעל מהומה. עך, באַפּאַלט מען דעמאָלט די סאָלדאַטלעך, מע ווערגט זיי אויס איינציגווייז. איך אַליין נעם זיך אונטער דריי דערשטיקען, ווי די קעצלעך... די סאָלדאַטלעך אָבער זענען באַקאַנט, אַפּנים, אונזערע מחשבות. זיי זיצען שטרענג מיט די בלוזע שווערדען. זיי לאָזען נישט אַראָפּ קיין אויג פון אונז. מיט אַ מאָל הערט זיך אַ פּאַל אויף דער ערד. נאָכ'ן פּאַל הערט זיך אַ חראָפען. עמיצער רערט: „בינד איהם צענויף!... אַט אַזוי... דעם זאַק פון אויבען... אַט אַזוי, אַט אַזוי... לאָמיר איהם נעמען... חברה, אין קאַרעטע אַריין... אַט אַזוי, אַזוי...“ איידער מיר קוקען זיך אַרום, עפענט זיך אויף דאָס אייזערנע טהי-רעל פון דער קאַרעטע. עס ווערד אַריינגעוואָרפען עפּים אַ שווערע זאַך אין אונזער אָפּטיילונג פון דער קאַרעטע. אין אַ מינוט זיצען שוין אויפ'ן זאַק דריי סאָלדאַטען. דער קאַפיטאַן שפּרינגט אַריין צו אונז. ער טהוט אַ דיס פון זיך די גרויסע וואָנסים מיט די גאָל-דענע ברילען. ער רופּט זיך אָן צו אונז:

— חברים! איך בעגריס אַיך, איהר זייט פריי!

— גרישאַ! — שריי איך אויס.

— טסס! — מאַכט ער צו מיר און ווייזט אויפ'ן זאַק.

* * *

נחמיה דער שוסטער האָט זיך אויסגערעהט מיט'ן פנים צו די קינדער. די נאָז זיינע האָט געשיינט און געגלאַנצט. ער האָט אַ זעץ געטהאָן מיט'ן קולאַק אין טיש אַריין און מיט גרויס התפעלות אויסגערופּען:

— איך האָב געוואוסט, ווי איך בין אַ איד, אַז ס'איז אַ פּאַר-

שטעלמע זאָך!

— שלים-מול! וואס-זשע האָסט דו געשוויגען? — זאָגט צו איהם זיין ווייב זיסעל, וואָס איז אויך געווען אויסער זיך פון אויפֿ-רעגונג. היים און בעני — די קאָן מען זאָגען, זענען גאָר נישט געווען כּהאי עלמא; עס האָט זיי געטראָגען אין דער לופטען. עס האָט זיך זיי אויסגעראַכט, אז זיי זענען דאָרטען צו-זאָמען מיט דעם אורח מישאַ ניידיטש, אין דער גוטער קאָ-רעמע, און זיי ברענען, ווילען שוין וויסען דעם סוף, ווער איז דער גרישאַ? און וואו איז די מאַשאַ? און וואָס האָט זיך אויסגעלאָזט מיט דעם יונגען אַוורוטים און מיט די איבעריגע אַרעס-טאַנטען?

און דער אורח הוסט זיך אויס און דערצעהלט ווייטער.
— אַלזאָ, וואו האַלטען מיר? ביי גרישא. איך האָב איהם דערקענט. איהר ווילט וויסען, ווער ער איז? ס'איז נישט וויכטיג, ס'איז מיינער אַ חבר. גענוג פאַר אַיך. דערווייל דאַרף איך אַיך ענדיגען מיט דער קאַרעטע. די קאַרעטע איז געפּאָהרען ווייטער. געקוטשירט האָט דער סאָלראַט, אויך פון אונזערע לייט, געוועהנט ליד. סעליוואַן איז געלעגען אין זאַק אַ געבונדענער, ווי אַ באַראַן, מיט אַ טיכעל אין מויל, ער זאָל שטומען. צוויי סאָלראַטען (אויך אונזערע לייט) זענען געזעסען אויף איהם רייטענדיג. עס איז גע-ווען אַ ישוב, וואָס מע זאָל מיט איהם טהון: הרג'ענען — פאַר קיין געלט נישט! גרישאַ האָט געזאָגט: „אַהן איין טראָפען בלוט!“ איינער האָט אַפילו אַרויסגעוואָרפען אַ חכמה: זאָל מען איהם דערשטיקען, וועט ניט פאַרגאַסען ווערען קיין בלוט. האָט אויף איהם גרישאַ געגעבען אַ קוק, איז ער געוואָרען שטיל. פאַר גרי-שאַן האָט מען דרך-אריין.

נאָר לאַמיר זיך אומקעהרען צו אונזערע. ווער עס האָט ניט געזעהען דעם יונגען אַוורוטים, דער האָט קיין פרייד נישט געזעהען. פרייד, גליק, הימעל, גן-עדן — דאָס אַלץ איז שוואַכע ווערטער. ער האָט געזונגען, געוויינט, ער האָט געקוישט זיך. מיט איטליכען בעד-זונדער האָט ער זיך געקוישט. איין עק הימעל איז שוין געווען העל.

עם האָט שוין אָנגעהויבען טאָגען. מיר זענען נאָך אלץ געפאָהרען. אויף אונז האָט מען געוואַרט אין אַ הויף הינטער דער שטאָרט. דאָרט זענען געווען „חברה“. דאָרט איז געווען צוגעגרייט פאַר אונז קליידער, עסענוואַרג, פעסער און געלט. פון דאָרטען וועלען מיר זיך אַריבערהאַפּען קיין פינלאַנד. און פון פינלאַנד איז שוין נאַפליעוואַט! אונזער קאַרעטע איז אַריינגעפאָהרען אין אַ גרויסען הויף אַרײַן. ווייט אין הויף, פאַרשטעלט מיט בוימער, זעהט זיך אַ ווייסע שטוב. הינטען אַ גרויסער גאָרטען. פאַרענט אַ שטאַל. דאָ האָבען מיר זיך אָפּגעשטעלט. אַקעגען אונז זענען אַרויס „חברה“, אַלע אונזערע.

ס'איז געוואָרען אַ קושעריי. גרישאַ האָט ניט געלאָזט לאַנג פרייהען זיך. מיר האָבען זיך אַלע איבערגעטהאָן. אַלע אונזערע אַרעסטאַנטסקי, אויך די סאָלאַטסקי קליידער אַרײַן אין קאַרעטע אַרײַן. סעליוואַנ'ען האָט מען אַרויפגעלעגט גאַנץ אויבען אויף די קליידער. מע האָט איהם אָנגעזאָגט, ער זאָל ניט דערוועגען זיך טהון אַ פּיפּס. דער אָנזאָג איז געווען איבעריג. ער איז געווען באַ-וואָהרענט, געבונדען הענט און פיס, דערצו אָנגעטהאָן אויפ'ן קאָפּ אַ זאַק און צוגעקרעמפּעוועט צו דער קאַרעטע. ער וועט שוין שטור-מען, ווי אַ הונט.

עס איז אויף אונז אָנגעפאַלען אַ הונגער. פון וואַנען האָט זיך גענומען אזאַ אַפּעטיט? בולקעס, סערדעלען, קאַלבאַסעס. דער עולם האָט געפאַקט. גרישאַ האָט ניט געלאָזט עסען. ער האָט געטריבען האַלז און נאַקען. ער האָט אונז אַרויסגעגעבען פעסער, געלט, מאַר-שרוטען, איטליכען אײַן אַנדער מאַרשרוט. איך, מאַשאַ און אור-רוטיס אויף אײַן וועג. מיר האָבען זיך געזעגענט, געביטען מיט די אַרעסען. אײַנציגווייז איז מען זיך צעגאַנגען פונ'ם הויף. גרי-שאַ איז געבליבען דער לעצטער.

גיך האָט זיך באַוויזען די זונן. דער שניי האָט געבלישטשעט, געסקריפעט אונטער די פיס. מיר זענען געגאַנגען פאַוואַלי. אַנ-געטהאָן זענען מיר געווען, ווי אַרבייטער. איך בין געווען אַ פּלאַמ-

ניק מיט א האק אויף די פלייצעס. אורומים — א מוליער, מיט אויסגעשמירטע קליידער אין קאלך. מאשא'ן האָט מען אָנגעטהאָן. ווי א דאָרפשיקסע: קארעלען, רויטע שיד, א גרינע פעטשיילע און א האָהן אונטער'ן אָרעם אויף צו פארקויפֿען. אויף איהר אָנטהון זיך האָט גרישא מעהר אַכטונג געגעבען, ווי אויף אַלעמען. ער האָט זי באַטראַכט מיט דער גרינער פעטשיילע, מיט די רויטע שיד. מיט די קארעלען און מיט'ן האָהן און איז געווען צופריעדען.

מיר אַלע דריי האָבען באַדאַרפט האַלטען זיך אינאיינעם און באַזונדער. דאָס האָט געהייסען, יעדער באַזונדער געהט זיך אומ' באַקאַנט, נאָר אַלע אין איין וועג. מיר האָבען באַגעגענט אַרבייטער. זיי האָבען אונז געגריסט עס זענען אָנגעפּאַהרען דראַזשקעס, איז וואַזשיקעס. דינגען אַ דראַזשקע — האָבען מיר נישט געטאַרט. אַרבייטער פּאַהרען נישט אויף קיין דראַזשקעס. מיר האָבען גע' מוזט אַ גרויסע שטרעקע געהן צופּוס, ס'איז אָבער זיכער. קיין טראַמוויי האָט מען נאָך נישט געזעהען.

עס לויפט אָן דער טראַמוויי. ער שטעלט זיך אָפּ. מיר אַלע דריי קריכען אַרויף גאַנץ אויבען. פּראָלעטאַריער פּאַהרען אויבען. אַלע מאַל שטעלט זיך אָפּ דער טראַמוויי. עס קריכען אַראָפּ און עס געהען אַרויף פּאַסאַזשירען. ניט ווייט פּון אַכטינסקאַ-נאַס איז אַרויף אַ פּאַרשוין, אַ גאַנץ געוועהנליך מענטשעל. אויף די אויגען האָט ער געטראָגען אַשקולירענע ברילען. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אַקעגען אונז מיט אַ פּאַפּיראַם אין מויל, געוואָרפען אויף יעדען פּון אונז אַ קאַלטען בליק און פּאַרקוקט זיך אָן אַ זייט. פּלוצים, איך טהו אַ קוק — מיין פּאַרשוין'ס אַשקולירענע ברילען קוקען עפּים צו שטאַרק אויף מאַשאַ'ן. מאַשאַ אַליין האָט נישט באַמערקט, אַז מע קוקט אויף איהר. איך זאָל דאָס איהר זאָגען — פּאַסט נישט. דער טראַמוויי האָט זיך אָפּגעשטעלט. דער פּאַרשוין מיט די אַש-קולירענע ברילען איז אַראָפּגעקראָכען. עס איז מיר אַראָפּ אַ שטיין פּון האַרצען. מיר זענען געפּאַהרען ווייטער. איך האָב דערצעהלט מאַשאַ'ן פּונ'ם פּאַרשוין מיט די אַשקולירענע ברילען. מאַשאַ האָט

זיך אויסגעלאַכט. „נישט אויף מיר, זאָגט זי, האָט ער זיך פאַר-
קוקט, נאָר אויפ'ן האָהן“... אין דער מינוט האָט זיך דער וואַגאַן
אַפגעשטעלט עפּים ווי מיט אַ מאָל. אין איין רגע איז שוין געווען
פון אויבען וויעדער דער זעלבער פאַרשוין מיט די אַשקולירענע
ברילען. ס'איז מיר פאַרקיחלט געוואָרען דאָס בלוט. הינטער איהם
זענען שוין געשטאַנען זשאַנדאַרמען, פּאָליציאַנטען, סאָלדאַטען.
אַלע האָבען זיך געגעבען אַ נעם צו מאַשאַן... איך מיט אַוורוטס'ען
זענען געזעסען פאַרהאַקט אין אַ ווינקעל. וואָס האָבען מיר געקאָנט
טהון? האַפּ איך זיך אויף — זענען מיר ביידע פאַרפאַלען!

קאַלט האָבען מיר געקוקט אויף דער סצענע, אַזוי ווייט ווי
מיר האָבען געקאָנט. און מאַשאַ? זי האָט אַפילו קיין איינציגען
קוק נישט געטהאָן אויף אונז. זי האָט מורא געהאַט, מיט איהר
קוק זאָל זי נישט אַרויסגעבען אונז אויך. שטיל, פּאַוואָלי, ווי אַיין
אונטערטעניג שפּעלע, האָט זי זיך אַראָפּגעלאָזט מיט זיי אַראָפּ
פונ'ם וואַגאַן. דער טראַמוויי איז אַוועק זיין וועג. מיר ביידע זע-
נען שוין געזעסען אין געהאַקטע וואַונדען. נישט געטאַרט זיך אויס-
דרעהען אַפילו אַ קוק טהון אין יענער זייט, וואו די אומגליקליכע
מאַשאַ איז פאַרשוואַונדען געוואָרען. מיר האָבען נישט גערעדט
קיין וואָרט. מיר האָבען אַפילו נישט געקוקט איינס אויף דאָס
אַנדערע. וואָס דער יונגער וועווריק האָט זיך געטראַכט — ווייס
איך ניט. איך בין איהם געווען איז דער מינוט אַ דם-שונא.
נמאס איז ער מיר געוואָרען! און זיך אַליין בין איך געוואָרען
נמאס און מאוס. סטייטש, ווי אַזוי האָב איך געקאָנט בלייבען זי-
צען אַזוי רוהיג בשעת מאַשאַ'ס לעבען איז אין אַזאַ געפּאַהר?...
— פון וואַנען און ווער איז זי, אָט די מאַשאַ? — טהוט איהם
אַ פּרעג בעני.

— פון וואַנען זי איז — ווייס איך ניט. — ענטפּערט דער
אורח. — איך ווייס נאָר, אַז זי הייסט „מאַשאַ“ און איהר פּאַמיליע
איז באַשעוויטש.

— באַשעוויטש? ? — רופּען אויס אַלע מיט אַ מאָל.

— באשעוויטש, וואָס איז דענן? — פרעגט דער אורח.
 — אַ שענע מעשה נאָר אַ קורצע! — זאָגט נחמיה דער שוסי-
 טער. — סטייטש, דער פאָטער איהרער איז מיינער אַ גוטער באַ-
 קאַנטער, ליפּא באַשעוויטש הייסט ער, אָדער דער „הילצערנער
 איד“. ערשט געוועהן זיך מיט איהם ערב יום־טוב טאַקי דאָ אויף
 די טרעפּ. ער איז געגאַנגען צו אונזער שכן אָפּנעמען אַ גערום פון
 פעטערבורג ביי אונזער נגידים טאַכטער טאַמאַראַ.

— טאַמאַראַ? — פרעגט שוין אַצינד דער אורח. — ווער איז
 די טאַמאַראַ? ניט שאַסטעפּאַל?
 — געוויס^א שאַסטעפּאַל. וואָס איז דענן?
 — איהר קענט זי?

— אויב מיר קענען זי? גוט געזאָגט! זי זיצט אָט דאָ אויבען!
 — אַ נאַכט פון וואונדער! — זאָגט דער אורח, און דערצעהלט,
 ווי אזוי ער האָט זיך בעקאַנט מיט טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל, טאַקי
 ביי מאַשאַ באַשעוויטש. און ער זאָגט, אַז ער וואָלט זיך זעהר ווע-
 לען זעהען מיט טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל.

און אזוי ווי אַלע ביי נחמיה דעם שוסטער האָבען זיך געפיהלט
 נאָך דעם זיעכעטען כּוּס פון די „אַרבע כּוּסות“ לעבעדיג, בגילופין,
 לכן איז געבליבען, מע זאָל נישט וואַרטען ביז מאַרגען און מע זאָל
 נאָך היינט, טאַקי באַלד, געבען צו וויסען טאַמאַראַ'ן, אַז איין אַל-
 טער בעקאַנטער וויל זיך מיט איהר זעהען. און חיים מיט'ן אורח
 לאָזען זיך אַרויף אויף די טרעפּ.

* * *

איציקעל שאַסטעפּאַל האָט געהאַלטען שוין לאַנג נאָך די „חד-
 גדיא'ס“ און נאָכ'ן „שיר־השירים“ און איז נאָך אַלץ געזעסען ביי'ם
 טיש גאַנץ ברייטליך, מאַעסמעטיש, גערויבערט, געטרונקען טיי
 און געשמועסט פון אַ טרויעריגען ענין, פּוּנ'ס קישנעווער פּאַגראָם,
 וואָס די רשעים בעריהמען זיך, און די אַנטיסעמיטישע בלעטער
 שרייבען, אַז אויך דאָ און אומערום אין אַלע אירישע שטעטט ווע-

לען זיי מאַכען דאָס זעלבע שפּיעל, וואָס אין קישינעוו. זיי, די אַנ-
טיסעמיטען, בעריהמען זיך, אז זיי וועלען זיך נוקם זיין אָן די
אידען פאַר דער רעוואָלוציע, וואָס ווערד אָנגעפיהרט כלומרשט
נאָר פון אידען. די טאַכטער קאָן זיך ניט אַיינהאַלטען און ענט-
פערט-אָפּ דעם פּאָטער, אז אומזיסט בעריהמען זיי זיך; זיי ווע-
לען גאָרנישט מאַכען, וואָרום אום צו מאַכען אַיין אַלגעמיינעם קי-
שינעוו, מוז מען האָבען ווער ס'זאָל מאַכען.

— אַודאי דאַרף מען געהן אויסשרייבען פון פאַרזי היצלים,
חוליקאַנעס, באַסיאַקעס און שכורים! — זאָגט דער פּאָטער.
— מיט חוליקאַנעס און מיט באַסיאַקעס קאָן מען גאָרנישט
מאַכען. מע דאַרף האָבען דערצו דאָס פּאָלק, די אַרבייטער, —
בעמערקט די טאַכטער, און דער פּאָטער ענטפערט איהר:
— וואָסער פּאָלק? וואָסערע אַרבייטער? האָב קיין יסורים
ניט, זאָל נאָר זיין אַ פּאָגראַם, וועלען די אַרבייטער העלפען
„אַרבייטען“...

און איציקעל שאַסטעפּאַל קאָכט זיך. ער פיהלט, אז דאָ איז
ער אויפ'ן פּערד. אין די זאַכען איז ער מעהר געניט און פּער-
שטעהט מעהר פון דער טאַכטער... טאַמאַראַ לאָזט איהם אָבער
לאָנג נישט טרומופירען און זי ענטפערט איהם שניידענדיג, אז מע
טאָר ניט זיין קורצזיכטיג און מע דאַרף קאָנען אונטערשיידען, וואָס
ווערד אָנגערופען „פּאָלק“ און וואָס הייסען עטליכע צעהנדליג אָנ-
גערייזטע אָדער גערונגענע חוליקאַנעס אין קישינעוו, וואָס האָבען
בעפאַלען אַ שטאַרט פון שוואַכע מענשען, טרוסען, וויבער און קינד-
דער, וואָס האָבען זיך געלאָזט אויסשלאַכטען און געגאַנגען נאָכדעם
וויינען אויף די קברים און אויס'טענהן זיך מיט'ן רבונר-של-עולם.
ווי עס ווערד אזוי שען בעשריבען ביים גרעסטען אידישען דיכטער,
ביי ביאַליק'ען.

— האַסט דאָך געלייענט ביאַליק'ען? — טהוט טאַמאַראַ אַ
פּרעג ביים פּאָטער, און בעקומט אזא מין ענטפער:
— וואָסער ביאַליק? פון דער מיהל? ...

— דאָס ליער פון ביאַליק'ען. — זאָגט טאַמאַראַ. — דו ווייסט
ניט ביאַליק'ס ליעדער?

— וואָס בין איך אַ אַידינע, וואָס איך זאָל ליענען ליעדלעך
פון עפּיס אַ ביאַליק אַ ליעדעל־מאַכער? — מאַכט איציקעל שאַסטע־
פאַל גאַנץ נאַאיוו און ערנסט.

און טאַמאַראַ האָט שוין מעהר קיין מוט צו דיסקוטירען מיט'ן
פאָטער, און זי בעוואַנדערט די אומנאַטירליכע לאַגע, וואָס ביי איר
דען: אַ פּאָלק פון סאַמע אינטעליגענטען, וואָס אַלע קאָנען לעזען,
אַפילו ווייבער, אַ פּאָלק, וואָס האַלט זיך קליגער פון אַלע פעלקער,
קליגער און בעסער און פרומער, קומט צו איין אייגענעם נאַציאָנאַל־
לען דיכטער, הייסט ער ביי איהר בעל־הבית'ישען פּאָטער „אַ ליע־
דעל־מאַכער“. און ווען נישט דעם אַפטייקערס זוהן סאַשאַ, וואָלט
זי, טאַמאַראַ, גאָרנישט געוואוסט, אַז עס עקזיסטירט אונטער אידען
אַ פּאָעט מיט'ן נאָמען ביאַליק. און וואָס עפּיס נאָר זי? זי קען אַ סך
אַזעלכע, ווי זי, וואָס ווייסען נאָך ער היום ניט, ווער דער ביאַליק
איז!... און זי קאָן זיך נאָר ניט פּאַרשטעלען, אַז עס זאָל זיך גע־
פינען אונטער רוסען אַזעלכער, וואָס איז ניט קיין פּראָסטער גוי,
וואָס זאָל נישט ווייסען ווער פּושקין איז... אָדער עס זאָל זיך גע־
פינען אונטער פּוילען, למשל, אַ מענש, וואָס זאָל נישט ווייסען ווער
מיצקעוויטש איז. און עס ווילט זיך איהר אַרויספיהרען דערפון
איינס פון די צוויי: אָדער ביאַליק איז קיין דיכטער, אָדער מיר
זענען קיין פּאָלק... און אויב מיר זענען ניט קיין פּאָלק, טאָ וואָס־
זשע דען זענען מיר?...

— עס פרעגט זיך נאָך אויף אייך דעם שוסטער'ס זוהן מיט
נאָך עפּיס אַ מענשען.

אַזוי ראַפּאָרטירט דאָס שטובמיידעל, און איידער מע טהוט
זיך אַ קעהר, וואַכסען־אויס אויף דער שוועל צוויי פאַרשוניען, היים
דעם שוסטער'ס זוהן און דער בעוואַכסענער האָריגער אורח, און
אַלע דריי ווערען ערשטוינט: איציקעל שאַסטעפּאַל שטוינט, ווי
קומט אַהער דעם שכנ'ס בן פּסח נאָכ'ן סדר? „איין עזות פון אַ

שוסטער-יונג! שיווקע שאַסטעפּאַל האָט זיך גלאָט דערשראָקען פאַר'ן בעוואַכסענעם האַריגען נפש; מען האָט דאָ נאָרוואָס געשמור עסט פון הוליאַנעם, אַ קשיא אויף אַ מעשה, אפשר איז דער איינער פון זיי? ... און טאַמאַראַ האָט באַלד דערקענט אינ'ם בעוואַכסענעם האַריגען נפש — מישאַ בערעזניאַק, דעם, וועלכען זי האָט קענען געלערענט ביי מאַלקינען אין דער „קאָמונע“.

זי האָט אויפגענומען מישאַ בערעזניאַק'ען אויף אזוי פיעל פריינדליך, ווי מע דאַרף אויפנעמען אַ גוטען בעקאַנטען, — און ס'איז געוואָרען אין שטוב אַ גערודער, אַ שטיקעל בהלח. צו דעם אַלעמען איז נאָך צוגעקומען אַ אינצידענט: חיים, דעם שוסטער'ס זוהן, מיט'ן בעוואַכסענעם האַריגען נפש בערער-ניאַקניידיטש האָבען נישט אָנגעפרעגט זיך ביי קיינעם, נישט געוואַרט אויף קיין כבוד, גענומען און אוועקגעזעצט זיך, צעלעגט זיך, ווי ביי'ם טאַטען אין ווינגאַרטען, פעררויכערט פאַפיראַסען און גענומען שמועסען מיט טאַמאַראַ, ווי מיט זייערען אַ גלייכען! — אַ פאַסטעפּאַלנאַסט פון אַ שוסטערק אַיין עזות פון קבצנים! אַריינקריכען מיט די שטיוועל צו יענעם אין זאַל אַריין! וועה איז מיר, מע דאַרף אַפטרעטען די שטוב! אַז מע איז ביי זיך אין שטוב שוין גאָר אויס בעל-הבית געוואָרען! ...

איציקעל שאַסטעפּאַל האָט געפייערט, און שיווקע האָט גע-בראַכען די הענד: וועה איז איהר, וואָס פאַר אַ וועלט היינט איז געוואָרען! וואָס פאַר קינדער! ... וואו איז דאָס געהערט געוואָרען, אַז יומ-טוב, פסח נאָכ'ן סדר, זאָל קומען עפּיס אַ קבצן, אַ שלע-פער, און בעזעצען זיך מיט זייער טאַכטער בעזונדער אין אַ חדר און רעדען צווישען זיך עפּיס שטילערהייד? ... איז דאָך טאַקי עק וועלט! ...

„עק וועלט“ איז געווען אויך ביי טאַמאַראַ: זי איז פון איהר אַלטען בעקאַנטען געוואָהר געוואָרען אַ סך, אַ סך טרויעריגע נייעס — אַז מאַשאַ זיצט, אַז דעם האָט מען פערשיקט, אַז יענעם וועט מען פערשיקען און אַז ראַמאַנענקאָ, איהר אידעאַל ראַמאַ-

נענקאָן, האָט מיין ערשט אָט דאָ די טעג געהאַפּט און מע דאַרף
איהם הענגען...

.....

א שטילע פריהלינגס־נאַכט איז געווען די ערשטע נאַכט פון
פּסח, א שטילע, א וואַרעמע נאַכט. שטיל, ווי פּער־חלומ'ט, זענען
געשטאַנען די איינגעשלאָפּענע הייזער. ווי סאָלדאַטען אויף דער
וואַך, האָבען זיך אויסגעצויגען די בוימער פון ביידע זייטען גאַס,
נאָך נאַקעטע, אָהן בלעטלעך, נאָר גרייט אויף אָנצוקליידען זיך
זייער גרינע זומערדיגע הלבשה. פּונ'ם ווייטען אויסגעשטערענטען
הימעל האָט אַראָפּגעקוקט מיט אַ זילבערנעם שמייעל די לבנה,
לאַנגזאַם און מאַיעסטעטיש געשפּאַציערט, ווען־ניט־ווען זיך אונ־
טערנגעטוקט און טובל געווען אין אַ פּערביילויפּענדיג רויכיג וואַל־
קענדעל, בעהאַלטען זיך אויף אַ מינוט, און וויעדער אַרויס אויפ'ן
ברייטען פרייען הימעל, צווישען די פינקעלדיגע קליינע שטערענד־
לעך, וואָס קוקען זיך איבער, שעמעריצען און פינטלען און סוד'ען
זיך צווישען זיך, רעדען פון גאָט און פון זיינע אוצרות וועלטען, מי־
ליאַרדען וועלטען! אַלסדינג, אַלסדינג שלאָפּט. אַלע פענסטער זענען
צו, אַלע פייערס זענען אויסגעלאָשען. אַלץ, אַלץ שלאָפּט אין דער
דאָזיגער פריהלינגס־נאַכט, אין דער דאָזיגער ערשטער נאַכט פון
פּסח. נאָר איין פענסטער אין איין הויז אויף וואַסילטשיקאָווער
גאַס איז אָפּען אין דער דאָזיגער נאַכט, און נאָר איין וואַכענדיגער
מענש, טאַמאַראַ, שטעהט און קוקט־אַרויס פּונ'ם איינציגען אָפּענעם
פענסטער אין דרויסען אַרויס, שיקט איהר בליק צו דער העל־זיל־
בערנער לבנה און צו די מיליאַרדען פינקעלדיגע וועלטען, וואָס היי־
סען שטערען, און טרוקען זענען די אויגען, און פּערשטיינערט איז
דאָס האַרץ, און דער קאָפּ איז פּערטומעלט, און נישט לייעב איז
איהר די שענע גרויסע וועלט, און פּרעמד איז דער ווייטער, טיעפּער
הימעל, און וויסט איז די ערד, און פּוסט און לער איז אַלץ אַרום
און אַרום, און אַ שוידערהאַפּטער עלענד, און אַ מורא'דיגער צער.

און א קאלטער צאָרן נעמען אַרום די נשמה, ווי מיט צוואַנגען, און
עס ווילט זיך איהר שרייען, שרייען, שרייען...

קאפיטעל ד.

א י צ י ק ע ל ש אָ ס ט ע פּ אַ ל ג ע ה ט אַ ר ו ם אָ ה ן
א ק א פ .

פון דער ערשטער מינוט, וואָס טאָמאַראַ איז געקומען פון פּע־
טערבורג, האָט איציקעל שאַסטעפּאל נאָך נישט געהאַט קיין גוטע
מינוט.

דער אומגליקליכער פּאָטער האָט ניט געקאָנט איבערקייען, וואָס
דעם אַפּטייקער'ס זוהנדעל קומט אַרײַן צו איהם אין שטוב אַרײַן
פּראַנק און פּריי, אַלע מאָל אויסגעפּוצט ווי אַ כּלה, וואַרפט אַראָפּ
די הענטשקעלעך, גיט איהם, איציקעל שאַסטעפּאל'ען, די האַנד,
און אויך שיווקע'ן גיט ער די האַנד, און האַלט זיך בײַ איהם אין
שטוב ווי „עפּים אַ גאַנצער רב שמעלקע“! און שענער פון אַלץ
איז דאָס, וואָס שיווקע אַליין האָט שוין גאָר אָנגעהויבען פּערענט-
פּערען די טאָכטער, געפּינען אַ זכות אויפ'ן אַפּטייקער'ס זוהנדעל,
לויבען איהם, אז ער איז אַ גאַנץ וואויל בחור'על. — מערקווירדיג!
זינט די טאָכטער איז געקומען פון פּעטערבורג, איז די שטוב גע-
וואָרען אַיין אַנדער שטוב, דאָס לעבען — אַיין אַנדער לעבען, און
אַפילו דאָס ווייב — אַיין אַנדער ווייב. ס'איז גאָר ניט די שיווקע,
וואָס פּריהער! אַמאָל פּלעגט זי האָבען דרײַ-אַרץ, ציטערען, וויסען
נאָר צובאַמקען צו אַלסדינג, וואָס ער, איציקעל, האָט געזאָגט. איצט
איז זי געוואָרען אַ גאַנצער מענש! זי זאָגט שוין אויך מבינות אויף
אַ מענשען: דעם אַפּטייקער'ס זוהן קומט-אויס בײַ איהר אַ גאַנץ
וואויל בחור'על!

— אפּשר וואָלסט דו געזאָגט, איך זאָל מיך משרד זיין מיט'ן
טריפּניאַק דעם אַפּטייקער? — פּרעגט איציקעל אין אַ שפּאַס בײַ

זיין ווייב שיווקע, און בעקומט פון איהר איין ענטפער דורך א פראגע, ווי געוועהנליך :

— פאר וואָס ניט ?

— אפשר איז שוין ביי זיי איין אָפגעמאַכטע זאַך ? — פרעגט ווייטער איציקעל.

— פון וואָנען ווייס איך, אז ניין ? — ענטפערט איהם שיור קע אלץ מיט דעם זעלבען שטייגער, מיט א פראגע אויף א פראגע.

— קאָן זיין, אז אין גיכען זאָל אונז קומען מול-טוב ?

— פאר וואָס זאָל דאָס ניט קאָנען זיין ?

— דאָס וואָלט איך, דאַכט מיר, געמעגט וויסען פריהער פון דיר ?

— וואו שטעהט דאָס געשריבען ?

— טפו זאָל דאָס ווערען !

קיין פאָטער זאָל נישט וויסען פון אזעלכע צרות, ווי אונזער אומגליקליכער פאָטער שאָסטעפאל, אז ער מוז זיך אוועקשטעלען רעדען מיט דעם געלען בחור'על, דעם אַפטייקער'ס זעהנרעל, פון אידישקייט, פון ציוניזם און פון נאָך כדומה אזעלכע זאַכען, וואָס ער וואָלט קיינמאָל פון דעם מיט אזא שניק ניט גערעדט !

סאַשאַ סאַפראַנאוויטש אָבער איז נאָך פון די אומגליקען, וואָס מע קאָז זיי אַריבערטראָגען, א סך ערגער איז דאָס, וואָס אַלע טאָג ווערד די טאָכטער פערפאלען אויף א שעה אָדער אויף צוויי, דאָס הייסט, זי טהוט זיך אָן, געהט אוועק און זאָגט נישט, וואוהין, שוין פון א צייט, אז דער פאָטער האָט דאָס בעמערקט. ער וויל זי פרעגען, און ווייסט נישט, ווי אזוי ער זאָל דאָס טהון. ער האָט איהר א פאָר מאָל אפילו א זאָג געטהאָן : „וואוהין איז ?“ און האָט בעקומען איין ענטפער : „איך קום באַלד צוריק“. ער האָט געפרובט דורכ'ן ווייב, טאָמער וועט ער עפּים געוואָהר ווערען, ווייסט זי אויך ניט מעהר פון איהם.

— ווי אזוי ווייסט דאָס ניט אַ מאַמע, וואוהין די טאָכטער
 געהט? — פּרעגט איציקעל ביי זיין פרוי און בעקומט באלד אויס-
 גאָב מיט דער זעלבער פּראַגע:
 — ווי אזוי ווייסט דאָס ניט אַ טאַטע, וואוהין זיין טאָכטער
 געהט?

אויסלאָזען דעם כעס צום ווייב לאָזט ער שוין ניט אויס.
 אזוי ווי פריהער. זינט די טאָכטער איז אַ היגע, האָט די מוטער
 שטאַלץ און שטאַרקייט קעגען איהם, און ביידע, די מוטער מיט
 דער טאָכטער, האָבען ווי געשלאָסען צווישען זיך אַ פּערבאַנד קע-
 גען איהם, און האָט ער געוואָלט פּרובען אָפּשפּיעלען דעם ווייב אַ
 מזמור, מאַכען איהר אַ סקאַנדאַל, ווי ער איז געוואָהנט געוואָרען,
 אזוי האָט זיך אַרויסגעשטעלט די טאָכטער, זיך אָנגענומען די קרוי-
 דע פון איהר מוטער, און דוקא מיט גוטע רעד...

איציקעל שאַסטעפּאַל מוז אָבער אומבעדינגט וויסען, וואָס איז
 דאָס מיט זיין טאָכטער געוואָרען? וואָס געהט זי אום אין שטוב.
 אזוי ווי אַ שאַטען? וואָס איז דאָס פאַר אײן עוברת אוועקגעהן
 אַלע טאָג אויף צוויי שעה און ניט זאָגען: וואוהין? מיט וועמען
 זעהט זי זיך? וואָס טראַכט זי זיך?

און דער פאָטער איז געוואָרען אַ שפּיאָן. ער האָט גענומען נאָכ-
 קוקען דער טאָכטער, וואוהין זי געהט, און ער האָט זי געפּאַסט.
 ער איז איינמאָל אומבעמערקט נאָכגעגאַנגען פון הינטען און האָט
 דערזעהען, ווי זי האָט זיך אַריינגעהאַפּט צום לעהרער ראַמאַנענקאָ
 אין הויף אַריין און איז פּערשוואַנדען געוואָרען.

איציקעל שאַסטעפּאַל'ס קאַפּ איז שיער ניט צעשפּאַלטען גע-
 וואָרען קלערענדיג: וואָס טהוט זיין טאָכטער ביי ראַמאַנענקאָ'ן?
 אַלערליי מיאוסע מחשבות, איינע מיאוסער פון דער אַנדערער, איז
 איהם דורכגעפּלויגען אין קאַפּ. אַז זיין טאָכטער איז גוט בעקאַנט
 מיט'ן יונגען ראַמאַנענקאָ — דאָס ווייסט ער. ער ווייסט אָבער
 דאָס אויך, אַז דער יונגער ראַמאַנענקאָ איז ניט היע, אַז ער זיצט
 ערגיץ אײנגעשפּאַרט און אַז ס'איז ניטאָ פון איהם קיין שום ידיעה.

צו וועמען זשע קאָן זי געהן? צו די עלטערען? ווייסט ער אָבער, אז ראָמאַנענקאָס פּאָטער איז אַ צורר-היהודים — און אָט דאָ ערשט קומט דער מיאוסטער פון אַלע געדאַנקען: ווייל ער איז אַ צורר-היהודים, געהט אַהין זיין טאָכטער!... ווייל ער איז איין אַנטיסע-מיט, האָט ער איין אויג אויף זיין, איציקעל שאָסטעפּאַל'ס, טאָכ-טעה, — און דער דאָזיגער מיאוסער געדאַנק מאַכט דעם אומגליק-ליכען פּאָטער משוגע, און ער קאָן זיך גאָר קיין אָרט ניט געפינען!... ביז די טאָכטער קומט צו געהן, און אז די טאָכטער קומט צו געהן, רעדט ער מיט איהר פון פּערשיעדענע זאַכען, און מעהר — פון אידען, גויים, אונזער גלויבען, זייער גלויבען... פּערקומט איהר אין די אויגען אַריין, טאָמער וועט ער עפּים פון איהר אַרויסגעפינען, — אומזיסט די אַרבייט! טאַמאַראַ איז די אייגענע, וואָס תּמיד, סײַ דען נאָר דאָס, וואָס איהרע אויגען זענען מעהר פּערטראַכט, ווי אַלע מאָל, און אַביסעל בלאָס איז דאָס פּנים, און אז מע פּרעגט זי עפּים, ענטפּערט זי ניט באַלד, און אז עס קומט צו איהר צו געהן דעם אַפּטייקער'ס זוהנדעל, היצט זי זיך נישט, ווי זי פּלעגט זיך היצען ביז אַהער; זי לאָזט איהם רעדען, און אַליין געהט זי אַרום מיט איבערגעלעגטע הענד אויפ'ן האַרצען, אָדער זי קוקט אויף איהם מיט אַזעלכע אויגען, וואָס ס'איז גרינג צו דערקענען, אז זי הערט איהם ניט, וואָרום איהרע מחשבות זענען ווייט פון דאַנען...
* * *

איינמאָל איז איציקעל שאָסטעפּאַל געקומען אַהיים אַ פּער-טראָגענער, אַ צערייצטער פון זיינע פּערפּלאַנטעטע עסקים מיט „קאַזנאַ“, פון די אַרוואַקאַטען, וואָס האָבען געצויגען ביי איהם די עצמות, און פון די „טשינאָוויקעס“, וואָס האָבען „געבראַקעוועט“.

— וואו איז דאָס קינד? — פּרעגט ער זיך נאָך ביי'ם ווייב.
— פון וואַנען זאָל איך וויסען? — ענטפּערט זי איהם, ווי איהר שטייגער איז.
— וואָס הייסט, פון וואַנען זאָלסט דו וויסען?

- נריאָ, פון וואַנען זאָל איך וויסען?
 — ביזט אַ מאַמע, צי ניין?
 — און אז איך בין אַ מאַמע, איז וואָס דערפון געדרונגען?
 — וואו איז די „באַרישני“ — פרעגט שאַסטעפּאַל ביי די מענ-
 שען.
 — די „באַרישני“ איז ביי זיך אין אַלקיר. — ענטפּערען די
 מענשען.
 — ביי זיך אין אַלקיר? — ער לאָזט זיך געהן צו דער טאַכטער
 אין אַלקיר אַרײַן.
 אָנגעקלאַפט אין טהיר, האָט זיך דערהערט אַ קול:
 — ווער איז?
 — ס'איז איך! — דער פּאָטער טרעט-אַריבער די שוועל און ער
 דערזעהט אויפ'ן בעטעל ליגען זיין טאַכטער מיט'ן פנים אַרויף.
 די הענד פּערוואַרפען אונטער'ן קאַפּ, אויפ'ן האַרצען אַ בלאַט צײַר-
 טונג. די אויגען רויטליך, ווי פּערוויינט. ער געהט צו צו איהר
 נאָהענט, לעגט אַרויף די האַנד צו איהר אויפ'ן קאַפּ.
 — וואָס איז דיר, טאַכטער?
 — גאָרנישט.
 — ביזט עפּים נישט מיט אַלעמען?
 — דער קאַפּ אַביסעל טהוט מיר וועה.
 — אפּשר, דעם דאָקטאָר?
 — ניין, ניין! נאָר נישט קיין דאָקטאָר!
 איציקעל שאַסטעפּאַל קען שוין זיין טאַכטער. אז זי זאָגט ניין,
 איז ניין.

* * *

דעם זעלבען טאָג, פאַרנאַכטליך, אז די זונן האָט געהאַלטען ביי
 זעצען זיך, פּערפאַרבט דעם אונטערשטען טײל הימעל מיט רויטען,
 האָט צום אַפּטייקער אין דער טהיר אָנגעקלונגען איציקעל שאַסטע-
 פּאַל. זינט זיי זענען שכנים איז עס דאָס ערשטע מאָל, וואָס שאַס-
 טעפּאַל האָט אָנגעקלונגען צו זיין שכן דעם אַפּטייקער. אויף זיין

קלונג האָט זיך בעוויוזען אַ שוואַרץ בחור'על מיט געקרייזעלעטע הער-
לעך און מיט אַיין אויסגעבויענער נאָז. דאָס איז געווען סאַשא'ס
חבר, שמעון קעסלער.

— דעם אַפטייקער'ס זוהנדעל איז אין דער היים? — פרעגט
איהם שאַסטעפּאַל און האָט שוין חרטה, וואָס ער האָט אַהער אָנגע-
קלונגען.

— סאַשא? — מאַכט צו איהם קעסלער. — ער איז דאָ. ער
לערענט. קומט אַריין. סאַשא! קום נאָר אַהער.

אויף דעם אויסרוף קומט אָן דעם „אַפטייקער'ס זוהנדעל“, דער-
זעהט טאַמאַראַ'ס פּאַטער פּלוצים ביי זיך אין שטוב, ווערט מבולבל
און צינד זיך אָן, ווי אַ פייער.

— איך דאַרף דיך... איך דאַרף אַיך עפּים פרעגען. — מאַכט
צו איהם שאַסטעפּאַל און קוקט אויף סאַשא'ס חבר קעסלער. סאַ-
שאַ שטויסט זיך, אַז דער חבר קעסלער איז דאָ איבעריג.

— שמעון, געה אַרויס אויף אַ ווילע, — זאָגט סאַשאַ צו זיין
חבר קעסלער און בעט איציקעל שאַסטעפּאַל זיך זעצען.

איציקעל שאַסטעפּאַל קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען.
— האָט איהר נישט אַ באַזונדערען חדר? — פרעגט ער ביי
סאַשאַ'ן.

— קומט אַריין צו מיר אין קאַבינעט, — זאָגט צו איהם סאַשאַ
זעהר פּריינדליך און פּיהרט איהם אַריין צו זיך אין אַ קליין, ריין,
ליכטיג חדר'על. איציקעל שאַסטעפּאַל בעטראַכט דאָס חדר'על,
וואָס איז פּול מיט ספרים און ביכער און צייטונגען, אירישע ציי-
טונגען.

איציקעל שאַסטעפּאַל אַטעמט-אָפּ און רופט זיך אָן צו סאַשאַ'ן:
— דאָס איז זעהר שען פּון אַיך, וואָס איהר זיצט ניט לעדיג,
יונגע לייט, וואָס איהר טהוט עפּים, וואָס איהר זאָרגט פאַר'ן כלל
ישראל... מיר קאָנען נישט, מיר האָבען קיין צייט ניט, טאָג ווי
נאַכט פאַרטאַרעאַמט, איהר זעהט דאָך, געשעפטען, פּאָרדראַען,
עסקים...

— אָט דאָס איז טאַקי די צרה, — זאָגט צו איהם סאַשא —
וואָס איהר זענט פערטאַרעראַמט מיט אַ י י ע ר ע געשעפטען,
פּאַדריאַדען, און מיר זענען פערטאַרעראַמט מיט א ו נ ז ע ר ע
געשעפטען, און דערווייל דאָס אידישע פּאָלק געהט־אונטער...
— אַט־אַט־אַט! — מאַכט צו איהם דער גאַסט און ווייזט איהם
מיט'ן פינגער, אַז ער האָט געטראָפּען אין רעכטען קאַרב אַרײַן. —
גערעכט! לאַמיר האָבען אַזאַ יאָהר, ווי איהר זענט גערעכט! די
אייגענע טענות האָב איך מיט מיין טאַכטער: צו וואָס טויג אונז,
זאָג איך, זיך פאַרנעמען מיט פּאָליטיק, רעוואָלוציעס־שמוציעס?
הלוואי איך זאָל ליגען זאָגען, זאָג איך, עס וועט זיך דאָך געוויס
אויסלאָזען, זאָג איך, צו אונזערע קעפּ, מיט אַ קעשינעוו, מיט אַ
פּאַגראַם און מיט אַרויסטרייבען, זאָג איך, אירען פון די דערפער און
פון די שטעדט, זאָג איך. אָט האָב איך, זאָג איך, צו טהון מיט
פּריצים, טייטען זיי, זאָג איך, מיט די פינגער און ווייזען אָן אויף
אונז, אַז אומערדם זענען מיר שולדיג! איך זאָג, אַז אַ איד טאָר
זיך ניט מישען, אַ איד דאַרף וויסען, אַז ער איז אַ איד...
— און קושען דעם פּרייַז די האַנד און זינגען מהדיפּית? אָדער
זיצען און וואַרטען, ביז מע וועט קומען און מע וועט איהם צע-
רייסען די קישעלעך, צעברעכען די בענקלעך, צעראַבעווען דאָס
פערמעגען, פייניגען דאָס ווייב, שענדען די טעכטער? — זאָגט
סאַשא צום גאַסט, און דער גאַסט ענטפערט איהם:
— טע־טע־טע! זענט איהר דאָך דער אייגענער פּויגעל, וואָס
זיי אַלע! וואָס איז דאָס פאַר ווערטער געוואָרען: קעמפען? שלאַ-
גען זיך? איך האָב געמיינט, איהר זענט אַ שטילינקער, צום סוף...
מיין טאַכטער אויך אַזוי...
— דער חלוק צווישען אונז איז, וואָס איך זאָג קעמפען פאַר
אונזערע אַ י י ג ע נ ע אינטערעסען פון אונזער אַ י י ג ע ן
פּאַ ק, וואָס מיר איז דאָס נעהענטער, און אייער טאַכטער איז
אָוועק ווייטער...
— יאָ, מיין טאַכטער איז אָוועק ווייט, שוין צו ווייט!...

זווי זאָנט איציקעל שאָסטעפּאל מיט אַ זיפּע און מיט אַ ביטער שמייכעלע, און זיינע גרויסע שוואַרצע אויגען ריקען־אויס זעהר פיעל פערשטעלטען טרויער, פערבאָרגענעם שמערץ, און ער הויבט אָן מיט אַ טאָן נידעריגער:

— אָט דאָס בין איך טאָקי צו אייך אַריינגעקומען. ערשטענס, זיך אויסרעדען אַביסעל דאָס האַרץ. אייך האָב איך דערקענט פאַר אַ וואויל מענטשעל, כּלעבען, איהר זענט מיר געפעלען, דאָס הייסט, איהר הויבט מיר אָן צו געפעלען. איהר האָט אין זיך האָטש אַ קאַפעל אידישקייט.

— אַ דאָנק, — מאַכט צו איהם סאַשאַ מיט אַ האַלבען שמייכעל.
 — ניטאָ פאַר וואָס. — זאָנט איהם שאָסטעפּאל גאַנץ ערנסט.
 און, צווייטענס, האָב איך אייך געוואָלט ווייזען עפּיס אַ זאָך. איך וועל דאָס אייך באַלד ווייזען. נאָר קודם דאַרף איך אייך זאָגען אַ הקדמה, אַז איהר זאָלט ניט מיינען חס ושלום, אַז איך קלער עפּיס איבער אויף מיין טאָכטער. איך קען מיין טאָכטער זעהר גוט, מענט איהר מיר גלויבען אויף נאַמנות.
 — איך גלויב אייך.

— אַלזאָ, איז אָפּגערערט דערפּון. — זאָנט שאָסטעפּאל און פער'נבּה'ט זיך מיט אַ קוק צו סאַשאַ'ן אין די אויגען אַריין. — אלא וואָס דען? איך פאַרשטעה זי ניט! איך הויב זי ניט אָן צו פאַרשטעהן! געוויס דאַרפט איהר קענען מיין טאָכטער'ס לעהרער, דעם קריסט, ראָמאַנענקאָ'ס זעהנדעל, פון דער גימנאַזיע דער לעהרער, אַ וואויל גויעצעל, איין עהרליכער, נאָר אַ פאַרברענטער „הבריהמאָן"! פון די דאָזיגע לייט... מיין טאָכטער האַלט פון איהם. איך האַלט אַפילו אויך פון איהם; נאָר זי — נאָר לעילאַ ולעילאַ! אַ גאַנצער גאָט ביי איהר! איך אָבער זאָג איהר: אַ מענטש איז ניט קיין גאָט. זאָנט זי: דו קענסט ניט ראָמאַנענקאָ'ן. זאָג איך: איך קען גרעסערע לייט פון איהם; איך קען דעם פראָד קוראַר, איך קען דעם פּרעדסעראַטעל, איך קען דעם גובערנאַטאָר אַליין... לאַכט זי פון מיר, איהר ווייסט דאָך, ביי די דאָזיגע

איז דער גובערנאטאָר טריפה... מילא, דאָס בין איך אייך ניט אוי-
סען. אַ גאָט איז אַ גאָט... איז ער אָבער נישטאָ היע, דער גאָט,
דער יונגער ראָמאַנענקאָ מיין איך. ער איז ערגיץ ווייס איך וואו, אין
סיביר מסתמא. מע ווייסט ניט וואו... פרעגט זיך אַ קשיא: ווי-
באלד אַז ער איז נישטאָ, דער גאָט, דער יונגער ראָמאַנענקאָ מיין
איך, היינט וואָס האָט מען אַהין צו געהן?

— וואוהין? — פרעגט סאַשא.

— איך ווייס וואוהין? צו זיינע עלטערען, אַפנים? ... דעם פאָר-
טער ווייסט איהר דאָך, וואָס פאַר אַ צורר-היהודים ער איז... וואָס
האָט זי דאָרט צו טהון אַלע טאָג?

— ווער? — פרעגט וויעדער סאַשא.

— מיין טאָכטער, טעמע, טאַמאַראַ הייסט דאָס! ביז איך בין
געוואָהר געוואָהרען, וואוהין זי געהט! אַלע טאָג, אַלע טאָג ווערט
זי פאַרפאַלען אויף צוויי-דריי שעה, און איך האָב נישט געוואוסט
וואוהין... וואָס הייסט, איך האָב נישט געוואוסט? נישט געוואוסט—
און איין עק!... בקיצור, איך בין געוואָהר געוואָרען, אַז זי געהט
אַהין... ווי אזוי איך בין געוואָהר געוואָהרען? — אַבי איך בין גע-
וואָהר געוואָהרען... וואָס טהוט זי דאָרט? ... איך ווייס וואָס זי
טהוט? ... וואָס זאָל איך קלערען? וואָס קאָן איך אויף איהר קלע-
רען? זי איז אַ אידישע טאָכטער, זיי זענען גויים, און דער פאָר-
טער איז אַ רשע מרושע, אַ צורר-היהודים... און איך קען מיין טאָכ-
טער און ווייס, אַז זי האָט פיינט דעם אַלטען ראָמאַנענקאָ גלייך
מיט מ'ר. שייך זאָגען פיינט? מיר לעבען דאָך מיט איהם צו-
זאַמען. נאָר וואָס געהערט ער זיך אָן מיט אונז? איך ווייס, אַז
ביי איהר איז ער טריפה, אזוי ווי ביי מיר. וואָס דאַרפט איהר?
זי האָט מיר אַליין דערזעהלט אַ מעשה, איך געב אייך דאָס איבער
בסוד, איהר זאָלט זיך נאָר ניט אויסרעדען פאַר מיין טאָכטער...
— קיין סודות פון אייער טאָכטער דאַרפט איהר, אייגענטליך,
מיר ניט דערזעהלען. — זאָגט סאַשא און קוקט מיט אומרוהיגקייט
אויפ'ן גאַסט.

— מענטש! ס'איז נישט קיין סוד! דאָס ווייסען אין פּע-
טערבורג אלע, גאַנץ פעטערבורג ווייסט! מילא, בין איך אייך,
דאָס איך ניט אויסען... פרעגט זיך אָבער אַ קשיא: וואָס פאַר
עסקים קאָן זי מיט זיי האָבען?...
— מיט וועמען?

— איך ווייס מיט וועמען? מיט זיינע עלטערען, אַפּנים?
מאַהלט אייך, איך בין ניט געשלאָפּען, איך האָב נאָכגעקוקט, נאָכ-
געשמעקט, — איך ווייס נישט, איך ווייס גאָרניט!... דאָס קינד,
זעה איך, פון טאָג צו טאָג געהט־אַיין, איך זעה, זי טראָגט יסורים,
נאָר וואָס — ווייס איך ניט! איך ווייס ניט און קאָן נישט וויר-
סען!... היינט, למשל, קום איך אַרײַן, טרעף איך זי פאַרוויינט מיט
אַ בלאַט־צייטונג אין די הענד... וואָס איז דיר, טאָכטער? גאָרניט,
איצט איז זי אַוועק אַהין און געלאָזט אָט דאָס בלאַט אונטערגע-
שטריבען מיט רויטען. דאָס בלאַט איז איין אויסלענדיש בלאַט, אַ
סוד פאַר מיר. איך וואָלט זעהר וועלען וויסען וואָס דאָ שטעהט...
פאַר קיין אַנדערען וואָלט איך נישט פאַרגלויבט. צו אייך האָב איך
עפּים מעהר צוטרויען...

— איך דאַנק אייך זעהר. — מאַכט צו איהם סאַשאַ צערודערט
פּונם גאַנצען שמועס. — מיר איז אָבער ניט אַנגענעהם אַרײַנצומיר-
שען זיך אין די פּערזענליכע ענינים פון אייער טאָטער... אינטימע,
סעמינע זאָכען...

— מענטש וואָס איהר זענט! — שרייט־אויס איציקעל שאָס-
טעפּאַל. — וועמען דען זאָל איך געהן דערצעהלען? וועמען דען
זאָל איך געבען איבערלייענען? פאַרגעסט נישט, אַז ס'איז מיין
איינאון־איינציג קינד! זי איז ביי מיר אַ בתי־חירה, און איך האָב
זי לײַב...

די לעצטע ווערטער זענען געזאָגט געוואָרען מיט אַזאַ פּייער,
אַז סאַשאַ סאַפּראַנאוויטש האָט רחמנות געהאַט אויף טאַמאַראַ'ס
פאַטער, און אפּשר ווילט זיך איהם אַליין אויך וויסען, וואָס שטעהט
אין בלאַט? וועלכער מענש קאָן געהן פאַרבײַן איין אָרט, וואו ער

ווייכט, אז דאָרט איז אַ סוד, און נישט אַ קוק טהון האָטש מיט איין אויג אויף דעם אַראָפּגעלֶאָזטען פּאַרהאַנג? ... מע דאַרף נישט פּערנעמען דאָס אויך, אַז טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל האָט פאַר סאַשאַן אויך אַ שטיקעל אינטערעס. אויב נאָך עמיצער איז פּערליעבט אין טאַמאַראַן, איז ער געוויס ניט אַזוי פּערליעבט, ווי סאַשאַ, און געוויס נישט פּריהער פון סאַשאַן, און ער נעמט דאָס בלאַט ביי'ם פּאָטער און לייענט:

„דעם 10-טען, 12 אַזייגער האַלבען טאָג, איז אין דער קאַמער פון פעסטונג, דאָרט וואו עס האָט זיך אויפּגעהאַלטען דער געוויי-סער ראָמאַנענקאָ, געקומען דער פּראָקוראַר און האָט מודיע געווען דעם אַרעסטירטען, אַז צוויי אַזייגער וועט ער הינגעריכטעט ווערען דורך הענגען. אויף דעם פּנים פּונ'ם פּער'משפּט'ען האָט אַפּילו איין מוסקול ניט אַ ריהר געטהאָן זיך. דער פּראָקוראַר האָט איהם דער-לאַנגט אַ פּאַרטיגע בקשה וועגען בענגאַדיגען, ער זאָל זיך אונטער-שרייבען. דער פּער'משפּט'ער אָבער האָט זיך קאַטעגאָריש אָפּגע-זאָגט און האָט געבעטען, מע זאָל איהם געבען טיי. דער פּראָקוראַר איז אַרויסגעגאַנגען און איז נאָכדעם צוריק אַריינגעגאַנגען און גע-בעטען ביי איהם, ער זאָל זיך חתמ'ענען אויף דער ביטע, דאָן וועט מען איהם שענקען דאָס לעבען. דער פּער'משפּט'ער האָט איהם נאָך אַ מאָל געזאָגט, אַז ער וועט אַזאַ ביטע קיינמאָל נישט אונ-טערשרייבען. אַז מע האָט איהם געפרעגט, אויב ער פּערלאַנגט אַ גייסטליכען פּאַר'ן טוידט, האָט ער געענטפּערט, אַז ער דאַרף נישט קיין גייסטליכען, קיין אָפיציעלען פּאַרשטעהער פון אַ גלויבען. זיין גלויבען, זיין רעליגיע איז אַ אינוועניגסטע, זיין געוויסען איז ריין, ער איז איבערצייגט, אַז ער האָט קיין שלעכטס ניט געטהאָן. פון דער קאַמער איז דער פּער'משפּט'ער אַרויס מיט שטאַלץ און רוהיג, גלייך ווי ער וואָלט געהן אויפ'ן שפּאַציער. אַז מע האָט איהם צו-נעפּיהרט צום עשאַפּאַט, האָט ער זיך לייעבליך געווענדעט צו איין אָפיציער מיט פּאַלגענדע ווערטער: „גיט איבער מיינע חברים, אַז איך שטאַרב רוהיג און אַז איך וועל אייביג זיין מיט זי.“ ... זיינע

לעצטע ווערטער זענען געווען: „גריסט מיין מוטער I“ אזא איבער-נאטירליכע רוחיגקייט האָט מען נאָך קיינמאָל ניט געזעהען אין די וועלט פון פעסטונג.
אזוי שטארבט אַ רוסישער העלד“.

קאָפיטעל ה.

אַ ש ט י ל ע ט ר א ג ע ד י ע מ י ט א ר ע ש' ד י ג ען ס ו פּ .
(אַרויסגענומען פון די צייטונגען).

נ ו מ ע ר א י י נ ס : „איבער אַ מיידעל, וואָס האָט זיך גע-האַנגען היינט אין איינע פון די טורמעס, האָבען אַלע אַרעסטאַנטען דערקלערט אַ הונגער אויף דריי טאָג און אויפגעהויבען אַ גרויסען סקאַנדאַל. מע האָט געמוזט אַנקומען צו דער הילף פון מיליטער. דריי בונטאָושושטיקעס זענען גע'הרג'עט אויף טוידט. עלף פער-וואונדעט. אַכט פון זיי טוידטליך“.

נ ו מ ע ר צ ו ו י : „דאָס מיידעל, איבער וועלכער עס האָט אויסגעבראָכען דער גרויסער אויפשטאַנד פון די אַרעסטאַנטען אין די טורמעס, האָט מען געפונען געהאַנגען אויף די אייזערנע גראַטעס פונם פענסטער אויף צענויפגעדרעהטע פאַסען פון אַ צעריסען העמד. די סיבה, וואָס האָט געצוואונגען דאָס מיידעל צו בעגעהן זעלבסטמאָרד אויף אזאַ מורא'דיגען, מאוימ'דיגען שטייגער אין טורמע, איז נאָך מעהר מאוימ'דיג, ווי איהר טוידט“.

נ ו מ ע ר ד ר י : „אונז איז געראַטען אַרויסצוקריגען איי-ניגע פּרטים וועגען דעם געהאַנגענעם מיידעל, וואָס מע האָט דאָ ניט לאָנג געפונען אין איינע פון די טורמעס. און אָט ווי אזוי עס ווערד אונז געמעלדעט פון זעהר אַ זיכערער קוועלע: מיט אַ קור-צער צייט צוריק זענען אַנטלאָפּען פון געפענגעניש עטליכע אַרעס-טאַנטען דורך אַ וואונדערליכען אופן, וואָס איז כמעט אומגלויבליך; אַרום האַלבע נאַכט האָט מען אָנגעקלונגען צום סמאָטריטעל פון דער טורמע אין טעלעפאָן מיט אַ געוויסען „פאַראַל“, אַז באַלד וועט

קומען צו פֿאָהרען אין טורמע אַרײַן אַ ראַטמיסטער מיט עטליכע סאָלדאַטען, צו פֿערנעמען און ברענגען צו פֿיהרען צום פֿראַקוראַר אין אַ בעזונדערער קארעטע אײַניגע פּאָליטישע פֿערברעכער, צוויי שיען זײַ אײַנס אַ מײַדעל, אַ געוויסע פּאָליטישע, וואָס ווערד בעשול־דיגט אין פֿיעל פֿערברעכענס. און, ווירקליך, אין עטליכע מינוט אַרום איז אָנגעקומען דער ראַטמיסטער מיט די סאָלדאַטען, זיך געמעל־דעט מיט אַ פֿער־התמ'עטען פּאַקעט פּונ'ם פֿראַקוראַר, אין וועלכען עס זענען געווען ריכטיג אױסגע־רעכענט די זעלבע נעמען פֿון די פּאָליטישע פֿערברעכער, וואָס דער פֿראַקוראַר האָט זײַ אױפּגעפּאַך־דערט דורכ'ן טעלעפּאָן.

אין פֿערטוף פֿון אײַן האַלבע שעה זענען אַלע פּאַרמאַליסטען אָפּגעטהאָן געוואָרען, און דער ראַטמיסטער מיט די אַרעסטאַנטען זענען אָפּגעפּאַהרען. ערשט אױפ'ן אַנדערען טאָג אין דער פֿריה, נאָכדעם, אַז מע האָט זיך ניט געקאַנט דערוואַרטען צוריק אױף דער קאַרעטע, און נאָכדעם, ווי מע האָט זיך אָנגעפֿרעגט דורכ'ן טע־לעפּאָן בײַם פֿראַקוראַר, האָט זיך אַרױסבעוויזען, אַז דאָס איז געווען נישט מעהר ווי אַ פּאַקוס, אַ קונציגער שווינדעל פֿון רעוואָלוציאָנע־רען.

דעם זעלבען טאָג אין דערפֿריה איז אָבער געראַטען אײַנעם פֿון די טיכטיגע פּאָליציע־שפּיאָנען צו דערקענען אײַנע פֿון די אַנט־לאַפּענע, און ער האָט זי אַרעסטירט און אָפּגעפֿיהרט אין אױטשאַס־טאָק. פֿון דאָרט האָט מען זי אָפּגעפֿיהרט אײַנ'ם צווייטען אר־טשאַסטאָק, פּונ'ם צווייטען אײַנ'ם דריטען... אױף מאָרגען אַרום פּאַרנאַכט האָט מען געפונען די אױמגליקליכע אַ געהאַנגענע. דער נאָמען פֿון דער אױמגליקליכער, ווי מיר האָבען ערפּאַהרען, איז מאַ־ניאַ, אָדער מאַשאַ באַשעוויטש״.

נ ו מ ע ר פ י ע ר : „הײַנט זײַגער 10 אין דער פֿריה האָבען זיך צענויפּגעקלױבען עטליכע הונדערט סטודענטען און אַרײַ־בער צעהן טױזענד אַרבייטער און האָבען געוואַלט אָפּהאַלטען אַ פּאַניחידאַ פּאַר דער געהאַנגענער באַשעוויטש״. גיך האָט זיך בעי־

וויזען פאָליציע און האָט צעטריבען דעם גאַנצען עולם. קיין ערנסט-טער צוזאַמענשטויס איז ניט פאָרגעקומען. עטליכע און דרייסיג זענען אָפּגעפיהרט געוואָרען אין האָספּיטאַל".

נ ו מ ע ר פ י נ פ : "דעם זעלבען טאָג, מיט צוויי שעה שפּע-טער, איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען אַ פּאַניחיראַ פּאַר מאַשאַ באַשע-וויטש, און ווייל דערביי זענען געהאַלטען געוואָרען אָנצינדערדיגע רעדעס און ס'איז אַרויסגעוואָרפּען געוואָרען אַ רויטע פּאַהן, איז דער צוזאַמענשטויס מיט דער פּאָליציע געווען אַ סך ערנסטער. מע צעהלט צוויי און צוואַנציג גע'הרג'עטע און מעהר אַלס הונדערט שווער פּערוואַונדעטע; אונטער זיי פּיעל פּרויען און קינדער. איצט איז רוהיג".

נ ו מ ע ר ז ע כ ס : "אַלס נאָכוועהעניש פּונ'ם צוזאַמענ-שטויס איבער דער פּאַניחיראַ פּאַר דער געהאַנגענער באַשעוויטש, האָט אין אייניגע פּאַבריקען אויסגעבראַכען אַ סטרייק, וועלכער פּערשפּרייט זיך אויך אין אַנדערע שטערט. עס ווערד געפּלאַנט אַיין אַלגעמיינער באַהן-סטרייק.

אין די הויפּען איז אָנגעגרייט מיליטער, אויף די נאַסע אי רוהיג".

* * *

די לופּט איז געוואָרען וואָס אַ טאָג געדיכטער און שטיקענדי-גער. שווערע וואַלקענס האָבען בעצויגען דעם הימעל. עס האָט זיך געטראָגען אַ ריח פּון שוועבעל. דער שטורם האָט זיך געדריקט אַלץ געהענטער און געהענטער. יעדע מינוט האָט מען געקאָנט ער-וואַרטען אַ וואַלקענברוך, אַיין אויסגוס, אַ מבול.

נאָר אויב די טרויעריגע געשיכטע מיט מאַשאַ באַשעוויטש האָט אומעדום אַרויסגערופּען אזאַ שטורם, קאָן מען זיך שוין פּאַרשטעלען וואָס פּאַר אַ רעש זי האָט בעדאַרפּט אַרויסרופּען אין דער שטאָרט, וואו די מאַשאַ באַשעוויטש איז געבאָרען, וואו כמעט אַלע האָבען זי געקענט, וואו אַ מינדסט קינד האָט געקאָנט אָנווייזען אויף איהר

מיט'ן פינגער און זאָגען: „אָן געהט מאַשאַ“. די זעלבע שכנים פון ליפא באַשעוויטש, וואָס פלעגען פריהער אַנטלויפן פון דעם האַלץ-איד מיט זיינע חרושים ונפלאות פון זיין טאָכטער מאַשא, די זעלבע גוטהערציגע לייט האָבען מיט אַמאָל בעקומען רחמנות אויף דעם אָרעמען פאָטער אין זיין גרויסען טיעפען אומבעשרייבליכען טרויער און האָבען בעקומען חשק צו טרייסטען מיט ווערטער דעם, וואָס קאָן ניט זיין געטרייסט, פעהיילען מיט אַ קרעכץ דעם גרוי-סען וועהטיג, וואָס קאָן ניט אויסגעהיילט ווערען קיינמאָל. די גוט-הערציגע מענשען, וואָס האָבען זיך קיינמאָל ניט אינטערעסירט מיט ליפא'ס טאָכטער, האָבען זיך מיט אַ מאָל אָנגעהויבען דערמאָנען אָן דעם דאָזיגען מיידעל מיט די אונטערגעשארענע האָר און אָן איהרע אַלע גוטע מעלות, און יעדער האָט בעקומען חשק צו זאָגען דעם אומגליקליכען פאָטער האַטש אַ גוט וואָרט, און אַנג זיך אויס-פרענען ביי איהם, ווי אזוי און וואָס און ווען, און צי האָט ער עפּיס געהאַט פון איהר בריעה די לעצטע צייט, און וואָס האָט זי איהם געשריבען, און צי ס'איז אמת איהר אַנטלויפן פון דער טורמע, ווי מע שרייבט, און ווי אזוי איז זי צו דערצו געקומען?

— דאָכט זיך, אזוי איז זי געווען אַ מיידעל, גאָרנישט, גלייך מיט אַלע... געה זיי אַ נביא, אַז פון דעם מיידעל וועט אַמאָל אויס-וואַכסען אַזאַ... אַזאַ... וואָס פון איהר וועט רעדען די גאַנצע וועלט!

ליפא באַשעוויטש, אין דער ערשטער מינוט, אַז ער האָט ער-פאהרען פונ'ם גרויסען אומגליק, האָט ער זיך אויסגעריסען אַ שטיק באַרד, זיך געלאָזט לויפן מיט אויסגעשמרעקטע הענד, אַליין נישט צו וויסען, וואוהין ער לויפט. נאָכדעם האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק, אַראָפּגעוואָרפען די שטיוועל פון די פּיס, זיך אָנגעריסען די לאַץ פון דער סאַיווי-סאַי צעריסענער קאַפּאַטע, געריסען קריעה אויך מיט ווייב און קינדער, און אַלע האָבען אוועקגעזעצט זיך „שבעה“. נאָר איין אליק (אַ בחור'על פון אַכצען יאָהר) האָט נישט געוואָלט זיך אוועקזעצען אויף דער ערד. ער האָט נישט אַרויסגע-לאָזט אַפּילו קיין טרער. עס האָט זיך איהם נאָר אָנגעצונדען דאָס

פנים, די אויגען זענען ביי איהם געוואָרען ווי איבערגעקעהרט, זיך א טאפ געטהאָן אין די הויזען־קעשענים און א זאָג געטהאָן: — טאַטע! איך פאָהר גלייך אַהין. איך בעט אײך, איהר זאָלט מיך ניט צוהאַלטען.

און עס האָבען נישט געהאַלפּען ניט דעם טאַטענ'ס בייזערען זיך, ניט דער מאמע'ס טרערען, נישט דער געוויין פון די קלענערע קינדער, — אליק איז אַוועק און איז ווי אין וואַסער אַרײַן. וואו איז אַהינגעקומען אליק — ווייסט ניט ליפּא באַשעוויטש. לאָזט איהם צורוח — ער ווייסט נאָר אין זאך: ער ווייסט, אַז ער האָט גע־האַט אַ מאַשאַ, וואָס קיינער פערמאָגט נישט אַזאַ מאַשאַ, און איצט איז זי נישטאָ! ליפּא ווייסט, אַז די גאַנצע שטאָדט, די גאַנצע וועלט וויענט זיך מיט זיין מאַשאַ! אַפילו איציקעל שאַסטעפּאַל, וואָס פלעגט פון איהם אַנטלויפּען, שטעלט זיך אויך היינט אָפּ אַלע מאָל, ווען ער דערזעהט איהם, און פרעגט זיך אויס אויף מאַשאַ'ן. פון איציקעל'ס טאַכטער שמועסט מען ניט! ווען ניט זי, וואָלט ער מיט זיין ווייב און קינדער שוין לאָנג אויסגעגאַנגען פון הונגער... אַפילו גוים, כריסטען, סטודענטען האַלטען אָפּ פּאַניחידעס, אומעדום, און מערדום, דאָ אויך. עס וועט היינט זיין, זאָגט מען, אין דער גרויסער שוהל אַיין אַסיפה, אַ מין הזכרת־נשמות. אַהינצו דאַרף מען געהן, האָטש אַפילו זיין ווייב שלאָגט איהם אָפּ דערפון. זי זאָגט: מע דאַרף נישט געהן. נאָר וואָס ווייסט אַ אירדינע? למאַי זאָל מען ניט צולאָזען איהם דאָס שטיקעל פּערגעניגען, האָרבען, וואָס ליימען וועלען זאָגען וועגען זיין מאַשאַ'ן?... און ליפּא לאָזט זיך געהן אין דער גרויסער שוהל, און טרעפט אין דרויסען שוין אַזאַ אַיין עולם, וואָס ער האָט שוין לאָנג אַזעלכען נישט געזעהען. דער גרעסטער מיליאָנער זאָל שטאַרבען, וועט ער ניט צענויפנעמען אַזאַ אַיין עולם! און אינוועניג אין שוהל וואָס טהוט זיך! מע קאָן דען אַהין אַרײַן? מע לאָזט דען? אַ גליק, וואָס מע האָט איהם דער־קענט.

— דעם פאַטער!... לאָזט אַרײַן דעם פאַטער!...

און ליפא באשעוויטש געהט מיט גדלות, קוים וואָס מע שטופט איהם דורך, אַהין אַרויף, אַרויף, דאָרט, וואו איציקעל שאַסטעפּאַל, וואו די בערנשטיינס מיט די היילפּערינס מיט די אַלע איבעריגע גרויסע... ער זעהט פאַר זיך אַ סך בעקאַנטע פּנימ'ער. דעם אַפּטוי- קער סאַפּראַנאָוויטש, נחמיה דעם שוסטער מיט זיינע בנים, יודעל קטנתי און נאָך און נאָך... אַלסדינג איז דעקאָריט מיט טרויער, בעהאַנגען מיט שוואַרצען... אַיין אומעט איז אויסגעגאַסען אויף אַלע פּנימ'ער... מאַנסכילען און ווייבער צוזאַמען... אויף דער בימה שטעהט עפּים אַיין אומבעקאַנט בחור'על מיט געלע האָר, שיינט איהם אַ סטודענטעל צו זיין, אויב ניט דעם אַפּטייקערס זוהנדעל, און האַלט זעהר אַ פייעריגע רעדע. ליפא פּערשטעהט איהם ניט... רעדען רעדט ער אַפּילו זעהר שען, זיס, געשמאַק, נאָר ער פּער- שטעהט איהם ניט... פּסוקים גאַנצע ברענגט ער... פּיגש נבכעה... סדום און עמורה... דור המבול... דער עולם ווישט די אויגען, און איהם, דעם פּאַטער, גאָרנישט; און ער פּערשטעהט אַליין ניט, פאַר וואָס איהם איז גאָרנישט... און אַפּילו נאָכדעם, ווען עס קומט אַרויף דער חזן מיט'ן כּאָהר, און דער כּאָהר הויבט אָן זינגען, און דער חזן פּיסקעלט זיך, און עס לָאָזט זיך הערען דער טרויעריגער וויינענדיגער נוסח אויסגעצויגען: „אל מלא רחמים"... און די שוהל ווערד פּול מיט געוויין... עס וויינען יונגע קינדער... עס וויינען אַלטע אידען... ווייבער חלש'ען... און ער, דער פּאַטער, גאָרנישט; און ער פּערשטעהט אַליין ניט, פאַרוואָס איהם איז גאָרנישט... נאָר אַז עס קומט צו די ווערטער: „את נשמת הבתולה מרים גיטעל בת רב ליפא שהלכה לעולמה", — דערפּיהלט דער אומגליקליכער פּאָד טער, ווי עפּים מיט אַ מאָל האָט זיך געגעבען אַ ריס-אָפּ ביי איהם אין האַרצען, אַ שטיק-אַרויף אין גאַרעל און אַ זעץ, ווי מיט אַ האַ- מער, איבער'ן מת, און עס רייסט זיך ארויס ביי איהם פּונ'ם האַלז, נישט ווי ביי אַ מענשען, נאָר ווי ביי אַ געקוילעמען אַכס, אַרויף און אַראָפּ, און ער אַליין דערשעקט זיך פאַר זיין משונה'דיגען קול און צעלאַכט זיך פּון זיין אַכסען-שטימע שטיל צו זיך אין באָרד אַרײַן...

און דער כָּהֵן הערט ניט אויף צו זינגען, און דער חזן הערט ניט אויף צו מאַכען פּיסקעס, בעווייזען, וואָס ער קאָן... און דער אָרע" מער ליפּא פּיהלט, אז ער האָט פּערגעסען אין דער מינוט, צו וואָס ער איז אַהער געקומען, און וואָס טהוט דאָ דער עולם? און אז אויף דער בימה געהט אַרויף אַ נייער פּאַרשוין, עפּים איין אומבע- קאַנטער, אַ געזונדער, אַ בעוואַכסענער, אַ האָריגער, ווי אַ בער, מיט אַ שטימע פּון אַ בער, און דונערט מיט זיין בערען-שטימע: „ווייסט איהר, ווער איז געווען מאַשאַ באַשעוויטש?“ — דאָ דערמאַנט זיך ליפּא, צו וואָס ער איז אַהער געקומען און וואָס עס טהוט דאָ דער עולם... נאָר ער קאָן ניט פּערשטעהן איין זאַך: וואָס זאָגט עפּים אָט דער בעוואַכסענער נפּש אויף זיין מאַשאַ, אז זי איז געווען? וואָס הייסט, זי איז געווען? נה, און אייזט וואו איז זי?... און בשום אופן קאָן זיך ליפּא באַשעוויטש נישט דערמאַנען, וואו זיין טאָכטער מאַשאַ איז?... און ליפּא באַשעוויטש קאָן ניט פּערשטעהן וואָס טהוען די סאָלדאַטען אין שוהל? סאָלדאַטען רייטענדיג אויף פּערד? און וואָס לויפט אזוי דער עולם? וואָס שפּרינגט מען דורך די פּענסטער? וואָס פאַר אַ מהומה אויף זיי? וואָס פאַר אַ בהלה? און אַ זעץ פּון אַ „נאַגיקע“ ניכטערט איהם אויס, און מע טרייבט איהם צוזאַמען מיט נאָך מענשען אין אור טשאַסטאַק אַריין, און דאָרטען אין הויף שרייבט מען זיי איבער, און אז עס קומט צו איהם, גיט מען איהם האַלז אין נאַקען און מע וואַרפט איהם אַרויס:

— איהר זעהט ניט, אז דער אַלטער איז געריהרט?...

* * *

— דער רוח האָט מיך געטראָגען אין שוהל אַריין! — האָט געזאָגט איציקעל שאַסטעפּאַל, נאָכדעם אז ער איז אַרויס פּון שוהל פּריי, אָפּגעקומען סך הכל מיט איין נאַגיקע אין פּלייצע. — אַ גליק, וואָס איך בין אַ ריינער מענטש און בין נישט פּאַרמישט אין די „ראָויגע“ זאַכען...

— וואָס דו ביזט נישט פאַרמישט אין די „דאָזיגע“ זאָכען איז פון די קלייניגקייטען; זעהסט דו, דאָס, וואָס אונזער טעמע איז אַרויס פון זייערע הענט ריין — דאָס איז יאָ אַ גליק!

אַזוי ענטפערט איהם זיין פרוי שיווקע און דאַנקט גאָט יעדען טאָג, יעדע שעה, יעדע מינוט, וואָס איהר טאַכטער איז מיט איהר. איהר זאָגט דאָס האַרץ, — אַ מוטער'ס האַרץ פיהלט — אַז נישט אויף לאַנג האָט איהר גאָט געשענקט די מתנה; איז ניט היינט — איז מאַרגען וועט חלילה קומען אַיין אויסחאַפּעניש אויף איהר קינד.

אַזוי האָט זיך אַביסעל דורכגערעדט דאָס האַרץ שיווקע שאָס־טעפּאַל פאַר איהר קעכין חוה די אידינע, און קיינער האָט זי נישט געקאָנט אַזוי פערשטעהן און אַזוי מיטפיהלען איהר, ווי חוה די אידינע, וואָס האָט אַליין אויך געהאַט אַיין „אומגליק“.

חוה דער אידינע'ס „אומגליק“ איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס זי האָט געהאַט אַ זון אַיין „אומגליק“. געהייסען האָט ער שמואליק, נאָר גערופען האָט זי איהם „דער אומגליק“.

— גלאַט, מע טאָר ניט זינדיגען, נאָר דעם אמת פאַרלייקענען טאָר מען אויך ניט. גאָט האָט מיך געבענשט מיט אַיין אומגליק. אַזוי אַ קוק טהון אויף דער מצבה, דאַכט זיך, אַ גאַנץ פיינער בחור, אַ הויכער, אַ גלאַטער, אַ לעכעדיגער, און רערט מיט איהם — דאַכט זיך, נישט קיין נאָר אויך, און אַ שטילער, אַ סטאַטעטשנער בחור, און אַיין אַרבייט־יונג, גאָלדענע הענט! ער איז אַ זייגערמאַכער; זיין בעל־הבית, יאָסי דער זייגערמאַכער, קאָן זיך פון איהם נאָר נישט אָפּלויבען. אַז מע שמועסט, אַ געראַטענער! איז אָכער דער שוואַרץ־יאָהר זאָל איהם וויסען — זינט ער האָט זיך „זניחעט“ מיט'ן שוסטערס בנימ'לעך, פאַרחאַפט זאָלען זיי אַיך ווערען, איז דאָס קינד געוואָרען אַיין אַנדער קינד! ערשטענס, וואָס פאַר אַ מחותן ביזט דו גלאַט מיט אַ שוסטער'ס אַ יונגעל? דיין טאַטע איז ניט געווען קיין שוסטער, און דער זיידע דיינער אויך ניט... וואָלט דאָס נאָך ניט געווען אַזאַ אַיין אומגליק, ווען ער זאָל ניט

לייענען קיין ביכלעך פון עקספראָ...—טפו! איך האָב פאַרגעסען, ווי ס'הייסט! — און ער זאָל ניט מישען זיך אין פרעמדע געשעפטען, דאָרען דעם קאַפּ פאַר יענעמ'ס אַרבייטער. וואָס געהט דיך אָן, צי יענעמ'ס אַרבייטער וועלען אַרבייטען צוועלף שעה, צי פערצעהן, צי אַלצעהן שעה? פון מיינטוועגען מעגען זיי זיך שלאָגען קאַפּ אָן וואַנט מיט די בעל־בתים אינאיינעם אַפילו זעכס־און־צוואַנציג שעה אין מעת־לעת. וואָס, אפשר ניט אזוי?... — געוויס אזוי! — זאָנט שיווקע און קוקט זיך אַרום, צי טאָט מאַראַ הערט ניט זייער שמועס. — ס'איז היינט מיט זיי אומערום צרות און צרות און צרות!

פריהער, איידער די טאָכטער איז געקומען פון פעטערבורג, האָט זי געזעהלט די מינטען, זי זאָל שוין קומען בשלום, און אז זי האָט דערהערט, אז עס זענען געשלאָסען אַלע גימנאַזיעס און אוניווערזיטעטען, האָט זיך שיווקע פשוט מחיה געווען.

איין עק, אַ סוף — מע וועט אויפהערען שטודירערען, מע וועט שוין קאָנען אַ מאָל אַ שידוך טהון מיט אַ קינד, שוין צייט!... צום סוף, געה זיי אַ נביא, אז מע וועט ניט לערנען, וועט זיין נאָך ערגער! וואָרום וואָס קאָן נאָך זיין ערגער פון דעם, ווי זעהען אַ קינד געהט אַרום ווי אַ שאַמען, נודעט זיך, ווערד פערפאלען אויף צוויי־דריי שעה, מע ווייסט ניט וואו, גיט זיך אָפּ מיט פוסטע זאָכען, פיהרט קענטשאַפּט מיט אַזעלכע מענשלעך, ווי דעם שוסטער'ס קינדער, — אַסור אויב זי פערשטעהט, וואָס דאָס איז מיט איהר! היינט די שרעקען, וואָס מע הערט זיך אָן אַצינד! הרג'ענען, שר'ען, אויפרייסען איז היינט געוואָרען אַ וואַכערדיגער גאַנג, און דאָ רעדט מען ערשט פון אומגליקען, פון בלוטפערגיסונגען, וואָס וועלען זיין!... גוואַלד, ווי אזוי לעבט מען איבער אַט די אַלע פחדים?!

* * *

דעם זעלבען טאָג, אויפֿדערנאָכט, איז ביי טאַמאַראַ שאַסטער פאַל געווען אַ שטיקעל פערזאַמלונג. פון פאַרנאַכט אָן האָט זי גע-

הייסען צומאכען די לאָדען און געכעטען מאַכען טיי. אַרום זייגער
עלף האָבען זיך איינציגווייז אָנגעהויבען צענויפקלויבען, און מיס-
טענס אויף דער הינטערשטער טהיר, יונגע לייט, צווישען וועלכע
עס זענען געווען דעם שוסטער'ס צוויי בנים, יודעל קטנתי'ס אַ
זוהנדעל, היינט דער בעוואַכסענער האָריגער נפש, ניידיטש, און צום
לעצט (אחרון אחרון חביב) האָט זיך אַריינגעהאַפט אויך שמואליק,
חווה דער אירינע'ס יונגעל. די גאַנצע צייט, וואָס די יונגע לייט זע-
נען געגאַנגען, האָט איציקעל שאַסטעפּאַל נישט גערוהט, געקנייטשט
מיט די פלייצעס, אויפגעהאַפט זיך פּונ'ם אָרט און אַרומגעלאָפּען
איבער'ן שטוב, פּערלענט די הענד אַרונטער, און געפייערט מיט די
אויגען — מלא גולן! נאָר אז ער האָט דערזעהן אַריינגעהן צו דער
טאַכטער דער קעכינ'ס בניאָק, איז ער געוואָרען געפּלעפט, אַנידער-
געפּאַלען אויף דער קאַנאַפע, זיך געהאַפט מיט ביידע הענד ביי'ם
קאַפּ און גענומען שאַקלען זיך און שרייען:

— גוואַלד! גוואַלד! גוואַלד!...

— איצי! נאָט איז מיט דיר! — זאָגט צו איהם שיווקע, און
איציקעל מאַכט צו איהר מיט די הענד און לענט-צו אַ פינגער צום
מויל:

— שאַ! שטילער! שריי ניט! דו מאַכסט אונז אומגליקליך!...
אומגליקליך מאַכסט דו אונז!... מיר הערען ניט! מיר זעהען ניט!
מיר ווייסען נאָר נישט! מיר זענען נישטאָ אין דער היים —
שששאַ!!!...

קאַפיטעל ו.

א ב י ט ע ר ש ט י ק ע ל צ י י ט .

איציקעל שאַסטעפּאַל איז פון דעסטוועגען ניט געשלאָפּען. ער
האַט געטהאָן וואָס ער האָט געקאַנט. אז מע האָט אזא טאַכטער,
אזא געראַטענע טאַכטער, ווי ער האָט, בעדאַרף מען זעהען זי חתונה
מאַכען, איהר רעדען אַ שרוך. נאָר ווי אזוי? געוויינטליך, אויפ'ן

נייעם שטייגער, מאָדערן, נאָך דער צייט. די רעכטע האַנד טאָר ניט וויסען וואָס די לינקע טהוט. חתן-כלה אליין דארפֿען ניט וויסען, אַז זיי זענען חתן-כלה. דער שדכן דאַרף שמעהן אין אַ זייט, און דער בחור דאַרף זיך בעקענען מיט'ן מיידעל און אַרומטאַנצען אַרום איהר אַזוי לאַנג, ביז די צייט וועט קומען, ביז די שעה וועט שלאָג גען... נישטאָ קיין שענערע זאַך אויף דער וועלט, ווי זעהען אַ בחור, אָדער עטליכע בחורים טאַנצען אַרום אַ מיידעל, ווילען זיך אויס-פיינען פאַר איהר, איבערשטיגען איינער דעם אַנדערען.

אַרום טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל האָבען געטאַנצט פיינע בחורים, די פיינסטע בחורים אין שטאָרט. און מחמת זיי האָבען געטאַנצט אַרום אַזאַ רעוואָלוציאָנערקע, ווי שאַסטעפּאַליס טאַכטער, זענען זיי געוואָרען, זעלבסטפערשטענדליך, ברענענדיגע אָנהענגער פון דער רעוואָלוציע, אַריינגעוואָרפֿען אַלע מאָל אַ הויך וואָרט, אַרויסגע-וואָרפֿען אַ שענע פּראָזע. טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל האָט אָבער גע-פאָדערט פון די בורזשאַזע רעוואָלוציאָנערען, אַז זיי זאָלען אַרויס-וויזען זייער סימפּאַטיע צו דער בעוועגונג ניט נאָר מיט שענע פּראָזען, ניט נאָר מיט הויכע ווערטער אליין, נאָר מיט דעם, וואָס זיי פערמאָגען, — און וואָס קאָנען פערמאָגען אַזעלכע „בורזשאַזע פרינצען“, אַז ניט קיין געלד? און וואָס נאָך קאָן מען פאָדערען פון אַזעלכע בורזשאַזע רעוואָלוציאָנערען, אַז ניט קיין געלד? און די בורזשאַזע רעוואָלוציאָנערען האָבען געעפענט זייערע בייטער לעך און האָבען געגעבען געלד צו לעבן דער „בעוועגונג“, איינער איבער'ן אַנדערען, — און מעהר האָט טאַמאַראַ פון זיי ניט פער-לאַנגט, און איז געווען צופריעדען פון דער בעקאַנטשאַפט, און זיי אַודאי — אַלע זענען געווען צופריעדען, און מעהר פון אַלעמען איז געווען צופריעדען דער שדכן, וואָס האָט זיך געדערהט „הינטער די קוליסען“. זיין גאַנצע אַרבייט איז געווען „הינטער די קוליסען“. ער האָט זיך נאָר אַריינגעהאַפּט איין מאָל אין וואָך, צווישען טאָג און נאַכט, צו די שאַסטעפּאַלס, געהאַפּט עטליכע ווערטער מיט איי-ציקל'ען אָדער מיט שיווקען, נאָכגעפרעגט זיך:

— נו? וואו האלט דאָס?...?

— דאַנקען השם יתברך, דאַכט זיך, עס געהט אויף אַ גאַנג...—
האַט געזאָגט איציקעל שאַסטעפּאַל, און שיווקע האָט צוגעלעגט:
— דער וואָס לעבט אייביג זאָל וועלען העלפען, ס'זאָל שוין
זיין וואָס גיכער...!

דער וואָס לעבט אייביג האָט זיך אָבער נישט געהאַפט העלפען
וואָס גיכער, דער וואָס לעבט אייביג האָט צייט, און דער זומער
איז זיך געגאַנגען מיט זיינע הייסע לאַנגע טעג, און ס'איז געקומען
אַ נאַכט, אַ וואַרעמע, אַ שענע זומער-נאַכט, איין אויסגעשטערענטע,
מיט אַ טיעפען בלויען הימעל, מיט אַ זינגען פון פויגלען פונ'ם
נישט-ווייטען גאַרטען. עס ליגט זיך ביי אָפענע פענסטער און עס
שלאָפט זיך ניט, און עס דענקט זיך, און עס פּלאַנטען זיך גאָל-
דענע מחשבות ביי אונזער איציקעל שאַסטעפּאַל אין קאַפּ, גוטע,
ליכטיגע, טייערע מחשבות: אַ קנס-מאָל... אַ חופּה... פאַר אירען
אַ חופּה-וועטשערע... פאַר כריסטען אַ באַל... אויפ'ן באַל פּריצים
אַ סך: דער „פרעדסדאַטעל“ פון „אינטענדאַנטסקע פּראַוולעניע“...
דער „סמאָטריטעל“ פון דער טורמע... צוויי גענעראַלען... און נאָך
פּריצים... זיי טרינקען געשמאַק פון גרויסע כוסות, הייסען זיך צו
פיהרען צו דער כלה, לויבען זי אין טאַג אַרײַן, לויבען אַלע אירישע
מיידלעך: „אַלע אירישע מיידלעך, זאָגען זיי, זענען שען, זענען
מלאַ הן, רייצענדיג, רייצענדיג!“...

פּלוצים דערהערט איציקעל שאַסטעפּאַל אַ קלונג. ווער קאָן
דאָס צו איהם קלינגען אזוי שפּעט? די דיענסטען אַלע שלאָפען
שוין, ער הערט נאָך אַ קלונג און נאָך אַ קלונג... מע מוז זיך אַליין
מטריח זיין געהן עפענען.

און איציקעל שאַסטעפּאַל איז זיך מטריח בכבודו ובעצמו און
געהט אַליין עפענען די טהיר, און ער דערזעהט... אַנטאָן אייוואַנאָ-
וויטש!

אַנטאָן אייוואַנאָוויטש האַלאַדקאָוו איז שאַסטעפּאַל'ס איין אַל-
טער בעקאַנטער. ער איז דאָ פּריסטאָוו שוין פון כמה וכמה יאָהרען.

און איז א וואָהלער גוי — ער נעמט אַ קערבעל... מיט איציקעל שאַסטעפאל איז ער גאָר אַ גוטער ברודער: ער זאָגט שאַסטעפאל'ען „דו“ און פאַטשט איהם אין די פלייצעס. אלע יום־טוב האַפט ער זיך אַרײַן צו שאַסטעפאל'ען אויף אַ גלעזעל וויין, לויבט די פיש און רעדט איהם אויס, למאי ער האָט אַ גרלניטע אַ טאַכטער. טאָ מאַראַ, אלע מאָל ווען זי זעהט איהם, בעהאַלט זי זיך, וויל בשום אופן ניט אַרויסקומען צו אַנטאָן איוואַנאָוויטש'ען. אַנטאָן איוואַנאָוויטש פערשטעהט דאָס, ווינקט מיט איין אויג צום פאַטער און זאָגט: „דו באַלעוועסט זי צופיעל! צופיעל איז זי ביי דיר גע־פעסטעט! מע טאָר אַ טאַכטער אזוי ניט נאַכגעבען!“... אזוי מוסר'ט איהם אַנטאָן איוואַנאָוויטש פאַר דער טאַכטער, און איציר עעל שאַסטעפאל קוועלט'אָן, ווערד ברייטער ווי לענגער.

דערזעהען האַלאַדקאָו'ען, האָט זיך איציקעל שאַסטעפאל גע־געבען אַ לאָז צו איהם:

— אַנטאָן איוואַנאָוויטש! — און איז אָבער באַלד אָפגעשפרונג גען צוריק, וואָרום ער האָט דערזעהען הינטער האַלאַדקאָו'ס פליי־צעס אַיין אונבעקאַנטען נאַרויראַטעל מיט אַ זשאַנדאַרמסקי אָפּי־ציער מיט עטליכע סאַלדאַטען אַ צוגאַב...

אַ גליק, וואָס איציקעל שאַסטעפאל איז ניט קיין אידינע און האָט נישט קיין טבע פון הלש'ען... ער לאָזט־אַרײַן די פּאָליציע, בויגט זיך און נויגט זיך צו זיי און בעט זיי, זיי זאָלען אַרײַנגעהן. מע פערשפּאַרט זיי אָבער בעמען, זיי געהען אַלײַן.

— וואו איז דיין טאַכטער?

אוראי האָט איציקעל שאַסטעפאל געוואוסט, אז זיי וועלען זיך נאַכפרעגען אויף דער טאַכטער... צו וועמען דען וועלען קומען אזעל־כע געהויבענע געסט?... ער בעט זיי צו־ווארטען, ער וועט געהן אויפֿוועקען די טאַכטער און וועט זי אַרײַנרופען אַהער... מע בע־דאַנקט איהם, מע דאַרף ניט. זיי וועלען אַלײַן... זיי לאָזען זיך צו דער טאַכטער'ס צימער... דער פאַטער האַלט אויסגעשטרעקט די הענד און צימערט...

שיווקע האָט דערהערט אומבעקאנטע קולות, איז זי אַ דער-
שראָקענע אַרויסגעשפרונגען פון בעט מיט אַ ליאַרם:
— איצי, וואָס איז?

— גאָר נישט, גאָר נישט, געה צוריק! — זאָגט צו איהר דער
מאָן און מאַכט אויף איהר מיט ביידע הענד, זי זאָל אוועקגעהן...
נאָר ווי קאָן זי אוועקגעהן, וויסט איז איהר, אַז זי זעהט ביי זיך
סאָלדאטען אין שטוב, און דאָס האַרץ זאָגט איהר, אַז דאָס איז צו-
ליעב דער טאַכטער?...

— איצי! זאָג מיר, וואָס טהוט זיך דאָ, איצי? — אַזוי בעט
זיך נעבאָך די אַרעמע פרוי ביי איהר מאָן, ער זאָל איהר זאָגען, און
איהר מאָן הערט נישט אויף צו מאַכען מיט די הענד, זי זאָל געהן.
שען און רוהיג ווי תמיד, גרויסאַרטיג ווי אַ פרינצעסין, קומט
אַן טאַמאַראַ פון איהר צימער. דאָס ווייסע שאַלכעל אויף די קוויס-
צענויפגענומענע האָר גיט-צו נאָך מעהר הן צו איהר שען ליכטיג
פנים. מיט איין קוק פון איהרע גרויסע שענע שוואַרצע אויגען
נעמט זי אַרום דאָס גאַנצע בילד. שטיל געהט זי צו צום פאָטער
און צו דער מוטער, וואָס שטעהען האַלכט-טוירטע מענשען, רעדט
זיי אויס דאָס האַרץ:

— ס'איז גאָר נישט, האָט נישט קיין יסורים... עם וועט מיר
גאָר ניט זיין... מע וועט מיך נישט קעפען...
און טאַמאַראַ נעמט-אַרום די מוטער, נאָכדעם דעם פאָטער,
און קושט זיי (דאָס ערשטע מאָל פאַרין גאַנצען זומער), און עם
מישט זיך אַרײַן פאָליציע און זאָגט, אַז ניט איצט איז די צייט
פון קושען זיך...

וואָס אַ קראַנקע אָנגעשראָקענע פאַנטאַזיע קאָן איבערטראַכט-
טען אין איין מינוט, וועט דאָס אַ האַנד ניט בעשרייבען אין קיין
טאָג... עם איז נישט געווען דער שרעק און די צרה אויף דער וועלט,
וואָס דער אומגליקליכער פאָטער האָט ניט איבערגעטראַכט וועגען
דעם אין די מינוטען, וואָס די פאָליציע מיט די זשאַנדאַרמען האָ-
בען „געאַרבייט“, און שרעקליכער פון אַלץ איז געווען דער געדאַנק.

טאָמער האָט דאָס אַ שייכות מיט ראָמאַנענקאָן? ... פון דער אייני-
ציגער מחשבה אַליין איז איהם געוואָרען קאַלט און הייס, און וויער
דער אַ מאָל קאַלט.

און אז טאַמאַראַ איז אָפּגעגאַנגען, און די רעדער פון זיין עקיר
פּאַזש האָבען איציקעל שאַסטעפּאַל געגעבען צו וויסען, אז זיין
טאַכטער איז אוועקגעפּאַהרען, אוועקגעפּאַהרען זיין איינציג קינד,
זיין איינציגע ליעבע, גוטע, טייערע טאַמאַראַ, האָט דער אומגליק-
ליכער פּאַטער גענומען ערשט אַרומלויפּען הין און צוריק איבער
אַלע חדרים, אַייקען און אָכקען, ברעכען די הענד, רייסען זיך ביי
די האַר, שלאַגען זיך מיט'ן קאַפּ אָן וואַנד, און צום סוף איז ער
אַנידערגעפּאַלען צו שווקע'ן אויף די הענד און האָט זיך צעוויינט:
„פאַרפּאַלען! פאַרשפּיעלט אונזער קינד!“ ...

* * *

דער ערשטער, צו וועלכען דער אומגליקליכער פּאַטער האָט זיך
אַ וואָרף געטהאָן, איז געווען, זעלבסטפּערשטענדליך, אַנטאָן איזאַ-
נאָוויטש. דער פּריסטאָו אַנטאָן איזאַנאָוויטש האָלאַדקאָוו איז נאָך
געשלאָפּען, אז איציקעל שאַסטעפּאַל האָט פון דער גרינג, קוויס-קוויס,
אָנגעקלונגען צו איהם אין דער טהיר. איהם איז אַרויסגעגאַנגען
אַקעגען אַ שרייבערעל מיט'ן נאָמען נעטשיפּאַרענקאָ, און אַ הונד
סירקאָ, איציקעל שאַסטעפּאַל איז גוט בעקאַנט סאַי מיט'ן שריי-
בערעל נעטשיפּאַרענקאָ, סאַי מיט'ן הונד סירקאָ. ער האָט מיט אַ
אונטערטעניג שמייכעלע זיך נאָכגעפּרענט ביים שרייבער אויף אַנ-
טאָן איזאַנאָוויטש'ען, און געוואָהר געוואָרען, אז אַנטאָן איזאַנאָ-
וויטש שלאַפּט נאָך, איז ער אַריינגעגאַנגען מיט שטילע-שטילע
טריט צום שרייבערעל נעטשיפּאַרענקאָ אין קאַנצלאַריע אַריין.
דאָרט האָט ער איהם אַריינגעשמוגעלט אין האַנד אַריין אַ זילבערן
קערבעל. נעטשיפּאַרענקאָ, אַ שוואַרצער בחור מיט אַ פּלאַטיגער
שטערן און מיט שטאַרקאַנגעשמירטע האַר, האָט דאָס זילבערנע
קערבעל שטיל אַראָפּגעלאָזט אין קעשענע, געגעבען אַ הוסט אין

האנר ארין און געבעטען שאַסטעפּאַל'ען, ער זאָל זיך זעצען נעהענר טער צום אָפּענעם פענסטער: ביי'ם פענסטער איז בעסער. נעטשיפּאַרענקאָ איז געווען גערעכט: ביי'ם פענסטער איז בער סער. אַ הייסער זומערדיגער פריהמאָרגען. גרין און פריש איז ביי האַלאַדקאָו'ען אונטער די פענסטער. אַ קליין גערטענדעל מיט אַ צוויי־דריי יונגע בוימעלעך. אין גאַרטען שפּראַצען אַרויס מיט גדלות יונגע ציבעלקעס, גרינער סאַלאַט און שאַר ירקות. אַ קיילע־כיגע צעקודעלמע הוהן פיהרט זיך אַרום מיט איהר האַליאַסטערע און פּערהילכט דעם קאַפּ מיט איהר קוואַקען און מיט זייער פישטשען. נעטשיפּאַרענקאָ שרייבט, און די פען ביי איהם סקריפעט. איציקעל שאַסטעפּאַל קוקט אין גאַרטען אַרויס און טראַכט וועגען עולם הזה, וואָס איז אינגאַנצען אָפּגעגעבען געוואָרען צו עשו'ען. „יעקב, וואָס האָט אויסגענאַרט ביי עשו'ען די בכורה און ביי יצחק'ען די ברכה, האָט מכות, צרות האָט ער מיט שלעק, מיט וועהטיגען מיט געבראַ־טענע לייד. אַט איז ער, איציקעל שאַסטעפּאַל, אַ איד אַ נגיד, מע קאָן זאָגען אַ גביר, האָט איין קינד סך־הכל, — וואָס פאַר אַ פּער־געניגען האָט ער געהאַט אין זיין לעבען? האָט ער זיך פּערגונען ווען האָבען אזאָ גערטענדעל? אזעלכע גרינע פרישע בוימעלעך? היהנער מיט קליינע היהנדעלעך? ... וואָס ווייסט ער פון אַ לעבען צו זאָגען, אַ חויז געשעפט און געשעפט און וויעדער אַ מאָל גע־שעפט? אַ חויז פריז און פריז און וויעדער אַ מאָל פריז? שען האָט זיך אויסגעפיינט דער חכם יעקב אַקעגען זיין פּראַסטען ברודער עשו!"

פון צווייטען צימער הערט זיך אַ בעקאַנט קול: נערטשיפּאַ־רענ־קאָ" ... דאָס איז אַנטאָן איוואַנאָוויטש אויפגעשטאַנען פונים שלאָף, רופט צו זיך דעם שרייבער. אין עטליכע מינוט אַרום רופט מען אַרין צו איהם שאַסטעפּאַל'ען. איציקעל שאַסטעפּאַל לעגט אַוועק אַנטאָן איוואַנאָוויטש'ען אויפ'ן טיש אַ פּער'חתמ'עטען פאַ־קעט. אַנטאָן איוואַנאָוויטש האַפט אַ קוק מיט איין אויג אויפ'ן פאַקעט און טהוט אַ זאָג צו שאַסטעפּאַל'ען: „צו וואָס? ... איי־

ציקעל שאַסטעפּאַל ענטפערט איהם ניט אויף דער פראַגע און פרעגט איהם, צי איז ער גוט געשלאָפּען? אַ מינוט זיצען זיי ביידע שטיל. נאָכדעם ווענדט זיך דער איר צום פּריסטאָוו מיט זעהר אַ אונטער-טעניג שמייכעלע:

— אַנטאָן אינאָנאָוויטש דאַרף זיך שטויסען, וואָס איך בין געקומען... אַנטאָן אינאָנאָוויטש מוז וויסען, וואָס דאָ איז... איך פאַדער פון אַנטאָן אינאָנאָוויטש'ען קיין זאך ניט, נאָר דאָס איינ-ציגע — ער זאָל מיר זאָגען, וואָס דאָ איז? ...

— ביזט אַ גרויסער נאַר, שאַסטעפּאַליען! (אַזוי רופט איהם דער פּריסטאָוו.) אויף דיר איז מיר אַ וואונדער. דו ביזט דאָך עפּיס אַ איד, און אירדען זענען אַלע קלוג, — ווי קומט דאָס, דו זאָלסט מיך פרעגען אזא זאך? דו פערשטעהסט דען אַליין ניט, אַז איך ווייס גלייך מיט דיר? וואָס ווייסט פּאַליציע? פּאַליציע איז אַ בער-זעם, אַ שטעקען אין די הענר פון דער העכערער מאַכט. מע הייסט אונז געהן — געהען מיר, מע הייסט אונז נעמען — נעמען מיר...

— אַנטאָן אינאָנאָוויטש וועט מיר זאָגען האַטש, וואו זי איז? וואו מיינ טאַכטער איז? ...

— דיין טאַכטער, שאַסטעפּאַליען, איז אין טורמע.

— אין טורמע? ...

איציקעל שאַסטעפּאַל פּיהלמט, ווי מע האָט איהם געגעבען מיט אַ פּיסטויל אין האַרצען. עס בעשלאָגט איהם אַ שווייס, און ער ווערט קלענער מיט אַ גאַנצען קאַפּ.

— אַנטאָן אינאָנאָוויטש זאָל זיין אַ גוטער, וואָלט ער מיר גע-זאָגט, צו וועמען איך זאָל געהן, צו וועמען איך זאָל מיך ווענדען? ...

— צום סמאָטריטעל פון דער טורמע פאַר וואָס געהסט דו ניט? — פרעט איהם דער פּריסטאָוו. — ביזט דאָך מיט איהם אַ גאַנץ קנעפעל! ... איהר מאַכט דאָך ביידע „האַפּעס“... (אַנטאָן איר וואַנאָוויטש בעווייזט איהם מיט דער האַנד, ווי אַזוי זיי ביידע מאַכען כען האַפּעס.) געה זיך דורך צו איהם, אפשר וועט ער דיר עפּיס קאָרען זאָגען, פאַר וואָס מע האָט זי פּערנומען? האַטש איך גלויב

ניט אין דעם. ערשטענס, ווייסט ער גלייך מיט אונז ביידען. דאָס ווייסט נאָר די זשאַנדאַרמערע, ווייטער קיינער נישט... און, צוויי-טענס, איז ער אַ גרויסער הונד, דיין סמאָטריטעל. אַיאָ, ער איז אַ הונד?

— נאָך אַ מין הונד! אַ הונד שכהונד! — זאָגט איציקעל שאַסטעפּאַל, שטעהט-אויף, גלייכט זיך אויס די ביינער, לאָזט אַרויס אַ טיעפען זיפּץ, און אז ער שטעהט שוין ביי דער טהיר, בעד-קומט ער פון אַנטאָן איוואַנאָוויטשיען אַיין אויסרעד, למאי האָט ער אזוי פיעל נאָכגעגעבן דער טאָכטער? אַנטאָן איוואַנאָוויטשיען האָט איהם וויפיעל מאָל געזאָגט, אז אַ קינד טאָר מען אזוי ניט נאָכגעבען. אזוי פיעל באַלעווען!...

— אַצינד זעהסטו, שאַסטעפּאַליעץ, אז איך בין דיר אַ גוטער פריינד? ...

מיט אַ היץ אין קאָפּ און מיט אַ קעלט אין האַרצען האַפט זיך אַרויס פון דאַנען איציקעל שאַסטעפּאַל און לאָזט זיך צום סמאָט-ריטעל פון דער טורמע.

די טורמע איז אַ טורמע — אזוי ווי אַלע טורמעס. אַיין אומע-טיגע, אַ הויכע, אַ שטומע, מיט אַ סך קוימענס און מיט אַ סך פענס-טערלעך פון אויבען ביז אַראָפּ, ווי אַ מלאך-המות מיט אויגען. ווי פיעל מאָל איציקעל שאַסטעפּאַל איז דאָ געווען, האָט ער קיינמאָל נישט קיין טראַכט געטהאָן וועגען די נשמות, וואָס רייניגען זיך אינ'ם דאָזיגען גיהנם... און אז ער האָט יאָ ווען אַ טראַכט געטהאָן, איז דאָס געווען אַ מחשבה אויף אַ רגע. ווען האָט ער צייט דער רויף? ... קיינמאָל האָט ער זיך ניט פאַרגעשטעלט, אז פאַר איהם וועלען אַ מאָל האָבען אַ אינטערעס אָט די קליינע פענסטערלעך, אָט די אַייזערנע גראַטעס, אָט די שטומע ווענד, וואָס שווייגען, ווי-לען ניט זאָגען, וואָס דאָרטען, אינוועניג, טהוט זיך... שוין-זשע געפינט זיך דאָרטען איצטער זיין טאָכטער גלייך מיט אַלע די, פאַר וועלכע ער שטעלט-צו „פראָוויאַנט“? עס קאָן ניט זיין! עס איז אַ חלום! אַ בייזער חלום! ...

ער פאָהרט צו צו דער טורמע, שפּרינגט אַראָפּ פון דער דראָזש-
קע און קלינגט אָן צום סמאָטריטעל'ס טויער, וואָס פון דער רעכ-
טער זייט פאַרקאָן. אַ קליין, ווייס שטיבעל מיט גרויסע טעפּ מיט
בלומען אויף די פענסטער און מיט אַ גרינעם פּאַפּוגיי אין אַ גע-
גילט שטיינעל.

דער סאָלדאַט וואָס ביי דער טהיר קען שוין שאַסטעפּאַל דעם
פּאַדריאָדטשיק און ער ווייסט, אַז אויף אַ טרונק בראָנפּען וועט
שוין דאָ זיין געוויס. אַלע מאָל, ווען דער איד קומט אַהער, רוקט
ער איהם אַריין אַ זילבערנע מטבע אין האַנד אַריין. פאַר וואָסערע
מעשים טובים — ווייסט ער אַליין נישט...

— איהר דאַרפט צום פּריץ? זייט זיך מטריח אַהער, אין
קאַנצעלאַריע; דאָרטען זענען זיי...

אַזוי זאָט צו איהם דער שומר, האַלט שוין גרייט די האַנד אויף
צו מקבל זיין די מטבע, און לאָזט אַריין דעם סוחר שאַסטעפּאַל צום
סמאָטריטעל אין קאַנצעלאַריע.

דער סמאָטריטעל פון דער טורמע, מיראָן פאַדייאַיטש קאַבאַל-
קין, איז אַ גוי אַ סוחר. איהם האָט נאָך קיין איד נישט אָפּגענאַרט;
און דער איד, וואָס מיינט, אַז ער האָט אָפּגענאַרט קאַבאַלקינ'ען,
האָט זיך נאָכדעם געוויס אַרומגעקוקט, אַז קאַבאַלקין האָט אַ י ה ם
אָפּגענאַרט... איין אויגעל ביי איהם קוקט אַרויס קיין צפּון-זייט, און
דאָס אַנדערע קוקט אַייך גלייך אין דער נשמה אַריין. ער האָט אַ
טבע, אַז ער רעדט מיט אַייך, צעשפּילעט ער דעם מונדיך און פּער-
שפּילעט זיך, האָט צו טהון כּסדר מיט די קנעפּ. און רעדען רעדט
שאַסטעפּאַל ביי זיך אין קאַנצעלאַריע, האָט ער צו איהם אַ מאַך
געטהאָן מיט ביידע הענד, געקוקט מיט איין אויגעל:

— ניין, ברודערעל, ביי מיר פּרעג ניט, איך ווייס גאָרנישט
ניט! גאָרנישט ניט! און בין פּערנומען היינט! און איך האָב
קיין צייט ניט! האָב קיין פאַראַיבעל ניט!...

און איציקעל שאַסטעפּאַל מוז נעבאָך געהן צוריק און מיט אַ וויסט האַרץ האַפּען נאָך אַ מאָל אַ סוף אויף די שטומע ווענד פון דער הויכער טוידטער טורמע.

„וואוהין פּאָהרט מען?“ — טראַכט זיך איציקעל שאַסטעפּאַל און הייסט זיך פיהרען אויף דער רייכסטער גאַס און שטעלט זיך אָפּ און קלינגט-אָן פריהער צו יענע מהותנים, וואָס זייערע קינדער שדכנ'ען זיך צו זיין טאַכטער. זיי וואָהנען ווי די „מאָנאַרכען“ אין די שענסטע פּאַלאַצען, און דוקא אַקעגען גובערנאַטאָר... אידען זע-נען אויף זיי להרוג ולאבר, למאַי זיי רייסען-אויף גויים די אויגען, און די גויים שמועסט מען ניט! זיי פרעגען: „ווער איז ביי ווע-מען אין גלות — די אידען ביי אונז, צי מיר ביי די אידען?“...

געטראַפּען אַ לאַקיי ביי דער טהיר מיט אַ שוואַרצען פּראַק און מיט אַ ווייסען שניפּס, און דוקא אַ גוי, און דוקא אַ רשע, וואָס לאַזט נישט צו קיין אידען אַריבער דער שוועל: „אין קאַנטאָר אַרין!“ — איין ענטפּער פאַר אַלעמען, — איז ער געפּאַלען אויף איין עצה: ער האָט אַריינגעשמוגעלט דעם „גויישען פּרייז“ וואָס ביי דער טהיר אַ „חצי פּויגעל“ און האָט איהם געזאָגט, ער זאָל זאָגען דעם „אידישען פּרייז“, אַז איהם וויל זעהען איסאַק שאַסטעפּאַל... אזוי טאַקי מיט די ווערטער: איסאַק שאַסטעפּאַל!... עס האָט גע-האַלפּען! ברייט זענען אויפגעעפענט געוואָרען פאַר איהם די טהירען, אין אַ שענעם זאָל האָט מען איהם אַריינגערופּען, אויף אַ ווייכען שטוהל האָט מען איהם בעזעצט, און מיט זעהר אַ פּריינדליך שמיי-כעלע האָט מען איהם אויפגענומען, געוואָלט מכבד זיין מיט טיי, — האָט ער זיך אָפּגעזאָגט. נאָר אַז ס'איז געקומען צו דער זאך, צו-ליעב וועלכער ער איז אַהער געקומען, איז דאָס פּריינדליכע שמייכע-לע פּערשוואַונדען געוואָרען, און עס האָט זיך בעוויזען אויף זייערע פּנימ'ער אַ שטיקעל בהלח.

— וואָס? אייער טאַכטער אין טורמע? ... וואָס זאָל דאָס בע-דייטען? ... שרעקליך! שרעקליך! אַ קלאַפּ, פּשוט ווי מיט אַ קויל אין האַרצען! ... וואָס פאַר איין עצה זאָל מען אייך געבען? ליידער

קאן מען נישט העלפען דערצו נאָרנישט... נישט בעקאנט מיט די
"דאָזיגע" לייט...

אַט אזא מין וואַרעמען "ברוך־הבא" האָט געהאַט איציקעל
שאַסטעפּאַל ביי זיינע געהויבענע מחותנים, וואָס זייערע זיהנדלעך
שדכנ'ען זיך צו זיין טאָכטער.

* * *

דער איינציגער, וועלכער האָט באמת מיטגעפיהלט דעם אַרע-
מען פּאָטער אין זיין גרויסען אומגליק און אין וועלכען איציקעל
שאַסטעפּאַל האָט געפונען איין אמת'ען איבערגעבענסמען פריינד,
איז געווען, ווי דער לעזער קאָן זיך שטויסען, סאַשא סאַפּראַנאָוויטש.
דעם אַפטייקער'ס זוהנדעל האָט נישט געוואַרט, ביז שאַסטע-
פּאַל וועט קומען צו איהם און וועט איהם בעטען, ער זאָל עפּים
טהון. סאַשא, וויבאלד ער האָט נאָר דערהערט, אז ביינאכט האָט
מען צוגענומען טאַמאַראַ', איז ער גלייך אַרויפגעלאָפען אַרויף צו
שאַסטעפּאַל'ען און האָט געטראָפען די אומגליקליכע מוטער, שיווקע
שאַסטעפּאַל, אין אזאַ לאַגע, וואָס מע האָט געמוזט רופען באלד אַ
דאָקטאָר, מינטערען און ברענגען רפואות פון דער אַפטייק, און
שפעטער, אז דער פּאָטער איז געקומען פון זיין גליקליכער ריזע
איבער זיינע כריסטליכע און אידישע גוטע פריינד און איז אַריינגע-
פּאַלען אין שטוב אַריין מיט אזא פנים, וואָס מע האָט פערשפּאַרט
ווערטער, — האָט סאַשא זיך אַליין אַרויסגערופען, אז טאַמער דאַרף
מען ערגיץ געהן געוואָהר ווערען—געהט ער; טאַמער דאַרף מען אַנ-
ווענדען פּראָטעקציעס, אויסנוצען זכות־אבות, האָט ער אַ וועג דורך
זיין פּאָטער. דער אַפטייקער האָט זעהר פיעל בעקאנטע כריסטען,
אָפיציערען, וואָס ער שפיעלט מיט זיי אין קאָרטען...

— שאַט! — האָט אַ זאָג געטהאָן סאַשא און האָט זיך געגע-
בען אַ פאַטש אין שטערן. — איך האָב! איך האָב! ביי מיין פּאָ-
טער איז דאָ אַ בעקאנטע פּערזאָן, איין אַלטע "באַרישני", נאָדיעושי-
דאָ אַלעקסאַנדראָוונאַ הייסט זי, זי קומט צו אונז אַלע טאָג אין דער

אפטייק. האָט די נאַרדעזשאַ אַלעקסאַנדראַוונאַ אַ ברודער אַ זשאַנ-
דאַרמסקי ראָטמיסטער, וואָס ער מוז וויסען אַלץ. אויב איהר וועט
מיר ערלויבען, טהו איך שוין אַ געה צו דער נאַרדעזשאַ אַלעקסאַנ-
דראַוונאַ... איך בין ביי איהר אַ גאַנצער חשוב...

— אויב איך וועל איך ערלויבען? — זאָגט איציקעל שאָסטע-
פאל און קאָן מעהר נישט רעדען, און ווען ער זאָל זיך ניט שעמען
פאַר'ן אַפטייקער'ס זוהנרעל, וואָלט ער איהם געפאלען אויפ'ן האַלז
קושען, וואָרום ער פיהלט, אַז ער, סאַשא, איז איהם אַ פריינד, איין
אמת'ער, איין איבערגעבענער פריינד, דער איינציגער צווישען
אַלע גוטע פריינד!...

סאַשא איז אַוועק צו דער „אַלטער באַרישני“ און האָט זי גע-
טראָפּען ביי זיך אין גאַרטען איבערזעצען קוויטען. דערזעהען דעם
יונגען סאַפראַנאוויטש, האָט זי זיך אויפגעהויבען פון איהר אַר-
בייט און איז איהם געגאַנגען אַקעגען מיט אַ שענעם „גוטמאָרגען“.
איהם אויסגערעדט, פאַר וואָס ער קומט ניט אָפט אַהער, אין דעם
קלייניקען גן-ערן, וואָס זי אַליין מיט איהרע אייגענע הענד האָט
בעשאַפּען. דאָ האָט איהם נאַרדעזשאַ אַלעקסאַנדראַוונאַ מיט
איהר הענטעל בעוויזען באַמת אַ קליינעם גן-ערן פון פערשיעדענע
בלומען, וואָס שמעקען, יונגע בוימלעך, וואָס בליהען, סאַמעטען
גראַז, וואָס בעט זיך, מע זאָל דאָס אַ גלעט טהון, און געלע שמאַלע
סטעזשקעלעך, מיט זאַמד אויסגעשיט, וואָס ציהען זיך, ווי געלע
סטיינגעס אויף גרין זיידענצייג, מיט בלומען בעפוצט פון דער מיל-
דער האַנד פון דער דאָזיגער פעע, אָדער פרינצעסין פון גן-ערן, נאָ-
דיעזשאַ אַלעקסאַנדראַוונאַ. עס איז נאָר געווען איין עבירה און אַ
פערדראָס, וואָס די פעע, אָדער די פרינצעסין פון דעם גן-ערן, מיט
די ברילען אויף דער נאָז, האָט מיט איהר גראַבליכער מאַנסכילשער
שטימע גענומען אויסרעכענען, וואָס דאָס קאָסט, וואָס דאָס גאַנצע
הויז קאָסט, און וואָס דאָס הויז ברענגט-אַיין, און וואָס דער גאַרטען
ברענגט-אַיין, — „ס'איז נישט כדאי, עס טראָגט ניט אַפילו קיין
פינף פראַצענט“... אַ פעע מיט ברילען... אַ פרינצעסין מיט פראַ-

צענטס... אך, ווי ווינציג דאָס שטימט מיט דעם קליינינקען נין-ערן!...
און סאַשאַ טרעט-צו צו זיין זאַך, וואָס צוליעב דעם איז ער גע-
קומען.

די גאַנצע צייט, וואָס דער יונגער סאַפראַנאָוויטש האָט גע-
רעדט, איז די אַלטע „באַרישני“ געשטאַנען, די הענד פערלעגט
אַהינטער, געקוקט דורך די ברילען אַרויף אויפ'ן הימעל און געהערט
מיט קאָפּ. און אז סאַשאַ האָט געענדיגט, האָט זי אַוועקגעשטעלט
די ברילען אויף איהם און געזאָגט מיט איהר גראַבליכער מאַנסביל-
שער שטימע:

— ווילט איהר, הייסט דאָס, איך זאָל דורך מיין ברודער אייך
איבערגעבען אַלץ, וואָס בעלאַנגט צו דער געפאַנגענער, ווי אַזוי
הייסט זי? טאַמאַראַ? אַ פּאַעטישער נאָמען... זעהר אַ פּאַעטישער
נאָמען!... אָבער, איך מוז אייך זאָגען, מיין ליעבער יונגער מאַן,
אַז די אויפגאַבע איז ניט פאַר מיר. איהר ווילט וויסען, פאַר וואָס?
איך וויל נישט האַנדלען מיט אַ זשאַנדאַרמסקי.

— אייער ברודער דער ראַטמיסטער... — וויל איהר סאַשאַ
אַפענטפערען.

— מיין ברודער איז דער זעלבער, וואָס זיי, דער זעלבער זשאַן-
דאַרם. איך וויל איהם נישט קענען! איך וויל זיין פנים נישט
אַנקוקען!

אויף אזאַ קלאַפּ האָט זיך סאַשאַ ניט געריכט. סאַשאַ איז אָבער
ניט פון די מענשען, וואָס פערלירען זיך ביי'ם ערשטען אָפּשטויס.
ער האָט אָנגעווענדט אַלע קרעפטען. ער האָט אָנגעשיקט אויך זיין
פּאַטער אויף דער „אַלטער מויד“, און ער האָט גע'פּוועל'ט, אַז זי
זאָל זיך איבערבעמען צוליעב דעם מיט איהר ברודער דעם
זשאַנדאַרמסקי ראַטמיסטער. און עס איז ניט אַוועקגעגאַנגען קיין
עטליכע טעג, האָט נאַדיעזשאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ געבראַכט צו
טראָגען אין דער אַפטיק אַרײַן אַ גאַנצען פּאַק מיט נייעס, פּער-
דרעהמע, פּערפלאַנטעמע, פּערקריפעלמע, דער רוה אַליין קאָן דאָ
ברעכען דעם קאָפּ: עפּיס אַ מיידעל, וואָס האָט זיך אויפּגעהאַנגען

אין טורמע... און אַ בעקאנטשאפט מיט אַ מענשען, וואָס האָט
אָוועקגעשיקט איינעם אויף יענער וועלט...

— דער שוואַרצער יאָהר זאָל זיי וויסען דאָרטען! זאָלען זיי
אַיך אַלע ברעכען די קעפּל און מיך זאָלט איהר לאָזען צורוה און
נישט בעטען מעהר, איך זאָל מיר שמוצען די הענדל און פּאָלגט
מיד, יונגער מאַן, טהוט אַ שפּיי אויף דעם גאַנצען עסק און קומט
בעסער צו מיר אין גאָרטען היינט, וועל איך אַיך מכבד זיין מיט
„שפּאַנקעס“, מיין אייגענע פּלאַנצונג, איהר האָט נאָך אַזעלכע
שפּאַנקעס ניט געגעסען! ווען איך האָב אַזעלכע בוימער אַ סך,
וואָלט איך געקאָנט פּערגרעסערען די הכנסה פּונ'ם גאָרטען אין
צווייען, אויב ניט אין דרייען...

זעלבסטפּערשטענדליך, אַז סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש האָט איבער-
געגעבען טאַמאַראַ'ס פּאָטער די דאָזיגע ידיעה אין זעהר אַ איירער
לער פּאַרם, אָדער ווי זיין פּאָטער דער אַפּטייקער האָט זיך אויס-
געדריקט אויף זיין אַפּטייק-לשון: „אַ ביטערע פּיל איינגעוויקעלט
אין גאָלד“. ער האָט געמאַכט די גאַנצע געשיכטע צו קליין געלד,
און אַז איציקעל שאַסטעפּאַל האָט מיט שרעק און מיט האָפּנונג
אויסגעהערט די דאָזיגע בעפּוצטע געשיכטע, האָט איהם דאָס פּנים
געשיינט, די אויגען געלויכטען, ווי ביי אַ קליין קינד, וואָס מע
האָט נאָר-וואָס בעשטראַפט און איבערגעבעטען מיט אַ שפּיעלכעל:
„ער ווייסט שוין, ער פאַרשטעהט שוין — אַלץ איבער אַט דעם
דאָמאַנענאַ, ימח שמו וזכרו“...

פּון יענעם טאָג אָן האָט סאַשאַ נישט גערוהט. ער האָט דורכ-
געשלאָגען, ווי ער אַליין האָט זיך אויסגעדריקט, אייזערנע מויערען,
און זיך בעקאַנט מיט אַזעלכע מענשען, וואָס ער וואָלט זיינע יאָהר
רען אויסגעלעבט און וואָלט זיי נישט געקענט. ער איז געוואָהר
געוואָרען סודות... עס איז איהם געראַטען, געוויינטליך, פאַר געלד
(שאַסטעפּאַל האָט ניט געזשאַלעוועט קיין געלד), צו לייענען אַ
קאָפּיע פּון טאַמאַראַ'ס אַ בריעף צו איינעם אַ חברת-מאַן מיט'ן
נאָמען מאַרטשענקאַ, אַ בריעף אַ הייסער, אַ פּלאַם-פּיערינגער

בריעף... סאשא וואָלט זיך גערעכענט גליקליך, ווען טאמארא
 שרייבט צו איהם, צו סאשא'ן, אזא בריעף... ער האָט נעבאָך אַלץ
 געמוזט אַראָפּשלינגען, נאָר עס האָט זיך נישט געהאנדעלט דאָ
 אום זיינע אייגענע געפיהלען צו טאמארא'ן; דאָ איז געווען נויטיג
 אַרויסצורייסען זי פון די אייזערנע נעגעל, אַרויסשלעפען זי פונ'ם
 אַפּגרונד, אין וועלכען זי איז אַריין און אין וועלכען זי האָט וואָס
 ווייטער אַלץ מעהר געזונקען. עס האָט זיך ביי זיי געוויקעלט
 איין ענין אינ'ם אַנדערען: דער נאָמען מאַרטשענקאָ איז געווען
 געבונדען מיט ראָמאַנענקאָ. ראָמאַנענקאָ-מאַרטשענקאָ איז געווען
 איינגעפלאַנטעט אין דער געשיכטע פון מאַשא באַשעוויטש, וואָס
 האָט אַזוי טראַגיש געמאַכט אַ סוף צו איהר לעבען אין טורמע...

איין אָפטער גאַסט איז געוואָרען איציקעל שאַסטעפּאַל ביי
 זיין שכן דעם אַפטייקער אין הויז... ער האָט זיך בעפריינדעט ניט
 נאָר מיט'ן אַפטייקער'ס זוהנדעל, נאָר אויך מיט'ן אַפטייקער אַליין,
 און מיט סאשא'ס חבר, קעסלער. עס איז געווען צו זעהן אַלע
 פאַרנאכט ביי'ם אַפטייקער אין שטוב אַ קליינע אסיפה פון היימי-
 שע מענשען: סאָלאָמאָן סאַפראַנאָוויטש, איציקעל שאַסטעפּאַל,
 סאשא סאַפראַנאָוויטש און זיין חבר שמעון קעסלער, און מע האָט
 גערעדט נאָר פון איין פּערוואָן — פון טאמארא'ן, און נאָר פון איין
 זאך — פון איהר בעפרייאונג.

— דו ווייסט, וואָס איך וועל דיר זאָגען? — אַזוי מאַכט איר
 ציקעל שאַסטעפּאַל צו זיין פרוי שיווקע. — אָט דער סאַפראַנאָ-
 וויטש (שוין אויס „אַפטייקער“) איז אַ גאַנץ וואויל מענטשעל,
 מיר איז געפּלען, ווי אַזוי ער פיהרט זיך מיט זיין זוהן (שוין
 אויס „זוהנדעל“, נאָר „זוהן“ 1), ווי אַזוי ער גיט איהם אָפּ כבוד
 און ווי אַזוי ער האָט איהם ליעב — און ס'איז טאַקי דאָ וועמען! ...
 אויך דער אַפטייקער האָט געביטען די מיינונג אויף זיין שכן
 שאַסטעפּאַל, ער זאָגט צו זיין זוהן:

— אַ רחמנות נעבאָך אויף אונזער שאַסטעפּאַל! (שוין אויס
 „אידיאַש“ 1) ער איז נאָר נישט אזא ווילדער מענש, כלעבען!

קאפיטעל ז.

א ל ס ד י נ ג ר ו ה ט .

מיט ריעוענטריט איז זיך די בעוועגונג גענאנגען איהר וועג איבער אלע שטערט און שטעדטלעך אין איין גרויסען וויעדער-קול, אין וועלכען עס האָט אָפגעקלונגען דאָס איינציגע וואָרט פ ר י י - ה י י ט . . . אלע רעדער פון דער גרויסער לאַנד־מאַשין האָבען זיך ווי דורך אַ בעפעל פון אַ גרויסען מעכאַניק, אָדער דורך אַ כּשוף פון אַ צויבער־שטעקען, אָפגעשטעלט, און אַלץ איז ווי פּערשטאַר בען געוואָרען, און אַ מאָדנע רוה און אַ מערקווירדיגע שטילקייט איז אַריינגעטראָטען אין גאַנצען לאַנד, אַ מין נאַטירליכער פייער־טאַג, אַ גרויסער יום־טוב, נישט אַזאַ יום־טוב, וואָס ס'איז איבער־געגעבען געוואָרען צו די מענשען בירושה, נאָר אַזאַ מין יום־טוב, וואָס מענשען אַליין האָבען איהם בעשאַפען, וואָס מענשען אַליין האָבען, נאָך אַ סך יאָהרען שווער אַרבייטען און נאָך אַ סך יאָהרען זיך אַרומרייסען איינער מיט'ן אנדערען, מיט אַ מאָל איהם, דעם יום־טוב, אַרויסגערופען אין לעבען, האָבען זיך פּעראַייניגט אונטער איין אידעע און זיך צענויפגעקלויבען אלע אין איין אָרט און גע־זאָגט צו זיך אַליין: היינט זאָל זיין שבת וינפש — גערוהט און אויסגערוהט!...

— אַ גוט יום־טוב אייך! — האָט געזאָגט יודעל קטנתי, אַרייניג געפאַלען צו נחמיה דעם שוסטער מיט אַזאַ יום־טוב'דיג אויסזעהען, ווי סיידיען שמחת־תורה קאָן אַ איד זיין אַזוי בגילופין. אפשר איז דאָס געווען דערפאַר, ווייל יודעל קטנתי איז שוין געווען אין אַ פּאָר ערטלעך ביי בעקאַנטע בעלי־מלאכות און געטרונקען לחיים לכבוד דעם גרויסען יום־טוב, וואָס „מיר בעלי־מלאכות“ האָבען גע־מאַכט? און אפשר איז דאָס געווען דערפאַר, ווייל זיין „זוגתי“ (אַזוי האָט ער זי גערופען: „מײן זוגתי“) האָט איהם אַרויסגע־טריבען, ער זאָל געהן קריגען ערניץ אויף שבת? און אפשר איז די פּרייליכקייט איהם געקומען דערפון, וואָס זיין „קדיש“ איז איי-

בערגעפיהרט געוואָרען פון איין געפענגעניש אינ'ם אַנדערען, און ס'איז אַ סברה, אז מע זאָל איהם משפּט'ען מיט פעלד־געריכט, אָרער, ווי יודעל רופט דאָס אָן, „בחסד וברחמים — מיט יושר און מיט סאָוועסט, אַ שטריקעל אויפ'ן האַלז און פּאָזשאַלויטע אווו קאַזנאו“? ...

— אַ מצוה, זאָל זיך אַ הונט ניט גלֹסטען קיין המנטאַש, אז ער הערט ניט די מגילה!

אזוי לאָזט אויס יודעל קטנתי מיט זיין בלומענשפּראַך און בעד קומט אַ פּאָרציע פון נחמיה דעם שוסטער'ס ווייב, זיסעל:

— אַ חרפה און אַ בושה אין אַייער ווייטען האַלז אַרײַן! ווי שעמט זיך דאָס ניט אַ איר היינטיגע צייטען רעדען אַזעלכע ווער־טער און מאַכען חוזק פון אַיין אייגענעם זוהן, וואָס האָט אַיינגעד־שטעלט זיין לעבען פאַר אַיך און פאַר מיר און פאַר אונז אַלעמען? אַייער גליק, וואָס מיינע קינדער זענען איצט נישטאָ אין דער היים; מײַן חיים וואָלט אַיך געגעבען אַ פעטשאַטעק, אז ס'וואָלט אַיך פינסטער געוואָרען אין ביידע אויגען!

— וואָט טיבע יוצר המאורות! — זאָגט יודעל קטנתי, און נחמיה דער שוסטער זעצט דאָס איבער אויף איריש:

— אָט האָסט דו דיר אַ חתונה!

— וואָס דען? זעצט זיך אַוועק אַזא איר אָפּלאַכען פון זיין אייגען קינד, וואָס איז זיך מפקיר פאַר דער וועלט...

— פאַר דער וועלט? — זאָגט יודעל. — די „וועלט“ האָט, הייסט עס, אַרײַנגעשיקט אַ בריוועל צו מײַן זוהן: „ירידי רב וועלִוועל! הנה כפי כאשר אַזוי ווי איך, „וועלט“, בין פאַרביי, איך דאַרף האַבען פּרײַהייט, לכן בקשתי, זאָלסט זיך מטריה זיין צו מיר למען השם מיט נחמיה דעם שוסטער'ס צוויי בנים און מיט חוה דער אירינע'ס קריש, און מיט נאָך אַזעלכע אַנשי־חיל פון אונד זער פּאָלק עמך... שאַ! ברוך הבא, אַ איר רב ליפּאָ! ...

דאָס איז געווען ליפּאָ באַשעוויטש.

ווען יודעל קטנתי זאל נישט געבען צו וויסען, אז דאָס איז ליפּא באַשעוויטש, וואָלט מען איהם זיכער נישט דערקענט. אזוי שטאַרק האָט זיך דער אָרעמער „האַלץ-איד“ איבערגעביטען. זיין בעזעמדיגע באָרד איז געוואָרען ווייס ווי שניי און צעשפּרייט אין דער ברייט איבער'ן גאַנצען פּנים. און דאָס פּנים אַליין איז גע-וואָרען מאָרנע געל-גלאַנצענדיג און געקנייטשט, ווי אַ צעקנייטשטע מגילת אויף דער לינקער זייט. דער שטערן האָט זיך אַרויפגערוקט אַרויף מיט צוויי גאַנץ טיעפע ווינקלען. דאָס היטעל טראָגט ער איבער די אויגען, דאָס האַרץ ביי איהם איז צעהאַסטעט, די קאָפּ פּאַטע איז צעפליקט, איין אַרבעל אויסגעריסען, און אַ גרויסען שמעקען אין האַנד טראָגט ער, און די אויגען ביי איהם ברענען ווי קויהלען, קוקען אין איין פינטעל אַרײַן, און רעדען רעדט ער מיט אַ ניגון, אָהן אַיין אָפּשטעל, שטעהט ניט אויף איין אָרט, געהט פּון איין שטוב אין דער אַנדערער און וועקט דעם עולם, גרייט איהם צו צום גרויסען אומגליק, צום אויסגוס, צום שטורם, וואָס קומט אויף דער וועלט.

— הערט-צו, פעלקער I — אזוי האָט ליפּא אָנגעהויבען מיט אַ ניגון פּון פּסוק, אז ער איז אַריינגעקומען צו נחמיה דעם שוסטער. — פאַרנעמט, איהר מענטשען פּון דער וועלט, וואָס מיין מויל טהוט צו אַיך רעדען אַצינד. וואַכט-אויף פּון אַיער שלאַף, הויבט-אויף אַיערע אויגען אַרויף און אַרָפּ, אַרום און אַרום, און זעהט, ווי עס המאַרעט זיך דער הימעל. שוואַרצע וואַלקענס טראָגען זיך אין דער לופטען, דער ווינט טהוט זיי טרייבען מיט אַ גרויס אַיילעניש, און זיי פאַרדעקען דעם גאַנצען הימעל. אָט באַלד ברעכט-אויס אַ שטורם, אָט באַלד קנאַלט-אויס אַ דונער און עס טהוט אַ זעץ אַ רע-גען, אַ שלאַגס-רעגען, אָבער נישט קיין רעגען פּון וואַסער, נאָר אַ רעגען פּון בלוט. עס פליסען טייכען, טייכען פּון בלוט לויפען באַרג אַרָפּ, פילען-אָן די הייזער, טרייבען-ארויס די מענטשען אויף דער גאַס, לויפען-אָרום ווי משוגעים, שרייען און פילדערען, קוקען אַרויף, געהען ביז'ן האַלז אין בלוט און רופען צו גאָט, ער זאל זיי

העלפען. אָבער ער הערט ניט, דער גאָט, ער איז אַ גאָט פון נקמה. ער קאָן אייך ניט פאַרגעסען אייערע זינד און אייער שולד, וואָס איהר טהוט פאַלשען, נאָרען איינער דעם אַנדערען, שווינדלען און ליגנערען און פאַרגיסען אומזיסטיג בלוט...

— אָט וועט איהר באַלד הערען, ווי ער וועט אויסלאָזען מיט אַ מאָרנעם געזאַנג! — אזוי באַמערקט יודעל קמנתי, און ער האָט געטראָפּען: ליפּא באַשעוויטש פאַלט־אַריין פּונ'ם פּריהעריגען נוסח אינ'ם נוסח פון קינות און לאָזט־אויס זיין דרשה אזוי:

— זאַמעלט אייך צענויף אַלע, איידער עס קומט דער בל'ר טינער מבול אויף דער וועלט, טהוט תשובה, זייט מתפלל און זאָגט: אַנא ד' הושיעה נא — עגערען, מאַגערען, מאַגראַדען! עעעעגערען, מאַגערען, מאַגראַדען!...!

— רב ליפּא! אפשר וועט איהר עפּים עסען? — פרעגט איהם נחמיה דעם שוסטער'ס ווייב.

— עסען? — פרעגט ליפּא און פאַלט אַריין צוריק אין זיין פּריהעריגען נביאות'דיגען טאָן אַריין. — אייער אייגען פלייש וועט איהר עסען, איינס דאָס אַנדערע לעבעדיגערהייד, אַ מוטער וועט אויפּפרעסען איהר אייגען קינד, און קינדער וועלען מאַכען אַ סעודה פון זייערע עלטערען, אַ ברודער וועט פאַרקויפּען זיין אייגענע שוועסטער, אַ חתן — זיין בל'ה. עס וועט אויסגעמעקט ווערען דאָס וואָרט „רחמנות“ פון דער וועלט, ביז גאָט'ס צאָרן וועט ניט אויסגעגאַסען ווערען אין אַ גרויס דערטרינקעניש, אַ מבול פון בלוט און פון טרערען. דאָס זענען די טרערען פון אלמנות און יתומים, פון אַלטע פאָטער און מוטער, פון שוועסטער און בר'ר דער, וואָס האָבען זיך געלאָזט פייניגען פון די אומריינע רשעים און האָבען נישט געוואָלט רופּען צו גאָט און לויבען זיין נאָמען און זינגען צו איהם אויף אַ קול: עגערען, מאַגערען, מאַגראַדען! עעעעגערען, מאַגערען, מאַגראַדען!! עעעעגערען, מאַגערען, מאַגראַדען!...!

— וואו איך האָב ערניץ אַ שונא און וואו איהר האָט אַ שונא
און אויף אַלע גויישע שונאים געזאָגט געוואָרען אזא סוף, רבונ
של עולם!

אזוי זאָגט זיסעל די שוסטערין און ווישט די אויגען מיט'ן
פארטוך. ליפא באַשעוויטש הערט נישט אויף צו זאָגען נביאות
אַלץ מיט דעם זעלבען נוסח:

— זעהט איהר דען ניט, ווי עס פאַלען שטיינער פונ'ם הימעל?
פייעריגע שטיינער, פעך און שוועבעל, און פערדערען, פערדערען, פע-
דערען אָהן אַ שעור? הערט איהר דען ניט קיין געשריי פון גע-
שענדעטע ווייבער, פון צעריסענע קינדער, און פון אַלטע לייט מיט
צוויעקעס אין מוח? זעהט איהר דען ניט קיין אויפגעשניטענע
בייכער, אָנגעפילט מיט לעבעדיגע קעץ?...

— זאָל שוין זיין גענוג, רב ליפא, געהט אייך געזונטערהייד!
זאָגט צו איהם זיסעל און בעגלייט איהם אַרויס פון דער טהיר.
און עס הערט זיך נאָך פון יענער זייט ליפא'ס געזאָגט אַלץ מיט'ן
אייגענעם טרויעריגען נוסח פון קינות: „עגדען, מאַגדען, מאַג-
דאָדען!“...

קאָפיטעל ח.

מ ז ל ט ו ב | ג ו ט י ו ם ט ו ב !

• • • • •
• • • • •

וואָס האָט זיך אַזעלכעס געטראָפּען? פון וואַנען האָבען זיך
גענומען אזוי פיעל מענשען אויף דער גאַס? וואָס לויפּען דאָס
אַרום פון גאַנץ פריה אָן סטודענטען מיט לאַנגע פאַפּיערען אין די
הענד און טיילען יעדען איינציגען, וועמען זיי בעגעגענען, פראַנק
און פריי? וואָס נעמט מען זיך אַרום אין מיטען גאַס? וואָס
קושט מען זיך? וואָס גראַטולירט מען זיך? וואָס גיט מען אָפּ
מולטיב? און וואו איז ערניץ פאַליציע? פאַר וואָס זעהט מען
ניט קיין סאָלדאַטען, קאָזאַקען, זשאַנדאַרמען?...

די גאסען ווערען אלע מינוט פולער, מענשען — מעהרער. קיין טראמוויי, קיין דראָזשקעס זעהט מען ניט פאָהרען. אלץ בער-ווענט זיך, אלסדינג געהט. ביידע זייטען טראָטואַרען און די גאַנצע גאַס אין מיטען זענען געפאַקט מיט מענשען. און די פנימ'ער פון די מענשען לייכטען. און אָנגעהאַן איז מען יום־טוב'דיג. און רויטע בענדלעך האָט מען זיך צוגעשפילעט אויפ'ן האַרצען. און רויטע פאָהנען האָט מען אויפגעהאַנגען אויף די טויערען פון די הייזער, רויטע טישטיכער האָט מען אויסגעהאַנגען אויף די באַל־קאַנעס, רויטע קווייטען אויף די פענסטער. אָט האָט זיך אָפגע־שטעלט אַ מיידעל מיט אַ רויט זיידען טיכעל אויפ'ן קאַפּ. אין איין מאָמענט רייסט זי אַראָפּ פון קאַפּ דאָס רויטע טיכעל, צערייסט דאָס אויף אַ סך קליינע שטיקלעך, צעטיילט זיי צווישען די סטור דענטען, וואָס רינגלען זי אַרום פון אלע זייטען און רייסען די רויטע שטיקלעך ביי איהר פון די הענד. אלע זענען יום־טוב'דיג, פרייליך, אָבער ערנסט. ס'איז פאָרגעקומען עפּיס אַ גרויסע, אַ מורא'דיג־גרויסע זאַך...

* * *

איציקעל שאָסטעפּאל איז נאָך געשלאָפּען, אַז מע האָט אָנגע־קלאַפּט צו איהם אין דער טהיר אַריין.
 — ווער איז? — האָט זיך געלאָזט הערען איציקעל'ס קול.
 — ס'איז איך, סאַפּראַנאָוויטש.
 — סאַשא? וואָס איז דאָרטען?
 — מזל־טוב, קאַנסטיטוציע!
 — וואָס?
 — אַ קאַנסטיטוציע האָט מען אונז געשענקט... שטעהט אויף.
 עס קעהרט זיך די וועלט!
 — שיווקע, דו הערסט?
 — וועה איז מיר! וואָס האָט זיך געטראָפּען?
 — קאַנסטיטוציע!...
 — איך בעט אַיך, זאָלט איהר געזונט זיין, וואָס איז דאָס

אזעלכעם? — זאגט שיווקע צו סאשא'ן, און איציקעל ווערד אין כעס, מאכט מיט די הענד און גיט איהר צו פערשטעהן אויף די פינגער:

— וואָס פאַרשטעהסט דו נישט? קאָנסטיטוציע הייסט אַ קאָנ־סטיטוציע!

און איציקעל דרעהט-אויס דעם קאָפּ צו סאשא'ן, ווי איינער רעדט: „געהט טענה'ט מיט אַ אידניע!“ סאשא סאפראַנאָוויטש אָבער האָט געדולד און גיט צו פערשטעהן דער מאַראַם שאַסטע-פאַל, וואָס הייסט דאָס קאָנסטיטוציע, און ער גיט צו, אַז ווי באַלד מע האָט אונז געגעבען אַ קאָנסטיטוציע, קאָנען מיר האָפען אויף אַמנעסטיע.

— איהר פאַרשטעהט? אין אַ פּאָר שעה אַרום וועלען מיר האָבען די זכיה צו זעהען טאַמאַראַ'ן פריי אָט-דאָ אַן אין שטוב! סאשא זאָגט דאָס מיט אַזאַ איבערצייגונג, אַז די פּאָטערי-און-מוטער קוקען זיך איבער איינס מיט דאָס אַנדערע, קאָנען זיך נישט אַיינהאַלטען און צעוויינען זיך. ער געזעגענט זיך אָפּ אויף גיך און לויפֿט-אַרויס און בעגעגענט זיך אויף די טרעפּ מיט'ן פּאָטער.

— סאשא? פון וואָנען איז?

— פון די שאַסטעפּאַלס.

— האָסט זיי אָנגעזאָגט די בשורה?

— נו, געוויס.

— וואָס האָב איך דיר געזאָגט?

— וואָס האָסט דו מיר געזאָגט?

— קאָנסטיטוציע!...

— וואַרט אויס, פאַפּאַ, ביזט נאָך נישט פאַרטיג.

— וואָס רעדסט דו, סאשא, גאָט איז מיט דיר! אָט איז די

צייטונג, נאָ לייען!

— איך האָב שוין געלייענט, געלייענט...

— נו?

— נו — נו!...

קײן ווערטער האָט מען מעהר נישט בעדאַרפט. דער פּאָמער
האָט פּערשטאַנען, וואָס דער זוהן מײנט. ער קען איהם. דער אַפֿ-
טיקער איז אויסער זיך פון סאַשא׳ס ענטפּער. ער האָט אויפגע-
שטעלט אויף איהם די בלויע ברילען און וויל איהם עפּים זאָגען,
קומט אָן די „אַלטע מויד“ מיט׳ן הונד העקטאָר און פּאַלט־אַרויף
דעם אַפּטיקער אויפֿן האַלז און קושט זיך מיט איהם און גראַ-
טולירט איהם מיט דער קאָנסטיטוציע און זאָגט, אַז איצטער זע-
נען אַלע מענשען גלייך... און וויל זיך צעקושען אויך מיט׳ן אַפּטי-
קער׳ס זוהן. קומט אָן פון דער אַנדערער זייט קעסלער און שלעפּט
איהם אַוועק, און נאַדיעזשאַ אַלעקסאַנדראָוואַ בלייבט מיט׳ן
אַפּטיקער אין צווייען, און זי קומט אַרויף דורך איהרע ברילען, און
עס לאָזט זיך הערען איהר מאַנסבילשע שטימע:

— זעהט נאָר וואָס דאָרטען טהוט זיך!

דאָס, וואָס זיי האָבען דערזעהען, לאָזט זיך ניט בעשרייבען
אַזוי גרינג. דאָס איז געווען אַ מכול פון מענשען, וואָס האָבען
זיך צענויפגעגאַסען אינאיינעם מיט די גאַסען, און צוזאַמען מיט
די גאַסען האָבען זיי געוואַכסען און בעוועגט זיך. ניט מענשען
זענען געזאַנגען, נאָר גאַסען, גאַנצע גאַסען, און קעפּ, געריכט ווי
זאַנגען אין פעלד, האָבען זיך געוויעגט קוויטקוים, ווי עס וויעגען
זיך די זאַנגען פון אַ קליין לייכט ווינטעל, און פּאַהנען האָבען גע-
פּלאַטערט איבער די קעפּ, און די באַלקאָנען פון די הייזער מיט די
דעכער און מיט די פענסטער זענען געווען בעהאַנגען מיט רויטען
און בעזעצט מיט מענשען, און אַלסדינג איז געווען צענויפגעגאַסען
אינאיינעם: מענער און פרויען און קינדער, און כריסטען און איר-
דען. און שטיל איז געווען און רוהיג און יום־טובֿ'דיג, ווי יום־טובֿ
אין אַ מקום קרוש. און קיין זכר פון פּאַליציע איז נישט געוועזען.
און האָטש ס'איז געווען אַיין אַקטאָבער־טאָג, האָט די זונן גע-
מאַכט שלום מיט דער ערד צוליעב דעם גרויסען יום־טובֿ אויף
דעם דאָזיגען טאָג און האָט געלויכטען, געשיינט און געווארעמט,
ווי אינ'ם שענסטען זומער־טאָג. און פון די זייטיגע גאַסען זענען

אויסגעוואַכסען נייע ימים פון מענשען מיט פאַהנען און האָבען זיך צענויפגעגאַסען אינ'ם גרויסען מכול פון קעפּ, און אַלע אינ' אײנעם האָבען שטורמדיג בעגריסט דעם גרויסען יום־טובּ, דעם ערשטען פרייהייטס־טאָג אינ'ם גרויסען לאַנד. און עס האָבען זיך געהערט פערשיעדענע ליערער און געזאַנגען. און עס האָבען זיך אַרויסגעריסען אַלע מאָל פערשיעדענע ווערטער און אויסגעשרייען. נאָר אָפטער פון אַלע ווערטער האָט מען געקאָנט הערען דאָס וואָרט: „קאָנסטיטוציע!“ „קאָנסטיטוציע!“

טויזענדער קולות האָבען זיך אַרויסגעריסען פון טויזענדער העלזער און האָבען אָנגעפילט די לופט מיט דעם אײנציגען ליעבען טייערען וואָרט: „קאָנסטיטוציע!“

עס האָט זיך אויסגעוויזען, אַז ניט נאָר די מענשען — די היי־זער, די דעכער, די גאַסען, די בוימער, די שטאָדט, די שטיינער האָבען געשרינגען „קאָנסטיטוציע!“ עס האָט זיך געדאַכט, אַז אויך די ערד ציטערט און שרייט: „קאָנסטיטוציע!“

אײנער פון דעם נאַנצען מכול מיט מענשען איז אַרויפגעשפרונגן גען אויף אײן איבערגעקעהרטען פאַס און האָט אויסגעדרונערט מיט אַ נאָבער באַסאָווער שטימע, אין וועלכער ס'איז געווען צו דער־קענען דעם בעוואַכסענעם פאַרשוינן מישאַ בערעניאַקנידיטש.

— בירגער! דאָס ערשטע מאָל ווערד איהר אָנגערופען מיט דעם דאָזיגען פרייען נאָמען „בירגער!“ | ערלויבט מיר, אײן אומד בעקאַנטען, צו גראַטולירען אײך מיט דעם גרויסען יום־טובּ, מיט דעם גרויסען טריומף. בירגער! מיר פייערען אונזער טריומף, מיר פרייען זיך מיט אונזער יום־טובּ! פּערגעסט אָבער נישט אונזערע קעמפער, די, וועלכע האָבען פּערגאַסען זייער בלוט, די, וועלכע האָבען געשענקט זייער לעבען, די, וועלכע האָבען אַוועקגעטראָגען זייערע קעפּ אויפ'ן עשאַפאַט פאַר אונז און פאַר אונזער פרייהייט. אויף די קניע זאָלט איהר פאַלען, אַלע ביז אײנעם!

און דער נאַנצער מכול פון מענשען שטעלט זיך אַוועק, ווי אײן מענש, אויף די קניע, און דער רעדנער טהוט דאָס אײגענע

אויף דעם איבערגעקעהרטען פאס, הויכט-אויף די האַנד און לאָזט אַרויס מיט זיין באַסאָווער שטימע דאָס געוויסע טרויער-ליעד :

„ווי זשערטוואָו פאַלי —

איהר זענט אַ קרבן געפאַלען“...

און דער גאַנצער מבול פון מענשען האַפט-אונטער, ווי איין מענש, דאָס דאָזיגע טרויער-ליעד, און עס לאָזען זיך אַראָפּ די רוי-טע פּאַהנען, און אַלע קעפּ זענען אָנגעבויגען, און אַלע זינגען, און פיעלע-פיעלע וויינען, וואָרום פיעלע-פיעלע האָבען אייגענע און בעקאַנטע, וואָס זענען געפאַלען... און אַ הייליגע שטילקייט ווערט פערשפּרייט איבער דעם מבול פון אָפּגעדעקטע קעפּ פון די אַלע מענשען, וואָס האָבען זיך דאָ צענויפגעזאַמעלט אינ'ם נאָמען פון דער פּרייהייט...

און אז דער רעדנער שטעלט זיך אויף די פיס, שטעהט אויף מיט איהם דער גאַנצער מבול פון מענשען, און זיין באַסאָווע שטי-מע דונערט ווייטער :

— בירגער! מיר האָבען אָפּגעגעבען אונזער חוב צו די גע-פאַלענע קעמפּער, איצט דאַרפען מיר זיך דערמאָנען אָן די קעמפּער, וועלכע זענען נאָך ניט געפאַלען. זיי לעבען נאָך און מוטשען זיך אין די ענגע פינסטערע טורמעס. אָן זיי דערמאָנט אַיך, זיי ווייסען נאָך ניט פון אונזער גרויסען יום-טוב, וואָס זיי האָבען אונז בעשאַפען. צו זיי, צו זיי לאָמיר געהן! צו די מאַרטיר רער פאַר אונזער פּרייהייט לאָמיר קומען! אַלע, ווי איין מענש, לאָמיר זיך לאָזען צו די טורמעס. קיין איינציגער זאָל ניט בלייבען דאָ. אַמנעסטיע לאָמיר פּאָדערען פאַר אונזערע שוועסטער און ברי-דער! בעפּרייען זאָל מען זיי באַלד, די רגע, די טהירען עפענען און אַרויסלאָזען די אומשולדיגע. און זאָל מען אונז בעגעגענען מיט פיער, וועלען מיר אַלע פאַלען. צו די טורמעס, בירגער, צו די טורמעס!

— תורדרורררר!!! — קאַטשעט זיך אַ הילף פונ'ם מבול מיט

מענשען פון איין עק שטאָרט ביז'ן אנדערען, און נאָנצע הוואַליעס
קען טראָגען זיך אַהין, צו די טורמעס!

די ערד, וואָס טראָגט אויף זיך די דאָזיגע אַלטע שטאָרט, האָט
נאָך קיינמאָל נישט געהערט אַזאָ הילף, פון וועלכע מויערען קאָנען
צעשפּאַלטען ווערען. דער הימעל, וואָס דעקט-איבער די דאָזיגע
ערד, האָט נאָך קיינמאָל נישט געזעהען אַזאָ בעוועגונג פון מוראש-
קעס-מענשען. און די זונן האָט פּערגעסען, אַז עס איז איין אָקטאָ-
בערט-טאָג, און האָט אַ צופּריעדענע אַראָפּגעקוקט מיט איהר פייעריג
פנים אויף די צעהיצטע גליקליכע מענשען, און די נאָנצע נאַטור
האָט גענומען אַנטייל אינ'ם דאָזיגען גרויסען ליכטיגען הייליגען
פרייהייטס-יום-טוב.

קאָפיטעל ט.

פ ע ר ש ט ע ה ר ט ד ע ס י ו ם - ט ו ב .

חדושים ונפלאות! ווי אזוי האָבען זיך מענשען אינ'ם דאָזיגען
יום, אינ'ם דאָזיגען מבוך, געקאָנט געפינען איינס דאָס אנדערע?
אויף אַזאָ בריה'שאַפט זענען געווען פּעהיג נאָר אַזעלכע מוזיקים, ווי
סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש און זיין חבר קעסלער. די צוויי חברים האָבען
מיט'ן כח פון זייערע עלענבויגענס זיך דורכגעשלאָגען אַ וועג און
האָבען, געהענדיג צו די טורמעס, זיך אָנגעשלאָגען אויף איציקעל
שאַסטעפּאַל, וואָס סע האָט איהם אַרויסגעטראָגען פון שטוב איי-
נעם אַליין מיט זיין שירם — ער ווייסט אַליין ניט מיט וואָסער אַ
כת.

ווי מע דערזעהט איין אייגען קינד, אזוי האָט זיך שאַסטעפּאַל
דערפרייהט, אַז ער האָט דערזעהען דעם אַפּטייקער'ס זוהן. שוין
זשע איז דאָס אַלץ אויף דער וואָהר? שוין זשע איז דאָס אַלץ
אמת? קאָנסטיטוציע? אַלע זענען גלייך? און אַפילו אידען
אויך? ... מע וועט בעפרייען די פּאָליטישע? און אָט באַלד וועט
ער זעהען זיין בעפרייעטע טאָכטער? זיין ליבע, איינציגע, טיער-
דע טאָכטער? ער קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען, בעטראַכט

די דאָזיגע אַלע „יונגלעך“, דאַכט זיך, „גאַרנישטען“, און דאָך האָר-
בען טאַקי זיי אויסגעפיהרט!... און בעקאַנטע אידען בעגע-
גענט ער, וואָס געבען איהם אָפּ מזל־טוב, קושען זיך מיט איהם:
„מיר זענען היינט גלייך מיט אַלעמען!“... ניט שוין זשע טאַקי
גלייך מיט אַלעמען?... און ניט נאָר אידען — כריסטען בעקאַנטע
גריסען איהם, קושען זיך מיט איהם, געבען איהם אָפּ מזל־טוב.
עפּים נאָר משיח'ס צייטען!... פּלוצים דערפיהלט ער אַ האַנד אויף
זיין פלייצע. ער דרעהט אויס דעם קאָפּ:

— סאַשאָ?...

און איציקעל נעמט סאַשאָ'ן אונטער דער האַנד און ער קוקט
איהם אין די אויגען אַרײַן, ווי איינער רעדט: „איז דאָס ניט קיין
חלום?“... און סאַשאָ סאַפּראַנאָוויטש האָט ווי געטראָפּען זיין
מחשבה, און זאָגט צו איהם מיט אַ שמייכעל:

— יאָ. מיר געהען זיי בעפרייען. נאָך אַ האַלבע שעה און טאָ-

מאַראַ וועט דאָ זיין מיט אונז... מיט אונז!...

— אם ירצה השם! — זאָגט איהם איציקעל מיט אַ ירא־שמים־
פנים, האָט מורא זיך אַליין געבען אַ גוט אויג און קוועטשט סאָר-
שאָ'ן די האַנד. — איז די משמעות, הייסט עס, אַז איצטיגס מאָל
האָבען מיר אויסגעפיהרט?

דאָס וואָרט „מיר“ זאָגט איציקעל שאַסטעפּאַל שוין מיט
גדלות, מיינענדיג דערמיט נישט אַזוי זיך, ווי די טאַכטער... און
ער דערזעהט אינ'ם מבול פון קעפּ אַ בעקאַנט מיידעל מיט אַ בחור
אונטער דער האַנד געהען ביידע זעהר יום־טוב־דיג. ער וואָלט גע-
מעגט שווערען, אַז דאָס איז זיין שטוב־מיידעל האַסקע. יאָ, עס
איז האַסקע מיט איהר חתן דעם טרובאַטש... „אַ יום־טוב — טראַכט
ער זיך — אַלע זענען גלייך“. אַביסעל טהוט איהם הנאה, וואָס
אַלע זענען גלייך, און אַביסעל אַהרט דאָס איהם: ווי געשיקט זיך
עס, אַז זיין שטוב־מיידעל האַסקע זאָל זיין גלייך מיט זיין טאַכט-
טער טאַמאַראַ?... און צוריק טהוט ער אַ טראַכט: „אַ שענע ריי-
נע כפרה זאָלען זיי זיין גלייך, אַבי ער זאָל שוין דערלעבען זעהען

די טאָכטער געזונדערהייד! ... און נאָך אַ בעקאַנט פנים דערזעהט ער אינ'ם מבול פון קעפּ; דאָס איז נעטשיפּאַרענקאַ, דעם פריסט-טאַוו'ס שרייבערעל. „וואָס טהוט דאָ דער גויעץ?“ און ער קאָן זיך ניט אַיינהאַלטען און טהוט אַ וואונק צו איהם און אַ מאַך מיט'ן שירם, און דעם קאַפּ האַלט ער הויך, מיט גדלות:

— וואו איז אַנטאָן איוואַנאָניטש? פאַר וואָס זעהט מען איהם ניט אויף אונזער יום-טובּ?

נעטשיפּאַרענקאַ לאָזט אַראָפּ די אויגען, טהוט אַ טרייסעל מיט'ן קאַפּ, ענטפערט נישט שאַסטעפּאַל'ען. מע ווייסט ניט, צי איז ער צופריעדען, אָדער ניט? ...

— עס איז דעם פריסטאַוו'ס רעכטע האַנד. — זאָגט שאַסטער פאַל צו סאַשא'ן מיט גדלות. נאָר סאַשא האָט זיך פּערקוקט אין אַיין אַנדער זייט. דאָרט געהט זיין פּאָטער, סאָלאָמאָן סאַפּראַנאָוויטש, געאַרעמט מיט זייער שכנה, נאַדיעושראַ אַלעקסאַנדראָוונאַ, זעהען אויס גליקליך, ווי אַ פּאַרפּאַלק נאָרוואָס נאָך דער חתונה. אויף איטליכענס פנים איז אָנגעצייכענט גליק, יום-טובּ, יום-טובּ, יום-טובּ!

אַ געוואַלטיגער „הוראַ“, אַ נייער שטראָם פון מענשען. אַיין אומבעשרייבליכער ענטזויאַזם האַפּט-אַרום די גאַנצע מאַסע. דאָס האָט געעפּענט די טויערען פון טורמע דער גובערנאַטאָר אַליין, און האָט נאָך געהאַלטען דערביי אַ רעדע און האָט בעפרייעט אַלע פּאַר-ליטישע, וועלכע דער עולם האָט בעגעגענט מיט דער גרעסטער התפּעלות. און עס איז נישטאָ קיין ברעג צו דער שמחה פון די מאַסען, און עס קויעלעט זיך דער הילך פון אַיין עק ביז'ן אַנדערען:

— לעבען זאָל די פרייהייט! לעבען זאָלען די בעפרייעטע! זעלבסטפּערשטענדליך, אַז יעדער איינציגער וויל זעהען די בע-פרייעטע מיט זיינע אייגענע אויגען. אייניגע האָבען עס געוואָלט נאָר פון ניגיעריגקייט, אייניגע האָבען געהאַט אַ אינטערעס: אַיין אייגענער, אַ קרוב, אַ גוטער בעקאַנטער. און בכדי דער יום-טובּ זאָל זיין נאָך פולער און די גאַנצע שטאָרט זאָל וויסען פון דער

אמנעסטיע, האָט מען די בעפרייעטע גענומען פיהרען מיט מוזיק, מיט געזאנג און מיט געשרייען „הורא“ איבער די גרעסטע גאסען פון שטאָרט. אלע מאָל האָט מען אוועקגעשטעלט אויף אַ אימ-פראָוויזירטער ביהנע איינעם פון די בעפרייעטע, ער זאָל זיך בע-ווייזען, ער זאָל עפּים זאָגען, האָטש עטליכע ווערטער — און אַ הוראָ האָט פּערהילכט זיינע רעד. נאר אָט איז געוואָרען מיט אַ מאָל אַ דערשטיקעניש. מע האָט זיך פשוט געשטעלט איינער דעם אַנדערען אויף די קעפּ. און אויף דער אימפּראָוויזירטער ביהנע האָט זיך בעווייזען זעהר אַ שען מיידעל מיט שוואַרצע געקרייזעל-טע האָר, מיט אַ אידישער נאָז און מיט שענע שוואַרצע גרויסע אוי-גען. איציקעל שאָסטעפּאַל, וואָס האָט זיך געהאַלטען די גאַנצע צייט אָן זיין יונגען פריינד סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש, האָט זיך גע-זעבען אַ וואָרף, אויסגעצויגען ביידע הענד אַרויף:

— מיין טאָכטער! מיין קלוגע, טייערע טאָ...

מעהר האָט דער גליקליכער פאָטער נישט געקאָנט אַרויסזאָ-גען. ער איז איבערגעהאַקט געוואָרען אין מיטען וואָרט. עס האָט זיך געטראַפּען אַ מאָדנע זאָך, אַ זאָך, וואָס קיין מענש האָט נישט געקאָנט פאַראויסזעהען, אַ זאָך, וואָס קיינער האָט עס זיך ניט גע-קאָנט פאַרשטעלען ניט אויף וואָהר, ניט אין חלום, אַ זאָך, וואָס האָט פּערשטעהרט דעם גליקליכסטען יום-טובּ, פּערשטעהרט, פּער-פינסטערט אויף לאַנג, אויף לאַנג, אויב ניט אויף שטענדיג... עס האָט זיך פּלוצים גאָר אומגעריכט דערהערט אַ קנאַק פון אַ סך ביקסען, מע ווייסט ניט פון וואָנען, פון וועלכער זייט, און דער מבול פון קעפּ האָט זיך אָנגעהויבען ביסלעכווייז, ביסלעכווייז, צו וויענען, און אַלץ האָט בעקומען אַ מאָדנע אויסזעהען.

ווי פון אַ זיסען שלאָף, ווי פון אַ גוטען חלום האָט מען זיך אויפגעחאַפּט, און אַ קאַלטער שרעק האָט אַרומגענומען אַלעמען, און צווישען דעם פּערגליווערטען עולם איז מיט אַ מאָל אויסגע-בראָכען אַ פּאַניק, אַ בהלה, אַ לויפּעריי און אַ שפּרינגעריי איבער קעפּ, אַ עררטערעניש... ניט פּערשטאַנען נאָך, וואָס דאָ איז גע-

שעהן, האָט יעדער איינציגער אינסטינקטיוו געגעבען אַ טראַכט פון זיך, ווי אזוי ראַטעוועט מען זיך אַרויס פון דאַנען אַ לעבע-דיגער? — און מע האָט גענומען ראַטעווען איטליכער זיין איי-גענעם נפש... סאַשאַ סאַפראַנאַוויטש'עס ערשטער געדאַנק איז גע-ווען — „טאַמאַראַ"... וואו איז טאַמאַראַ? ווי אזוי דערשלאָגט מען זיך צו איהר און מע שלעפט זי אַרויס פון דער סאַמע הושטשע? אָנשטאַט דעם, ער זאָל לויפּען אויף-צוריהער, ווי אַלע וואָס אַרום איהם, האָט ער זיך געגעבען אַ וואָרף צוריק, אַהין, צום אויבען-אָן. דאָרט, וואו טאַמאַראַ איז נאָר-וואָס געשטאַנען. ער האָט גענומען אַרבייטען מיט'ן כּח פון זיינע טרוקענע עלענכויגענס, שפּאַנען איר בער קעפּ, פּערגעסען יעדע סכּנה, און האָט זיך סוף-כל-סוף טאַקיי דערשלאָגען צו דער סאַמע הושטשע, צו דער סאַמע טריבונע. דער-זעהן די צעטומעלטע פּערלירענע טאַמאַראַ צווישען אַ סך צעטור מעלטע און פּערלירענע, געגעבען זי אַ נעם מיט גוואַלד אונטער דער האַנד, אַ שלעפּ-אַרויס פון דער מאַסע און האָט זיך געלאָזט מיט דעם זעלבן כּח פון זיינע דאַרע עלענכויגענס און מיט דעם זעלבן שפּאַנען איבער קעפּ, איבער גע'הרג'עטע און איבער לעבע-דיגע מענשען, און עס איז איהם געראַטען אַרויסצורייסען זיך פון דער ענגשאַפט אויף אַ פּריי שטיקעל פּלאַץ.

אין דער ערשטער מינוט האָט זיך טאַמאַראַ נישט געקאָנט אָפּ-געבען קיין רעכענונג, וואָס זי טהוט און וואוהין זי געהט און מיט וועמען זי געהט. שפּעטער, אַז זי האָט זיך אַרויסגעמאַכט פון דער ענגשאַפט אויף דעם פּרייען פּלאַץ און זי האָט זיך אַרומגעקוקט צוריק און האָט דערוועהן בלוט, בלוט פון אונטערגעשאַסענע, צע'הרג'עטע, צעטראַטענע מענשען, — האָט זי זיך געגעבען אַ רייס-אויס פון סאַשאַ'ס הענד און האָט זיך געוואַלט לאָזען לויפּען צוריק. סאַשאַ סאַפראַנאַוויטש אָבער האָט זיך בעשלאָסען, טאַמאַראַ'ן פון די הענד נישט אַרויסצולאָזען, האָט ער זי אַ האַפּ געטהאָן צוריק מיט זיינע דאַרע, נאָר שטאַרקע הענד:

— צוריק וועט איהר נישט געהן!

איבעריגע ווערטער. סאי ווי סאי איז שוין אונמעגליך געווען געהן צוריק. געהן האָט מען געקאָנט נאָר ווייטער, אי דאָס ניט געהן, נאָר לויפֿען, וואָרום אַ געדיכטע הוואָליע פֿון מענשען האָט זיך, ווי אַ שטראָם, געטראָגען און געטראָגען...

און פֿון הינטען האָט זיך געהערט אַ שיסעריי... און פֿערד האָט בען געטראָטען איבער לעבעדיגע מענשען...

ערשט אז זיי זענען שוין געווען אויף דער וואַסילטשיקאָווער גאַס, ביי'ם הויז נומער 13, ביי דער אַפֿטיק פֿון סאָלאָמאָן סאַפֿראַ-נאָוויטש, האָט טאַמאַראַ בעמערקט, אז איהר בעגלייטער סאַשאַ האַלט זיך מיט דער לינקער האַנד ביי דער רעכטער פֿלייצע, און אז דאָס פֿנים איז איהם בלאַס, ווי ביי אַ טוידטען.

— וואָס איז אַיך? — האָט זי איהם געפרעגט, געשעמט זיך קוקען איהם גלייך אין די אויגען.

— נאָר נישט, נאָר נישט, נישט געפֿעהרליך.

אזוי האָט איהר געענטפֿערט סאַשאַ מיט אַ פֿריינדליך שמייר בעלע, אָנווייזענדיג איהר אויף דער פֿלייצע, און האָט אַראָפֿגעלאָזט זיך פֿאוואָלינקע אויף דער ערד. טאַמאַראַ האָט זיך אָנגעבויגען איבער איהם, אויפֿגעהויבען איהם מיט ביידע הענד, ווי מע הויכט־אויף אַ קינד, און מיט אַלע כחות איז זי צוגעגאַנגען צו דער טהיר און האָט גענומען קלינגען אזוי לאַנג, ביז עס זענען אַרויסגעקאַפֿען חוה די אירינע, האַסיע דאָס מיידעל און דער סטאַראַזש דער גוי, און מע האָט דעם אונטערגעשאַסענעם סאַשאַ אַרויפֿגעטראָגען צו איציקעל שאַסטעפֿאַל אין הויז אַריין (דעם אַפֿטיקער'ס וואָהנונג איז געווען צוגעשלאָסען), און ערשט דאָרט, אז מע האָט איהם אַוועקגעלעגט אויף אַ קאַנאַפֿע, צעשפּילעט דעם אַרבעל, האָט מען דערזעהען, אז ער געהט־אַפֿ מיט בלוט, און סאַשאַ האָט אָנגעהויר־בען חלש'ען.

— דעם דאָקטאָר! וואַסער! אייז! דעם אַפֿטיקער! — און

אַלע האָבען זיך אַ וואָרף געטהאָן אויף אַלע זייטען, ווער נאָך וואַסער, ווער נאָך אייז, ווער נאָכ'ן דאָקטאָר, שיווקע, וואָס האָט

שוין געוואוסט, אז טאמארא איז פריי (נחמיה דעם שוסטער'ס ווייב
האָט פּערדיענט די מצוה; זי איז געקומען צו לויפּען אַהיים איהר
אַנזאָגען די בשורה פריהער פאַר אַלעמען). האָט זיך געלאָזט לוי-
פען מיט אַ גוואָלד אין דער גאַס אַרויס און בעגעגענט זיך מיט'ן
מאַן, וועלכער איז געלאָפּען אַהיים האַלב אַ טוידטער. דערזעהען
שיווקע'ן לויפּען, איז איציקעל שאַסטעפּאַל שיער ניט געשטאַרבען
פאַר שרעק. ער האָט מיט'ן שירם געוויזען נאָך פון דער ווייטען
צו שיווקען, אז זי זאָל געהן צוריק, וואָרום אין גאַס טהוט זיך
חושך, מע שיסט.

— מע שיסט! — שרייט צו איהר דער מאַן.

— מע שיסט?

— מע שיסט! מע שיסט! געה צוריק!

— דאָ אויך, — ענטפּערט איהם שיווקע, — מע האָט שוין

געשאַסען! דערשאַסען!

— וואו? וועמען? — שרייט איציקעל און פאַלט שיער

חלשות.

— דעם אַפטיקער'ס זוהן האָט מען געשאַסען...

* * *

דעם פּערוואונרעטען סאַפּראַנאָוויטשען האָט מען אַרויסגענו-
מען די קויל און איבערגעבונדען די וואונד. דער דאָקטאָר האָט גע-
זאָגט, אז עס איז ניטאָ קיין געפּאַהר, דער קראַנקער וועט אין דריי-
פיער טעג אַרום קאָנען אויפשטעהן. ער האָט נאָר אָנגעזאָגט, מע
זאָל אַכטונג געבען אויף דער טעמפּעראַטור, און ווייטער נאָרניט.
דער קראַנקער האָט גערעדט, געשפּאַסט און געפיהלען זיך זעהר
גוט. און ווי אזוי האָט ער זיך געקאָנט פיהלען ניט גוט, אז טא-
מאָראַ איז געזעסען נעבען איהם גלייך מיט אַלע; זי האָט זיך
אַליין אַרויסגערופּען אויף צו זיצען נעבען קראַנקען. איציקעל שאַס-
טעפּאַל האָט געוואָלט, אז זי זאָל געהן רוהען נאָך אַ טאָג פון גרויסע
שרעק, און אַנג האָט די מאַמע זי שוין אַזאַ צייט ניט געזעהן...
האָט אָבער טאמאָראַ געזאָגט, אז זי וועט פון דעם קראַנקען נישט

אָפּטרעטען... זיצענדיג אָט דאָ, האָט טאַמאַראַ פּערטראַכט זיך, דאָס ערשטע מאָל פון זינט זי קען זיך מיט סאַשאָן, איבער אַלין, וואָס צווישען זיי איז פּאָרגעקומען בין איצטיגען מאָמענט. דאָס ערשטע מאָל, קאָן מען זאָגען, האָט זיך טאַמאַראַ אָפּגעגעבען אַזוי נאָהענט מיט דעם מענשען, און איהר גאַנצע פּערגאַנגענהייט איז איהר דורכגעלאָפּען אין די געדאַנקען, און זי האָט זיך דערמאַנט, ווי דער דאָזיגער סאַפּראַנאָוויטש איז איהר נאָך קינדווייז נאָכגעגאַנגען, ווי אַ שאָטען... און נאָכדעם, אַז ער איז אונטערגעוואַכסען, געוואָרען אַ „בחור/על“, איז ער איהר געווען כּסדר פאַר די אויגען, שטענדיג אַ רויטער, תּמיד אַ שעמעווריגער... און נאָכדעם, ווי ער איז געפּאָהרען מיט איהר קיין פּעטערבורג, מורא געהאַט צוגעהן צו איהר נאָהענט... נאָכדעם אין פּעטערבורג זייערע בעגעגענישען און געשפּרעכען: „מע האָט מיך געמאַכט פאַר אַ יין אַוויפּוזע-ה-רין אויף וויינגערטנער, מיין אייגע-נעם גאַרטען האָב איך פּערלאָזט“...

און טאַמאַראַ פּערטראַכט זיך אויף דעם פּשט פּונ'ם פּסוק און אויף דעם אַלעם, וואָס זי איז דורכגעגאַנגען און דורכגעמאַכט אין דער לעצטער צייט: וואָס איז זי, אייגענטליך, געווען פאַר דער בעוועגונג? נישט מעהר אַלס אַ פּאַסיווע, אַ זייטיגע פּערזאָן... וואָס האָט זי אַליין אויפּגעהאַן? גאָר נישט מיט גאָר נישט אַ מיט וואָס האָט זי אין דער דאָזיגער קאַנסטיטוציע אַ גרע-סערען הלק, למשל, פון איהר מוטער? אַ גאַנצע רייהע פון אַקטיווע פאַרשוניען געהען דורך פאַרביי איהר: ראָמאַנענקאַ, מאַשאַ, בע-רעזניאַק און נאָך און נאָך — וואָס איז זי פאַר זיי געווען, אַז נישט קיין גוטע בעקאַנטע און נישט מעהר? פאַר וואָס האָבען אַלע אַנדערע געהאַט מעהר אָדער וועניגער אַרבייט, און זי ניט? צוויי מאָל איז זי אָפּגעזעסען אין טורמע, און ביידע מאָל אַלס אַ זייטיגע, אַ צוגעטשעפּעטע, און קיינמאַל ניט אַלס אַיין אַקטיווע מיטאַר-בייטערין, ווי אַנדערע. און ווער האָט זיך נאָך אַזוי פּיעל געריסען צו אַקטיווער אַרבייט, ווי זי? אָט איז סאַפּראַנאָוויטש ניט קיין

רעוואָלוציאָנער, — פאַר וואָס האָט ער שטענדיג אַזוי פּיעל צו טהון אַלס נאַציאָנאַליסט פאַר זיין אייגען פּאָלק? איז דען זייַן פּאָלק ניט איהר פּאָלק? איז זי דען ניט שולדיג, ווי סאַשאַ זאָגט, צו איהר פּאָלק מעהר אַלס צו אַלע אנדערע, פאַר וועמען עס דאַרט איהר דער קאַפּ און עס טהוט איהר וועה דאָס האַרץ און זי איז גרייט אַפּילו זיך מוסר נפש צו זיין? ...

— וואָס מאַכט ער? — פּרעגט שאַסטעפּאַל, צוגעהענדיג אויף די שפּיץ פינגער צום בעמעל, וואו סאַשאַ ליגט און די טאָכטער מיט סאַשאַ'ס חבּר קעסלער זיצען ביי די זייטען.

— ער שלאַפּט, — זאָגט טאַמאַראַ שטיל.
— ששש... ער שלאַפּט! — זאָגט איציקעל שאַסטעפּאַל צו שיווקען, וואָס געהט איהם נאָך פון הינטען.

אין דער מינוט רייסט זיך אַריין חוה די אידינע מיט אַ בשורה גלייך. צום בעל-הבית, צו איציקעל שאַסטעפּאַל:

— בעל-הבית! אויף דער אידישער גאַס, זאָגט מען, איז פּרייליך!

— ששש... וואָס הייסט ס'איז פּרייליך? — פּרעגט איציקעל.

— אַ פּאָגראַם, זאָגט מען.

אַלע חאַפען זיך אויף פון די ערטער.

— אַ וואָס?

— אַ פּאָגראַם ווייסט איהר ניט? אַ אידישער פּאָגראַם, דאָס

אייגענע, וואָס אין קעשינעוו...

דאָס דאָזיגע עכט-רוסישע וואָרט „פּאָגראַם“, וואָס קאָן ניט

איבערגעזעצט ווערען אויף קיין שפּראַך אין דער וועלט, רופּט אַרויס

ביי אידען אַ געפּיהל, וואָס קיין אומה ולשון קאָן עס ניט פּער-
שטעהן, אויסער אַ אידען. ווי ווילד דאָס זאָל ניט קלינגען, האָט

דאָס אין דער מינוט, אין דעם דאָזיגען טאָג, געקלונגען נאָך מעהר

ווילד, ווי אַלע מאָל. היינט אַ פּאָגראַם? ווי איז דאָס מעגליך?!

אין די ווערטער קומען-אָן נחמיה דער שוסטער מיט זיינע

ביידע זיהן מיט שטאַרק איבערגעשראַקענע פּנימ'ער.

— מע שלאָגט, — זאָגט חיים, און בעני חור'ט איבער :

— מע שלאָגט... ס'איז אַ פּאָגראַם...

אַלע זענען ווי פּערגליוווערט געוואָרען. סאַשאַ האָט זיך אויפֿ-
געזעצט, אָנגעשפּאַרט אויפֿ'ן עלענכויגען און בעגעגענט זיך מיט
טאַמאַראַ'ס אויגען. אינ'ם דאָזיגען קוק האָט זיך אויסגעדריקט
אַלסדינג, וואָס ס'איז ביז אַהער צווישען זיי נאָך ניט געזאָגט
געוואָרען. נחמיה דער שוסטער האָט געפונען פאַר נויטיג צו בע-
רוהיגען די בעלי־ביתים.

— שרעקט אײך ניט, עס איז מיט חסד: אָרעמע לייט שלאָגט
מען... אויף דער אירישער גאַס איז אַ פּאַרמענע פּאָגראַם. נאָר-
וואָס איז געווען ביי מיר מיינער אַ באַקאַנטער שניידער, יודעל
קטנתי...

— געהט אײך געזונטערהייד מיט אײער שניידער קטנתי! —
צעלאָוט זיך איציקעל שאָסטעפּאַל מיט כעס אויפֿ'ן שוסטער, גלייך
ווי דער שוסטער איז דאָ דער גאַנצער חייב, און טאַמאַראַ שטעהט
אויף, גלייכט זיך אויס, דאָס פנים פלאַמט איהר, די אויגען ברע-
נען:

— ס'אַליגען! עס קאָן ניט זיין! עס קאָן ניט זיין!...

— פאַר וואָס קאָן עס ניט זיין? עס קאָן זעהר זיין! — זאָגט
סאַשאַ אין אויפּרעגונג. — דאָס איז דער אמת'ער עפּילאָג, וואָס מע
האָט בעדאַרפט אַרויסזעהען...

— איהר זאָלט נאָר ליגען רוהיג! — שלאָגט איהם טאַמאַראַ
איבער מיט אַ ווייכען טאָן, וועלכען ער האָט נאָך פון איהר קיינ-
מאָל ניט געהערט. — אײך האָט דער דאָקטאָר אָנגעזאָגט, איהר
זאָלט ליגען רוהיג... איך געה און קום באַלד צוריק... רוהיג זאָלט
איהר ליגען!

סאַשאַ פּאָלגט זי, ווי אַ קינד, לעגט זיך אַוועק צוריק, ליגט
כלומרשט רוהיג און קוקט, ווי טאַמאַראַ טהוט זיך אָן, קלויבט זיך
געהן. ניט שוין זשע וועט זי אַוועקגעהן, און ער וועט דאָ בלייבען
אַליין, אָהן איהר? ... ער פיהלט, ווי עס טראָגט איהם פון דער קאַ-

נאפע. אַט-אַט, דאַכט זיך, שפּרינגט ער אַראָפּ, טהוט זיך אַ וואָרף
איהר פאַר די פּיס: „ניין, דו וועסט ניט געהן
אַליין, טאַמאַראַ, מיט מיר וועסט דו געהן!
מיט מיר! מיט מיר!“ ...

* * *

טאַמאַראַ איז אַוועק, און סאַשאַ איז געבליבען ליגען אין אַ
העליש פייער.
די טעמפּעראַטור האָט זיך ביי איהם אויפגעהויבען.

קאַפיטעל י.

וואָס טאַמאַראַ האָט געזעהען און געהערט.
עס איז נאָך געווען פּריה, אַז טאַמאַראַ האָט זיך געלאָזט
איבער דער שטאַרט אַראָפּ-צו, דאָרט, וואו די אַרעמע לייט וואָהנען,
אויף דער אידישער גאַס. זי האָט בעגעגענט אַרעמע ווייבער מיט
קינדער, מיט פעקלעך און שמאַטעס אַ סך, פּאָהרען אויף פּוהרלעך,
איין פּוהרעל נאָכ'ן אַנדערען, מיט איבערגעשראַקענע פּערשעהמטע
פּנימער, גלייך ווי זיי וואָלטען עפּיס אָפּגעטהאָן אַ מיאוסע מעשה,
בעגאַנגען אַ פּערברעכען... וואוהין פּאָהרט מען? זיי וויסען אַליין
ניט וואוהין זיי פּאָהרען. אין שטאַרט איז, זאָגט מען, אַ פּאָגראַם,
דאַרף מען פּאָהרען ערגיין זיך בעהאַלטען; דער — צו אַ בעקאַנטען
כריסט, דער — אין אַ האַטעל, און דער — צום באַהן... לאַנג האָבען
אָבער די דאָזיגע ניט געקאָנט פּאָהרען, וואָרום מע האָט זיי נישט
געלאָזט; מע האָט זיי גענומען אָפּשטעלען, פּערקערעווען די פּערד-
לעך און אָפּשיקען צוריק, צוריק. טאַמאַראַ איז צוגעגאַנגען צו אַ
פּאָליציאַנט און געפּרעגט, ווי אזוי דערלאָזט ער אַזאַ זאַך? האָט
זי בעקומען פון איהם אַ תּשובּה, אַז די באַרישני זאָל זיך בעסער
אָפּטראַגען פון דאַנען בעצייטענס, וואָרום זי קאָן האַפען דעם איי-
גענעם פּסק, וואָס די דאָזיגע אידען...
— וואָס עפּיס אידען? — פּרעגט איהם טאַמאַראַ.

— וואָרום היינט איז אזא טאָג... — ענטפערט איהר דער פאָליציאַנט מיט אזא טאָג, גלייך ווי עס וואָלט זיך גערעדט פון בעניסען די גאַסען וכדומה אזעלכע געוועהנליכע זאַכען.

טאַמאַראַ געהט ווייטער און שלאָגט זיך אָן אויף אזא סצענע: איין אַרעמע אידישע פרוי, נאָך אַ יונג ווייבעל, מיט צוויי קינדער, איינס ביי דער האַנד, דאָס אַנדערע אויף די הענד, לויפט מיט אַ קאָשיק, און איהר לויפּען-נאָך צוויי גוי'עס. איינע האָט שוין דעם קאָשיק צוגענומען, און די אַנדערע רייסט ביי איהר די שאַל פּונ'ם קאָפּ. טאַמאַראַ לויפּט-צו און שטעלט זיי אָפּ.

— וואָס טהוט איהר דאָס? גאָט איז מיט אייך!

— היינט מעג מען! — ענטפערען איהר די גוי'עס מיט אַ געלעכטער און לאָזען-אָפּ דאָס ווייבעל. און טאַמאַראַ ווערט גע-וואָהר פון איהר, אז דאָס לויפט זי פון דער אידישער גאַס, וואו מע שלאָגט אידען... וואוהין זי לויפט — ווייסט זי נאָך אַליין ניט, נאָר זי האָט גערעכענט, אז דאָ, צווישען די נגידים, און איבער-הויפּט — צווישען כריסטען, וועט מען מן הסתם ניט שלאָגען, טאַמער וועט עמיצער אויף איהר רחמנות האָבען און אויף איהרע צוויי יתומה'לעך? זי וואָלט וועלען זיך בעהאַלטען ערגיץ ביי אַ גוטען כריסט, ביי אַ כריסט איז מען זיכערער...

טאַמאַראַ'ן פאַלט איין אַ געדאַנק צו פערבאָרגען דאָס דאָזיגע ווייבעל ביי אַ כריסט. ביי וועמען? עס איז ניט ווייט פון דער גימנאַזיע — ביי דער פרוי ראָמאַנענקאָ! און זי זאָגט צום ווייבעל, אז זי וועט זי אָפּפיהרען צו אַ בעקאַנטען כריסט. „צו אַ כריסט? לאַנג לעבען זאָלט איהר!“... דאָס ווייבעל וויל זי אַרומחאַפען קור-שען. און זי חאַפט זי פאַר אַ האַנד און זי לויפט מיט איהר, און לויפּענדיג דערצעהלט איהר דאָס ווייבעל טויזענדער שרעקליכע זאַכען, וואָס האָבען זיך אָפּגעטהאָן ביי זיי אויף דער אידישער גאַס: מע שלאָגט, מע הרג'עט, מע הרג'עט אויף טויט. טאַמאַראַ פערשטעלט זיך די אויהערען, און נישט ווילענדיג דערמאַנט זי זיך אין ביאָליק'ס בלוטיגע פּאַעמע, וואָס סאַשאַ האָט איהר אַמאָל גע-

לייענט, און וואָס האָט דעמאָלט געמאַכט אויף איהר אַיין איינ-
דרוק פון אַ שענער, הויכער פּאָעזיע, נישט מעהר. איצטער קלינגען
זיי איהר אין די אויהערען, ווי טראַמפּייטען, ווי הונדערט קעסעל-
פּויקען :

אַ פּויסט וואו איז ?

וואו איז אַ גרויסער דוננער,

וואָס זאָל זיך אָפּרעכענען פאַר אַלע דורות? ...

עס ציהט זי צוריק אין שטאָרט אַריין, האַפּען וואָס סױעט
איהר אַריינפאַלען אין די הענד אַריין, זיך נוקם זיין, זיך אָפּרע-
כענען פאַר'ן אומזיסטיגען בלוט. זי דערמאָנט זיך, אַז זי האָט
גענומען אָפּפּיהרען דאָס דאָזיגע וויבעל מיט די קינדער צו אַ
כריסט. אַט איז שוין די גימנאַזיע. אַט דאָ זיצט איהרער אַ בע-
קאַנטער כריסט...

— אַט דאָ וועט אַיך זיין גוט! — זאָגט טאַמאַראַ צום וויבעל
און זי קלינגט אָן ביי דער טיר אין מאָל און צוויי מאָל און דריי
מאָל — מע ענטפּערט ניט. קלינגט זי אָן אין טויער, בעווייזט
זיך דער דוואָרניק. דערזעהען „אידען“, ווערד ער מלאַ חמה: „דאָ
איז ניט קיין אידישע סינאַגאָגאַ, טראָגט זיך אָפּ בעצייטענס, כל
זמן מע האָט אַיך ניט געבראַכען די ביינער!“ ...

— איהר קאָנט אַיך געהן, — זאָגט דאָס וויבעל צו טאַמאַ-
ראַ'ן. — אַיך בלייב זיצען דאָ, עס מעג זיך זיין וואָס עס וויל זיך,
פאַרט צווישען כריסטען, טאַמער וועט זיך עמיצער דערבאַרעמען.
אַיך בין אַיין אָרעמע אלמנה מיט צוויי ברעקלעך קינדער יתומים.
וואָס וועט מען ביי מיר נעמען? ...

טאַמאַראַ לאָזט זיך געהן און דערזעהט פון דער ווייטען אַ
פּראָצעסיע מיט נאַציאָנאַלע פּאַהנען. וואָס זאָל דאָס בעדייטען?
און זי דערזעהט פון דער ווייטען שוין זעהר אַ שען ביכר, ווי אַזוי
מע האַקט טירען, מע ברעכט פענסטער און מע וואַרפט און מע
שמיצט און מע שליידערט, און קליינע שקצימ'לעך און נוי'עס און
שיקסעס הויבען דאָס אויף, און מע שלאָגט עפּים עמיצען. און זי

זעהט, ווי מענשען פאלען און מע טרעט אויף זיי מיט די פערד...
 און טאמארא לויפט-צו, און זי דערזעהט, אז אָט האָט זיך פלוצים
 די פראָצעסיע אָפגעשטעלט נעבען דער גימנאזיע... אויפ'ן באַלקאָן
 שמעהט דער אַלטער ראַמאַנענקאָ אָהן אַ היטעל און בויגט זיך און
 נויגט זיך, און עס לאָזט זיך הערען אַ מורא'דיגער „הוררא!“
 — נידער מיט דער קאַנסטיטוציע! אַ טוידט צו די אידען!!!
 — הוררא! אַ טוידט צו די אידען!!!...

קאַפיטעל יא.

דער שטורם פערשפרייט זיך.

דעם אַפטייקער סאַלאַמאָן סאַפראַנאָוויטש איז דאָס אָפגעראָ-
 טען, ווי אַ מוצלח. איהם האָט דאָס נאָכ'ן ערשטען שאָס אָפגע-
 ריסען פון זיין פריינדין נאַדיעזשאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ און אַוועק-
 געטראָגען מיט'ן שטראָם אין איין אַנדער זייט שטאָרט, אין די
 ווייטע גאַסען און געסלעך, וואו ער איז שוין לאַנג נישט געווען.
 ער האָט דערהערט פון דאָרטען, פון אונטען ערגיין, טראָגען זיך
 מאַדנע קולות; עס האָט אויסגעראַכט, ווי מענשען שרייען, רופען
 צו הילף, און ס'איז איהם געוואָרען קאַלעמוטנע אויפ'ן האַרצען.
 און ער האָט געוואָלט שוין אומקעהרען זיך צוריק. גאָר דער גוטער
 יאָהר האָט איהם געטראָגען, און ער האָט זיך איינגעשטעלט און
 איז געגאַנגען אַביסעל אַראָפּ-באַרג, צו דער אידישער גאַס צו, און
 האָט אָנגעהויבען צו בעגעגענען מאַדנע מינים נפשות, וואָס ער
 האָט שוין לאַנג אַזעלכע נישט געזעהען: באַרוויסע, אָפגעריסענע,
 מיט געשוואָלענע פנימ'ער, מיט רויטע נעזער, מיט אונטערגעבלוי-
 טע אויגען. יעדער פון זיי האָט עפּים געטראָגען פולע הענד און
 האָט זיך געאַיילט מיט אַזאַ אימפעט, ווי מען אַיילט זיך אויף
 יום-טוב, אָדער מע דאַרף אָפּטראָגען דאָס און גיכער געהן נעמען
 גאָר אַ מאָל, וואָרום מע קאָן פערשפעטיגען... צווישען דעם, וואָס

די נפשות האָבען געטראָגען, זענען געווען נייע שטיוועל, אלטע קאָ-
לאָשען, נייע קאָלדרעם, אלטע זעק, זילבערנע וואַזעס, פּאָפּיערענע
פּוּדלען, אַייזערנע טעפּ, פּעקלעך מיט טיי, פּאַרצעלייענע זייגערס
מיט היטלעך צוקער, וכדומה אַזעלכע זאַכען, וואָס פּאַרען זיך עפּים
ניט... נאָך נישט געוואוסט אַקוראַט וואָס דאָס איז, נאָר דער-
פּיהלעט, אַז דאָ איז ניט פּרייליך, האָט ער חשק געהאַט שוין אַ נעם
טהון זיך צוריק. נאָר אַ מאָדנער כּח האָט איהם ווי געצויגען אַלע
מאָל וואָס ווייטער און ווייטער, ביז ער האָט בעגעגענט פּון אַ
צווייטער גאַס אַ האַליאַסטרע יונגע שקצים מיט דובינקעס. האָבען
זיי איהם אָפּגעשטעלט און אַ פּרעג געטהאָן, וויפּיעל געלט האָט ער
ביי זיך? נאַטירליך, האָט זיך דער אַפּטייקער אַרויסגעשטעלט
אַקעגען זיי מיט גרויסקייט: וואָס פאַר אַ העזה האָבען זיי אַוועק-
שטעלען אַ רוהיגען מענשען אין מיטען גאַס, און נאָך אין אַזאַ צייט,
וואָס מע האָט אונז געשענקט קאָנסטיטוציע?...

— אַהא? קאָנסטיטוציע? — האָבען די יונגע שקצים געענט-
פּערט דעם אַפּטייקער און מכבד געווען מיט אַ כּרוך-הבא איבער'ן
קאָפּ אַזוי געשמאַק, אַז ער איז באַלד פּריטשמעלעט געוואָרען, פּער-
לאָרען דעם קאַפּעליש מיט די בלויע ברילען און איז אַנדערגע-
פּאַלען אויף דער ערד. און חברה האָבען קודם אַראָפּגענומען ביי
איהם דעם גאָלדענעם זייגער מיט דער קייט, אויסגעטרייסקעלט אַלע
קעשענעס, און ערשט נאָכדעם איז ביי זיי אַרויס אַ סכּסוך, צי איז
דאָס אַ איד אָדער אַ כּריסט? זאָל ער זיין אַ כּריסט? — לַמאַי
איז ער אַ געלער? איז ער אַ איד? — לַמאַי איז ער געגאַלט? און
עס איז געבליבען בהסכּם כּולם, אַז מע זאָל פּרעגען ביי'ם אַפּטייקער
אַליין, זעלבסטפּערשטענדליך, אַז דער אַפּטייקער האָט באַלד גע-
זאָגט, אַז ער איז אַ כּריסט, אַיין אמת'ער כּריסט.

— ווי באַלד ער איז אַ כּריסט, זאָל ער אונז בעווייזען; זאָל
ער זיך אַקאַרשט איבער'צלמ'ען דריי מאָל!

אַזוי האָבען געפּאַדערט חברה, און דער אַפּטייקער, טוידט ווי
אַלע טוידטע, האָט זיך געבאַך געמוזט דריי מאָל איבער'צלמ'ען.

— צלמ'ען זיך קאָן אַ איד אויך! — האָט זיך אָנגערופען
 איינער אַ חכם. — זאָל ער אונז ווייזען, אז ער טראַגט אַ צלם.
 דאָ איז איהם געוואָרען שלעכט: טאָמער, אַ קשיא אויף אַ
 מעשה, וואָס חברה קאָנען טהון מיט איהם? איז ער געפאָלען אויף
 אַיין עצה (ניט אומזיסט האָבען אירען אַ שם פון אַ חטרע פאָלק!)
 און האָט זיך כלומרשט מודה געווען פאר זיי, אז ער אַליין קומט
 אַרויס פון אירען, דאָס הייסט, ער איז אַמאָל געווען אַ איד, נאָר
 איצט איז ער אַ כריסט. אי, וואו איז זיין צלם? —

— איך בין אַ פראָטעסטאַנט! — האָט זיך בעצייטענס פער-
 ענטפערט דער אַפטייקער און געבעטען זיך ביי די חברה-לייט, זיי
 זאָלען אויף איהם רחמנות האָבען, ער האָט אַ קראַנק ווייב מיט
 פיער קליינע קינדערלעך, מיט אַיין אַלטער מאַמע, מיט אַ בלינדען
 טאָטען (צוליבע פּוּה-נפש און מחמת ער האָט שוין אָנגעהויבען
 זאָגען ליגען, האָט ער שוין געהאַקט ווייטער).

און די חברה-לייט האָבען רחמנות געהאַט אויפֿן גע'שמד'טען
 פראָטעסטאַנט, וואָס האָט אַ קראַנק ווייב מיט פיער קליינע קינד-
 דערלעך מיט אַיין אַלטער מאַמע מיט אַ בלינדען טאָטען, און האָבען
 נאָר צוגענומען ביי איהם די מלבושים מיט די שטיוועל, איהם
 איבערגעלאָזט דאָס העמד מיט די זאָקען און געשענקט איהם אַ
 פאָר פעטש דערפאַר, וואָס ער איז אַ פראָטעסטאַנט, ניט קיין פראַ-
 וואָסלאָוונער.

— האָסט דו זיך גע'שמד'ט, האָסט דו שוין בעדאַרפט אָנ-
 נעמען דעם ריכטיגען גלויבען פון אַ פראַוואָסלאָוונעם, ניט אזא
 גלויבען, ווי ביי די פראָטעסטאַנטען! דאָס אַנדערע מאָל, אז דו
 וועסט זיך שמד'ען, זאָלסט דו זיך שוין שמד'ען ווי עס געהר צו
 זיין...

.

דער על-פירנס-געראַטעוועטער אַפטייקער סאַפראַנאָוויטש האָט
 ביי זיך אין האַרצען געבענשט גומל, וואָס ער איז ניצל געוואָרען
 פונ'ם טוידיט, וואָס ער האָט זיך מיט איהם געוועהען נאָרוואָס

פנים אל פנים. ער האָט ניט געוואוסט, אַז דאָרט, אין דער היים, איז פון זיין גאַנצען גוטס, פון זיין אַפטייק, נישט געבליבען קיין שריד ופליט. אַ גליק נאָך, וואָס זיין פריינדין נאָדיעזשדאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ האָט איהם האָטש אַפגעראַטעוועט זיין שטוב און זיין זוהן סאַשאָן. ווען זי קומט מיט איין האַלבע שעה פריהער, וואָלט זי אפשר די אַפטייק אויך אַפגעראַטעוועט. די גוטע נאָדיעזשדאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ, ווי באַלד ס'איז געוואָרען די גרויסע כהלה, געקומען אַהיים און געוואָהר געוואָרען, אַז אין שטאָדט איז ניט רוהיג, — אַזוי איז זי אַוועק גלייך צו איהר פריינד סאַפראַנאָ וויטשען, זעהען וואָס טהוט זיך דאָרטען, און אָנגעקומען אַקוראַט צו דער רעכטער אַרבייט. דערזעהען דעם חורבן פון דער אַפטייק, איז זי פערציטערט געוואָרען. געטראַפּען הינטען ביי דער טהיר אַ באַנדע חברה־לייט שוין גרייט אויף צו געהן אַרויף אין שטוב אַריין זיך נעמען דאָרט אויך צו דער אַרבייט, האָט זיך נאָדיעזשדאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ צעשריגען אויף אַ קול, אַז זיי זאָלען זיך די רגע אַפטראַגען פון דאַנען, וואָרום אָט רופט זי אַרויס אַ דאָטע קאָזאַקען! זי איז אַ ראַטמיסטער'ס אַ שוועסטער, זי וועט ניט דער־לאָזען, מע זאָל זיך צוריהרען צו דעם דאָזיגען הויז. דאָס הויז איז איהרס! „עטאָ אוזשאַסנאָ! עטאָ וואָזמוטיטעלנאָ!“...

— מיר דאַרפען ניט דיין הויז, מיר דאַרפען נאָר די אידען, וואָס זיצען דאָ! — האָבען איהר געענטפערט די שוואַרצע חברה. — דאָ איז נישטאָ קיין אידען! וואָן, וואָן פון דאַנען!!! „עטאָ אוזשאַסנאָ! עטאָ וואָזמוטיטעלנאָ!“...

און נאָדיעזשדאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ האָט אויסגעזעהען שרעקליך אין איהר ניט־געמאַכטען כעס. די שוואַרצע חברה האָבען זיך מיישב געווען: אידען זענען דאָ גענוג אין שטאָדט, דער טאָג שטעהט ניט, — און זענען אַפגעטראַטען צום צווייטען הויז.

* * *

איציקעל שאַסטעפּאַל און זיין ווייב שיווקע, וואָס זענען גע־שטאַנען ביי'ם פענסטער אין מורא'דיגע פחדים, נישט געוואוסט

וואוהין צו לויטען, האָבען דערזעהען, ווי די שוואַרצע חברה האָבען עפּים מיט אַ מאָל ווי אָפּגעטראַטען פּון זייער טהיר, און זיי האָבען געדאַנקט גאָט, וואָס זיי זענען עפּים על־פּי־נַס ניצל געוואָרען פּון אַזאַ סכּנה, גאָר אַליין נישט געוואוסט וועמען זיי האָבען צו פּער־דאַנקען מיט'ן דאָזיגען נס...

אויך סאַשא'ס חבּר, קעסלער, איז געשטאַנען ביי'ם פּענסטער און האָט אַלע מינוט אָפּגעגעבען דעם קראַנקען סאַשא'ן אַ ראַפּאָרט, וואָס אין דרויסען טהוט זיך. סאַשא האָט געגעבען טאַמאַראַ'ן דאָס וואָרט, אַז ער וועט זיך ניט ריהרען פּונם אָרט, — מעג זיך קעהרען די וועלט, וועט ער זיין וואָרט האַלטען. סיידען די שוואַרצע חברה וועלען אַרײַנקומען אין שטוב אַרײַן! קעסלער האָט אַפּילו פּערבאַר־ריקאָדירט די טהיר מיט קאַסטענס און מיט בענקלעך. אַיין אָנגעד־לאָדענעם רעוואָלווער האָט ער אויך. ער וועט שיסען יעדען אַיינ־ציגען, ווער עס וועט זיך וויזען אויף דער טהיר, און וועט צו זיין קראַנקען חבּר נישט צולאָזען קיינעם, סיידען מע וועט איהם, קעס־לער'ען, הרג'ענען...

— די באַנדע האָט אָפּגעקערעוועט פּון אונזער שטוב און איז אַוועק ווייטער, — אַזוי ראַפּאָרטירט קעסלער פאַר זיין חבּר, דעם אונטערגעשאַסענעם סאַשא, און איציקעל שאַסטעפּאַל טהוט זיך אַ וואָרף צום פּענסטער און דערזעהט דעם פּריסטאַוו, אַנטאָן אַי־וואַנאָוויטש האַלאַדקאָוו, דורכפּאַהרען פאַרביי רייטענדיג אויף אַ פּערד, שאַקעלט זיך אַהין און אַהער מיט דער גאַנצער גראַציע פּון אַיין אָפּיציער, מאַכט עפּים מיט דער האַנד, גאָר ער הייסט ניט צעטרייבען די באַסיאַקעס. איציקעל שאַסטעפּאַל וויל עפּענען דאָס פּענסטער און אויסשרייען צו אַנטאָן אַיוואַנאָוויטש'ען, ער זאָל זיך אָננעמען זיין קרווידע, ער זאָל צעטרייבען אָט די שכורים. לאָזט איהם ניט שוויקע. זי האַלט איהם צו ביי דער האַנד.

— איציל! עפען ניט דאָס פּענסטער! מיר זענען פאַרביי.

איציל!

איציקעל שאַסטעפאל פּערהאַקט דאָס פּענסטער, נאָר עס טראָג
נען זיך דורכ'ן פּערהאַקטען פּענסטער משונה-מאָדע קולות, טויר-
זענדער קולות, אַ מאָדנער הילך, אַ מיש-מאַש פון געשרייען, פון
געוויין, פון מענשען, וואָס בעטען זיך, מע זאָל זיי ראַטעווען, און
פון מענשען, וואָס שרייען „ביי זשידאָוו“, און אַ קאַמאַנדע הערט
זיך, און אַ שיסעריי פון ביקסען הערט זיך, און אַ קלונג פון צע-
בראַכענע שויבען הערט זיך, און אַ מורא'דיגער „הוראַ“ פּערהילכט
די אַלע קולות — ס'איז עקוועלט, אַ פנים? ...

* * *

נאָר נחמיה דעם שוסטער'ס קינדער, יודעל קטנתי'ס קריש,
הוה דער אידינע'ס „אומגליק“, בערעזניאַק-ניירדיטש און די איבע-
ריגע חברים זייערע האָבען ניט געוואַרט ביז מע וועט קומען צו
זיי גוט-יומ-טוב ביטען... ווי באַלד זיי האָבען נאָר דערהערט, אַז
אויף דער אידישער גאַס איז „פרייליך“, אַזוי האָבען זיי אויסגע-
פויקט צווישען אַלע חברים, מע זאָל זיין גרייט. זיי האָבען זיך
איינגעטיילט אין פּערשיעדענע פּונקטען, אַרויסגעגעבען אַלעמען
דאָס געוועהר, און אַ סך האָבען זיך געלאָזט אַראָפּ צו דער אידישער
גאַס, און אומערוב, וואו נאָר עס האָט זיך אָנגעהויבען ערגיץ וואו
אַ חתונה, זענען זיי אונטערגעקומען און האָבען מיט זייערע רע-
וואָלווערען צעטריבען די חברה-לייט, אַזוי ווי וואָראָנעס. אַזוי איז
דאָס געגאַנגען אויף איין גאַס, אויף דער אַנדערער גאַס; נאָר אַז
ס'איז געקומען צו דער דריטער גאַס, האָט פון זיי מיט אַ מאָל דאָס
גליק אָפּגעטראָטען. זיי האָבען בעגעגענט צו אַ שטאַרקען וויעדער-
שטאַנד, און זיי האָבען אָנגעהויבען פאַלען איינציגווייז, אַזוי ווי
שטרוי...

צווישען די ערשטע קרבנות איז געווען נחמיה דעם שוסטער'ס
יונגערער זוהן, בעני, וועלכער איז אַרונטערגעפאַלען פון צוויי קויר-
לען, וואָס האָבען איהם דורכגעלעכערט די לונגען און דאָס האַרץ.
ווי איין אונטערגעשאַסענעם הירש אויף דער אָחאַטע, האָבען
איהם צוויי חברים אונטערגעחאַפט אויף די הענד און האָבען איהם

אויף דער גיך אַוועקגעטראָגען אַהיים, און האָבען געטראָפּען אין דערהיים נאָר די מוטער. דער ברודער, חיים, איז געווען מיט זיינע חברים אויף איין אַנדער פּונקט, און דער טאַטע נחמיה איז גע- גאַנגען מיט זיין פּריינד יודעל קטנתי געוואָהר ווערען, וואָס טהוט זיך.

זעלבסטפּערשטענדליך, אַז יודעל קטנתי איז געווען אויפגע- לעגט ווי תּמיד, ובפרט ער האָט דעם פּריהמאָרגען לכּבוד דעם גרויסען יום־טוב געמאַכט אַ פּיינע כּוסה, האָט ער געשאַמען מיט פּסוקים און געלאַכט פּון דער קאַנסטיטוציע, זיך געהאַלטען פּשוט ביי די זייטען, זיך גערייצט מיט'ן שוסטער, זיך בעריהמט, אַז ער האָט געוואוסט פּריהער, ער זאָל אַזוי האָבען אַלדאָס גוטס אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט, אַז דאָס אַלץ דאַרף זיך אָט אַזוי ענדיגען, האַחאָהאָ!...

לאַנג לאַבען האָט מען אָבער דעם דאָזיגען פּרייליכען שנייד- דערעל נישט געלאָזט. דערהערט, אַז אויף דער וואַסילטשיקאָווער גאַס הויבט שוין אויך אָן ווערען פּרייליך, האָבען זיי זיך אינצווייען מיט נחמיה דעם שוסטער געלאָזט אַרויף אַהיים, און ווי זיי זענען געקומען, האָבען זיי געטראָפּען די גאַס שוין רעכט בעלאַגערט מיט מענשען... מע איז נאָרוואָס צוגעטראָמען צו סאַפּראַנאָוויטש'עם אַפּטייק.

— יודעל, מיר זענען אין דער אַרבייט! — זאָגט נחמיה דער שוסטער.
— וואָס טיבע יוצר המאורות! — ענטפּערט איהם יודעל דער שניידער.

ביי די ווערטער קומט אָן ליפּא באַשעוויטש אָהן אַ היטעל, די האָר צעלאָזט, דאָס האַרץ צעהראַסטעט, אין האַנד אַ שטעקען, און ער האַלט אין מיטען פּרעדיגען מיט'ן נוסח פּון ישעיהו:
— און עס וועט קומען אַ בראַך אויף אייערע לייבער, און איהר וועט זוכען הילף און וועט שרייען, און קיינער וועט אַיך ניט ענטפּערען, וואָרום גרויס איז דער צאָרן פּון גאָט, וואָס טהוט

ריכטען די וועלט מיט זיין גרויסען שטורם-ווינט, וואָס ער ברענגט אויף דער ערד, דערפאר וואָס איהר האָט ניט געוואָלט צוהערען זיין געבאָט... עגעדען, מאַגעדען, מאַנדאָדען! עגעדען, מאַגעדען, מאַנדאָדען! עגעדען, מאַגעדען, מאַנדאָדען!...!

.....

טרויעריג, זעהר טרויעריג האָט זיך אויסגעלאָזט דער טאָג, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען אזוי גליקליך, אזוי פרייליך, און שטיל האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד די טונקעלע נאַכט און האָט פּער-שפּרייט איהרע שוואַרצע פליגעל אויף דער מרה-שחורה'דיגער וועלט. נאָך דעם צו-פרייליכען און גליקליכען טאָג האָט די נאַכט אויסגעזעהן ווי איין אלמנה, אָנגעטהאָן אין שוואַרצען, שטיל איז געווען אַרום און אַרום. קיין דורכגעהער, קיין דורכפּאָהרער. אַלע טהעאָטערען זענען געשלאָסען. אַלע רעסטאָראַנען זענען געשפּאַרט. אויסגעלאָשען זענען די ליכט אין די גאַס-לאַמפּען. עס איז הושך און שטיל. ווען-ניט-ווען לאָזט זיך הערען אַ ווייטער הילף, איין אָפּקלאַנג פון אַ הייזעריגען „הוראָ“, אַ קול פון אַ געשלאָגענעם, אַ גוואַלד פון אַ סך מענשען, אַ געזאַנג פון אַ שכור, וואָס רייסט זיך דורך און ווערט פּערשטאַרבען, און וויעדער ווערט שטיל... שטיל קוקט-אַראָפּ אויך דער מרה-שחורה'דיגער הימעל מיט זיינע מיריאַד-דען פינקעלדיגע וועלטען אויף דער קליינער הושכ'דיגער ערד, וואָס מיינט און וויל איינרעדען אויך יענעם, אַז צוליעב איהר האָט דאָס גאָט בעשאַפּען אָט די גרויסע רייכע מיליאָרדען-שטערענדיגע וועלט. שטיל, פינסטער, הושך! זי וויל ניט דערצעהלען, די שטילע פינ-סטערע הושכ'דיגע נאַכט, וואָס ס'איז פּאַרגעקומען דאָרט, אין די הושכ'דיגע, אַרעמע, שמוציגע אידישע גאַסען און געסלעך, אין די הושכ'דיגע, אַרעמע, שמוציגע אידישע הייזער און הייזלעך, ביי די דערנידעריגטע, אַרעמע, הונגעריגע, אומגליקליכע, נאַקעטע און באַרפּיסע פּערוואַרפענע, פּערגעסענע און דערשלאָגע — — ניין, זי וויל ניט דערצעהלען, די שטילע פינסטערע הושכ'דיגע נאַכט, וואָס עס איז פּאַרגעקומען דאָרט! אויך שווייגט די שטילע פינ-

סטערע חושב'דיגע נאכט פון די שטילע פינסטערע געהיימע פער-
זאמלונגען אין שטילע פינסטערע געהיימע קעלערס, וואו שטילע
פינסטערע געהיימע מענשלעך האָבען אויסגעטיילט די אַרבייט, זיי
זאָלען זיין גרייט צו „מאָרגענדיגען טאָג“... און נאָך און נאָך אַ סך
זאָכען זענען אָפגעטהאָן געוואָרען אין דער דאָזיגער שטילער, פינ-
סטערער, חושב'דיגער נאכט. און זי שווייגט, די נאכט. זי ווארט
אויפ'ן ליכטיגען פרישען פריהמאָרגען. ער וועט קומען, דער גע-
ווינשטער ליכטיגער פריהמאָרגען. ער וועט קומען און מע וועט עס
אַלסדיג דערזעהלען — אין פריידען.

קאַפיטעל יב.

א י י ב י נ ע ו ו א נ ד ע ר ע ר .

עס איז געווען אַ נאָסער, אַ קאַלטער פריהמאָרגען, איינער פון
יענע קאַלטע נאָסע אָסיענדיגע טעג, וואָס מע זאָגט, אַז עס איז
„אין עבירה אַ הונד אַרויסצולאָזען אויף דער גאַס“. דער וואָקאַל,
אויף וועלכען עס האָבען זיך אַמאָל געטראָפּען שאָסטעפּאַל מיט
סאַפּראַנאָוויטש דעם אַפטייקער, בשעת זייערע קינדער זענען אָנ-
געקומען פון פעטערבורג אַהיים אויף פּסח, איז געווען פול געפאַקט
מיט מענשען, און איבערהויפּט — די דריטע קלאָס. עס איז ניט
געווען אַ נאָדעל דורכצוואַרפען. מעהרסטענס פּאַסאַזשירען זענען
געווען אַחינו בני ישראל. מע קאָן זאָגען, כמעט לויטער אידען.
געזעסען און געשטאַנען קעפּ אויף קעפּ ווייבער מיט קינדער מיט
טשעמאַדאַנעס, טאַרבעס, זעק און פעקלעך, און קישענס, קישענס,
קישענס!... די פּנימ'ער ביי אַלע אָנגעשראַקענע, קוקען זיך אַרום
אויף אַלע זייטען, ציטערען פאַר אַ געשריי, פאַר אַ פּיף... נאָך די
שמועסען פון די פּאַסאַזשירען דאַרף מען רעכענען, אַז דאָס זענען
עמיגראַנטען, וואָרום עס לאָזען זיך הערען די ווערטער: „ליבוי“...
„האַמבורג“... „שיפּסקאַרטען“... „אַמעריקאַ“... דאָס וואָרט „אַמע-
ריקאַ“ — אָפטער פון אַלע. דאָס וואָרט „אַמעריקאַ“ האָט פאַר זיי
אַ בעזונדערע צוציהונגס־קראַפּט, אַ מין כּשוף. דאָס איז אַ וואונש,

א אידעאל, וואָס אַ סך, אַ סך פון זיי האָבען לאַנג וועגען דעם גע'חלומ'ט. אַמעריקאַ שטעלט זיך זיי פאַר ווי אַ מין יענע וועלט, אַ מין גן-עדן, הלוואי, רבונו של עולם, מע זאָל זיי האַטש אַריינלאָזען, ניט אַפּשיקען חלילה צוריק...

דאָס געשריי איז גרויס, דער טומעל מיט'ן לויפען מיט'ן שטר-פען זיך איז נאָך גרעסער. צווישען די פאַרשויענע זעהט מען איי-ניגע מיט איבערגעבונדענע קעפּ, מיט אונטערגעבלייטע אויגען — סימנים פונ'ם נאָך ניט פּערהיילטען אומגליק, נאָך ניט אַפּגעקיהל-טען פּאַגראָם...

— מע וועט אייך דען אַריינלאָזען אין אַמעריקאַ מיט אַזאַ פּאַסאָן? — רייצט זיך אַ יונגעל איין עזות-פּנים, די הענד אין די קעשענעס, קעגען אַ אירינע מיט איין איינגעקוועטשטען שטערן און מיט געלזוכט אין פּנים.

— אַ מכה דער מאַמע דיינער! — ענטפּערט איהם די איר-דינע. — אַבי איך האָב געזונטע אויגען, האָב איך דיך אין דער ערד!

אַ יונג וויבעל און זויגט אַ קינד און שלעפט אַ אידען פאַר דער פּאַלע. זי וויל וויסען, צי מע לאָזט אַריין קיין אַמעריקאַ מיט זויגענדיגע קינדער? דער איר דאַווענט, קאָן איהר נישט ענט-פּערען, טהוט ער איהר אַ מאַך מיט דער האַנד, ווי איינער רערט: „דו ביזט נעבאָך אַ גרויסע בהמה!“ און קוקט זיך אַרום בשעת מעשה, צי זעהט ניט דער זשאַנדאַרם, ווי ער דאַווענט.

בעזונדער אין אַ ווינקעלע זיצט אַ געזינדעל: אַ פּאַטער, אַ מוטער, זעכס קינדער; פיער יונגלעך, — יונגלעך איז אין אַמע-ריקאַ, זאָגט מען, אַ גליק, זיי געהען אַרבייטען — צוויי מיידלעך, — מיידלעך, זאָגט מען, איז אויך אַ גליק אין אַמעריקאַ, זיי געהען אַרבייטען, און אַ באַבע מיט אַ זיידען זענען אויך דאָ. די באַבע וואָלט אפּשר אויך געפּאַהרען מיט די קינדער קיין אַמעריקאַ, קאָן זי ניט איבער'ן זיידען, ווייל ער איז אַ בלינדער. אַ בלינדען לאָזט מען קיין אַמעריקאַ ניט אַריין. מוז זי דאָ בלייבען מיט'ן אַלטען.

סידען אַמאָל, איבער הונדערט און צוואַנציג יאָהר, וועלען זיי איהר צושיקען פון דאָרטען אַ שיפּסקאַרטע... דערווייל זאָל ער נאָך לעבען. גענוג, אַז נאָט האָט איהם געשטראַפּט, מע האָט איהם בשעת פּאָג-ראָם אויסגעשטאַכען ביידע אויגען, דערפאַר, וואָס ער האָט ניט געוואָלט זאָגען וואו איז די קינדער'ס געלד, צוויי און צוואַנציג קערבלעך... און דער אַלטער זיידע גלעט די אייניקלעך איבער די קעפלעך, וויינט מיט זיינע בלינדע אויגען און זאָגט צו זיי:

— איך וועל אַייך שוין מעהר, קינדערלעך, אַפּנים, ניט זעהען קיינמאָל! קיינמאָל אַייך ניט זעהען מעהר!...

צווישען די עמיגראַנטען קאָן מען דערקענען נחמיה דעם שוים-טער, זיין ווייב זיסעל און זייער עלטערען זוהן חיים. דער יונגער רער, בעני, ליגט אויפ'ן הייליגען אָרט נאָך אָהן אַ מצבה. זיי האָבען אויסגעפּערקויפּט וואָס זיי האָבען געהאַט און פּאָהרען אין אַזאַ לאַנד, פון וואַנען זיי וועלען שוין מסתמא קיינמאָל צוריק נישט קומען.

— האָסט אַ טעות, אַלטער, מיר וועלען נאָך קומען צוריק אַלע, און איך אָודאי...

אַזוי זאָגט חיים צום פּאָטער און ער וויל איהם אַינרעדען, אַז ער, חיים, פּאָהרט ניט אַהין אויף שטענדיג; און ניט צוליעב זיך פּאָהרט ער, נאָר צוליעב זיי. און זאָל זיך נאָר אַ ביסעל איבער-קאָכען אַט דאָ, וועלען אַלע פּאָהרען צוריק אַהער, „צו אונז“, אַזוי ווי מע פּאָהרט אַצינד אַהין, קיין אַמעריקאַ...

— אַם ירצה השם! — מישט זיך אַרײַן אַ איד אַ ווילד-פרעמדער פון דער זייט, וואָס שניידט דינע ריפּטלעך ברויט מיט אַ קליין שאַרף מעסערעל און בעשמירט דאָס מיט אַ געלכעל פון אַיין איי און בעט-אויס אַביסעל זאַלץ ביי אַ פרעמדער אידינע מיט אַ פּער-וויינט פנים צו זיך אין הויפּען אַרײַן.

— אַהין געפּאָהרען, אַהער געפּאָהרען — ישראל'יק פּאָהרט! אַזוי רופּט זיך אָפּ דער איד, וואָס האָט ביז אַהער געדאווענט און איצט לעגט ער צענויף דעם טלית ותפלין, און די באַקען פּלאַ-

מען איהם. — אונזער פאָלק ישראל, פאַרשטעהט איהר מיך, איז מקיים דעם פסוק, וואָס גאָט האָט אַמאָל געזאָגט צו אברהם אבינו: לך - לך — זאָלסט אַרויסגעהן פון דיין לאַנד און פון דיין געבורטס־אָרט און פון דיין פאָטער'ס הויז...

— אַ גליק האָט אונז געטראָפּען! — רופט זיך אָפּ נאָך אַ זיין טיגער פאַרשוין מיט אַ גילקע אויף איין אויג, און איהם ענטפערט אָפּ אַ דריטער, אויך אַ ווילד־פרעמדער, נאָר אַ יונגעראַן, ווייזט אויס, אַ שטיק אינטעליגענט, אָהן פאות און שטאַרק אינטערנע־האַקט דאָס בערדעל:

— געוויס אַ גליק, וואָרום וואַנדערען, גלות פראַווען — דאָס איז אונזער געבאָט, אונזער מיסיאָן. האָט איהר פאַרשטאַנען, צי ווער־וואָס? אין דעם טאָג, וואָס אידען וועלען אויפהערען אָפּ־ריכטען גלות, וועלען זיי חלילה אויפהערען צו זיין אידען... דערזעהען, אַז די צוהערער קוקען אויף איהם פער'הדוש'ט, פערענטפערט ער זיך:

— איהר מיינט, ס'איז מיינס? דאָס זאָגט איינער אַ גרויסער, נאָר אַ גרויסער מענטש (און ער דרעהט־אויס מיט'ן גראַבען פינגער און זאָגט מיט אַ ניגון): „מה־דאָך, זאָגט ער, אַצינד, ווען מיר זענען צו שאַנד און צו שפּאַט, פאָדערט מען, זאָגט ער, פון אונז, מיר זאָלען זיין עהרליכער און אַרענטליכער און בעסער און פיינער פאַר אַלעמען, היינט לאַ כל שכן וואָס פאַר פּרעטענזיעס וועלען שוין האָבען, זאָגט ער, צו אונז די פעלקער אין דער צייט, ווען מיר וועלען זיין, זאָגט ער, לייטען גלייך אויף אונזער אייגענער ערד?“... ניין, ברודער! אונזער מיסיאָן איז וואַנדערען, שטענדיג זיין צווישען פרעמדע פעלקער, זיין אַ מוסר, אַ ביישפּיעל פאַר אַלעמען... האָט איהר עס פאַרשטאַנען, צי ווער־וואָס?

דאָס רעדעל אַרום דעם יונגען מאַן, וואָס פּרעדיגט, ווערד אַלע מינוט ברייטער און גרעסער. אידען האָבען ליעב האַרבען אַ גוט וואָרט, עס מעג זיין וואו איהר ווילט און ווען איהר ווילט, אפילו „אַ מינוט פאַר'ן פּאָיעזד“. מאַנסבילען, די וואָס האָבען פּרשטאַט

נען, האָבען פּערשטאַנען, אַז דער יונגעראַן בעדאַרף זיין אַ ציוניסט, וואָרום ער רעדט נישט שפּאַך און היצט זיך צו שטאַרק. און ווייבער, וואָס האָבען נישט פּערשטאַנען גאַרניט, האָבען אויך צוגע-שאַקלט מיט די קעפּ, אונטערגעהאַלטען מיט אַ זיפּץ און גרייט געווען אַלע מינוט לאָזען אַ טרער — עלעהיי, לאָז זיך אייך דאַכטען, אַ מגיד רעדט...

צווישען עולם, וואָס האָט אַרומגערינגעלט דעם יונגען מאַן דעם אינטעליגענט, איז געווען אויך סאַשא סאַפּראַנאָוויטש, וואָס איז אַרויסגעקומען אַרויסבעגלייטען זיין פּאַטער דעם אַפטיקער — ער פּאַהרט קיין אַרץ־ישׂראל דאָרט ווערען איין אַפטיקער, טאַמער וועט מען בעדאַרפען האַלטען עקזאַמען, וועט ער האַלטען. אַזאַ אומגעריכטע מעטאַמאָרפּאָזאַ האָט געקאַנט אַרויסרופען ביי איהם נאָר דער שטורם מיט אַלע רעזולטאַטען פּונ'ם שטורם, וועלכע ער האָט איבערגעלעבט. פּערשטעהט זיך, אַז סאָלאָמאָן סאַפּראַנאָ-וויטש האָט געהאַט איין אַנדער מאַרשרוט — קיין אַמעריקאַ. נאָר אויף עמיגרירען קיין אַרץ־ישׂראל האָט איהם אַרויפגעפיהרט זיין זוהן סאַשא, און אַנדערש האָט דאָס נישט געקאַנט זיין — פּאַרט איין איין־און־אייןציגער זוהן. סאַשא בלייבט דערווייל דאָ ביז ער וועט ענדיגען; אַז ער וועט ענדיגען, וועט ער סאַי ווי סאַי אַריבער־פּאַהרען קיין אַרץ־ישׂראל. אַרץ־ישׂראל און אַמעריקאַ — צו אַ גרויסער תּהום! שענער פּון אַלץ איז געווען דאָס, וואָס דעם אַפטיקער'ס כּרוסטליכע פּריינדין, נאַדיעושראַ אַלעקסאַנדראָוונאַ, האָט צוגערעדט איהר פּריינד דעם אַפטיקער, ער זאָל בעסער אַריבערפּאַהרען קיין אַרץ־ישׂראל. „פּאַלעסטינאַ — האָט זי געזאָגט, און טאַקי גוט מכבד געווען איהם — פּאַלעסטינאַ — דאָס איז דאָך אייער באַטקאָוושטשינאַ, אייער פּאַטערלאַנד, ווי קאַנט איהר עס פּערבייטען אויף אַ פּרעמד לאַנד, אויף אַמעריקאַ?... עטאַ אוזשאַסנאַ! עטאַ וואָמוטיטעלנאַ!“

אַ סך האָט אויך מיטגעהאַלפּען זיין שכן איציקעל שאַסטעפּאַל, וואָס איז פּון איצט אָן נישט נאָר אַ שכן — אַ סברה, אַז ער איז

שוין נאָר אַ מחותן. עס איז נאָך נישט אָפּציעל, פּערשטעהט זיך, עס איז נאָך דערווייל אַ סוד, נאָר אזאָ סוד, וואָס אלע ווייסען עס און אלע רעדען, שושקען זיך, — הוינט־מאָרגען קאָן עס ווערען אַ פּאַקט. די קינדער בעדאַרפען דערווייל ערשט ענדיגען זייער קורס. זיי פּאָהרען ביידע וויעדער אַ מאָל קיין פּעטערבורג, און זענען די לעצטע צייט אזוי בעפריינדעט, אז ס'איז שוין נאָך ביי קיינעם קיין שום ספק ניט, אז דאָס זענען חתן־כלה, אַ שטיקעל מניעה איז נאָר אין איין זאך: דער חתן איז אַ ציוניסט, און אַ פּערברענטער ציוניסט, און די כלה איז צום ציוניזם דערווייל קאַלט, זעהר קאַלט. נאָר "מה שלא יעשה ה' עש"ה זמן" — זאָגט איציקעל שאַסמעפּאל מיט אַ פּסוק צו זיין האַלבר אָפּציעלען מחותן דעם אַפטייקער, וואָס האָטש ער פּערשטעהט ניט קיין לשון־קודש, פון דעסוועגען טהוט ער אַ גלאַנץ מיט די בריִלען, מע זאָל מיינען, אז ער האָט פּערשטאַנען.

— אלעקסאַנדער סאַלאָמאָנאָוויטש, וואו זענט איהר פּערפּאַלען געוואָרען? עטאָ אוזשאַסנאָ! עטאָ וואָזמויטעלנאָ!

נאָרדיעושראָ אלעקסאַנדראָוואַ האָט דאָס אזוי אויסגערוּפּען, אַ פּלעסק געגעבען מיט די הענד, דערזעהען סאַשאַ סאַפּראָנאָוויטש'ען אין דריטער קלאַס צווישען עולם, וואָס אַרום דעם יונגען אינטער־לינגענט. נאָך איהר זענען באַלד אָנגעקומען אויך דער אַפטייקער, וואָס האָט זיך שטאַרק אויסגעבלייבט, און טאַמאַראַ און איציקעל שאַסמעפּאל, וואָס האָט זיך שטאַרק פּערעלטערט אין דער לעצטער צייט: די אויגען זענען געוואָרען זוי אונטערגעשוואַלען, מיט קי־שעלעך. זיין טאַכטער טאַמאַראַ האָט זיך אויך פּערענדערט — זי איז שענער געוואָרען, נאָך שענער ווי פּריהער.

— וואָס טהוט זיך דאָ? — האָט טאַמאַראַ אַ פּרעג געגעבען.

— אונזערע וואַנדערער — האָט איהר סאַשאַ אָפּגעענטפּערט, בעוויזען מיט די אויגען אויף דעם עולם עמיגראַנטען — אונזערע אייביגע וואַנדערער.

— די אייביגע וואַנרערער! — האָט איהם, ווי אַ וויעדער-קול, מעלאַנכאָליש נאָכגעוואָנט נאָדיעזשראַ אַלעקסאַנדראָוונאַ מיט אַ טראַגישער אינטאַנאַציע און איז אָבער באַלד אָנגעפאַלען אויף איהרע גוטע פריינד: וואָס שטעהט מען? ס'איז שוין צייט זיך געזעגענען! און אויסגעלאָזט האָט זי מיט איהר שטענדיגען אויס-רוף: „עטאָ אוזשאַסנאָ! עטאָ וואָזמוטיטעלנאָ!“...

און דאָס גאַנצע געזינדעל לאָזט זיך געהן אויפ'ן פּערראָן, און דאָרט געזעגענט מען זיך מיט'ן אַפטייקער סאַפּראַנאָוויטש, און מע קושט זיך און מע ווינשט איהם אַלדאָס גוטס פּונ'ם גאַנצען האַרצען.

סוף פּונ'ם צווייטען טהייל.

קאפיטלעך

ערשטער טייל.

7	קאפיטעל א. פסח, פסח און פסח
26	קאפיטעל ב. קינדער און עלטערע, עלטערע און קינדער
42	קאפיטעל ג. מאשא באשעוויטש
47	קאפיטעל ד. יאשקא וואראנא
50	קאפיטעל ה. די קליינע קאמונע
55	קאפיטעל ו. געשאסען דעם פויגעל און ניט געטראסען
61	קאפיטעל ז. מאשא זוכט א טעריטאריע
71	קאפיטעל ח. מאשא באשעוויטש ביי טאמארא שאסטעפאל
78	קאפיטעל ט. ער האט זיי געפאקט !
83	קאפיטעל י. דער זונטאג
87	קאפיטעל יא. טאמארא בעפרייהט
91	קאפיטעל יב. סוף צער און צארן

צווייטער טייל.

103	קאפיטעל א. טאטעס און קינדער
117	קאפיטעל ב. פסח צום סדר :
127	קאפיטעל ג. דעם שוסטער'ס אורח
148	קאפיטעל ד. איציקעל שאסטעפאל געהט ארום אהן א קאפ
159	קאפיטעל ה. א שטיצע טראגעדיע מיט א רעש'דיגען סוף
168	קאפיטעל ו. א ביטער שטיקעל צייט
184	קאפיטעל ז. אלסרינג רוהט
188	קאפיטעל ח. מול טוב ! נוט יומיטוב !
194	קאפיטעל ט. פערשטעהרט דעם יומיטוב
204	קאפיטעל י. וואס טאמארא האט געזעהען און געהערט
207	קאפיטעל יא. דער שטורם פערשפרייט זיך
215	קאפיטעל יב. אייביגע וואנדערער

